

ANNEX II
CURRÍCULUM
DE LES MATÈRIES COMUNES I DE MODALITAT
DE BATXILLERAT

ANÀLISI MUSICAL

1. Presentació de la matèria

L'Anàlisi Musical és una matèria que es desenvolupa en els dos cursos de Batxillerat i que pretén que l'alumnat entenga els elements interns i externs que configuren una obra musical i li donen sentit comunicatiu enquadrada en un temps determinat. Entendre el que ens vol transmetre una obra i la relació amb el context ajudarà l'alumnat a comprendre profundament la música i, per tant, la seua recepció analítica i experiència com a oients, en definitiva, propiciar un acostament a la música molt més vivencial.

Analitzar diverses propostes musicals amplia el context sonor de l'alumnat, ajuda a valorar la diversitat com a font d'enriquiment cultural, desenvolupa l'esperit crític, la curiositat, així com l'ampliació d'un vocabulari propi a través de la formulació de judicis argumentats.

L'enfocament didàctic general d'aquesta matèria presenta diversos vessants. En el cas de l'escolta, ha de ser un procediment perceptiu centrat en l'anàlisi musical amb suports gràfics i audiovisuals variats que potencien l'actitud activa de l'alumnat. Aquesta escolta activa propicia extraure similituds i diferències emprant processos inductius i deductius derivats de l'anàlisi. D'altra banda, el vessant pràctic de la matèria permet a l'alumnat concebre i assimilar, de manera vivencial, el que ha après a través de l'anàlisi, tant en interpretacions, creacions o la realització de projectes.

Aquesta matèria parteix dels aprenentatges generats a l'etapa de l'Educació Secundària Obligatòria, la qual dona continuïtat i amplia l'espectre de sabers relacionats amb l'estudi de l'anàlisi musical, i ofereix una visió més concreta i menys generalista, tot i respectar, com es detallarà en el present document, tant la fisiognomia de les competències específiques com de la distribució de sabers bàsics.

Pel que fa a la connexió amb altres matèries de la modalitat de Música i Arts Escèniques, l'Anàlisi Musical està relacionat directament amb les matèries d'Història de la Música i la Dansa i amb Llenguatge i Pràctica Musical.

Tot i que la matèria de Llenguatge i Pràctica Musical se centra en l'aspecte més interpretatiu i la matèria d'Anàlisi Musical en el perceptiu a través de la comprensió dels elements que li donen sentit a una obra musical, les dues matèries es complementen.

La relació amb la matèria d'Història de la Música i la Dansa es concep des de la relació de l'anàlisi musical amb els contextos socials i històrics, els estils, els gèneres, els períodes o les compositores i els compositors.

D'igual manera, pel que fa a altres matèries de modalitat, l'Anàlisi Musical es relaciona en Arts Escèniques amb sabers bàsics, com ara els gèneres escènics i les formes que se'n deriven, i amb Cor i Tècnica Vocal pel que fa a sabers bàsics, com ara la veu i les agrupacions vocals, els gèneres vocals i les formes que se'n deriven o l'anàlisi de la interpretació vocal pròpia.

Tot i que la competència clau que més contribueix a la matèria d'Anàlisi Musical és la competència en consciència i expressió cultural (CCEC), en aspectes com ara el desenvolupament de l'escolta analítica, l'anàlisi dels elements que conflueixen en una obra musical i la visió global que se'n deriva o l'establiment de criteris propis envers les propostes musicals que ajuden a construir la identitat cultural pròpia de l'alumnat, la matèria d'Anàlisi Musical, a partir dels coneixements, les habilitats i les actituds que se'n deriven contribueix al desenvolupament del conjunt de les competències clau del perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar el Batxillerat.

Pel que fa a la competència en comunicació lingüística (CCL), atesa la importància de la comprensió de la informació a través del discurs verbal, gràfic o audiovisual, el paper clau de l'argumentació crítica, el raonament verbal i escrit i la interacció entre els llenguatges verbal i musical.

La competència plurilingüe (CP) s'afavoreix pel que fa a l'anàlisi d'obres vocals de diversos estils i períodes en diversos idiomes i per la necessitat d'entendre el missatge i l'estructuració del text en relació amb la música.

En relació amb la competència matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria (STEM), l'anàlisi musical afavoreix la relació amb les dimensions matemàtiques referides al ritme, la duració, els intervals, les tonalitats, els elements físics del so o les seues unitats de mesura. A més, el desenvolupament de treballs d'investigació basats en l'anàlisi musical posa de manifest l'ús del mètode científic.

Per l'ús de diverses eines digitals, manipulació d'aparells de gravació de so o de programes musicals d'edició de so i vídeo per a la realització de projectes audiovisuals i com a suport de l'anàlisi musical, aquesta matèria afavoreix la competència digital (CD).

Respecte a la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), l'anàlisi musical comporta la realització de tasques individuals i col·lectives de pertinència a un col·lectiu, d'índole teòrica i pràctica, que conflueixen en aspectes com ara l'empatia, el diàleg, el respecte o l'autocrítica. També la capacitat de cerca d'informació diversa utilitzant diverses fonts i mitjans, necessària en molts aspectes de l'anàlisi musical, ajuden a desenvolupar aquesta competència.

Com que uns dels enfocaments de l'anàlisi musical es centra en les relacions entre la música i els processos d'identitat social i cultural, aquesta matèria també contribueix al desenvolupament de la competència ciutadana (CC), així com el respecte per totes les músiques del patrimoni que afavoreix una relació més elevada dels aprenentatges en els contextos socioculturals més pròxims a l'alumnat.

La matèria d'Anàlisi Musical també es relaciona en la competència emprenedora (CE) perquè implica la capacitat d'escollir i dissenyar projectes amb criteri propi basats en l'anàlisi musical, i desenvolupa fases, opcions i estratègies amb responsabilitat, perseverança i resiliència.

D'igual manera i en relació amb aquestes competències, aquesta matèria també contribueix a la consecució dels objectius del Batxillerat, sobretot pel que fa al desenvolupament de la sensibilitat artística i literària, així com del criteri estètic com a fonts de formació i enriquiment cultural (objectiu I). També es relaciona directament amb altres objectius, com ara el desenvolupament d'un esperit crític (objectiu b), assentar hàbits de lectura, estudi i disciplina com a mitjà de desenvolupament personal (objectiu d), utilitzar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació (objectiu g) o assentar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, treball en equip, confiança en un mateix i sentit crític (objectiu n).

En el present document es detallen i relacionen els diversos components que conformen el currículum de la matèria d'Anàlisi Musical: les competències específiques, els sabers bàsics, les situacions d'aprenentatge i els criteris d'avaluació.

Les competències específiques giren al voltant de dos eixos. En primer lloc, la comprensió del discurs musical, tant dels elements com de la relació amb el context i, en segon lloc, la construcció de propostes musicals, tant des del punt de vista interpretatiu com de realització de projectes d'investigació basats en l'anàlisi. Aquests eixos propicien el desenvolupament de les capacitats de l'alumnat a través del coneixement, l'ús i l'aplicabilitat de l'anàlisi musical com una eina indispensable per a entendre la música.

Els sabers són el conjunt de continguts que l'alumnat ha d'assolir en finalitzar el Batxillerat. Estan estructurats en dos blocs, que es subdivideixen alhora en dos subblocs, relacionats entre si i que s'han de treballar de manera integrada. El primer bloc, Percepció i anàlisi, pretén treballar els contextos musicals i culturals i els elements estructurals i tècnics que conformen una obra. El segon bloc, fa referència a la dimensió pràctica de l'anàlisi musical, tant des del vessant de la interpretació com de la creació de projectes.

En les situacions d'aprenentatge es presenten un conjunt de principis i criteris per al disseny de les activitats a través de les quals s'han de desenvolupar els aprenentatges de la matèria i en les quals l'alumnat participarà de manera activa i relacionarà les activitats d'aula amb situacions reals.

Per últim, els criteris d'avaluació permeten conèixer el grau d'aprenentatge adquirit i el nivell d'acompliment dels sabers bàsics per part de l'alumnat. Cadascuna de les competències específiques deriva en diferents criteris d'avaluació que precisen els diversos elements de la competència i que han estat definits per a cadascun dels dos cursos a través de fites.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar els diversos elements tècnics que conformen una obra musical i analitzar, mitjançant diverses aproximacions, les seues característiques i funcions en l'organització global.

2.1.1. Descripció de la competència

Al llarg de la història, els compositors, les composidores o els grups musicals han utilitzat els diversos elements del llenguatge de la música per donar forma i sentit a la seua composició segons la intencionalitat d'aquesta i del que es vol transmetre.

La identificació d'aquests elements i les seues característiques i funcions afavoreix una millor entesa del discurs musical, del que ens vol dir l'obra, a més de propiciar més sensibilitat per a la música.

La realització d'anàlisis musicals a través de diverses aproximacions ha de ser una constant en la tasca de l'analista musical, ja que ens permet obtindre múltiples visions de l'element en el qual posem el focus, per a entendre millor les seues característiques i funcions. Principalment, des del punt de vista auditiu com un element preceptiu a partir de l'escolta activa, però també per la fisiognomia de la mateixa matèria a través de partitures, és per això que és fonamental assentar el coneixement referit a les representacions gràfiques de la notació i els elements que la conformen. També l'ús d'altres formats gràfics de suport, el maneig de recursos audiovisuals que faciliten l'apropament a l'audició i el visionat del que s'analitza com a complement i reforç o l'ús de recursos digitals diversos, tant de webs com de programes i aplicacions, ajuden a entendre els elements analitzats i han de ser una constant.

S'entenen com a elements tècnics que conformen una obra, sotmesos a entendre a través de l'anàlisi, com funcionen i quines característiques presenten, els referits al ritme, l'harmonia, la melodia, el timbre, els components de caràcter i expressió, etc.

A partir de la identificació, la descripció de les característiques d'aquests elements possibilitarà fer comparacions entre els elements tècnics de diverses composicions d'estils i gèneres variats, fet que permet a l'alumnat accedir a un univers sonor ampli que possibilita l'enriquiment dels seus gustos musicals i l'ampliació del seu repertori artístic.

A través d'aquesta competència específica s'assoleix la competència clau de consciència i expressió cultural.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat haurà de distingir els elements tècnics que conformen una obra musical per a poder analitzar-ne les característiques musicals bàsiques, fent ús de l'escolta activa i de partitures i altres formats i recursos de manera guiada, la qual cosa fomenta una actitud de recepció activa i apreciació cap al discurs musical.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat haurà de descriure una obra musical a través de les característiques i les funcions dels seus elements, establir analogies i diferències entre diverses obres musicals, i fer ús de l'escolta activa i de partitures, altres formats i recursos amb autonomia, mostrant capacitat d'anàlisi i posicionament crític davant del discurs musical.

2.2. Competència específica 2

Analitzar l'organització estructural d'una obra musical, establir relacions amb l'estil, el gènere i el context de creació on pren forma i es desenvolupa, i valorar i respectar la diversitat cultural.

2.2.1. Descripció de la competència

L'anàlisi musical permet establir vincles entre els elements d'organització estructural d'una obra musical i les característiques estilístiques de l'entorn. Les peculiaritats quant a característiques estructurals i d'organització dels elements que integren una obra musical en cada situació, període, estil o gènere musical determinen la forma o l'estructura resultant a partir de procediments compositius, com ara la repetició, la variació, el contrast o el desenvolupament.

La identitat cultural es desenvolupa a través del reconeixement dels trets característics de les expressions culturals que conformen el patrimoni musical, i aquest és l'expressió del moment històric i social en què va ser creat. D'igual manera, la valoració de la diversitat cultural i artística, des d'un punt de vista de societats canviants, suposa valorar i respectar les diferències i les aportacions d'altres contextos i entorns.

És així com aquest respecte per totes les músiques de qualsevol època, occidentals o d'altres cultures, possibilita la transferència dels aprenentatges als contextos socioculturals quotidians en què és present la música en la vida del nostre alumnat.

Per tant, el coneixement d'un gran ventall de propostes musicals, compositors i compositores significatives i representatives d'alguna època, estil o gènere i la seua relació amb el context i la funcionalitat, així com la seua evolució al llarg del temps, ajuden a conformar aquesta identitat cultural.

Tenen importància les relacions contextuais amb conceptes i informacions de diverses disciplines humanístiques, científiques i socials, especialment les interaccions que s'estableixen entre la música i la història, l'art i la literatura.

L'anàlisi musical, entès com una eina de coneixement i d'apropament exhaustiu a qualsevol proposta musical, afavoreix el coneixement i la valoració crítica d'aquestes propostes i conforma criteris propis de comprensió en relació amb el present i el passat, a més de ser clau a l'hora de mantindre i divulgar el patrimoni musical i artístic.

Donar a conèixer aquest patrimoni és un factor determinant que permet relacionar propostes musicals diverses, no només de la història de la música occidental, sinó d'altres cultures, estils afins a la música popular urbana del present i la música tradicional, i posar en èmfasi el nostre patrimoni musical valencià, integrat en les diverses propostes musicals proposades, pel que fa a obres, estils, gèneres, grups o músics.

A través d'aquesta competència específica s'assoleix la competència clau de consciència i expressió cultural.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat haurà d'analitzar les estructures formals més rellevants, reconèixer les característiques que relacionen una obra musical amb un estil determinat i comprendre els condicionants artístics, històrics i socials que l'envolten.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat haurà d'identificar els principals gèneres i estils, associar diverses estructures formals en diverses obres i argumentar els factors artístics, històrics i socials que les envolten.

2.3. Competència específica 3

Fer comentaris i crítiques musicals de manera argumentada i amb una terminologia adequada, mostrar actitud de respecte cap a les opinions alienes i desenvolupar un pensament crític.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta concepció analítica basada en la realització de comentaris i crítiques musicals complementa les habilitats que s'adquireixen en la identificació i l'anàlisi dels elements que ordenen la música i dels mecanismes que ens permeten comprendre-la (CE1) i a les diverses maneres d'analitzar la música en relació amb els contextos de creació i canvis evolutius en l'àmbit estilístic (CE2), que, al mateix temps, proporcionen a l'alumnat una terminologia i unes eines necessàries per a expressar, de manera fonamentada, la seua valoració personal sobre el que es deriva d'una obra musical.

Pel que fa als comentaris i les crítiques musicals derivades de l'audició, des del punt de vista del tipus d'escolta i les variables socials i culturals que influeixen en aquest procés, és evident que l'escolta és un procediment central en l'anàlisi musical, però la percepció musical no s'ha de centrar únicament en l'escolta musical en el format tradicional, és a dir, en situació de recepció davant d'una font sonora. L'audició musical i la seua anàlisi també s'han d'aplicar a la interpretació, tant individual com grupal, del que s'escolta i a les diferents versions que es deriven d'una mateixa proposta musical, amb tots els factors que incideixen en la versió final des del punt de vista de l'interpret i del que es vol transmetre.

D'altra banda, la lectura de crítiques musicals diverses en mitjans escrits i digitals serviran com a model pel que fa a l'estructura del text, els temes, el vocabulari, etc., i serviran per a fomentar el respecte als drets d'autoria i la propietat intel·lectual.

A partir dels resultats obtinguts de la diversitat d'anàlisis realitzades i de la consulta de diverses fonts fiables, s'ha de fomentar la capacitat individual de manifestar lliurement els pensaments i compartir reflexions crítiques al voltant del fet musical, sense temor a ser jutjat o rebutjat pel que es diu o com es diu, fet que contribueix a assentar les bases del desenvolupament comunicatiu i de capacitat d'expressió i fomenta el desenvolupament emocional i l'autoestima. És per això que és de summa importància fer exposicions dels diversos resultats obtinguts, individuals, en grup i en diversos contextos i formats, i difondre aquests a través de mitjans analògics o digitals.

El reforç d'aquestes capacitats d'expressió a través de la música facilita la comunicació, les relacions socials i cognitives i desenvolupa l'oportunitat de compartir el diàleg derivat d'una anàlisi musical. De fet, la pràctica de l'expressió del pensament en contextos grupals afavoreix l'aprenentatge col·lectiu i facilita la transmissió de coneixements entre iguals. És evident, doncs, que aquesta funció de l'anàlisi musical atorga un paper fonamental a l'argumentació crítica i al raonament a través de l'ús d'una terminologia adequada, tant en contextos orals com escrits, desenvolupant un pensament crític com a font d'inspiració i creació d'un llenguatge propi a través de l'elaboració de comentaris diversos. És per això que aquesta competència específica ajuda a desenvolupar la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, a més de la competència clau de consciència i expressió cultural.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat haurà d'expressar una opinió pròpia sobre les obres analitzades amb un vocabulari adequat, elaborar ressenyes musicals i ampliar la percepció auditiva activa aplicada a la interpretació.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat haurà d'expressar judicis personals de manera argumentada sobre les obres analitzades amb una terminologia més desenvolupada i justificar-la a partir de la selecció d'informació en diversos medis i publicar crítiques i comentaris escrits propis.

2.4. Competència específica 4

Construir propostes musicals basades en elements musicals i estructures formals conegudes, mitjançant la veu, el cos, instruments o mitjans digitals, i manifestar emocions i sentiments.

2.4.1. Descripció de la competència

El treball de la música a través d'un enfocament analític permet a l'alumnat participar activament en el desenvolupament de propostes musicals, partint de models d'elements

analitzats que connecten les característiques sonores d'una obra o un fragment amb la funció expressiva d'aquesta.

L'autoexpressió a través de la construcció de propostes musicals basades en la interpretació, la creació i la improvisació musical a través de la veu, el cos i els instruments permet compartir experiències sonores vinculades amb les emocions i els sentiments. Afavorir aquestes experiències a través de l'assimilació pràctica de diverses fórmules rítmiques, patrons harmònics i melòdics, procediments compositius fonamentals o estructures formals de diversos estils prèviament analitzades, propicia l'autoconfiança, el desenvolupament d'un pensament propi, la capacitat de col·laboració i, per descomptat, motiva la formació de la identitat cultural pròpia, a més de prendre consciència de la funcionalitat i l'aplicabilitat de l'anàlisi musical.

La interpretació, la improvisació i la creació grupal han de ser els tres eixos fonamentals per a la construcció d'aquestes propostes pràctiques. D'una banda, interpretar amb el que tenim al nostre abast, instruments diversos, veu i cos, permet reproduir i exemplificar fragments i propostes diverses d'obres, elements o estructures prèviament analitzades amb una visió més crítica i propera al discurs musical, que afavoreix l'expressivitat d'aquesta. D'altra banda, la improvisació i la creació musical de propostes senzilles permeten aplicar els components analitzats en propostes i creacions musicals, des d'un punt de vista més vivencial.

Tanmateix, com que el desenvolupament d'alguna idea, proposta o creació musical implica un procés d'elecció de materials musicals i d'estil en funció del que es vol expressar, és evident que la funcionalitat prèvia de l'anàlisi musical propiciarà unes eines necessàries que, d'una altra manera, no s'obtindrien, la qual cosa possibilita la construcció de noves obres en contextos on s'integre el nou material musical.

D'igual manera, animar aquestes iniciatives cap a l'ús de noves eines digitals per a la creació artística potenciarà la capacitat de l'alumnat per a expressar-se i comunicar-se i aplicar els coneixements obtinguts a través de mitjans que amplien la seua tasca performativa. Per tant, la utilització d'eines audiovisuals, tant per a la mateixa gravació en el context escolar de cara a l'anàlisi crítica i estètica de les pròpies interpretacions, com l'ús de programes d'edició d'àudio i vídeo i de creació musical multipistes, enllaça la funcionalitat de l'anàlisi musical en la realitat que envolta el context del propi musical, i l'apropa i li dona sentit.

Aquesta competència específica ajuda a desenvolupar la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que es basa en propostes grupals d'interpretació, a més de la competència clau de consciència i expressió cultural.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat haurà de reproduir i crear breus fragments o estructures musicals, de manera pautada i guiada, en relació amb els elements i els components que són objecte d'anàlisi.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat haurà de generar propostes musicals diverses, de manera més acurada, basades en la improvisació i en la creació musical sobre els elements, els components i les estructures analitzades.

2.5. Competència específica 5

Elaborar projectes musicals d'investigació i divulgació basats en l'anàlisi musical, fer ús d'eines TIC en diversos contextos i formats, generar implicacions en l'entorn social i afavorir la integració de la música en projectes artístics.

2.5.1. Descripció de la competència

Els projectes musicals, tant individuals com en grup, impliquen l'acceptació i la comprensió de l'existència de rols diversos, a la vegada que el respecte i la valoració de l'opinió dels altres. L'adquisició de responsabilitats en el desenvolupament del projecte contribueix a la valoració de les oportunitats personals i socials derivades del projecte, així com l'establiment d'una identitat cultural pròpia, conformada conjuntament al desenvolupament de les competències restants.

El desenvolupament del projecte comporta diverses fases de realització, la recollida d'informació i l'elecció de les característiques del projecte en funció del que es vol aconseguir, així com la seua difusió fora de l'aula i l'adaptació al context. L'avaluació d'aquest servirà per a aconseguir una retroalimentació que facilite la proposta d'idees creatives i nous plantejaments per a resoldre els possibles entrebancs amb autonomia.

Els suports tecnològics utilitzats per a la creació, la gravació i la difusió del projecte permeten a l'alumnat aplicar de manera pràctica el que ha adquirit en la matèria. Per a fer-ho, es respectaran les normes d'autoria i protecció de dades que afavoriran un ús responsable i crític de la cultura digital.

Els projectes dissenyats a partir de l'anàlisi musical deriven de la investigació i l'aprofundiment del que s'ha après i fusionen i admeten en la seua configuració molts dels aspectes tractats de manera aïllada en la descripció de la resta de competències: la creació, l'anàlisi auditiva, la investigació analítica d'obres i estils diversos, la crítica musical, les presentacions analítiques d'elements, estructures o obres analitzades, l'anàlisi interpretativa des de diversos vessants i les seues conclusions o l'elaboració de materials diversos, però també en l'efecte que la música, com un mitjà terapèutic, pot generar en qui la percep, incidint en la salut i les emocions.

D'altra banda, els projectes artístics més globals que es relacionen amb altres matèries presenten un grau d'execució més elevat pel que fa al disseny i la realització i precisen la col·laboració entre docents de diverses àrees afins implicades i les necessitats sorgides des de l'entorn del centre. En aquest cas, serà fonamental la hibridació de la música amb altres formes d'expressió artística a partir d'obres textuais, narratives, escèniques, etc. De fet, l'anàlisi de les característiques i les funcions que aconsegueix la música en relació amb aquestes formes d'expressió permeten a l'alumnat treballar recursos musicals que generen ambients emocionals diversos per a poder desenvolupar projectes d'aquesta índole.

Aquesta competència específica ajuda a desenvolupar la competència emprenedora, per tot el que implica la generació d'un projecte basat en l'anàlisi musical, a més de la competència clau de consciència i expressió cultural.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat haurà de crear continguts derivats de l'anàlisi musical, de manera guiada, que li possibiliten l'elaboració de diversos projectes com a mostra d'aplicació funcional dels aprenentatges d'anàlisi musical assolits, posant especial interès en les funcions de la música en combinació amb altres formes d'expressió artística.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat haurà de crear continguts més globals, derivats de l'anàlisi musical, i proposar projectes musicals de caràcter interdisciplinari com a mostra d'aplicació funcional dels aprenentatges d'anàlisi musical assolits, posant especial interès en els usos terapèutics de la música.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

En el present apartat presentem els sabers bàsics que s'han de desenvolupar en els dos cursos de la matèria d'Anàlisi Musical.

Els sabers bàsics són el conjunt de continguts que l'alumnat ha d'aprendre en cada nivell per a poder adquirir les competències específiques. Aquests sabers imprescindibles poden ser ampliat i adaptats pel professorat al context escolar propi. Es presenten distribuïts en dos blocs que alhora es divideixen en dos subblocs (SB). Aquests subblocs també se subdivideixen en grups temàtics (G) de diversos sabers, seguint l'estructura de l'etapa de Secundària Obligatoria.

El primer bloc, Percepció i anàlisi, fa referència als sabers que es treballaran des del vessant perceptiu del so i l'anàlisi consegüent. En el primer subbloc, Contextos musicals i culturals, trobem sabers referits a la diversitat d'estils o gèneres musicals. En el segon subbloc,

Elements estructurals i tècnics, trobem més pes de sabers referits a elements, com ara l'estructura i la forma, el caràcter, el timbre, la melodia, l'harmonia, el ritme o la notació.

El segon bloc, Dimensió pràctica de l'Anàlisi Musical, fa referència, en primer lloc, a l'anàlisi musical adaptada a la interpretació, la improvisació i la creació musical en el subbloc Expressió individual i col·lectiva i, en segon lloc, a la realització de projectes, pel que fa a la planificació, la producció, la investigació o la utilització de recursos digitals i de les TIC, detallats en el subbloc Projectes.

És evident que tant els dos grans blocs com els subblocs es relacionen entre ells i permeten ser treballats de manera integrada i globalitzada.

En la gradació de sabers per a cadascun dels dos cursos es pot observar que aquests estan seqüenciats partint del més genèric al més concret, i del més senzill al més complex. Primerament, trobem en el 1r curs els sabers referits als elements que ordenen la música i les eines per a percebre-la, i es fa una concreció detallada dels aspectes formals i estructurals de la música a través de diverses aproximacions a l'anàlisi musical. En el 2n curs es plantegen més detalladament els sabers en relació amb l'anàlisi dels contextos i els estils, tant històrics com de la música tradicional i popular urbana. Els dos cursos plantegen una aplicació pràctica dels sabers que s'especifica en el bloc Dimensió pràctica de l'Anàlisi Musical. Particularment, el subbloc 2.2. referit als projectes presenta, com es pot veure, uns grups de sabers que s'han de treballar tant en 1r com en 2n, tot i que el grau d'aprenentatge dels continguts descrits no serà el mateix en els dos cursos, i es presentaran alguns trets específics: d'una banda, pel que fa a la planificació dels projectes, en 2n s'aprofundirà més en els projectes interdisciplinaris. D'altra banda, pel que fa a la producció artística, la terminologia musical emprada, així com l'argumentació oral i escrita d'aspectes constructius, valoratius o de difusió del projecte, serà més tècnica i desenvolupada que en el 1r curs. En la mateixa línia, en 1r s'aprofundirà més en ressenyes analítiques i en 2n en aspectes d'investigació i crítica musical.

Les competències específiques es relacionen en el conjunt de sabers de la matèria. Les competències 1 i 2 fan referència al bloc 1, Percepció i Anàlisi, i les competències 3, 4 i 5 estan referides al bloc 2, Dimensió pràctica de l'Anàlisi Musical.

3.2. Bloc 1. Percepció i anàlisi

SB 1.1. Contextos musicals i culturals CE2		1r curs	2n curs
G1. Propostes musicals			
- Compositores i compositors de diferents estils i èpoques amb perspectiva igualitària.		X	X
- Obres de diferents estils i èpoques. Versions d'una mateixa obra.		X	X
- Patrimoni musical de la Comunitat Valenciana.		X	X
G2. Gèneres musicals			
- Classificació dels gèneres musicals des de la música occidental medieval fins als nostres dies.			X
- Característiques sonores i estilístiques des de la música occidental medieval fins als nostres dies.			X
- Funcionalitat dels gèneres musicals i escènics.			X
- Gèneres i particularitats formals de la música tradicional.			X
- Gèneres i particularitats formals de la música popular urbana dels segles XX i XXI.			X
- Músiques no occidentals. Diferències estructurals.			X

- G3. Organologia		
- Evolució organològica de les principals famílies instrumentals.		X
- Funcions i característiques en agrupacions instrumentals representatives.		X

SB 1.2. Elements estructurals i tècnics CE1, CE2	1r curs	2n curs
G1. Tècniques d'anàlisi musical		
- L'anàlisi musical. Enfocaments i objectius.	X	
- L'escolta activa i l'estudi de partitures com a suport per a l'anàlisi.	X	
- Tècniques d'anàlisi auditiva d'obres representatives de diverses èpoques, estils i gèneres.	X	
- La comparació com a tècnica analítica.		X
- Tècniques d'anàlisi auditiva i de partitures.		X
- Tècniques per a l'anàlisi del context de creació.		X
G2. El caràcter		
- Expressió musical. Agògica, dinàmica, caràcter.	X	
G3. El timbre		
- Veus i instruments en obres de diferents èpoques i estils.	X	
G4. El ritme		
- Elements rítmics bàsics.	X	
- El ritme melòdic i harmònic.	X	
G5. Melodia i harmonia		
- La melodia. Tipus i característiques.	X	
- L'harmonia. Funcions i processos harmònics. Acords, tonalitats, modulacions i progressions.	X	
- Tipus de cadències.	X	
- Textures musicals: monòdica, polifònica, homofònica, contrapuntística i melodia acompanyada.	X	
G.6 Estructura i forma		
- Recursos compositius generadors de la forma musical: repetició, variació, contrast i desenvolupament.	X	
- Classificació i tipologies formals: formes simples, compostes i lliures. Formes tipus. Representació d'esquemes formals.	X	
- Formes històriques des de la música occidental medieval fins als nostres dies.		X
- Sintaxi musical: motiu, semifrase, frase, període, secció i moviment.	X	
G.7 Notació		
- La partitura com a suport de l'anàlisi auditiva. Elements bàsics i representacions gràfiques de la notació musical convencional.	X	
- Grafies no convencionals d'altres músiques.	X	X
- Partitures gràfiques com a suport de l'anàlisi.	X	X

3.3. Bloc 2. Dimensió pràctica de l'Anàlisi Musical

SB 2.1. Expressió individual i col·lectiva CE4		1r curs	2n curs
G1. Interpretació			
- Fragments musicals aplicats a la pràctica vocal, instrumental i corporal.		X	
- Elements bàsics d'organització estructural aplicats a la pràctica.		X	X
- Elements bàsics i representacions gràfiques de la notació musical aplicats a la pràctica.		X	
G2. Creació i improvisació			
- Principis de creació musical. Elements, estructures i recursos.		X	X
- La improvisació i l'experimentació sobre elements musicals i estructures formals.			X
- Les partitures gràfiques.		X	X
- Aplicacions, webs i programes d'edició d'àudio, vídeo, de partitures i de creació musical multipistes.		X	X
- Gravacions audiovisuals en context escolar.		X	X
- El control de les emocions i els sentiments.		X	X

SB 2.2. Projectes CE3, CE5		1r curs	2n curs
G1. Planificació			
- Fases i criteris de valoració i difusió en projectes d'anàlisi musical i interdisciplinaris.		X	X
G2. Producció artística			
- L'anàlisi musical. Investigació. Selecció d'informació. Fonts.		X	X
- Ressenyes musicals.		X	
- Escrits analítics, d'opinió i investigació: comentaris i crítica musical.			X
- Terminologia musical. Argumentació oral i escrita.		X	X
- Funció de la música en combinació amb altres formes d'expressió artística.		X	
- Ús terapèutic de la música.			X
G3. Recursos digitals i de les TIC			
- Recursos digitals i de les TIC aplicats a projectes d'anàlisi musical.		X	X
- Llicències d'ús, autoria i protecció de dades		X	X
G4. Actitud			
- Pautes d'atenció, respecte i valoració d'opinions diverses.		X	X
- Estratègies de responsabilitat i assumpció de diferents rols.		X	X

4. Situacions d'aprenentatge

El disseny de situacions d'aprenentatge ha d'afavorir l'assoliment de les cinc competències específiques de la matèria i estan enfocades a aconseguir un aprofitament dels recursos i els mitjans disponibles a l'hora d'impartir la matèria i promoure l'aprenentatge competencial de l'alumnat. En aquest apartat, s'exposen els principis i els criteris que permeten desenvolupar plantejaments didàctics diversos.

En primer lloc, per la fisiognomia de la matèria i les competències específiques que s'han d'assolir, s'hauran d'establir situacions d'aprenentatge que combinen la classe dirigida i magistral amb altres basades en metodologies actives a partir de la indagació, la col·laboració, la investigació o la improvisació i la creació musical d'elements o estructures analitzades.

Pel que fa als tipus d'agrupaments i per la fisiognomia de la matèria, s'afavoriran tant propostes individuals que permeten una reflexió i una anàlisi pròpia, passant pels xicotets grups fins el gran grup, que possibiliten fomentar l'aplicació pràctica de l'anàlisi en projectes d'investigació, tertúlies dialògiques, interpretació, improvisació o creació. Aquest fet du implícit el treball col·laboratiu dialògic que contribueix a un desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

La matèria d'Anàlisi Musical, en el seu vessant pràctic interpretatiu, no ha de tindre com a objectiu limitar-se a la reproducció fidedigna d'obres musicals diverses, sinó més aïna a buscar breus fragments o obres curtes que exemplifiquen el que s'analitza pel que fa a elements organitzatius, com ara fragments que representen una textura o una melodia analitzada, o bé obres curtes amb una estructura definida, ternària, binària o rondó, per exemple. La improvisació i la creació també seguiran aquesta directriu, i buscaran sempre com a eix central la creativitat amb els elements i les estructures analitzats.

D'altra banda, si els diversos agrupaments són importants, els espais on conflueixen també són de vital importància. Els mitjans audiovisuals són necessaris per propiciar l'escolta analítica i el suport visual, així com altres recursos digitals per a la cerca d'informació, edició musical, investigació o preparació i exposició de projectes. També és necessari disposar d'instruments musicals d'aula diversos per adaptar a la pràctica el que s'ha analitzat, així com mitjans de gravació sonora.

El nexa d'unió amb l'entorn del centre i el fet de propiciar projectes derivats de l'anàlisi musical en relació amb el context i les situacions reals de l'alumnat han de ser una constant per a propiciar aprenentatges significatius. En primer lloc, fent difusió dels productes que es realitzen, tant al mateix centre com a les famílies. Alguns exemples poden ser concerts comentats, una revista de crítica musical, vídeos divulgatius multimèdia d'explicació o una anàlisi de propostes musicals diverses, un pòdcast per a explicar obres musicals o gravacions de creacions musicals a partir de determinades estructures apreses. En segon lloc, buscant la col·laboració amb altres organismes culturals externs al centre i persones expertes en la matèria, músics professionals, compositors, productors, crítics musicals, musicoterapeutes o musicòlegs, ja que l'anàlisi musical, com a matèria, cal que motive precisament l'accés a aquestes especialitzacions.

D'igual manera, tot i que el gros de la matèria se centre en la visualització i l'anàlisi auditiva d'obres gravades, s'ha de fomentar l'assistència a actuacions musicals en viu que possibiliten l'anàlisi i la vivència de la mateixa interpretació.

Pel que fa a la contribució de la competència digital, és important oferir recursos digitals i suports audiovisuals per a la cerca d'informació, investigació o exposició, per al visionat i l'anàlisi auditiva o per a la gravació i la producció de les aplicacions pràctiques fetes a l'aula.

Pel que fa a l'avaluació dels criteris proposats en aquest document, ha de ser una eina de millora i s'han de tindre en compte aspectes com ara l'avaluació entre iguals i l'autoavaluació amb la finalitat que l'alumnat prenga consciència d'on parteix, dels resultats obtinguts i de la seua evolució, desenvolupant una millora de la competència emprenedora. Amb aquest propòsit, s'hauran d'utilitzar diversitat d'instruments d'avaluació relacionats amb el que es vol avaluar: rúbriques, qüestionaris, exàmens, fitxes analítiques, diaris d'aula, exposicions o anàlisis de gravacions.

El treball d'anàlisi d'elements i estructures que conformen una obra musical és la base per a la relació amb un determinat estil musical i context i possibilitarà l'adaptació pràctica d'aquests per a experimentar i expressar el que s'ha après, de manera que contribueix a desenvolupar un sentit crític aplicat a l'argumentació, tant en propostes orals com escrites, que

contribueixen a la millora de la competència lingüística, plurilingüe i a la consciència i l'expressió cultural, sempre amb la base del respecte a la diversitat d'opinions i manifestacions artístiques.

Aquestes situacions d'aprenentatge contribueixen a la consecució dels reptes i els desafiaments del segle XXI i al desenvolupament competencial desitjat en finalitzar el Batxillerat.

D'altra banda, seguint el disseny universal d'aprenentatge (DUA) s'ha d'aconseguir una inclusió efectiva i minimitzar barreres físiques, sensorials, cognitives i culturals que hi puguin haver a l'hora de dur a terme les diferents propostes i activitats, tant de materials com d'accés, tenint en compte la diversitat de l'alumnat.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1

CE1. Identificar els diversos elements tècnics que conformen una obra musical i analitzar-ne, mitjançant diverses aproximacions, les característiques i funcions en l'organització global.

1r curs	2n curs
C1. Distingir els elements tècnics que conformen una obra musical a través de l'escolta activa i partitures.	C1. Analitzar una obra musical, basant-se en les característiques i les funcions dels seus elements tècnics.
C2. Analitzar les característiques musicals bàsiques d'una obra musical a través dels elements que la conformen.	C2. Comparar els elements tècnics i les característiques musicals de diverses obres, establint analogies i diferències.
C3. Utilitzar, de manera guiada, partitures, altres formats gràfics i recursos digitals, com a eines de suport per a l'anàlisi auditiva.	C3. Utilitzar, amb autonomia, partitures, altres formats gràfics i recursos digitals, com a eines de suport per a l'anàlisi auditiva.

5.2. Competència específica 2

CE2. Analitzar l'organització estructural d'una obra musical, establir relacions amb l'estil, el gènere i el context de creació on pren forma i es desenvolupa, i valorar i respectar la diversitat cultural.

1r curs	2n curs
C1. Analitzar les estructures formals més rellevants, els seus procediments generadors i les seues característiques compositives en obres musicals diverses.	C1. Identificar els principals gèneres i estils musicals, a través de les seues particularitats formals.
C2. Reconèixer les característiques musicals que assignen una obra a un estil, a través de propostes musicals representatives.	C2. Associar les característiques musicals que assignen una obra a un estil, i identificar-ne, de manera autònoma l'estructura formal.
C3. Distingir en diverses propostes musicals els condicionants artístics, històrics i socials del període on s'emmarquen.	C3. Argumentar i comparar els condicionants artístics, històrics i socials de diverses propostes musicals, i descriure'n les funcions i les característiques.

5.3. Competència específica 3

CE3. Fer comentaris i crítiques musicals de forma argumentada i amb una terminologia adequada, mostrant actitud de respecte cap a les opinions alienes i desenvolupant un pensament crític.

1r curs	2n curs
C1. Expressar una opinió pròpia, informada i fonamentada sobre les obres analitzades, amb un vocabulari adequat, mostrant actitud de respecte cap a les opinions alienes.	C1. Expressar de manera argumentada, judicis personals sobre les obres analitzades, amb una terminologia adequada.
C2. Comparar distintes versions d'una mateixa obra des del punt de vista de la interpretació, analitzant els factors que expliquen les diferències.	C2. Investigar i seleccionar de manera fonamentada, la informació més adequada en medis analògics i digitals
C3. Elaborar i exposar ressenyes musicals, respectant els drets d'autor i la propietat intel·lectual.	C3. Publicar, amb actitud crítica, crítiques musicals i comentaris analítics propis escrits i orals, i respectar els drets d'autor i la propietat intel·lectual.

5.4. Competència específica 4

CE4. Construir propostes musicals basades en elements musicals i estructures formals conegudes, mitjançant la veu, el cos, instruments o mitjans digitals, manifestant emocions i sentiments.

1r curs	2n curs
C1. Reproduir amb la veu, el cos i instruments, individualment o en grup, fragments musicals breus relacionats amb els components que són objecte d'anàlisi.	C1. Improvisar breus estructures musicals partint de l'anàlisi dels seus elements.
C2. Crear composicions musicals breus i aplicar, de manera aïllada, els diversos elements melòdics, rítmics, harmònics i formals que articulen una obra musical.	C2. Crear composicions musicals i combinar els diversos elements melòdics, rítmics, harmònics i formals que articulen una obra musical.
C3. Utilitzar, de manera guiada, les tecnologies digitals per a la creació musical.	C3. Utilitzar, amb solvència, les tecnologies digitals per a la creació musical.

5.5. Competència específica 5

CE5. Elaborar projectes musicals d'investigació i divulgació basats en l'anàlisi musical, fer ús d'eines TIC en diversos contextos i formats, generar implicacions en l'entorn social i afavorir la integració de la música en projectes artístics.

1r curs	2n curs
C1. Elaborar projectes d'anàlisi musical basats en la investigació, de manera guiada, tenint en compte la contextualització.	C1. Proposar i elaborar projectes d'anàlisi musical interdisciplinaris utilitzant els coneixements adquirits en diverses disciplines.

C2. Utilitzar, de manera guiada, eines i recursos digitals diversos, i respectar les llicències d'ús i la normativa de protecció de dades i autoria.	C2. Utilitzar, amb solvència, diverses eines i recursos digitals, i practicar un consum digital responsable.
C3. Identificar les funcions de la música en combinació amb altres formes d'expressió artística.	C3. Analitzar els usos terapèutics de la música en diverses obres a partir de les seues característiques.

ESBORRANY

ARTS ESCÈNIQUES I i II

1. Presentació

Les arts escèniques formen part de la història de les societats i contribueixen al desenvolupament social i humà perquè tenen un paper important en l'expressió i la preservació dels valors estètics i culturals de les societats i de la identitat dels pobles.

Les arts escèniques actuals han experimentat una evolució, de manera que a tota la tradició ancestral del teatre, el fet dramàtic o de la dansa s'ha sumat una concepció oberta i ampla del fet escènic que trenca els límits dels espais tradicionals i inclou experiències artístiques que poden ser anomenades arts d'acció o performatives, que presenten de vegades una absència de dramatúrgia narrativa i s'enfoquen més en l'acció per a la reflexió dels participants.

Però, atenent la diversitat de corrents en el panorama actual, ens referirem a les arts escèniques com un terme inclusiu que fa referència al teatre i la dramatització, la dansa i les anomenades arts d'acció o performatives.

Les arts escèniques, a més de ser un mitjà d'expressió artística i de comunicació, és sobretot una forma de coneixement que beu tant de la intel·ligència racional i sensible, com de les capacitats vivencials i conceptuals.

La pràctica de les arts escèniques, el teatre, la dansa o les arts performatives ofereix l'accés al món de la imaginació i permet que les persones desenvolupen la seua creativitat mitjançant l'aplicació combinada de la sensibilitat i la racionalitat i contribueix a desenvolupar la identitat, l'autoexpressió, la integració de la personalitat i el pensament.

Contribueixen a la construcció de la identitat dels estudiants, ja que aprofiten tots els aspectes del jo —cos, veu, gestos, imaginació creativa, cultura i valors— la relació amb els altres, la interacció amb l'entorn, així com diferents tipus d'intel·ligència per a percebre, comprendre, representar i interpretar la realitat, i transmetre les idees, els valors i els somnis propis mitjançant uns llenguatges simbòlics específics en situacions diverses de creació.

La història i l'evolució de les arts escèniques permeten rastrejar el desenvolupament de les formes d'expressió adoptades per aquests llenguatges simbòlics al llarg dels segles. El seu estudi és un dels mètodes més efectius per a desenvolupar, afirmar i salvaguardar la identitat cultural col·lectiva i alhora per a obrir-se al coneixement i el respecte de la diversitat i la riquesa de les cultures del món.

La matèria Arts Escèniques contribueix d'una manera inequívoca al perfil competencial de l'alumnat en finalitzar el Batxillerat, especialment pel que fa a l'assoliment de la competència en consciència i expressió culturals.

Aquesta competència clau suposa valorar i respectar la manera en què les idees i els significats són expressats i comunicats de manera creativa a les diferents societats. Alhora, demana de les persones la implicació en la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i el paper que desenvolupen les persones en la societat, de maneres diverses i en diversos contextos.

La funció contemporània de les arts escèniques és bàsicament integradora i relacional, ja que pretenen connectar amb tots els substrats de la realitat que compartim, i no només romandre com una manifestació de "l'alta cultura".

Les arts escèniques ajuden l'alumnat adolescent a comprendre la identitat pròpia en desenvolupament continu, el patrimoni en un context de diversitat cultural i la forma com l'art i altres manifestacions culturals són una manera de veure el món i de transformar-lo.

La contribució de les arts escèniques resulta rellevant pel que fa a la competència en comunicació lingüística i a la competència plurilingüe, pel que comporta en la interacció oral i escrita adequada en àmbits, contextos i amb propòsits comunicatius diversos. De fet, en el teatre, per exemple, la paraula, el llenguatge verbal succeeix juntament amb el cos i el moviment, l'espai i el temps, i forma part indissociable de

moltes de les seues propostes. A més, les dimensions històriques i interculturals pròpies de les arts escèniques permeten conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat.

La comprensió, la interpretació i la valoració crítica de tota mena de missatges lingüístics forma part inherent de la pràctica teatral, que, a més, fa possible apreciar la dimensió estètica del llenguatge i gaudir de la cultura literària, especialment en el seu vessant dramàtic.

L'ús d'eines tecnològiques multimèdia i la creació de continguts digitals en les diferents parts dels processos de creació de projectes artístics escènics, tant en la planificació com en la realització i la posterior difusió, contribueixen a l'assoliment de la competència digital.

La competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre implica la capacitat de reflexionar sobre un mateix per autoconèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant. La contribució de les arts escèniques en aquest aspecte resulta del tot pertinent tal com es planteja en el present document, ja que les competències específiques descrites han de proporcionar la capacitat d'adaptar-se a la complexitat i als canvis, contribuir al benestar físic i emocional propi i de les altres persones, conservar la salut física i mental, expressar empatia i abordar els conflictes en un context integrador i de suport.

Igualment, podem esmentar la competència clau ciutadana, que contribueix al fet que l'alumnat participe plenament en la vida social i cívica, l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fonamentada en el respecte als drets humans o la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics del nostre temps i el desenvolupament d'un estil de vida sostenible, temàtiques que la pràctica escènica permet treballar des de molts angles. Tots aquests elements són descriptius de la competència emprenedora.

Com que no hi ha cap matèria obligatòria a l'ESO d'Arts Escèniques, no es pot partir de competències específiques prèvies que tot l'alumnat haja pogut adquirir d'una manera general en acabar l'etapa secundària. Si bé hi ha alguna competència específica, criteris i sabers d'altres matèries, com ara Música, Llengua i Literatura, Educació Física i Educació Plàstica, Visual i Audiovisual, que es vinculen amb les arts escèniques i matèries optatives a l'ESO amb la mateixa denominació o similar, no es pot plantejar en termes estrictes de continuïtat en progressió. Per tant, el present document només parteix del perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar l'etapa educativa obligatòria.

Les línies que ordena aquesta proposta curricular de la matèria es dirigeixen a dotar l'alumnat d'unes competències específiques a través de sabers, amb els llenguatges i els procediments bàsics del món de les arts escèniques. Les competències pròpies de la pràctica de les arts escèniques impliquen per a l'alumnat crear, interpretar, valorar i apreciar obres del patrimoni cultural de l'entorn més pròxim al més global i també les produccions pròpies i dels seus companys.

En primer lloc, es presenten les cinc competències específiques de la matèria d'Arts Escèniques que defineixen els aprenentatges que l'alumnat ha d'adquirir en finalitzar l'etapa de Batxillerat. Aquestes cinc competències estan relacionades amb cadascun dels blocs de sabers, que seleccionen alhora els continguts bàsics sense els quals no seria possible el seu assoliment.

Aquestes competències es desenvolupen de manera interactiva i enriquidora mútuament. La presentació no implica cap jerarquia ni ordenació cronològica i el lloc en què es concedirà al desenvolupament de cada competència dependrà de la naturalesa particular de cada situació d'aprenentatge. Per exemple, la creació i la representació d'obres dramàtiques o coreografies requereix un temps suficient per a les exigències d'adquisició del llenguatge, el domini de les tècniques, les convencions i les pràctiques de la dramatúrgia o l'expressió del cos, així com l'adquisició de psicomotricitats complexes.

La continuïtat de la matèria en el segon curs de Batxillerat, tot i desenvolupar les mateixes competències, permetrà aprofundir en la comprensió de l'alumnat del fet escènic i fer un ús més diversificat dels recursos als quals ja té accés.

En el segon curs caldrà presentar a l'alumnat una varietat més ampla d'experiències artístiques que toquen qüestions universals, així com qüestions personals i socials, i caldrà animar-los a desenvolupar una visió del món més profunda i a expressar d'una manera més madura els valors propis.

En el document s'inclou la referència a les relacions de cadascuna d'aquestes competències amb les competències clau, que són les que cal adquirir per al ple desenvolupament personal, social i professional de l'alumnat.

L'apartat següent, els sabers bàsics, són el grup de coneixements necessaris per a assolir el conjunt de les competències de la matèria, és a dir, els coneixements que tot l'alumnat ha d'adquirir al final del Batxillerat. S'ha estructurat l'àrea en tres blocs interrelacionats, que han de ser treballats de manera integrada amb els subblocs corresponents. El primer, Percepció i anàlisi, té un primer subbloc de Percepció que busca aprofundir en els contextos històrics i culturals del repertori escènic, així com en els de la recepció escènica. Un segon subbloc d'Anàlisi aborda el conjunt d'elements que configuren l'art dramàtic i la dansa, a més d'un grup d'elements comuns a totes les disciplines escèniques.

El segon bloc, Creació, presenta sabers relacionats amb la creació i la posada en escena i la difusió de les produccions artístiques. El tercer bloc són els sabers en el seu vessant més vivencial mitjançant la interpretació i l'expressió corporal i vocal.

En les situacions d'aprenentatge es presenten un conjunt de principis que orienten com organitzar activitats articulades perquè l'alumnat pugui assolir certs fins o propòsits educatius en la matèria.

Finalment, l'apartat referent als criteris d'avaluació estableix el grau d'aprenentatge que s'espera que haja assolit l'alumnat en les diferents competències específiques. Cada competència comporta associats diferents criteris d'avaluació, en els quals es diferencia el nivell d'assoliment de cadascun dels cursos en què s'imparteix.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Apreciar i argumentar l'aportació de les manifestacions escèniques al patrimoni cultural, participar-hi activament en la recepció a través de diferents canals i valorar la diversitat de tradicions, gèneres i estils estètics.

2.1.1. Descripció de la competència

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat el coneixement del patrimoni cultural en el vessant de les arts escèniques en situacions de participació activa.

Aquest coneixement s'haurà de basar en una tria representativa de manifestacions escèniques atenent el valor dels seus continguts, significats artístics i ètics i respectuosa amb la diversitat de tradicions culturals.

La participació activa en la recepció i la promoció de les arts escèniques a través de tots els canals i els contextos possibles (assistència a representacions en viu, visites a teatres i trobades amb artistes, lectura de textos, mitjans audiovisuals, xarxes socials) serà una de les claus per a aconseguir l'alfabetització pròpia de cada llenguatge artístic. Una alfabetització artística entesa, en essència, com a educadora de la mirada i l'escolta activa de la ciutadania. En convertir-se en espectadors en el sentit d'usuaris actius, reflexius i crítics dels recursos i béns culturals, haurien de ser capaços de comprendre, apreciar i gaudir de l'art de la societat en què viuen, no solament com una opció de lleure, sinó com una font de coneixement.

La implicació de l'alumnat com a públic els permetrà entrar en contacte amb els elements que influeixen en la percepció dels espectadors: la posada en escena, l'escenografia i l'organització de la relació escenari-públic. A través de gèneres i estils estètics diversos, la matèria de treball del teatre, la dansa, les arts d'acció o performatives, són les persones, les seues idees, les emocions, els sentiments, els seus conflictes. Per tant, les arts escèniques són un vehicle per a la comprensió de les relacions humanes en tota la seua complexitat.

Aquesta competència específica d'apreciació contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, que suposa valorar les manifestacions artístiques com a vehicle d'expressió lliure i comunicació creativa d'idees i significats en totes les societats. A més de la seua aportació com a font de coneixement, creació i comprensió de la identitat personal i cultural pròpia en un món divers i esdevindre un factor de transformació social.

No és aliena, però, a altres competències clau, com ara la comunicació lingüística, necessària per a argumentar, o una competència com ara la personal, social i aprendre a aprendre, que implica reflexionar sobre un mateix i el seu entorn per autoconèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant, entre altres capacitats.

O la competència ciutadana, pel que fa a la participació plena en la vida social i cívica, en l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fonamentada en el respecte als drets humans, com ara la llibertat d'expressió o la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics i els desafiaments del nostre temps.

Reptes com ara l'adquisició d'un compromís ciutadà en l'àmbit local i global davant de les situacions de desigualtat o exclusió es podran assolir millor des de la valoració de la diversitat personal i cultural que proporciona el coneixement de les arts escèniques a través de la participació activa en la seua recepció i promoció.

Al final del 1r curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'incrementar la sensibilitat artística i el criteri estètic en l'apreciació de les arts escèniques com a fonts de formació i enriquiment personal.

Al final del 2n curs de Batxillerat, l'alumnat haurà de contrastar i reflexionar de manera crítica sobre el valor social de les arts escèniques i la seua contribució al patrimoni artístic i cultural, al conreu de drets, com ara el de la llibertat d'expressió, a la creació de la identitat pròpia i l'enriquiment personal i cultural.

2.2. Competència específica 2

Analitzar propostes escèniques en contextos històrics diversos des d'un punt de vista crític i estètic, i relacionar-ne els components, l'estructura i la finalitat comunicativa amb els aspectes socioculturals.

2.2.1. Descripció de la competència

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat anar més enllà de la simple participació com a públic de les arts escèniques. Analitzar propostes escèniques demana convertir-se en espectadors conscients, ajuda a comprendre les obres dramàtiques, el llenguatge de la dansa i els principis coreogràfics, les aportacions vivencials de les propostes performatives, la finalitat comunicativa en cada cas i, com a conseqüència, a desenvolupar la capacitat de pensament crític i sentit estètic, així com ampliar els coneixements culturals.

L'anàlisi implica identificar els components significatius específics i les estructures de cada disciplina artística o la finalitat comunicativa, a partir de diversos criteris d'apreciació, però també els aspectes socioculturals i fer connexions entre aquests elements.

Comunicar les anàlisis i les interpretacions d'obres escèniques els ajuda a identificar els elements importants de l'experiència escènica pròpia, a establir vincles amb les experiències prèvies o identificar el que s'ha après i els mètodes utilitzats.

Per últim, en aquesta competència específica s'ha d'entendre l'acció d'analitzar com una revisió de les valoracions prèvies en funció del seu context històric i la construcció d'arguments per a emetre judicis crítics i estètics.

La sensibilització amb el món més ampli de les arts, l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions incidirà en el rigor en l'execució de les produccions escèniques pròpies que es treballaran en l'assoliment de les altres competències específiques de la matèria.

La contribució més significativa d'aquesta competència al perfil final de l'alumnat del Batxillerat recau en el coneixement i la valoració crítica de les realitats del món contemporani, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seua evolució.

També en el desenvolupament de la sensibilitat artística i el criteri estètic, com a fonts de formació i enriquiment cultural.

Per a assolir la competència seran condicions necessàries refermar els hàbits de lectura, estudi i disciplina i dominar, tant en la seua expressió oral com escrita, les llengües d'aprenentatge de l'alumne.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, que suposa implicar-se, de diverses maneres i en diversos contextos, en la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i del sentit del paper que desenvolupem en la societat.

L'anàlisi crítica i estètica de manifestacions escèniques, per a després compartir l'opinió pròpia, permet expressar-se de manera oral, escrita o multimodal amb fluïdesa, coherència, correcció i adequació als diferents contextos, participar en interaccions comunicatives amb actitud cooperativa i respectuosa o argumentar les opinions, capacitats pròpies de la competència clau en comunicació lingüística.

La cerca avançada i amb criteri de la informació necessària per a assolir aquesta competència específica, així com la creació, la integració i la reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva amb l'ús imprescindible de les eines tecnològiques, són capacitats de la competència clau digital.

Analitzar idees relatives a la dimensió social, històrica, cívica i moral a través de les arts escèniques i adoptar judicis propis i argumentats davant de problemes ètics i filosòfics fonamentals i d'actualitat remeten a la competència clau ciutadana.

A més, en l'entorn de la competència clau personal, social i aprendre a aprendre, aquesta específica requereix comparar, analitzar, avaluar i sintetitzar dades, informació i idees dels mitjans de comunicació amb esperit crític, per a obtenir conclusions lògiques de manera autònoma i mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres.

Al final del 1r curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'analitzar una obra escènica o un fragment i identificar-ne els elements significatius, a partir de diversos criteris d'apreciació.

Al final del 2n curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'analitzar una obra escènica o un fragment i identificar-ne els aspectes històrics i socioculturals, fer connexions amb experiències prèvies i utilitzar el vocabulari específic adequat en l'elaboració de comentaris crítics personals.

2.3. Competència específica 3

Planificar i crear produccions escèniques individuals i col·lectives mitjançant l'ús d'elements, tècniques i processos dels diferents llenguatges artístics a partir d'estímuls diversos, donar expressió concreta a idees, sentiments o emocions, i valorar tant el procés com el resultat final.

2.3.1. Descripció de la competència

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat participar en la dinàmica creativa de les arts escèniques i mobilitzar simultàniament la seua imaginació i el seu pensament divergent i convergent.

Crear implica estar obert als estímuls per a la creació i aplicar idees, imatges, emocions, sensacions o sentiments evocats per l'estímul. La creació escènica necessita explorar les diverses maneres de transmetre les idees creatives mitjançant l'acció dramàtica, l'expressió del cos o el moviment i la capacitat de transposar-los en sons i imatges, aprofitant el potencial artístic dels elements multimèdia en les produccions.

Per a dur a terme una creació escènica, individual o col·lectiva, caldrà conèixer, utilitzar els elements, les tècniques i els processos comuns i diversos dels diferents llenguatges, dramàtic, de la dansa i altres enfocaments artístics contemporanis, i experimentar-hi. Fer ús de les experiències personals pròpies i del repertori gestual. Triar els elements més significatius en relació amb la intenció creativa i perfeccionar els mètodes per a utilitzar-los.

Tot això pot abocar a la planificació de la creació escènica com a projecte artístic per ser presentat davant d'un públic.

Planificar inclou la tria creativa d'idees i elements significatius, establir convencions per a gestionar el grup, organitzar de manera coherent i eficaç el material dramàtic, coreogràfic o artístic en general, així com les fases del procés, la gestió del temps i la revisió constant d'aquests per a fer ajustos i perfeccionar, si cal, la creació.

Les produccions escèniques de l'alumnat haurien de transmetre la percepció pròpia de la realitat, i reflectir la recerca d'autenticitat, originalitat i expressivitat. També hauria de reflectir el desenvolupament dels interessos afectius, cognitius, socials i culturals propis, sense oblidar la doble possibilitat de treball individual i la importància de la interacció i la cooperació entre les persones del grup.

Descriure i comentar la seua experiència de creació i planificació i identificar el que n'han après, així com les estratègies i els mètodes que han utilitzat per a transferir l'aprenentatge a diferents contextos, serien capacitats derivades de l'assoliment d'aquesta competència específica.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que suposa seleccionar i integrar amb creativitat diversos mitjans, suports i tècniques per a dissenyar i planificar projectes artístics.

Adaptar i organitzar els seus coneixements, destreses i actituds per a respondre amb creativitat i eficàcia a la producció cultural o artística, utilitzar llenguatges, tècniques, eines i recursos diversos i valorar tant el procés com el producte final.

A més, el fet de dur a terme un procés de creació i prendre decisions, amb sentit crític i ètic, i aplicar coneixements tècnics específics i estratègies àgils de planificació i gestió de projectes, reflexionar sobre el procés realitzat i el resultat obtingut com una oportunitat per a aprendre, permet situar aquesta competència específica en relació amb la competència clau emprenedora.

La distribució en un grup de tasques, recursos i responsabilitats de manera equànime, segons els objectius inherents amb una bona planificació d'un projecte, en aquest cas escènic, formen part de les capacitats que requereixen la competència clau personal, social i aprendre a aprendre. D'igual manera, la creació, la integració i la reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva, així com aplicar mesures de seguretat i respectar els drets d'autoria per a ampliar els recursos i generar nou coneixement, ho seran de la competència digital.

Independentment que la competència en comunicació lingüística constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement en tots els àmbits del saber, està especialment vinculada a una competència específica de creació escènica, atesa l'especial relació del llenguatge dramàtic amb els usos de l'oralitat, l'escriptura de textos, la dimensió estètica del llenguatge i la cultura literària dramàtica i general.

Al final del 1r curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'aplicar idees per a la creació i l'organització d'una peça escènica senzilla, en què utilitze elements del teatre, la dansa i altres llenguatges artístics.

Al final del 2n curs de Batxillerat, l'alumnat haurà de crear i planificar una peça escènica complexa a partir d'estímulos diversos i utilitzar elements dels diferents llenguatges artístics per a donar expressió concreta a les idees, els sentiments o les emocions propis.

2.4. Competència específica 4

Interpretar obres o peces escèniques de creació pròpia o aliena mitjançant els instruments expressius i comunicatius del cos, la veu, el moviment, el temps i l'espai, i fer-hi ús de la memòria sensorial i afectiva personal i del grup.

2.4.1. Descripció de la competència

Interpretar obres dramàtiques és recrear un món amb la intenció de comunicar-lo als altres.

A través de l'anàlisi de la proposta escènica dramàtica, inclòs, si és el cas, l'anàlisi d'un text, l'alumnat hauria d'explorar els possibles significats per a proposar-ne una interpretació personal que es revela mitjançant l'ús dels instruments expressius i comunicatius del cos, la veu i l'espai.

L'alumnat, en assumir la funció d'actors o actrius, ha d'estar obert a la diversitat de les persones, tractar d'entendre les motivacions que donen lloc a diferents comportaments humans i fer-los seus. Mitjançant la memòria sensorial i afectiva poden trobar els sentiments i les emocions inspirats per al personatge i l'obra dramàtica. Interpretar permet assimilar el contingut dramàtic d'una obra, el caràcter expressiu i el llenguatge dramàtic específic, així com les actituds, i experimentar estratègies per a transmetre el seu significat.

En el cas de la dansa, per la seua naturalesa, només pot revelar el seu significat a través d'un intèrpret. La interpretació com a ballarins i ballarines ofereix a l'alumnat l'oportunitat de descobrir les característiques sensibles i dinàmiques de la dansa, explorar diferents registres i matisos del cos en moviment, i apropiar-se-la i personalitzar-la. Atents a les característiques tècniques, sensorials i expressives del moviment, els intèrprets creatius utilitzen les seues habilitats físiques per a traduir i comunicar sensacions, idees i sentiments i explorar diferents maneres d'expressar-se, explicar una història o representar la realitat.

A través de l'expressió es busca que l'alumnat utilitze les habilitats, els coneixements o les tècniques pròpies de cada disciplina per a donar forma a les obres pròpies, cosa que els permetrà comunicar, interpretar i executar-los a través de llenguatges diversos.

Interpretar implica, per tant, familiaritzar-se amb el contingut dramàtic, coreogràfic i artístic de l'obra, identificar i utilitzar elements dels llenguatges, tècnics i estructurals. Reconéixer el significat i, si és el cas, els aspectes històrics o socioculturals que poden afectar la representació. Experimentar amb els elements expressius de l'obra i fer ús de recursos i experiències sensorials, emocionals i cinestèsiques per a buscar diferents maneres de transmetre el contingut.

Però interpretar consisteix també a adaptar aquests elements a la intenció del creador i a la representació, així com posar en pràctica les convencions establides i ajustar el seu rendiment als altres en un treball d'escolta activa, col·laboració i respecte.

La competència específica d'interpretar obres dramàtiques i danses contribueix al perfil del final d'etapa, ja que ajuda a consolidar una maduresa personal i social amb el respecte, la responsabilitat, l'autonomia i la cooperació com a valors i a refermar els hàbits d'activitat corporal per a afavorir el benestar físic i mental.

A la consecució de la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que permet descobrir l'autoexpressió com a experiència vital, a través de la interacció corporal, de les diferents eines i llenguatges artístics, enfrontar-se a situacions que fomenten el coneixement i l'acceptació pròpia i dels altres, i apreciar els valors de l'empatia i la col·laboració.

L'expressió oral i les interaccions comunicatives formen part de la competència clau lingüística que, en determinades manifestacions escèniques, assumeixen un paper predominant.

La competència clau personal, social i aprendre a aprendre fa referència a mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, i ser conscient de la influència que exerceix el grup en les persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. La contribució d'una competència específica d'interpretació fomenta aquesta capacitat.

Al final del 1r curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'interpretar peces escèniques i fer ús dels instruments expressius i comunicatius del cos, la veu, el moviment i l'espai.

Al final del 2n curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'interpretar peces escèniques i fer ús dels instruments i els recursos expressius, la memòria sensorial i afectiva personal i del grup, ajustant-lo a la naturalesa de l'obra i la seua intenció comunicativa.

2.5. Competència específica 5

Posar en escena produccions artístiques d'un repertori de diferents cultures i períodes històrics i cooperar en l'organització dels elements artístics diversos, les fases i l'assumpció de rols.

2.5.1. Descripció de la competència

Aquesta competència específica complementa la de creació i interpretació quant a la consecució d'un producte final en forma d'espectacle, presentació o representació que culmina un projecte artístic de caràcter escènic.

La posada en escena permet experimentar el repte de posar en pràctica tota l'experiència escènica de manera conjunta.

Els estudiants tenen l'oportunitat de conjugar de manera col·lectiva tots els elements artístics seleccionats prèviament de creació, dramàturgia o coreografia, amb la interpretació, al servei de l'expressió final de les idees, la visió pròpia del món, els valors o els interessos.

Posar en escena implica seleccionar elements dramàtics, expressius i plàstics específics de les arts escèniques i de les altres arts i integrar-los amb creativitat i de manera col·laborativa, per a dissenyar un projecte que responga a una finalitat determinada.

Plantejar posar en escena obres d'un repertori de cultures i períodes històrics diversos permet conèixer el concepte i les característiques d'un espectacle, les seues tipologies bàsiques.

També permet abordar la seqüenciació de l'escenificació, les àrees de treball, tècnica, estètica, creativa i de producció, el repartiment de tasques i l'assumpció de rols per al disseny d'un muntatge escènic. Entre aquestes, la direcció artística de projectes escènics. Les funcions de la direcció escènica, els coneixements de dramàturgia, la coreografia, la disposició i les estratègies per a la correcta organització dels assajos, les seues fases, la tipologia i els objectius i la gestió eficaç del temps disponible.

La posada en escena a més invoca la relació amb altres matèries artístiques i a entendre els vincles entre els seus respectius llenguatges simbòlics. L'escenificació obri la possibilitat de plantejar i dissenyar l'espai escènic en els seus vessants visual i sonor i la interacció amb elements tecnològics multimèdia.

Finalment, culminar la posada en escena amb la representació davant del públic permet compartir les seues experiències d'actuació amb altres, establir vincles amb els aprenentatges anteriors i confrontar les seues opcions artístiques amb les persones del grup.

La competència posar en escena produccions artístiques, obres dramàtiques i danses contribueix al perfil del final d'etapa en ajudar l'alumnat a adaptar i organitzar els seus coneixements, destreses i actituds per a respondre amb creativitat i eficàcia a qualsevol exercici de producció cultural o artística, valorar el producte final i utilitzar tota mena de llenguatges, codis, tècniques, eines i recursos plàstics, visuals, audiovisuals, musicals, a més dels corporals o escènics.

Respecte de la competència clau en consciència i expressió culturals, en posar en escena es valoren les diferents eines i llenguatges artístics per a produir projectes artístics i culturals sostenibles exemples de nous reptes personals i professionals vinculats amb la diversitat cultural i artística.

La competència clau personal, social i aprendre a aprendre fa referència a mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, i ser conscient de la influència que exerceix el grup en les persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. La contribució d'una competència específica d'interpretació fomenta aquesta capacitat.

Al final del 1r curs de Batxillerat, l'alumnat haurà d'aplicar idees per la posada en escena de produccions escèniques d'un repertori divers i participar activament en la seua realització.

Al final del 2n curs de Batxillerat, l'alumnat haurà de posar en escena produccions escèniques complexes a partir de l'expressió artística personal i exercir els diferents rols del projecte.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els sabers bàsics següents han estat seleccionats com el conjunt de continguts necessaris per a adquirir i desenvolupar les competències específiques que s'han formulat prèviament.

La matèria abasta sabers de diferents llenguatges artístics tals com el teatre, la dansa i les arts d'acció o performatives. A través dels coneixements i la pràctica creativa que impliquen s'hauria de permetre el treball per a assolir les competències específiques de la matèria.

Les produccions artístiques escèniques creades a l'aula s'haurien de sostindre sobre la base de sabers fonamentals per al bagatge personal, social i cultural de l'alumnat. El professorat hauria d'enfocar-los amb la flexibilitat necessària per a adaptar-los i ampliar-los, si és el cas, amb la finalitat de donar resposta a

les necessitats educatives concretes del seu alumnat, la seua diversitat i les característiques socioculturals de l'entorn del centre.

L'organització de sabers respon a la intenció de diversificar, d'una banda, un bloc conformat de sabers relacionats amb la percepció i l'anàlisi de les arts escèniques. Una presa de contacte amb la idea de la recepció escènica en tota la seua diversitat: teatre, dansa, arts d'acció o performatives amb la idea de percebre, analitzar i comunicar les obres artístiques escèniques com a elements pel desenvolupament personal i l'apreciació del repertori i el patrimoni cultural.

D'altra banda, un conjunt de sabers pràctics i d'experimentació indispensables del procés creatiu que aportarà a l'alumnat les destreses i les habilitats necessàries per a comunicar-se a través de la pràctica artística.

Com que la matèria d'Arts Escèniques serà present en els dos nivells del Batxillerat, s'ha reflectit una gradació orientativa entre aquests dos cursos i s'ha realitzat una proposta dels sabers que, amb una consecució lògica, s'aconsella introduir en el primer curs per a assegurar la incorporació del conjunt de sabers en l'assoliment de les competències específiques de la matèria en concloure l'etapa.

3.2. BLOC 1 PERCEPCIÓ I ANÀLISI

Els sabers d'aquest bloc són transversals a totes les competències, tot i estar especialment vinculats a C1 i C2.

SUBBLOC 1.1 PERCEPCIÓ		1r curs	2n curs
GRUP 1 REPERTORI ESCÈNIC			
Arts escèniques: conceptes, tipologies i funcions.	X		
Evolució històrica: tradicions, períodes, gèneres i estils estètics. Contemporaneïtat. Tendències actuals.	X		X
Elements comuns i convencions: ritualitat, dramaticitat, teatralitat, performativitat.	X		
Patrimoni escènic valencià i de diferents cultures: textual, espacial, coreogràfic, immaterial.	X		X
GRUP 2 RECEPCIÓ ESCÈNICA			
Elements en la recepció d'un espectacle escènic: informació prèvia, observació, impacte.			X
Espais escènics.	X		
El públic: tipologia i funcions.			X
Criteris d'apreciació i comunicació: concepte, proposta, interpretació, elements visuals i sonors.	X		X
Valors estètics i actituds ètiques de creador i receptor.	X		X
Referències: connexions amb altres elements artístics i socioculturals, professions relacionades.			X

SUBBLOC 1.2 ANÀLISI			1r curs	2n curs
GRUP 1 ELEMENTS DE L'ART DRAMÀTIC				
Dramatúrgia: trama, personatges, detonant, acció, conflicte, espai, temps.			X	X
Construcció de personatges: cos, veu, caracterització.			X	X
Textos dramàtics. Literatura dramàtica.			X	X
Formes dramàtiques i tradicions estètiques, tècniques expressives, tipus de discurs.				X
GRUP 2 ELEMENTS DE LA DANSA				
Conceptes: cos, temps, espai, energia, interrelació, expressió.			X	
L'instrument del cos. Tècnica d'expressió: gestos i moviments.			X	X
Elements expressius i simbòlics.			X	X
Cultura musical.			X	X
GRUP 3 ELEMENTS COMUNS				
Gest, text, veu, acció dramàtica, acció dansada.			X	X
Elements visuals i sonors: escenografia, il·luminació, ambient sonor, vestuari.			X	
Elements d'altres llenguatges i pràctiques artístiques contemporànies.				X

3.3. BLOC 2 CREACIÓ

Els sabers d'aquest bloc són transversals a totes les competències, tot i estar especialment vinculats a C3 i C5.

SUBBLOC 2.1 CREACIÓ ESCÈNICA			1r curs	2n curs
GRUP 1 CREACIÓ D'ESPECTACLES ESCÈNICS				
Estímul creatiu.			X	X
L'espectacle escènic: concepte, característiques, tipologies bàsiques.			X	
Formes contemporànies de presentació escènica.				X
L'elecció creativa: contingut, forma i estil.			X	X

Creació performativa.		X
Consciència de grup: sensibilitat i socialització. Escolta activa i respecte.	X	X
GRUP 2 CREACIÓ DRAMÀTICA		
Esquema dramàtic: tema, personatge, conflicte, temps, trama.	X	X
Estructures dramàtiques actuals.	X	X
Mètodes d'escriptura teatral.		X
Creació de personatges: individus, tipus, estereotips, arquetips.	X	
Formes dramàtiques: convencions, tipus de discurs, tradicions estètiques.	X	
GRUP 3 CREACIÓ COREOGRÀFICA		
Principis coreogràfics: processos de composició, estructura coreogràfica.	X	X
El cos com a matèria primera: gestos i moviments.	X	X
Convencions de la dansa: respecte al grup, la tècnica del moviment, salut i seguretat i posada en escena.	X	
Cultura musical: estils, períodes, formes, estructures, ritmes, temps i compassos.		X
SUBBLOC 2.2 POSADA EN ESCENA 1r curs 2n curs		
GRUP 1 DIRECCIÓ ESCÈNICA		
Funcions de la direcció escènica.		X
Tècniques teatrals: dramatúrgia.	X	
Tècniques de la dansa: coreografia.		X
Assajos: tipologia, finalitat, fases i organització.	X	X
Estratègies de supervisió i resolució de problemes.		X
GRUP 2 ESPAI ESCÈNIC		
Espai visual: escenografia física i virtual, recursos plàstics, disseny d'il·luminació, vestuari, caracterització.		X

Espai sonor: música, recursos sonors.	X	
Eines digitals multimèdia.	X	X
GRUP 3 PRODUCCIÓ I REALITZACIÓ DE PROJECTES ESCÈNICS		
Disseny d'un espectacle: equips, fases i àrees de treball.	X	X
Seqüenciació d'un projecte escènic.	X	
Interacció amb elements tecnològics multimèdia.	X	X
Implicació en els projectes col·lectius.	X	X
Plantejaments ètics i responsables.	X	X
GRUP 4 DIFUSIÓ		
L'experiència davant del públic general.		X
Exhibició i distribució de productes escènics.	X	
Interacció en xarxes socials.	X	X

3.4. BLOC 3 INTERPRETACIÓ

Els sabers d'aquest bloc són transversals a totes les competències, tot i estar especialment vinculats a C4 i C5.

SUBBLOC 3.1 TÈCNIQUES D'INTERPRETACIÓ		1r curs	2n curs
GRUP 1 MÈTODES INTERPRETATIUS			
Tècniques de preparació a la interpretació: joc simbòlic, improvisació, dramatització, creació individual i col·lectiva.	X		
Mètodes interpretatius actuals. Teatre, dansa, arts d'acció o performatives.			X
Elements de la interpretació dramàtica: personatge, conflicte, situació, acció.	X		
Personatge dramàtic: anàlisi, caracterització, construcció, graus de representació, objectius, funcions.	X		X
Pautes d'atenció, percepció i memòria per a la interpretació.	X		X
Valoració de processos i resultats.			X

GRUP 2 RECURSOS		
Treball: textual, musical i audiovisual.	X	X
Terminologia pròpia del teatre, de la dansa i altres arts escèniques.	X	X
Entrenament corporal: consciència d'esquema corporal, mobilitat, cura del cos.	X	
Tècniques d'escolta activa. Solidaritat i respecte.	X	X
SUBBLOC 3.2 EXPRESSIÓ CORPORAL		1r curs 2n curs
Exercitació de les possibilitats del gest i el moviment.		X
Relació del cos amb l'espai, els objectes i les altres persones.	X	
Coordinació.	X	X
Repertori gestual.	X	X
Moviment en l'espai: formes, direccions, nivells, traçats, dimensions. Moviment grupal.	X	X
Veu expressiva: respiració, dicció, vocalització, articulació, prosòdia, projecció.	X	X
Control de les emocions i els sentiments en l'expressió.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge

Perquè totes les dimensions de la pràctica de les arts escèniques es puguen implementar plenament a l'aula és important parar atenció a l'entorn pedagògic en què es desenvolupa l'alumnat.

Arts Escèniques ha de permetre la construcció de coneixements integradors basats en un aprenentatge essencialment procedimental, sense obviar, però, la teoria i la conceptualització, ni les actituds i els valors que aquests aprenentatges necessàriament comporten.

L'aula d'Arts Escèniques hauria de ser un lloc on es produeixen nombroses accions i intercanvis en un clima de confiança i respecte. Que proporcione als estudiants un entorn de suport on se senten lliures d'assumir riscos, mostrar iniciativa i ser creatius i autònoms.

Les competències que cal assumir demanen estar oberts al treball creatiu, expressar les seues idees, intercanviar punts de vista, implicar-se en un projecte i aprendre a perseverar.

Així caldria establir espais d'aprenentatge adaptats als requisits de creació, representació i valoració d'obres escèniques, i oferir un entorn ric en recursos documentals i artístics de qualitat. S'hauria de posar a disposició eines i suports tecnològics, llibres i material audiovisual sobre teatre, dansa i altres arts performatives per a estimular la creativitat dels estudiants, proporcionar elements per a la reflexió i enriquir el seu coneixement del món artístic escènic.

Les situacions d'aprenentatge s'haurien d'ampliar, en determinats moments, fora de l'aula. La interacció entre l'interpret i l'espectador fa que cada actuació de teatre, dansa o arts performatives siga un esdeveniment únic, independentment de l'abast, i els estudiants han de tindre l'oportunitat de viure esdeveniments escenificats.

A més, per a donar suport al desenvolupament de totes les competències específiques i en especial la CE1 i la CE2, és important que l'alumnat assistisca a representacions de teatre, dansa, performance, etc.

El professorat té un paper determinant per a ajudar els estudiants a implicar-se en l'àmbit personal en el procés de creació, interpretació o recepció i anàlisi, a integrar les seues experiències i desenvolupar la consciència pròpia, així com a prestar una atenció especial a les seues necessitats físiques, cognitives i socials particulars.

De vegades caldrà que el professorat assumisca el paper de facilitador per a fomentar la reflexió, l'intercanvi d'idees i afrontar els reptes que plantegen les seues opcions artístiques. A mesura que els estudiants siguen capaços d'assumir més responsabilitat en la creació i el rendiment, els professors haurien de deixar el màxim de marge possible alhora que ofereixen una opinió externa sobre les seues propostes, els ajuden a gestionar el seu aprenentatge i els orienten cap a altres recursos dins del centre o de l'entorn.

Finalment, els docents haurien de fer el paper de "mediador cultural", capaç de comunicar la passió per les arts escèniques i establir vincles entre el passat i el present o entre les diferents formes de l'art, mantindre's al dia de l'evolució del món escènic i compartir aquest coneixement amb l'alumnat.

Les situacions d'aprenentatge han de ser variades, que plantegen reptes adients i ajuden l'alumnat a desenvolupar, consolidar i dominar les seues capacitats.

Haurien d'atendre la importància de la transferència dels aprenentatges, incloent-hi activitats que permeten als alumnes contextualitzar els seus coneixements i habilitats. D'aquesta manera, l'alumnat podrà adquirir nous aprenentatges, establir relacions amb els aprenentatges anteriors i descobrir-ne la importància en la vida quotidiana.

Per a dissenyar situacions significatives d'aprenentatge caldria inspirar-se en els interessos, els referents culturals i altres matèries dels estudiants i permetre establir vincles amb les àmplies àrees d'aprenentatge.

Han de ser adequades per a una instrucció diferenciada i permetre als estudiants explorar una gamma tan àmplia com siga possible d'experiències sensorials, relacionades amb el joc dramàtic, l'expressió corporal i les estètiques.

S'ha de posar èmfasi en l'autenticitat, entesa com a demostració d'un esforç d'implicació personal per part de l'alumnat que intenta anar més enllà dels tòpics i els estereotips per a buscar solucions noves. També en l'expressivitat i la recerca de l'originalitat en la creació, la interpretació i la valoració de les obres escèniques.

S'han d'incloure tasques complexes que reflectisquen les capacitats de l'alumnat, que involucren tots els aspectes de les competències i mobilitzen recursos diversos, que els deixen marge per a determinar els passos de la progressió artística pròpia i permeten seleccionar les estratègies adequades.

Es pot establir una progressió entre situacions dissenyades per al primer curs de Batxillerat i les del segon curs atenent l'assumpció d'una responsabilitat cada vegada més gran en la realització dels projectes que se'ls proposa.

Les situacions d'aprenentatge tindran sentit quan despertin l'interés i el compromís de l'alumnat, estimulen el seu pensament i els impulsen a trobar solucions personals als problemes que aquestes plantegen.

També són significatives quan són riques i obertes, en el sentit que ofereixen als estudiants opcions entre un ventall de solucions possibles.

Ja siga en situacions de creació, interpretació o apreciament d'obres escèniques, els estudiants han d'experimentar els avantatges, els reptes i la sinergia del treball en equip. En el teatre, la dansa i les altres arts performatives, la comunicació es valida a ulls dels companys i companyes i del públic. Aquesta interacció influeix tant en el procés de creació o actuació com en el seu resultat. L'alumnat ho ha de tindre en compte i fer ús dels diferents elements escènics. Actuen per a les persones del seu grup per a posar a prova les opcions artístiques. El grup, com a primer públic, hauria de fer servir el seu judici crític i estètic per a ajudar-los a progressar en el treball creatiu i de rendiment, tenint en compte, a més, diversos públics objectiu.

En definitiva, les situacions d'aprenentatge de les arts escèniques han de permetre vincular-se amb les àmplies àrees d'aprenentatge i generar un o més estímuls de creació, actuació o valoració.

Han de recórrer a una o més competències específiques de l'assignatura, incloent-hi una sèrie de tasques complexes, conduir a diferents tipus de producció i donar valor tant al procés com al producte.

Han de donar suport a l'adquisició d'actituds essencials per al desenvolupament artístic, induir l'ús dels recursos presentats com a continguts del programa, implicar referents culturals i fomentar l'ús d'eines de reflexió.

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i les necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, la qual cosa ens assegurarà que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la participació i l'aprenentatge.

Finalment, han de permetre al professorat observar el desenvolupament de les competències dels alumnes mitjançant els criteris d'avaluació.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1

CE1. Apreciar i argumentar l'aportació de les manifestacions escèniques al patrimoni cultural, participar activament en la recepció a través de diferents canals i valorar la diversitat de tradicions, gèneres i estils estètics.

1r curs	2n curs
1.1 Rebre propostes escèniques diverses, buscar informació complementària a la recepció artística i diferenciar els elements constitutius.	1.1 Rebre propostes escèniques diverses, interpretar-ne els diversos significats i examinar-les des d'un punt de vista crític i estètic.

1.2 Promoure el coneixement i la difusió de les produccions escèniques i argumentar la seua importància com una part fonamental del patrimoni cultural.	1.2 Promoure el coneixement i la difusió de les produccions escèniques i argumentar la seua importància com una part fonamental del patrimoni cultural i vehicle del dret a la llibertat d'expressió.
	1.3 Establir una connexió entre els elements expressius i simbòlics d'una peça escènica i l'impacte que tenen sobre els receptors.

5.2. Competència específica 2

CE2. Analitzar propostes escèniques en contextos històrics diversos des d'un punt de vista crític i estètic, relacionar-les i explorar-ne els components, l'estructura, la finalitat comunicativa i els aspectes socioculturals.

1r curs	2n curs
2.1 Analitzar una obra escènica o un fragment i identificar-ne els elements significatius, a partir de diversos criteris d'apreciació.	2.1 Analitzar una obra escènica o un fragment, identificar-ne els aspectes històrics i socioculturals, fer connexions amb experiències prèvies i utilitzar el vocabulari específic adequat.
2.2 Explorar els possibles significats d'una obra per a proposar-ne una interpretació personal.	2.2 Emetre judicis crítics i estètics, revisar la valoració prèvia de les peces escèniques i construir arguments que justifiquen l'apreciació.

5.3. Competència específica 3

CE3. Crear i planificar produccions escèniques individuals i col·lectives mitjançant l'ús d'elements, tècniques i processos dels diferents llenguatges artístics a partir d'estímul diversos, donar expressió concreta a idees, sentiments o emocions i compartir l'experiència creativa.

1r curs	2n curs
3.1 Aplicar idees per a la creació d'una peça escènica i utilitzar elements del teatre, la dansa i altres llenguatges artístics.	3.1 Aplicar idees per a la creació d'una peça escènica a partir d'estímul diversos i utilitzar elements del teatre, la dansa i altres llenguatges artístics.
3.2 Desenvolupar un projecte escènic senzill, partint d'una proposta prèvia, mitjançant un treball col·laboratiu.	3.2 Planificar les diferents fases d'un projecte escènic complex i adaptar els recursos disponibles a la intencionalitat creativa.
3.3 Compartir l'experiència creativa de selecció i presa de decisions en funció del missatge que es vol comunicar.	3.3 Compartir l'experiència creativa de selecció i presa de decisions i valorar la relació entre la intenció, el procés i la producció.

5.4. Competència específica 4

CE4. Interpretar obres o peces escèniques de creació pròpia o aliena mitjançant els instruments expressius i comunicatius del cos, la veu, el moviment, el temps i l'espai, i fer-hi ús de la memòria sensorial i afectiva personal i del grup.

1r curs	2n curs

4.1 Experimentar amb l'expressió corporal guiada, interactuar amb coordinació i cooperar amb els altres.	4.1 Desenvolupar expressions artístiques basades en el cos propi, atenent les dimensions temporal i espacial, i aplicar la memòria sensorial i afectiva personal.
4.2 Construir, de manera creativa, un personatge dramàtic, atenent consignes.	4.2 Compondre un personatge dramàtic, des de la identitat pròpia, partint d'un text previ.
4.3 Aplicar la tècnica vocal a la interpretació escènica.	4.3 Enllaçar moviments més complexos, i combinar les qualitats dinàmiques i expressives necessàries.
4.4 Incorporar qualitats expressives en seqüències de moviments lligades.	4.4 Interpretar un rol escènic i mantindre la coherència amb el contingut i el caràcter expressiu de l'obra.

5.5. Competència específica 5

CE5. Posar en escena produccions artístiques d'un repertori de diferents cultures i períodes històrics i cooperar en l'organització dels elements artístics diversos, les fases i l'assumpció de rols.

1r curs	2n curs
5.1 Planificar la representació d'un projecte escènic senzill d'un repertori divers.	5.1 Planificar la representació d'un projecte escènic complex amb una actitud integradora.
5.2 Representar un projecte escènic senzill i buscar la inclusió de tots els participants.	5.2 Representar públicament un projecte escènic complex, involucrar tots els participants i mantindre una comunicació cohesionadora i inclusiva.
5.3 Prendre part activament en diferents fases d'una producció escènica, desenvolupar diferents rols i contribuir a aconseguir un procés creatiu eficient, col·laboratiu i integrador.	5.3 Exercir rols diferents en les fases d'un projecte escènic complex i implicar-se en el bon desenvolupament del procés i en la consecució d'un producte de qualitat.

BIOLOGIA, GEOLOGIA I CIÈNCIES AMBIENTALS.

1. Presentació.

La formació científica s'ha convertit en un instrument fonamental per a comprendre el món actual en el qual ha de desenvolupar-se una ciutadania crítica i responsable. Les matèries dels camps de la Biologia, Geologia i Ciències Ambientals de Batxillerat han de contribuir a formar ciutadans amb una base científica sòlida, capaços d'intervindre en la presa de decisions sobre qüestions d'interés científic, tecnològic i social, i compromesos amb la societat actual i la seua participació en aquesta.

Biologia, Geologia i Ciències Ambientals és una matèria que podrà cursar l'alumnat de 1r de Batxillerat com a ampliació de la Biologia i Geologia d'Educació Secundària Obligatòria. Pretén, per tant, aprofundir en les competències relacionades amb aquestes disciplines, augmentant la formació científica que l'alumnat ha adquirit al llarg de l'ESO mitjançant l'apropiació, articulació i mobilització dels sabers bàsics que es proposen i que el professorat podrà ampliar amb autonomia d'acord amb els requeriments de l'assignatura, el perfil de l'alumnat i el seu criteri professional. Aquesta matèria té continuïtat en altres dues de 2n de Batxillerat. D'una banda, Biologia, i, d'una altra, Geologia i Ciències Ambientals. El propòsit d'aquestes matèries és millorar el perfil competencial de l'alumnat a la finalització del Batxillerat, utilitzant com a recurs coneixements, destreses i actituds relacionades amb aquestes disciplines científiques. A més, aquestes matèries de 2n de Batxillerat també estableixen les bases necessàries per a l'inici d'estudis superiors o la incorporació al món laboral, així com l'exercici d'una ciutadania responsable i compromesa. Per a valorar l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques d'aquestes matèries per part de l'alumnat, es defineixen els criteris d'avaluació que tenen un caràcter competencial i indiquen el grau amb el qual s'ha de valorar el seu desenvolupament.

La Biologia és una disciplina els avanços de la qual s'han vist accelerats notablement en les últimes dècades, impulsats per una base de coneixements cada vegada més àmplia i enfortida. En el transcurs del seu desenvolupament s'han produït grans canvis de paradigma, que han revolucionat el concepte d'organisme viu i la comprensió del seu funcionament. Però, el progrés de les ciències biològiques va molt més allà de la mera comprensió dels éssers vius. Les aplicacions de la Biologia han suposat una millora considerable de la qualitat de la vida humana. Existeixen, a més, moltes altres aplicacions de les ciències biològiques en el camp de l'enginyeria genètica i la biotecnologia, i algunes d'elles estan en l'origen d'importantes controvèrsies bioètiques. Els debats sorgits arran d'aquestes controvèrsies fan necessària una adequada preparació de la ciutadania quant al funcionament de la Biologia.

D'altra banda, els fenòmens relacionats amb la dinàmica del nostre planeta, en moltes ocasions associats a perills per a la població, fan imprescindibles la prevenció i l'adaptació a les seues conseqüències, la qual cosa constitueix una de les aplicacions de la Geologia moderna, que ofereix en l'actualitat una visió de conjunt sobre el funcionament de la Terra. La teoria de tectònica de plaques constitueix l'eix vertebrador d'aquesta ciència, subratllant la importància de comprendre les claus del funcionament de la Terra i permetent relacionar canvis a petita escala amb uns altres a escala regional i planetària, en una dinàmica global. L'estudi d'aquest àmbit de coneixement també ha d'aportar a l'alumnat una perspectiva temporal sobre els profunds canvis que han afectat la Terra i els éssers vius que l'han poblada, una formació sobre riscos geològics, les seues causes i les seues importants conseqüències per a la humanitat.

Les Ciències Ambientals, finalment, pretenen contribuir al coneixement fonamentat i profund del funcionament dels sistemes naturals i de les seues complexes interaccions, dels factors que els regeixen i de les relacions entre l'ésser humà i el medi ambient. Partint del coneixement dels sistemes vius i les seues relacions en el planeta, i de la dinàmica de les diferents capes de la Terra, s'aborden les problemàtiques associades als impactes humans sobre el medi ambient i les seues conseqüències, tant per al món natural com per a les societats humanes, incidint en el coneixement dels recursos disponibles i de la seua gestió sostenible.

En les tres matèries les competències específiques proposades responen a la intenció d'aprofundir en la naturalesa i el funcionament de la ciència i el seu abordatge ha de realitzar-se de manera integrada. En 1r de Batxillerat, s'aprofundeix en l'adquisició d'una visió de conjunt sobre el funcionament de la Terra, aportant a l'alumnat una perspectiva temporal dels profunds canvis que han afectat el planeta i els éssers vius que l'han poblada, una formació sobre riscos geològics, les seues causes i les seues importants conseqüències per a la humanitat, així com el coneixement dels recursos disponibles i de la sostenibilitat del planeta, la qual cosa aporta la visió que concerneix les Ciències Ambientals. A més, el coneixement de la composició, estructura i funcionament dels éssers vius partint dels seus nivells d'organització, facilita l'anàlisi de la uniformitat en la seua composició i la diferència amb la matèria inerta, així com de la cèl·lula com a unitat estructural i funcional d'aquests. A partir d'ací, s'interpreta la diversitat biològica des del punt de vista de les seues adaptacions estructurals i fisiològiques al medi, atenent criteris evolutius, la qual cosa permet la seua classificació i estudi. Això facilitarà l'assumpció del paper de la nostra espècie dins del sistema Terra i la seua responsabilitat en el manteniment de la vida tal com la coneixem.

En 2n de Batxillerat, la maduresa de l'alumnat permet que en la matèria de Biologia s'incidisca notablement, aprofundint en un enfocament més microscòpic i molecular que en etapes anteriors. Això facilita el desenvolupament d'un punt de vista més objectiu entorn de les tècniques de treball de la Biologia i les seues possibilitats, evitant així interpretacions basades en el desconeixement. S'estudien les biomolècules i l'estructura i el funcionament de la cèl·lula en profunditat, incidint en la genètica molecular, fonamental en l'avanç de la biotecnologia actual. A més, s'aprofundeix en l'estudi dels microorganismes i la seua importància ecològica, en biotecnologia i per a la salut. Finalment, s'hi inclou la immunologia.

D'altra banda, la matèria de Geologia i Ciències Ambientals de 2n de Batxillerat posa el focus en els recursos i patrimoni geològics i en la importància de la seua explotació sostenible, incidint en els impactes de les activitats humanes sobre tots aquests sistemes. Per a això, aprofundeix en el coneixement de la geodinàmica interna de la Terra a través de la teoria de tectònica de plaques i dels processos geològics externs, la qual cosa facilita la comprensió dels riscos naturals associats i la seua prevenció. A més, aprofundeix en l'estudi i classificació dels minerals i roques i en el coneixement de la dinàmica de l'atmosfera i la hidrosfera terrestres.

Pel que fa a la relació amb les competències clau, és evident, per la naturalesa de les matèries, la relació de totes les competències específiques amb la competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM). Les matèries del camp de la Biologia, Geologia i Ciències Ambientals estimularan la vocació científica en tot l'alumnat, però especialment en les alumnes, per a contribuir a acabar amb el baix nombre de dones en llocs de responsabilitat en investigació, fomentant així la igualtat efectiva d'oportunitats de dones i homes –objectiu c) de Batxillerat i competències clau STEM i personal, social, i d'aprendre a aprendre–. A més, contribuïran, juntament amb la resta de matèries, al fet que l'alumnat es comprometa responsablement amb la societat a nivell global en promoure els esforços individuals i col·lectius contra el canvi climàtic i per a aconseguir un model de desenvolupament sostenible –objectius a), h), j) i o) de Batxillerat, i competències clau STEM i ciutadana–, contribuint d'aquesta manera

no sols a millorar la qualitat de vida de les persones, sinó també a la preservació del patrimoni natural i cultural (competència clau en consciència i expressió culturals). Així mateix, treballant aquestes matèries s'afermaran els hàbits de lectura i estudi en l'alumnat, tenint en compte la importància de la comunicació oral i escrita en l'activitat científica, tant en castellà com en valencià i en altres llengües –objectius d), e) i f) de Batxillerat i competències clau STEM, en comunicació lingüística i plurilingüe–. A més, des d'aquestes matèries s'estimularà l'alumnat a realitzar investigacions sobre temes científics, per a la qual cosa s'utilitzaran com a eina bàsica les tecnologies de la informació i la comunicació –objectius g) i i) de Batxillerat i competències clau STEM i digital–. De la mateixa manera, es busca que els/les alumnes dissenyen i participen en el desenvolupament de projectes científics, tant en el camp com en el laboratori, utilitzant la metodologia i instruments propis d'aquestes matèries, la qual cosa contribueix a despertar-hi l'esperit emprenedor i a desenvolupar destreses per aprendre de manera independent –objectius j) i k) de Batxillerat i competències clau STEM, emprenedora i personal, social, i d'aprendre a aprendre–. La col·laboració en aquests projectes requereix una actitud respectuosa i tolerant cap a la diversitat cultural o de punts de vista (competència clau en consciència i expressió culturals). A més, es fomentarà la participació de l'alumnat en iniciatives locals relacionades amb la sostenibilitat, proporcionant-li l'oportunitat de desenvolupar l'esperit emprenedor (competència clau emprenedora), així com les destreses per a aprendre de manera independent (competència clau personal, social, i d'aprendre a aprendre).

Els criteris d'avaluació són un altre dels elements curriculars nuclears, perquè proporcionen indicadors del grau de desenvolupament de les competències. Els criteris d'avaluació orienten de manera flexible al docent concretant i connectant els tres ingredients de les competències específiques, és a dir, les actuacions que s'espera que l'alumnat siga capaç de desplegar, els sabers bàsics l'aprenentatge, articulació i mobilització dels quals requereix aqueix desplegament i les situacions en les quals s'espera que puguin dur a terme les actuacions esperades. Els criteris d'avaluació informen sobre el nivell de desenvolupament de les competències específiques, necessari per a la continuació d'estudis acadèmics o l'exercici de determinades professions relacionades amb les ciències biològiques, geològiques i ambientals.

En tractar-se, en aquest cas, de matèries purament científiques, es recomana abordar-les d'una manera pràctica, basada en la resolució de problemes i en la realització de projectes i investigacions, fomentant la col·laboració i no sols el treball individual. A més, és convenient connectar-les, de manera significativa, tant amb la realitat de l'alumnat com amb altres disciplines vinculades a les ciències, i adoptar un enfocament interdisciplinari.

En conclusió, la fi última d'aquestes matèries és millorar el compromís de l'alumnat pel bé comú, la seua capacitat per a adaptar-se a un món cada vegada més inestable i canviant i, en definitiva, incrementar la seua qualitat de vida present i futura per a assolir, a través del sistema educatiu, una societat més justa i equànime.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Dissenyar, planificar i desenvolupar projectes d'investigació seguint els passos de les diverses metodologies científiques.

2.1.1. Descripció de la competència.

El coneixement científic es construeix a partir d'evidències obtingudes de l'observació objectiva i l'experimentació, i la seua finalitat és explicar el funcionament del món que ens envolta i aportar solucions a problemes del nostre temps.

Els mètodes científics es basen en la formulació de preguntes sobre l'entorn natural o social, el disseny adequat de tècniques per a poder respondre-les, l'execució adequada i precisa d'aquestes tècniques, la interpretació i anàlisi dels resultats, l'obtenció de conclusions i la comunicació.

Si els projectes d'investigació són experimentals, requereixen l'aprenentatge i domini de tècniques de laboratori i instruments, així com la posada en pràctica dels procediments característics de les ciències. Poden incloure el disseny de xicotetes investigacions, més o menys obertes o guiades, o dirigides pel professorat (pràctiques més demostratives).

Aquests projectes permeten plantejar situacions en les quals l'alumnat tinga l'oportunitat d'aplicar els passos del mètode científic, contribuint a desenvolupar la curiositat, el sentit crític i l'esperit emprenedor. A més, permet comprendre en profunditat la diferència entre una impressió o opinió i una evidència, afrontant amb ment oberta i perspicaç diferents informacions i acceptant i responant adequadament davant la incertesa.

En definitiva, aquesta competència no sols és essencial per al desenvolupament d'una carrera científica i de la competència clau STEM, sinó també per a desenvolupar la resiliència davant diferents reptes, al mateix temps que contribueix a formar ciutadans plenament integrats a nivell professional, social o personal.

En assolir la competència s'espera que l'alumnat siga capaç de realitzar xicotetes investigacions, identificant el problema, emetent hipòtesi i proposant experiències, així com identificant les variables o factors que hi intervenen, analitzant els resultats obtinguts, arribant a conclusions i comunicant els resultats de manera precisa i amb un llenguatge adequat.

La CE1 està lligada a les 2 competències específiques següents (CE 2 i CE 3), que abasten la metodologia de la ciència i no pot desenvolupar-se independentment d'elles. Tant el disseny i desenvolupament de projectes d'investigació (CE 1) com la resolució de problemes (CE 2), requereixen posar en funcionament les destreses associades a la ciència, a partir de l'ús dels coneixements específics de les ciències biològiques, geològiques i mediambientals, per la qual cosa també es relaciona amb les altres competències específiques de la matèria. Per a desenvolupar aquesta competència, és necessari obtenir i seleccionar informació rellevant i fiable, per la qual cosa aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de comunicació i argumentació (CE 3).

Desenvolupar projectes d'investigació requereix adquirir, mobilitzar i articular tots els coneixements i habilitats adquirits propis de la ciència, així com les eines digitals (competència clau digital) per a tractar, processar i comunicar la informació. El propi procés experimental també requereix un treball col·laboratiu, distribuint tasques, i la revisió dels resultats i coneixements previs (competència clau personal, social, i d'aprendre a aprendre). Aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de comunicació, mobilitzant d'aquesta manera la competència en comunicació lingüística i contribuint, alhora, al seu desenvolupament.

2.2. Competència específica 2.

Explicar fenòmens i resoldre problemes relacionats amb les ciències biològiques, geològiques i mediambientals, utilitzant la lògica científica i analitzant críticament les solucions trobades.

2.2.1. Descripció de la competència.

La resolució de problemes és una part inherent de la ciència bàsica i aplicada. En aquesta competència es pretén que l'alumnat analitze un problema o cas real que és necessari resoldre utilitzant els coneixements adquirits i les maneres d'argumentació i raonament de la ciència. Suposa cercar informació, recopilar dades i analitzar-les, tindre en compte arguments i opinions,

i acceptar diversos punts de vista per a proposar una intervenció o solució i comunicar les conclusions. El seu desenvolupament permetrà fer front o proposar solucions i intervencions a problemes com ara, per exemple, la introducció d'una espècie forana en un nou ecosistema, les conseqüències d'un abocament tòxic en un llac, o l'aparició de bacteris força resistents als antibiòtics o l'elecció d'un lloc adequat per a plantejar la construcció d'una casa.

A més, la resolució de problemes i la cerca d'explicacions coherents a diferents fenòmens en altres contextos de la vida quotidiana, exigeixen similars destreses i actituds, necessàries per a un desenvolupament personal, professional i social ple.

La competència de resolució de problemes és essencial per a tot l'alumnat i li permet desenvolupar l'anàlisi crítica i desenvolupar-se enfront dels desafiaments d'un món de canvis accelerats, participar plenament en la societat i afrontar els reptes del segle XXI, com el canvi climàtic o les desigualtats socioeconòmiques.

El desenvolupament d'aquesta competència específica implica trobar solucions adequades al problema plantejat. L'alumnat ha de ser capaç de construir explicacions davant situacions problemàtiques reals que relacionen els fets i conceptes indicant les seues limitacions, així com de proposar solucions fonamentades, creatives i rellevants en les quals utilitzen coneixements d'altres matèries, predir-ne els resultats, i relacionar-los amb altres situacions amb característiques similars o semblants.

La CE 2 està íntimament lligada a la CE 1, en la mesura que requereix utilitzar la metodologia científica: plantejar hipòtesi i dissenyar experiments o obtindre dades per a contrastar-les, interpretar els resultats i establir conclusions. D'altra banda, aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de cerca d'informació, contrastació, argumentació i comunicació pròpies de la ciència a les quals remet la CE 3. L'adquisició i l'ús de coneixements específics intervé igualment en la resolució de problemes, per la qual cosa es relaciona també amb la resta de competències específiques de la matèria.

Buscar i utilitzar estratègies en la resolució de problemes, analitzant críticament les solucions, implica proposar solucions i comprovar-ne el resultat, reformulant el procediment si fos necessari per a donar explicació als fenòmens estudiats, i mobilitzant els coneixements adquirits propis de la ciència. Això força a aprendre dels errors i a revisar els coneixements propis, contribuint d'aquesta manera al desenvolupament de la competència clau personal, social, i d'aprendre a aprendre. Quan els problemes són globals, intervenen multitud de factors socials, connectant d'aquesta manera amb la competència clau ciutadana. També potencia la competència digital, ja que sovint requereix la cerca avançada d'informació, el seu tractament adequat i la comunicació a través de plataformes virtuals i eines informàtiques.

2.3. Competència específica 3.

Localitzar i utilitzar fonts fiables, seleccionant i organitzant la informació, contrastant-ne la veracitat, comunicant missatges científics, argumentant amb precisió i resolent les preguntes plantejades de manera autònoma.

2.3.1. Descripció de la competència.

Obtindre informació rellevant amb la finalitat de resoldre dubtes, adquirir nous coneixements o comprovar la veracitat d'afirmacions o notícies, és una competència essencial per als ciutadans del segle XXI. Així mateix, tota investigació científica comença amb l'acurada recopilació de publicacions rellevants de l'àrea d'estudi.

La major part de les fonts d'informació fiables són accessibles a través d'Internet, per la qual cosa es promourà, a través d'aquesta competència, l'ús de diferents plataformes digitals de cerca i comunicació. No obstant això, la informació veraç conviu amb faules, teories

conspiratòries i informacions incompletes o pseudocientífiques. Per això, és de vital importància que l'alumnat desenvolupe un esperit crític, i contraste i avalue la informació obtinguda.

Aquesta competència està clarament relacionada amb les dues anteriors, ja que per a diferenciar la informació veraç de les faules i opinions és necessari argumentar, debatre, contrastar opinions i, en definitiva, utilitzar les estratègies i mètodes propis de la ciència, com el raonament lògic i la contrastació de fets o hipòtesis. Només d'aquesta manera la informació veraç pot ser seleccionada segons la seua rellevància, i organitzada per a poder respondre de manera clara a les qüestions formulades. A més, donada la maduresa intel·lectual de l'alumnat d'aquesta etapa educativa, es fomentarà que plantege aquestes qüestions per pròpia curiositat i iniciativa.

D'altra banda, la comunicació de les conclusions utilitzant el llenguatge propi de la ciència implica argumentar i contrastar opinions (CE 2), així com formular-se preguntes sobre l'entorn i buscar les seues respostes, utilitzant el llenguatge i els mètodes de la ciència (CE 1).

L'adquisició de la competència suposa que l'alumnat ha de ser capaç d'identificar els trets propis de la ciència en un discurs, argumentar i defensar una opinió pròpia entorn de qüestions investigables, i utilitzar el pensament crític, de manera que siga capaç de diferenciar la informació veraç de les faules i opinions sense fonament.

Aquesta competència fa referència a l'ús del coneixement científic com a instrument del pensament crític i el desenvolupament de la capacitat d'argumentació. Això requereix la consulta de fonts fiables i la contrastació de dades i hipòtesis, la qual cosa la relaciona amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Aquestes relacions són especialment destacables en la mesura que vivim en una comunitat autònoma amb llengua pròpia i la consulta de bibliografia científica requereix sovint el coneixement d'altres llengües, com ara l'anglès.

Aquestes tres primeres competències es despleguen en la pràctica en situacions en les quals conflueixen també les competències següents. Són, per tant, competències transversals, ja que conformen les bases sobre les quals es fonamenta la ciència, independentment dels sabers bàsics implicats.

2.4. Competència específica 4.

Dissenyar, promoure i executar iniciatives compatibles amb els Objectius per al Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides, basant-se en fonaments científics.

2.4.1. Descripció de la competència.

En l'actualitat, la degradació mediambiental està portant a la destrucció dels recursos naturals a un ritme molt superior al de la seua regeneració. Per a frenar l'avanç d'aquestes tendències negatives i evitar les seues conseqüències catastròfiques són necessàries accions individuals i col·lectives de la ciutadania, els estats i les corporacions. Per a això, és imprescindible que es conega el valor ecològic, científic, social i econòmic del món natural, i es comprenga que la degradació mediambiental és sinònim de desigualtat, refugiats climàtics, catàstrofes naturals i altres tipus de crisis humanitàries.

Desenvolupar aquesta competència, també permet a l'alumnat proposar i adoptar hàbits que contribuïsqen a mantindre i millorar la salut i la qualitat de vida. La seua adquisició implica que l'alumnat ha d'aconseguir una visió global dels efectes de l'activitat humana sobre el planeta, argumentant els factors que influeixen en la degradació del medi ambient i en la salut, i conèixer els fonaments que justifiquen un model de desenvolupament sostenible, així com impulsar iniciatives i projectes innovadors per a promoure i adoptar hàbits sostenibles a nivell individual i col·lectiu.

El desenvolupament d'aquesta competència requereix conèixer el funcionament dels sistemes vius i de la Terra com a planeta, així com valorar la seua importància i necessitat donada l'ecodependència i interrelació de l'ésser humà amb la resta del planeta, per la qual cosa es relaciona amb les competències específiques següents (CE 5, CE 6 i CE 7).

Aquesta competència contribueix a un plantejament de la problemàtica de tipus ecosocial, fonamentat en el coneixement científic. Existeix una relació especial amb la competència clau personal, social, i d'aprendre a aprendre, ja que els problemes ambientals requereixen una implicació i un coneixement dels problemes associats a les alteracions del medi ambient. Una altra connexió destacada és amb la competència clau ciutadana, donat el nivell de compromís amb la societat que es requereix per a abordar els problemes ambientals i prendre decisions adequades i realistes per a resoldre'ls, assumint els valors associats als Objectius de Desenvolupament Sostenible relacionats amb les alteracions de la natura i amb altres problemes com, per exemple, la pobresa o la falta d'habitatge, i recursos associats al seu torn a situacions d'injustícia social. D'altra banda, dissenyar, promoure i executar iniciatives i adoptar hàbits responsables està estretament relacionat amb la competència clau emprenedora.

2.5. Competència específica 5.

Utilitzar el coneixement geològic sobre el funcionament i composició del planeta Terra com a sistema per a analitzar les causes i conseqüències dels fenòmens geològics, i relacionar-los amb la prevenció de riscos i l'aprofitament dels recursos geològics.

2.5.1. Descripció de la competència.

El coneixement de la composició i estructura de la Terra, tant en el model composicional com el dinàmic, permet comprendre les causes que originen els fenòmens de tipus destructiu i constructiu del relleu que observem, i que es manifesten gradualment i també, a vegades, de manera puntual i catastròfica.

En aquest nivell l'alumne és capaç de comprendre els mètodes d'estudi de la Terra, directes i indirectes, argumentant, raonant i justificant els trets geològics o fets observats en la vida quotidiana, i mobilitzant els procediments propis del mètode científic, la qual cosa al seu torn promou una actitud d'estima per la ciència i el medi natural.

La prevenció dels riscos de manera conscient i raonada són qualitats especialment rellevants a nivell professional, però també és necessari que siguin presents en els ciutadans del segle XXI per a reforçar el seu compromís amb el bé comú i el futur de la nostra societat.

Les manifestacions de la dinàmica del planeta han generat, i continuaran fent-ho, situacions inesperades i en moltes ocasions tràgiques per a nombroses poblacions humanes. Adquirir la competència implica que l'alumnat és capaç de comprendre els processos que originen aqueixes manifestacions, assumir la necessitat de prendre precaucions i valorar les actuacions que els éssers humans realitzen en algunes zones especialment sensibles, i proposar actuacions d'intervenció i prevenció, actuant com a agent de transformació. Aquestes propostes o preses de decisions han de basar-se en el coneixement científic, així com en la posada en pràctica de l'argumentació i raonaments científics.

El coneixement del sistema Terra quedaria incomplet sense una visió dels canvis succeïts en el planeta i en els éssers vius al llarg del temps (CE 6), i totes dues competències estan estretament lligades.

2.6. Competència específica 6.

Utilitzar els elements del registre geològic, relacionar-los amb els grans esdeveniments ocorreguts al llarg de la història de la Terra, i reconèixer la teoria de la selecció natural com la principal teoria explicativa de la biodiversitat actual i de les adaptacions que presenten els éssers vius.

2.6.1. Descripció de la competència.

És important interpretar les petjades del passat per a entendre el present del nostre planeta. Això requereix comprendre els principis bàsics de la geologia per a la datació relativa, així com els fonaments de la datació absoluta. D'aquesta manera, l'alumne pot reconstruir la història geològica i situar els diferents esdeveniments en l'escala cronoestratigràfica, i adquirir una visió global dels principals canvis ocorreguts. Els canvis esdevinguts al llarg del temps es deuen a processos geològics que essencialment són els mateixos des de l'origen de la Terra, però que produeixen canvis en escales de temps difícils de comprendre. Per això, se suggereix la utilització d'eines digitals com, per exemple, les línies del temps per a representar processos a escala planetària. Els aspectes més rellevants que es produeixen en aquestes escales temporals afecten l'origen i evolució geològica de la Terra, els canvis en la distribució de continents i oceans a causa de la tectònica de plaques, el modelatge del relleu degut als processos geològics externs i el cicle de les roques.

D'altra banda, també és fonamental associar el pas del temps amb l'aparició de formes de vida que han anat sobrevivint per selecció natural a les condicions canviants. Les teories evolutives expliquen l'aparició de noves formes de vida associades als canvis en les condicions del planeta, sent dos aspectes inseparables, ja que l'evolució geològica i biològica van en paral·lel. En aquest sentit, són especialment útils les eines digitals que reproduïxen les condicions ambientals, la situació dels continents i les formes de vida, de manera interactiva a cada moment de la història de la Terra. Això facilita la comprensió de la magnitud del temps geològic per part de l'alumnat, la qual cosa li permetrà associar-ho amb els processos d'evolució dels éssers vius, així com dels successius episodis catastròfics que van canviar radicalment l'aspecte del planeta, i acabaren amb un percentatge important de la biodiversitat, en algun cas de més del 90%. La selecció natural ha permés que deixen una major descendència aquelles formes que posseeixen adaptacions avantatjoses als diferents mitjans que s'han colonitzat, oferint alternatives diferents per a resoldre un problema o satisfer una necessitat de la vida. La comprensió de l'aparició de les adaptacions dins d'un procés atzarós de modificacions que permeten a l'individu que les posseeix generar una major descendència i facilitar-ne d'aquesta manera la continuïtat, conduirà a una millor comprensió del procés evolutiu que va generar l'actual biodiversitat, descartant així un plantejament finalista. Les diferents adaptacions poden abordar-se dins de la biodiversitat, com a exemples que la natura ha desenvolupat per selecció natural, no sent necessari un estudi exhaustiu dels diferents grups taxonòmics ni de totes les adaptacions.

L'alumnat ha de ser capaç de relacionar els canvis del passat en el planeta Terra amb l'evolució dels éssers vius, justificant el relleu actual mitjançant la interpretació del registre geològic, i la història de la vida sobre la base de la teoria de la selecció natural. A més, l'alumnat ha de poder justificar l'existència de diferents solucions als problemes que afronten els éssers vius per a cobrir les seues necessitats vitals com a adaptacions a l'hàbitat.

Juntament amb la competència anterior (CE 5), aquesta permetrà adquirir una visió de conjunt del planeta que habitem, la seua dinàmica, la seua història i els fenòmens que han conduït a l'actual aspecte del planeta i la diversitat dels éssers vius, a més de contribuir a la percepció global del món en el seu conjunt. La diversitat biològica (CE 7) s'explica a través de les diferents adaptacions dels éssers vius per selecció natural.

Les CE 5 i CE 6 aborden el coneixement del nostre planeta, quant a la seua composició, la comprensió dels processos geològics i la interpretació dels fets esdevinguts en el passat, a la llum dels principis geològics i les teories de l'evolució. Comprendre aquests processos ajuda a valorar el patrimoni que la natura ha generat, incloent-hi els recursos geològics, la riquesa paisatgística i els valors culturals associats (competència clau ciutadana i competència personal, social, i d'aprendre a aprendre).

Finalment, justificar les adaptacions dels éssers vius com a resultat de la selecció natural, proporciona una visió global de la diversitat de solucions que la natura ha trobat per a satisfer les necessitats vitals dels éssers vius en hàbitats i condicions molt diverses. Aquesta competència específica contribueix a valorar tots els éssers vius, incloent-hi el medi pròxim, el patrimoni natural i el valor ecològic dels ecosistemes (competència clau en consciència i expressió culturals), afavorint la participació activa en la posada en valor dels ODS i la lluita per la conservació de la natura i enfront del canvi climàtic (competència clau emprenedora).

2.7. Competència específica 7.

Comprendre i valorar la diversitat biològica a partir de l'anàlisi i interpretació del coneixement biològic sobre la composició, estructura i funcionament dels éssers vius.

2.7.1. Descripció de la competència.

La comprensió dels éssers vius requereix conèixer les característiques que els defineixen i els diferencien de la matèria inerta, la seua composició, la seua organització interna i les funcions vitals. Els éssers vius s'organitzen en nivells d'organització de complexitat creixent, en cadascun dels quals apareixen propietats emergents. És important conèixer la composició a nivell elemental i molecular dels éssers vius, reconeixent la uniformitat en la seua composició, així com l'estructura i funció d'aquests elements. A més, és necessari entendre la cèl·lula com a unitat estructural i funcional dels éssers vius, coneixent els diferents models d'organització cel·lular i l'estructura i funció dels diferents òrgans cel·lulars. L'estudi d'alguns exemples de teixits i òrgans que caracteritzen els animals i plantes pot abordar-se en relació a aquesta competència, i completar els diferents aparells i sistemes que integren un organisme amb una visió comparada. D'altra banda, les reaccions químiques bàsiques pròpies de la vida (metabolisme) i els diferents mecanismes fisiològics, permeten comprendre el funcionament dels éssers vius com a sistemes oberts i integrats amb propietats diferencials, com són l'homeòstasi, els diferents graus de complexitat de les formes de vida (nivells d'organització), i les funcions de nutrició, relació i reproducció, respecte de la matèria inerta.

En aquest nivell és necessari introduir les relacions entre la composició química dels éssers vius i les diferents funcions biològiques. La comprensió dels processos químics que sustenten la vida, com són els intercanvis de matèria i energia entre els organismes com a sistemes oberts i el seu entorn, en els diferents tipus de metabolismes possibles, permet analitzar amb més detall que en l'ensenyament bàsic la funció de nutrició, alhora que facilita el camí per al seu aprofundiment en cursos superiors.

La relació d'un ésser viu amb l'entorn requereix una interacció, una resposta gràcies a la sensibilitat dels éssers vius, que és molt diferent segons el grup taxonòmic, i que permet sostenir les condicions físiques i químiques internes de cada ésser viu (homeòstasi), en el rang adequat per a mantindre's viu. Per a entendre les diferents respostes en animals, vegetals i la resta d'éssers vius es fa imprescindible entendre l'organització interna.

En relació a la funció de reproducció, a més de conèixer les modalitats bàsiques de reproducció dels diferents grups taxonòmics, en aquest nivell és necessari comprendre les diferents maneres de divisió cel·lular i el seu significat biològic.

Finalment, és important conèixer les característiques dels principals grups taxonòmics sobre la base de criteris de classificació científics, així com el sistema de nomenclatura binomial que permet identificar de manera inequívoca cada espècie.

L'alumnat ha de ser capaç d'explicar el funcionament d'un ésser viu com un sistema obert, identificant els principals elements i estructures que el constitueixen i les seues funcions, així com les interaccions que es produeixen entre aquell i el seu entorn, argumentant sobre els possibles canvis que es produeixen en alterar les condicions de l'equilibri intern. A més, és important reconèixer i classificar la biodiversitat actual sobre la base de criteris de classificació científics.

Aquesta competència permet prendre consciència de la importància del manteniment de la vida, tot fonamentant científicament les iniciatives relacionades amb la conservació del medi ambient, la sostenibilitat i la salut (CE 4), i comprendre la biodiversitat actual com a resultat del llarg procés evolutiu (CE 6).

El coneixement de la diversitat biològica contribueix a apreciar el valor de la vida i el respecte per tots els éssers vius (competència clau en consciència i expressió culturals), i a comprendre la importància de preservar la biodiversitat actual sobre la base del coneixement de les característiques dels éssers vius (competències clau ciutadana i personal, social, i d'aprendre a aprendre).

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de la matèria).

3.1. Bloc A. Treball científic

Els sabers bàsics associats a aquest bloc han de treballar-se de manera conjunta amb els dels restants blocs. Per a avançar en l'adquisició de les competències relacionades amb les destreses, eines i pensaments propis de la ciència, és necessari situar-los en un context en el qual necessàriament es posen en joc sabers bàsics corresponents als altres blocs. Correlativament, les situacions d'aprenentatge dels sabers dels altres blocs han de contemplar sabers inclosos en aquest, de manera que faciliten el desenvolupament de les competències específiques CE 1, CE 2 i CE 3. En aquest bloc, a més, tenen una especial rellevància els sabers o continguts de tipus procedimental.

3.1.1. Pautes del treball científic pròpies de la planificació i execució d'un projecte d'investigació en equip: identificació de preguntes i plantejament de problemes que puguin respondre's, formulació d'hipòtesi, contrastació i comunicació de resultats.

3.1.2 Utilització d'eines i de tècniques pròpies de la Biologia, Geologia i les Ciències Ambientals.

3.1.3. Utilització d'eines tecnològiques per a la cerca d'informació, la col·laboració, la interacció amb institucions científiques i la comunicació de processos, resultats o idees en diferents formats (presentació, gràfics, vídeo, pòster, informe...).

3.1.4. Cerca, reconeixement i utilització de fonts veraces d'informació científica.

3.1.5. Disseny, planificació i realització d'experiències científiques de laboratori o de camp per a contrastar hipòtesi.

3.1.6. Ús dels controls propis de les experiències científiques per a obtenir resultats objectius i fiables

3.1.7. Mètodes per a l'anàlisi de resultats en els procediments experimentals mitjançant l'ús d'un llenguatge matematitzat, control de variables, presa i representació de dades, anàlisi i interpretació d'aquests.

3.1.8. Estratègies de comunicació de projectes o resultats utilitzant el vocabulari científic i diferents formats (informes, vídeos, models, gràfics...).

3.1.9. Paper de les científiques i científics en el desenvolupament de les ciències biològiques, geològiques i ambientals.

3.1.10. Anàlisi de l'evolució històrica d'un descobriment científic determinat, entenent la ciència com un procés col·lectiu i interdisciplinari en contínua construcció i revisió.

3.2. Bloc B: Ecologia i sostenibilitat

Aquest bloc té com a objectiu principal que l'alumnat adquirisca coneixements i destreses que li permeten valorar la informació relativa al mitjà que ens envolta i, a partir d'això, desenvolupar actituds, prendre decisions i actuar en conseqüència.

3.2.1. Ecosistemes: composició, relacions tròfiques i cicles de matèria i fluxos d'energia.

3.2.2. El medi ambient com a motor econòmic i social: importància del desenvolupament sostenible.

3.2.3. Importància de l'avaluació d'impacte ambiental i de la gestió sostenible de recursos i residus. La relació entre la salut mediambiental, humana i d'altres éssers vius: *one health* (una sola salut).

3.2.4. Concepte de petjada ecològica. Responsabilitat de l'ésser humà sobre la sostenibilitat.

3.2.5. El canvi climàtic: la seua relació amb el cicle del carboni, causes i conseqüències sobre la salut, l'economia, l'ecologia i la societat. Estratègies i eines per a afrontar-lo: mitigació i adaptació.

3.2.6. El problema dels residus. Els compostos xenobiòtics: els plàstics i els seus efectes sobre la naturalesa i sobre la salut humana i d'altres éssers vius. La prevenció i gestió adequada dels residus.

3.2.7. Iniciatives de tipus local i global per a afrontar els problemes de tipus ecosocial. Els Objectius de Desenvolupament Sostenible com a referent.

3.3. Bloc C : Història de la Terra i de la vida.

Aquest bloc té com a focus l'estructura i dinàmica del nostre planeta, així com els esdeveniments que s'hi han produït al llarg de la seua història, la qual cosa permetrà a l'alumnat la comprensió dels nombrosos fenòmens de tipus més o menys catastròfics que s'observen, així com les condicions en què s'ha originat l'actual diversitat del món viu. Té continuïtat en els blocs D i E.

3.3.1. El temps geològic: magnitud, escala i mètodes de datació.

3.3.2. La història de la Terra: principals esdeveniments geològics.

3.3.3. Mètodes i principis per a l'estudi del registre geològic: reconstrucció de la història geològica d'una zona.

3.3.4. La història de la vida en la Terra: principals canvis en els grans grups d'éssers vius i justificació des de la perspectiva evolutiva.

3.4. Bloc D: La dinàmica terrestre

3.4.1. Estructura, dinàmica i funcions de l'atmosfera i la hidrosfera.

3.4.2. Estructura i dinàmica de la geosfera. Model geoquímic i dinàmic. Mètodes d'estudi de la Terra. Interpretació de dades.

3.4.3. Tectònica de plaques. Dinàmica de la geosfera. Límits de placa i fenòmens geològics associats.

3.4.4. Els processos geològics externs: agents causals i conseqüències sobre el relleu.

3.4.5. L'edafogènesi: factors i processos formadors del sòl. L'edafodiversitat i importància de la seua conservació.

3.4.6. Relació entre els processos geològics, les activitats humanes i els riscos naturals. Prevenció, predicció i correcció dels riscos naturals.

3.5. Bloc E: Composició de la geosfera

3.5.1. Tipus de roques en funció del seu origen i composició a través de l'estudi del cicle geològic.

3.5.2. Aplicació de criteris per a la classificació i identificació de minerals i roques rellevants i de l'entorn.

3.5.3. Importància dels minerals i les roques i dels seus usos quotidians i dels impactes associats a la seua extracció i ús.

3.6. Bloc F: Els éssers vius: composició i estructura

Aquest bloc inclou els sabers relatius als éssers vius i els seus nivells d'organització, la qual cosa facilitarà la comprensió del funcionament del nostre organisme i l'assumpció de la unitat estructural bàsica de tots els éssers vius, amb la cèl·lula com a element essencial, situant novament la nostra espècie com a éssers vius que depenen del seu entorn per a mantindre's en vida.

3.6.1. Característiques i nivells d'organització dels éssers vius.

3.6.2. Composició dels éssers vius. Bioelements i biomolècules. Estructura i funcions biològiques de les biomolècules.

3.6.3. Teoria cel·lular. Models d'organització cel·lular. Teoria endosimbiòtica.

3.6.4. Estructura i funció dels orgànuls cel·lulars.

3.6.5. El cicle cel·lular. Mitosi i meiosi: significat biològic.

3.6.6. Pluricel·lularitat: especialització i diferenciació cel·lular.

3.6.7. Teixits i òrgans en el desenvolupament d'adaptacions.

3.7. Bloc G: Fisiologia animal i vegetal

3.7.1. Nutrició autòtrofa i heteròtrofa. Respiració cel·lular i fotosíntesi. Importància biològica.

3.7.2. Anàlisi comparativa d'adaptacions en els sistemes que participen en la funció de nutrició en animals i vegetals.

3.7.3. Anàlisi comparativa d'adaptacions en els sistemes de coordinació i estructures que participen en la funció de relació en animals i vegetals.

3.7.4. Anàlisi comparativa d'adaptacions en la funció de reproducció en animals i vegetals.

3.8. Bloc H: Biodiversitat

3.8.1. Biodiversitat. Taxonomia i nomenclatura.

3.8.2. Comparació dels principals grups taxonòmics d'acord amb les seues característiques fonamentals.

3.8.3. Relació fonamentada de les adaptacions de determinades espècies i les característiques dels ecosistemes en els quals es desenvolupen. Reconeixement, a partir de l'observació, d'estructures d'adaptació.

3.8.4. La pèrdua de biodiversitat: causes i conseqüències ambientals i socials.

3.9. Bloc I: Els microorganismes i formes acel·lulars.

3.9.1. Microbiologia. Classificació dels microorganismes. Formes acel·lulars.

3.9.2. Tècniques d'estudi dels microorganismes.

3.9.3. Importància ecològica dels microorganismes: simbiosi i cicles biogeoquímics.

3.9.4. Els microorganismes com a agents causals de malalties infeccioses. Zoonosi i epidèmies.

3.9.5. El problema de la resistència a antibiòtics.

3.9.6. Biotecnologia. Importància dels microorganismes en processos industrials i en biotecnologia ambiental.

4. Situacions d'aprenentatge

El disseny de les situacions ha d'oferir oportunitats per a la generalització dels aprenentatges i l'adquisició d'altres de nous, mitjançant la realització de tasques complexes que articulen i mobilitzen de manera coherent i eficaç els coneixements, les destreses i actituds, implicats en les competències específiques. Aquestes tasques han de presentar reptes o situacions problemàtiques que requereixen una solució complexa, que no es limita a la cerca d'una solució, sinó que requereix habilitats creatives i disseny de solucions, posant en pràctica les competències adquirides. En aquest sentit són adequades les diferents metodologies actives que doten l'alumnat de major protagonisme.

Atés que les competències específiques de la matèria inclouen com es construeix la ciència, són especialment rellevants les diferents metodologies d'investigació, com l'aprenentatge basat en la indagació, en projectes, en problemes, l'aprenentatge basat en casos o en experiments pràctics. En tots ells es poden plantejar reptes que, partint de l'interés dels alumnes, mobilitzen sabers essencials per a resoldre la situació plantejada. Es tracta d'ensenyar ciències fent ciències a l'aula, reproduint els mètodes i procediments que utilitzen els científics, per la qual cosa per a resoldre les situacions plantejades l'alumnat haurà de plantejar-se una pregunta investigable, buscar informació, emetre hipòtesi o explicacions, realitzar experiències, informes o productes finals (depenent de la metodologia concreta emprada), i argumentar-ne i defensar-ne el resultat.

El treball en equip és important per a desenvolupar no sols la investigació i l'aprenentatge, sinó també per a fomentar actituds i valors vinculats al bé comú i a un model de societat que ha d'integrar a tots per a arribar a decisions democràtiques.

Els reptes plantejats en les situacions poden girar entorn de la comprensió dels fenòmens naturals bàsics que afecten els éssers vius o al nostre planeta, presentats en relació a situacions d'actualitat i interès que abasten les diferents disciplines, de manera que la cerca de la solució ajude a comprendre millor el funcionament de l'entorn.

L'estudi dels éssers vius com a sistema abasta múltiples aspectes que mobilitzen gran part dels sabers bàsics de la Biologia. Entorn d'aquell podem abordar múltiples qüestions com, per exemple: de què estan compostos els éssers vius? quina estructura interna tenen? o ¿com duen a terme els seus processos vitals de nutrició, relació i reproducció? Per a respondre aquestes preguntes es poden realitzar xicotetes investigacions, de caràcter experimental o no, dissenyar experiències de laboratori, realitzar cerques d'informació contrastada i redactar informes en diferents formats.

Un altre espai de treball per al plantejament de situacions d'aprenentatge es pot trobar en explorar els límits de la biotecnologia, investigant les possibilitats de la seua utilització en agricultura, ramaderia, producció de materials i en el tractament de malalties. S'obriran així les portes a valorar la millora que tot això pot suposar per a la qualitat de vida de la humanitat, i a plantejar uns límits ètics a l'ús de la ciència que han de ser valorats amb arguments científics. En aquest entorn, una possible situació és l'estudi dels descobriments i avanços en la biotecnologia i el seu impacte en la societat, abordant el tema des de la cerca d'informació en fonts fiables, la seua contrastació, l'argumentació i l'elaboració de conclusions raonades presentant els resultats en diferents formats. En aquest sentit, poden dissenyar-se tasques que requerisquen l'assignació de rols diferents per a treballar en equip i obtindre un producte realitzat de manera cooperativa o col·laborativa (informe, text, o producció digital).

D'altra banda, la previsió de possibles catàstrofes associades a fenòmens geològics o l'observació dels diferents relleus terrestres, permetrà treballar, entre altres coses, les manifestacions de fenòmens geològics d'origen intern que es produeixen en diferent escala de temps i d'intensitat. Cal considerar les possibilitats que ofereix l'estudi de la localització predominant d'aquests fenòmens en zones del planeta, o la incidència desigual d'aquestes manifestacions sobre la població. Així mateix, l'estudi dels diferents minerals i roques i la seua utilització per l'ésser humà permet plantejar qüestions relacionades amb la distinció entre recursos renovables i no renovables, així com plantejar projectes interdisciplinaris juntament amb altres matèries que puguin abordar aquest tema des de perspectives diferents i complementàries.

També són especialment rellevants en les ciències naturals l'estudi i anàlisi de les característiques d'ecosistemes o entorns pròxims, interpretant els éssers vius, el relleu o les relacions entre tots dos, així com la seua història evolutiva, aplicant les competències específiques adquirides per a resoldre aquestes problemàtiques.

D'igual manera, es pot partir d'algun dels complexos reptes globals als quals s'enfronta la humanitat en el segle XXI, o bé fer-ho a través d'alguna situació local o pròxima a la qual enfrontar-se com a persones, professionals, o membres de la societat. Si es fa d'aquesta última forma, es recomana establir la connexió inversa del local cap a reptes de caràcter global prenent com a referència, per exemple, els Objectius de Desenvolupament Sostenible. Una vegada seleccionat un repte, convé adoptar algunes perspectives des de les quals es desitja enfocar les solucions: consum responsable, respecte al medi ambient, vida saludable, resolució pacífica de conflictes, acceptació i maneig de la incertesa, compromís davant les situacions inequívocables i

d'exclusió, valoració de la diversitat personal i cultural, compromís ciutadà en l'àmbit local i global, confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

Algunes orientacions generals per a dissenyar les situacions d'aprenentatge en aquestes matèries són:

- Plantejar situacions connectades amb la vida real i reptes concrets, clarament explicitats.
- Connectar amb competències específiques de la mateixa matèria o d'altres, adoptant una perspectiva global i interdisciplinària.
- Connectar les competències específiques amb competències clau, parant atenció a una o diverses d'aquestes competències.
- Fer un plantejament que faça més motivadora la seua resolució, abordant temes d'actualitat i, per tant, d'interés públic.
- Introduir flexibilitat en la seua resolució, facilitant d'aquesta manera la creativitat de l'alumnat. Les situacions problemàtiques no sempre tenen una única solució.
- Possibilitat de desenvolupar-les, tant de manera individual com en equip, la qual cosa afavorirà la cooperació i la inclusió.
- Exigir l'aplicació de criteris contrastats i objectius i defensar les preses de postura de forma raonada.
- Distingir amb claredat entre dades objectives, sentiments i ideologies, respectant totes les postures.
- Posar en valor el paper de la ciència en els processos de presa de decisions.
- Possibilitat de revisar les decisions després d'un procés d'argumentació i reflexió a partir de dades contrastades.
- Incorporar algun mètode d'avaluació del procés i autoavaluació de l'alumnat.
- Tindre en compte els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la participació i l'aprenentatge de l'alumnat.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Criteris d'avaluació per a les competències 1, 2 i 3.

CE1. Dissenyar, planificar i desenvolupar projectes d'investigació, seguint els passos de les diverses metodologies científiques.

CE2. Explicar fenòmens i resoldre problemes relacionats amb les ciències biològiques, geològiques i mediambientals, utilitzant la lògica científica i analitzant críticament les solucions trobades.

CE3. Localitzar i utilitzar fonts fiables, contrastant la seua veracitat, comunicant missatges científics, argumentant amb precisió i resolent preguntes plantejades de manera autònoma.

5.1.1. Realitzar experiències pràctiques utilitzant el material i eines del laboratori respectant les normes de seguretat

5.1.2. Realitzar investigacions, experimentals o no, entorn de fenòmens observables que requerisquen formular preguntes investigables, emetre hipòtesis, interpretar i analitzar els resultats obtinguts, i extraure conclusions

raonades i fonamentades.

- 5.1.3. Analitzar críticament la solució a un problema en el qual intervenen els sabers de la matèria i reformular els procediments utilitzats, si aquesta solució no és viable o sorgeixen noves dades.
- 5.1.4. Seleccionar i utilitzar les fonts adequades d'informació per a resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques, geològiques o mediambientals.
- 5.1.5. Contrastar i justificar la veracitat d'informació relacionada amb la matèria sobre la base del coneixement científic, adoptant una actitud crítica i escèptica cap a informacions sense una base científica.
- 5.1.6. Seleccionar i interpretar informació, així com comunicar-la, utilitzant diferents formats (textos, vídeos, gràfics, taules, diagrames, esquemes, aplicacions i altres formats digitals).
- 5.1.7. Avaluar la fiabilitat de les conclusions d'un treball de recerca o divulgació relacionat amb els sabers de la matèria, aplicant les estratègies pròpies del treball científic.
- 5.1.8. Comunicar informació i dades, argumentant sobre aspectes relacionats amb els sabers de la matèria, considerant els punts forts i febles de diferents postures de forma raonada i amb una actitud oberta, flexible, receptiva i respectuosa davant l'opinió dels altres.

5.2. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Dissenyar, promoure i executar iniciatives compatibles amb els Objectius del Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides, basant-se en fonaments científics.

- 5.2.1. Explicar la importància del manteniment dels equilibris en els ecosistemes a partir del coneixement de l'estructura i la seua composició, les relacions dels seus components i els fluxos de matèria i energia.
- 5.2.2. Analitzar les causes i conseqüències de diferents problemes mediambientals des d'una perspectiva local i global, concebant-los com a grans reptes de la humanitat basant-se en dades científiques.
- 5.2.3. Proposar i posar en pràctica hàbits i iniciatives sostenibles i saludables a nivell individual i col·lectiu, i argumentar sobre els seus efectes positius i la urgència d'adoptar-los, basant-se en informacions contrastades i arguments científics.

5.3. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Utilitzar el coneixement geològic sobre el funcionament i composició del planeta Terra com a sistema per a analitzar les causes i conseqüències dels fenòmens geològics, i relacionar-los amb la prevenció de riscos i l'aprofitament dels recursos geològics.

- 5.3.1. Analitzar l'estructura i composició de l'atmosfera i de la hidrosfera i explicar el seu paper fonamental en l'existència de vida en la Terra.
- 5.3.2. Explicar els models geodinàmic i geoquímic de l'estructura de la Terra, a partir dels diferents mètodes del seu estudi.
- 5.3.3. Mostrar la capacitat de la teoria de tectònica de plaques per a explicar la dinàmica de la geosfera relacionant els diferents límits de plaques amb els fenòmens geològics associats.

5.3.4. Interpretar el relleu com a resultat de la interacció entre els processos geològics interns i externs.

5.3.5. Analitzar els riscos derivats dels processos geològics interns i externs i relacionar-los amb les activitats humanes i la prevenció de riscos.

5.3.6. Relacionar les propietats dels minerals i roques en funció del seu origen i composició.

5.3.7. Analitzar la importància dels recursos minerals i roques, reconeixent-los com no renovables i associats a problemes socioeconòmics i ambientals en els llocs on es troben els seus jaciments.

5.4. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Utilitzar els elements del registre geològic, relacionar-los amb els grans esdeveniments ocorreguts al llarg de la història de la Terra, i reconèixer la teoria de la selecció natural com la principal teoria explicativa de la biodiversitat actual i de les adaptacions que presenten els éssers vius.

5.4.1. Explicar el relleu actual a partir de la interpretació de dades i proves de la història geològica basada en els principis geològics com l'Actualisme o el Principi de superposició dels estrats.

5.4.2. Relacionar l'evolució dels éssers vius i del planeta terra argumentant la interdependència de tots dos i l'actuació de la selecció natural.

5.4.3. Justificar les principals adaptacions que presenten els éssers vius per a desenvolupar les seues funcions biològiques en els diferents hàbitats i condicions en les quals es manifesta la vida des d'un punt de vista evolutiu.

5.5. Competència específica 7. Criteris d'avaluació.

CE7. Comprendre i valorar la diversitat biològica a partir de l'anàlisi i interpretació del coneixement biològic sobre la composició, estructura i funcionament dels éssers vius.

5.5.1. Catalogar els diferents nivells d'organització dels éssers vius, evidenciant els seus diferents graus de complexitat.

5.5.2. Analitzar la composició dels éssers vius, relacionant els diferents components amb les funcions de cadascun.

5.5.3. Explicar, des del punt de vista estructural i funcional, els diferents tipus d'organització cel·lular.

5.5.4. Identificar les diferents funcions que realitzen els éssers vius, diferenciant els processos químics que tenen lloc en els éssers vius com a sistemes oberts.

5.5.5. Justificar els diferents tipus de divisió cel·lular en procariotes i eucariotes, relacionant-los amb la reproducció sexual i asexual.

5.5.6. Diferenciar les característiques dels grans grups taxonòmics d'éssers vius i aplicar el sistema de nomenclatura binomial.

BIOLOGIA. ADDENDA PER AL 2n CURS DE BATXILLERAT

1. Competències específiques.

1.1. Competència específica 1.

Explicar fenòmens i resoldre problemes relacionats amb les ciències biològiques, utilitzant metodologies pròpies del treball científic.

1.1.1. Descripció de la competència.

Tant la cerca d'explicacions a fenòmens naturals com la resolució de problemes són una part inherent a la ciència bàsica i aplicada. Aquesta competència específica fa referència a l'ús del raonament, per la qual cosa, per a desenvolupar-la, l'alumnat ha de posar en pràctica els mètodes de treball de la ciència: plantejar problemes, emetre hipòtesis, buscar informació i dissenyar muntatges experimentals que permeten contrastar-les, analitzant els resultats i establint conclusions fonamentades.

A més, l'explicació de fenòmens i la resolució de problemes del camp de la biologia requereixen conèixer conceptes fonamentals, principis, models, lleis i teories de la biologia i aplicar-los per a elaborar explicacions argumentades i raonades que donen resposta als diferents fenòmens observats, i per a realitzar prediccions.

Aquesta competència és, per tant, essencial per al desenvolupament d'una carrera científica i ajuda a fomentar actituds positives envers la ciència.

En aquesta etapa, l'alumnat ha de tindre la curiositat de preguntar-se per l'explicació de fenòmens naturals que observa en diferents contextos de la vida quotidiana i ser capaç de plantejar problemes i buscar respostes. En 2n de Batxillerat, es pretén que l'alumnat busque noves estratègies de resolució i explicació quan les que té adquirides no siguen suficients per a comprendre el món que percep, avaluar els resultats obtinguts i també realitzar prediccions. Per a això, caldrà utilitzar diferents eines i recursos tecnològics i una actitud positiva cap als reptes.

La CE1 està lligada a les dues competències específiques següents, ja que per a desplegar aquesta competència cal seleccionar informació rellevant i fiable a partir d'estratègies pròpies de la ciència (CE2), com també comunicar les conclusions a què s'ha arribat de manera rigorosa, per la qual cosa aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies d'argumentació i comunicació recollides en la competència específica CE3. Tant l'explicació de fenòmens naturals com la resolució de problemes (CE1) requereixen posar en funcionament les destreses associades a la ciència, a partir de l'ús dels coneixements específics de les ciències biològiques, per la qual cosa també es relaciona amb les altres competències específiques de la matèria.

Explicar fenòmens i resoldre problemes implica proposar solucions i comprovar-ne el resultat, reformulant el procediment si fora necessari per a donar explicació als fenòmens estudiats, mobilitzant els coneixements adquirits propis de la ciència. Això força a aprendre dels errors i a revisar els coneixements propis, i desenvolupa la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. Quan implica solucions a problemes globals, ha de tindre en compte multitud de factors socials, i contribuir al benestar comú des del respecte a les diferències i a la diversitat, connectant d'aquesta manera amb la competència ciutadana. També potencia la competència digital, ja que requereix la cerca avançada d'informació, el tractament adequat d'aquesta i la comunicació a través de plataformes virtuals i eines informàtiques.

1.2. Competència específica 2.

Resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques buscant i seleccionant informació procedent de diferents fonts i analitzant-la críticament.

1.2.1. Descripció de la competència.

Tota investigació científica comença amb una recopilació de les publicacions del camp que es pretén estudiar. Per a això, cal conèixer i utilitzar fonts fidedignes i buscar en aquestes, seleccionant la informació rellevant per a respondre les qüestions plantejades.

És necessari, per tant, utilitzar el raonament basat en les formes de treball de la ciència i en els coneixements sobre la matèria, i tindre sentit crític per a seleccionar les fonts o institucions adequades, contrastant i garbellant la informació, i quedar-se amb la que resulte rellevant d'acord amb el propòsit plantejat. En aquest sentit, pot ser important facilitar a l'alumnat un conjunt de fonts i institucions fiables a les quals acudir. El pensament crític és probablement una de les destreses més importants per al desenvolupament humà i la base de l'esperit de superació i millora. En l'àmbit científic és essencial, a més, per a la revisió per parells del treball d'investigació, que és el pilar sobre el qual se sustenta el rigor i la veracitat de la ciència. A més, l'anàlisi de les conclusions d'un treball científic en relació amb els resultats observables implica mobilitzar en l'alumnat no sols el pensament crític, sinó també el raonament lògic a través de l'argumentació.

La destresa per a fer aquesta selecció és, per tant, de gran importància, no sols per a l'exercici de professions científiques, sinó també per al desenvolupament de qualsevol tipus de carrera professional i del mateix ciutadà com a tal. A més, prepara l'alumnat per al reconeixement de fal·làcies, mentides i informació pseudocientífica i per a formar-se una opinió pròpia basada en raonaments i evidències, i contribuir així positivament a la seua integració personal i professional i a la seua participació en la societat democràtica.

Aquesta competència específica està clarament relacionada amb les competències específiques CE1 i CE3, ja que per a poder seleccionar informació veraç i contrastada, cal argumentar, debatre, contrastar opinions i, en definitiva, utilitzar les estratègies i els mètodes propis de la ciència com el raonament lògic i la contrastació de fets o hipòtesis.

La cerca, organització i selecció d'informació requereix l'ús d'eines digitals (competència digital). A més, aquesta competència específica fa referència a l'ús del coneixement científic com a instrument del pensament crític, per la qual cosa desenvolupa la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. La consulta de fonts fiables i la contrastació de dades també aborden la dimensió comunicativa de la ciència, per la qual cosa estan estretament relacionades amb la competència en comunicació lingüística i la competència plurilingüe. Aquestes relacions són especialment destacables ja que la consulta de bibliografia científica requereix sovint el coneixement d'altres llengües com l'anglès.

1.3. Competència específica 3.

Comunicar informació i dades sobre qüestions de naturalesa biològica, argumentant amb precisió, aplicant diferents formats.

1.3.1. Descripció de la competència.

La recopilació i l'anàlisi crítica de la informació són essencials en la investigació científica, però també en la presa de decisions socials relacionades amb la geologia i el medi ambient i en contextos no necessàriament científics com la participació democràtica o l'aprenentatge al llarg de la vida. A més, constitueixen un procés complex que implica desplegar de manera integrada coneixements variats, destreses comunicatives i raonament lògic, així com l'ús de recursos tecnològics.

En el context d'aquesta matèria es busca que l'alumnat millore les seues destreses per a contrastar la informació. Per a això, cal conèixer les fonts fiables o utilitzar estratègies per a identificar-les, i això és de vital importància en la societat actual, inundada d'informació que no sempre reflecteix la realitat. Per això, a través d'aquesta competència es busca treballar l'argumentació, entesa com un procés de comunicació basat en el raonament i les proves contrastades.

El desenvolupament d'aquesta competència específica pot tindre un efecte molt positiu per a la integració de l'alumnat en la societat actual, que facilita el seu creixement personal i professional i el seu compromís com a ciutadà.

La comunicació de les conclusions utilitzant el llenguatge propi de la ciència implica argumentar i contrastar opinions (CE 2 d'aquesta mateixa matèria), així com formular-se preguntes sobre l'entorn i buscar les seues respostes utilitzant el llenguatge i els mètodes de la ciència (CE 1 d'aquesta mateixa matèria).

Tant en la cerca d'informació com en la comunicació se suggereix utilitzar formats variats (exposició oral, plataformes virtuals, presentació de diapositives i pòster, entre altres), tant de manera analògica com a través de mitjans digitals, per a comunicar els missatges científics (competència clau digital).

Aquesta competència específica fa referència a l'ús del coneixement científic com a instrument del pensament crític i el desenvolupament de la capacitat argumentativa. Això requereix la consulta de fonts fiables i la contrastació de dades i hipòtesis, és a dir, que també aborden la dimensió comunicativa de la ciència, per la qual cosa estan estretament relacionades amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Aquestes relacions són especialment destacables en una comunitat autònoma amb llengua pròpia i tenint en compte que la consulta de bibliografia científica requereix sovint el coneixement d'altres llengües, com ara l'anglès.

La comunicació en el context d'aquesta matèria requereix obtindre conclusions lògiques de manera autònoma (competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre) i el manteniment d'una actitud oberta, respectuosa i tolerant cap a les idees alienes convenientment argumentades (competència clau ciutadana). Els coneixements, destreses i actituds que activa aquesta competència específica són, així mateix, rellevants per a la plena integració professional dins i fora de contextos científics, i també per al foment de la participació social i la satisfacció emocional, cosa que evidencia la importància d'aquesta competència específica per al desenvolupament integral de l'alumnat.

Aquestes tres primeres competències es desenvolupen en la pràctica en situacions d'aprenentatge en les quals participen les competències següents. Són, per tant, competències transversals a les altres, ja que conformen les bases sobre les quals es fonamenta la ciència independentment dels sabers bàsics implicats, per la qual cosa no cal referenciar-les en les competències següents.

1.4. Competència específica 4.

Identificar i explicar les característiques dels éssers vius a partir de l'anàlisi dels seus components moleculars i microscòpics, dels mecanismes d'intercanvi de matèria i energia a nivell cel·lular i de la transmissió dels caràcters hereditaris.

1.4.1. Descripció de la competència.

En el segle XIX, la primera síntesi d'una molècula orgànica en el laboratori va permetre connectar la biologia i la química i va marcar un canvi de paradigma científic que es va consolidar posteriorment amb la descripció de l'ADN com a molècula portadora de la informació genètica. Els éssers vius van passar a concebre's com a conjunts de molècules constituïdes per elements químics presents també en la matèria inerta. Aquests fets van marcar el naixement de la química orgànica, la bioquímica i, posteriorment, la biologia molecular.

Una altra gran fita d'aqueixa època va ser el plantejament de la teoria cel·lular, que estableix els fonaments de la biologia, entenent la cèl·lula com a unitat estructural i funcional dels éssers vius.

En l'actualitat, la comprensió dels éssers vius es fonamenta en l'estudi dels seus nivells més elementals, les seues característiques moleculars i cel·lulars, que permeten entendre el funcionament dels organismes a nivell macroscòpic.

A més, la descripció de l'ADN com a molècula portadora de la informació genètica i el posterior descobriment de l'estructura de la doble hèlix d'ADN van suposar el naixement d'una nova disciplina, la biologia molecular. Des de llavors, l'avanç d'aquesta ciència ha sigut imparable. Posteriorment, el descobriment i la utilització d'eines genètiques han permés, així mateix, l'avanç de la biotecnologia moderna amb nombroses aplicacions en el camp de l'agricultura, ramaderia, medi ambient, processos industrials, així com en biomedicina. Aquestes tecnologies i les seues aplicacions en moltes ocasions estan lligades a controvèrsies per les seues implicacions socials i ètiques, per la qual cosa aquesta competència busca que l'alumnat desenvolupe una actitud crítica davant aquestes qüestions basada en els fonaments de la biologia.

Per a això, cal comprendre els mecanismes moleculars i cel·lulars de l'herència. L'expressió de la informació genètica, així com les diferents formes de divisió cel·lular i els seus significats biològics, permeten relacionar la genètica molecular i la genètica mendeliana, i apreciar en la seua vertadera dimensió les claus de l'herència i la transmissió dels caràcters hereditaris. Una vegada aconseguida la comprensió d'aquests mecanismes, l'alumnat podrà valorar els avanços, les tecnologies desenvolupades i les controvèrsies ètiques que es plantegen en relació amb la seua utilització, la qual cosa facilitarà la presa de decisions basades en dades contrastades.

L'elecció de la matèria de Biologia en aquesta etapa està probablement associada a inquietuds científiques. Per això, aquesta competència específica és essencial per a l'alumnat de Batxillerat, i li permet connectar el món molecular amb el macroscòpic i adquirir una visió global completa dels organismes vius.

Aquesta competència permetrà adquirir una visió de conjunt sobre el funcionament dels éssers vius, les seues bases moleculars, cel·lulars i de transmissió de la informació genètica, i això la converteix en fonamental a l'hora d'entendre les característiques i el funcionament dels microorganismes (CE 6 d'aquesta mateixa matèria).

1.5. Competència específica 5.

Relacionar les característiques dels microorganismes amb la seua participació en diferents processos naturals i industrials i amb l'origen de les malalties infeccioses.

1.5.1. Descripció de la competència.

Els microorganismes inclouen éssers vius de tàxons molt diferents com ara moneres, protocists i fongs, per la qual cosa les seues característiques són molt diverses. Formes acel·lulars com els virus són també objecte d'estudi de la microbiologia.

El coneixement de les seues diferents característiques estructurals i metabòliques ajuda a comprendre la importància que tenen aquests éssers vius en el manteniment dels ecosistemes, participant en els cicles biogeoquímics. Molts d'ells tenen també, a més, una gran importància en processos industrials alimentaris (fermentacions) o farmacèutics, i també en la millora del medi ambient mitjançant processos de bioremediació. L'alumnat serà capaç de valorar la importància dels microorganismes en el funcionament dels ecosistemes i desenvoluparà una actitud crítica cap a les implicacions socials i ètiques de les aplicacions de la biotecnologia.

D'altra banda, els microorganismes patògens són origen de les malalties infeccioses. Conèixer els mecanismes de defensa de l'ésser humà, naturals i induïts, permetrà a l'alumnat incorporar hàbits saludables fonamentats, tant per a previndre les malalties com per a reforçar les defenses i valorar la importància de l'ús adequat dels tractaments i de la vacunació com a mètode preventiu.

Aquesta competència específica està estretament relacionada amb la CE 4, ja que, per a entendre les característiques dels microorganismes, és necessari conèixer les bases moleculars, estructurals i fisiològiques d'aquests organismes. A més, l'estudi de la immunitat està relacionat també amb el nivell molecular i cel·lular de què s'ocupa la CE 4. Tant aquesta competència específica com la CE 4, a part d'això, es relacionen amb la biotecnologia tradicional (CE 5) i l'enginyeria genètica (CE 4).

El coneixement de la composició, estructura i fisiologia dels éssers vius que impliquen les CE 4 i CE 5 contribueix a apreciar el valor de la vida i el respecte per tots els éssers vius (competència clau en consciència i expressió culturals), i també a comprendre la importància de preservar la biodiversitat actual sobre la base del coneixement profund de les característiques dels éssers vius (competències clau ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre). El desenvolupament d'una actitud crítica cap a les implicacions socials i ètiques de les aplicacions de la biotecnologia, inclòs en les CE 4 i CE 5, així com l'adopció d'hàbits saludables, inclosa en la CE 5, guarden també relació amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, i amb la competència clau ciutadana.

1.6. Competència específica 6.

Analitzar críticament determinades accions relacionades amb els objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides, argumentant sobre la importància d'adoptar hàbits sostenibles.

1.6.1. Descripció de la competència.

Des de la matèria de Biologia de 2n de Batxillerat, es pretén, com en altres, impulsar actituds i hàbits compatibles amb el manteniment i la millora de la salut i amb un model de desenvolupament sostenible. La novetat d'aquesta matèria respecte a etapes anteriors és el seu enfocament molecular i cel·lular. Per aquest motiu, l'estudi de la importància dels ecosistemes i de determinats organismes s'abordarà des del coneixement de les reaccions bioquímiques que realitzen i la seua rellevància a escala planetària. D'aquesta manera es connectarà el món molecular amb el macroscòpic. Aquesta competència específica, a més, cerca que l'alumnat prenga iniciatives encaminades a analitzar els seus propis hàbits i els dels membres de la comunitat educativa, desenvolupant una actitud crítica davant d'aquests basada en els fonaments de la biologia molecular, la cel·lular i la microbiologia, i que propose, a partir d'aquesta anàlisi, mesures per al canvi positiu cap a una manera de vida més sostenible.

La importància d'aquesta competència específica radica en el fet que s'associa a l'adopció d'un model de desenvolupament sostenible, que constitueix un dels majors i més importants reptes als quals s'enfronta la humanitat actualment. Per a poder fer realitat aquest ambiciós objectiu, cal aconseguir que la societat assolisca una comprensió profunda del funcionament dels sistemes biològics i així poder apreciar el seu valor. D'aquesta manera, s'adoptaran hàbits i es prendran actituds responsables i encaminades a la conservació dels ecosistemes i la biodiversitat i a l'estalvi de recursos que, al seu torn, milloraran la salut i el benestar físic i mental humans individualment i col·lectivament.

La connexió d'aquesta competència específica amb les competències clau es concreta en aspectes com ara la importància del domini de l'expressió oral i escrita per a la comprensió i l'argumentació (competència clau lingüística), així com en la utilització de recursos digitals per a la consulta de fonts i la difusió de les propostes i arguments (competència clau digital). El seu focus, d'altra banda, connecta aquesta competència específica amb la competència clau amb l'exercici d'una ciutadania responsable (competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i emprenedora).

2. Sabers bàsics

2.1. Bloc A: Experimentació en Biologia.

Els sabers inclosos en aquest bloc han de treballar-se conjuntament amb els de la resta de blocs, ja que el seu aprenentatge, mobilització i articulació estan estretament relacionats amb el conjunt de les competències específiques i sabers bàsics de la matèria. Per a avançar en les competències relacionades amb les destreses, eines i pensaments propis de la ciència, cal situar-los en un context determinat que implica necessàriament els sabers bàsics d'altres blocs. Recíprocament, en l'abordatge dels sabers de la resta de blocs, cal tindre presents els diferents elements del treball científic inclosos en aquest, per contribuir d'aquesta manera des de tots ells al desenvolupament de les competències específiques CE 1, CE 2 i CE 3.

Aquest primer bloc té un caràcter marcadament procedimental pel fet que engloba tots els sabers relacionats amb el treball científic, les seues característiques, els dissenys experimentals i el desenvolupament de criteris per a distingir les informacions basades en l'aplicació de criteris objectius i contrastats d'aquelles que no els apliquen, així com la utilització de models que permeten realitzar prediccions. En concret, en biologia són nombroses i diverses les eines que s'utilitzen, algunes d'aquestes molt específiques. És fonamental, per tant, conèixer la seua utilització i les seues possibilitats d'aplicació.

- 2.1.1. Pautes del treball científic en la planificació i execució d'un projecte d'investigació en equip: identificació de preguntes i plantejament de problemes que es puguin respondre, formulació d'hipòtesis, contrastació i comunicació de resultats.
- 2.1.2. Fonts d'informació biològica: cerca, reconeixement i utilització. Utilització en el camp i el laboratori i interpretació de dades, imatges, o esquemes. Aplicacions associades.
- 2.1.3. Cerca, reconeixement i utilització de fonts veraces d'informació científica.
- 2.1.4. Disseny, planificació i realització d'experiències científiques de laboratori o de camp per a contrastar hipòtesis i respondre qüestions, i argumentació sobre la importància de l'ús de controls per a obtindre resultats objectius i fiables.
- 2.1.5. Estratègies de comunicació de projectes o resultats utilitzant vocabulari científic i en diferents formats (informes, vídeos, models, gràfics).
- 2.1.6. L'evolució històrica del saber científic: l'avanç de la biologia com a labor col·lectiva, interdisciplinària i en contínua construcció. El paper de la dona en el desenvolupament de la ciència.
- 2.1.7. Eines digitals per a l'obtenció i interpretació de dades d'utilitat en biologia.
- 2.1.8. Valoració de la importància de la conservació del patrimoni biològic.
- 2.2. Bloc B: Bioelements i biomolècules.
 - 2.2.1. Bioelements i biomolècules: classificació, propietats i funcions. La seua relació amb la salut i els estils de vida saludables.
 - 2.2.2. Característiques, propietats i funcions biològiques de l'aigua i les sals minerals.
 - 2.2.3. Glúcids, lípids, proteïnes i àcids nucleics: característiques i funcions biològiques.
 - 2.2.4. Enzims i coenzims. Vitamines: concepte, funció i classificació.
- 2.3. Bloc C: Biologia cel·lular.

- 2.3.1. Tècniques d'estudi de la matèria viva. Microscòpia òptica i electrònica. Reconeixement d'estructures cel·lulars.
- 2.3.2. Teoria cel·lular. Origen i evolució cel·lular. Teoria endosimbiòtica.
- 2.3.3. Tipus d'organització cel·lular: organització procariota i eucariota, cèl·lules animals i vegetals.
- 2.3.4. Composició, estructura i funcions de la membrana plasmàtica, el citosol, el citoesquelet i els orgànuls cel·lulars.
- 2.3.5. El nucli interfàsic. Estructura de la cromatina. Els cromosomes: estructura i tipus.
- 2.3.6. El cicle cel·lular. La mitosi i la meiosi: fases i funció biològica.
- 2.4. Bloc D: Metabolisme.
 - 2.4.1. Concepte de metabolisme, anabolisme i catabolisme.
 - 2.4.2. Classificació dels organismes segons la seua forma de nutrició.
 - 2.4.3. L'ATP. Enzims. Mecanismes d'actuació.
 - 2.4.4. Processos anabòlics i catabòlics. Importància biològica.
 - 2.4.5. Interpretació d'esquemes de rutes metabòliques.
- 2.5. Bloc E: Els microorganismes i formes acel·lulars.
 - 2.5.1. Microbiologia. Classificació dels microorganismes. Formes acel·lulars.
 - 2.5.2. Tècniques d'estudi dels microorganismes.
 - 2.5.3. Importància ecològica dels microorganismes: simbiosi i cicles biogeoquímics.
 - 2.5.4. Els microorganismes com a agents causals de malalties infeccioses.
 - 2.5.5. Biotecnologia. Importància dels microorganismes en processos industrials i en biotecnologia ambiental.
- 2.6. Bloc F: Genètica molecular.
 - 2.6.1. Replicació de l'ADN.
 - 2.6.2. Expressió gènica. Regulació. Importància en la diferenciació cel·lular. Tipus d'ARN. El codi genètic.
 - 2.6.3. Resolució de problemes de síntesi de proteïnes.
 - 2.6.4. Les mutacions: la seua relació amb la replicació de l'ADN, l'evolució, la biodiversitat i el càncer.
 - 2.6.5. Tècniques d'enginyeria genètica i aplicacions. Implicacions socials i ètiques.
- 2.7. Bloc G: Immunologia.
 - 2.7.1. Concepte d'immunitat.
 - 2.7.2. Tipus de resposta immune i característiques.
 - 2.7.3. Comparació dels mecanismes de funcionament de la immunitat artificial i natural, passiva i activa.

- 2.7.4. Avanços en la prevenció i el tractament de les malalties infeccioses. Importància de les vacunes i de l'ús adequat dels antibiòtics.
- 2.7.5. Principals patologies del sistema immunitari.
- 2.7.6. Anàlisi de les fases de les malalties infeccioses.
- 2.7.7. Fenòmens relacionats amb la immunitat: càncer, trasplantament d'òrgans, SIDA, malalties autoimmunes, immunoteràpia).

3. Criteris d'avaluació.

3.1. Competències específiques 1, 2 i 3. Criteris d'avaluació.

CE1. Explicar fenòmens i resoldre problemes relacionats amb les ciències biològiques, utilitzant metodologies pròpies del treball científic.

CE2: Resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques buscant i seleccionant informació procedent de diferents fonts, analitzant-la críticament.

CE3: Comunicar informació i dades sobre qüestions de naturalesa biològica, argumentant amb precisió, aplicant diferents formats.

- 3.1.1. Realitzar experiències pràctiques utilitzant el material i les eines del laboratori i respectant les normes de seguretat.
- 3.1.2. Realitzar investigacions, experimentals o no, al voltant de fenòmens observables que requerisquen formular preguntes investigables, emetre hipòtesis, interpretar i analitzar els resultats obtinguts i extraure conclusions raonades i fonamentades.
- 3.1.3. Analitzar críticament la solució a un problema en el qual intervenen els sabers de la matèria i reformular els procediments utilitzats si aquesta solució no és viable o sorgeixen noves dades.
- 3.1.4. Seleccionar i utilitzar les fonts adequades d'informació per a resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques.
- 3.1.5. Contrastar i justificar la veracitat d'informació relacionada amb la matèria sobre la base del coneixement científic, adoptant una actitud crítica i escèptica cap a informacions sense una base científica.
- 3.1.6. Seleccionar i interpretar informació, i comunicar-la utilitzant diferents formats (textos, vídeos, gràfics, taules, diagrames, esquemes, aplicacions i altres formats digitals).
- 3.1.7. Avaluar la fiabilitat de les conclusions d'un treball d'investigació o divulgació relacionat amb els sabers de la matèria aplicant les estratègies pròpies del treball científic.
- 3.1.8. Comunicar informació i dades, argumentant sobre aspectes relacionats amb els sabers de la matèria, considerant els punts forts i febles de diferents postures de manera raonada i amb una actitud oberta, flexible, receptiva i respectuosa davant l'opinió dels altres.

3.2. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Identificar i explicar les característiques dels éssers vius a partir de l'anàlisi dels seus components moleculars i microscòpics, dels mecanismes d'intercanvi de matèria i energia a nivell cel·lular i de la transmissió dels caràcters hereditaris en els éssers vius.

- 3.2.1. Analitzar la importància de les diferents biomolècules en els processos biològics, tenint en compte la seua composició, estructura i propietats fisicoquímiques.
- 3.2.2. Interpretar la cèl·lula com a unitat estructural, funcional i genètica dels organismes, diferenciant els models d'organització procariota i eucariota des del punt de vista estructural i funcional.
- 3.2.3. Interpretar esquemes pertanyents a diferents rutes metabòliques i explicar el camí seguit pels compostos a partir d'aquests, justificant la seua importància biològica.
- 3.2.4. Argumentar sobre la importància biològica del cicle cel·lular i els processos de mitosi i meiosi.
- 3.2.5. Analitzar les bases moleculars de l'herència i reconèixer les etapes de l'expressió gènica, destacant la importància biològica de la diferenciació cel·lular.
- 3.2.6. Analitzar la relació entre les mutacions i el càncer.
- 3.2.7. Valorar les implicacions socials i ètiques associades als avanços en les eines i aplicacions biotecnològiques.

3.3. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Relacionar les característiques dels microorganismes amb la seua participació en diferents processos naturals i industrials i amb l'origen de les malalties infeccioses.

- 3.3.1. Explicar la importància dels diferents tipus de microorganismes en els cicles biogeoquímics, en processos industrials i en la millora del medi ambient.
- 3.3.2. Relacionar els microorganismes patògens amb les malalties que originen, valorant-ne la prevenció.
- 3.3.3. Analitzar els mecanismes de defensa de l'ésser humà, reconeixent la importància de les diferents maneres d'augmentar les defenses.
- 3.3.4. Diferenciar les causes de les principals patologies del sistema immunitari, relacionant-les amb la seua possible prevenció i tractament.

3.4. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Analitzar críticament determinades accions relacionades amb els objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides, argumentant sobre la importància d'adoptar hàbits sostenibles.

- 3.4.1. Relacionar el paper d'éssers vius en el manteniment de l'equilibri del sistema Terra reconeixent la interrelació entre els processos químics que es desenvolupen amb les capes fluides de la terra i els cicles de la matèria.
- 3.4.2. Argumentar sobre la importància d'adoptar hàbits saludables i un model de desenvolupament sostenible, basant-se en els principis de la biologia molecular i cel·lular i relacionant-los amb els processos macroscòpics.
- 3.4.3. Valorar la necessitat del respecte envers totes les formes de vida argumentant sobre la base de l'ecodependència de l'ésser humà amb la resta de la biosfera.

GEOLOGIA I CIÈNCIES AMBIENTALS

1. Competències específiques.

1.1. Competència específica 1.

Dissenyar, planificar i desenvolupar de manera autònoma projectes d'investigació seguint els passos de les diverses metodologies científiques.

1.1.1. Descripció de la competència.

Els projectes d'investigació abasten diferents procediments característics de totes les ciències experimentals, des de la formulació de preguntes sobre l'entorn, el disseny d'experiències o tècniques per a resoldre-les, la formulació d'hipòtesi i la seua comprovació, fins a la interpretació de resultats i comunicació d'aquests.

Com en la resta de les disciplines científiques, les ciències geològiques i mediambientals comparteixen una sèrie de principis comuns amb totes les altres disciplines científiques. No obstant això, també existeixen maneres de procedir exclusives d'aquestes ciències i, per tant, formats particulars per a la comunicació dins d'aquestes com a mapes (topogràfics, hidrogràfics, geològics o de vegetació), talls, diagrames de flux o altres.

El desenvolupament d'aquesta competència específica permet que l'alumnat es familiaritze amb aquests formats, adquireixca una visió integral sobre elements i fenòmens relacionats amb la matèria, forge les seues pròpies conclusions i les transmeta amb precisió i claredat.

Amb el desenvolupament d'aquesta competència s'espera que l'alumnat siga capaç de fer xicotetes investigacions de manera autònoma, identificant el problema, emetent hipòtesi i proposant experiències, així com identificant les variables o factors que intervenen. També s'espera que analitzen els resultats obtinguts mitjançant eines matemàtiques si el projecte el requereix, arribant a conclusions i comunicant els resultats de manera precisa i amb un llenguatge adequat. Respecte als cursos anteriors en els quals es treballa aquesta mateixa competència, la diferència de grau resideix també en la complexitat dels projectes, la realització dels quals abasta un major nombre de passos, requereix la consulta de més fonts i exigeix mobilitzar més sabers, així com en la capacitat de realitzar-los de manera autònoma.

La CE1 està lligada a les dues competències específiques següents (CE 2 i CE 3), relatives a la metodologia científica i, en conseqüència, no pot desenvolupar-se independentment d'aquestes. Tant el disseny i desenvolupament de projectes d'investigació (CE 1) com la resolució de problemes (CE 2) requereixen posar en funcionament les destreses associades a la ciència, a partir de l'ús dels coneixements específics de les ciències biològiques, geològiques i mediambientals, per la qual cosa també es relaciona amb les altres competències específiques de la matèria. Per a desenvolupar aquesta competència és necessari buscar i seleccionar informació rellevant i fiable, per la qual cosa aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de comunicació i argumentació (CE 3).

Desenvolupar projectes d'investigació requereix mobilitzar tots els coneixements i habilitats adquirits propis de la ciència, així com les eines digitals (competència clau digital) per a tractar, processar i comunicar la informació. El mateix procés experimental també requereix un treball col·laboratiu, distribuint tasques, i de la revisió dels resultats i coneixements previs (competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre). Aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de comunicació, la qual cosa la vincula amb la competència en comunicació lingüística.

Com que comporta mobilitzar el pensament crític, el raonament lògic i les destreses comunicatives, així com utilitzar recursos tecnològics, promou la integració i participació plena de l'alumnat com a ciutadà. A més, contribueix a valorar positivament les aportacions del treball

científic al desenvolupament social i econòmic i al benestar de les persones (competències clau ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre).

1.2. Competència específica 2.

Explicar fenòmens i resoldre de manera autònoma problemes relacionats amb les ciències geològiques i mediambientals fent servir la lògica científica i analitzant críticament les solucions trobades.

1.2.1. Descripció de la competència.

L'ús de la lògica científica és especialment important en la investigació en qualsevol disciplina científica per a plantejar i contrastar hipòtesis i afrontar imprevistos que dificulten l'avanç d'un projecte. Així mateix, en diversos contextos de la vida quotidiana és necessari utilitzar la lògica científica i altres formes de raonament, com les pròpies del pensament computacional, per a abordar dificultats i resoldre problemes de diferent naturalesa. A més, amb freqüència les persones s'enfronten a situacions complexes que exigeixen la cerca de mètodes alternatius per a abordar-les.

El desenvolupament d'aquesta competència específica implica treballar quatre aspectes fonamentals: plantejament de problemes, utilització d'eines lògiques per a resoldre'ls, cerca d'estratègies de resolució si és necessari, i anàlisi crítica de la validesa de les solucions obtingudes. Aquests quatre aspectes exigeixen la mobilització dels sabers de la matèria, de destreses com el raonament lògic, el pensament crític i l'observació, i d'actituds com la curiositat i la resiliència. A més, al final del Batxillerat l'alumnat presenta un grau de maduresa acadèmica i emocional que li permeten valorar i formar-se una opinió pròpia entorn de la qualitat d'unes certes informacions científiques. En aquest sentit, és important que comence a avaluar les conclusions de determinats treballs científics o divulgatius comprenent si s'adeqüen als resultats presentats.

En aquesta etapa, el desenvolupament més profund d'aquestes destreses i actituds a través d'aquesta competència específica permet ampliar els horitzons personals i professionals de l'alumnat i la seua integració plena com a ciutadà compromés amb la millora de la societat, contribuint així a afrontar els reptes del segle XXI com el canvi climàtic o les desigualtats socioeconòmiques.

El desenvolupament d'aquesta competència específica implica trobar solucions adequades al problema plantejat de manera autònoma, tindre una opinió pròpia fonamentada i argumentada sobre la base del coneixement del sistema terra. L'alumnat ha de ser capaç de construir explicacions davant situacions problemàtiques reals pròximes que, des del coneixement del local, permeten aproximar-se als grans problemes globals i les seues implicacions en la societat actual. La diferència de grau respecte dels cursos anteriors en els quals es treballa també aquesta competència resideix igualment en l'amplitud i profunditat dels sabers mobilitzats per a explicar els fenòmens i resoldre els problemes plantejats.

La CE 2 està íntimament lligada a la CE 1, perquè el disseny, planificació i desenvolupament de projectes d'investigació exigeix aplicar la lògica científica. D'altra banda, aquesta competència no pot desenvolupar-se sense el domini de les estratègies de cerca d'informació, contrastació, argumentació i comunicació pròpies de la ciència a les quals remet la CE 3. L'adquisició i l'ús de coneixements específics permet elaborar explicacions científiques dels fenòmens, per la qual cosa també es relaciona amb la resta de competències específiques de la matèria.

Analitzar críticament les solucions d'un problema o les explicacions d'un fenomen implica proposar solucions o buscar explicacions alternatives mobilitzant els coneixements propis de la ciència. Això força a aprendre dels errors i a revisar els coneixements propis, la qual cosa contribueix a desenvolupar la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre. L'elaboració d'explicacions de fenòmens globals exigeix tindre en compte multitud de factors socials i parlar atenció al bé comú des del respecte a les diferències i a la diversitat, connectant

d'aquesta manera amb la competència clau ciutadana. També potencia la competència clau digital, ja que el desenvolupament d'aquesta competència específica requereix la cerca avançada d'informació, el seu tractament adequat i la comunicació a través de plataformes virtuals i eines informàtiques.

1.3. Competència específica 3.

Localitzar i utilitzar de manera autònoma fonts fiables, seleccionant i organitzant la informació, contrastant la seua veracitat, comunicant missatges científics, argumentant amb precisió i resolent preguntes plantejades de manera autònoma.

1.3.1. Descripció de la competència.

La recopilació i l'anàlisi crítica de la informació són essencials en la investigació científica, però també en la presa de decisions socials relacionades amb la geologia i el medi ambient i en contextos no necessàriament científics com la participació democràtica o l'aprenentatge al llarg de la vida. A més, constitueixen un procés complex que implica desplegar de forma integrada coneixements variats, destreses comunicatives, raonament lògic, així com l'ús de recursos tecnològics.

En aquesta matèria s'aspira al fet que l'alumnat millore les seues destreses per a contrastar la informació. Per a això, és necessari conèixer les fonts fiables o fer servir estratègies per a identificar-les, la qual cosa és de vital importància en la societat actual, inundada d'informació que no sempre reflecteix la realitat. Per això, a través d'aquesta competència es busca treballar l'argumentació, entesa com un procés de comunicació basat en el raonament i les proves contrastades, la qual cosa pot tindre un efecte molt positiu per a la integració de l'alumnat en la societat actual, facilitant el seu creixement personal i professional i el seu compromís com a ciutadà.

L'adquisició d'aquesta competència suposa que l'alumnat ha de ser capaç de diferenciar la informació veraç de les faules i opinions sense fonament. Això abasta quatre aspectes: identificar els elements propis del discurs científic, conèixer fonts fiables, valorar la veracitat en funció a l'encaix en la resta dels coneixements adquirits, i utilitzar eines de verificació digital independents del coneixement adquirit.

La comunicació de les conclusions fent servir el llenguatge propi de la ciència implica argumentar i contrastar opinions (CE 2) així com formular-se preguntes sobre l'entorn i buscar respostes i explicacions fent servir el llenguatge i els mètodes de la ciència (CE 1).

Tant en la cerca d'informació com en la comunicació se suggereix utilitzar formats variats (exposició oral, plataformes virtuals, presentació de diapositives i pòster, entre altres), tant analògics com digitals, per a comunicar els missatges científics (CD).

Aquesta competència específica fa referència a l'ús del coneixement científic com a instrument del pensament crític i el desenvolupament de la capacitat argumentativa. Això requereix la consulta de fonts fiables i la contrastació de dades i hipòtesis, per a abordar d'aquesta manera la dimensió comunicativa de la ciència i connectat, a través d'aquesta, amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Aquestes connexions són especialment importants en la mesura en què estem en una comunitat autònoma amb llengua pròpia i la consulta de bibliografia científica requereix sovint el coneixement d'altres llengües com l'anglès.

En el context d'aquesta matèria, la comunicació requereix obtindre conclusions lògiques de manera autònoma (competència clau personal i d'aprendre a aprendre) i el manteniment d'una actitud oberta, respectuosa i tolerant cap a les idees alienes convenientment argumentades (competència clau ciutadana). Aquests coneixements, destreses i actituds són molt recomanables per a la plena integració professional dins i fora de contextos científics i també per al foment de la participació social i la satisfacció emocional, la qual cosa evidencia l'enorme importància d'aquesta competència específica per al desenvolupament integral de l'alumnat.

Aquestes tres primeres competències es desenvolupen en la pràctica en situacions d'aprenentatge en les quals conflueixen també, en tot o en part, les següents. Són, per tant, competències transversals a les altres, ja que conformen les bases sobre la qual es fonamenta la ciència independentment dels sabers bàsics implicats, per la qual cosa no és necessari detallar de nou les relacions que mantenen amb aquestes.

1.4. Competència específica 4.

Dissenyar, promoure i executar iniciatives compatibles amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides a partir de l'anàlisi dels impactes de determinades accions i de la disponibilitat de recursos, fent servir els coneixements de les ciències geològiques i mediambientals.

1.4.1. Descripció de la competència.

Actualment la humanitat està consumint els recursos que el nostre planeta ens ofereix a un ritme major del que es produeixen. En les nostres activitats quotidianes utilitzem materials i energia sense ser conscients de les limitacions existents. Alguns d'aquests recursos, a més, presenten una gran importància geoestratègica, com el petroli o el coltan, i són objecte de conflictes armats.

El desenvolupament d'aquesta competència específica estimula a l'alumnat a observar, estudiar i interpretar l'entorn natural, de manera directa o a través d'informació en diferents formats (fotografies, imatges de satèl·lit, corts, mapes hidrogràfics, geològics, de vegetació, entre altres), així com a interpretar dades, informes i gràfiques per a analitzar l'ús de recursos. Incideix valorar la importància dels materials tant per a la fabricació d'objectes quotidians, com els telèfons mòbils o els materials de construcció, com per al consum energètic.

A més, promou la reflexió sobre els impactes ambientals de l'explotació dels recursos, la problemàtica de la seua escassetat i la importància de la seua gestió i consum responsables. La responsabilitat de la petjada de l'ésser humà sobre el seu mitjà adquireix en aquesta matèria una gran importància en facilitar l'accés de l'alumnat a dades i anàlisis més complexes que en cursos anteriors, la qual cosa possibilita el plantejament de propostes més elaborades i realistes. En altres paraules, aquesta competència específica proporciona a l'alumnat les bases i les destreses científiques necessàries per a dur a terme actuacions i adoptar hàbits compatibles amb un model de desenvolupament sostenible, a través del consum responsable de recursos a conseqüència d'un compromís pel bé comú.

Les CE4, CE5 i CE6 estan estretament connectades entre si, ja que les tres contribueixen a la prevenció i adaptació enfront dels riscos naturals, tant d'origen intern o extern associats a l'activitat humana i que tenen projecció sobre grans regions del planeta o tenen un abast global, com és el cas del canvi climàtic.

Aquesta competència contribueix a un plantejament de la problemàtica de tipus ecosocial fonamentat en el coneixement científic. Manté, per tant, una relació especial amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que els problemes ambientals requereixen una implicació i un coneixement dels problemes associats a les alteracions del medi ambient. Una altra connexió destacada és amb la competència clau ciutadana, donat el nivell de compromís amb la societat que es requereix per a abordar els problemes ambientals i prendre decisions adequades i realistes per a resoldre'ls assumint els valors associats als Objectius de Desenvolupament Sostenible relacionats amb les alteracions de la naturalesa i amb altres problemes com, per exemple, la pobresa o la falta d'habitatge i recursos, associats al seu torn a situacions d'injustícia social. Per part seua, dissenyar, promoure i executar iniciatives i adoptar hàbits responsables està estretament relacionat amb la competència clau emprenedora.

1.5. Competència específica 5.

Explicar fenòmens geològics a partir de la història geològica i identificar possibles riscos associats a aquests, a partir de la recollida i l'anàlisi de dades obtingudes mitjançant observacions de camp i cerques sistemàtiques d'informació.

1.5.1. Descripció de la competència.

Els fenòmens geològics ocorren en escales i al llarg de períodes de temps amb freqüència inabastables per a la seua observació directa. No obstant això, l'anàlisi minuciosa del terreny fent servir diferents estratègies i l'aplicació dels principis bàsics de la geologia permeten reconstruir la història geològica d'un territori i fins i tot realitzar prediccions sobre la seua evolució. Entre les aplicacions d'aquest procés analític, cal destacar la predicció i prevenció de riscos geològics. Les bases teòriques per a la prevenció de riscos geològics estan fermament consolidades. No obstant això, amb freqüència es donen grans catàstrofes pel desenvolupament d'assentaments humans en zones de risc com, per exemple, les rambles.

Per això, és important que l'alumnat desenvolupe aquesta competència específica que implica l'adquisició d'uns coneixements mínims i de les destreses necessàries per a l'anàlisi d'un territori a través de l'observació de l'entorn natural o l'estudi de diverses fonts d'informació geològica i ambiental com a fotografies, corts o mapes geològics, entre altres. D'aquesta manera, es desenvoluparà l'estima pel patrimoni geològic i es valorarà l'adequada ordenació territorial rebutjant pràctiques abusives. Amb tot això es contribuirà a formar una ciutadania crítica que ajudarà amb les seues accions a previndre o reduir els riscos naturals i les pèrdues ecològiques, econòmiques i humanes que aquests comporten.

L'estudi dels vestigis trobats pels investigadors associat als mètodes de datació facilita la reconstrucció dels fenòmens ocorreguts en el passat i les condicions d'aquests, i ajuda a preveure esdeveniments que poden donar-se en l'actualitat, la qual cosa permet preparar-se o respondre davant d'aquests.

Juntament amb la competència anterior (CE 5), aquesta permetrà adquirir una visió del conjunt del planeta que habitem, la seua dinàmica, la seua història i els fenòmens que han conduït a l'actual aspecte del planeta i la diversitat dels éssers vius, a més de contribuir a la percepció global del món en el seu conjunt. La diversitat biològica (CE 7) s'explica a través de les diferents adaptacions dels éssers vius per selecció natural.

Les competències 5 i 6 aborden el coneixement del nostre planeta, quant a la seua composició, la comprensió dels processos geològics i la interpretació dels fets succeïts en el passat a la llum dels principis geològics i la teoria de la tectònica de plaques. Comprendre aquests processos ajuda a valorar el patrimoni que la naturalesa ha generat, inclosos els recursos geològics, la riquesa paisatgística i els valors culturals associats (competències clau ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre). D'altra banda, el coneixement de les característiques geològiques de l'entorn local o pròxim realça el patrimoni natural i ecològic (competència clau en consciència i expressió culturals), cosa que afavoreix la participació activa en la valoració dels Objectius de Desenvolupament Sostenible i la lluita per la conservació de la naturalesa i enfront del canvi climàtic, així com la posada a punt de mesures de prevenció i adaptació de riscos (competència clau emprenedora). Finalment, en el desenvolupament d'aquesta competència tenen un paper destacat les aplicacions digitals com els mapes de risc, els sistemes d'informació geogràfica i els simuladors, la qual cosa la connecta amb la competència clau digital.

1.6. Competència específica 6.

Proposar i justificar mesures de prevenció i adaptació als riscos derivats dels fenòmens de l'estructura del planeta i la seua dinàmica interna a partir del coneixement d'aquestes.

1.6.1. Descripció de la competència.

Els fenòmens geològics d'origen intern produeixen manifestacions, tant de caràcter brusc i catastròfic, com lent i pausat. Les primeres generen, en moltes ocasions, grans danys en les

poblacions humanes i en els ecosistemes. El coneixement de la seua ubicació, les seues causes i les manifestacions prèvies, així com els vestigis que aquestes van deixar en el passat, permeten preveure quan es produirà de nou el fenomen, la qual cosa resulta essencial en moltes ocasions per a la disminució dels efectes sobre les construccions i la supervivència dels habitants de les zones afectades. Així mateix, en aquestes zones es genera la necessitat de dissenyar i construir estructures adequades per a previndre els efectes catastròfics produïts per aquests fenòmens. Això es pot observar, per exemple, en la diferència entre construccions que han incorporat aquestes innovacions i les que no ho han fet, la qual cosa provoca diferències en els danys, tant personals com materials, patits per ambdues. Aquestes diferències quant al grau d'afectació que pateixen diferents països davant un mateix fenomen de tipus catastròfic, i fins i tot diferents zones d'un mateix país, constitueixen una prova de la necessitat de la pràctica de la justícia social en un món desigual, així com d'acordar criteris per a avançar en aquest sentit.

Aquesta competència està estretament associada a la CE5, ja que la reconstrucció de la història geològica facilita la prevenció de possibles riscos en la mesura en què les petjades dels fenòmens del passat permeten relacionar aquests fenòmens amb les observacions del present.

2. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria).

2.1. Bloc A: Experimentació en Geologia i Ciències Ambientals.

Aquest primer bloc és el més procedimental, pel fet que engloba tots els sabers relacionats amb el treball científic, les seues característiques, els dissenys experimentals i el desenvolupament de criteris per a distingir les informacions basades en l'aplicació de criteris objectius i contrastats de les que no els apliquen, així com la utilització de models que permeten realitzar prediccions. En concret, en Geologia i Ciències Ambientals són nombroses i diverses les eines que s'utilitzen, algunes d'aquestes molt específiques. És fonamental, per tant, conèixer la seua utilització i les possibilitats d'aplicació.

2.1.1. Pautes del treball científic en la planificació i execució d'un projecte d'investigació en equip: identificació de preguntes i plantejament de problemes que puguem respondre's, formulació d'hipòtesi, contrastació i comunicació de resultats.

2.1.2. Fonts d'informació geològica i ambiental: cerca, reconeixement i utilització (mapes, corts, fotografies aèries, textos, posicionament i imatges de satèl·lit o diagrames de flux). Utilització en el camp i el laboratori i interpretació de dades, imatges, mapes o esquemes. Aplicacions associades.

2.1.3. Cerca, reconeixement i utilització de fonts veraces d'informació científica.

2.1.4. Disseny, planificació i realització d'experiències científiques de laboratori o de camp per a contrastar hipòtesi i respondre qüestions i argumentació sobre la importància de l'ús de controls per a obtenir resultats objectius i fiables.

2.1.5. Estratègies de comunicació de projectes o resultats fent servir vocabulari científic i en diferents formats (informes, vídeos, models, gràfics).

2.1.6. Eines de representació de la informació geològica i ambiental: columna estratigràfica, tall, mapa, diagrama de flux.

2.1.7. L'evolució històrica del saber científic: l'avanç de la geologia i les ciències ambientals com a labor col·lectiva, interdisciplinària i en contínua construcció. El paper de la dona en el desenvolupament de la ciència.

2.1.8. Ús d'instruments de camp i de laboratori per al treball geològic i ambiental.

- 2.1.9. Eines digitals per a l'obtenció i interpretació de dades d'utilitat en Geologia i Ciències Ambientals (*Google Earth*, imatges via satèl·lit, aplicacions diverses).
- 2.1.10. Valoració de la importància de la conservació del patrimoni geològic i mediambiental i la geodiversitat.
- 2.2. Bloc B: La tectònica de plaques i geodinàmica interna.
 - 2.2.1. Geodinàmica interna del planeta i manifestacions: influència sobre el relleu (vulcanisme, sismes, orogènia i moviments continentals). La teoria de la tectònica de plaques.
 - 2.2.2. El cicle de Wilson: influència en la disposició dels continents i en els principals episodis orogènics.
 - 2.2.3. Les deformacions de les roques: elàstiques, plàstiques i fràgils rígides. Relació amb les forces que actuen sobre aquestes i amb altres factors.
 - 2.2.4. Processos geològics interns i riscos naturals associats: relació amb les activitats humanes. Importància de l'ordenació territorial.
- 2.3. Bloc C: Processos geològics externs.
 - 2.3.1. Els processos geològics externs (meteorització, edafogènesi, erosió, transport i sedimentació) i els seus efectes sobre el relleu.
 - 2.3.2. Les formes de modelatge del relleu: relació amb els agents geològics, el clima i les propietats i disposició relativa de les roques predominants.
 - 2.3.3. Processos geològics externs i riscos naturals associats: relació amb les activitats humanes. Importància de l'ordenació territorial.
- 2.4. Bloc D: Minerals, els components de les roques
 - 2.4.1. Concepte de mineral.
 - 2.4.2. Classificació quimicoestructural dels minerals: relació amb les seues propietats.
 - 2.4.3. Identificació dels minerals per les seues propietats físiques: eines d'identificació (guies, claus, instruments o recursos tecnològics).
 - 2.4.4. Diagrames de fases: condicions de formació i transformació de minerals.
- 2.5. Bloc E: Roques ígnies, sedimentàries i metamòrfiques.
 - 2.5.1. Concepte de roca.
 - 2.5.2. Classificació de les roques en funció del seu origen (ígnies, sedimentàries i metamòrfiques). Relació del seu origen amb les seues característiques observables.
 - 2.5.3. Identificació de les roques per les seues característiques: eines d'identificació (guies, claus, instruments o recursos tecnològics).
 - 2.5.4. Els magmes: classificació, composició, evolució, roques resultants, tipus d'erupcions volcàniques associades i relleus originats.
 - 2.5.5. La diagènesi: concepte, tipus de roques sedimentàries resultants segons el material d'origen i l'ambient sedimentari.
 - 2.5.6. Les roques metamòrfiques: tipus, factors que influeixen en la seua formació i relació entre aquests.

2.5.7. El cicle litològic: formació, destrucció i transformació dels diferents tipus de roques, relació amb la tectònica de plaques i els processos geològics externs.

2.6. Bloc F: Les capes fluides de la Terra.

2.6.1. L'atmosfera i la hidrosfera: estructura, dinàmica, funcions, influència sobre el clima terrestre importància per als éssers vius.

2.6.2. Contaminació de l'atmosfera i la hidrosfera: definició, tipus, causes i conseqüències.

2.7. Bloc G: Recursos naturals i la seua gestió sostenible.

2.7.1. Els recursos geològics i de la biosfera: aplicacions en la vida quotidiana.

2.7.2. Conceptes de recurs, jaciment i reserva.

2.7.3. Impacte ambiental de l'explotació de diferents recursos (hídrics, paisatgístics, miners, energètics, edàfics, etc.). Importància del seu consum responsable d'acord amb la seua taxa de renovació i interès econòmic.

2.7.4. Els recursos hídrics: abundància relativa, usos i importància del tractament de les aigües per a la seua gestió sostenible.

2.7.5. El sòl: característiques, composició, horitzons, textura, estructura, adsorció, rellevància ecològica i productivitat

2.7.6. La contaminació, la salinització i la degradació del sòl i les aigües: relació amb algunes activitats humanes (desforestació, agricultura i ramaderia intensives, contaminació d'aqüífers).

2.7.7. Prevenció i gestió dels residus: importància i objectius (disminució, valorització, transformació i eliminació).

2.7.8. Els impactes ambientals de l'explotació de recursos (hídrics, paisatgístics, miners, energètics, edàfics, etc.): mesures preventives, correctores i compensatòries.

3. Criteris d'avaluació.

3.1. Competències específiques 1, 2 i 3. Criteris d'avaluació.

CE1. Dissenyar, planificar i desenvolupar projectes d'investigació seguint els passos de les diverses metodologies científiques.

CE2. Explicar fenòmens i resoldre problemes relacionats amb les ciències geològiques i mediambientals fent servir la lògica científica i analitzant críticament les solucions trobades.

CE3. Localitzar i utilitzar fonts fiables, seleccionant i organitzant la informació, contrastar la seua veracitat, comunicar missatges científics, argumentar amb precisió i resoldre preguntes plantejades de manera autònoma.

3.1.1. Realitzar experiències pràctiques fent servir el material i les eines del laboratori respectant les normes de seguretat

3.1.2. Realitzar investigacions, experimentals o no, entorn de fenòmens observables que requereixen formular preguntes investigables, emetre hipòtesis, interpretar i analitzar els resultats obtinguts i extraure conclusions raonades i fonamentades.

3.1.3. Analitzar críticament la solució a un problema en el qual intervenen els sabers de la matèria i reformular els procediments utilitzats si aquesta solució no és viable o sorgeixen noves dades.

- 3.1.4. Seleccionar i utilitzar les fonts adequades d'informació per a resoldre preguntes relacionades amb les ciències biològiques.
- 3.1.5. Contrastar i justificar la veracitat d'informació relacionada amb la matèria sobre la base del coneixement científic, adoptant una actitud crítica i escèptica cap a informacions sense una base científica.
- 3.1.6. Seleccionar i interpretar informació, així com comunicar-la, fent servir diferents formats (textos, vídeos, gràfics, taules, diagrames, esquemes, aplicacions i altres formats digitals).
- 3.1.7. Avaluar la fiabilitat de les conclusions d'un treball de recerca o divulgació relacionat amb els sabers de la matèria aplicant les estratègies pròpies del treball científic.
- 3.1.8. Comunicar informació i dades, argumentar sobre aspectes relacionats amb els sabers de la matèria, considerar els punts forts i febles de diferents postures de forma raonada i amb una actitud oberta, flexible, receptiva i respectuosa davant l'opinió dels altres.

3.2. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Dissenyar, promoure i executar iniciatives compatibles amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides a partir de l'anàlisi dels impactes de determinades accions i de la disponibilitat de recursos, fent servir els coneixements de les ciències geològiques i mediambientals.

- 3.2.1. Adoptar i promoure l'adopció d'hàbits sostenibles a partir de l'anàlisi dels diferents tipus de recursos geològics i de la biosfera i els seus possibles usos.
- 3.2.2. Relacionar l'impacte de l'explotació de determinats recursos amb la deterioració mediambiental argumentant sobre la importància del seu consum i aprofitament responsables.
- 3.2.3. Relacionar l'activitat humana amb el canvi climàtic i aquest amb la major incidència i periodicitat dels fenòmens meteorològics extrems.

3.3. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Explicar fenòmens geològics a partir de la història geològica i identificar possibles riscos associats a aquests, a partir de la recollida i l'anàlisi de dades obtingudes mitjançant observacions de camp i cerques sistemàtiques d'informació.

- 3.3.1. Deduir i explicar la història geològica d'una àrea determinada identificant i analitzant els seus elements geològics a partir d'informació en diferents formats (fotografies, corts o mapes geològics).
- 3.3.2. Realitzar prediccions sobre fenòmens geològics i riscos naturals en una àrea determinada analitzant la influència de diferents factors presents en ella (activitats humanes, climatologia, relleu, vegetació o localització).
- 3.3.3. Proposar mesures de prevenció i adaptació a riscos naturals derivats de fenòmens geològics externs.

3.4. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Proposar i justificar mesures de prevenció i adaptació als riscos derivats dels fenòmens de l'estructura del planeta i la seua dinàmica interna a partir del coneixement d'aquestes.

- 3.4.1. Explicar les causes de la concentració de les manifestacions de dinàmica geològica interna en determinades zones del planeta i realitzar prediccions sobre possibles fenòmens catastròfics en el futur.
- 3.4.2. Associar els processos geològics interns i externs amb la construcció i destrucció del relleu com a elements integrats en un procés cíclic.
- 3.4.3. Proposar mesures de prevenció i adaptació a riscos naturals derivats de fenòmens geològics interns.

ESBORRANY

CIÈNCIES GENERALS

1. Presentació

La matèria Ciències Generals proporciona una cultura general en ciències i permet adquirir una base suficient per a comprendre els principis que regeixen els fenòmens del món natural, contribuint al desenvolupament de la competència clau en matemàtiques i en ciència, tecnologia i enginyeria incloses en el perfil d'eixida de l'alumnat al final de l'educació bàsica.

A aquesta matèria accedeix alumnat amb diferent formació en ciències, ja que hauran cursat diferents itineraris formatius, per la qual cosa l'adquisició dels aprenentatges essencials d'aquesta matèria es construeix a partir de les ciències bàsiques que qualsevol alumne i alumna ha cursat durant l'Educació Secundària Obligatòria.

L'alumnat es troba immers en una societat que proporciona gran quantitat d'informació variada i de tot tipus per diferents canals. La matèria ofereix una formació en les diferents disciplines científiques que li permetrà entendre la informació que li arriba al voltant d'aspectes bàsics de la ciència, i el capacitarà per a comprendre, explicar i raonar els fenòmens des d'un punt de vista científic. Per a desenvolupar un pensament crític, s'ha de conèixer prèviament com es construeix el coneixement científic, diferenciant la informació fiable de la que no ho és i desenvolupant la capacitat de distingir la informació no fonamentada ni provada científicament. Això implica treballar els aspectes bàsics de la metodologia científica: la formulació de preguntes sobre fets i fenòmens naturals, l'emissió d'hipòtesis, el disseny d'experiències investigables i la verificació d'hipòtesis mitjançant argumentació, comunicació i contrastació de resultats.

Les competències específiques adquirides contribueixen a formar-se una opinió pròpia i fonamentada de les conseqüències de l'ús de la ciència i els seus avanços en la nostra societat, valorant amb criteri propi i argumentant decisions convenientment justificades entorn d'una problemàtica social, política, econòmica, ambiental, sanitària o científica.

L'enfocament que s'adopta ha de capacitar els estudiants per a aplicar de manera integrada els sabers de les diferents disciplines, ja siga en la producció de textos que responguen a un format concret, en produccions digitals variades, en el disseny d'una investigació experimental o en el desenvolupament de solucions a problemes plantejats. En aquest sentit, són especialment rellevants els contextos en què es desenvolupen els aprenentatges, que convé estructurar al voltant dels desafiaments del segle XXI i a qüestions actuals d'interés i rellevants per a l'alumnat, incorporant elements de les diferents disciplines en la cerca de solucions.

La matèria contribueix a l'adquisició dels objectius del Batxillerat en capacitar l'alumnat per a tindre una perspectiva global de les aportacions de la ciència al benestar i al desenvolupament humà, afavorint així l'exercici d'una ciutadania democràtica. Requereix l'ús adequat i responsable de les noves tecnologies i permet l'accés als coneixements científics i tecnològics fonamentals, contribuint a comprendre els elements i procediments fonamentals de la investigació i les diferents maneres de fer ciència. També proporciona els arguments per a justificar una actitud responsable en el manteniment dels hàbits sostenibles i en l'adopció d'un model de desenvolupament sostenible d'acord amb l'Agenda 2030.

Així mateix, s'exploren els beneficis que aporta la ciència a la societat i els seus límits, així com les seues contribucions en determinades situacions i contextos, els seus aspectes ètics i el paper de les controvèrsies en el propi desenvolupament del coneixement científic. Tot això, conforma un conjunt de sabers i habilitats que dona sentit als aprenentatges en la mesura que responen als reptes del segle XXI i contribueixen al desenvolupament de les huit competències clau del perfil d'eixida de l'alumnat al final de l'educació bàsica.

Desenvolupar les estratègies pròpies del treball científic implica, entre altres coses, llegir missatges en diferents formats, i possiblement en altres llengües, interpretar i comunicar, i argumentar i raonar (competència clau de comunicació lingüística i plurilingüe). La matèria introdueix el coneixement de les lleis i els processos que regeixen la naturalesa i la mateixa construcció de la ciència, acompanyat d'experiències pràctiques i projectes d'investigació escolar (competència clau en matemàtiques i en ciència, tecnologia i enginyeria). Una de les eines bàsiques que utilitzen els alumnes en aquests procediments són les tecnologies de la informació i comunicació (competència clau digital).

La contribució de la ciència a l'avanç de la societat, així com la valoració dels límits ètics de l'ús de la ciència, posen en relleu la necessitat del respecte envers l'entorn i envers els altres (competència clau ciutadana). Directament relacionat amb l'anterior és l'adquisició d'hàbits sostenibles des de l'argumentació i el coneixement del funcionament dels sistemes naturals, les relacions d'interdependència i ecodependència que justifiquen la necessitat d'adoptar un estil de vida ecosocialment responsable, i els riscos per a la salut relacionats amb la influència humana en els ecosistemes (competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre).

La matèria també contribueix al fet que l'alumnat adopte i promoga hàbits sostenibles i saludables, fent balanç del seu impacte en l'entorn i presentant idees i solucions (competència clau emprenedora).

A continuació, es descriuen les competències específiques pròpies de la matèria. Les competències específiques per a aquesta matèria són sis. Es focalitzen en tres idees principals. La primera és la que fa referència a l'ús dels mètodes de la ciència i en el desenvolupament tecnològic. Amb les dues primeres competències es pretén que l'alumnat puga analitzar la seua realitat amb un enfocament científic i puga justificar el desenvolupament tecnològic en termes de millora de les condicions de vida. La segona idea està relacionada amb la comunicació d'idees científiques. Les competències tercera i quarta fan referència a aquesta idea, desglossant-la en els dos components d'una comunicació efectiva: l'alumnat com a receptor de missatges d'índole científica i l'alumnat com a emissor de missatges de contingut científic amb les característiques pròpies de precisió, rigor, coherència i adequació. Finalment, la tercera idea fa referència al tractament de qüestions ètiques relacionades amb la ciència i la tecnologia, i argumentades mitjançant el coneixement científic. Les dues últimes competències recullen aquesta idea, incorporant tant aquells aspectes relacionats amb els hàbits sostenibles com els relacionats amb els límits ètics que han d'existir en els usos de la ciència.

L'adquisició i el desenvolupament d'aquestes competències específiques exigeix l'aprenentatge, articulació i mobilització d'uns sabers bàsics de la matèria, que estan organitzats en cinc blocs: les forces que ens mouen, un univers de matèria i energia, el sistema Terra, biologia per al segle XXI i mètode de treball de la ciència.

Finalment, el currículum de la matèria inclou uns criteris d'avaluació i unes orientacions sobre les situacions d'aprenentatge. Els criteris d'avaluació desglossen els components de les competències específiques identificant, per a cadascuna d'aquestes, alguns aspectes avaluable especialment rellevants. Per la seua part, en l'apartat dedicat a les situacions d'aprenentatge es proporcionen una sèrie de criteris i principis que convé tindre en compte per a dissenyar activitats d'aprenentatge propícies i adequades per a promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Aplicar els mètodes de treball de la ciència en l'anàlisi i la comprensió dels fenòmens naturals i les realitzacions humanes.

2.1.1. Descripció de la competència.

La ciència és present en qualsevol àmbit de la vida humana. És per això que resulta de gran utilitat conèixer la seua naturalesa per a comprendre i poder explicar tant els fenòmens naturals com els productes que genera. La construcció de la ciència i la seua estructura permeten percebre l'abast i la validesa dels coneixements científics. Les teories, amb les seues lleis, principis i models, proporcionen una base per a entendre el desenvolupament tecnològic, social i econòmic.

Però la construcció de la ciència no es pot entendre sense l'ús de les estratègies pròpies del treball científic. Aquestes han de ser contrastades i fiables, i utilitzar el raonament, l'argumentació i el llenguatge matemàtic per a aconseguir, amb precisió i rigor, explicar els perquè de fenòmens naturals i realitzacions humanes, enteses aquestes com les creacions de l'ésser humà.

L'alumnat ha de ser capaç d'aplicar aquests mètodes de treball propis de la ciència en la cerca de la comprensió del món perceptible, així com ser capaç d'avaluar la validesa dels resultats obtinguts. Ha d'emprar tècniques i procediments com el treball experimental i desenvolupar projectes d'investigació que requereixen el disseny d'experiències, la formulació i contrastació d'hipòtesis i l'anàlisi dels resultats per a obtenir conclusions raonades.

Si bé hi ha tècniques i coneixements propis de cada branca de la ciència, el mètode de treball permet la interpretació de situacions de caràcter multidisciplinari, mobilitzant sabers diversos per a la seua comprensió.

Aplicar els mètodes de treball de la ciència inclou, entre altres, el treball col·laboratiu, distribuint tasques, i això és important no sols en la investigació i l'aprenentatge, sinó també per a desenvolupar valors i actituds vinculats al bé comú i a una comprensió de les aportacions individuals als projectes col·lectius (competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre i ciutadana). La consecució d'aquesta competència específica requereix el domini de les estratègies de comunicació, cosa que mobilitza la competència clau en comunicació lingüística, a més de contribuir al seu desenvolupament.

2.2. Competència específica 2.

Analitzar la contribució de la ciència al desenvolupament tecnològic i a la millora de les condicions de vida dels éssers humans.

2.2.1. Descripció de la competència.

Actualment, la tecnologia és el resultat d'aplicar els coneixements científics per a canviar les condicions de vida dels éssers humans. Mentre la ciència explica per què, la tecnologia ens diu com. El desenvolupament de la tecnologia i la ciència estan íntimament lligats: els avanços en els coneixements científics permeten desenvolupaments tecnològics els quals, al seu torn, milloren les observacions, exploracions, preses de dades o mesuraments avançant en la ciència bàsica.

Els problemes involucrats en el desenvolupament tecnològic requereixen la comprensió dels conceptes de múltiples disciplines, així com la consideració del context històric. Les controvèrsies científiques són una prova de la trobada d'aquestes dues perspectives, i es converteixen en una eina per a l'entrenament del pensament crític. L'alumnat ha de ser capaç d'analitzar aquests problemes integrant els conceptes científics de diferents àrees, considerant la influència del pensament de l'època i la rellevància d'aquests problemes en el desenvolupament social, cultural, econòmic i polític.

Analitzar la contribució de la ciència implica contextualitzar els avanços científics i relacionar-los amb els factors socials en cada moment històric. Les relacions ciència - tecnologia - societat permeten entendre el sentit dels models científics en un moment històric donat. El desenvolupament d'aquesta competència específica requereix conèixer i respectar el patrimoni cultural i artístic d'altres èpoques que ajuda a comprendre els avanços en el coneixement científic i en la qualitat de vida, i això la vincula amb la competència clau en consciència i expressió culturals.

2.3. Competència específica 3.

Seleccionar informació de contingut científic a través de la interpretació de textos que es presenten en diferents suports.

2.3.1. Descripció de la competència.

La ciència i les seues aplicacions tecnològiques es difonen entre la població a través de textos de caràcter científic. Aquests textos tenen una sèrie de característiques que els doten de rigor i validesa. L'ús de llenguatge matemàtic, l'estructura argumentativa i les referències caracteritzen un text científic, havent de presentar el seu contingut de manera sistemàtica i aportant proves objectives. La informació de caràcter científic pot estar recollida en diferents suports, com ara vídeos, infografies i articles, sense que això signifiqui que hagen de mancar les característiques pròpies d'un text científic.

El reconeixement de la validesa de les afirmacions d'un text científic requereix conèixer els termes i conceptes utilitzats, així com reconèixer els elements propis del discurs científic: argumentació, cites de referències externes, contrastació amb altres fonts, procedència fiable. D'igual manera, l'alumnat haurà de mobilitzar els seus sabers científics per a reconèixer els elements rellevants del discurs i identificar així la seua validesa i fiabilitat. Al seu torn, la interpretació de la informació continguda en els textos li proporcionarà eines per al desenvolupament del pensament crític entorn de determinats aspectes rellevants en un context conegut.

El desenvolupament d'aquesta competència i la següent requereix la consulta de fonts fiables i interpretació de textos i la redacció d'informes en formats diversos, per la qual cosa estan estretament relacionades amb la competència clau en

comunicació lingüística i plurilingüe. Aquestes relacions són especialment destacables en la mesura en què estem en una comunitat autònoma amb llengua pròpia i la consulta de bibliografia científica requereix sovint el coneixement d'altres llengües com ara l'anglès.

Atés que part de la informació de contingut científic se selecciona d'Internet, vídeos, fonts digitals diverses, aplicacions, simuladors i recursos variats i en constant canvi, el desenvolupament d'ambdues competències es relaciona igualment amb el de la competència clau digital.

2.4. Competència específica 4.

Comunicar les conclusions obtingudes entorn de qüestions científiques amb precisió, rigor, coherència i adequació utilitzant diferents formats.

2.4.1. Descripció de la competència.

La comunicació és fonamental en l'àmbit científic. La ciència es construeix en un procés dialògic que necessita la difusió de les investigacions perquè els seus resultats puguen ser contrastats pels científics i les científiques. Igualment, és fonamental la utilització de formats variats (exposició oral, plataformes virtuals, presentacions i pòsters, entre altres), tant de manera analògica com digital, per a comunicar els missatges científics.

En l'àmbit escolar, la comunicació de les idees científiques contribueix a afermar els coneixements adquirits, ja que es fa necessari utilitzar habilitats com ara l'argumentació i el raonament.

L'exposició pública dels resultats de la ciència permet la participació des de diferents nivells. Pot produir-se entre parells, com en els congressos i simposis, o entre ciutadans i ciutadanes, com és el cas de la ciència ciutadana. En qualsevol cas, la ciència es desenvolupa de manera col·laborativa. Que l'alumnat siga competent a l'hora de comunicar informació científica és important per a consolidar els seus coneixements i aprendre a debatre amb arguments sòlids basats en la ciència.

La comunicació de la informació de caràcter científic amb precisió i rigor implica argumentar i contrastar opinions, així com formular-se preguntes sobre l'entorn i buscar les respostes utilitzant el llenguatge i els mètodes de la ciència, la qual cosa vincula aquesta competència específica amb les altres tres anteriors.

2.5. Competència específica 5.

Argumentar sobre la importància dels hàbits sostenibles secundant-se en fonaments científics.

2.5.1. Descripció de la competència

La millora de l'entorn i la societat ha de ser un dels objectius de les aplicacions basades en la ciència. Aquestes millores han de complir els principis de sostenibilitat, ja que es persegueix que siguen duradores en el temps i equilibrades respecte a l'ús de recursos. Per a això, s'han de promoure els hàbits sostenibles, tant en l'àmbit de la salut com en el relacionat amb el medi ambient. L'ús racional de recursos, així com el foment d'una vida saludable, contribueixen al benestar de la societat i a la consecució d'un futur habitable per a la humanitat.

Amb la finalitat d'adoptar i promoure els hàbits sostenibles, l'alumnat ha d'argumentar científicament per què són sostenibles. Així mateix, ha d'explicar les conseqüències derivades d'aquests hàbits amb les idees i el mètode propis de la ciència.

Aquesta competència específica contribueix a un plantejament de la problemàtica de tipus ecosocial. Per a comprendre els problemes ambientals, es requereix tant el coneixement del funcionament de la naturalesa com dels problemes associats a les alteracions del medi ambient deguts a l'acció humana. Això fomenta l'adopció d'un estil de vida sostenible relacionat amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre. Una altra connexió destacada és amb la competència clau ciutadana, atés el nivell de compromís amb la societat que es requereix per a abordar els problemes ambientals, prendre decisions adequades i realistes, i resoldre'ls assumint els valors associats als objectius de desenvolupament sostenible relacionats amb les alteracions de la naturalesa i amb altres problemes com, per exemple, la pobresa o la falta d'habitatge i recursos, associats al seu torn a situacions d'injustícia social. D'altra banda, proposar solucions realistes i adoptar hàbits responsables està estretament relacionat amb la competència clau emprenedora.

2.6. Competència específica 6.

Valorar els límits ètics dels usos de la ciència i el progrés científic en la societat.

2.6.1. Descripció de la competència.

La ciència no és aliena al pensament social. Com a construcció de l'ésser humà, en la seua evolució i el seu avanç cal tindre en compte el context social en què està immersa. Lluny de constituir una limitació, forma part de la seua naturalesa, i proporciona un reflex dels valors, ideals i anhels de la humanitat. És important, per tant, que l'alumnat prenga consciència dels límits ètics en el desenvolupament de la ciència, entenga el context en què van estar vigents determinades teories i actualitze la seua mirada sota l'ètica del món actual. La diversitat cultural, la perspectiva de gènere i l'enfocament sostenible són algunes de les qüestions ètiques que s'han de valorar quan es fa ciència.

D'igual manera, l'estudi de la ciència afavoreix que l'alumnat comprega la importància de ser resilient davant el fracàs, autocrític amb el seu treball i positiu davant l'activitat científica (competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre). Aquestes dues orientacions, envers allò personal i envers allò social, juntament amb els coneixements adquirits, faciliten que l'alumnat adquireisca un sentit crític i cívic en l'exercici de la seua ciutadania (competències clau ciutadana i emprenedora).

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria).

Els sabers bàsics seleccionats procedeixen de les disciplines de referència de les matèries que l'alumnat ha cursat amb anterioritat. La selecció respon al fet que el seu aprenentatge, articulació i mobilització són necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de les sis competències específiques abans formulades i descrites. La seua organització en blocs es correspon bàsicament amb les disciplines i matèries de les quals procedeixen, si bé s'inclou un bloc transversal sobre el mètode de treball de la ciència. L'ordre de presentació dels blocs no ha d'interpretar-se en cap cas com l'ordre en què han de treballar-se amb l'alumnat.

3.1. Bloc 1: Les forces que ens mouen.

- 3.1.1. Forces fonamentals de la naturalesa: els processos físics més rellevants de l'entorn natural, com els fenòmens electromagnètics, el moviment dels planetes o els processos nuclears.
- 3.1.2. Lleis de l'estàtica: estructures en relació amb la física, la biologia, la geologia o l'enginyeria.
- 3.1.3. Lleis de la mecànica relacionades amb el moviment: comportament d'un objecte mòbil i les seues aplicacions, per exemple, en la seguretat viària o en el desenvolupament tecnològic.
- 3.2. Bloc 2: Un univers de matèria i energia.
 - 3.2.1. Sistemes materials: anàlisi de les seues propietats i estats d'agregació a partir de models submicroscòpics. Processos físics i químics de canvi.
 - 3.2.2. Classificació dels sistemes materials d'acord amb la seua composició: aplicació a la descripció dels sistemes naturals i a la resolució de problemes relacionats.
 - 3.2.3. L'estructura interna de la matèria i la seua relació amb les regularitats que es produeixen en la taula periòdica. Reconeixement de la seua importància històrica i actual.
 - 3.2.4. Importància de la sistematització de la nomenclatura química. Antecedents històrics: dificultats i acords adoptats per la comunitat científica.
 - 3.2.5. Transformacions químiques dels sistemes materials i lleis que els regeixen: importància en els processos industrials, mediambientals i socials del món actual.
 - 3.2.6. L'energia dels sistemes materials: la seua conservació, transferència, transformació i degradació. Resolució de problemes relacionats amb el consum energètic i la necessitat d'un desenvolupament sostenible.
- 3.3. Bloc 3: El sistema Terra.
 - 3.3.1. Formació del sistema solar i la Terra. Composició del sistema solar. Teories sobre l'origen de l'univers.
 - 3.3.2. L'origen de la vida en la Terra: hipòtesis destacades. La possibilitat de vida en altres planetes.
 - 3.3.3. Processos geològics interns i externs i la seua relació amb la construcció del relleu.
 - 3.3.4. La geosfera: estructura i dinàmica. La teoria de la tectònica de plaques.
 - 3.3.5. Les capes fluides de la Terra: funcions, dinàmica, interacció amb la superfície terrestre i els éssers vius en l'edafogènesi.
 - 3.3.6. Concepte d'ecosistema: components i dinàmica.

- 3.3.7. Importància dels microorganismes en els cicles de la matèria, el manteniment dels ecosistemes i l'aparició de malalties.
- 3.3.8. Riscos geològics: causes i conseqüències. Prevenció de riscos.
- 3.3.9. Recursos renovables i no renovables: importància del seu ús i explotació responsables. L'economia circular.
- 3.3.10. Principals problemes mediambientals (calfament global, forat de la capa d'ozó, destrucció dels espais naturals, contaminació, esgotament de recursos i pèrdua de la biodiversitat).
- 3.3.11. La relació entre la conservació mediambiental, la salut humana i el desenvolupament econòmic de la societat. Prevenció i gestió de residus i economia circular. El model de desenvolupament sostenible i la seua importància. Concepte d'*one health* (una sola salut).
- 3.4. Bloc 4: Biologia per al segle XXI.
 - 3.4.1. Les principals biomolècules (aigua, sals minerals, glúcids, lípids, proteïnes i àcids nucleics): estructura bàsica i relació amb les seues funcions i importància biològica.
 - 3.4.2. Expressió de la informació genètica: processos implicats. Característiques del codi genètic i relació amb la seua funció biològica.
 - 3.4.3. Reproducció sexual i asexual. Relació amb els tipus de divisió cel·lular. Teoria cromosòmica de l'herència.
 - 3.4.4. La transmissió genètica de caràcters: resolució de problemes i anàlisi de la probabilitat d'herència d'al·lels o de la manifestació de fenotips.
 - 3.4.5. Aplicacions de la biotecnologia tradicional: agricultura, ramaderia, medicina o recuperació mediambiental. Importància biotecnològica dels microorganismes.
 - 3.4.6. Tècniques i aplicacions de la biotecnologia basades en l'enginyeria genètica.
 - 3.4.7. Les malalties infeccioses i no infeccioses: causes, prevenció i tractament. Les zoonosis i les pandèmies. El mecanisme i la importància de les vacunes i de l'ús adequat dels antibiòtics.
- 3.5. Bloc 5: Mètode de treball de la ciència.
 - 3.5.1. Metodologies pròpies de la investigació científica per a la identificació i formulació de qüestions, l'elaboració d'hipòtesis i la comprovació experimental d'aquestes. Experimentació i projectes d'investigació: ús d'instrumental adequat, controls experimentals i tractament matemàtic de les dades. Mètodes d'anàlisis dels resultats obtinguts en la resolució de problema.
 - 3.5.2. Fonts d'informació científica vàlides i fiables en diferents formats. Mètodes de cerca i de verificació.

- 3.5.3. Característiques de la informació científica. Interpretació i producció de documents de caràcter científic en diferents formats.
- 3.5.4. Anàlisi de controvèrsies científiques. Ús del raonament i l'argumentació per al desenvolupament del pensament crític.
- 3.5.5. Contribució dels científics i les científiques a les principals fites de la ciència per a l'avanç i la millora de la societat.
- 3.5.6. Impacte del desenvolupament científic en les societats: aspectes ètics.

4. Situacions d'aprenentatge

El disseny de les situacions ha d'oferir oportunitats per a la generalització dels aprenentatges i l'adquisició d'altres de nous mitjançant la realització de tasques complexes que articulen i mobilitzen de manera coherent i eficaç els coneixements, destreses i actituds implicats en les competències específiques. Aquestes tasques han de presentar reptes o situacions problemàtiques que requereixen d'una solució complexa, que no es limita a la cerca d'una solució, sinó que requereix d'habilitats creatives i disseny de solucions posant en pràctica les competències adquirides. En aquest sentit, són particularment adequades les diferents metodologies que doten d'un protagonisme més gran l'alumnat.

Atés que les competències específiques de la matèria inclouen com es construeix la ciència, són especialment rellevants les diferents metodologies d'investigació, com l'aprenentatge basat en la indagació, en projectes, en problemes, l'aprenentatge basat en casos o en experiments pràctics. En totes elles es poden plantejar reptes que, partint de l'interès dels alumnes, mobilitzen sabers essencials per a resoldre la situació plantejada. Es tracta d'ensenyar ciència fent ciències a l'aula, reproduint els mètodes i procediments que utilitzen les científiques i els científics, per la qual cosa per a resoldre les situacions plantejades l'alumnat haurà de reproduir aquests passos: plantejar-se una pregunta investigable, buscar informació, emetre hipòtesis o explicacions, realitzar experiències, informes o productes finals, i argumentar i defensar el seu resultat.

El treball en equip és important per a desenvolupar no sols la investigació i l'aprenentatge, sinó també per a fomentar actituds i valors vinculats al bé comú i a un model de societat que ha d'integrar tots i totes per a arribar a decisions democràtiques.

Els reptes plantejats en les situacions poden girar entorn de la comprensió dels fenòmens naturals bàsics que afecten la matèria, l'energia, el nostre planeta o els éssers vius, relacionant-los amb situacions d'actualitat i interès que abasten les diferents disciplines, de manera que la cerca de la solució ajude a comprendre millor el funcionament de l'entorn i de la societat en què vivim.

D'igual manera, convé inspirar-se en algun dels complexos reptes globals a què s'enfronta la humanitat en el segle XXI, o bé fer-ho a través d'alguna situació local o pròxima a la quals enfrontar-se com a persones, professionals o membres de la societat. Si es fa d'aquesta última manera, es recomana establir la connexió inversa del local cap a reptes de caràcter global prenent com a referència, per exemple, els objectius de desenvolupament sostenible.

Una vegada seleccionat un repte, convé adoptar algunes perspectives des de les quals es desitgen enfocar les solucions: consum responsable, respecte al medi ambient, vida saludable, resolució pacífica de conflictes, acceptació i maneig de la incertesa, compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió, valoració de la diversitat personal i cultural, compromís ciutadà en l'àmbit local i global, confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, o identificació de notícies veraces basant-se en el coneixement científic.

Així plantejades, les situacions constitueixen un component que, alineat amb els principis del disseny universal per a l'aprenentatge, permet aprendre a aprendre, ja que proporcionen un marc per al desenvolupament de processos pedagògics flexibles i accessibles que s'ajusten a les necessitats, les característiques i els diferents ritmes d'aprenentatge de l'alumnat i afavorisquen la seua autonomia.

Hi ha controvèrsies relacionades amb possibles rebutjos per part del públic en general de determinades idees i pràctiques. Aquest rebuig pot tindre el seu origen en la difusió d'una informació falsa o interpretada de manera esbiaixada com, per exemple, les conseqüències de l'ús de les vacunes. Però també pot ser causada per la por irracional a tot allò que supose un canvi en la concepció del món cognoscible com, per exemple, el desenvolupament de la robòtica.

L'ús d'aquests escenaris d'aprenentatge implicaria considerar tant la comunicació científica com l'ètica en el seu desenvolupament. Però també hi ha controvèrsies consistents en la confrontació entre interpretacions o enuncisats de lleis de teories científiques. En aquest cas, es posa de manifest la mateixa estructura de la ciència i la seua construcció, en analitzar l'evolució històrica d'aquestes situacions i la seua resolució final.

Un altre espai de treball per al plantejament de situacions d'aprenentatge es pot trobar en explorar els límits de la biotecnologia, investigant les possibilitats de la seua utilització en agricultura, ramaderia, explotacions de materials o producció d'altres de nous, i en el tractament de malalties. S'obri així la porta a valorar la millora que això pot suposar per a la qualitat de vida de la humanitat, però també a enfrontar els avanços en el desenvolupament científic amb algunes opinions no fonamentades de la societat contràries a l'ús d'aquesta tecnologia, plantejant uns límits ètics a l'ús de la ciència que han de ser analitzats i valorats amb arguments científics. En aquest espai de treball, una possible situació és l'estudi dels descobriments i avanços en la biotecnologia i el seu impacte en la societat, abordant el tema des de la cerca d'informació en fonts fiables, la contrastació d'aquesta, l'argumentació i l'elaboració de conclusions raonades presentant els resultats en diferents formats. En aquest sentit, poden dissenyar-se tasques que requerisquen l'assignació de rols diferents per a treballar en equip i obtindre un producte realitzat de manera cooperativa o col·laborativa (informe, text o producció digital). També es pot posar de manifest la controvèrsia sovint soterrada existent en la nostra societat entre dos pols oposats: la por o el desconeixement a l'avanç i el progrés científic, i la falta de límits ètics a les investigacions en biomedicina i biotecnologia.

D'altra banda, la previsió de possibles catàstrofes associades a fenòmens geològics o l'observació dels diferents relleus terrestres permetria treballar, entre altres coses, sobre les manifestacions de fenòmens geològics d'origen intern que es produeixen en diferents escales de temps i d'intensitat. Cal considerar les possibilitats

que ofereix l'estudi de la localització predominant d'aquests fenòmens en zones del planeta o la incidència desigual d'aquestes manifestacions sobre la població. Així mateix, l'estudi dels diferents minerals i roques i la seua utilització per l'ésser humà permet plantejar qüestions relacionades amb la distinció entre recursos renovables i no renovables, així com plantejar projectes interdisciplinaris juntament amb altres matèries que puguin abordar aquest tema des de perspectives diferents i complementàries.

Seguidament, es formulen sintètics alguns principis i criteris generals útils per a dissenyar aquest tipus de situacions d'aprenentatge:

- Connectar les situacions amb la vida real i reptes concrets, clarament explicats.
 - Involucrar amb diverses competències específiques de la matèria i, si escau, també d'altres matèries, adoptant una perspectiva globalitzadora.
 - Triar situacions relacionades amb temes d'actualitat i d'interés públic que facen més motivador el seu abordatge i tractament.
 - Plantejar situacions i problemàtiques que admeten possibles abordatges i solucions amb la finalitat de promoure la creativitat de l'alumnat.
 - Afavorir diferents tipus d'abordatge, individual i en grup, de treball individual com en equip, la qual cosa afavorirà la cooperació i la inclusió.
 - Exigir l'aplicació de criteris contrastats i objectius en argumentar i defensar les postures.
- Incloure la necessitat de revisar les decisions, després d'un procés d'argumentació i reflexió a partir de l'obtenció de dades i de la seua contrastació.
- Incorporar algun mètode d'avaluació del procés i autoavaluació de l'alumnat.
 - Respectar les postures a partir d'una distinció clara entre dades objectives, sentiments i ideologies.
 - Valorar el paper de la ciència en els processos de presa de decisions.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Aplicar els mètodes de treball de la ciència en l'anàlisi i comprensió dels fenòmens naturals i les realitzacions humanes.

- 5.1.1. Plantejar i respondre qüestions sobre processos observats en l'entorn seguint les pautes de les metodologies científiques.
- 5.1.2. Realitzar xicotetes investigacions entorn de fenòmens observables, emetre hipòtesis i dissenyar experiències aplicant les normes de seguretat corresponents.
- 5.1.3. Realitzar una interpretació adequada dels resultats (fets observats o dades) disponibles per a contrastar hipòtesis i extraure conclusions argumentades sobre la base del coneixement científic adquirit.

- 5.1.4. Participar en les diferents fases d'un projecte científic per a construir un coneixement compartit valorant la importància de la cooperació, respectant la diversitat i afavorint la inclusió.
- 5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.
 - CE2. Analitzar la contribució de la ciència al desenvolupament tecnològic i a la millora de les condicions de vida dels éssers humans.
 - 5.2.1. Relacionar els avanços tecnològics amb la millora del coneixement científic citant exemples de la influència recíproca entre la ciència bàsica i la tecnologia.
 - 5.2.2. Analitzar problemes utilitzant i integrant conceptes i models científics de diferents disciplines.
 - 5.2.3. Valorar la importància i rellevància dels avanços del coneixement científic i la tecnologia en la millora de les condicions de vida de les persones.
- 5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.
 - CE3. Seleccionar informació de contingut científic a través de la interpretació de textos que es presenten en diferents suports.
 - 5.3.1. Buscar, contrastar i seleccionar informació sobre fenòmens o processos naturals en diferents formats, valorant la seua fiabilitat d'acord amb el coneixement científic que la sustenta.
 - 5.3.2. Utilitzar eines de verificació digital i de contrastació de fonts d'informació per a seleccionar continguts digitals.
 - 5.3.3. Identificar els elements propis del discurs científic i les característiques que el doten de fiabilitat i validesa.
- 5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.
 - CE4. Comunicar les conclusions obtingudes entorn de qüestions científiques amb precisió, rigor, coherència i adequació utilitzant diferents formats.
 - 5.4.1. Comunicar textos de contingut científic de manera clara i rigorosa, utilitzant la terminologia correcta i responent de manera fonamentada a les qüestions que puguem sorgir durant el procés.
 - 5.4.2. Utilitzar de manera autònoma diferents formats (models, gràfics, taules, vídeos, informes, diagrames, fórmules, esquemes, símbols o continguts digitals) per a comunicar contingut científic seleccionant el més adequat.
 - 5.4.3. Argumentar sobre els resultats de la ciència defensant una postura de forma raonada i amb una actitud flexible, receptiva i respectuosa davant l'opinió dels altres.
 - 5.4.4. Elaborar treballs de contingut científic de manera col·laborativa integrant la participació de diferents agents implicats.
- 5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.
 - CE5. Argumentar sobre la importància dels hàbits sostenibles secundant-se en fonaments científics.

- 5.5.1. Explicar científicament algunes conseqüències importants d'adoptar, o no, els hàbits sostenibles.
- 5.5.2. Argumentar amb el coneixement científic per què determinats hàbits són sostenibles.
- 5.5.3. Utilitzar els coneixements científics per a analitzar les causes antròpiques de la situació actual mediambiental i relativa a la salut.
- 5.5.4. Prendre consciència de la necessitat de promoure i adoptar un model de desenvolupament sostenible.
- 5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.
 - CE6. Valorar els límits ètics dels usos de la ciència i el progrés científic en la societat.
 - 5.6.1. Plantejar i respondre qüestions a costa de fenòmens naturals o antròpics observats en l'entorn, seguint les pautes de les metodologies científiques.
 - 5.6.2. Realitzar una interpretació adequada dels resultats (fets observats o dades) disponibles per a contrastar hipòtesis i extraure conclusions argumentades sobre la base del coneixement adquirit.
 - 5.6.3. Participar en les diferents fases d'un projecte científic per a construir un coneixement compartit valorant la importància de la cooperació, respectant la diversitat i afavorint la inclusió.

COR I TÈCNICA VOCAL I i II

1. Presentació

La matèria Cor i Tècnica Vocal presenta una continuïtat en els dos cursos que constitueixen l'etapa de Batxillerat i el seu element fonamental és la veu. En primer curs, amb Cor i Tècnica Vocal I, es parteix de la matèria de Música en l'etapa de l'Educació Secundària Obligatoria, encara que el treball tècnic i la interpretació vocal es troben en totes les etapes educatives, des d'Infantil fins a aquesta matèria específica, la qual cosa en reforça la importància i necessitat dins de la societat com a instrument de comunicació. En segon curs de Batxillerat, Cor i Tècnica Vocal II manté l'enfocament, donant continuïtat a la matèria, i aprofundeix en els aprenentatges adquirits amb anterioritat.

A través d'aquests dos cursos, es contribueix a aconseguir els objectius del Batxillerat connectats amb les competències clau. El treball vocal específic, junt amb un enfocament expressiu i comunicatiu aplicat a la interpretació en repertori variat i en gèneres escènics, aporta fluïdesa i correcció de l'expressió oral en la qual la veu n'és el principal vehicle. Però aquest treball de producció vocal individual i conjunta implica adquirir els coneixements disciplinaris fonamentals que permeten dominar-ne l'aplicació.

En l'actualitat, cobren importància els mitjans i les eines digitals i audiovisuals, ja que formen part de la cerca, la creació, la producció o la difusió. El seu ús afavorirà el domini en les tecnologies de la informació i la comunicació en aplicar-lo de manera activa en la producció coral davant un públic, així com en les propostes o els projectes musicals i escènics amb aquesta mateixa finalitat, que contribueixen a afermar l'esperit emprenedor, la creativitat, la iniciativa i el treball en equip, i doten de confiança la mateixa acció.

L'anàlisi, la cerca d'informació i de context, aporta significat complet a les obres que es representen o interpreten i atorga valor tant a la diversitat cultural i social com als antecedents històrics i la seua evolució. Per a això, s'ha de fomentar una formació autònoma a través de la indagació, la qual cosa implica comprendre els procediments d'investigació i els mètodes científics dels quals cap disciplina està exempta, alhora que contribueix a adquirir un sentit crític i estètic, un enriquiment cultural unit al desenvolupament de la sensibilitat artística.

El tractament de la matèria coincideix plenament amb els principis pedagògics de la LOMLOE, ja que afavoreix diferents aspectes que emanen d'aquesta. Així, en la matèria es recull el tractament de l'aprenentatge per si mateix, el treball en equip, la igualtat i la inclusió, els mètodes d'investigació, la capacitat d'expressar-se de manera correcta davant el públic, l'enriquiment fonètic i lingüístic a través de la interpretació d'un repertori variat que preveja diferents llengües.

La veu és l'element principal, encara que n'hi haja d'altres amb possibilitats comunicatives, que vertebrada tota actuació. És l'instrument principal amb el qual els éssers humans s'expressen i comuniquen. La seua rellevància se sustenta en dos aspectes fonamentals; és un instrument propi, ja que es genera dins del cos, i s'utilitza al llarg de tota la vida, des dels primers mesos fins a la fi d'aquesta, per la qual cosa el seu domini contribueix a crear hàbits de vida saludable.

El seu tractament té, al seu torn, una doble vessant: la tècnica, fisiològica i analítica, i la interpretativa. A la possibilitat d'una varietat aplicativa de la veu en propostes musicals diverses com ara la individual, la coral i l'escènica, la veu hi afig una possibilitat expressiva diferent i pròxima a la realitat de l'alumne, que fa que es puga associar als usos propis en situacions emocionals. És un mitjà fonamental amb el qual articular i construir la interpretació que, unit al gest i el cos, adquireix una dimensió global.

El treball vocal enfocat a l'expressió i interpretació cantada o parlada presenta, al seu torn, un treball de base, la respiració, passant per la fonació fins a l'emissió. És un procés complex pel fet de dur-se a terme a l'interior del cos humà i no ser observable, a la qual cosa se li afig el

fet que es trobe present des dels primers mesos de vida, usat des de llavors per a expressar i comunicar.

A aquest efecte, es requereix el coneixement anatòmic i fisiològic dels elements que intervindran a l'interior del cos humà com la respiració, el suport, la fonació, l'emissió i els ressonadors; l'auditiu amb el qual construeix el so en servir de guia en l'acció, desenvolupant tant l'oïda interna com la referència externa a partir de l'anàlisi de la reverberació i les característiques acústiques de l'espai en què es fa l'execució vocàlica, en constituir el so amb el qual pren la referència externa l'oïda humana sobre la seua pròpia producció vocal. Junt amb aquest treball, la pràctica interpretativa coral, juntament amb l'anàlisi i la reflexió de la pròpia producció vocal, serà la base constructora de l'aprenentatge.

Aquest aprenentatge ha de presentar una perspectiva didàctica vivencial en què l'alumnat siga un agent actiu de la seua formació que contribueix a generar confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament. Possibilitant una varietat aplicativa vocal en diferents agrupacions corals, d'estils interpretatius, en contextos i espais variats, es dotarà de gran rellevància la interpretació escènica.

Tot això es desenvolupa i articula en els diferents components de la proposta curricular de la matèria Cor i Tècnica Vocal, que es recullen en els següents apartats: competències específiques, sabers bàsics, situacions d'aprenentatge i criteris d'avaluació.

El primer apartat correspon a les competències específiques de la matèria, quatre íntegrament, que tenen un caràcter integrador. Busquen desenvolupar la competència Consciència i Expressions culturals, així com elements relatius al desplegament de les diferents competències clau i desafiaments del segle XXI. En aquesta secció, es trobarà la definició de cadascuna de les competències específiques i la seua descripció que amplia cadascun dels elements de la competència —actuació, sabers, context—, i la dota d'un significat complet.

Es presenten amb posterioritat els sabers bàsics necessaris per a poder aconseguir les competències específiques, dividits en dos grans blocs, relatius d'una banda al procés perceptiu i analític en què la generació i recepció del so vocal n'és l'eix, i de l'altra a la interpretació i creació com a capacitat expressiva i mitjà de comunicació, en què la pràctica vocal s'estén al control i l'expressió corporal, així com al seu ús dins de les arts escèniques, i afavoreix un desenvolupament integral.

Cadascun d'aquests blocs està format per dos subblocs que contenen diferents grups de sabers distribuïts en els dos cursos de l'etapa que, encara que es mostren vinculats de manera explícita a determinades competències específiques, tindran un caràcter integrador amb la finalitat d'aconseguir un desenvolupament efectiu i ple.

Les situacions d'aprenentatge, per la seua banda, presenten principis didàctics i criteris que contribueixen al disseny de propostes efectives, que afavoreixen, per mitjà de l'aprenentatge i la mobilització dels diferents sabers, l'adquisició de les competències específiques.

Mitjançant l'ús variat d'instruments d'avaluació, s'establirà el grau de consecució de cadascuna de les competències específiques, partint dels criteris d'avaluació que presenten un grau d'aprenentatge per a cadascun dels dos cursos que integra l'etapa de Batxillerat.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Analitzar les característiques formals, compositives, estilístiques i interpretatives d'una obra vocal relacionades amb el seu context històric, cultural i social a partir de l'escolta activa i visionant peces i gèneres vocals diversos.

2.1.1. Descripció de la competència

Reconéixer les característiques pròpies de les obres vocals i la seua vinculació històrica contribueix a un major coneixement cultural i a entendre els significats socials, alhora que afavoreix el desenvolupament de la sensibilitat artística i l'enriquiment cultural.

Una bona interpretació implica la comprensió de l'element que es representa o executa, per a poder expressar-ne de manera completa el sentit. Per a aconseguir-ho, l'anàlisi del text i de la peça musical, a través de la identificació de les seues característiques, així com la seua descripció i contextualització, es converteixen en un pas necessari i un element fonamental d'una pràctica musical activa i plena.

La contextualització, la detecció i el reconeixement dels aspectes singulars d'una peça de caràcter vocal afavorirà la comprensió del patrimoni cultural i artístic, així com la valoració de la seua diversitat.

La comprensió dels trets significatius de les obres vocals va acompanyada del coneixement dels seus diferents gèneres, la seua funció i evolució des d'una perspectiva històrica en la societat, així com dels diferents estils en els quals la veu és el mitjà expressiu. Visionant i escoltant de manera activa peces i obres vocals variades es treballarà la identificació dels aspectes estilístics, formals i tècnics de les peces que s'interpreten, cosa que fomentarà el reconeixement del valor social de cadascuna d'aquestes i el fet de concebre-les en el seu sentit complet. L'anàlisi, la identificació i el contrast de tots els seus elements, inclòs l'estudi i comprensió del text, les veus per a les quals va ser ideat, la forma, el tipus d'obra i el seu context, la fi per al qual va ser compost, el seu significat o els seus usos en el passat i en el present, entre altres, permeten desenvolupar un concepte estètic que contribueix a la construcció d'un sentit crític.

Conèixer i apreciar les característiques d'una obra vocal com a expressió a través de la pràctica interpretativa implica utilitzar i relacionar els diferents coneixements adquirits prèviament en l'etapa de Secundària, així com ampliar amb les diferents matèries de la disciplina de manera integral, amb la finalitat de dotar de significat la interpretació amb intencionalitat comunicativa, expressiva i rigor tècnic.

Al seu torn, identificar les característiques singulars de les obres vocals que s'interpreten promou l'interés en la investigació per les especificitats del patrimoni cultural i artístic, així com el desenvolupament d'una actitud de recepció activa i respectuosa amb les diferents propostes i manifestacions artístiques.

La construcció del coneixement musical a través de l'escolta, el visionament i la interpretació afavoreix el posicionament crític com a intèrpret i com a oient, fet fonamental en un món tecnològic d'accés ampli a una varietat i diversitat de manifestacions artístiques.

Al final del primer curs, l'alumnat podria identificar els trets d'estil i el gènere d'obres vocals referides tant a la tipologia com als elements que les conformen, com ara el text, la seua estructura, les veus que integra i la seua vinculació històrica i de context, així com reconéixer el valor social i patrimonial de les obres que s'interpreten.

Al final del segon curs, l'alumnat aconseguiria un major domini de les obres vocals que s'interpreten a partir del coneixement del sentit del text, de la seua interpretació fonètica i la seua vinculació compositiva. Això s'uniria a la descripció argumentada dels elements propis de l'obra junt amb el seu context històric i un millor coneixement del patrimoni cultural i artístic.

2.2. Competència específica 2.

Utilitzar la veu i el cos com a mitjà d'expressió i comunicació aplicant la tècnica vocal i corporal segons les característiques de les diferents propostes vocals, tant individuals com col·lectives.

2.2.1. Descripció de la competència

La veu és el mitjà principal de comunicació que acompanya l'ésser humà al llarg de la seua vida. La seua cura i manteniment requereix una reflexió i presa de consciència de la importància d'un ús adequat que promoga hàbits de vida saludables.

A partir del desenvolupament de la tècnica principal del mecanisme de fonació, s'estableix la base que permet analitzar les possibilitats expressives tant de la pròpia veu com de les produïdes per altres persones, cosa que permet construir una escolta crítica i raonada.

L'expressió vocal en l'emissió parlada i cantada a partir de l'ús de diferents tècniques permet la generació d'armònics que variaran el timbre vocal i amb això la intencionalitat. Aquesta observació i relació de les característiques vocals aplicades en els diferents gèneres i estils vocals permetrà distingir les diferències tímbriques i els usos tecnicointerpretatius.

Al seu torn, l'anàlisi de l'expressió corporal en les diferents manifestacions musicals i escèniques contribueix a entendre el cos i el gest com a elements expressius que no únicament amplien i reforcen el procés comunicatiu vocàlic, sinó que en són part fonamental.

La interpretació, l'expressió i la comunicació amb la veu i el cos a través d'exercicis individuals, grupals i improvisacions afavoreix el desenvolupament personal i permet comunicar amb seguretat, iniciativa i creativitat.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat podria controlar l'expressió corporal i gestual, així com aplicar la tècnica vocal en una varietat de propostes, des de jocs vocals, vocalitzacions específiques, improvisacions, transport de peces, utilitzar diferents tècniques interpretatives aplicades a l'expressió vocal i corporal individual o conjunta de manera intencional i explorar les possibilitats vocals pròpies millorant el coneixement del seu instrument personal.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat podria construir propostes d'expressió vocal i corporal pròpies individuals i conjuntes, així com aplicar la tècnica vocal i el gest corporal en propostes parlades i cantades a partir de diferents gèneres musicals i escènics.

2.3. Competència específica 3

Interpretar peces vocals de conjunt de diferents gèneres i estils musicals amb aplicació tècnica, execució musical i escènica adequades a través de la participació en formacions diverses.

2.3.1. Descripció de la competència

L'adquisició d'una tècnica vocal adequada que permeta una aplicació i evolució permanent al llarg de la vida resulta fonamental per al domini i la correcció en l'expressió oral, així com per al desenvolupament personal i social.

El coneixement i l'aplicació de la tècnica vocal des de la perspectiva individual promou el desenvolupament de l'oïda interna, en atendre i reconèixer les característiques sonores de percepció interior amb la doble referència del propi so vocal, el que arriba de l'exterior i l'intern. Des de la perspectiva coral, es desenvolupa l'oïda harmònica en haver de considerar la conjunció, la necessitat d'adaptació i adequació vocal i sonora en pro d'una finalitat comuna.

La participació en formacions variades, incloent-hi la individual com a solista, duo, trio, xicotet grup fins al gran grup, amb acompanyament instrumental o sense, impulsarà un requisit i esforç tècnic i interpretatiu que aportarà una riquesa expressiva, sensibilitat artística i motivació personal.

La interpretació del gest del director en l'execució conjunta és fonamental en un so de qualitat, contribueix a la presa de consciència de sentit de conjunt i permet compartir amb el grup processos de socialització i compromís.

A través d'una interpretació variada, amb un repertori ampli que incloga peces amb text en diferents idiomes i d'èpoques i cultures diverses, s'afavorirà en l'alumnat un enriquiment

estètic, la presa de consciència de les possibilitats expressives i comunicatives de la veu com a instrument musical i del cos com a element expressiu.

A partir d'una execució intencional en la diversitat de propostes i estils vocals, es desenvoluparà una tècnica vocal adequada que es podrà adaptar als diversos estils interpretatius i la correcció fonètica del text, la qual cosa fomentarà la curiositat, l'exploració i la investigació, així com l'interés per la millora en la cerca de la qualitat sonora.

En finalitzar el primer cicle, l'alumnat podria aplicar el gest del director en la interpretació coral buscant una afinació i conjunció a través de la seua participació en una varietat de formacions adequant l'execució vocal en un repertori que incloga obres de diverses èpoques, gèneres, estils i text en diferents idiomes.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat buscaria la tècnica vocal adequada segons el requisit interpretatiu. També atendrà les necessitats de la veu parlada o cantada segons la mena d'agrupació o l'estil vocal en la cerca d'un so de qualitat.

2.4. Competència específica 4

Participar en el disseny, la producció i la interpretació de concerts musicals i actuacions escèniques dins de projectes d'aula i/o centre promovent-ne la difusió i l'ús de mitjans i suports tècnics i digitals.

2.4.1. Descripció de la competència

El procés de creació, planificació i execució de concerts musicals i actuacions escèniques a través de projectes que permeten una visibilitat fora de l'aula està directament enllaçat amb el desenvolupament competencial emprenedor.

En el disseny d'un projecte musical i escènic, així com en la seua execució, la presa de decisions respecte als problemes o situacions generades requereix un treball en equip que afavoreix l'aplicació del sentit ètic i crític, que, junt amb l'actuació en una varietat de propostes musicals i escèniques, permet la cerca de la qualitat interpretativa i l'aplicació dels coneixements i recursos musicals, tecnicovocals i d'expressió corporal adquirits.

Mitjançant la integració de diversos espais, temps, mitjans, tècniques, llenguatges, eines, resolució de dificultats trobades i assumpció de responsabilitats, entre altres, es fomenta el desenvolupament creatiu aplicat en concerts i actuacions amb públic que incloguen el treball creat a l'aula, en projectes multidisciplinaris que conjuminen unes altres matèries o disciplines.

La planificació d'un projecte artístic ha d'abordar les necessitats tècniques, espacials i organitzatives, atès l'ús de mitjans i suports digitals o audiovisuals que o bé formen part d'aquest o són elements per a la seua difusió. Per a això, s'hauran de tindre en compte les normes d'autoria i protecció de dades, que contribuiran a un aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

La participació activa en diversos rols en la preproducció, el muntatge, l'organització d'assajos, el suport tècnic, entre altres, permet el coneixement de les diferents professions i els requisits d'un projecte artístic a través de la pràctica, i contribuirà a la seua aplicació en nous reptes personals i professionals des d'una actitud emprenedora, vinculats amb la diversitat cultural i artística.

El disseny, la planificació i la producció estan acompanyats per la difusió, reflexió i valoració tant del procés com del producte i resultat final. L'avaluació i retroalimentació faciliten la proposta d'idees creatives i els plantejaments innovadors per a resoldre problemes amb autonomia, elements que permeten un desenvolupament competencial per a aprendre a aprendre.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat podria dissenyar i participar en la creació d'elements necessaris per a la realització, el seguiment i la difusió d'un concert i fer actuacions vocals

aplicant-hi les normes i les tècniques interpretatives necessàries per a la seua correcta execució, comptant amb les possibilitats artístiques de mitjans i suports digitals.

En finalitzar el Batxillerat, l'alumnat podria dissenyar i participar en el muntatge i la producció de projectes artístics vocals de manera cooperativa, tenint en compte els requisits materials i tècnics, així com les característiques dels espais, incloent-hi mitjans i suports digitals en la seua difusió. L'alumnat podria actuar en projectes escènics aplicant-hi els recursos musicals, la tècnica vocal i l'actitud escènica adequada, i tindran en compte l'avaluació tant del procés com del producte.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els sabers bàsics que es mostren a continuació són considerats essencials per a desenvolupar el conjunt de competències de la matèria. Els sabers bàsics són el conjunt de continguts que l'alumnat ha de desenvolupar i consolidar al llarg de l'etapa de Batxillerat. Encara que aquests es presenten de manera agrupada, no han de tractar-se individualment ni abordar-se per separat, ja que constitueixen un tot integrat que possibilita diverses articulacions.

Així, les cinc competències específiques que integren la matèria, a través de l'anàlisi tant d'obres, gèneres i estils vocals com de tècniques; de la interpretació vocal, coral i corporal; la construcció i participació de concerts i propostes artístiques, així com l'argumentació amb sentit crític i el desenvolupament de la sensibilitat artística, requereixen una mobilització de sabers diferents i variats que ací es recullen i que podran ser ampliat pel professorat a partir dels interessos de l'alumnat.

S'estableix una gradació dels sabers per als dos cursos que conformen el Batxillerat. Encara que el seu tractament es preveja des de l'inici de la matèria, d'acord amb la necessària progressió dels sabers, s'assenyalen aquells que haurien de consolidar-se en cada curs, i aquells altres que han d'ampliar-se de primer a segon.

Es presenten agrupats en dos blocs generals que responen al tractament de la matèria. D'una banda, en el bloc 1. Percepció i anàlisi, es recull el procés perceptiu-analític, tan necessari per a poder reflexionar sobre la producció vocal, el desenvolupament auditiu i les obres que s'interpreten, per a permetre una identificació i construcció cultural. De l'altra, al procés expressiu-creatiu, que se centra a ampliar i desenvolupar tant les possibilitats comunicatives com les interpretatives, li correspon el bloc 2. Interpretació i creació.

Cadascun dels blocs presenta, al seu torn, diferents subblocs vinculats a diverses competències específiques.

Dins del bloc Percepció i anàlisi es troben dos subblocs. El primer, La veu, integra els continguts referits a l'anatomia i fisiologia, elements bàsics per al seu control i el desenvolupament auditiu. El segon, Repertori i conjunt, inclou els sabers referits a l'anàlisi i el tractament del text, de la direcció coral i les obres que integren el repertori i el seu tractament.

El segon bloc, Interpretació i creació, està format pels sabers necessaris per a aconseguir en l'alumnat un control vocal en l'execució tant individual com coral, unit al corporal i la seua aplicació en propostes musicals i escèniques dins del procés expressiu i comunicatiu a través de dos subblocs. El primer, Pràctica coral, aborda els continguts dels elements interpretatius, l'execució coral i el control corporal. El segon, Expressió vocal, recull els referits al registre vocal, la pràctica individual i els projectes escènics que inclouen els mitjans i suports audiovisuals.

3.2. Bloc 1. Percepció i anàlisi

Subbloc de sabers bàsics CE2, CE3, CE4		1r curs	2n curs
1.1. La veu			
G1 Anatomia i fisiologia			
- Anatomia de l'aparell respiratori	X		
- Anatomia de l'aparell fonador	X	X	
- Possibilitats vocals en la parla i en el cant	X	X	
- Classificació extensa de les veus: registre o tessitura, color o timbre, estil i paper interpretatiu	X		
G2 Elements bàsics			
- Relaxació i postura corporal	X		
- Concentració i control muscular			X
- Respiració costo-diafragmàtica-abdominal	X	X	
- Ressonància i dinàmiques			X
- Articulació i dicció	X	X	
G3 Desenvolupament auditiu			
- L'oïda interna	X		
- L'oïda harmònica			X
- La composició melòdica i rítmica: equilibri entre veus i plans sonors	X	X	
- Exercitació auditiva del timbre vocal propi	X	X	
- Espais i característiques acústiques			X

Subbloc de sabers bàsics CE1, CE3, CE4		1r curs	2n curs
1.2. Repertori i conjunt			
G1 Text			
- Anàlisi en obres de repertori: estructura formal, estructura melòdica, fonètica, de text i mètrica	X		
- Text i mètrica: articulació, velocitat i precisió. Accent prosòdic i accent			X

rítmic		
- Regles del sistema fonètic-fonològic		X
- L'anàlisi fonètica del text	X	X
G2 Direcció coral		
- Indicació en la direcció coral: anacrusi, compàs, cadència, entrada i final	X	X
- Gestos significatius de la direcció coral: intensitat, atac, tall, el temps anterior a l'entrada i final.	X	
- Tècnica bàsica de direcció coral: el braç dominant, el punt d'impacte, les figures de marcatge de compàs, el pla espacial del gest.		X
G3 Obres		
- Agrupacions vocals	X	
- Terminologia específica	X	
- Característiques formals, compositives, estilístiques interpretatives	X	X
- Gèneres musicals escènics. Característiques i visualització de gèneres escènics diversos.	X	X
- Repertori coral d'èpoques i estils diversos de la música culta occidental, d'altres cultures i d'origen popular	X	X
- Context històric, social i cultural del repertori	X	X

3.3. Bloc 2. Interpretació i creació

Subbloc de sabers bàsics CE2, CE3, CE4			1r curs	2n curs
2.1. Pràctica coral				
G1 Elements interpretatius				
- Afinació i empastament en el conjunt			X	X
- L'estil interpretatiu				X
- Dinàmiques, velocitat, tempo i precisió rítmica			X	
- El silenci, la respiració, l'atac, el ritme i el fraseig			X	X
G2 Execució coral				
- Acords i intervals consonants i dissonants: melòdics i harmònics			X	

- Introducció a la polifonia vocal: Repertori a una, dues i tres veus	X	
- Creació d'acompanyaments instrumentals, de percussió corporal i coreografies.		
- Interpretació polifònica i contrapuntística amb veus mixtes, amb acompanyament instrumental o sense		X
- La lectura de partitures i el transport		X
- La improvisació vocal i corporal en el conjunt vocal	X	X
G3 Control corporal		
- Tensió i relaxació, tècniques d'expressió corporal	X	
- Concentració i adquisició de la postura corporal correcta		X
- Possibilitats comunicatives i expressives del cos i el gest en escena	X	X

Subbloc de sabers bàsics CE1, CE2, CE3, CE4		1r curs	2n curs
2.2. Expressió vocal			
G1 Registre			
- Qualitats del so vocal: altura, intensitat, duració	X		
- Registre vocal. Extensió del registre.	X		
- Vocalització i sensacions fonatòries	X	X	
- Emissió i control del so. Impostació i homogeneïtat tímbrica	X	X	
G2 Pràctica individual			
- Fraseig i dinàmica	X		
- Intervals i cadències			X
- Jocs vocals, vocalització i improvisació	X	X	
- Cura de la veu	X	X	
- Exploració de registre i timbre	X		
G3 Projectes escènics			
- Fases d'un concert i projecte musical i escènic: disseny, reproducció, muntatge, difusió. Materials i requisits tècnics. Els rols en un projecte. La interpretació solista i en conjunt			X
- Treball conjunt, responsabilitat i consciència de grup. Avaluació i	X	X	

respecte a les aportacions alienes i al públic.		
- Cartelleria i programa. L'espai d'actuació: característiques físiques, ressonància, entrada, eixida, posició en l'espai.	X	
- La veu parlada en l'escena: flexió vocal, projecció i ressonadors		X
- Interpretació i actuació en propostes musicals i escèniques. Normes d'actuació.	X	X
- Els mitjans i suports digitals. Autoria i protecció de dades.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge

El disseny de situacions d'aprenentatge que afavorisquen l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques de la matèria implica l'anàlisi i presa de decisions sobre els espais, el temps i les formes d'organització més adequats. Aquestes decisions estaran enfocades a un millor aprofitament dels recursos, les estructures i els mitjans disponibles per a promoure la construcció d'aprenentatges i el desenvolupament competencial.

En aquest apartat, s'exposen principis que permeten plantejaments didàctics variats, però tots contribuiran al desenvolupament i l'adquisició de les competències esperables en finalitzar l'etapa de Batxillerat.

Per a generar diferents posicionaments en l'alumnat, es fomentarà una varietat de tipus d'agrupament amb el qual enriquir i construir el seu aprenentatge. Des de les propostes individuals que permeten una anàlisi i reflexió pròpies, promovent la resiliència i un desenvolupament autònom amb la finalitat d'aconseguir un aprenentatge eficaç, passant pels xicotets grups fins al gran grup. D'aquesta manera, s'incidirà en la col·laboració entre els integrants d'un mateix equip per a contribuir a la consecució d'objectius compartits, el treball cooperatiu amb l'assignació de rols, recursos o tasques amb responsabilitat individual en la consecució grupal i el respecte per les aportacions dels altres.

Aquesta varietat en l'agrupació es veurà reflectida en les diferents formacions vocals en les quals participarà l'alumnat, així com en les propostes d'anàlisi i investigació per a la cerca d'informació sobre les obres que s'interpreten, en la creació, el muntatge i l'execució d'un concert amb públic, així com en propostes o projectes musicals o escènics que contribuiran a un desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

Igual que pren importància la varietat d'agrupaments, els espais constitueixen un element essencial en l'aprenentatge. El desenvolupament auditiu, la cerca de la millora i la qualitat interpretativa comporten una anàlisi de les característiques acústiques de l'espai en el qual es farà la interpretació. Es farà una exploració de les característiques arquitectòniques i acústiques dels diversos espais disponibles, seleccionant aquell que promoga una millora de la producció artística i rebutjant qualsevol espai com a vàlid.

En aquest mateix sentit, es promourà el respecte als espais ocupats, a les normes relatives als diferents rols que conformen una representació i als usos de l'escena i el públic en general. S'haurà de cuidar el detall d'ubicació tant dels intèrprets com dels assistents, la generació i el lliurament d'informació sobre la proposta artística a través de la creació de programes de mà o digitals, posant el focus en la mena de difusió que es realitzarà, dins del centre educatiu enfocat a altres grups d'alumnat, ampliat a les famílies o als diferents membres de la comunitat educativa.

Es buscarà la possibilitat de crear ponts d'unió i col·laboració amb altres organismes externs al centre, com poden ser les regidories dels ajuntaments, els grups i les associacions

culturals de la localitat, la presència de persones expertes en muntatge i producció, els tècnics de so o els cantants, entre altres.

En aquest context, s'aproxima l'alumne a l'entorn immediat, a la realitat d'un concert musical, un projecte escènic o a l'ús i la professionalització vocal. Aquesta mateixa finalitat és compartida amb els plantejaments didàctics que promouen un major coneixement dels diversos gèneres i estils vocals, així com la tècnica associada a una mena d'expressió a partir de la visualització i l'anàlisi de concerts i produccions existents ja realitzats, o la possibilitat d'assistir de manera presencial a concerts vocals en directe. Tot aquest bagatge generarà, al seu torn, una millora en la interpretació i la creativitat aplicada a la creació o participació de projectes musicals i escènics.

En aquest marc, i amb la finalitat de contribuir a una millora en la competència digital, és important oferir mitjans i suports digitals i audiovisuals que intervinguen en la cerca d'informació, el visionament i l'anàlisi dels gèneres vocals escènics, l'audició d'obres vocals, el registre, la gravació i l'edició de les aplicacions d'aula realitzades que contribuïsquen a una anàlisi de la producció vocal pròpia. Les possibilitats d'aplicació dels mitjans digitals i audiovisuals s'amplien al seu ús i intervenció en propostes vocals escèniques com un element més del procés comunicatiu i artístic, però també formen part essencial en el procés de disseny i realització de la difusió i informació del concert o la proposta pública. Així mateix, estaran presents en l'avaluació, que conjuminarà l'heteroavaluació, una autoavaluació i una coavaluació a través de l'anàlisi d'una reproducció posterior, en què l'alumnat pren consciència tant del punt de partida com del resultat del seu esforç i de la seua evolució, i desenvolupa una millora en la competència emprenedora.

Des d'aquest enfocament d'anàlisi de la pròpia pràctica, el desenvolupament de la tècnica vocal ha d'estar vinculat a situacions didàctiques que promouen l'anàlisi tant del propi so vocal com del mecanisme intern que genera aquests sons. Oferir possibilitats de coneixement i ampliació gradual del propi registre vocal, d'aplicacions tímbriques variades que permeten diferents expressions enfocades de manera tant individual com grupal, i dirigides a produccions vocals aplicades tant al cant com a la parla en projectes escènics.

El treball de la tècnica i la seua aplicació en la interpretació vocal cantada i parlada, associada a l'expressió, i com a element essencial comunicatiu, és la base per a la cerca de la qualitat sonora i la millora dels processos artístics, i contribueix a un millor sentit crític que serà aplicat en l'argumentació, en propostes tant orals com escrites que contribueixen en la millora de la competència lingüística, plurilingüe i en la consciència i expressió cultural.

Es fomentarà el respecte, la convivència, la igualtat i la inclusió garantint l'aprenentatge del conjunt de l'alumnat amb l'aplicació dels principis del Disseny Universal i l'Accessibilitat per a l'Aprenentatge, per a tindre en compte la diversitat que s'estén a les opinions i manifestacions artístiques de les quals la veu és part integrant, i tot això contribuirà a la consecució dels reptes i desafiaments del segle XXI.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1

1r curs	2n curs
CE1.1. Identificar en peces vocals els trets d'estil, el gènere vocal i la seua vinculació historicocultural.	CE1.1. Descriure de manera argumentada les característiques formals, compositives, estilístiques i interpretatives d'una obra vocal.
CE1.2. Relacionar l'estructura i accent prosòdic del text d'una peça vocal i l'estructura i l'accent musical	CE1.2. Analitzar el text de peces vocals amb aplicació de les normes fonètiques i la seua relació estructural, melòdica i rítmica musical.

5.2. Competència específica 2

1r curs	2n curs
CE2.1. Fer propostes d'expressió vocal i corporal variades, individuals i col·lectives.	CE2.1. Construir propostes d'expressió vocal i corporal
CE2.2. Explorar les possibilitats vocals pròpies en exercicis i improvisacions amb diferents graus expressius, analitzant el so produït	CE2.2. Utilitzar la tècnica vocal i el gest corporal en propostes variades, parlades i cantades, individuals i col·lectives.

5.3. Competència específica 3

1r curs	2n curs
CE3.1. Interpretar peces corals de diferents gèneres i estils musicals, identificant els gestos bàsics de la direcció.	CE3.1. Adequar la interpretació de peces vocals a les característiques d'estil i gènere de l'obra i a les indicacions de la direcció coral.
CE3.2. Adequar amb afinació el so vocal propi al del conjunt en una varietat de formacions	CE3.2. Interpretar peces vocals amb intencionalitat tècnica, musical i escènica, ajustant el so propi al del conjunt en la cerca de qualitat sonora.
CE3.3. Interpretar les indicacions de la direcció en l'execució coral.	CE3.3. Utilitzar les indicacions de la direcció coral en la interpretació d'obres amb intencionalitat expressiva i buscant qualitat sonora.

5.4. Competència específica

1r curs	2n curs
CE4.1. Participar en l'elaboració de programes de concert i materials per a la seua difusió.	CE4.1. Atendre les característiques i adequació dels espais per a l'actuació fent propostes de difusió amb suport de mitjans i suports digitals respectuoses amb la normativa de dades i autoria.
CE4.2. Dissenyar un concert d'aula participant en l'organització i gestió.	CE4.2. Crear una actuació musical o escènica des del disseny, muntatge, producció i difusió, tenint en compte els requisits materials i tècnics necessaris.
CE4.3. Interpretar obres vocals en actuacions musicals amb públic mostrant una actitud escènica.	CE4.3. Actuar en projectes escènics amb visió de conjunt, utilitzant els recursos musicals, la tècnica vocal i l'actitud escènica adequats.

CULTURA AUDIOVISUAL

1. Presentació de la matèria

La cultura audiovisual s'entén com el conjunt de representacions audiovisuals creades i produïdes pels éssers humans amb finalitats estètiques, simbòliques o ideològiques.

L'expansió de la societat de la informació, els mitjans de comunicació de massa i les tecnologies digitals en el món contemporani propicien la interrelació entre persones de diverses cultures i la immediatesa dels processos comunicatius. Tot plegat ha configurat un entorn en el qual la imatge i la narrativa audiovisual formen part essencial tant de l'expressió artística contemporània, com, en major mesura encara, de la comunicació mediàtica que caracteritza la nostra època.

Així, la cultura audiovisual ha esdevingut una eina bàsica per al desenvolupament de la creativitat, la mirada personal, la identitat, la construcció de valors socials, i la contribució al patrimoni cultural humà.

Tot i partir de la base que estem davant manifestacions artístiques, entenem les arts audiovisuals com a formes estètiques reveladores de la realitat social de la qual sorgeix i a la qual es dirigeix.

La matèria de Cultura Audiovisual contribueix a l'enriquiment de la capacitat de l'alumnat d'observar, analitzar, relacionar i comprendre la diversitat d'elements i fenòmens que constitueixen la cultura del seu temps, promovent la formació de ciutadans i ciutadanes competents, reflexius, participatius i selectius respecte de la realitat audiovisual que els envolta. Contribueix a la construcció de la identitat dels estudiants, així com diferents habilitats de la intel·ligència per percebre, comprendre, interpretar la realitat i transmetre les pròpies idees, valors i somnis amb creacions que fan ús d'uns llenguatges simbòlics específics.

L'estudi i l'anàlisi del cinema, la fotografia, la ficció audiovisual entre d'altres representacions audiovisuals ocupen amb aquesta matèria l'espai que els correspon com a realitat cultural bàsica, però, pel fet de ser llenguatges necessiten capacitat per comprendre tota la càrrega comunicativa, estètica, de valors i contravalors que conformen allò que s'anomena alfabetització mediàtica.

Una alfabetització en un llenguatge que, com qualsevol altre, té a veure amb la forma i el contingut i allò que els relaciona. A través d'aquesta es pretén assolir la competència per saber què i com comunica una obra audiovisual. A més, l'anàlisi de produccions audiovisuals de diferents èpoques i societats contribuirà a la consciència i coneixement del patrimoni audiovisual global.

Amb les competències d'aquesta matèria l'alumnat adquireix la capacitat d'apreciar les creacions audiovisuals i alhora esdevé productor, comunicador actiu, emissor i consumidor crític de missatges audiovisuals, per dirigir les pròpies reflexions i propostes de treball, individuals o col·lectives cap a un àmbit més ampli, indagant i incidint en l'entorn cultural, social i públic en el qual està immers.

Com a creador l'alumnat ha d'abordar tant les produccions audiovisuals amb uns propòsits comunicatius concrets que impliquen un missatge i uns destinataris prèviament definits fora del seu cercle com aquelles d'expressió personal, que es difonen i es fomenten especialment per les xarxes socials.

Serà indispensable apropiat-se i controlar els aspectes tècnics de les disciplines, els seus mitjans, diferents eines i llenguatges prestant atenció a la recerca de l'originalitat, a l'espontaneïtat en l'exteriorització d'idees, sentiments i emocions, la innovació i el pensament crític i autocrític.

En el disseny i realització caldrà cercar els vincles amb altres disciplines, des de les arts escèniques, la música, les plàstiques i visuals a la tecnologia, protagonista dels mitjans en totes les fases dels seus processos.

La comunicació final d'un producte, amb l'anàlisi i avaluació del procés, ajudarà l'alumnat a prendre consciència de l'audiovisual com a mitjà de coneixement i resolució de problemes i a afavorir la reinversió dels seus aprenentatges en situacions anàlogues o en altres contextos.

Tot plegat suposa una aportació important de la matèria Cultura Audiovisual a la consecució del perfil competencial de l'alumnat al finalitzar el batxillerat, especialment pel que fa a l'assoliment de la competència en consciència i expressió cultural.

Aquesta competència clau suposa valorar i respectar la manera com les idees i els significats són expressats i comunicats de manera creativa en les diferents societats. Demana de les persones la implicació en la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i el paper que, de maneres i en contextos diversos, desenvolupen en la societat.

La Cultura Audiovisual, per tant, ajuda l'alumnat adolescent a comprendre la pròpia identitat en desenvolupament continu, el patrimoni en un context de diversitat cultural i la funció de l'art i les manifestacions culturals com una manera de veure el món i de transformar-lo.

La competència clau ciutadana que situa l'alumnat plenament en la vida social i cívica s'assoleix amb les competències específiques d'una matèria que entén els mitjans audiovisuals com a eines culturals d'expressió i comunicació de continguts. Uns continguts que fan referència a problemes i conflictes socials, culturals i comunicatius, com poden ser els relacionats amb l'educació per la pau, la igualtat, la solidaritat, la democràcia, els valors cívics, la convivència intercultural o la sostenibilitat ambiental.

La contribució de Cultura audiovisual resulta sens dubte rellevant pel que fa a la competència en comunicació lingüística i a la competència plurilingüe, ja que comporta interactuació oral i escrita adequada en uns àmbits, contextos i propòsits comunicatius diversos. A més, les dimensions històriques i interculturals pròpies de la matèria permeten conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat.

Sense oblidar, és clar, que la comprensió, interpretació i valoració crítica de tota mena de missatges lingüístics forma part inherent de la pràctica audiovisual, que fa possible apreciar la dimensió estètica del llenguatge, la cultura literària i gaudir-ne en la seua vessant de narrativa visual.

Les tecnologies necessàries per la percepció, l'anàlisi, la creació i difusió de continguts audiovisual són actualment digitals en les diferents parts dels processos de creació de projectes artístics audiovisual. Per tant, l'estudi de Cultura Audiovisual contribueix a l'assoliment de la competència clau digital.

Aquesta matèria optativa de Batxillerat connecta amb aspectes bàsics de l'alfabetització audiovisual previstos en les competències específiques, criteris d'avaluació i sabers de la matèria Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i Música de l'ESO.

Les línies que ordena aquesta proposta curricular de la matèria es dirigeixen, per tant a dotar l'alumnat d'unes competències específiques a través de sabers amb els llenguatges i procediments bàsics del món de la imatge i els mitjans de comunicació i producció audiovisual.

Aquestes competències es desenvolupen de manera interactiva i enriquidora mútuament. La presentació no implica cap jerarquia ni ordenació cronològica i el lloc que es concedirà al desenvolupament de cada competència dependrà de la naturalesa particular de cada situació d'aprenentatge. Per exemple, la creació i producció audiovisual requereix un temps suficient per les exigències d'adquisició del llenguatge i el domini de les tècniques.

La formació d'aquesta matèria es basa en diversos eixos fonamentals de sabers: anàlisi crític dels missatges audiovisuals rebuts, coneixement de les principals tècniques emprades en la producció audiovisual, desenvolupament de la capacitat expressiva, creativitat i innovació.

S'ha estructurat l'àrea en dos blocs interrelacionats, que han de ser treballats de forma integrada amb els subblocs corresponents. El primer, Percepció i Anàlisi amb sabers relatius als contextos històrics i culturals de la imatge fixa, la imatge en moviment i els mitjans de comunicació audiovisual així com el conjunt d'elements que configuren els llenguatges audiovisuals i la relació amb els significats que transmeten.

El segon bloc, Creació, presenta sabers relacionats amb la creació, la producció i la difusió de les propostes audiovisuals.

En les situacions d'aprenentatge, es presenten un conjunt de principis que orienten el disseny d'activitats destinades al treball de l'alumnat per assolir les competències específiques.

Finalment, l'apartat referent als criteris d'avaluació estableix el grau d'aprenentatge que s'espera que haja aconseguit l'alumnat amb les diferents competències específiques. Cada competència comporta associats diferents criteris d'avaluació, en els què es diferencia el nivell d'assoliment de cadascun dels cursos en què s'imparteix.

Per acabar, els criteris d'avaluació que s'han establert van orientats a conèixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria, és a dir, el nivell en què l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, els conceptuals, els procedimentals i els relatius a actituds i valors a nivell personal, social, acadèmic i professional.

2. Competències específiques .

2.1. Competència específica 1.

Investigar la història i els contextos de la fotografia comparant propostes de diferents èpoques, estils i àmbits d'aplicació, i apreciar la seua aportació als àmbits artístic, i sociocultural.

2.1.1. Descripció de la competència.

L'acompliment d'aquesta competència permet a l'alumnat desplegar la concreció dels sabers bàsics referits al coneixement del patrimoni cultural de l'entorn i universal en la vessant de l'art de la fotografia en situacions de participació activa.

Aquest coneixement haurà de basar-se en una tria representativa d'obres fotogràfiques atenent el valor dels seus continguts, significats artístics i ètics i respectuosa amb la diversitat de tradicions culturals.

El fet d'investigar comporta una participació activa en l'apreciació de l'art visual de la fotografia a través de la comparació d'obres relatives a través de tots els canals i contextos possibles, com ara les diferents etapes de l'evolució tècnica i estilística, així com les diferents aplicacions que al llarg de la història se n'ha fet de la fotografia: personal artística, documental, científica, periodística, publicitària.

Assolir aquesta competència suposa una de les claus per aconseguir l'alfabetització del llenguatge visual. Una alfabetització artística entesa, en essència, com a educadora de la mirada. En convertir-se en usuaris actius, reflexius i crítics dels recursos i béns culturals, l'alumnat ha de ser capaç de comprendre, apreciar i gaudir de l'art de la societat en què viuen, no sols com una opció de gaudi estètic, sinó com una font de coneixement. I encara més, aprenent a posar les obres en context, estableixen connexions amb referents culturals que es troben en altres matèries.

La implicació de l'alumnat com a investigador els permetrà entrar en contacte amb els elements que influeixen en la percepció que tenen les persones de la imatge fixa fotogràfica. Passar de la percepció a la comprensió de l'impacte de la fotografia, més enllà de la seua consideració com a fenomen artístic, com a un element fonamental en les diferents cultures i societats de totes les èpoques d'ençà de la seua aparició, tot fent especialment esment al que aporta en el moment actual.

Les tasques necessàries per treballar en la consecució d'aquesta competència permeten enllaçar amb la competència específica 3. La investigació en la història i els contextos facilita l'alumnat a participar en la lectura d'imatges fotogràfiques, incloses les pròpies obres i les de la resta de persones del grup, per, consegüentment, indagar en una anàlisi més profunda a partir de criteris diversos.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, que suposa valorar les manifestacions artístiques com a vehicle d'expressió lliure i comunicació creativa d'idees i significats en totes les societats. A més de l'aportació de la imatge fixa a comprendre la pròpia identitat personal i cultural en un món divers.

No és aliena, però, a altres competències clau com la comunicació lingüística, imprescindible per la tasca investigadora o una competència com la competència ciutadana pel que fa a la participació plena en la

vida social i cívica o l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fonamentada en el respecte als drets humans, com ara la llibertat d'expressió, o la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics i els desafiaments del nostre temps, qüestions inherents a les funcions de la fotografia en la societat actual.

2.2. Competència específica 2.

Identificar els fonaments de les arts i tecnologies del cinema i els mitjans de comunicació audiovisual, comparar propostes de diferents contextos històrics i estils i valorar la seua influència en la dimensió artística, comunicativa i sociocultural.

2.1.2. Descripció de la competència.

El cinema ha estat des dels seus orígens —igual com altres mitjans de comunicació—, un element transmissor de valors i conceptes i, consegüentment, de pautes de conducta. El cinema i els programes de ficció ocupen un dels primers llocs en els hàbits de consum amb una innegable influència en els valors de la societat. Però també poden funcionar com a enaltidors de contravalors, falses creences o comportaments incívics en persones poc cultivades en el pensament crític.

Aquesta competència específica permet iniciar-se en l'estudi d'aquestes influències a través de la identificació dels fonaments del cinema, la imatge en moviment i els mitjans audiovisuals que se n'han derivat. La comparació de propostes diferents contribueix a establir formes per interpretar i enfocar la realitat de la nostra societat de forma reflexiva i crítica. Aquestes propostes han de consistir en un repertori representatiu d'obres o fragments cinematogràfics i peces audiovisuals, seleccionat atenent el valor dels seus valors i significats artístics, dels seus continguts en tant que mitjans de comunicació, i respectuosos amb la diversitat de tradicions culturals.

El fet d'identificar elements comporta una participació activa en l'apreciació de l'art cinematogràfic i d'altres mitjans audiovisuals i és una altra de les claus per aconseguir l'educació de la mirada que implica una alfabetització artística i mediàtica.

En convertir-se en usuaris actius i crítics dels recursos i béns culturals audiovisuals, són capaços de comprendre, apreciar i gaudir de l'art de la societat en què viuen com una font de coneixement, i una opció de gaudi estètic i faciliten establir connexions amb referents culturals que es troben en altres matèries.

Les tasques necessàries per treballar en la consecució d'aquesta competència permeten a l'alumnat participar en la lectura d'imatges en moviment de diferents èpoques, civilitzacions i cultures i pertanyents a gèneres i moviments estètics variats, incloses les obres i objectes del patrimoni artístic de l'entorn, les pròpies obres i les de la resta de persones del grup.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment de la competència clau en consciència i expressió culturals, que suposa valorar les manifestacions artístiques com a vehicle d'expressió lliure i comunicació creativa d'idees i significats en totes les societats. A més de l'aportació del cinema i altres mitjans audiovisuals a comprendre la pròpia identitat personal i cultural en un món divers.

No és aliena, però, a altres competències clau com la comunicació lingüística, present com a un element substancial del cinema en totes les seues fases creatives o una competència com la competència ciutadana pel que fa a la participació plena en la vida social i cívica o l'adopció conscient dels valors propis d'una cultura democràtica fonamentada en el respecte als drets humans, com ara la llibertat d'expressió o la reflexió crítica sobre els grans problemes ètics i els desafiaments del nostre temps, qüestions inherents a les funcions dels mitjans audiovisuals en la societat actual.

2.3. Competència específica 3.

Analitzar imatges fotogràfiques i produccions audiovisuals d'èpoques, gèneres i tipologies diverses des d'un punt de vista crític i estètic, relacionant els elements formals amb la intenció funcional, estètica, expressiva i comunicativa.

2.3.1. Descripció de la competència

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat anar més enllà de la simple participació com a espectador de cinema, ficció audiovisual, sèries televisives o formats diversos dels mitjans audiovisuals multimèdia. Com a llenguatges, necessiten capacitat per comprendre tota la càrrega comunicativa, estètica, de valors i contravalors que comporten.

Analitzar imatges fotogràfiques i produccions audiovisuals demana convertir-se en espectadors conscients, ajuda a comprendre les obres, peces o fragments i les seues finalitats i, com a conseqüència, a desenvolupar la capacitat de pensament crític i sentit estètic, així com ampliar els coneixements culturals.

Les competències específiques CE1 i CE2 obren la porta a la investigació i identificació d'elements atenent contextos històrics de la imatge fixa i de la imatge en moviment i amb aquesta competència específica 3 es pretén un grau d'aprofundiment en la relació forma i contingut a través de l'anàlisi.

L'anàlisi és una pràctica que dirigeix els seus esforços a aclarir tant allò que manifesta o significa, allò que diu, una pel·lícula, una fotografia o un altre tipus de manifestació audiovisual, com la manera com diu allò que diu. Implica, per tant, identificar els components significatius específics i estructures de cada mitjà, a partir de diversos criteris d'apreciació, però també els seus aspectes socioculturals i fer-ne connexions entre aquests elements.

Cal ser conscient, però, que la impossibilitat pràctica de l'estudi exhaustiu d'un objecte filmic, fotogràfic, etc. obliga a triar els criteris de valoració, és a dir, prendre en consideració no només determinats aspectes de l'obra analitzada en detriment dels altres, sinó a estudiar-los apropant la lent d'augment només a certs fragments representatius de l'obra.

Comunicar les anàlisis i interpretacions d'obres audiovisuals els ajuda a indagar els elements importants de la pròpia experiència audiovisual, a establir vincles amb les experiències prèvies o identificar el que s'ha après i els mètodes utilitzats.

Per últim en aquesta competència específica s'ha d'entendre l'acció d'analitzar com una revisió de les valoracions prèvies en funció del seu context històric i la construcció d'arguments per emetre judicis crítics i estètics.

La sensibilització amb el món més ampli de les arts, l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions incidirà en el rigor en abordar l'execució de les pròpies produccions audiovisuals que es treballaran en l'assoliment de les altres competències específiques de la matèria.

La contribució més significativa d'aquesta competència al perfil final de l'alumnat del Batxillerat recau en el coneixement i valoració crítica de les realitats del món contemporani, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seua evolució.

També en el desenvolupament de la sensibilitat artística i el criteri estètic, com a fonts de formació i enriquiment cultural.

Per assolir la competència d'anàlisi seran condicions necessàries refermar els hàbits de lectura, estudi i disciplina i dominar, tant en la seua expressió oral com escrita, les llengües d'aprenentatge de l'alumne.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, que suposa implicar-se, de diverses maneres i en diversos contextos, en la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i del sentit del paper que desenvolupem a la societat.

L'anàlisi crítica i estètica d'obres audiovisuals, per després compartir la pròpia opinió, permet expressar-se de forma oral, escrita o multimodal amb fluïdesa, coherència, correcció i adequació als diferents contextos, participar en interaccions comunicatives amb actitud cooperativa i respectuosa o argumentar les opinions, capacitats pròpies de la competència clau en comunicació lingüística.

La cerca avançada i amb criteri de la informació necessària per assolir aquesta competència específica, així com la creació, integració i reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva són capacitats de la competència clau digital.

Analitzar idees relatives a la dimensió social, històrica, cívica i moral a través de les arts escèniques i adoptar judicis propis i argumentats davant de problemes ètics i filosòfics fonamentals i d'actualitat remeten a la competència clau ciutadana.

A més, al voltant de la competència clau personal, social i aprendre a prendre, aquesta específica requereix comparar, analitzar, avaluar i sintetitzar dades, informació i idees dels mitjans de comunicació, per a obtenir conclusions lògiques de manera autònoma i mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres.

2.4. Competència específica 4.

Dissenyar creacions de diferents tipologies, gèneres i formats audiovisuals, a partir d'estímul diversos, orientant l'ús estructurat dels elements i codis cap a funcions diverses i argumentant sobre la influència que tenen sobre els receptors potencials.

2.4.1. Descripció de la competència 4.

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat participar en la dinàmica creativa de les arts audiovisuals i mobilitzar simultàniament la seua imaginació i el seu pensament divergent i convergent.

Dissenyar implica estar obert als estímuls per a la creació i aplicar idees, imatges, emocions, sensacions o sentiments evocats per l'estímul. La creació audiovisual necessita explorar les diverses maneres de transmetre les idees creatives mitjançant els elements i codis, i la capacitat de transposar-los en imatges fixes, imatges en moviment i sons, aprofitant el potencial artístic dels elements multimèdia en les produccions i el seu impacte sobre els receptors.

Per dur a terme una creació audiovisual, individual o col·lectiva, caldrà conèixer els elements, tècniques, processos, comuns i específics, dels diferents llenguatges i experimentar amb ells. Fer ús de les pròpies experiències personals i triar els elements més significatius en relació a la intenció creativa i perfeccionar els mètodes per utilitzar-los.

Tot això aboca necessàriament a la planificació de la creació audiovisual com a projecte artístic per ser compartit públicament.

Planificar inclou la tria creativa d'idees i elements significatius, establir convencions per gestionar el grup de forma integradora i respectuosa, organitzar de forma coherent i eficaç el material fotogràfic, cinematogràfic o artístic en general, així com les fases del procés, la gestió del temps, i la revisió constant d'aquests per fer ajustos i perfeccionar, si cal, la creació.

Les produccions audiovisuals de l'alumnat haurien d'intentar transmetre la pròpia percepció de la realitat, i reflectir la recerca d'autenticitat, originalitat i expressivitat. També reflectir el desenvolupament dels interessos afectius, cognitius, socials i culturals propis, sense oblidar la doble possibilitat de treball individual i col·lectiu i la importància de la interacció i cooperació entre les persones del grup.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals en tant que suposa seleccionar i integrar amb creativitat diversos mitjans, suports i tècniques per dissenyar i planificar projectes artístics.

Adaptant i organitzant els seus coneixements, destreses i actituds per respondre amb creativitat i eficàcia a la producció cultural o artística, fent servir llenguatges, tècniques, eines i recursos diversos i valorant tant el procés com el producte final.

D'altra banda, aquesta competència específica se situa en relació a la competència clau emprenedora pel fet de dur a terme un procés de creació i presa de decisions, amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics específics, estratègies àgils de planificació i gestió de projectes, i reflexionant sobre el procés realitzat i el resultat obtingut com una oportunitat per aprendre.

La distribució en un grup de tasques, recursos i responsabilitats de manera equànime, segons els objectius inherents amb una bona planificació d'un projecte, en aquest cas audiovisual, formen part de les capacitats que requereixen la competència clau personal, social i aprendre a aprendre.

Així mateix, la creació, integració i reelaboració de continguts digitals de manera individual o col·lectiva, aplicant mesures de seguretat i respectant drets d'autoria per ampliar-ne els recursos i generar nou coneixement ho seran de la competència digital.

Independentment que la competència en comunicació lingüística constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement a tots els àmbits del saber, està especialment vinculada a una competència específica de creació audiovisual, atesa l'especial relació del llenguatge audiovisual als usos de l'oralitat, l'escriptura de textos, la dimensió estètica del llenguatge i la cultura literària narrativa i en general.

2.5. Competència específica 5.

Realitzar produccions audiovisuals individuals o col·lectives de forma creativa, crítica i responsable fent servir amb correcció tècnica i expressiva els codis, estructures, processos i tecnologies de la fotografia, el cinema i altres mitjans audiovisuals.

2.5.1. Descripció de la competència 5.

Aquesta competència específica complementa les d'investigar, analitzar i dissenyar quant a la consecució d'un producte final en forma d'obra o peça que culmina un projecte artístic de caràcter audiovisual.

La realització de produccions permet experimentar el repte de posar en pràctica tota l'experiència audiovisual de manera conjunta.

Els estudiants tenen l'oportunitat de conjugar de manera col·lectiva tots els elements artístics seleccionats prèviament de creació al servei de l'expressió final de les idees, la visió pròpia del món, valors o interessos.

Realitzar implica seleccionar elements narratius, expressius i plàstics específics de les arts audiovisuals, integrant-los amb creativitat i de forma col·laborativa, per dissenyar un projecte que responga a una finalitat determinada.

Plantejar la producció permet conèixer-ne els conceptes, característiques i tipologies bàsiques. Abordar la seqüenciació del projecte, les àrees de treball, tècnica, estètica, creativa i de producció, el repartiment de tasques i l'assumpció de rols per a la consecució d'una obra o peça audiovisual.

Una altra de les possibilitats que proporcionen les tasques per assolir la competència és entrar en contacte amb les diverses professions vinculades a la cultura audiovisual. Entre aquestes, la direcció de projectes audiovisuals. Les funcions de la direcció, amb tot el que comporta de dominar tots elements de la preproducció, el rodatge o gravació, i la postproducció així com la gestió eficaç del temps disponible.

La producció audiovisual, a més, invoca la relació amb altres matèries artístiques, especialment les Arts Escèniques, la Música i la resta d'arts plàstiques i visuals, i a entendre els vincles entre els seus respectius llenguatges simbòlics i la interacció amb elements tecnològics multimèdia.

La competència de realitzar produccions audiovisuals individuals o col·lectives contribueix al perfil del final d'etapa en ajudar l'alumnat a adaptar i organitzar els seus coneixements, destreses i actituds per respondre amb creativitat i eficàcia als reptes de producció cultural o artística, valorant el producte final fent servir tota mena de llenguatges, codis, tècniques, eines i recursos plàstics, visuals, audiovisuals, musicals, a més dels corporals o escènics.

Respecte a la competència clau en consciència i expressió culturals, en dur a la pràctica propostes audiovisuals, es fan valdre les diferents eines i llenguatges artístics per produir projectes artístics i culturals sostenibles, exemple de nous reptes personals i professionals vinculats amb la diversitat cultural i artística.

La competència clau personal, social i aprendre a aprendre fa referència a mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, i ser conscient de la influència que exerceix el grup en les

persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. La contribució d'aquesta competència específica fomenta aquesta capacitat.

2.6. Competència específica 6.

Comunicar produccions audiovisuals a través de diferents canals i contextos compartint l'experiència del procés de creació i justificant la selecció d'idees tècniques, eines i procediments en l'avaluació crítica del producte final.

2.6.1. Descripció de la competència 6.

Aquesta competència específica complementa la de realització, en tant que aborda la posterior difusió d'una producció audiovisual.

Descriure i comentar la seua experiència de creació i planificació i identificar el que n'han après, així com les estratègies i mètodes que han utilitzat per transferir l'aprenentatge a diferents contextos, serien capacitats derivades de l'assoliment d'aquesta competència específica.

Compartir públicament les creacions artístiques implica exposar a un públic divers, les expressions de les idees, emocions o sentiments vinculats a la peça, així com la representació d'inquietuds col·lectives i temàtiques d'interès social subjacents a l'obra.

Permet analitzar la coherència entre la intenció creativa, la conformació final de l'obra i el missatge audiovisual.

Aquesta exposició de les produccions audiovisuals es planteja tant dins com fora del centre educatiu per permetre la interacció i retroalimentació de l'alumnat creador amb l'espectador, tant el pròxim com el més alié, dotant de sentit i finalitat a l'obra en contrastar-ne l'impacte social i potenciar els seus valors artístics i comunicatius. Alhora s'afavoreix la motivació davant de possibles futurs reptes professionals.

Explorar canals i contextos diferents per la comunicació pública dels projectes requereix la coordinació amb diversos agents, espais i plataformes de difusió tant presencials com virtuals a més de la utilització dels mitjans físics o digitals necessaris.

La comunicació implica la revisió de les decisions preses i contribueix a l'avaluació dels processos de treball, l'experiència creativa, tenint en compte principis com el de sostenibilitat, innovació i inclusió l'ús de l'ús de les metodologies col·laboratives poder aportar propostes de millora en produccions futures.

La competència comunicar produccions audiovisuals individuals o col·lectives contribueix al perfil del final d'etapa en ajudar l'alumnat a reflexionar, adaptar i reorganitzar els seus coneixements, destreses i actituds per respondre amb creativitat i eficàcia a qualsevol exercici de producció cultural o artística, valorant el producte final a través de l'ús de tota mena de llenguatges.

Respecte a la competència clau en consciència i expressió culturals, la comunicació pública implica el fet d'haver dut a la pràctica propostes audiovisuals, valorant les diferents eines i llenguatges artístics en projectes artístics i culturals sostenibles, exemple de nous reptes personals i professionals vinculats amb la diversitat cultural i artística.

La competència clau personal, social i aprendre a aprendre fa referència a mostrar sensibilitat envers les emocions i les experiències dels altres, a fi de ser conscient de la influència que exerceix el grup en les persones, per a consolidar una personalitat empàtica i independent i desenvolupar la intel·ligència. La contribució d'aquesta competència específica fomenta aquesta capacitat.

I també aporta a la competència emprenedora, ja que implica desenvolupar un enfocament vital dirigit a actuar sobre oportunitats i idees, fent servir els coneixements específics necessaris per a generar resultats de valor per a altres crear i replantejar idees fent servir la imaginació, la creativitat, la reflexió ètica, el pensament crític i constructiu dins els processos creatius i d'innovació. Despertar la disposició a aprendre, a arriscar, a prendre decisions i col·laborar per portar les idees a l'acció mitjançant la planificació i gestió de projectes sostenibles de valor cultural i social.

3. Sabers bàsics.

3.1. Introducció.

Els següents sabers bàsics han estat seleccionats com el conjunt de coneixements necessaris per a adquirir i desenvolupar les competències específiques que s'han formulat prèviament.

La matèria abasta sabers de diferents llenguatges artístics tals com la fotografia, el cinema, la ràdio, la televisió, o els formats d'altres mitjans audiovisuals multimèdia de difusió per la xarxa.

A través dels coneixements i la pràctica creativa que impliquen s'hauria de permetre el treball per assolir les competències específiques de la matèria.

Les produccions artístiques audiovisuals creades a l'aula haurien de sostenir-se sobre la base de sabers fonamentals per al bagatge personal, social i cultural de l'alumnat. El professorat hauria d'enfocar-los amb la flexibilitat necessària per a adaptar-los i ampliar-los, si escau, amb la finalitat de donar resposta a les necessitats educatives concretes del seu alumnat, la seua diversitat i les característiques socioculturals de l'entorn del centre.

Els sabers s'organitzen en dos blocs, el primer està conformat per sabers relacionats amb la percepció i anàlisi de les arts audiovisuals. Una presa de contacte amb la idea de la recepció a través de l'anàlisi i la comunicació d'obres o peces audiovisuals com a elements pel desenvolupament com a persones crítiques i l'apreciació del repertori i patrimoni cultural de l'entorn de l'alumnat i del món.

D'altra banda, el segon bloc recull un conjunt de sabers pràctics i d'experimentació indispensables del procés creatiu que aportarà a l'alumnat les destreses i habilitats necessàries per a comunicar-se a través de la pràctica artística audiovisual.

3.2 BLOC 1 PERCEPCIÓ I ANÀLISI

SUBBLOC 1.1 PERCEPCIÓ
Els sabers d'aquest subbloc són transversals a totes les competències tot i estar especialment vinculats a C1, C2
GRUP 1 IMATGE FIXA
Principals etapes de la història de la fotografia: orígens, autors, corrents.
Aplicacions i gèneres fotogràfics (artística, documental, científica, publicitària)
Sistemes tecnològics fotogràfics: correcció tècnica i expressiva.
Manifestacions fotogràfiques contemporànies.
GRUP 2 IMATGE EN MOVIMENT
Elements en la recepció: informació prèvia, observació, impacte.
Fonaments històrics de les tecnologies del cinema i les arts audiovisuals: el procés cap a la imatge en moviment.
Evolució i influència del cinema en el context històric, sociocultural, artístic, i comunicatiu. Orígens, autors, corrents
Sistemes tecnològics audiovisuals: correcció tècnica i expressiva.
Manifestacions cinematogràfiques i audiovisuals contemporànies.
GRUP 3 MITJANS DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL
Característiques i evolució dels mitjans de comunicació audiovisual: ràdio, televisió, mitjans multimèdia actuals, <i>podcast</i> , vídeos.
Llenguatge, gèneres i formats de la ràdio i la televisió: característiques tècniques i expressives.
Xarxes i socialització de la informació, comunicació i creació.
L'audiovisual en la societat contemporània: diversitat de mitjans i entorns professionals relacionats.

SUBBLOC 1.2 ANÀLISI

Els sabers d'aquest subbloc són transversals a totes les competències tot i estar especialment vinculats a C3.

GRUP 1 LLENGUATGES AUDIOVISUALS

Elements formals de la imatge i la seua capacitat expressiva i narrativa. Signes bàsics. Llum. Color. Planificació i enquadrament. Composició. Temps. So. Text.

Formats audiovisuals. Aspectes formals.

Codis específics audiovisuals: fotogràfic, cinematogràfic, radiofònic, televisiu i multimèdia.

Manifestacions audiovisuals contemporànies.

Vocabulari relatiu als diferents llenguatges i mitjans.

GRUP 2 IMATGE I SIGNIFICAT

Patrimoni audiovisual valencià i de diferents cultures.

Elements relatius a la percepció audiovisual: sensació i memòria visual. Percepció de la realitat.

Tipologies, característiques i funcions de la imatge.

Lectura crítica d'imatges de diferents èpoques, gèneres i moviments estètics variats.

Dimensió artística, lúdica, i ideològica: forma i contingut.

Valors i categories estètiques. Capacitat expressiva i comunicativa.

Actituds ètiques de creador i receptor.

Xarxes socials: comunicació, creació audiovisual i ús responsable.

3.3 BLOC 2 CREACIÓ.

SUBBLOC 2.1 NARRATIVA AUDIOVISUAL

Els sabers d'aquest subbloc són transversals a totes les competències tot i estar especialment vinculats a C4 i C5.

GRUP 1 NARRACIÓ

Estímul per a la creació. Fonts i referències.

Gèneres cinematogràfics i audiovisuals

Estratègies de creativitat i presa de decisions.

L'estructura fílmica: pla, escena i seqüència.

El guió. Fases d'elaboració: idea, sinopsi, argument, escaleta, tractament. Tipologia: literari, tècnic, gràfic. Elements: personatges, diàlegs, seqüència, conflicte.

Posada en escena: localitzacions, elements visuals, interpretació, caracterització i moviment de personatges.

Muntatge audiovisual. Articulació temps i espai.

GRUP 2 INTEGRACIÓ DEL SO

Relació entre imatge i so: tipologia, funció expressiva del so.

Elements tècnics: gravació i edició de so. Sincronia. Recreació.

La música en el cinema i mitjans audiovisuals: conceptes i funcions expressives.

Muntatge audiovisual a partir del so

SUBBLOC 2.2 PRODUCCIÓ AUDIOVISUAL I MULTIMÈDIA

Els sabers d'aquest subbloc són transversals a totes les competències tot i estar especialment vinculats a C4, C5 i C6.

GRUP 1 PLANIFICACIÓ
Tipologia de projectes.
Fases de treball: preproducció, rodatge/gravació o presa d'imatges i postproducció.
Equips i distribució inclusiva de rols en la producció audiovisual.
Pautes d'atenció, percepció i sentit crític en la planificació.
Tècniques d'escolta activa, responsabilitat i sentit ètic.
Mitjans tècnics de realització: càmera. Elements d'il·luminació. Elements de gravació de so. Eines digitals per al disseny i l'animació.
Postproducció: Introducció a l'edició no lineal: continuïtat, pas de temps, transició entre plans i seqüències, ritme. Efectes d'imatge. Retoc digital. Etalonatge i sonorització.
Normativa vigent en relació amb llicències d'ús d'elements.
Valoració i avaluació de processos i resultats.
GRUP 2 DIFUSIÓ
Espais d'exhibició convencionals.
Espais alternatius, xarxes, mostres i festivals.
Recursos digitals aplicats a la difusió de projectes artístics.
Estudis i professions relacionades amb la creació, la producció i la difusió audiovisual. Oportunitats de desenvolupament personal, social i econòmic.

4. Situacions d'aprenentatge

Perquè totes les dimensions de la matèria Cultura Audiovisual es puguin implementar plenament en l'aula, és important parar atenció a l'entorn pedagògic en què es desenvolupa l'alumnat.

La Cultura Audiovisual ha de permetre la construcció de coneixements integradors basats en un aprenentatge essencialment procedimental, sense obviar, però, la teoria i la conceptualització, ni les actituds i valors que aquests aprenentatges necessàriament comporten.

El mateix caràcter de la matèria fa que els continguts procedimentals esdevinguen força rellevants, proporcionant a l'alumnat les eines necessàries amb les quals interaccionar dins el marc d'una cultura audiovisual, dinàmica i en evolució constant.

L'aula de Cultura Audiovisual ha de ser un lloc on es produeixen nombroses accions i intercanvis en un clima de confiança i respecte. Que proporcione als estudiants un entorn de suport on se senten lliures d'assumir riscos, mostrar iniciativa i ser creatius i autònoms.

Les competències que cal assumir demanen estar oberts al treball creatiu, expressar les seues idees, intercanviar punts de vista, implicar-se en un projecte i aprendre a perseverar.

Així, caldria establir espais d'aprenentatge adaptats als requisits de recepció, valoració, anàlisi, creació, producció i difusió d'obres audiovisuals, i oferir un entorn ric en recursos documentals i artístics de qualitat.

S'hauria de posar a disposició eines i suports tecnològics, llibres i material multimèdia per estimular la creativitat dels estudiants, proporcionar elements per a la reflexió i enriquir el seu coneixement sobre la cultura audiovisual.

Les situacions d'aprenentatge s'haurien d'ampliar, en determinats moments, fora de l'aula. Propiciar la interacció entre l'alumnat i els creadors audiovisuals externs.

A més, per donar suport al desenvolupament de totes les competències específiques és important que l'alumnat participe en la major quantitat d'esdeveniments de l'entorn possibles.

El professorat té un paper determinant en el disseny de situacions d'aprenentatge que comença per una bona selecció d'obres o fragments audiovisuals. Aquest és un element fonamental del qual depén la possibilitat no només de treballar amb rigor i precisió sobre un objecte limitat i manejable, sinó de fer fàcilment accessible la lectura proposada. Així, per exemple, pel que a una situació d'aprenentatge consistent a analitzar, caldrà una selecció sota el criteri de la representativitat, atesa la claredat i eloqüència amb què una determinada obra curta o fragment reflecteixen el fenomen concret subjecte d'anàlisi.

El professorat en segon lloc ha de procurar ajudar els estudiants a implicar-se a personalment en el procés de recepció i anàlisi, interpretació, creació i comunicació, a integrar les seues experiències i desenvolupar la pròpia consciència, prestant una atenció especial a les seues necessitats físiques, cognitives i socials particulars.

De vegades caldrà assumir la funció de facilitador en el foment de reflexió i l'intercanvi d'idees.

A mesura que els estudiants siguin capaços d'assumir la responsabilitat total d'una anàlisi crítica o creació personal, caldria deixar el màxim de marge possible, però oferir una opinió externa sobre les seues propostes, ajudant a gestionar el seu aprenentatge i orientant-los cap a altres recursos dins del centre o de l'entorn.

Finalment, els docents haurien de fer el paper de "mediador cultural", capaç de comunicar la importància de la Cultura Audiovisual en el món contemporani i establir vincles entre el passat i el present o entre les diferents formes de les arts o disciplines implicades, mantenir-se al dia de l'evolució del món audiovisual i mediàtic i compartir aquest coneixement amb l'alumnat.

Les situacions d'aprenentatge han de ser variades, que plantegen reptes adients i ajuden l'alumnat a desenvolupar, consolidar i dominar les seues capacitats. Haurien d'atendre a la importància de la transferència

dels aprenentatges, incloses les activitats que permeten als alumnes contextualitzar els seus coneixements i habilitats. D'aquesta manera, l'alumnat podrà adquirir nous aprenentatges, establir relacions amb els seus aprenentatges anteriors i descobrir-ne la importància i influència en la seua vida quotidiana.

Per dissenyar situacions significatives d'aprenentatge caldria inspirar-se en els interessos, referents culturals i altres matèries dels estudiants sense menystenir la importància del coneixement de l'evolució històrica i els vincles amb les àmplies àrees d'aprenentatge.

Han de ser adequats per a una instrucció diferenciada i permetre als estudiants explorar una gamma tan àmplia com siga possible d'experiències estètiques.

S'ha de posar èmfasi en l'autenticitat, entesa com a demostració d'un esforç d'implicació personal per part de l'alumnat que intenta anar més enllà dels tòpics i estereotips per buscar solucions noves. També en l'expressivitat i la recerca de l'originalitat en la creació, realització i valoració de les obres audiovisuals.

Les situacions d'aprenentatge han de ser riques i obertes, en el sentit d'oferir als estudiants opcions entre un ventall de solucions possibles. Proposar tasques complexes que involucren tots els aspectes de les competències i mobilitzen recursos diversos. Afavorir l'adquisició de nous coneixements. Incorporar coneixements i habilitats específiques de la matèria dins d'un projecte que pot donar lloc a respostes variades, presentar als alumnes reptes raonables i generar treball creatiu.

Ja siga en situacions de creació, realització o valoració, els estudiants han d'experimentar els avantatges, els reptes i la sinergia del treball en equip. També considerar el grup com a primer públic, fent servir el seu judici crític i estètic per ajudar-se mútuament a progressar en el treball creatiu.

En definitiva, les situacions d'aprenentatge de Cultura Audiovisual ha de permetre vincular-se amb les àmplies àrees d'aprenentatge i generar un o més estímuls de creació i valoració.

Han de recórrer a una o més competències específiques de l'assignatura, inclosa una sèrie de tasques complexes i conduir a diferents tipus de producció.

Han de donar suport a l'adquisició d'actituds essencials per al desenvolupament artístic, induir l'ús dels recursos presentats com a continguts del programa, implicar referents culturals i fomentar l'ús d'eines de reflexió.

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

Finalment, les situacions d'aprenentatge dissenyades han de permetre al professorat observar el desenvolupament de les competències dels alumnes mitjançant els criteris d'avaluació.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

Investigar sobre la història i els contextos de la fotografia comparant propostes de diferents èpoques, estils i àmbits d'aplicació, apreciament la seua aportació als àmbits artístic i sociocultural.

5.1.1. Descriure les principals característiques formals, estètiques, expressives i tècniques d'imatges fixes, identificant-ne la funció comunicativa en el seu context.

5.1.2. Identificar el gènere de diverses imatges fixes atenent les característiques pròpies de cada una d'aquestes, establint connexions entre les seues característiques formals, el seu context i les temàtiques que tracten.

5.1.3. Descriure els elements de la dimensió sociocultural de la fotografia, establint una connexió entre els elements expressius i l'impacte que tenen sobre els receptors.

5.2. Competència específica 2.

Identificar els fonaments de les arts i tecnologies del cinema i els mitjans de comunicació audiovisual, comparant propostes de diferents contextos històrics i estils i valorant la seua influència en la dimensió artística, comunicativa i sociocultural.

- 5.2.1. Descriure les característiques de les produccions audiovisuals de ràdio i podcast, identificant-ne els elements materials i comunicatius, i valorant la seua adequació a les necessitats de la comunicació social actual.
- 5.2.2. Descriure les principals característiques formals, estètiques, expressives i tècniques del cinema, analitzant diverses peces audiovisuals i identificant-ne la funció comunicativa en el seu context històric.
- 5.2.3. Identificar els elements de la dimensió sociocultural del cinema, distingint estereotips, formes de manipulació i valorant la contribució a la llibertat d'expressió i al patrimoni cultural.

5.3. Competència específica 3.

Analitzar imatges fotogràfiques i produccions audiovisuals d'èpoques, gèneres i tipologies diverses des d'un punt de vista crític i estètic, relacionant els elements formals amb la intenció funcional, estètica, expressiva i comunicativa.

- 5.3.1. Identificar elements expressius d'imatges i produccions audiovisuals buscant informació addicional, establint connexions amb referents culturals i determinant-ne el significat.
- 5.3.2. Argumentar sobre produccions audiovisuals, comunicant valoracions personals crítiques i estètiques, fent un ús adequat del vocabulari específic dels diferents llenguatges i mitjans.
- 5.3.3. Comparteix arguments i criteris de valoració sobre produccions audiovisuals a través de diferents canals i contextos, mostrant respecte per les obres i mostrant obertura envers les opinions dels altres.

5.4. Competència específica 4.

Dissenyar creacions de diferents tipologies, gèneres i formats audiovisuals, a partir d'estímul diversos, orientant l'ús estructurat dels elements i codis cap a funcions diverses i argumentant sobre la influència que tenen sobre els receptors potencials.

- 5.4.1. Explorar diferents aproximacions en la transmissió d'idees, sentiments o emocions mitjançant la realització de creacions audiovisuals diverses adaptades a diferents grups i tipus de receptors.
- 5.4.2. Elaborar un projecte audiovisual valorant-ne la dimensió artística, lúdica i ideològica, justificant les decisions preses i exercint amb criteri i respecte la llibertat d'expressió personal.
- 5.4.3. Planificar les fases d'una producció audiovisual senzilla individual i/o col·lectiva mitjançant un procés creatiu de tria d'idees i gestió de recursos materials i humans de forma sostenible i integradora, i valorant la dimensió professional vinculada a les diferents àrees.

5.5. Competència específica 5.

Realitzar produccions audiovisuals individuals o col·lectives de forma creativa, crítica i responsable emprant amb correcció tècnica i expressiva els codis, estructures, processos i tecnologies de la fotografia, el cinema i altres mitjans audiovisuals.

5.5.1. Aplicar eines tecnològiques de producció d'imatges en la realització de projectes diversos, desenvolupant diferents dinàmiques de treball individual i en grup, de manera activa, planificada, respectuosa i responsable.

5.5.2. Crear produccions audiovisuals que donen forma coherent a la intencionalitat comunicativa, fent ús dels elements de la narrativa visual i la integració del so amb exigència de la qualitat de l'acabat.

5.5.3. Aplicar criteris de sostenibilitat, innovació i inclusió en les fases d'una producció audiovisual.

5.6. Competència específica CE6. Criteris d'avaluació

Comunicar produccions audiovisuals a través de diferents canals i contextos compartint l'experiència del procés de creació i justificant la selecció d'idees tècniques, eines i procediments en l'avaluació crítica del producte final.

5.6.1. Explorar diferents maneres de difondre les produccions audiovisuals valorant l'impacte en la recepció segons els diferents contextos.

5.6.2. Compartir l'experiència creativa de selecció i presa de decisions en funció del missatge que es vol comunicar, valorar la relació entre la intenció, el procés i la producció i avaluar-ne el resultat.

5.6.3. Difondre produccions audiovisuals considerant aspectes ètics, legals, de seguretat, de sostenibilitat i d'identitat digital.

DIBUIX ARTÍSTIC I i II

1. Presentació

El dibuix és una forma d'expressió gràfica que plasma imatges sobre un suport pla, parlem d'una abstracció de la ment que permet fixar l'aparença de la forma. El dibuix és, així, un procés interactiu d'observació, reflexió i representació, que requereix una tècnica inicial i conèixer els seus fonaments, un exercici continu d'entrenament i pràctica.

Des d'aquest punt de vista, el dibuix pot considerar-se un mètode de treball en el qual s'afavoreix l'exploració, l'experimentació i la indagació. És important destacar els avanços que els i les artistes han aconseguit al llarg de la història aportant solucions als principals desafiaments de formulació gràfica. Així doncs, l'anàlisi de les seues obres ajuda l'alumnat a trobar camins diversos per a formular respostes a les preguntes que sorgeixen a les aules hui dia.

A més, el dibuix, com a llenguatge gràfic universal, ha sigut utilitzat per l'ésser humà per a transmetre idees, emocions, projectes, costums i cultura. En definitiva, a través del dibuix coneixem la història de la humanitat. També és el primer enllaç entre la idea i la seua representació gràfica, que dona origen a les creacions artístiques, i que és imprescindible per al desenvolupament de totes les altres arts.

No obstant això, dibuixar no és només l'origen de gran quantitat de creacions artístiques, sinó que és també una forma d'expressió i comunicació, especialment dins del món que habitem, envoltat d'imatges i immers en la cultura visual.

D'aquesta manera, la matèria de Dibuix Artístic engloba els sabers que proporcionen a l'alumnat els recursos necessaris per a expressar idees, emocions i sentiments, a més de projectar la seua visió del món i reinventar la realitat que els envolta. Això és, d'aportar la seua identitat a les creacions artístiques, i al seu torn, transmetre la seua essència.

Aquesta matèria ha sigut organitzada secundant-se en els aprenentatges de l'etapa anterior d'Educació Secundària Obligatòria recollits en la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual del tercer curs, amb la intenció de garantir la seua necessària continuïtat i progressió. D'altra banda, les matèries de Dibuix Artístic I i II es relacionen de manera molt estreta amb altres assignatures que cursarà l'alumnat que trie la modalitat d'un batxillerat artístic en el qual l'alumnat comence una especialització, que li permeta encaminar-se a formacions artístiques superiors.

Tenint en compte aquests aspectes, un dels principals objectius de les matèries de Dibuix Artístic I i II és l'adquisició de destreses i tècniques necessàries, incloses les digitals, per a la seua aplicació en diferents projectes i àmbits. A més, es pretén fomentar la sensibilitat, l'experiència estètica i l'apreciació del patrimoni cultural, això és, descobrir el dibuix com a mitjà d'expressió personal. Convé destacar que l'aprenentatge del Dibuix Artístic promou el desenvolupament de la sensibilitat, l'expressivitat, l'observació, l'anàlisi i la reflexió intrapersonal i sobre la realitat.

Les matèries de Dibuix Artístic I i II contribueixen de manera directa a l'adquisició de les competències clau, pel seu caràcter afavoridor de metodologies actives i cooperatives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i promouen el desenvolupament de la creativitat tant en el marc de l'educació artística com per a qualsevol altra disciplina professional, per a facilitar d'aquesta manera la consecució dels objectius de l'etapa de batxiller.

D'aquesta manera, naixen les competències específiques de les matèries de Dibuix Artístic I i II, vinculades al desenvolupament de la Competència Clau, on destaca la seua relació amb la Competència Consciència i Expressió Culturals, la Competència Personal, social i d'aprendre a aprendre i la Competència emprenedora.

Així mateix, cal destacar que el dibuix promou el pensament crític, que fa a l'alumnat capaç de sintonitzar amb la realitat social i connectar amb els valors democràtics com són la pau, la igualtat, la perspectiva de gènere, el respecte a la diversitat, i la sostenibilitat. Juntament amb les metodologies actives i participatives que enriqueixen la dinàmica de les matèries de Dibuix Artístic I i II, atorguen a l'alumnat una eina poderosa per a abordar els desafiaments del segle XXI.

L'ordre de presentació de les competències específiques no ha d'entendre's com un mètode lineal de treball, ni com un element aïllat, sinó com un eix vertebrador de la resta dels components curriculars, que en conjunt culminaran amb la formació intel·lectual i humana indispensables per al futur personal, professional i social de l'alumnat.

Els sabers bàsics seleccionats són aquells que es consideren necessaris per a l'adquisició de les competències específiques. Els sabers bàsics es divideixen en set blocs fonamentals i, al llarg dels dos cursos de Batxillerat, adquireixen progressivament major profunditat. Així, durant el primer curs l'alumnat podrà conèixer les tècniques, materials i suports, indagar en l'ús d'aquests i experimentar amb aquests coneixements per a començar amb la creació artística, i en segon es completen els sabers bàsics i s'aprofundeix en l'expressió artística, personal i en l'ús del dibuix com a base dels processos creatius valorant tant el procés com el producte final de cada obra en tots dos cursos.

Amb tot, es promourà la utilització de les TIC en el desenvolupament dels diversos projectes, afavorint l'ús de mitjans digitals en les diferents fases de desenvolupament d'aquests, com en l'avaluació i l'exposició. Així mateix, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, protegint els seus drets i llibertats fonamentals.

Finalment es presenten els criteris d'avaluació, orientats a conèixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria. Aquests criteris s'han definit per a les dues matèries de Dibuix Artístic I i II, assenyalant el nivell d'adquisició de les competències que seria esperable en cada curs i mantenint així la connexió i continuïtat entre tots dos.

De aquesta manera, caldria esperar que durant el primer curs l'alumnat conega les possibilitats del dibuix com a mètode, les tècniques, materials i suports, i que experimente amb aquests sabers per a començar amb la reinterpretació d'obres de referència o models visuals per a anar aproximant-se a la seua identitat i la creació artística, i en segon curs s'aprofundisca en aquests coneixements i es focalitze l'aprenentatge en l'expressió artística com a motor de comunicació personal, de reivindicació dels drets humans i com a base dels projectes amb els quals l'alumnat s'enfronte als reptes i desafiaments gràfics de l'actualitat social i cultural.

2. Competències específiques de la matèria.

2.1. Competència específica 1.

Identificar i analitzar la presència del dibuix en les diverses manifestacions culturals i artístiques valorant la seua aportació a totes aquestes, així com a altres àmbits disciplinaris.

2.1.1 Descripció de la competència

Aquesta competència afavoreix el concepte de dibuix, interpretant-se com una forma de pensament i representació en tota la societat. Per això, identificar i analitzar la seua presència en les manifestacions o creacions artístiques de qualsevol lloc o època ajudaria l'alumnat a valorar-ho com una eina universal de coneixement, d'observació, de reflexió, de representació i d'expressió. El dibuix conté l'essència de l'ésser humà, és representatiu del seu autor o autora i per això, té un valor autònom com a obra d'art.

A més, reconèixer la pluralitat d'usos del dibuix vincularia l'alumnat amb diversos àmbits disciplinars, siguen aquests artístics o científics, concebant el dibuix com una eina interdisciplinària i afavorint el pensament crític sobre les seues funcions i intencionalitats.

Durant el primer curs seria esperable que l'alumnat coneguera les referències artístiques fins a la història contemporània per a aprofundir en aquesta última etapa durant el segon curs. A més, caldria esperar que l'alumnat estudiara durant el primer curs els cànons de bellesa al llarg de la història de l'art per a així durant el segon curs poder aconseguir l'objectiu de la superació d'estereotips, i s'aprofundisca en la definició anatòmica de la figura humana.

A més, durant el primer curs de Dibuix Artístic, l'alumnat hauria d'adquirir un bagatge de cultura audiovisual a través de les referències artístiques que li permeten, en segon curs, usar-lo a la seua voluntat i valorar-lo com a patrimoni cultural, prestant especial atenció a referències d'artistes femenines, tant històriques com contemporànies.

Finalment, és un objectiu ineludible del Dibuix Artístic que l'alumnat conjugara l'anàlisi amb el coneixement, mantenint una postura oberta i respectuosa, que afavoriria la consecució d'una consciència visual i el desenvolupament del delit en l'experiència estètica davant qualsevol manifestació cultural o artística.

2.2. Competència específica 2.

Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i encaixos, d'acord amb els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual, interpretant la realitat i expressant idees, sentiments i emocions en obres de creació artística individuals o col·lectives.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència busca desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'interpretar la realitat o expressar idees pròpies a través del dibuix a mà alçada, integrant en aquest fet els conceptes de proporció, composició i percepció visual.

A través de l'experimentació pràctica, l'alumnat aprendria a incorporar i integrar els diferents fonaments de la proporció, la composició i la percepció en la seua identitat artística personal. El desenvolupament d'aquesta competència promouria l'adquisició de recursos per a representar propostes gràfiques de manera sensible mitjançant el desenvolupament d'esbossos, croquis i anotacions a mà alçada i al natural.

Durant el primer curs l'alumnat es desenvoluparà amb el dibuix a mà alçada per a la representació d'idees, conceptes o emocions, i treballaria sobre els fonaments de la composició i de la percepció visual a partir d'obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.

En el segon curs l'alumnat aprofundiria en el treball de l'esbós i el dibuix a mà alçada, transferint els aspectes fonamentals d'aquesta fase inicial del treball a les creacions artístiques definitives dels seus processos creatius. A més, en finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat hauria de poder emprar amb personalitat i destresa comunicativa el dibuix a mà alçada, així com poder Fer servir els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual amb finalitat expressiva.

2.3. Competència específica 3.

Elaborar propostes gràfiques i artístiques amb intenció expressiva o comunicativa emprant els elements del llenguatge visual amb esperit crític.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència posa l'èmfasi en la generació de propostes visuals que empen els fonaments i els elements del llenguatge visual. L'alumnat de Dibuix Artístic I seria capaç d'elaborar a final del curs propostes gràfiques fent servir la forma: punt, recta i pla, i alguns fonaments del color, ja que partim dels coneixements previs que l'alumnat tindria després de finalitzar l'assignatura de tercer curs d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual. L'alumnat de Dibuix Artístic II aprofundiria en tots aquests elements que es posen en pràctica durant el primer curs, i a més ampliaria tant en els continguts de color com en els relatius a la textura.

En finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat hauria de ser capaç de fer servir amb personalitat i propietat qualsevol element bàsic del llenguatge visual, així com combinar-los de la manera més adequada segons la seua intenció comunicativa.

2.4. Competència específica 4.

Representar el volum i la perspectiva en suports bidimensionals, analitzant el contrast de llums i ombres propis del clarobscur tant en obres de referència com en creacions artístiques.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència al·ludeix a la importància de representar el volum sobre un suport bidimensional mitjançant el dibuix. A través del desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat sabria representar en el primer curs espais i objectes en tres dimensions, mitjançant l'anàlisi de la forma dels objectes o espais, i la interacció de les llums, les ombres i els seus contrastos. D'aquesta manera, l'alumnat seria capaç de representar peces tridimensionals, mitjançant la tècnica del clarobscur, i començaria a emprar la perspectiva com a mitjà de representació i apropiació de l'espai. A més, l'alumnat practicaria l'anàlisi de la forma d'objectes i espais seguint obres i models de referència, tant bidimensionals com tridimensionals, i començaria amb la representació del clarobscur, així com també s'introduiria en la representació de la perspectiva.

En el segon curs, l'alumnat aprofundiria en aquestes habilitats i hauria de ser capaç de representar el volum amb destresa, així com d'aprofundir en les valoracions tonals, en els contrastos de llums i ombres i en l'aplicació de la perspectiva cònica en diferents àmbits disciplinars, tant des de l'anàlisi com especialment en obres de creació pròpies.

2.5. Competència específica 5.

Experimentar amb les tècniques d'expressió artística, tradicionals, contemporànies i digitals, buscant diverses possibilitats en la realització de produccions gràfiques i projectes artístics, atesos els criteris de sostenibilitat i consum responsable.

2.5.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència defineix la importància del procés d'experimentació amb diferents tècniques de dibuix, a partir d'uns coneixements bàsics i un catàleg d'eines, mitjans i suports, recollits en el currículum de la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual de 3r d'ESO, amb independència que algun estudiant haguera pogut cursar l'optativa de 4t curs.

Per això, a través del desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat identificaria en primer lloc les possibilitats d'ús i expressives d'aquestes tècniques, i posteriorment seleccionaria les més afins a les seues intencions, explorant solucions creatives i alternatives en les representacions gràfiques que es plantegen i innovant en el seu ús per a aconseguir resultats personals.

D'aquesta manera, l'alumnat de Dibuix Artístic I finalitzaria el curs coneixent les propietats de diverses tècniques i suports, els seus usos i compatibilitats, i hauria realitzat creacions artístiques emprant aquestes tècniques.

D'igual manera, en Dibuix Artístic II, seria possible per a l'alumnat innovar en l'ús, experimentant amb les tècniques amb un objectiu personal, i han de ser capaços de plasmar identitat i personalitat amb els mitjans emprats.

2.6. Competència específica 6.

Expressar idees, sentiments i emocions creant discursos visuals argumentats, planificant el procés de treball i prestant especial atenció en aquests a la promoció dels drets humans, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència al·ludeix a la importància del procés de treball en els projectes de creació artística així com al producte final, i a la determinació del dibuix com a mètode fonamental per a elaborar-los. A través d'aquesta competència, en finalitzar l'etapa de batxiller, l'alumnat seria capaç d'argumentar les seues decisions en qualsevol projecte que implique un procés de creació, interpretant a més que la creació artística no és fruit de la casualitat, sinó d'un mètode ordenat de treball, en el qual les fases d'ideació, d'experimentació i de desenvolupament, són tangibles i formen part també del resultat final de l'obra.

A més, l'alumnat aprendria a argumentar les seues obres fonamentant-se en la base dels drets democràtics, justificant la integració, la col·laboració i el respecte.

Amb aquesta competència s'enriquiria també a l'alumnat a l'hora de generar propostes col·lectives, ja que la creació de projectes d'aquesta índole va més enllà de la producció material de les obres, perquè en el seu desenvolupament es requereixen habilitats d'argumentació de les idees, la reflexió i l'anàlisi de tot el procés.

La utilització conscient i adequada del llenguatge específic de la matèria per part de l'alumnat contribuiria a l'elaboració de discursos clars i precisos, propiciaria un aprenentatge significatiu, i a més contribuiria al desenvolupament del pensament propi, crític i divergent, beneficiant-se així de la interacció que es produeix en les propostes col·lectives, tant en el sentit de l'organització com del producte final, independentment de l'àmbit en el qual es treballa.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics de les matèries de Dibuix Artístic I i II s'han seleccionat d'acord amb aquells que es consideren imprescindibles per a adquirir les competències específiques i s'han organitzat en set blocs, en els quals es va aprofundint al llarg dels dos cursos de Batxillerat. Els sabers dels diferents blocs s'han distribuït assenyalant els que són comuns a tots dos cursos i aquells que es treballarien només en un d'aquests. Així, durant el primer curs l'alumnat podrà conèixer les tècniques, materials i suports, indagar en l'ús dels mateixos i experimentar amb aquests coneixements per a començar amb la creació artística, i en segon es completen els sabers bàsics i s'aprofundeix en l'expressió artística, personal i en l'ús del dibuix com a base dels processos creatius.

3.1. Bloc 1. Concepte i història del dibuix.

En el primer bloc “Concepte i història del dibuix”, es proposa un acostament al dibuix com a mitjà d'expressió, que ha tingut un paper fonamental en la història de l'art, la generació del patrimoni cultural, i que està íntimament lligat a diversos àmbits disciplinars com és l'estudi i representació de l'entorn natural o construït, o de la figura humana.

3.2. Bloc 2. L'expressió gràfica i els seus recursos elementals.

En el segon bloc “L'expressió gràfica i els seus recursos elementals”, es facilita a l'alumnat una formació preparatòria sobre els elements propis de l'expressió gràfica i el seu llenguatge, a través de les seues qualitats comunicatives, i es pretén fomentar l'ús de les mateixes com a mitjà d'expressió. En el primer curs d'una manera més pràctica, i en el segon curs amb intencions comunicatives, aprofundint en els continguts del primer curs i dotant a les obres d'identitat personal amb finalitats expressives.

3.3. Bloc 3. La percepció visual.

En el tercer bloc “La percepció visual”, s'estableixen les relacions del dibuix amb els mecanismes de percepció de la realitat, fonamental per a observar amb atenció, i poder així, recrear idees i entendre el món amb una visió global. En el primer curs es treballa sobre les nocions bàsiques a partir del perfil d'eixida de l'alumnat en EPVA de 3r d'ESO, i en el segon curs s'aprofundeix en la percepció visual lligada a altres blocs, com per exemple el del color, la composició, o la retentiva visual.

3.4. Bloc 4. Composició i ordenació de l'espai.

En el quart bloc “Composició i ordenació de l'espai”, s'al·ludeix als principis bàsics per a la generació d'obres artístiques, des de la perspectiva del dibuix. S'integra a més el dibuix com a mètode de treball, d'anàlisi i de síntesi de la realitat. En aquest bloc també es relaciona el dibuix amb altres disciplines, especialment en el segon curs, com és la fotografia.

3.5. Bloc 5. El volum: la llum, el clarobscur i la perspectiva.

En el cinquè bloc “El volum: La llum, el clarobscur i la perspectiva” s'aproxima a l'alumnat a l'observació, anàlisi i representació de l'espai tridimensional, relacionant-lo tant amb obres d'art, com amb l'espai construït, la naturalesa, el paisatge o l'arquitectura.

3.6. Bloc 6. Materials i tècniques d'expressió artística.

El sisé bloc “Materials i tècniques d'expressió artística”, proporciona a l'alumnat els coneixements sobre els elements amb els quals començar a treballar, la seua compatibilitat, els seus usos tradicionals i contemporanis, inclosos els mitjans digitals. En aquest bloc és fonamental, a més, la vinculació amb alguns dels desafiaments del segle XXI, com són la gestió dels residus, l'impacte mediambiental dels materials que es fan servir, el consum responsable.

Bloc 7: Projectes gràfics individuals i col·laboratius.

El seté bloc, “Projectes gràfics individuals i col·laboratius”, engloba aquells coneixements, destreses i actituds necessàries per a posar en pràctica els sabers d'altres blocs aplicats a la generació de projectes artístics de diferent índole, inclosos els treballs interdisciplinaris. En aquest bloc s'integra a més la importància del dibuix com a base d'un mètode de treball ordenat, especialment per a les disciplines artístiques, la integració de les referències culturals com a argument en la creació artística, i la planificació de les fases d'un projecte.

	1r curs	2n curs
Bloc 1. Concepte i història del dibuix CE1, CE2, CE6		
- El dibuix com a procés interactiu d'observació, reflexió, imaginació, representació i comunicació.	X	X
- El dibuix en l'art: des de l'Antiguitat fins al Romanticisme. Obres més representatives de diferents creadors i creadores. Referents de dones artistes.	X	X
- El dibuix en l'art dels segles XIX i XX. Obres més representatives de diferents creadors i creadores. Referents de dones artistes.		
- El dibuix com a part de múltiples processos artístics. Àmbits disciplinars: disseny, arquitectura, ciència i literatura.	X	X
- El dibuix del cos humà. Nocions bàsiques d'anatomia humana.	X	X
- El dibuix en la geometria i naturalesa.		X
- Representació de l'ésser humà al llarg de la història. Cànons i proporció. Els estereotips de bellesa en diferents èpoques.		X
- Nocions bàsiques d'anatomia artística: anotacions al natural, escorç i retrat.		X
- Superació d'estereotips i respecte a la diversitat de l'ésser humà en totes les seues manifestacions.		X
- Identitat cultural. Patrimoni local i global.		X
- Representació objectiva i subjectiva: Art figuratiu i art abstracte.		X
- La Bauhaus i el disseny.		X
Bloc 2. L'expressió gràfica i els seus recursos elementals. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6.		
- El punt i les seues possibilitats expressives.	X	
- La línia i les seues possibilitats expressives: traç, grafisme i trames.	X	
- El pla i les seues possibilitats expressives: la taca.	X	
- Naturalesa, percepció, psicologia i usos culturals del color.	X	
- Monocromia, bicromia i tricromia. Aplicacions bàsiques del color en el dibuix	X	
- Les formes i la seua transformació: Elements i relacions.		X
- Textura visual i tàtil.		X
- Qualitats i relacions del color. El contrast de color.		X
- Dimensions del color. Aplicacions pràctiques.		X
- La perspectiva atmosfèrica. La profunditat a través del color.	X	X
- Color local, tonal i ambiental. Usos del color en el dibuix.		X
Bloc 3. La percepció visual. CE1, CE2, CE6.		
- Nivells d'iconicitat de la imatge.	X	
- Fonaments de la percepció visual.	X	X
- Principis de la psicologia de la Gestalt.	X	X
- Il·lusions òptiques	X	
- La retentiva i la memòria visual.		X

- El color associat a la línia. Art òptic i geomètric.	X	
- Espais positius i negatius de les formes.		X
Bloc 4. Composició i ordenació de l'espai. CE1, CE2, CE6.		
- L'esbós o esborrany.	X	X
- Encaix i proporció.	X	X
- La composició com a mètode. L'equilibri compositiu. Direccions visuals. Aplicacions.	X	X
- Sistemes d'ordenació en la sintaxi visual. Aplicacions.	X	
- Enquadrament i dibuix del natural. Relació amb la fotografia.		X
Bloc 5. El volum: La llum, el clarobscur i la perspectiva. CE1, CE2, CE4, CE5, CE6.		
- La llum i el volum.	X	
- Tipus de llum i d'il·luminació.	X	
- Introducció al clarobscur.	X	
- Representació bàsica de l'espai en perspectiva.	X	
- Nocions bàsiques de la perspectiva artística.	X	
- Escales i claus tonals.		X
- L'ombreig i la taca.		X
- El dibuix i la tridimensionalitat.		X
- L'escorç.		X
- La perspectiva. Aplicació de la perspectiva cònica al dibuix artístic.		X
- Paisatgisme: espais interiors, exteriors, urbans i naturals.		X
Bloc 6. Materials i tècniques d'expressió artística. CE5.		
- Terminologia i materials del dibuix.	X	X
- Tècniques gràficoplàstiques, seques i humides.	X	X
- Seguretat, toxicitat i compatibilitat dels materials i les tècniques gràficoplàstiques.	X	X
- Programes de pintura i dibuix digital.	X	
- Dibuix vectorial. Eines d'edició d'imatges per a l'expressió artística.	X	
- El cos humà com a suport i com a instrument d'expressió artística.		X
- Consum conscient i responsable dels materials de dibuix i expressió artística.	X	X
- Cura de l'entorn de treball i respecte al medi ambient.	X	X
Bloc 7. Projectes gràfics individuals i col·laboratius. CE1, CE5, CE6.		
- El dibuix com a mètode de treball.	X	X
- Fases dels projectes gràfics.	X	X
- La planificació del procés creatiu. El compromís i la constància en les fases del procés de treball.	X	X
- La distribució de tasques en els projectes gràfics: Criteris de selecció a partir de les habilitats requerides i les necessitats del projecte.	X	X
- Estratègies de selecció de tècniques, eines, mitjans i suports del dibuix adequats a diferents disciplines.	X	X
- Estratègies d'avaluació de les fases i resultats de projectes gràfics. L'error com a oportunitat de millora i aprenentatge.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge

En aquest apartat del document es presenten una sèrie de principis i criteris que poden orientar el disseny de les situacions d'aprenentatge a través d'uns contextos significatius, en els quals el mateix alumnat siga el protagonista del procés d'ensenyament-aprenentatge.

Aquestes situacions d'aprenentatge haurien de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de Dibuix Artístic s'han de fer servir referents i temàtiques de transcendència social i vincular els processos creatius amb els reptes del present com són: el consum responsable, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, entre altres.

D'altra banda, el desenvolupament de creacions artístiques i culturals a partir de la matèria de Dibuix Artístic té una relació lligada al patrimoni artístic i cultural, local i global, com a font de coneixement i d'inspiració que requereix una percepció directa i activa de les manifestacions artístiques locals. D'aquesta manera, s'afavoreix el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat i es contribueix a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, creant un vincle cultural i fomentant els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica.

L'assignatura de Dibuix Artístic ha de treballar l'equilibri entre el rigor acadèmic en l'ús de les diverses tècniques i materials i l'expressió artística; per això s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic, valorant el procés com a vehicle d'aprenentatge i concebant l'error com una oportunitat per a continuar aprenent.

Cal destacar, per tant, que seria convenient afavorir aquest estudi transcendent les barreres de l'aula i connectant l'escola amb contextos artístics socials i exteriors, com els museus, les exposicions i les rutes culturals. La figura d'un coordinador cultural pot facilitar la gestió d'aquestes connexions, que, en definitiva, són una manera de dinamitzar el context tradicional d'aprenentatge i fomentar la curiositat de l'alumnat per la cultura i els referents artístics. Així, l'alumnat podrà participar en activitats culturals i artístiques fora de les aules, amb la qual cosa s'enriquirà de l'entorn natural i construït, per a incrementar el vincle de l'alumnat amb la societat en la qual habita, i per a determinar un punt de vista pràctic i real als continguts treballats a l'aula.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els ODS, s'ha de realitzar un exercici de reflexió sobre els diferents materials, el seu ús, el seu consum i l'impacte mediambiental que provoquen, per la qual cosa es recomana la utilització de materials sostenibles i reciclats a l'aula, i en cas no poder ser, atendre el consum responsable dels materials que no puguin ser reutilitzats.

S'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que fomenten diferents punts de vista a reptes comuns, integrant les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea .

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i el seu aprenentatge.

A més, s'ha de valorar la possibilitat de fer servir una varietat metodològica, aprofitant que en les matèries de caràcter aplicat no existeix un resultat únic, per a garantir l'atenció a la diversitat de l'alumnat. S'han de plantejar enunciats o activitats que permeten a l'alumnat debatre i reflexionar, explorar totes les fases del procés creatiu,

incorporar les seues vivències personals per a integrar l'emoció en el procés i establir així vincles significatius amb els sabers bàsics i les competències específiques.

El desenvolupament de creacions artístiques col·lectives fomenta la participació i el diàleg implicant l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats fomentant la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les idees alienes.

S'ha de fomentar, al seu torn, una gestió saludable de la incertesa i del control del procés creatiu, a fi de normalitzar que el resultat final puga ser diferent del que s'espera o fins i tot que patisca transformacions respecte de la idea inicial.

El clima de l'aula ha de propiciar, per tant, un espai on el sentit emprenedor, la cooperació i el pensament crític i divergent siguen l'eix vertebrador de l'assignatura, contribuint al fet que l'alumnat desenvolupe la seua autoestima, la seua autonomia i puga enfrontar-se amb recursos a situacions presents o futures.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

Identificar i analitzar la presència del dibuix en les diverses manifestacions culturals i artístiques valorant la seua aportació a totes aquestes, així com a altres àmbits disciplinars.

1r curs	2n curs
C1.1. Reconéixer la funció del dibuix com a llenguatge universal, identificant-lo en diferents manifestacions culturals i artístiques.	C1.1 Identificar la presència del dibuix en diversos contextos visuals i audiovisuals, valorant la seua capacitat comunicativa.
C1.2. Analitzar el llenguatge, les tècniques i procediments del dibuix en diferents propostes artístiques, identificant els canvis produïts en elles segons les diferents etapes històriques.	C1.2 Explicar les múltiples funcions del dibuix en diferents manifestacions culturals i artístiques, analitzant el seu ús en obres de diferents àmbits disciplinars.
C1.3. Indagar en els cànons i proporcions de l'anatomia humana al llarg de la història, valorant el dibuix com a eina per a la representació del cos humà i la seua diversitat.	C1.3 Representar amb destresa la figura humana, atesos els cànons i proporcions de l'ésser humà al llarg de la història, així com a la seua diversitat anatòmica.
	C1.4 Argumentar la importància del patrimoni cultural i artístic com a element essencial de la identitat personal, i com a llegat universal.

5.2. Competència específica 2.

Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i encaixos, d'acord amb els fonaments de la proporció, la composició i la percepció visual, interpretant la realitat i expressant idees, sentiments i emocions en obres de creació artística individuals o col·lectives.

1r curs	2n curs

C2.1. Fer servir el dibuix a mà alçada i l'esbós com a eina integrant l'encaix i la proporció en obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.	C2.1 Dibuixar amb destresa la realitat mitjançant esbossos i esbossos, desenvolupant una expressió pròpia, espontània i creativa, i estimulant la memòria visual.
C2.2. Identificar els fonaments de la composició analitzant obres de referència, bidimensionals o tridimensionals.	C2.2 Realitzar creacions artístiques individuals o col·lectives d'acord amb els fonaments de la proporció i la composició.
C2.3. Analitzar obres de referència d'acord amb els mecanismes de la percepció visual, les seues lleis i principis.	C2.3 Realitzar obres de creació pròpia emprant amb criteri els mecanismes de la percepció visual, les seues lleis i principis.
C2.4 Experimentar amb els principis de la composició i ordenació dels elements en l'espai, emprant-los amb intencions comunicatives i expressives en produccions artístiques individuals o col·lectives.	C2.4 Dissenyar composicions bidimensionals, figuratives o abstractes, explorant la percepció i ordenació de l'espai.
	C2.5 Transferir les idees treballades en esbossos a propostes definitives, plasmant les seues qualitats expressives en les produccions artístiques individuals o col·lectives.

5.3. Competència específica 3.

Elaborar propostes gràfiques i artístiques amb intenció expressiva o comunicativa emprant els elements del llenguatge visual amb esperit crític.

1r curs	2n curs
C3.1 Reconéixer els elements del llenguatge visual atenent la seua diversitat i les seues possibilitats expressives.	C3.1 Analitzar les diverses possibilitats expressives dels elements del llenguatge visual: forma, textura i color, aplicant-los a obres de creació artística individuals o col·lectives.
C3.2 Fer servir els elements del llenguatge visual: punt, línia, pla i color, entre altres, en l'anàlisi d'obres de referència.	C3.2 Experimentar amb les possibilitats gràfiques de les formes, colors i textures, aportant identitat personal al procés creatiu.
C3.3 Aplicar la teoria del color i els seus usos culturals en l'anàlisi d'obres de referència i fer-la servir en creacions individuals o col·lectives.	C3.3 Integrar els fonaments dels contrastos de color i de la textura visual i tàtil creant produccions artístiques.
C3.4 Integrar els elements del llenguatge visual realitzant produccions artístiques individuals o col·lectives.	C3.4 Crear amb sensibilitat i autonomia produccions artístiques aplicant els elements del llenguatge visual.

5.4. Competència específica 4

Representar el volum i la perspectiva en suports bidimensionals, analitzant el contrast de llums i ombres propis del clarobscur tant en obres de referència com en creacions artístiques.

1r curs	2n curs
C4.1 Fer servir els fonaments bàsics del clarobscur en la representació del volum en obres bidimensionals.	C4.1 Fer servir les escales i les claus tonals, en les creacions gràfiques per a representar el volum.
C4.2 Reproduir obres de referència analitzant la forma, i els conceptes de contrast i clarobscur.	C4.2 Representar gràficament el volum i l'espai tridimensional, emprant mitjans i tècniques aplicables al clarobscur.
C4.3 Representar el volum en creacions artístiques individuals o col·lectives experimentant els fonaments bàsics del clarobscur.	C4.3 Experimentar amb els valors plàstics del clarobscur generant una intenció comunicativa i expressiva en la creació artística.
C4.4 Descriure l'espai tridimensional aplicant la perspectiva en el dibuix.	C4.4 Dibuixar perspectives en representacions gràfiques, ateses les proporcions i il·luminació, entre altres.

5.5. Competència específica 5

Experimentar amb les tècniques d'expressió artística, tradicionals, contemporànies i digitals, buscant diverses possibilitats en la realització de produccions gràfiques i projectes artístics reflexionant sobre la sostenibilitat i el consum responsable.

1r curs	2n curs
C5.1 Identificar les diferents tècniques, eines, i suports, distingint les seues compatibilitats i apreciand les seues possibilitats expressives.	C5.1 Fer servir amb destresa diferents tècniques, eines i suports, tradicionals i contemporànies, atenent les seues compatibilitats per a dissenyar produccions artístiques.
C5.2 Experimentar amb diferents tècniques, eines i suports, representant la realitat o analitzant referències artístiques.	C5.2 Seleccionar les tècniques, eines i suports més adequats en funció de la intencionalitat expressiva de les obres de creació artística, i aplicant un consum responsable.
C5.3 Indagar en les diferents tècniques, eines i suports en la creació d'obres artístiques atenent el seu impacte mediambiental.	C5.3 Innovar en l'ús de tècniques, eines i suports per a la representació de dissenys o creacions artístiques.

C5.4 Fer servir eines digitals aplicades al dibuix i al disseny per a la creació de productes artístics.	C5.4 Analitzar el cos humà com a suport i com a instrument d'expressió artística, integrant-ho en les creacions gràfiques i apreciament el seu valor en les propostes artístiques contemporànies.

5.6. Competència específica 6

Expressar idees, sentiments i emocions creant discursos visuals argumentats, planificant el procés de treball i prestant especial atenció en aquests a la promoció dels drets humans, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

1r curs	2n curs
C6.1 Emprar la terminologia específica de l'àrea per a argumentar la intenció expressiva.	C6.1 Exposar de manera respectuosa, el procés de creació d'un projecte gràfic, individual o col·lectiu, argumentant les decisions plàstiques i els recursos emprats.
C6.2 Fer servir la pràctica creativa per a comunicar i expressar idees, sentiments i emocions, valorant el procés i el resultat final.	C6.2 Transmetre idees, sentiments i emocions de manera respectuosa i inclusiva, utilitzant la creació artística com a mitjà d'expressió, valorant el procés i el resultat final.
C6.3 Planificar el procés creatiu, individual o col·lectiu, aplicant un mètode de treball estructurat i ordenat.	C6.3 Dissenyar produccions gràfiques col·lectives, planificant un mètode de treball i valorant les propostes compartides.
C6.4 Reproduir obres de referència, incloses les contemporànies, analitzant els valors d'igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.	C6.4 Crear produccions gràfiques individuals o col·lectives promovent els valors democràtics, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat.

DIBUIX TÈCNIC APLICAT A LES ARTS PLÀSTIQUES I AL DISSENY I I II

1. Presentació

El llenguatge gràfic del dibuix tècnic és una eina imprescindible per a comprendre l'entorn natural, artístic i arquitectònic que ens envolta, així com per a desenvolupar la visió espacial i la capacitat d'abstracció. El seu estudi es remunta a l'antiguitat i continua vigent per la seua universalitat, la seua incidència directa en la transformació de l'entorn i el seu poderós vincle amb les disciplines artístiques.

En aquest context, cal destacar que la matèria de “Dibuix Tècnic Aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny”, dirigida a l'alumnat que cursa estudis de Batxillerat en la modalitat d'Arts, reforça i aprofundeix en aquest vincle, posant en valor el paper rellevant que posseeix la geometria com a element de comunicació gràfica i generador de formes i composicions, al llarg de la història i en disciplines contemporànies com el disseny i la il·lustració. De la mateixa manera, l'aprenentatge del dibuix tècnic s'enfoca en aquesta matèria de manera aplicada i transversal, es dir, no sols com a finalitat en si mateixa, sinó reforçant al mateix temps la unió entre geometria, arts plàstiques i disseny.

Aquest enfocament transversal contribueix al desenvolupament d'una educació de qualitat, afavorint la connexió de les activitats amb contextos artístics diversos i sostenibles. Al seu torn, el plantejament aplicat de la matèria pretén consolidar una transferència significativa de coneixements que dote l'alumnat dels recursos necessaris per a la interpretació de l'entorn, la creació de projectes artístics i de disseny i la resolució de situacions futures complexes.

D'altra banda, la matèria de “Dibuix Tècnic Aplicat” contribueix de manera directa a l'adquisició de les Competències Clau, pel seu caràcter afavoridor de metodologies actives i cooperatives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i que promouen el desenvolupament de la creativitat en el marc del disseny i de la realització de projectes artístics. Al seu torn, el desenvolupament de la matèria contribueix al aconseguir dels Objectius Generals d'Etapa, atés que consolida hàbits de responsabilitat i disciplina, estimula el raonament lògic en la resolució de problemes, desenvolupa la competència digital i enforteix la intel·ligència visual-espacial.

Aquesta matèria ha sigut organitzada recolzant-se en els aprenentatges de l'etapa anterior d'Educació Secundària Obligatòria recollits en la matèria d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual i tenint en compte el perfil d'eixida de l'alumnat, establert en el tercer curs de l'esmentada etapa, amb la intenció de garantir la seua necessària continuïtat i progressió. D'altra banda, la matèria de “Dibuix Tècnic Aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny” es relaciona de manera directa amb altres assignatures del Batxillerat Artístic, modalitat en la qual l'alumnat començarà una especialització que li permetrà encaminar-se a formacions artístiques superiors.

La present assignatura s'articula entorn de sis Competències Específiques, vinculades directament amb les competències clau, especialment amb la competència en consciència i expressió culturals, la competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència digital.

Les competències específiques es desenvolupen a partir de l'apreciació i el coneixement del dibuix tècnic, així com de l'aplicació que posseeix la geometria en les arts plàstiques i el disseny. Per tant, aquestes recullen les capacitats necessàries per a dur a terme amb destresa i

criteri aquesta aplicació. En conseqüència, les competències no han d'entendre's com a elements aïllats sinó com a l'eix vertebrador de la resta dels elements curriculars, que entre tots contribuïran a proporcionar la formació intel·lectual i humana indispensables per al futur professional i social de l'alumnat a més de contribuir a fer front als desafiaments del segle XXI.

Els Sabers Bàsics, necessaris perquè l'alumnat adquirisca les competències específiques, s'organitzen en la matèria de *Dibuix Tècnic Aplicat* al voltant de cinc blocs fonamentals. Aquests es desenvolupen en profunditat, indicant aquells que són propis de cada curs en el punt 4 "Sabers bàsics" del present document. Els blocs són els següents:

Bloc 1. Geometria, art i entorn

Bloc 2. Geometria plana

Bloc 3. Geometria descriptiva

Bloc 4. Normalització i disseny de projectes

Bloc 5. Eines digitals per al disseny

Finalment, els criteris d'avaluació que s'han establert determinen el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria en cada curs, existint una fita entre aquests que estableix diferències referents als processos cognitius i els sabers bàsics. Amb això es necessita el nivell de destresa amb el qual l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers en l'àmbit personal, social, acadèmic i professional. De la mateixa manera, l'organització respon a un model competencial que afavoreix el desenvolupament integral, acadèmic i emocional, de l'alumnat i fomenta una actitud compromesa amb l'aprenentatge. Al seu torn, el caràcter aplicat de la matèria li concedeix la possibilitat de treballar aprenentatges transversals, amb la finalitat de proporcionar a l'alumnat els recursos necessaris per a enfrontar-se, de manera individual o col·lectiva, als desafiaments del segle XXI.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1.

Analitzar la presència de la geometria en la naturalesa, l'entorn construït, el disseny i la cultura visual i audiovisual relacionant els elements geomètrics amb el seu origen, funció i intencionalitat expressiva i comunicativa, valorant l'experiència estètica.

2.1.1. Descripció de la competència

Aquesta competència al·ludeix a la capacitat d'identificar i analitzar la presència d'estructures geomètriques i principis compositius en l'entorn natural, artístic i arquitectònic. Aborda, per tant, l'estudi de la geometria com a ciència generadora d'idees, imatges i formes.

A través de l'observació i de l'anàlisi, l'alumnat adquiriria els recursos necessaris per a interpretar produccions artístiques, experimentant emocions i sentiments i apreciament la rellevància estètica i cultural dels diferents entorns, així com del patrimoni. El desenvolupament d'aquesta competència fomentaria l'adquisició d'un coneixement visual i formal més ampli que es traduiria en una mirada més conscient sobre les diferents manifestacions artístiques.

Durant el primer curs, l'alumnat desenvoluparia la seua capacitat d'observació, identificant elements geomètrics presents en els diversos entorns. Al seu torn, determinaria principis compositius bàsics com la proporció, l'equilibri, el ritme, moviment i la simetria, valorant el paper de la geometria en la generació de formes.

En el segon curs, l'alumnat aprofundiria en la seua habilitat per a identificar composicions geomètriques, localitzant i aïllant patrons geomètrics de major complexitat i adquirint recursos

per a argumentar la necessitat de l'ús de la geometria, així com considerar la seua transcendència en la creació artística.

2.2. Competència específica 2.

Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i croquis integrant elements i construccions geomètriques, tant en la representació de la realitat com en l'expressió d'idees, sentiments i emocions vinculades a projectes artístics o de disseny.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència fa referència a la capacitat d'interpretar la realitat a través del dibuix a mà alçada, representant de manera proporcionada i precisa les formes i geometries presents en els entorns natural, artístic i arquitectònic.

A través de l'experimentació autònoma i pràctica, l'alumnat aprendria a incorporar i integrar els diferents elements geomètrics en la seua identitat artística personal, transmetent sentiments i emocions. El desenvolupament d'aquesta competència promouria l'adquisició de recursos gràfics per a representar propostes gràfiques de manera sensible mitjançant el desenvolupament d'esbossos, croquis i anotacions a mà alçada.

Durant el primer curs, l'alumnat utilitzaria el dibuix a mà alçada, l'esbós i el croquis en la representació i en el desenvolupament d'idees, transmetent conceptes o emocions, i reproduiria referents o models representant els principals elements geomètrics.

En el segon curs, l'alumnat aprofundiria en aquestes habilitats, integrant amb destresa construccions geomètriques, comunicant i plasman les idees o conceptes desenvolupats en el croquis en la resolució definitiva dels projectes artístics o de disseny individuals o col·lectius.

2.3. Competència específica 3.

Desenvolupar propostes artístiques i de disseny, individuals o col·lectives, aplicant els fonaments de la geometria plana i fomentant la ideació gràfica.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència comporta l'adquisició d'un coneixement teòric i pràctic lligat a la comprensió i representació de l'espai bidimensional. A través de l'estudi dels traçats fonamentals, els polígons, les tangències bàsiques i les corbes tècniques i còniques, l'alumnat ampliaria els seus recursos gràfics per a la concepció i el disseny d'elements, reforçant i consolidant el vincle entre art i geometria.

Per tant, amb el desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat aprendria a triar i aplicar amb criteri procediments concrets vinculats a la geometria plana per a dissenyar propostes gràfiques diverses.

Durant el primer curs, l'alumnat estudiaria i utilitzaria la terminologia específica de l'assignatura, al mateix temps que aprofundiria en els sabers propis de la geometria plana, com les construccions poligonals i les tangències i enllaços, estudiades prèviament en la matèria d'Educació Plàstica Visual i audiovisual de 3r d'ESO.

Durant el segon curs, l'alumnat ampliaria els sabers esmentats anteriorment abordant coneixements de major complexitat per a la seua posterior aplicació en projectes artístics o de disseny.

Cal destacar que, si bé en el disseny curricular de la matèria s'ha considerat fonamental treballar l'aplicació dels coneixements tècnics a les arts plàstiques i al disseny durant els dos

cursos, aquesta aplicació s'hauria de desenvolupar amb major èmfasi durant el segon curs, prioritzant en el primer curs la consolidació dels sabers bàsics.

2.4. Competència específica 4.

Representar objectes, espais i projectes de disseny aplicant els sistemes de representació bàsics de la geometria descriptiva i seleccionant el més adequat en funció de la finalitat del projecte artístic.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència suposa l'adquisició d'un coneixement teòric i pràctic vinculat a la comprensió de l'espai tridimensional i la seua descripció sobre el suport bidimensional.

A través de l'estudi dels principals sistemes de representació de la geometria descriptiva, l'alumnat ampliaria la seua visió espacial, així com els seus recursos per a dibuixar amb precisió objectes i espais amb profunditat, seleccionant la perspectiva més adequada en funció de la finalitat del projecte artístic.

Per tot això, mitjançant el desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat aprendria a triar i aplicar amb criteri els diferents sistemes de representació per a materialitzar gràficament i amb rigor projectes artístics diversos.

Durant el primer curs, l'alumnat treballaria amb els principals sistemes de representació de la geometria descriptiva: el dièdric, l'axonomètric i el cònic, representant objectes i espais senzills, mentre que en el segon curs l'alumnat aprofundiria en aquests coneixements amb l'objectiu d'aplicar-los en la definició de les seues creacions artístiques.

2.5. Competència específica 5.

Aplicar les normes fonamentals UNE i ISO en la representació, definició i documentació de projectes gràfics i de disseny, valorant la seua funcionalitat i universalitat.

2.5.1. Descripció de la competència

Aquesta competència implica la identificació i comprensió dels codis gràfics i pautes establides per les normes generalitzades UNE i ISO, les qualitats fonamentals de la qual són la funcionalitat i la universalitat.

A través de l'aplicació d'aquestes, l'alumnat aprendria a comunicar de manera clara i unívoca els seus projectes personals individuals o col·lectius mitjançant croquis i esbossos, i entendria la normalització com un pas intermedi entre la idea i l'execució tècnica i material del disseny.

Per tot això, mitjançant el desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat representaria adequadament propostes gràfiques mitjançant l'ús de la normalització, al mateix temps que comprendria el seu valor universal en la interpretació i definició de projectes gràfics i de disseny.

L'alumnat de primer curs prioritzaria el reconeixement, l'anàlisi i la utilització de la normativa UNE i ISO mitjançant la interpretació de projectes bàsics, de manera que durant el segon curs l'alumnat podria aplicar amb destresa aquests coneixements en la definició dels seus propis projectes de disseny, valorant la universalitat del llenguatge normalitzat.

2.6. Competència específica 6.

Incorporar eines de dibuix digital en 2D i en 3D en el desenvolupament de propostes

gràfiques, individuals o col·lectives, triant la més adequada segons la finalitat del projecte.

2.6.1. Descripció de la competència

Aquesta competència assumeix l'adquisició d'un coneixement pràctic relacionat amb el maneig de les principals eines de dibuix digital en dues i tres dimensions. Mitjançant l'estudi i l'ocupació experimental dels principals programes, l'alumnat tindria recursos per a aplicar en l'àmbit digital els sabers adquirits en la matèria, establint vincles clars entre totes dues àrees. Al seu torn, es promouria el descobriment de les facilitats i avantatges que aporten les eines de dibuix digital.

Per tot això, amb el desenvolupament d'aquesta competència l'alumnat prendria consciència les possibilitats tècniques i expressives de les eines de dibuix digital i les podria aplicar amb destresa i criteri en la representació de projectes artístics individuals o col·lectius.

Durant el primer curs, l'alumnat hauria de distingir les diferents eines de dibuix digital, experimentant i editant obres de referència o creacions artístiques senzilles. L'alumnat de segon curs aprofundiria en el maneig d'aquestes, seleccionant-les amb criteri i introduint innovacions segons la intencionalitat expressiva del projecte.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics recullen aquells continguts que són imprescindibles per a adquirir les competències específiques i s'organitzen en cinc blocs. Aquests sabers adquireixen, al llarg dels dos cursos de Batxillerat, un major grau de dificultat i complexitat, aprofundint en aquests de manera progressiva.

3.1. Bloc 1. Geometria, art i entorn.

En el bloc "Geometria, art i entorn", es recullen els sabers relacionats amb la presència de la geometria en els diversos entorns naturals, artístics i arquitectònics, així com en el disseny i les seues especialitats: gràfic, publicitari, de producte, entre altres. També s'inclouen els continguts relacionats amb el dibuix a mà alçada, el croquis i l'esbós.

3.2. Bloc 2. Geometria plana.

En el bloque "Geometria plana", es presenten sabers fonamentals relatius a la concepció de l'espai bidimensional: traçats fonamentals, construccions poligonals, transformacions geomètriques, tangències bàsiques i corbes còniques i tècniques, amb el propòsit d'aplicar-les al disseny gràfic i a les arts plàstiques.

3.3. Bloc 3. Geometria descriptiva.

En el bloc "Geometria descriptiva", s'inclouen els sabers vinculats als principals sistemes de representació: vistes dièdriques, sistema axonomètric i sistema cònic, amb l'objectiu d'aplicar-los en la representació de la realitat o de projectes artístics propis.

3.4. Bloc 4. Normalització i disseny de projectes.

El bloc "Normalització i disseny de projectes" es reprenen als sabers bàsics vinculats a les normes fonamentals UNE i ISO, amb la finalitat de representar dissenys o projectes artístics de manera clara, unívoca i universal.

3.5. Bloc 5. Eines digitals per al disseny.

En el bloc "Eines digitals per al disseny", l'alumnat explora els principals programes de dibuix digital per a millorar les seues competències en el maneig d'aquests, amb la finalitat d'experimentar possibilitats plàstiques diverses i de representar dissenys fent ús de tècniques contemporànies.

ESBORRANY

	1 ^r curs	2 ^o curs
Bloc 1. Geometria, art i entorn CE1, CE2		
- La geometria en la naturalesa, en el entorn i en el disseny. - La geometria en la composició (proporció, equilibri, ritmo, moviment i simetria). - Composicions modulares en el disseny gràfic d'objectes i d'espais. - La proporció àuria en l'art. - La representació de l'espai. La perspectiva al llarg de la història de l'art. - La representació de l'espai en el disseny i art contemporani. - Estudis a mà alçada de la geometria de la forma. Apunts i esborranys.	X X X X X	X X X
Bloc 2. Geometria plana CE1, CE2, CE3		
- Traçats fonamentals - o Mediatriu i bisectriu. - o Paral·lelisme i perpendicularitat. - o Arc capaç. - o Angles en la circumferència. - Transformacions geomètriques. - o Igualtat i simetria. - o Gir, translació i homotècia. - Escales numèriques i gràfiques. Construcció i ús - Construccions poligonals. - o Aplicació en el disseny i les seues especialitats. - o Disseny gràfic de producte, de <i>packaging</i>, entre altres. - Tangències i enllaços. Casos bàsics. - o Aplicació en el disseny i les seues especialitats. - o Disseny gràfic, de producte, identitat corporativa, entre altres. - Corbes tècniques. - o Aplicació en el disseny. - Corbes còniques. - o Aplicació en el disseny.	X X X X X X X X X X X X X	X X X X X X X X X

	1 ^r curs	2 ^o curs
Bloc 3. Geometria descriptiva CE1, CE2, CE4		
- Concepte i tipus de projecció. Finalitat dels sistemes de representació.	X	X
- Sistema dièdric ortogonal en el primer diedre. Vistes en sistema europeu.	X	X
- Sistema axonomètric.	X	X
o Perspectives isomètrica i cavallera.	X	
o Aplicació al disseny.	X	
o Representació de la circumferència.		X
- Sistema cònic	X	X
o Perspectiva cònica, frontal i obliqua.	X	
o Aplicació al disseny.	X	
o Representació de llums i ombres.		X
- Estructures polièdriques. Els sòlids platònics		X
o Aplicació en la arquitectura i el disseny.		
Bloc 4. Normalització i disseny de projectes. CE2, CE5		
- Concepte de normalització. Les normes fonamentals UNE, ISO.	X	
- Necessitat i àmbit d'aplicació de las normes UNE, ISO.	X	
- Normes fonamentals i criteris bàsics d'acotació.	X	
- Sistema dièdric ortogonal en el primer diedre. Representació d'objectes mitjançant les seues vistes acotades. Talls, seccions i talls.		X
- Fases i documentació gràfica d'un projecte de disseny: del croquis al plano de taller.		X
Bloc 5. Ferramentes digitals per al disseny CE6		
- Ferramentes i tècniques digitals per al disseny	X	
- Dibuix vectorial en 2D.	X	
- Dibuix assistit per ordinador aplicat a projectes d'art i disseny.		X

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge pretenen crear contextos significatius perquè l'alumnat pugua desenvolupar les competències específiques. En aquest apartat es presenten criteris i principis per a dissenyar aquestes situacions.

Les situacions d'aprenentatge haurien de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per això, en el marc de la matèria de *Dibuix Tècnic aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny* s'utilitzarien referents i temes de transcendència vinculats amb els reptes del present com són: la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, l'acceptació i el maneig de la incertesa, la sostenibilitat i la gestió de residus, la valoració de la diversitat personal i cultural, la vida saludable i la resolució pacífica de conflictes, entre altres.

L'assignatura de *Dibuix Tècnic Aplicat* hauria de treballar, per tant, l'equilibri entre el rigor tècnic i l'expressió plàstica o el disseny. Al seu torn, hauria de fomentar els sabers propis del dibuix tècnic, la reflexió, la creativitat i el criteri estètic, posant en valor el procés com a vehicle d'aprenentatge i concebant l'error com una oportunitat per a continuar aprenent. Tot això estudiant i entenent el patrimoni com a font de coneixement i com a vincle cultural que fomenta els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica.

Cal destacar, per tant, que seria convenient afavorir aquest estudi transcendint les barreres de l'aula i connectant l'escola amb contextos artístics socials i exteriors, com les rutes culturals o els museus. La figura d'un coordinador cultural podria facilitar la gestió d'aquestes connexions, que, en definitiva són una manera de dinamitzar el context tradicional d'aprenentatge i fomentar la curiositat de l'alumnat per la cultura i els referents artístics.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i complir també amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, caldria reflexionar sobre els materials que s'empraran en les activitats així com sobre l'impacte mediambiental que provoquen, per la qual cosa es recomana la utilització de materials sostenibles i reciclats.

A més, seria recomanable posar en valor la diversitat personal i cultural dins de l'aula, aprofitant que en les matèries de caràcter aplicat no existeix un resultat únic. Caldria plantejar enunciats o activitats que permeten a l'alumnat incorporar les seues vivències personals per a integrar l'emoció en el procés i establir així vincles significatius amb els sabers bàsics i les competències específiques.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, i amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'haurien d'incorporar els principis del disseny universal, per a assegurar la inexistència de barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional de l'alumnat i garantir la seua participació i aprenentatge.

S'hauria de fomentar, al seu torn, una gestió saludable de la incertesa i del control del procés creatiu i normalitzar que el resultat final pugua ser diferent de l'esperat o fins i tot que patisca transformacions respecte de la idea inicial.

Per tot això, seria desitjable que el clima de l'aula propiciara un espai on el sentit emprenedor, la cooperació i el pensament crític i divergent foren l'eix vertebrador de l'assignatura, contribuint al fet que l'alumnat desenvolupe la seua autoestima, la seua autonomia i pugua enfrontar-se amb recursos a situacions presents o futures.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

CE1. Analitzar la presència de la geometria en la naturalesa, l'entorn construït, el disseny i la cultura visual i audiovisual relacionant els elements geomètrics amb el seu origen, funció i intencionalitat expressiva i comunicativa, valorant l'experiència estètica.

1r curs	2n curs
C1.1. Identificar formes geomètriques presents en la naturalesa, el disseny i l'entorn construït, abstractant qualitats d'imatges o produccions artístiques de diferents èpoques i estils.	C1.1 Descriure composicions geomètriques presents en la naturalesa, el disseny i l'entorn construït, analitzant gràficament imatges o produccions artístiques de diferents èpoques i estils.
C1.2. Determinar, en diversos entorns, els principis compositius de proporció, equilibri, ritme, moviment i simetria, analitzant el seu paper en la generació d'idees, imatges i formes.	C1.2 Localitzar la presència de mòduls i patrons geomètrics presents en els entorns natural, artístic i arquitectònic, argumentant la seua rellevància estètica i artística.
C1.3. Investigar la presència de formes geomètriques i principis compositius en els diferents contextos artístics i històrics, valorant la diversitat cultural, artística i estètica del patrimoni	C1.3 Argumentar la necessitat de l'ús de la geometria en els diferents contextos artístics i històrics, considerant la seua transcendència en els processos de disseny vinculats a la creació artística i el patrimoni.

5.2. Competència específica 2.

CE2. Realitzar dibuixos a mà alçada, esbossos i croquis integrant elements i construccions geomètriques, tant en la representació de la realitat com en l'expressió d'idees, sentiments i emocions vinculades a projectes artístics o de disseny.

1r curs	2n curs
C2.1. Utilitzar l'esbós i el croquis en el desenvolupament del procés creatiu, materialitzant pensaments, idees i propostes a través del dibuix a mà alçada.	C2.1. Dibuixar a mà alçada obres artístiques diverses, integrant les construccions geomètriques en l'expressió plàstica personal, amb destresa i precisió.
C2.2. Experimentar amb el croquis i el dibuix a mà alçada, treballant l'expressió plàstica d'idees, sentiments i emocions.	C2.2. Comunicar idees, sentiments i emocions mitjançant el dibuix de croquis, esbossos, anotacions i estudis geomètrics a mà alçada.
C2.3. Reproduir models o referents mitjançant el dibuix a mà alçada i la realització d'esbossos i croquis, representant amb encert els principals elements geomètrics.	C2.3. Plasmar les idees desenvolupades en el croquis, transferint les seues qualitats en l'execució tècnica dels projectes artístics o de disseny individuals o col·lectius.

5.3. Competència específica 3.

CE3. Desenvolupar propostes artístiques i de disseny, individuals o col·lectives, aplicant els fonaments de la geometria plana i fomentant la ideació gràfica.

1r curs	2n curs
C3.1. Utilitzar la terminologia específica de l'àrea comunicant conceptes relacionats amb la matèria.	C3.1. Emprar amb domini la terminologia específica de l'àrea comunicant amb rigor els conceptes relacionats amb la matèria.
C3.2. Construir formes poligonals, aplicant els traçats fonamentals bàsics: mediatriu, bisectriu, paral·lelisme, perpendicularitat, entre altres.	C3.2. Dibuixar amb destresa la representació de formes poligonals, atenent la neteja i precisió del traçat.
C3.3. Reproduir transformacions geomètriques com a igualtat, simetria, gir i translació, aplicant les seues possibilitats plàstiques en la composició i generació de formes.	C3.3. Reproduir transformacions geomètriques com a igualtat, simetria, gir, translació i homotècia, aplicant les seues possibilitats compositives en la generació d'estructures modulars.
C3.4. Resoldre tangències bàsiques, enllaços i corbes tècniques, representant els punts de tangència amb neteja i precisió.	C3.4. Traçar amb domini tangències bàsiques, enllaços, corbes tècniques i corbes còniques, atesa la neteja i precisió del traçat.
C3.5. Emprar formes poligonals, tangències bàsiques i corbes tècniques per a dissenyar propostes gràfiques senzilles.	C3.5. Dissenyar propostes de disseny gràfic diverses, individuals o col·lectives, aplicant polígons, tangències bàsiques, corbes tècniques i corbes còniques.

5.4. Competència específica 4.

CE4. Representar objectes, espais i projectes de disseny aplicant els sistemes de representació bàsics de la geometria descriptiva i seleccionant amb criteri el més adequat en funció de la finalitat del projecte artístic.

1r curs	2n curs
C4.1. Identificar el concepte de projecció, en els diferents sistemes de representació.	C4.1. Descriure el concepte de projecció, detallant la seua funció en els diferents sistemes de representació.
C4.2. Representar objectes senzills mitjançant el sistema dièdric, dibuixant les seues vistes en sistema europeu.	C4.2. Seleccionar les vistes mínimes necessàries per a la comprensió i representació d'objectes de complexitat diversa en sistema europeu.
C4.3. Representar objectes i espais	C4.2. Dibuixar sòlids polièdrics,

senzills utilitzant el sistema axonomètric: perspectiva isomètrica i cavallera, i el sistema cònic: perspectiva cònica frontal i obliqua.	objectes i espais complexos que incloguen circumferències, aplicant el sistema axonomètric: perspectiva isomètrica i cavallera, i el sistema cònic: perspectiva cònica frontal i obliqua.
C4.4. Utilitzar amb destresa les perspectives isomètrica, cavallera i cònica, frontal i obliqua, en la representació de projectes de disseny, comunicant de manera clara la seua imatge, forma i dimensió.	C4.4. Seleccionar el sistema de representació més adequat segons la finalitat dels projectes artístics o de disseny, distingint les seues possibilitats gràfiques i expressives.

5.5. Competència específica 5.

CE5. Aplicar les normes fonamentals UNE i ISO en la representació, definició i documentació de projectes gràfics i de disseny, valorant la seua funcionalitat i universalitat.

1r curs	2n curs
C5.1. Reconèixer els codis gràfics propis de la normalització diferenciant les pautes que estableixen les normes UNE i ISO.	C5.1. Classificar els codis gràfics propis de la normalització, analitzant el seu valor universal en la interpretació i definició de projectes gràfics i de disseny.
C5.2. Sintetitzar les regles de fitació, distingint les pautes i modalitats que estableixen les normes UNE i ISO.	C5.2. Utilitzar les normes UNE i ISO en el procés de fitació de peces, incloent en la seua representació les seccions i trencaments.
C5.3. Utilitzar les normes UNE i ISO en el procés de fitació de peces senzilles, atesa la neteja i precisió dels diferents traçats.	C5.3. Representar de manera normalitzada croquis o projectes, utilitzant les normes UNE i ISO amb rigor i comunicant de manera clara les dimensions dels objectes.

5.6. Competència específica 6.

CE6. Incorporar eines de dibuix digital en 2D i en 3D en el desenvolupament de propostes gràfiques, individuals o col·lectives, triant la més adequada segons la finalitat del projecte.

1r curs	2n curs
C6.1. Distingir les principals eines de dibuix digital contemporànies, contrastant les seues possibilitats tècniques i expressives.	C6.1. Emprar amb encert les eines de dibuix digital en 2D i 3D en la realització de projectes artístics o de disseny, individuals o col·lectius.
C6.2. Experimentar amb les possibilitats tècniques i expressives que ofereixen les principals eines de dibuix digital, practicant diversos estils de	C6.2. Seleccionar amb criteri les eines de dibuix digital segons la finalitat de projecte artístic o de disseny, diferenciant les seues capacitats tècniques i les seues possibilitats

representació.	expressives.
C6.3. Editar obres de referència i creacions artístiques senzilles amb eines de dibuix digital en 2D i 3D.	C6.3. Introduir innovacions en les representacions de creacions artístiques individuals i col·lectives utilitzant eines de dibuix digital en 2D i 3D.

ESBORRANY

DIBUIX TÈCNIC I I II

1. Presentació de la matèria

El dibuix tècnic és un mitjà d'expressió primordial en el desenvolupament de processos d'investigació científica, de projectes tecnològics i de creació d'un producte industrial o artístic.

Formalitza o visualitza el que s'està dissenyant o descobrint, proporcionant des d'una primera concreció de possibles solucions fins a l'última fase del desenvolupament, en què es presenten els resultats en plànols normalitzats, que garanteixen una interpretació objectiva i precisa.

És un llenguatge indispensable per a totes aquelles persones que es relacionen tècnicament a qualsevol nivell i vulguen convertir el seu treball en una activitat creadora. Contribueix eficaçment a comunicar idees en qualsevol moment del seu desenvolupament; en fase inicial és un bon instrument per a desenvolupar, mitjançant la confrontació d'opinions, treballs d'investigació o propostes de dissenys. Aquesta funció de comunicació que caracteritza el dibuix tècnic afavoreix les fases de creació i la posterior difusió informativa de l'objecte dissenyat.

La matèria potencia la visió espacial de l'alumnat mitjançant la representació tridimensional sobre el pla, la resolució de problemes gràfics i els projectes grupals i individuals, on la creativitat, el pensament crític, el respecte i l'empatia conflueixen en objectius comuns. El caràcter integrador i multidisciplinari de l'assignatura comporta una metodologia activa i participativa, d'aprenentatge per descobriment, d'experimentació sobre la base de resolució de problemes pràctics, o mitjançant la participació en projectes interdisciplinaris, i contribueix tant al desenvolupament de les competències clau corresponents com a l'adquisició dels objectius d'etapa. S'aborden també reptes del segle XXI de forma integrada durant els dos anys de Batxillerat, com el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, el consum responsable i la valoració de la diversitat personal i cultural.

Dins de les competències clau, trobem diverses connexions amb la competència matemàtica, en ciència, tecnologia i enginyeria, en perfecta consonància amb els referents arquitectònics, industrials o d'un altre àmbit artístic i que evidencia l'estreta relació entre el dibuix tècnic i les matemàtiques.

La competència en consciència i expressió culturals es reflecteix en els dissenys analitzats, des de la seua varietat estilística, de procedència i constructiva. Aquesta competència permet no sols conèixer i valorar el patrimoni local a partir del context en què aquest s'ha desenvolupat, sinó també obrir-se a altres societats i cultures, mostrant interès cap a aquestes.

La competència digital es desenvolupa tant en l'estudi d'obres d'arquitectura, enginyeria o altres elements creatius com en l'experimentació amb les eines bàsiques de programes de disseny, comparant-les amb l'instrumental tradicional de dibuix tècnic.

L'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual de Secundària Obligatòria proveeix l'alumnat dels fonaments geomètrics i la visió espacial inicial de sistemes de representació, conceptes aquests que donen base i continuïtat a un estudi més avançat en aquest nivell. De la mateixa manera, l'aprenentatge col·laboratiu de projectes interdisciplinaris plàstics serveix de vehicle per a posteriors tasques similars en aquesta etapa.

La transversalitat dels aprenentatges s'evidencia en altres matèries del Batxillerat d'Arts, com ara Disseny, on els sistemes de representació i les formes geomètriques són necessaris per a la concepció i desenvolupament de producte. El Dibuix Tècnic Aplicat a les Arts Plàstiques i al Disseny es configura en blocs de contingut similars però enfocats a la disciplina pràctica del disseny. Amb Fonaments de l'Art s'aprofundeix en la presència de la geometria en els diferents moviments artístics i èpoques històriques. Dibuix Artístic emprava conceptes matemàtics bàsics en composició i s'endinsa també en les eines digitals de disseny vectorial.

La matèria Dibuix Tècnic I i II desplega un conjunt de competències específiques que busquen que l'alumnat siga capaç d'apreciar i analitzar obres d'arquitectura, disseny i enginyeria des del punt de vista de les seues estructures i elements tècnics; de resoldre problemes gràficomatemàtics aplicant raonaments inductius, deductius i lògics que posen en pràctica els fonaments de la geometria plana; de desenvolupar la visió espacial per a recrear la realitat tridimensional per mitjà del sistema de representació més apropiat a la finalitat de la comunicació gràfica; de formalitzar dissenys i presentar projectes tècnics col·laboratius seguint la normativa a aplicar i d'investigar i experimentar amb programes específics de disseny assistit per ordinador (CAD).

Els programes i les aplicacions CAD ofereixen grans possibilitats, des d'una precisió i rapidesa més grans, fins a la millora de la creativitat i la visió espacial mitjançant models 3D. D'altra banda, aquestes eines ajuden a diversificar les tècniques a emprar i agilitar el ritme de les activitats, complementant els traçats en suports tradicionals. Tot això permetrà incorporar interaccions i dinamisme en les construccions tradicionals que no són possibles amb mitjans convencionals, i mostrar moviments, girs, canvis de pla i, en definitiva, una representació més precisa dels cossos geomètrics i les seues propietats en l'espai.

Al llarg dels dos cursos de Batxillerat els sabers adquireixen un grau de dificultat i aprofundiment progressiu, i l'alumnat s'inicia, en el primer curs, en el coneixement de conceptes importants a l'hora d'establir processos i raonaments aplicables a la resolució de problemes o que són suport d'altres posteriors, per a gradualment, en el segon curs, anar adquirint un coneixement més ampli sobre aquesta disciplina.

Els criteris d'avaluació, desglossats i establits per a cada curs, són l'element curricular que avalua el nivell de consecució de les competències específiques, i es formulen amb una evident orientació competencial mitjançant la mobilització de sabers bàsics, tant relatius a conceptes com a destreses i actituds, com ara l'autonomia i l'autoaprenentatge, el rigor en els raonaments, la claredat i la precisió en els traçats.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Analitzar la relació entre les matemàtiques i el dibuix geomètric en elements arquitectònics, d'enginyeria o d'altres àmbits artístics al llarg de la història i atenent la diversitat cultural.

2.1.1. Descripció de la competència 1

El dibuix tècnic es troba present en obres d'arquitectura, enginyeria i creacions artístiques de tots els temps. Suposa una eina bàsica tant per a la seua concepció i producció com també per a la seua expressió artística. L'anàlisi i estudi fonamental de les estructures i elements geomètrics d'obres del passat i present, des del respecte a la diversitat personal i cultural, contribueix al procés d'apreciació i disseny d'objectes i espais que posseïsquen rigor tècnic i sensibilitat expressiva.

Aquesta anàlisi implica el coneixement previ de construccions geomètriques fonamentals on subjauen operacions matemàtiques, al costat de polígons, corbes, tangències i els principals sistemes de representació espacial, i la indagació en la seua aplicació en diferents èpoques històriques. D'altra banda, es classifiquen els principals instruments de dibuix tècnic i les seues possibilitats, així com la seua correspondència en aplicacions CAD, des d'un posicionament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

La vinculació del dibuix amb les matemàtiques en els variats elements geomètrics analitzats permet connectar amb la competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM).

Quan finalitza el primer curs l'alumnat hauria d'haver analitzat diverses obres arquitectòniques, d'enginyeria o un altre tipus de dissenys creatius, amb l'objectiu de comprovar

la presència de construccions geomètriques en el seu disseny, i hauria d'haver-ne representat algunes emprant el material de dibuix adequat.

En el segon curs l'alumnat hauria d'identificar formes geomètriques en peces industrials d'una certa complexitat, i recrear-ne algunes, així com seleccionar l'instrumental de dibuix tècnic més adequat, comparant-lo amb les possibilitats de programari de disseny assistit per ordinador.

2.2. Competència específica 2

Resoldre gràficament operacions matemàtiques, relacions, construccions i transformacions, utilitzant fonaments de geometria mètrica a través de raonaments inductius, deductius i lògics.

2.2.1. Descripció de la competència 2

Aquesta competència aborda l'estudi de la geometria plana aplicada al dibuix arquitectònic i d'enginyeria a través de conceptes, propietats, relacions i construccions fonamentals. Proporciona eines per a la resolució de problemes matemàtics de manera gràfica, aplicant mètodes inductius i deductius amb rigor i valorant aspectes com la precisió, la claredat i el treball ben fet.

La gradual dificultat dels traçats bàsics en la geometria mètrica resulta fonamental per a anar avançant en construccions cada vegada més complexes de figures planes, fins a arribar a transformacions lligades al concepte de projecció espacial.

També aquesta competència afavoreix el perfil competencial STEM de l'alumnat, des de la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i la seua aplicació en solucions pràctiques.

Quan conclou el primer curs l'alumnat hauria de classificar i reproduir les principals construccions bàsiques de dibuix tècnic, relacions geomètriques de polígons i dissenys de peces amb tangències, igual que altres corbes tècniques, valorant la netedat i la cura en la presentació dels seus dibuixos o traçats digitals.

En el segon curs, l'alumnat hauria de manejar amb destresa traçats geomètrics més complexos, transformacions avançant en el concepte de projecció, amb l'objectiu de projectar els seus propis dibuixos amb prou claredat i exactitud, guanyant en autonomia i desenvolupant la seua identitat personal.

2.3. Competència específica 3

Representar la realitat tridimensional sobre la superfície del pla mitjançant els diferents sistemes de representació, valorant la importància del dibuix en arquitectura, enginyeria, disseny i altres àmbits artístics.

2.3.1. Descripció de la competència 3

Els sistemes de representació de la geometria descriptiva són necessaris en tots els processos constructius, ja que qualsevol procés projectual requereix el coneixement dels mètodes que permeten determinar, a partir de la seua representació, les seues vertaderes magnituds, formes i relacions espacials entre aquestes.

Dominar els diferents sistemes de representació a través de la conversió de les tres dimensions de l'espai en les dues del plànol-dibuix ofereix múltiples possibilitats de representació per a tot projecte gràfic, valorant les àrees d'aplicació més habituals. El programari digital de recreació 3D és de gran ajuda per a entendre el dibuix de sòlids polièdrics o de revolució i mètodes gràfics com el gir o abatiment. El treball amb els sistemes gràfics de representació condueix a solucions creatives i col·lectives, reflexionant sobre el resultat obtingut.

Aquesta competència específica es vincula amb la competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria per la seua contribució a la resolució de construccions d'ordre lògic en la recreació espacial. La competència digital té la seua cabuda en l'ús de les TIC i programes de disseny pel fet que indaga en els principis bàsics de cada sistema, així com en l'estudi de posicions característiques de sòlids.

Quan finalitza el primer curs l'alumnat hauria d'haver esquematitzat els principals sistemes de representació de l'espai i els seus principals camps d'acció, i hauria d'haver estudiat les seues possibilitats descriptives i d'obtenció de vertaderes magnituds a partir d'elements bàsics o figures planes.

En el segon curs, l'alumnat hauria d'experimentar amb la representació de sòlids, valorant la interrelació entre sistemes de representació gràfica i el seu caràcter de reversibilitat.

2.4. Competència específica 4

Documentar gràficament projectes arquitectònics i d'enginyeria, aplicant les normes UNO i ISO de manera apropiada i valorant la importància del croquis en la fase inicial d'un projecte.

2.4.1. Descripció de la competència 4

La normalització i delineació de peces industrials suposen la principal aplicació del sistema dièdric de representació, en què el croquis exerceix un paper essencial en la projecció inicial. Per tant, l'alumnat ha de conèixer una sèrie de convencions i normes per a dibuix tècnic que estableixen el codi fiable i inequívoc que connecta projectista, fabricant i usuari d'un determinat disseny.

La documentació gràfica de producte comprén la fase d'esbós o croquis, les vistes mínimes necessàries per a interpretar-la i l'acotació de mesures, i anirà des del dibuix de peces individuals manejant diferents escales fins a conjunts mecànics més complexos.

Aquesta competència específica connecta amb l'emprenedora mitjançant el procés de creació d'idees, prototips i solucions amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics i reflexionant al llarg de tota l'experiència, considerant-la una oportunitat d'aprendre.

La competència matemàtica es fomenta en l'alumnat amb l'ús d'escales gràfiques en els plànols de peces industrials, convencionalisme indispensable per a tot projecte gràfic d'objecte real.

Quan acaba el primer curs l'alumnat hauria de documentar tècnicament sòlids senzills, aplicant la normativa vigent UNO i ISO i valorant la correcta llegibilitat i funcionalitat de línies normalitzades, acotació, escales, vistes i simbologia.

En el segon curs, l'alumnat hauria de desenvolupar projectes normalitzats de peces i plànols de taller, combinant disseny, ecologia i sostenibilitat, amb sentit crític i reflexionant sobre la idoneïtat de les propostes i treballant en equip.

2.5. Competència específica 5

Participar en projectes col·lectius de creació digital d'objectes i espais en dues i tres dimensions mitjançant l'ús de programes específics CAD, valorant les aportacions de tots els membres de l'equip.

2.5.1. Descripció de la competència 5

La conversió digital de les eines de disseny en la societat actual condueix al seu obligat estudi en projectes d'enginyeria i arquitectura. Les solucions gràfiques basades en la precisió, la claredat i la rapidesa dels sistemes CAD exigeixen la recreació espacial i les construccions en pla. Aquesta competència suposa una iniciació a l'ús i aprofitament de les eines digitals de disseny assistit per ordinador, tant en dibuix vectorial de dues dimensions dins de l'àmbit de la geometria mètrica, com en tres dimensions connectant amb la representativa.

Aquesta alfabetització digital requereix una anàlisi crítica i desglossar tota la seua potencialitat, avaluant riscos i actuant en coherència. Aquesta competència també està lligada a la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, en la qual formar part d'un projecte col·lectiu implica desenvolupar empatia i generositat des d'una perspectiva àmplia i diversa, conjuminant esforços per a un aprofitament comú.

Quan conclou el primer curs l'alumnat hauria de realitzar dissenys 2D i 3D mitjançant les eines bàsiques de programes CAD, familiaritzant-se amb l'entorn de treball digital i valorant la seua eficàcia, exactitud i possibilitats projectuals.

Després del segon curs, l'alumnat hauria d'elaborar dissenys digitals a partir de formes primitives amb vista a presentacions de projectes en grup, en què la planificació del treball col·laboratiu vertebrava el sentit del producte final.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els sabers bàsics recullen aquells continguts que són imprescindibles per a adquirir les competències específiques i s'organitzen entorn de dos blocs interrelacionats. Com la matèria està present en els dos cursos del Batxillerat, s'ha dissenyat la corresponent gradació segons la seua progressiva dificultat.

Cada bloc es divideix en subblocs i aquests, al seu torn, en grups temàtics.

En el bloc "Geometria mètrica" es presenten els sabers relacionats amb la resolució de problemes sobre el pla, des d'una perspectiva històrica i en els diferents contextos en els quals està present: arquitectura, enginyeria i arts plàstiques. També es planteja la relació del dibuix tècnic i les matemàtiques i l'ús de la terminologia pròpia d'aquest àmbit disciplinari.

En el bloc "Geometria projectiva i normalització. Sistemes AD" es recullen els sabers necessaris per a representar gràficament la realitat espacial, expressar amb precisió les solucions a un problema constructiu o interpretar-les per a la seua execució. Així, s'hi inclouen els diferents sistemes de representació, les normes UNO i ISO, i els sistemes CAD.

3.2. Bloc 1. Geometria mètrica

B.1.1. Desenvolupament històric del dibuix tècnic CE1, CE2, CE3, CE5		1r Curs	2n Curs
G1. Breu recorregut històric			
- Tales, Pitàgores, Euclides, Hipàtia d'Alexandria		x	
- La geometria en l'arquitectura i l'enginyeria des de la Revolució Industrial. Els avanços en el desenvolupament tecnològic i en les tècniques digitals aplicades a la construcció de noves formes			x
- Camps d'acció i aplicacions: dibuix arquitectònic, mecànic, elèctric i electrònic, geològic, urbanístic, etc.		x	x
G2. Elements del dibuix tècnic en les formes de l'arquitectura, l'enginyeria i altres àmbits artístics			
- Elements geomètrics en conjunts arquitectònics de diferents èpoques i estils		x	
- Geometria en les arts plàstiques		x	
- Formes geomètriques en peces industrials		x	x
G3. Instrumental de dibuix tècnic. Terminologia			
- Instrumental tradicional. Principals eines i usos		x	
- Programari de disseny assistit per ordinador. Comparativa amb eines tradicionals			x
- Terminologia específica de la matèria		x	x

G4. Actituds		
- Respecte i interès per referents arquitectònics històrics i altres obres plàstiques	x	x
- Identificació de construccions de dibuix tècnic en peces industrials		x
B.1.2. Construccions geomètriques CE1, CE2, CE5	1r Curs	2n Curs
G1. Llocs geomètrics		
- Operacions bàsiques amb segments i angles	x	
- Arc capaç. Aplicacions dels llocs geomètrics a les construccions fonamentals	x	x
- Potència d'un punt respecte a una circumferència. Eix radical i centre radical		x
G2. Transformacions geomètriques		
- Isomètriques i isogonals: translació, gir, simetria i homotècia	x	
- Projectives: homologia i afinitat. Inversió		x
G3. Polígons		
- Triangles, quadrilàters i polígons regulars. Propietats i mètodes de construcció	x	x
- Equivalència entre polígons		x
G4. Tangències i corbes		
- Tangències bàsiques. Traçat amb eines digitals i sense	x	x
- Tangències mitjançant potència i inversió		x
- Corbes tècniques. Ovals i ovoides. Espirals	x	
- Corbes còniques: el·lipse, hipèrbola i paràbola. Rectes tangents. Traçat amb eines digitals i sense		x
G5. Actituds		
- Rigor en els raonaments i precisió, claredat i netedat en les execucions	x	x
- Resolució de tangències i corbes amb programari digital	x	x

3.3. Bloc 2. Geometria projectiva i normalització. Sistemes CAD

B.2.1. Sistemes de representació CE1, CE2, CE3, CE5	1r Curs	2n Curs
G1. Sistema dièdric		
- Punt, recta i pla. Tipologia. Alfabet i pertinences	x	x
- Interseccions. Paral·lelisme, perpendicularitat i distàncies	x	x
- Abatiments, girs i canvis de pla. Vertaderes magnituds. Figures contingudes en plans		x
- Poliedres: tetraedre, hexaedre i octaedre		x
- Superfícies radiades: piràmides i prismes. Seccions planes		x
- Cossos de revolució rectes: cons i cilindres		x
G2. Sistema axonomètric ortogonal i oblic		
- Perspectives isomètrica i cavallera. Eixos i coeficients de reducció.	x	x
- Elements bàsics: punt, recta i pla	x	
- Representació de figures i sòlids senzills	x	
- Representació de sòlids amb corbes		x
G3. Sistema de plans delimitats		
- Fonaments i elements bàsics	x	
- Resolució de problemes de cobertes senzilles		x

- Representació de perfils o seccions de terreny a partir de les seues corbes de nivell		
G4. Sistema cònic		
- Fonaments i elements del sistema. Perspectiva frontal i obliqua. Representació de figures planes	x	
- Representació de sòlids i formes tridimensionals a partir de les seues vistes dièdriques		x
G5. Aplicacions digitals		
- Ús de les TIC i experimentació en entorns virtuals d'aprenentatge aplicats als sistemes de representació	x	x
- Representacions físiques i virtuals de poliedres platònics		x
B.2.2. Normalització i documentació gràfica de projectes CE2, CE3, CE4, CE5	1r Curs	2n Curs
G1. Normalització		
- Escales gràfiques. Construcció i ús	x	x
- Concepte de normalització. Les normes fonamentals UNO i ISO. Aplicacions de la normalització: simbologia industrial i arquitectònica	x	x
- Elecció de vistes necessàries. Línies normalitzades. Acotació	x	x
- Representació de cossos i peces industrials senzilles	x	
- Croquis i plànols de taller. Talls, seccions i ruptures		x
G2. Projectes de col·laboració		
- Disseny, ecologia i sostenibilitat	x	
- Elaboració de la documentació gràfica d'un projecte d'enginyeria o arquitectònic senzill		x
- Plans de muntatge senzills. Elaboració i interpretació		x
G3. Sistemes CAD		
- Aplicacions vectorials 2D-3D. Eines i taulers bàsics	x	
- Fonaments de disseny de peces en tres dimensions	x	
- Modelatge de caixa. Operacions bàsiques amb primitives		x
- Aplicacions de treball en grup per a conformar peces complexes a partir d'altres més senzilles		x
G4. Actituds		
- Respecte i empatia amb les aportacions de les companyes i companys en el procés de treball col·lectiu	x	x
- Cooperació i responsabilitat en la part individual per a contribuir a un objectiu comú i a la cohesió del grup	x	x
- Cura d'espais i materials de treball. Sostenibilitat	x	x

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge posen en relació les competències específiques de l'assignatura Dibuix Tècnic amb contextos d'aprenentatge desitjables. En aquest apartat es presenten alguns principis que poden ajudar a dissenyar aquests contextos.

L'aprenentatge dels sabers bàsics propis de la matèria hauria d'establir-se en forma de bastimentada que consolide continguts adquirits en cursos previs incorporant-los de manera natural en propostes noves, evitant en la mesura que siga possible repetir conceptes.

Tenint en compte que les situacions d'aprenentatge han de connectar-se amb els reptes del segle XXI, en el context de la matèria de Dibuix Tècnic s'han de relacionar i justificar els referents que s'utilitzen sobre la base de la seua connexió amb eixos i temàtiques de transcendència social vinculats als reptes del present, com són: la resolució pacífica dels conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament o l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

L'anàlisi d'obres d'arquitectura de diverses cultures i procedències suposa aprofundir en la valoració de la diversitat personal i cultural, juntament amb valors de tolerància i respecte. També és una oportunitat per a indagar sobre el variat patrimoni artístic de la nostra comunitat, amb excel·lents exemples de diferents estils arquitectònics, que connecten el dibuix i la seua funció constructiva.

D'altra banda, per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els Objectius de desenvolupament sostenible, es recomana la incorporació de materials sostenibles i reciclats a l'aula. En aquest sentit es tractaria no sols d'utilitzar-los, sinó de reflexionar al voltant del seu ús i consum i del significat que proporcionen en les creacions d'aula.

Per a poder integrar les experiències personals de l'alumnat, podem detonar els processos d'aprenentatge partint de situacions quotidianes i de vivències compartides, establint els vincles pertinents amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea.

Incorporar referents de la cultura visual i audiovisual, com ara imatges de xarxes socials, tutorials o documentals, garanteix la connexió amb interessos i amb aprenentatges que l'alumnat ja posseeix, però que no vincula amb els aprenentatges de l'aula. Permet desdibuixar el límit entre el centre educatiu com a únic espai educador i l'exterior com a font d'experiències desvinculades de l'escola.

Per a contemplar altres contextos educatius que ajuden a donar sentit a l'aprenentatge en el lloc de la seua realització, podem utilitzar espais del centre educatiu més enllà de l'aula de referència (pati, corredors) per a així fomentar el sentiment de pertinença en l'alumnat, intentant que se senta part d'un col·lectiu, i reforçar la seua autoestima. També podem explorar les possibilitats del context més pròxim (barri, poble, ciutat) i establir relació amb els agents culturals de l'entorn. En aquest sentit podem propiciar la participació de dissenyadors i dissenyadores en el centre (mitjançant programes de residències artístiques o invitació a professionals vinculats al món del disseny industrial o l'arquitectura).

El desenvolupament del pensament crític i divergent permet enfrontar-se a altres situacions de manera creativa, per la qual cosa els processos de reflexió inherents a la pràctica del dibuix en el context de l'aula garanteixen aprenentatges transferibles a altres situacions en el seu dia a dia o a altres àrees de coneixement.

Les situacions d'aprenentatge han d'incloure necessàriament elements emocionals per la capacitat que tenen d'interferir i determinar els processos d'aprenentatge. En aquest sentit, la cura i l'ús respectuós dels espais de treball, de manera que els senten com a espais propis, pot ajudar a crear experiències més connectades amb l'alumnat i les seues necessitats afectives.

S'ha de garantir l'accés a l'aprenentatge del conjunt de l'alumnat aplicant els principis del disseny universal i l'accessibilitat per a l'aprenentatge (DUA-A), i atenent les dimensions física, cognitiva, sensorial i emocional.

És recomanable justificar de manera assertiva les opinions relatives al treball de l'alumnat, fomentant el reforç positiu i l'adequació de les apreciacions als objectius de la proposta i no a valoracions personals desvinculades d'aquesta.

Hem d'incentivar hàbits de constància i autoexigència, i el plaer per la consecució d'objectius reals. És important que l'alumnat es veja capaç d'acabar els processos i prendre consciència del propi aprenentatge fomentant la reflexió, per la qual cosa hem de programar tasques viables, flexibles i adaptades a les seues capacitats.

Per a fomentar altres formes de representació es recomana la utilització d'estratègies de pensament visual en la conceptualització de continguts curriculars, així com en l'organització i planificació de projectes o registre d'evidències en processos d'aprenentatge.

El desenvolupament de projectes col·lectius de creació digital d'objectes (vegeu CE05) fomenta la participació i el diàleg implicant l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació, l'aportació de diferents propostes per a sentir-se part d'un tot, en ferm compromís ciutadà en l'àmbit local i global. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats fomentant la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i la recepció d'idees alienes. A més, hem d'emprar un llenguatge inclusiu i igualitari que integre la diversitat inherent als grups amb els quals treballem, i hem de facilitar moments per a compartir idees i opinions de manera assertiva.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1

Analitzar la relació entre les matemàtiques i el dibuix geomètric en elements arquitectònics, d'enginyeria o d'altres àmbits artístics al llarg de la història i atenent la diversitat cultural.

1r Curs	2n Curs
C1.1 Relacionar les matemàtiques i el dibuix geomètric, valorant la seua importància en diferents camps com l'arquitectura, l'enginyeria o altres àmbits artístics al llarg de la història.	C1.1 Analitzar l'evolució de les estructures geomètriques i dels elements tècnics en l'arquitectura i enginyeria contemporànies, valorant la influència del progrés tecnològic i de les tècniques digitals de representació i modelatge.
C1.2 Identificar estructures geomètriques bàsiques a partir de referents arquitectònics del nostre patrimoni monumental.	C1.2 Identificar i recrear construccions geomètriques en peces industrials del nostre entorn, valorant l'aplicació pràctica del dibuix tècnic.
C1.3 Manejar correctament els principals instruments de dibuix tècnic, distingint la seua funció i terminologia específica.	C1.3 Comparar instruments, material i terminologia de dibuix tècnic amb eines de programari digital de disseny.
C1.4 Comparar la presència del dibuix geomètric en diferents cultures i relacionar-lo amb el context social, des d'una perspectiva de gènere entre altres.	

5.2. Competència específica 2

Resoldre gràficament operacions matemàtiques, relacions, construccions i transformacions, aplicant fonaments de geometria mètrica a través de raonaments inductius, deductius i lògics.

1r Curs	2n Curs
C2.1 Solucionar gràficament càlculs matemàtics i transformacions bàsiques aplicant conceptes i propietats de la geometria plana.	C2.1 Resoldre figures planes aplicant transformacions geomètriques i valorant la seua utilitat en els sistemes de representació.

C2.2 Traçar gràficament construccions poligonals basant-se en les seues propietats i mostrant interès per la precisió, claredat i netedat.	C2.2 Construir polígons amb equivalència d'àrees, aplicant proporcionalitat i valorant la claredat i netedat dels dibuixos.
C2.3 Resoldre amb precisió exercicis de tangències mitjançant tècniques gràfiques i digitals.	C2.3 Resoldre tangències aplicant els conceptes de potència i inversió, valorant la precisió del traçat gràfic i digital.
C2.4 Construir corbes tècniques lligades al concepte de tangència amb precisió en els diferents enllaços.	C2.4 Traçar corbes còniques i les seues rectes tangents aplicant propietats i mètodes de construcció amb eines digitals i sense.

5.3. Competència específica 3

Representar la realitat tridimensional sobre la superfície del pla mitjançant els diferents sistemes de representació, considerant la importància del dibuix en arquitectura, enginyeria, disseny i altres àmbits artístics.

1r Curs	2n Curs
C3.1 Representar elements bàsics en l'espai mitjançant sistema dièdric, determinant la seua relació de pertinença, posició i distància.	C3.1 Resoldre problemes geomètrics mitjançant abatiments, girs i canvis de pla, i obtenir vertaderes magnituds.
C3.2 Solucionar problemes d'intersecció, paral·lisme, perpendicularitat i distàncies en sistema dièdric.	C3.2 Representar cossos geomètrics i de revolució aplicant els fonaments del sistema dièdric, així com seccions planes en aquests.
C3.3 Definir elements i figures planes en sistema axonomètric i cònic, valorant la seua importància com a mètodes de representació espacial.	C3.3 Recrear la realitat tridimensional mitjançant la representació de sòlids en perspectives axonòmriques i còniques, utilitzant els coneixements específics d'aquests sistemes de representació.
C3.4 Representar i interpretar elements bàsics en el sistema de plans delimitats fent ús dels seus fonaments.	C3.4 Desenvolupar projectes gràfics senzills d'arquitectura o topografia mitjançant el sistema de plans delimitats.
C3.5 Valorar el rigor gràfic de les representacions i les aplicacions digitals basades en sistemes de representació.	C3.5 Valorar el rigor gràfic de les representacions i la recreació digital de sòlids.

5.4. Competència específica 4

Documentar gràficament projectes arquitectònics i d'enginyeria, aplicant les normes UNO i ISO de manera apropiada i valorant la importància del croquis en la fase inicial d'un projecte.

1r Curs	2n Curs
C4.1 Documentar gràficament objectes senzills mitjançant les seues vistes delimitades aplicant la normativa UNO i ISO en la utilització de sintaxis, escales i formats, valorant la importància d'usar un llenguatge tècnic comú.	C4.1 Elaborar la documentació gràfica apropiada per a projectes de diferents camps, formalitzant i definint dissenys tècnics de realització i plànols de conjunt, segons la normativa UNO i ISO.

C4.2 Utilitzar el croquis i l'esbós com a elements de reflexió en l'aproximació i la indagació d'alternatives i solucions als processos de treball.	C4.2 Emprar croquis per a l'estudi de talls, seccions i ruptures en el disseny de peces industrials.
C4.3 Apreciar la netedat i claredat dels traçats, respectant les vistes mínimes necessàries.	C4.3 Valorar la netedat, claredat i resolució de la delineació normalitzada.

5.5. Competència específica 5

Participar en projectes col·lectius de creació digital d'objectes i espais en dues i tres dimensions mitjançant l'ús de programes específics CAD, valorant les aportacions de tots els membres de l'equip.

1r Curs	2n Curs
C5.1 Crear figures planes mitjançant programes informàtics de dibuix vectorial usant les eines que aporten i les tècniques associades.	C5.1 Representar objectes i construccions mitjançant aplicacions CAD, valorant les possibilitats que aquestes eines aporten al dibuix i al treball col·laboratiu.
C5.2 Representar digitalment sòlids tridimensionals mitjançant eines digitals 3D bàsiques.	C5.2 Recrear virtualment peces en tres dimensions aplicant operacions algebraïques entre primitives per a la presentació de projectes en grup.
C5.3 Dissenyar peces buscant la netedat i claredat de formes, utilitzant les eines CAD més adequades.	C5.3 Dissenyar digitalment conjunts mecànics cuidant la presentació, la claredat i la simplicitat del producte final, així com la documentació tècnica necessària.

DISSENY

1. Presentació

El disseny és l'activitat creativa que té com a finalitat projectar l'aspecte, funció i producció d'elements funcionals, bé siguin bidimensionals i es construïsquen a partir dels aspectes fonamentals de la comunicació gràfica, o bé tridimensionals, és a dir objectes, productes o espais. Dissenyar implica materialitzar idees, donar solució a problemes pràctics amb criteri estètic i equilibrant forma i funció. És una activitat pràctica i enfocada a aportar solucions, però també és una eina que permet el desenvolupament de la creativitat, la mirada personal i la identitat en l'alumnat adolescent, i a partir de la qual poder comprendre el món que els envolta i contribuir a la seua transformació.

El concepte de disseny ha evolucionat al llarg de la història de la humanitat, donant resposta a les necessitats funcionals i comunicatives requerides a cada moment i context, encara que adquireix gran rellevància a partir de la Revolució industrial, quan els processos industrials mecanitzats catapulten les possibilitats tècniques i comunicatives. En l'actualitat, els recursos digitals i de les TIC proporcionen múltiples eines que faciliten la labor de dissenyadores i dissenyadors tant en el procés de planificació com de resolució tècnica i suposa una revolució en els temps, metodologies de treball, tècniques de creació, presentació i difusió de projectes.

El disseny és un procés complex en el qual intervenen diferents disciplines i que es projecta sobre camps molt diversos. Com a activitat creativa que és, forma part de la cultura visual i audiovisual i va intrínsecament lligat a la història de l'art, però es diferencia d'aquest que la creativitat no es posa al servei de l'autoexpressió sinó de la cerca de solucions a problemes per resoldre amb unes premisses de partida. En aquest sentit, serà fonamental que l'alumnat compregua que ha de triar amb criteri i rigor la seua estratègia per a abordar un projecte de disseny, justificant la selecció de recursos i materials en la creació, ja que existeixen múltiples respostes creatives adequades encara que no totes resulten vàlides si no responen amb coherència a la finalitat subjacent.

El disseny és una activitat fonamental en la societat, indústria i economia actual. Per això es fa necessària una reflexió sobre com optimitzar els recursos disponibles i dur a terme un disseny sostenible que possibilita l'equilibri entre la qualitat de vida i la modificació de l'entorn sense deteriorar el medi ambient i sense comprometre els recursos naturals. Al costat d'aquesta reflexió de sostenibilitat sorgeix un discurs centrat en la igualtat d'oportunitats, en el respecte a la diversitat, la lluita contra estereotips i discriminacions i, en conseqüència, l'adequació d'un disseny cada vegada més inclusiu. Aquests factors lligats a l'ètica impacten en l'alumnat contribuint a desenvolupar la seua sensibilitat al mateix temps que el seu criteri estètic, facilitant-li eines per a desenvolupar idees, representant-les i projectant-les de manera expressiva i explorant la seua creativitat. A través de la correcta aplicació dels elements configuratius, aprendrà a comunicar-se de manera efectiva, afectiva i eficient, especialment en l'emissió de missatges gràfics, comprenent que la correcció en la comunicació gràfica és equivalent a la correcció ortogràfica, aspecte fonamental en l'aprenentatge de qualsevol disciplina.

Aquesta matèria articula els seus sabers d'acord amb els components de la Competència Consciència i expressió culturals, i s'aborden des dels blocs següents: Disseny i societat, en el qual s'introdueix la relació dels principals camps d'aplicació del disseny amb la història de l'art, des d'un enfocament crític en relació a la seua dimensió ètica i socioeconòmica; el disseny i la seua configuració formal, en el qual s'abordaran la sintaxi visual i comunicativa, que possibiliten la seua estructura expressiva, formal i semàntica; Les fases del disseny, que aborda la metodologia *projectual* per a desenvolupar una proposta, des de la detecció de necessitats a la idea inicial i el desenvolupament tècnic i creatiu, amb especial recalcament en el disseny inclusiu i la sostenibilitat; el disseny gràfic, el disseny de producte i el disseny d'espais com a àmbits principals d'aplicació, amb els seus diferents característiques, tècniques i processos.

Com a continguts transversals s'inclouran la gestió responsable dels residus i la seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels materials utilitzats en els projectes. D'igual manera, i sempre que

sigués possible el seu accés, s'inclourà com a saber transversal l'ús d'eines digitals aplicades tant al disseny bidimensional com tridimensional.

L'assignatura de Disseny reforça els continguts adquirits per l'alumnat en l'ESO, especialment referent a les competències d'Educació Plàstica, Visual i Audiovisual, ja que es parteix de l'adquisició d'un bagatge visual, cultural i artístic, així com del coneixement de les principals tècniques i mètodes de producció gràficoplàstica i audiovisual. Això permet a l'alumnat disposar de recursos de representació, així com associar el gust i interessos creatius propis amb referents artístics contemplats que han conformat en ells un ampli ventall estètic.

La matèria contribueix als principis pedagògics i perfil d'eixida del Batxillerat ja que aporta a l'alumnat coneixements, habilitats i actituds que li permeten desenvolupar funcions socials vinculades al seu futur formatiu i professional. Es fomenta la seua capacitat d'aprendre per si mateix, treballar en equip en projectes conjunts i aplicar els mètodes d'investigació i creació apropiats. El desenvolupament de la matèria vincula cadascuna de les competències específiques que haurà d'adquirir l'alumnat en finalitzar el curs amb totes les competències clau, a més de amb els reptes i desafiaments del segle XXI, locals i globals. Per a l'adquisició de les competències específiques seran necessàries unes situacions d'aprenentatge que permeten a l'alumnat desenvolupar aquestes habilitats de creació, innovació, treball en equip i experimentació amb diferents tècniques de representació. D'aquesta manera, els coneixements, destreses i actituds s'adquiriran de manera interrelacionada i progressiva, atenent el seu grau de complexitat. Mitjançant aquestes situacions d'aprenentatge, l'alumnat tindrà una visió més detallada tant de les seues aplicacions directes en el món laboral i professional, com de la transferència d'aquestes experiències a altres camps o disciplines de saber diferents.

Finalment, en el document es defineixen els criteris d'avaluació, orientats a conèixer el nivell d'acompliment de l'alumnat, en el seu procés d'aprenentatge, en l'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria. És a dir, en quin grau és capaç de realitzar determinades actuacions, mobilitzant els sabers bàsics en situacions concretes.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Investigar i analitzar propostes de disseny atenent la seua evolució històrica, estils i àmbits d'aplicació, apreciament la seua aportació a l'imaginari sociocultural, ètic i estètic.

2.1.1. 2.1.1. Descripció de la competència

La primera competència pretén vincular l'alumnat amb l'entorn social, cultural i artístic a través de l'exploració de propostes de disseny, tant bidimensionals com tridimensionals, de diferents èpoques i geografies, que denoten l'evolució paral·lela que ha patit el disseny respecte a les necessitats socials, industrials, comunicatives i estètiques, així com la seua relació amb la història de l'art. L'alumnat comprendria, a través d'aquesta anàlisi, la rellevància del disseny en la creació missatges i imaginari estètic, contribuint d'aquesta manera a desenvolupar la Competència en Consciència i expressions culturals, i vinculant la construcció de la seua pròpia identitat amb els estímuls que l'envolten i que formen part de la cultura visual i audiovisual.

Serà fonamental comprendre que el disseny té múltiples aproximacions i solucions a un mateix plantejament o problema d'eixida depenent de les decisions que pren la creadora o creador, i això repercuteix favorablement o desfavorablement en la construcció d'un imaginari col·lectiu divers, que fomenti la no-discriminació per raó de naixement, sexe, origen racial o ètnic, discapacitat, edat, malaltia, religió o creences, orientació sexual o identitat de gènere o qualsevol altra condició o circumstància personal o social. Serà tasca de l'alumnat detectar errors i encerts per a calibrar la correcció de les propostes, tenint en compte el context de creació i la seua intenció comunicativa i expressiva, així com discernir la seua aportació a nivell ètic en la societat i desenvolupar així la Competència Ciutadana. En aquesta argumentació serà necessari l'ús del vocabulari i la terminologia específica de l'àrea amb rigor, desenvolupant la Competència en Comunicació lingüística i Plurilingüe.

La investigació es durà a terme seguint una metodologia de treball ordenada, que permeta aprofundir en el context cultural i social de les propostes, i a través de canals i mitjans físics i/o virtuals, fomentant la investigació i la lectura com a font de coneixement i acostament a la cultura.

Aquesta competència específica es vincula amb la Competència Digital en la promoció de la utilització de les TIC, afavorint l'ús de mitjans digitals per a buscar, obtindre i tractar informació, respectant els principis ètics del seu ús, així com el coneixement dels drets i els riscos en el món digital.

En síntesi, la finalitat d'aquesta competència és que l'alumnat siga capaç d'analitzar propostes de múltiple naturalesa, de manera estructurada i ordenada, jutjant la seua dimensió ètica des d'una perspectiva de gènere, multicultural i sostenible, quant a la seua ideació i processos de creació, prenent consciència de l'aportació del món del disseny als desafiaments i reptes del segle XXI.

2.2. Competència específica 2

Analitzar diferents produccions de disseny bidimensional i tridimensional, relacionant els aspectes formals amb la seua intenció funcional, estètica i comunicativa, explicant amb terminologia adequada el seu impacte mediambiental i socioeconòmic.

2.2.1. Descripció de la competència

Explorar diferents produccions implica conèixer els aspectes formals fonamentals del disseny, tant en la comunicació gràfica com en el disseny de producte i espais, per a poder valorar les solucions creatives aplicades en cada cas, comprénent el problema al qual es pretén donar resposta, i arribar a discernir les raons darrere de l'elecció conscient de les i dels creadors en cada cas.

L'alumnat hauria de ser capaç de reconèixer els processos de treball que deriven en el producte final, desenvolupant per a això la Competència Matemàtica i Competència en Ciència, Tecnologia i Enginyeria. Aquesta comprensió permetria discernir l'adequació del producte a la finalitat, vinculant les característiques formals amb la intenció comunicativa, expressiva i estètica, desenvolupant la Competència en Consciència i expressió culturals. Conèixer la intenció darrere de la creació d'una proposta de disseny implica comprendre que els aspectes formals i funcionals estan al servei de la comunicació, donant resposta a una idea, problemàtica o repte que s'aborda a partir dels elements configuratius i formals. Per a dilucidar aquesta relació es necessitaria conèixer i utilitzar amb rigor el vocabulari específic de la matèria, desenvolupant la Competència en Comunicació lingüística, i mostrar-se permeable a valoracions alienes i contraargumentacions, desenvolupant l'obertura de ment i la comunicació assertiva.

En aquest procés d'anàlisi i observació de productes aliens, l'alumnat aniria enriquint el seu bagatge estètic i cultural, ampliant els seus referents a través de l'exposició a diferents peces i interpretant l'impacte que tenen en la seua construcció social, especialment en la seua vinculació a les temàtiques de gran importància social actuals, extraient conclusions que servisquen d'estímul per a les seues pròpies creacions, desenvolupant la Competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

2.3. Competència específica 3

Planificar la creació de propostes gràfiques, productes i espais, mitjançant un procés metodològic estructurat, justificant la selecció de tècniques, eines i procediments sobre la base de la finalitat del disseny.

2.3.1. Descripció de la competència

En disseny la creativitat no és improvisació, i per tant, el primer pas per a la creació d'una proposta és planificar el procés de treball que se seguirà fins a obtindre l'art final o producte final, entenent que per a un mateix repte hi ha diferents solucions possibles, però que no tota resposta és vàlida, i per a discernir-ho s'ha d'avaluar en tot moment l'estat de la proposta. Per a això, l'alumnat haurà de ser coneixedor de la metodologia *projectual*, consistent en el conjunt de procediments per a resoldre un problema de disseny, així com dels principals recursos i processos d'elaboració d'una proposta de disseny. D'aquesta manera, es desenvoluparà la Competència Personal, social i

d'aprendre a aprendre, així com l'Emprenedora, ja que dissenyar implica prendre decisions de manera conscient i coherent a la finalitat desitjada. A més, la Competència en Consciència i expressions culturals serà present en tant que aquesta selecció conscient tindrà en compte indiscutiblement l'aportació personal i creativa de qui dissenya.

Planificar és el primer pas en la producció del disseny. Idear la proposta requereix una anàlisi prèvia en el qual es preveuen les diferents opcions d'acostament a la problemàtica i es tria la més adequada a la finalitat. Aquesta selecció ha de ser justificada i argumentada. Per a iniciar aquesta primera fase del procés s'ha de conèixer la metodologia *projectual*. Aquesta part del pensament analític genera un aprenentatge actiu a través de la creativitat i la iniciativa. És un element viu que pot i deu reconduir-se en la mesura en què els reptes i problemàtiques preestablits es veguen resoltos o no. Per a això cal abordar una sèrie de fases que podem descriure com la definició del problema o repte a abordar, la recopilació i anàlisi de dades, desenvolupament de la idea prèvia, selecció de recursos materials i tecnològics, experimentació, verificació i creació de la solució final. En cadascuna de les fases del projecte serà necessari utilitzar estratègies de pensament creatiu i divergent per a preveure diferents propostes i aproximacions a un mateix plantejament. S'haurien d'avaluar les solucions aportades i reconduir, si fora necessari, la proposta.

Encara que el disseny s'ha de diferenciar de l'art perquè està al servei d'una necessitat preestablida, com a element creatiu no està exempt de la visió estètica de qui el produeix, sempre que siga coherent amb la finalitat buscada. En aquest sentit, l'alumnat haurà d'indagar en els seus referents fins a aconseguir un estil estètic amb el qual se senta identificat i aportar la seua creativitat al desenvolupament i millora del seu entorn social.

2.4. Competència específica 4

Crear propostes de disseny, utilitzant diferents sistemes de representació i presentació, amb criteri estètic, rigor i precisió tècnica, donant resposta a les necessitats detectades, des d'una perspectiva personal, sostenible i inclusiva.

2.4.1. Descripció de la competència

Una vegada s'ha analitzat el *brífig*, es procedeix a la creació de la proposta de disseny gràfic, de producte o espais, per a la qual són requerits coneixements tècnics i processos d'elaboració més importants, tant analògics, gràficoplàstics com a digitals, que ajuden a desenvolupar la sensibilitat artística i el criteri estètic. En aquest procés l'alumnat reforçaria els coneixements i habilitats adquirides en Educació Plàstica, Visual i Audiovisual, aprofundint en els sistemes i mitjans de representació, així com en l'aplicació dels principis de producció creativa, ajustant les diferents opcions a la intencionalitat estètica i comunicativa del projecte. Per a això farà ús de diferents mitjans, tant gràficoplàstics, com a audiovisuals i digitals. Actualment l'ús de programes de disseny és indispensable, tant per al disseny bidimensional com tridimensional, i encara que no siga l'única opció resolutiva és rellevant conèixer els recursos digitals disponibles i utilitzar-los amb rigor i respecte per la normativa vigent, desenvolupant la Competència digital.

Així mateix, serà indispensable per a l'alumnat conèixer els principals sistemes de representació i els processos de construcció i fabricació de maquetes i prototips senzills per a desenvolupar les propostes i fer ús d'aquests per a materialitzar-les, desenvolupant la Competència empenedora.

En finalitzar el curs, l'alumnat hauria après les tècniques de producció necessàries per a concretar les seues propostes creatives, amb rigor tècnic, disciplina i un bon ús d'espais i eines, així com els elements fonamentals per a la creació d'arts finals en disseny gràfic. Per a això es desenvoluparà la Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria.

2.5. Competència específica 5

Concretar el producte dissenyat mitjançant la realització d'arts finals, maqueta o prototipatge, amb exigència en la qualitat de l'acabat i valorant la dimensió professional vinculada a les diferents àrees del disseny.

2.5.1. Descripció de la competència

El pas final en el procés de creació d'una proposta de disseny és la materialització del producte i la seua presentació i justificació davant la comunitat, entenent per aquesta el conjunt d'agents implicats en la tasques, en clara vinculació amb la Competència Ciutadana. Per a això serà necessari conèixer els aspectes més rellevants de la producció que possibiliten la selecció dels materials i processos més adequats, desenvolupant la Competència matemàtica i Competència en Ciència, tecnologia i enginyeria.

L'alumnat haurà de ser capaç d'elaborar arts finals per a impressió, maquetes o prototips amb adequació tècnica i exigència en l'acabat. A més, haurà de ser capaç de presentar la proposta i justificar les decisions preses, podent avaluar la qualitat del producte final i l'èxit en la seua intenció comunicativa. Per a aquesta presentació i justificació serà imprescindible la correcta expressió en públic, desenvolupant així la Competència en Comunicació lingüística, elaborant discursos profunds que expliquen el procés i resultat final.

És important comprendre la dimensió sociocultural del disseny, valorant la contribució del teixit professional tant en l'economia com en la comunicació i aportació de solucions a problemàtiques socials, especialment les referides als reptes del segle XXI, i coneixent la possibilitats formatives de futur vinculades al disseny.

Per a la concreció final es tindran en compte criteris de sostenibilitat, buscant optimitzar els recursos disponibles, tant en la creació com en la presentació del producte. En el cas de les propostes col·lectives, s'haurà de realitzar un repartiment de tasques que atenga la diversitat, siga inclusiu i s'adapte a les potencialitats i possibilitats de cada persona. Així mateix, es potenciarà la flexibilitat i la capacitat de treball en equip.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

En el present apartat presentem els sabers bàsics a desenvolupar en la matèria de Disseny.

Els sabers bàsics són el conjunt de coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts propis de la matèria, l'aprenentatge de la qual és necessari perquè l'alumnat adquireixca les competències específiques que podran ser ampliades i adaptades al seu context escolar. Aquests sabers es distribueixen en sis blocs que al seu torn es divideixen en subblocs, encara que els coneixements s'interrelacionen entre si i s'han de tindre en compte en conjunt per a adquirir les competències específiques.

El primer bloc, Disseny i societat, recull els sabers relacionats amb els principals camps d'aplicació del disseny: el disseny gràfic, de producte i d'espais, des d'un vessant d'evolució històrica i tècnica, a partir d'elements, tendències, escoles i figures rellevants. El contingut d'aquest bloc aprofundirà en els sabers adquirits en l'etapa secundària, especialment en Educació Plàstica, Visual i Audiovisual, sobre referents de la cultura visual i audiovisual i del patrimoni artístic, aprofundint en exemples paradigmàtics del món del disseny, contribuint a l'ampliació de l'alfabetització cultural i artística de l'alumnat, i estimulando la seua capacitat crítica sobre els missatges i estètiques benivoludes.

En el segon bloc, El disseny: configuració formal, es detallen els elements formals bàsics del llenguatge visual, bidimensional i tridimensional, així com els principals sistemes de representació espacial, ja que aquests seran necessaris tant per a la planificació prèvia com per a la producció de productes de disseny. Aquest bloc detalla la sintaxi de la imatge i la seua capacitat expressiva i comunicativa a través dels elements configuratius formals, tècniques i materials adaptats al context. S'inclou així mateix, per la seua indubtable importància el coneixement sobre eines TIC aplicades tant a la investigació i anàlisi, com a la representació de dissenys bidimensionals i tridimensionals i la normativa vigent respecte a llicències d'ús.

El tercer bloc, Les fases del disseny, es refereix als diferents moments que conformen la metodologia *projectual*, des de la detecció de les necessitats i recollida d'informació a la materialització del projecte de disseny, així com el vocabulari específic de l'àrea, per a poder expressar-se amb correcció, assertivitat i criteri a l'hora de justificar les eleccions preses, a través del coneixement de tècniques d'escolta activa i expressió assertiva.

En el quart bloc, Disseny gràfic, es presenten els continguts referits al disseny bidimensional en els seus principals àmbits d'aplicació: el disseny corporatiu, editorial, publicitari i la senyalística. Es detallen els principis bàsics de la comunicació gràfica: la percepció visual, la tipografia, el color, la composició i la imatge. A més, s'inclouen les tècniques i processos, graficoplàstics i digitals, més comuns per a creació de projectes gràfics, tenint en compte la preparació del disseny i de les arts finals.

El cinqué bloc, Disseny de producte, recull la tipologia d'objectes i les característiques formals i estètiques que es relacionen amb la seua funció, així com l'exploració dels sistemes de representació espacial com a element necessari per a projectar un disseny de producte i les diferents possibilitats i materials per a realitzar maquetes o prototips. S'inclou també l'ergonomia i l'antropometria en la seua aplicació a productes com a element bàsic per a un disseny adaptable a la diversitat funcional i accessible.

Finalment, en el sisé bloc: Disseny d'espais, es detallen les tipologies d'espai, les sensacions psicològiques associades a aquests i les seues funcions i les característiques de les maquetes i prototips espacials, així com els recursos digitals disponibles per al disseny d'espais, amb èmfasis en les característiques de l'espai inclusiu.

Bloc 1: Disseny i societat CE1, CE2
SB 1.1. Concepte i evolució històrica del disseny: - Principals tendències, períodes, escoles i personalitats del disseny.
SB 1.2. Camps d'aplicació del disseny gràfic, de producte i espais. Teixit social, cultural i professional. Estudis vinculats al disseny.
SB 1.3. Disseny, ètica i comunicació social: - Disseny, ecologia i sostenibilitat. - El disseny en la societat de consum. Publicitat i contrapublicitat. - Disseny i diversitat. Disseny inclusiu. - Categories estètiques. Els estereotips en el disseny. - L'ètica de les imatges i productes en el món actual: la superació d'estereotips, prejudicis i convencionalismes. - Aportació de les cultures no occidentals al cànon del disseny universal. L'apropiació cultural.
SB 1.4. Eines digitals de cerca d'informació i visualització.
SB 1.5. Atenció i sentit crític en l'exploració de propostes de disseny en entorns físics i virtuals.
Bloc 2: El disseny: configuració formal CE1, CE2, CE4, CE5
SB 2.1. Comunicació visual: - Punt, línia, pla, color, forma i textura. - Sintaxi de la imatge bidimensional i tridimensional. - Ordenació i composició de la forma en l'espai. - Qualitats comunicatives i expressives dels elements.
SB 2.2. Sistemes de representació.
SB 2.3. Materials i tècniques gràficoplàstiques. Qualitats emotives i expressives.
SB 2.4. Recursos digitals i programes informàtics per a la creació de dissenys bidimensionals i tridimensionals. Normativa vigent en relació a llicències d'ús. Entorns virtuals

d'aprenentatge. Fonaments de la propietat intel·lectual. La protecció de la creativitat. Patents i marques.
SB 2.5. Terminologia específica per a la descripció formal d'elements de disseny.
Bloc 3: Les fases del disseny CE3, CE4, CE5
SB 3.1. Metodologia <i>projectual</i> . Estratègies de planificació, organització i gestió de projectes.
SB 3.2. Processos de pensament creatiu i resolució de problemes.
SB 3.3. Vocabulari relatiu a processos d'investigació, planificació, creació i materialització de produccions de disseny.
SB 3.4. Tècniques d'escolta activa i assertiva. Empatia. Sentit de la responsabilitat i sentit ètic en l'elecció de temàtiques, processos i materials. Resiliència i disposició al treball. Adaptabilitat.
SB 3.5. Sentit de la iniciativa, proactivitat i compromís amb la qualitat de l'acabat.
Bloc 4: Disseny gràfic CE3, CE4, CE5
SB 4.1. Elements configuratius bàsics: - Teoria de percepció visual i recursos del llenguatge visual. - La tipografia: principals famílies, llegibilitat, propietats i usos. - El color. Possibilitats comunicatives i expressives. Usos culturals. - La composició. Reticle. Formats. Maquetació. - La imatge. tractament de la imatge digital. - Ètica i significats de les imatges. La inclusivitat i la superació de convencionalismes, estereotips i prejudicis.
SB 4.2. Processos i tècniques: - Tècniques gràficoplàstiques. - Assistents i programes digitals específics de disseny. - Preparació d'arts finals.
SB 4.3. Principals àmbits d'aplicació del disseny gràfic: - La imatge de marca: el disseny corporatiu. - Disseny editorial: maquetació. - El disseny publicitari. La comunicació gràfica. Contrapublicitat. - La senyalística.
SB 4.4. Vocabulari específic de disseny gràfic.

Bloc 5: Disseny de producte CE3, CE4, CE5
SB 5.1. Tipologia, morfologia i funcions dels objectes.
SB 5.2. Elements configuratius bàsics: - Materials, textures, formes i colors.
SB 5.3. Sistemes perspectius de representació aplicats al disseny de producte.
SB 5.4. Maqueta i prototip. Tècniques i materials.
SB 5.5. Relació entre objecte i usuari: - Antropometria. Ergonomia. - Disseny d'objecte i diversitat funcional. Disseny inclusiu.
SB 5.6. Principals àmbits d'aplicació: - Embalatge. - Disseny tèxtil. - Disseny d'objectes.
SB 5.7. Vocabulari específic de disseny producte.
Bloc 6: Disseny d'espais CE3, CE4, CE5
SB 6.1. Organització de l'espai habitable, públic o privat. Distribució d'espais i recorreguts. Redisseny d'espais. Percepció psicològica de l'espai.
SB 6.2. Principals àmbits d'aplicació del disseny d'espais: - Disseny d'interiors - Escenografia
SB 6.3. Elements constructius. Principis d'il·luminació.
SB 6.4. Sistemes de representació: dièdric i axonomètric. Acotació. Escales. Seccions.
SB 6.5. Maqueta. Tècniques i materials. Reutilització de materials. Criteris de sostenibilitat.
SB 6.6. El disseny inclusiu d'espais. Barreres arquitectòniques.
SB 6.7. Vocabulari específic de disseny d'espais.

4. Situacions d'aprenentatge

A continuació es presenten alguns principis rellevants que caldria tindre en compte a l'hora de dissenyar situacions d'aprenentatge per a la pràctica docent de Disseny. Les situacions d'aprenentatge posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb procediments i contextos d'aprenentatge desitjables.

L'aprenentatge dels sabers bàsics propis de la matèria hauria de relacionar-se amb continguts adquirits en cursos previs d'assignatures de perfil artístic, però també haurien de connectar-se amb sabers propis de matèries de perfil divers i incorporar-se de manera natural en les propostes a realitzar.

Tenint en compte que les situacions d'aprenentatge han de vincular-se amb els reptes i desafiaments del present, en la matèria de Disseny s'han de relacionar i justificar els referents que s'utilitzen en la pràctica docent sobre la base de la seua connexió amb aspectes de transcendència social com el consum responsable, la resolució pacífica dels conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultura, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, o la vida saludable entre altres, tant en les aplicacions referides al disseny gràfic, com de producte o espais.

A més, s'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural, incloent en els relats d'aula els *microrelats*, és a dir referències de col·lectius minoritzats (perspectiva multicultural, de gènere). Això es planteja com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir multiplicitat de mirades i respostes a reptes i problemes comuns.

D'altra banda, es recomana la incorporació de materials sostenibles i reciclats a l'aula. En aquest sentit es tractaria no sols d'utilitzar-los sinó de reflexionar sobre el seu ús, consum i incentivar l'alumnat a realitzar propostes de millora mediambiental tant en els seus productes dissenyats com en els referents estudiats.

A pesar que el disseny implica treballar sobre necessitats detectades, normalment generades per altres agents, és important integrar la personalitat de l'alumnat, connectant les competències específiques, els sabers bàsics i les seues vivències i bagatge cultural i estètic.

Incorporar referents de la cultura visual i audiovisual actual (com a imatges de xarxes socials o publicitat) garanteix la connexió amb interessos i amb aprenentatges que l'alumnat ja posseeix i pot vincular amb els continguts de l'aula. Això permet desdibuixar el límit entre el centre educatiu com a únic espai educador i l'exterior com a font d'experiències desvinculades de l'escola.

D'altra banda, és important fer coneixedor l'alumnat del teixit professional valencià vinculat al disseny, ja que els referents pròxims són una manera de garantir el desenvolupament d'una identitat cultural cada vegada més rica en connexions i l'adquisició de valors de tolerància i respecte.

Per a contemplar altres contextos educatius que ajuden a donar sentit a l'aprenentatge en el lloc de la seua realització, podem utilitzar espais del centre educatiu més enllà de l'aula de referència, així com connectar les solucions del disseny a problemàtiques d'altres assignatures, oferint solucions a problemes pròxims, per a així fomentar el sentiment de pertinença en l'alumnat, intentant que se senta part d'un col·lectiu i reforçar així la seua autoestima. També podem explorar les possibilitats del context més pròxim (barri, poble, ciutat) i establir relació amb els agents culturals i professionals de l'entorn. En aquest sentit podem propiciar la participació de creadors i creadores en el centre (mitjançant programes de residències artístiques o invitació a professionals vinculats al món de la creació).

Disseny no hauria de ser una matèria exclusivament per a "fer" sinó també per a pensar, connectar, relacionar, estudiar, debatre, en definitiva per a estimular la reflexió i el pensament crític i divergent en relació a tots els aspectes dels seus àmbits d'aplicació. En Disseny és essencial el concepte de resposta múltiple, així que s'hauria de fomentar l'expressió de les pròpies preferències

estètiques de cada alumna i alumne, sempre que estiguen correctament alineades amb els objectius de la tasca.

El disseny requereix de processos d'investigació en els quals es reflexione entorn de les idees i referents socioculturals que l'alumnat ja ha adquirit, al mateix temps que incorpora nous referents que incrementen les seues habilitats creatives. Per això, és fonamental enriquir l'imaginari de l'alumnat mitjançant l'alfabetització visual i la pedagogia de la sospita en relació a les imatges que ens envolten i preguntar-nos constantment sobre els seus possibles significats. La gestió crítica de la cerca i selecció de la informació en els processos d'aprenentatge és fonamental perquè l'alumnat comprenga que les imatges que consumeixen diàriament estan carregades de significats i d'intencionalitats. S'haurà de fomentar la utilització de referents diversos i inclusius, així com propiciar la crítica i denúncia d'aquells que perpetuen estereotips sexistes o missatges masclistes, classistes, homòfobs o racistes.

El desenvolupament del pensament crític i divergent permet enfrontar-se a altres situacions de manera creativa i per això els processos de reflexió inherents a la pràctica artística en el context de l'aula garanteixen aprenentatges transferibles a altres situacions en el seu dia a dia o a altres àrees de coneixement.

Les situacions d'aprenentatge han d'incloure necessàriament elements emocionals per la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge. En aquest sentit la cura dels espais de treball, l'ús respectuós d'aquests, de manera que els senten com a espais propis, pot ajudar a crear experiències més connectades amb l'alumnat i les seues necessitats afectives.

S'ha de garantir l'accés a l'aprenentatge del conjunt de l'alumnat aplicant els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, atenent les dimensions física, cognitiva, sensorial i emocional.

És recomanable justificar de manera assertiva les opinions relatives al treball de l'alumnat, fomentant el reforç positiu i l'adequació de les apreciacions als objectius de la proposta i no a valoracions personals desvinculades d'aquesta.

El respecte pels temps de treball i els seus diferents ritmes suposa acceptar la incertesa com a part ineludible de l'aprenentatge. Per a això, en el desenvolupament de projectes de disseny es requerirà de seqüències didàctiques àmplies, que permeten explorar totes les fases de la creació i valorar l'error com una oportunitat per a reconduir el procés creatiu.

És important emprar un llenguatge inclusiu i igualitari que integre la diversitat inherent als grups amb els quals treballem i facilitar moments per a compartir idees i opinions de manera assertiva.

Hem d'incentivar hàbits de constància i autoexigència, i el plaer per la consecució d'objectius reals. És important que l'alumnat es veja capaç d'acabar els processos i prendre consciència del propi aprenentatge fomentant la reflexió, per la qual cosa hem de programar tasques viables, flexibles i adaptades a les seues capacitats.

Per a fomentar l'organització en el desenvolupament de propostes de disseny, es recomana la utilització d'estratègies de pensament visual en la conceptualització de continguts curriculars, així com en l'organització i planificació de projectes o registre d'evidències en processos d'aprenentatge.

Finalment, el desenvolupament de projectes de disseny col·lectius, o aquells individuals en els quals es té en compte la valoració de la comunitat educativa, fomenta la participació i el diàleg implicant l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats fomentant la cultura democràtica i l'oralitat en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i la recepció d'idees alienes.

5. Criteris d'avaluació

CE1. Investigar i analitzar propostes de disseny atenent la seua evolució històrica, estils i àmbits d'aplicació, apreciament la seua aportació a l'imaginari sociocultural, ètic i estètic.

C1.1. Identificar característiques dels moviments, corrents i escoles més rellevants de la història del disseny i reconèixer la seua repercussió en la cultura contemporània.

C1.2. Detectar encerts i errors comunicatius en propostes de disseny alienes, justificar l'anàlisi realitzada i proposar alternatives formals.

C1.3. Valorar diferents propostes de disseny, reflexionant de manera crítica sobre la seua aproximació estètica i la seua relació ètica respecte a la diversitat.

CE2. Analitzar diferents produccions de disseny bidimensional i tridimensional, relacionant els aspectes formals amb la seua intenció funcional, estètica i comunicativa, explicant amb terminologia adequada el seu impacte mediambiental i socioeconòmic.

C2.1. Identificar els elements principals del disseny gràfic en diferents propostes, analitzant la seua estètica i interpretant la intenció comunicativa a través dels seus aspectes formals.

C2.2. Reconèixer en el disseny de productes i espais els seus aspectes formals fonamentals, analitzant críticament la seua intenció comunicativa, funcionalitat i inclusivitat.

C2.3. Distingir els processos utilitzats per al desenvolupament de diferents productes de disseny, avaluant la seua dimensió econòmica i proposant millores en relació al seu impacte mediambiental.

C2.4. Utilitzar amb rigor la terminologia tècnica i els codis propis del disseny en l'anàlisi, descripció i valoració de diferents productes.

CE3. Planificar la creació de propostes gràfiques, productes i espais, mitjançant un procés metodològic estructurat, justificant la selecció de tècniques, eines i procediments sobre la base de la finalitat del disseny.

C3.1. Identificar problemes d'ús i comunicació en l'entorn susceptibles de ser resoltos amb disseny, i utilitzar components de caràcter social i ètic en l'abordatge de la solució.

C3.2. Utilitzar estratègies de pensament creatiu en la generació d'idees per al desenvolupament d'un projecte de disseny gràfic, producte o espai.

C3.3. Seleccionar les tècniques, eines i procediments a utilitzar en propostes de disseny, argumentant la seua adequació a la finalitat estètica, funcional i comunicativa del producte i explorant les pròpies preferències creatives.

C3.4. Organitzar el flux de treball, planificant les diferents fases del disseny, distribuint responsabilitats de manera inclusiva i adequant el procés de treball a l'objectiu de la proposta i els recursos disponibles.

CE4. Crear propostes de disseny, utilitzant diferents sistemes de representació i presentació, amb criteri estètic, rigor i precisió tècnica, donant resposta a les necessitats detectades, des d'una perspectiva personal, sostenible i inclusiva.

C4.1. Desenvolupar esbossos previs en l'exploració de diferents respostes creatives als requisits del disseny detectats, incorporant criteris d'inclusió i sostenibilitat.

C4.2. Analitzar l'adequació de diferents solucions creatives amb els objectius del disseny, triant de manera justificada els aspectes formals que conformaran la proposta definitiva, des de la correcció tècnica i en coherència amb el gust personal.

C4.3. Crear propostes de disseny utilitzant diferents recursos plàstics, digitals i tècnics, aplicant la normativa vigent i la correcció en l'ús d'eines i espais.

C4.4. Avaluar el procés de disseny, reconduint si fora necessari el desenvolupament del treball cap a possibles millores, mostrant una actitud oberta davant opinions alienes.

CE5. Concretar el producte dissenyat mitjançant la realització d'arts finals, maqueta o prototipatge, amb exigència en la qualitat de l'acabat i valorant la dimensió professional vinculada a les diferents àrees del disseny.

C5.1. Generar el producte final d'una proposta de disseny, a partir d'arts finals, maqueta o prototip, utilitzant amb correcció les tècniques més adequades a la seua finalitat, amb exigència en l'acabat.

C5.2. Presentar el disseny final a la comunitat, defensant els seus aspectes formals i estètics en relació a la intenció expressiva i comunicativa d'aquest, i justificant la proposta final.

C5.3. Buscar informació sobre els entorns laborals vinculats al disseny, analitzant els coneixements i habilitats relacionades amb aquests, i valorant críticament la seua contribució a la generació de referents culturals i artístics.

ECONOMIA

1. Presentació

La nostra societat viu en una etapa de profundes transformacions accelerades, resultat de la incorporació de les noves tecnologies i la integració econòmica. El progrés econòmic adquirit ha generat, d'altra banda, nivells de pobresa no desitjables, excés de contaminació, desigualtat o envelliment generalitzat, entre altres conseqüències negatives que han de ser analitzades i qüestionades. L'educació és un instrument fonamental per a portar a la realitat aquest compromís i, en aquest sentit, la formació econòmica ajuda a comprendre millor el nostre comportament individual i col·lectiu després d'una reflexió racional i ètica, que ens porte a prendre decisions financeres i econòmiques en la nostra vida quotidiana i a valorar-ne l'impacte.

Economia és una matèria de modalitat en el Batxillerat d'Humanitats i Ciències Socials que aproxima l'alumnat al coneixement de l'economia d'una manera introductòria. No obstant això, el fet que aquesta matèria tinga un antecedent en l'Educació Secundària Obligatòria i la mateixa maduresa de l'alumnat fan necessari l'aprofundiment i l'ampliació dels continguts que permeten assolir uns coneixements més precisos, des d'un punt de vista multidisciplinari, perquè servisca de base no només a aquells i aquelles alumnes que decidisquen continuar formant-se en aquest camp, sinó també per als qui orienten el seu itinerari acadèmic en una altra direcció i vulguen adquirir una cultura econòmica general necessària per a ser persones competents, conscients i reflexives en aquest àmbit. La matèria d'Economia és essencial perquè l'alumnat assolisca els objectius del Batxillerat, com ara el coneixement, de manera crítica, de les realitats del món contemporani, la utilització responsable de les tecnologies de la informació i la comunicació, l'impuls dels hàbits de lectura i estudi, el foment d'actituds responsables en defensa del desenvolupament sostenible i el desenvolupament de l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, treball en equip, confiança en un mateix; a més, l'estudi de l'economia és de vital importància perquè l'alumnat analitze els reptes i problemes econòmics de la societat del segle XXI, alguns dels quals són continguts propis de la matèria —com són el consum responsable, el respecte al medi ambient, el compromís davant de situacions d'inequitat i exclusió, la resolució pacífica dels conflictes, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural i la vida saludable—, i els afronte amb les millors eines possibles.

Per a fer-ho, les competències específiques i els sabers de la matèria s'estructuren en tres eixos que proporcionen a l'alumnat coneixements econòmics necessaris per a entendre l'actualitat en la qual viu, despertar el seu interès i promoure iniciatives dirigides a actuar sobre la realitat pròpia, després d'una anàlisi crítica d'aquesta, i prendre de manera raonada i responsable les seues pròpies decisions amb repercussió econòmica i financera.

- El punt de partida és la comprensió de les decisions econòmiques, que implica entendre com l'escassetat explica el nostre comportament des de la perspectiva econòmica, tant en el pla personal com en el social.
- A continuació, es proposa analitzar la realitat utilitzant eines que brinda la mateixa ciència econòmica. Aquestes eines permetran estudiar, d'una banda, el comportament dels diversos agents econòmics d'una manera més particular, amb visió microeconòmica, i d'una altra, el funcionament econòmic agregat, des d'una perspectiva macroeconòmica.
- D'altra banda, la ciència econòmica, com a ciència social que és, té una projecció cap a l'acció, que permet desenvolupar propostes d'intervenció en l'economia i contribuir a una millora del benestar de la societat. Per això, el tercer eix d'aquesta matèria inclou tant l'explicació d'eines d'intervenció econòmica —les polítiques

econòmiques— com l'exposició de reptes de l'economia actual per als quals cal buscar solucions noves.

Pel que fa a les competències clau, en l'assignatura d'Economia és de gran importància l'ús de textos escrits de diferent tipologia, que fomenten la competència lingüística mitjançant la comprensió, la interpretació i la valoració de textos que ajuden a comprendre els conceptes econòmics, per mitjà de fonts contrastades. De la mateixa manera, el procés de globalització ha fet que el llenguatge econòmic utilitzat tinga present la diversitat lingüística potenciant la competència plurilingüe.

En aquesta matèria s'analitzen dades per mitjà de gràfics, diagrames, fórmules i esquemes que reforcen les teories estudiades. És per això que la competència matemàtica, científica, enginyera i tecnològica és present. Amb la finalitat d'analitzar diferents temes econòmics i buscar idees innovadores que permeten descobrir i entendre la realitat actual, és necessari l'ús de les noves tecnologies, potenciant la competència digital.

D'altra banda, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre és de gran rellevància. Desenvolupar un pensament autònom i crític, contrastar dades i obtenir una conclusió lògica, i ser capaç de desenvolupar processos autoregulats d'aprenentatge que permeten resoldre problemes reals amb autonomia són algunes de les competències personals que ens ajuden a aconseguir els objectius desitjats des d'una perspectiva innovadora a partir de la competència emprenedora. Aquests resultats promouen una visió global i intercultural del món necessària per a comprendre, apreciar i valorar amb esperit crític, amb una actitud respectuosa, les diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment, per a aconseguir la competència de consciència i expressions culturals. L'anàlisi crítica que du a terme l'alumnat sobre les relacions i el comportament dels agents econòmics contribueix a adquirir la competència ciutadana.

Aquestes competències, tant específiques com clau, tenen relació amb les adquirides en l'etapa d'ensenyament prèvia. Concretament, en la matèria de Matemàtiques l'alumnat ha interpretat dades i gràfics, ha justificat els passos d'una argumentació o un procediment matemàtic i ha generalitzat alguns arguments per a fer demostracions senzilles. En la matèria de Geografia i Història l'alumnat ha plantejat alternatives sostenibles argumentades als problemes i impactes ocasionats per les activitats humanes. En les matèries de Llengua Castellana i Valencià han realitzat produccions orals i escrites amb un registre formal, un llenguatge no discriminatori i un vocabulari ric i ajustat a la norma, seleccionant i contrastant informació procedent de diferents fonts, calibrant la seua fiabilitat i pertinència i respectant els principis de propietat intel·lectual. D'altra banda, l'alumnat té l'opció de cursar en l'ESO les matèries d'Emprenedoria Social i Sostenible, Taller d'Economia, i Economia i Emprenedoria, que permeten adquirir competències específiques per a elaborar, amb sentit ètic i solidari, idees i solucions innovadores i sostenibles, descrivint fortaleeses i debilitats d'un projecte personal que exigeixen comprendre aspectes bàsics de l'economia i les finances, valorant críticament el problema de l'escassetat de recursos i la necessitat de triar. Una altra matèria amb competències específiques relacionades i a la qual l'alumnat ha pogut optar és l'assignatura de Formació i Orientació Personal i Professional que promou el desenvolupament d'estratègies i habilitats socials adequades a contextos canviants i l'exploració de les oportunitats acadèmiques i professionals que ofereix l'entorn duent a terme un projecte personal, acadèmic i professional propi. Al mateix temps, l'alumnat podrà cursar la matèria optativa de Batxillerat denominada Gestió de Projectes d'Emprenedoria, que li permetrà aplicar els sabers desenvolupats en la matèria d'economia.

Els principis pedagògics en l'assignatura d'Economia han d'afavorir la capacitat de l'alumnat per a aprendre a aprendre, treballar en equip i aplicar mètodes d'investigació apropiats tenint present la perspectiva de gènere i les mesures d'atenció a la diversitat. Per a fer-ho s'han de promoure situacions d'aprenentatge que estimulen l'interés i l'hàbit per la lectura i la capacitat d'expressar-se en públic, l'ús de les noves tecnologies de la informació, el treball cooperatiu i el foment d'aspectes relacionats amb l'interés comú, la sostenibilitat o la convivència democràtica, essencials perquè l'alumnat siga capaç de respondre amb eficàcia als reptes del segle XXI.

Els sabers bàsics s'organitzen en cinc blocs. El primer es relaciona amb les decisions econòmiques a partir de l'anàlisi de la realitat. El segon i el tercer es vinculen al coneixement i l'ús d'eines que permeten entendre a l'alumnat la realitat econòmica des d'una perspectiva tant micro-com macroeconòmica. El quart es lliga a les polítiques econòmiques, als aspectes principals de la seua terminologia i a la repercussió que tenen en l'entorn econòmic en un marc globalitzat, així com als problemes i els instruments de què disposen els governs per a donar respostes a aquests problemes. El cinqué i últim bloc se centra en l'entorn econòmic més immediat per a identificar les fortaleeses i debilitats de l'economia espanyola.

Els criteris d'avaluació establits per a aquesta matèria van dirigits a conèixer el grau de competència que l'alumnat haja adquirit, és a dir, el nivell d'acompliment competencial assolit en la mobilització dels sabers proposats tant conceptuals com relatius a procediments, actituds i valors que seran aplicats a l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

2. Competències específiques

- 2.1. CE1. Argumentar la importància d'adoptar decisions responsables en l'àmbit econòmic, analitzar-ne la repercussió en els diferents sectors i comparar solucions alternatives que ofereixen els diferents sistemes en el marc dels processos de globalització i integració econòmica.

2.1.1. Descripció de la competència

Identificar la realitat actual des d'una perspectiva econòmica permet analitzar millor el nostre comportament a l'hora de prendre decisions responsables. En el nostre dia a dia com a ciutadans responsables i com a consumidors se'ns plantegen en multitud d'ocasions problemes econòmics que ens obliguen a prendre decisions (que ens obliguen a triar i a prendre partit en un sentit o un altre), siga en la recerca de la satisfacció de necessitats pròpies o en la distribució equitativa dels recursos.

Cal identificar, doncs, en tota la seua extensió, el problema econòmic de l'escassetat, com a repte bàsic de l'economia, ja que ens trobem en un món globalitzat on l'escassetat de recursos, la desigualtat i la necessitat d'un desenvolupament sostenible i una millor distribució de la renda són situacions que han de preocupar les futures generacions, de manera que cal analitzar també com aquest problema de l'escassetat afecta els diferents sectors de l'economia.

De la mateixa manera, l'alumnat ha de distingir les diferents solucions alternatives a aquest problema proposades pels diferents sistemes econòmics que al llarg de la història han tractat de donar resposta al problema de l'escassetat en l'economia, i respondre a les tres preguntes bàsiques: Què, com i per a qui produir, aprenent a valorar amb sentit econòmic i esperit crític els avantatges i inconvenients de cadascun d'aquests sistemes.

És impossible avaluar la realitat econòmica actual sense tindre en compte el fenomen de la globalització en l'economia que s'ha anat incrementant de manera exponencial en els segles XX i XXI, així com els processos d'integració econòmica que han anat modificant no només l'estructura productiva global, sinó també l'estructura econòmica i la mateixa societat en conjunt. Per tant, és imprescindible que l'alumnat qüestione de manera crítica aquests processos per a poder fer front als reptes que l'economia ens planteja en un futur, des de la perspectiva del desenvolupament sostenible i els seus objectius recollits en l'Agenda 2030.

- 2.2. CE2. Identificar i analitzar el funcionament del mercat, analitzar-ne les fallades, interpretar la repercussió d'aquestes en l'entorn i argumentar el paper de l'Estat per a afrontar-les.

2.2.1. Descripció de la competència

En el mercat de béns i serveis, en el qual es produeixen tots els intercanvis que contribuiran a satisfer les necessitats dels diferents agents econòmics, interactuen forces contraposades (la demanda i l'oferta) que al final, quan arriben a l'equilibri, determinaran una quantitat de béns intercanviats i un preu en les operacions. Un dels aspectes més rellevants que han d'aprendre, per

tant, els estudiants són els principis que expliquen el funcionament del mercat, com es produeixen les diferents transaccions i de quina manera hi influeixen.

No tots els mercats funcionen igual. Per això, és fonamental que l'alumnat categoritze les diferents estructures de mercat, així com els diferents models de competència que es poden trobar en la realitat, ja que amb això podrà interpretar correctament els efectes que algunes variacions dels factors poden provocar en les corbes de l'oferta o la demanda i actuar en conseqüència, amb esperit crític.

Però, tot i que el mercat és l'instrument més utilitzat com a assignador de recursos, no sempre funciona de manera adequada i, per tant, es produeixen fallades de mercat que justifiquen la intervenció del sector públic en el funcionament de l'economia per mitjà de diverses mesures de política econòmica. Per tot això, és important que l'alumnat entenga el paper del sector públic com a regulador i proveïdor de béns i serveis. Els i les estudiants han d'analitzar el paper de les mesures de política econòmica en aquesta regulació; mesures, entre altres, de política fiscal, de política monetària i de política canviària, les quals tenen efectes en la producció, en l'ocupació i en els preus. Il·lustrar els efectes que la utilització d'aquestes polítiques té en la igualtat d'oportunitats, el creixement i la redistribució de la renda contribuirà al fet que l'alumnat pugui valorar els beneficis que proporciona l'Estat de benestar per a tota la població i en reforçarà la supervivència.

- 2.3. 2.3. CE3. Identificar i comparar el paper dels diferents agents econòmics en el flux circular de la renda, i reconèixer i valorar els beneficis i costos que aquest flux genera, l'impacte que té en el desenvolupament econòmic i la seua relació amb el benestar de la societat.

2.3.1. Descripció de la competència

Perquè l'alumnat pugui comprendre la realitat econòmica des d'un punt de vista macroeconòmic cal analitzar, des d'una perspectiva microeconòmica, el paper dels diferents agents econòmics, que són l'Estat, les empreses i les famílies, els quals juguen un paper fonamental en el desenvolupament econòmic d'un país i en el manteniment de l'estat de benestar de la nostra societat.

Es tracta que els estudiants puguin discriminar com cadascun d'aquests, amb la seua participació dins del mercat, tant de béns i serveis com de factors productius, col·labora en el desenvolupament econòmic. Així, per exemple, les economies domèstiques ho fan per mitjà de la seua participació en el mercat de treball, el consum i l'estalvi; les empreses participen per mitjà de les inversions en capital, la contractació, la compra de matèries primeres, i la venda de béns i serveis. Finalment, l'Estat participa en la regulació i l'execució de les diferents polítiques econòmiques com a estratègies per a reduir la desigualtat de la renda i la discriminació de la societat més vulnerable.

Aquest creixement econòmic derivat del flux de la renda, entés aquest com el model econòmic que reflecteix els intercanvis entre els agents econòmics dins de l'economia, genera beneficis, però també desequilibris que l'alumnat ha de descobrir i que els serveix per a actuar amb esperit crític per a donar resposta a múltiples qüestions com ara per què es produeix la desocupació, quins són els costos que té per a la societat, com influeixen els fluxos migratoris en l'economia, quines conseqüències negatives té l'economia submergida o quins beneficis obtenim de fomentar i potenciar la sostenibilitat ambiental. Valorar aquests elements permetrà que l'alumnat adquireixca els sabers necessaris per a plantejar alternatives i vies de solució a situacions problemàtiques.

- 2.4. CE4. Analitzar el funcionament bàsic del sistema financer descrivint els efectes sobre l'economia real, distingint els factors que intervenen en les decisions financeres relacionades amb la inversió, l'estalvi, els productes financers i la cerca de fonts de finançament i reconeixent la importància del comportament ètic dels diferents participants en l'activitat financera.

2.4.1. Descripció de la competència

Tenint en compte que les necessitats econòmiques són diferents al llarg de la vida i van canviant en funció de l'etapa d'aquesta, caldrà que l'alumnat analitze el funcionament del sistema financer, quins són els productes que ofereix i la relació que té amb actuacions com la inversió, l'estalvi, l'endeutament, les assegurances... per part dels agents econòmics per a millorar la seua competència a l'hora de prendre decisions financeres, de planificar un pressupost personal i/o empresarial, així com de gestionar amb autonomia les seues despeses. Així mateix, és important que l'alumnat descobreisca cap a on evoluciona el sistema financer (cadena de blocs o *blockchain*, criptomonedes, etc.) i identifique la relació que té amb les entitats financeres, a més dels problemes que es plantegen actualment en aquest àmbit, com, per exemple, amb la ciberseguretat de la xarxa, l'ús de les aplicacions informàtiques i de la nostra informació personal.

Es pretén que els i les alumnes analitzen la importància del seu comportament com a inversors i estalviadors, per a planificar i gestionar amb responsabilitat i autonomia les seues finances i adoptar decisions financeres fonamentades, exigint un sistema financer sostenible en el marc dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, per mitjà de productes financers verds, transparència i informació de les entitats i la supervisió òptima que garantisca l'estalvi.

A més, cal que l'alumnat diferencie les eines que li permetran analitzar i valorar les polítiques monetàries, quins instruments i procediments s'utilitzen per a aconseguir els seus fins i entendre els seus efectes sobre la inflació, el creixement econòmic i el benestar social, dins del marc financer actual.

- 2.5. CE5. Identificar les principals amenaces i oportunitats a què s'enfronta actualment l'economia, analitzar l'impacte de la globalització econòmica, la nova economia i la revolució digital i proposar iniciatives relacionades amb l'entorn més pròxim que fomenten l'equitat, la justícia i la sostenibilitat.

2.5.1. Descripció de la competència

L'economia actual s'enfronta a reptes i desafiaments importants dins d'un context globalitzat en què les relacions econòmiques són cada vegada més complexes. Que l'alumnat siga capaç de descriure els problemes actuals als quals s'enfronta la nostra societat i l'impacte que puguin ocasionar en les generacions futures és essencial per a crear una societat responsable amb l'entorn que l'envolta.

Cal ajudar-lo a comprendre que les actuacions i decisions econòmiques presents generen externalitats positives, però també negatives a curt, mitjà i llarg termini i que els seus efectes afecten la ciutadania present i futura. És molt important en aquest nou context saber identificar l'impacte que la nova economia, la globalització i la revolució digital suposaran sobre l'ocupació, la distribució de la renda i la sostenibilitat.

Els i les estudiants haurien de prendre consciència que la revolució digital és una oportunitat per a crear nous llocs de treball qualificats que permeten continuar avançant en camps desconeguts de la ciència, l'economia, les arts i les humanitats, amb la finalitat d'aconseguir un creixement incliusiu i sostenible que siga responsable amb l'entorn. Un altre dels aspectes que han de ser analitzats és la globalització econòmica que s'ha vist afectada directament per l'acceleració dels canvis tecnològics i els actuals factors geopolítics. Es tracta de promoure la comprensió del fet que la nova economia, per mitjà de nous models com l'economia circular, més respectuosa amb el nostre planeta, pretén donar resposta als canvis complexos i constants de la societat actual amb iniciatives que fomenten la igualtat, l'equitat i la justícia social. Totes les actuacions assenyalades contribueixen a aconseguir els Objectius de Desenvolupament Sostenible que han sigut desenvolupats en l'Agenda 2030 i que pretenen aconseguir, entre altres metes, la fi de la pobresa, la reducció de desigualtats, ocupació de qualitat, creixement econòmic i la creació de ciutats i comunitats sostenibles.

- 2.6. CE6. Investigar i interpretar fets, successos o esdeveniments concrets de l'actualitat econòmica utilitzant eines de l'anàlisi econòmica i tenint en compte els factors psicològics, socials, cognitius, emocionals i mediambientals més rellevants que condicionen les decisions dels agents econòmics.

2.6.1. Descripció de la competència

La realitat socioeconòmica ha canviat molt en els últims anys i resulta molt complexa, per això és important disposar de diversos mètodes d'anàlisi d'aquesta realitat que en permeten una comprensió més profunda i, d'altra banda, suposen una ajuda per a poder-hi intervindre oferint propostes i solucions de valor que contribuïsquen a la millora i el benestar de la societat sempre des d'una perspectiva sostenible i respectuosa amb el medi ambient.

És important que l'alumnat faça ús d'eines pròpies de l'economia experimental, per exemple, dissenyant i posant en marxa experiments econòmics senzills sobre qüestions pròximes al seu dia a dia, analitzant el cost-benefici en un projecte de caràcter economicoempresarial bàsic i la influència que podria tindre aquest projecte en l'entorn on viu o simplement fent un estudi de casos sobre la realitat econòmica aplicant el mètode científic (establiment d'hipòtesis, observació sistemàtica, mesurament, experimentació i formulació, anàlisi i modificació, si es considera necessari, de la hipòtesi de partida). El coneixement d'aquestes eines ajudarà l'alumnat a l'hora de dissenyar una anàlisi més crítica del seu context pròxim.

D'altra banda, també és interessant que sàpien analitzar la realitat econòmica des de la perspectiva del comportament global de la societat observant, a més dels aspectes econòmics, altres factors de caràcter sociològic, psicològic o emocional, per a oferir respostes a problemes actuals de la seua comunitat. Hauran de descriure la repercussió que tenen les seues decisions tant a escala individual com per al bé comú posant l'accent principalment en el consum responsable i la producció sostenible de manera que les decisions actuals no comprometen les de demà.

3. Sabers bàsics

La incertesa que envolta la nostra societat ha fet necessari que la ciutadania tinga més interès en els assumptes econòmics que afecten de manera individual i col·lectiva tota la societat.

A partir de la comprensió de conceptes bàsics, utilitzats habitualment en l'economia com ara escassetat, costos, productivitat, ingressos i despeses públiques, desocupació, esgotament de recursos naturals, distribució de la renda, etc., l'alumnat podrà enfrontar-se amb més coneixement a problemes i reptes econòmics del seu dia a dia. Aquests conceptes bàsics permetran que l'alumnat s'acoste a la seua pròpia realitat econòmica i social i s'implique i participe en el desenvolupament i el progrés del seu entorn més pròxim, cosa que potenciarà una ciutadania capaç de convertir-se en motor de canvi.

Els sabers bàsics d'aquesta matèria s'agrupen en cinc blocs que contribuiran a l'aprenentatge de les sis competències específiques analitzades prèviament. En cadascun, al seu torn, s'assenyalen grups de sabers l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització dels quals són necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de competències tant específiques com clau.

3.1. BLOC 1. Les decisions econòmiques

L'economia estudia les decisions que prenen les persones quan s'enfronten als problemes derivats de l'escassetat. Quan es parla d'escassetat en economia es parla d'una percepció d'insuficiència de recursos per a satisfer les necessitats humanes.

En aquest bloc l'alumnat analitzarà, a partir del concepte d'economia, com els agents econòmics prenen decisions relacionades amb la producció, la distribució i el consum que vindran reflectides en el flux circular de la renda i donen resposta a aquesta escassetat objectiva i serà capaç d'associar el cost d'oportunitat amb la presa de decisions i comprovar que qualsevol elecció té repercussió, positiva o negativa, en funció de la decisió presa. Utilitzar l'anàlisi marginal en aquest bloc com a eina per a determinar el cost/benefici addicional és una part fonamental que contribueix a desenvolupar ments més complexes i a articular solucions creatives i col·lectives. A partir de diferents models econòmics l'alumnat construirà conceptes teòrics i manejarà mètodes científics procedents de l'economia associats a experiències quotidianes valorant la necessària relació entre els processos econòmics i l'ètica.

BLOC 1. LES DECISIONS ECONÒMIQUES (CE1, CE3, CE6)
GRUP DE SABERS 1.1. ECONOMIA I ESCASSETAT
- L'economia, les necessitats, els béns i l'escassetat: el cost d'oportunitat i la frontera de possibilitats de producció - Les activitats econòmiques. Els agents econòmics. Flux circular de la renda.
GRUP DE SABERS 1.2. SISTEMES ECONÒMICS
- L'organització econòmica i els sistemes econòmics. Valoració i comparació.
GRUP DE SABERS 1.3. ACTIVITAT PRODUCTIVA
- La funció de producció: costos, ingressos i beneficis. - Horitzó temporal i anàlisi marginal. - Eficiència i productivitat.
GRUP DE SABERS 1.4. LES DECISIONS EN ECONOMIA I MODELS ECONÒMICS
- Economia del comportament. Desviacions de la racionalitat econòmica. - Economia positiva i economia normativa. Decisions econòmiques i ètiques. - Mètodes per a l'anàlisi de la realitat econòmica: el mètode científic, la modelització i el mètode experimental en economia. - Perseverança, iniciativa i flexibilitat en l'anàlisi de presa de decisions econòmiques.

3.2. BLOC 2. La realitat econòmica. Eines per a entendre el món amb una visió microeconòmica.

En el món real hi ha una varietat de mercats heterogenis. S'observen conductes molt variades entre productors de diferents mercats; en alguns són extremadament competitius; en altres sembla que, d'alguna manera, coordinen les seues accions per a evitar competir entre si. Per a desenvolupar principis i fer prediccions sobre els mercats i com es comportaran els oferents entre si, s'han desenvolupat models bàsics d'estructura de mercat.

En aquest bloc l'alumnat descobrirà els diferents models de mercat que hi ha en la societat i elaborarà llistes amb les característiques bàsiques de cadascun. De la mateixa manera, l'alumnat estudiarà les fallades que es generen en el mercat i apreciaran la necessitat de la intervenció del sector públic per a minimitzar-los.

BLOC 2. LA REALITAT ECONÒMICA. EINES PER A ENTENDRE EL MÓN AMB UNA VISIÓ MICROECONÒMICA (CE2, CE3, CE6)
GRUP DE SABERS 2.1. EL MERCAT
- Intercanvi i mercat. - Funcionament del mercat. - L'elasticitat.

GRUP DE SABERS 2.2. ESTRUCTURES DE MERCAT
- La competència perfecta. La competència imperfecta - Teoria de jocs. El dilema del presoner. - Fallades de mercat i intervenció del sector públic. - Sensibilitat davant de les externalitats que generen desigualtats.

3.3. BLOC 3. La realitat econòmica. Eines per a entendre el món amb una visió macroeconòmica

Per a estudiar i entendre la política econòmica cal tindre en compte tots els indicadors o variables que expliquen l'agregat econòmic. En aquest bloc l'alumnat s'endinsarà en l'estudi de l'economia des d'una perspectiva macroeconòmica analitzant el comportament agregat dels agents econòmics per mitjà de l'estudi de la demanda i l'oferta agregada. A més, es valoraran diferents indicadors de creixement econòmic que reflectisquen el progrés, les desigualtats, la creació de llocs de treball, i la millora dels estàndards de vida, des d'un punt de vista inclusiu i sostenible. Finalment, s'explicarà i es demostrarà el funcionament del comerç internacional, se'n representaran els efectes en cadascun dels països i s'interioritzaran les diferents perspectives sobre les relacions entre ells.

BLOC 3. LA REALITAT ECONÒMICA. EINES PER A ENTENDRE EL MÓN DES D'UNA VISIÓ MACROECONÒMICA (CE1, CE3, CE5, CE6)
GRUP DE SABERS 3.1. MACROECONOMIA
- La macroeconomia. - La demanda agregada, l'oferta agregada i el seu funcionament.
GRUP DE SABERS 3.2. ECONOMIA LABORAL
- Economia laboral. El funcionament dels mercats de treball. - Tipus d'accidents i conseqüències. Polítiques d'ocupació. - La segmentació i tendències del mercat de treball. - La bretxa salarial: una perspectiva de gènere.
GRUP DE SABERS 3.3. DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I INDICADORS
- Creixement econòmic i desenvolupament: els factors del creixement. - La distribució de la renda. Indicadors del desenvolupament social. Benestar i qualitat de vida. - Contribució de la societat al desenvolupament econòmic sostenible i ètic.
GRUP DE SABERS 3.4. EL COMERÇ INTERNACIONAL I ELS EFECTES QUE TÉ
- El comerç internacional i els processos d'integració econòmica. La Unió Europea. - Funcionament del comerç internacional i els efectes economicosocials que té. Proteccionisme <i>versus</i> lliure comerç.

3.4. BLOC 4. Les polítiques econòmiques

Les polítiques econòmiques pretenen atendre i resoldre els problemes econòmics que sorgeixen en la societat, així com analitzar els efectes que generen les mateixes polítiques buscant la millor alternativa per al benestar social sota els principis de justícia, solidaritat i equitat.

L'alumnat en aquest bloc estudiarà les diferents polítiques econòmiques, principalment la fiscal, la distributiva i la monetària, demostrarà la relació que tenen amb els objectius de la macroeconomia, com són el creixement, l'ocupació i el control de la inflació, i n'apreciarà la

repercussió en l'estat del benestar. També ha de comprendre la importància de contribuir al sistema i entendre els problemes relacionats amb l'economia submergida, que desvirtua l'economia real del país i minva la qualitat dels béns i serveis proveïts per l'Estat.

Finalment, descobrirà el paper que tenen els diners en les transaccions, el funcionament del sistema financer i la varietat d'alternatives financeres en l'actualitat i els seus riscos. De la mateixa manera, coneixerà i serà sensible a la rellevància de l'euro com a moneda única i el paper del Banc Central Europeu com a autoritat de la Unió Monetària.

BLOC 4. LES POLÍTIQUES ECONÒMIQUES (CE2, CE4, CE5, CE6)
GRUP DE SABERS 4.1. L'ESTAT I LA POLÍTICA ECONÒMICA
- La política econòmica i els efectes que té. - La intervenció de l'Estat i la justificació d'aquesta.
GRUP DE SABERS 4.2. POLÍTICA FISCAL
- Política fiscal. El principi de solidaritat i els impostos. - El dèficit públic, el deute públic i els efectes que tenen. - L'estat de benestar i el finançament d'aquest. - L'economia submergida i la pèrdua d'ingressos de l'Estat. - Contribució de la ciutadania al sosteniment de l'estat del benestar.
GRUP DE SABERS 4.3. SISTEMA FINANCER
- Els diners: funcionament, tipologia i procés de creació. - El sistema financer: funcionament i efectes. - Planificació i gestió de les decisions financeres: la inversió, el consum i l'estalvi. - Funcionament dels productes financers com ara préstecs, hipoteques i els substituïts d'aquests. Les assegurances. - Evolució del panorama financer: la cadena de blocs o <i>blockchain</i>, les criptomonedes i la ciberseguretat.
GRUP DE SABERS 4.4. POLÍTICA MONETÀRIA
- La política monetària i l'estabilitat de preus. - Funcionament del mercat monetari. - La inflació: teories explicatives. - Efecte de les polítiques monetàries sobre la inflació, el creixement i el benestar. - L'euro i la unió monetària.

3.5. BLOC 5. Els reptes de l'economia actual. Fortaleses i debilitats de l'economia espanyola

El model econòmic actual està provocant canvis considerables a escala mediambiental, social, laboral i empresarial. El món està en canvi permanent i cada dia percebem en major mesura la sensibilitat de l'entorn als canvis econòmics que es produeixen.

En aquest bloc, l'alumnat s'interessarà per qüestions rellevants relacionades amb la globalització observant la convergència econòmica real entre països i valorant la necessitat de reduir les desigualtats. Per a fer-ho, caldrà estudiar la nova economia i l'impacte que genera la revolució digital en l'empresa, l'ocupació, la distribució de la renda, els fluxos migratoris, les pensions, la sostenibilitat ambiental i, en definitiva, en l'estat del benestar. Tot això, tenint presents els reptes econòmics que l'economia espanyola i la Comunitat Valenciana han d'afrontar i els Objectius de Desenvolupament Sostenible acordats per les Nacions Unides.

BLOC 5. ELS REPTES DE L'ECONOMIA ACTUAL. FORTALESES I DEBILITATS DE L'ECONOMIA ESPANYOLA (CE1, CE3, CE5, CE6)
GRUP DE SABERS 5.1. INTEGRACIÓ ECONÒMICA
- La globalització: factors explicatius, oportunitats i riscos. - La convergència econòmica entre països i la reducció de les desigualtats.
GRUP DE SABERS 5.2. REVOLUCIÓ DIGITAL I ECONOMIA
- La revolució digital i la intel·ligència artificial: la Internet de les coses. La indústria 4.0. - L'impacte de la revolució digital sobre l'ocupació i la distribució de la renda. - Visions alternatives a l'economia tradicional: L'economia col·laborativa.
GRUP DE SABERS 5.3. REPTES DE L'ESTAT DEL BENESTAR
- El futur de l'estat de benestar i la relació que té amb la democràcia. - Els fluxos migratoris i les implicacions socioeconòmiques que presenten.
GRUP DE SABERS 5.4. DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE I ODS
- La sostenibilitat ambiental, l'economia ecològica i l'economia circular. - Teories sobre el decreixement econòmic. - Els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i els reptes econòmics actuals. - Tolerància davant de diferents opinions i perspectives relacionades amb les solucions als problemes econòmics.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge han de connectar-se amb els principals reptes del segle XXI i promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar-los. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix mobilitzar tota mena de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments, actituds i valors.

La matèria d'Economia contribueix a formar persones crítiques i responsables davant dels problemes actuals relatius al medi ambient, la degradació del planeta i l'excés de consum, per a ser conscients de la importància de les seues accions i la seua repercussió negativa en el bé comú.

En aquest sentit, és necessari fer reflexionar l'alumnat davant de situacions d'inequitat i exclusió que generen un sentiment d'empatia i justícia social des d'una perspectiva col·lectiva, una resolució pacífica dels conflictes amb solucions creatives que tinguen com a premissa la cooperació, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el compromís individual en l'àmbit local apostant per experiències personals que aconseguisquen crear projectes col·lectius i la valoració de la diversitat cultural i personal que aposte per societats obertes i canviants.

Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva són els següents:

- Estar relacionades amb activitats de l'àmbit local i pròxim a l'alumnat que establisca relacions amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, que incorporen els desafiaments globals als quals ens enfrontem dia a dia, com ara la desigualtat, el medi ambient, l'ocupació, l'escassetat i la propietat intel·lectual, la qual cosa els permeta descobrir el funcionament de l'economia i l'activitat empresarial.
- Aplicar-se a experiències actuals que connecten amb l'entorn més pròxim a l'alumnat establint relacions amb els temes d'interés que aborden problemes actuals com la desigualtat, el desequilibri de rendes, el medi ambient, la pobresa, l'escassetat i, d'aquesta manera, els permeten descobrir la realitat complexa i

canviant per a desenvolupar més d'una competència, tenint en compte la interdisciplinarietat.

- Involucrar conceptes, procediments i actituds vinculats als sabers econòmics: la importància del desenvolupament econòmic, el respecte pel medi ambient, la responsabilitat social, l'anàlisi micro- i macroeconòmica, la resposta a la desigualtat i el desequilibri de la renda amb polítiques econòmiques, entre altres sabers.
- Dissenyar-se per a incentivar la reflexió, promoure la competència clau d'aprendre a aprendre, i desenvolupar un enfocament crític, amb la finalitat d'aconseguir un consum responsable, valorar la importància de dur una vida saludable per a reduir les externalitats negatives i els efectes que tenen en la salut pública i en els pressupostos del sector públic, per la qual cosa s'ha d'actuar amb responsabilitat.
- Potenciar el talent individual utilitzant eines que possibiliten l'estímul de la creativitat i la participació activa de l'alumnat per a afrontar els problemes des de diferents perspectives segons la seua diversitat personal i cultural.
- Estimular el foment de la lectura i l'escriptura per mitjà de diferents fonts que permeten ser ciutadans crítics i respectuosos davant de diferents arguments i opinions i que descobrisquen formats variats: enunciats verbals amb il·lustracions de suport o sense, enunciats amb incorporació de diferents fonts d'informació i enunciats que exigeixen interpretar taules o gràfics.
- Permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporar un enfocament inclusiu, coeducatiu, donar visibilitat a la rellevància del paper de les dones en la ciència econòmica, i amb l'ús de tècniques de treball tant cooperatiu com col·laboratiu, per mitjà d'activitats dialògiques, de debat, d'explicació de resultat de tasques i de reflexió que permeten connectar els continguts amb experiències i sentiments personals de l'alumnat que han tingut lloc en altres contextos, mobilitzant la capacitat d'argumentació per mitjà del llenguatge verbal i no verbal.
- Incloure l'acceptació i el maneig de la incertesa tractada des de l'aula i que done resposta a qüestions que li serviran per a enfocar el seu futur de treball o estudis i fins i tot la possibilitat, a partir d'una iniciativa dissenyada a l'aula, de poder traslladar-les fora d'aquesta.
- Impulsar un bon ús de les noves tecnologies a l'aula perquè aprenguen nous programes, aplicacions i eines informàtiques per a fomentar l'alfabetització digital i audiovisual de l'alumnat i la ludificació a l'aula per a incrementar-ne la motivació, l'autonomia i el ventall de fonts econòmiques necessaris per a analitzar correctament la disciplina.

5. Criteris d'avaluació

Competència específica 1. Argumentar la importància d'adoptar decisions responsables en l'àmbit econòmic, analitzar-ne la repercussió en els diferents sectors i comparar solucions alternatives que ofereixen els diferents sistemes en el marc dels processos de globalització i integració econòmica.

- 5.1.1. Explicar el problema bàsic de l'economia —l'escassetat—, identificar-ne els motius i comparar, de manera justificada, diferents estratègies econòmiques de resolució d'aquest.
- 5.1.2. Descriure els processos fonamentals que intervenen en la presa de les decisions econòmiques de manera individual i col·lectiva i analitzar l'impacte que tenen en la societat.
- 5.1.3. Comparar les solucions que diferents sistemes econòmics plantegen prenent com a exemple un dels principals problemes de l'economia actual.
- 5.1.4. Utilitzar correctament la terminologia econòmica adaptada al nivell educatiu en activitats orals i escrites de l'àmbit personal, acadèmic, social o professional, en les diferents llengües del currículum, i utilitzar un llenguatge no discriminatori.

- 5.2. Competència específica 2. Identificar i analitzar el funcionament del mercat, analitzar-ne les fallades, interpretar la repercussió d'aquestes en l'entorn i argumentar el paper de l'Estat per a afrontar-les.
- 5.2.1. Descriure el funcionament del mercat i la naturalesa de les transaccions que hi tenen lloc, analitzar elements com l'oferta, la demanda, els preus, els tipus de mercat i els agents implicats i justificar la importància que tenen com a font de millora econòmica i social.
- 5.2.2. Calcular, representar i interpretar les variacions en quantitats demandades i oferides de béns i serveis en funció de diferents variables, per mitjà de l'estudi de casos.
- 5.2.3. Analitzar amb esperit crític la repercussió de les principals fallades del mercat i les conseqüències d'aquestes, plantejar alguna proposta de solució i justificar-ne els avantatges.
- 5.2.4. Descriure les funcions de l'Estat en l'economia relacionant la seua actuació amb les fallades del mercat a partir de fets, successos o esdeveniments concrets.
- 5.3. Competència específica 3. Identificar i comparar el paper dels diferents agents econòmics en el flux circular de la renda, i reconèixer i valorar els beneficis i costos que aquest flux genera, l'impacte que té en el desenvolupament econòmic i la seua relació amb el benestar de la societat.
- 5.3.1. Justificar com es produeix el desenvolupament econòmic i el benestar social avaluant, amb sentit crític, el paper dels diferents agents econòmics i les seues relacions, i establint la seua connexió amb fets rellevants.
- 5.3.2. Diferenciar els costos i beneficis que suposen per a la societat els comportaments en el mercat per part dels agents econòmics, manifestar actituds de respecte i interès i debatre sobre això per a desenvolupar l'autonomia i l'esperit crític.
- 5.3.3. Analitzar el paper de l'Estat per mitjà de diferents polítiques econòmiques i reflexionar sobre l'impacte econòmic i social.
- 5.4. Competència específica 4. Analitzar el funcionament bàsic del sistema financer, descriure els efectes sobre l'economia real, distingir els factors que intervenen en les decisions financeres relacionades amb la inversió, l'estalvi, els productes financers i la cerca de fonts de finançament, i reconèixer la importància del comportament ètic dels diferents participants en l'activitat financera.
- 5.4.1. Interpretar el funcionament bàsic del sistema financer, analitzar els efectes que té sobre l'economia real per mitjà de l'estudi de fets o esdeveniments concrets i reflexionar sobre aquests.
- 5.4.2. Analitzar els elements que intervenen en les decisions financeres relacionades amb la inversió, l'estalvi, els productes i recursos financers, i apreciar els riscos actuals relacionats amb la desinformació, la manipulació i l'addicció.
- 5.4.3. Planificar i gestionar amb responsabilitat i autonomia les finances personals i adoptar decisions fonamentades a partir del coneixement financer, amb una perspectiva de responsabilitat social i ètica que permeta actuar com a ciutadania responsable.
- 5.5. Competència específica 5. Identificar les principals amenaces i oportunitats a què s'enfronta actualment l'economia, analitzar l'impacte de la globalització econòmica,

la nova economia i la revolució digital i proposar iniciatives relacionades amb l'entorn més pròxim que fomenten l'equitat, la justícia i la sostenibilitat.

- 5.5.1. Proposar iniciatives per a solucionar algun problema relacionat amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, en l'àmbit local i global des d'una perspectiva crítica i constructiva.
 - 5.5.2. Avaluar diferents amenaces i oportunitats de l'economia actual i crear i editar continguts digitals com ara documents de text, presentacions multimèdia i produccions audiovisuals amb sentit estètic utilitzant diferents aplicacions
 - 5.5.3. Reforçar l'autoestima, la creativitat i el sentit de pertinença i analitzar les oportunitats que la globalització ofereix per mitjà d'exemples concrets de l'àmbit personal i social.
- 5.6. Competència específica 6. Investigar i interpretar fets, successos o esdeveniments concrets de l'actualitat econòmica utilitzant eines de l'anàlisi econòmica i tenint en compte els factors psicològics, socials, cognitius, emocionals i mediambientals més rellevants que condicionen les decisions dels agents econòmics.
- 5.6.1. Investigar i interpretar l'actualitat econòmica per mitjà de l'estudi de casos, projectes en equip o simulacions, tenint en compte diversos factors i aplicant les eines pròpies de l'àmbit de l'economia.
 - 5.6.2. Avaluar l'estructura del mercat de treball i la relació que té amb l'educació i la formació, i analitzar de manera especial la desocupació i la seua evolució, així com les diferents opcions de polítiques per a fer-hi front, a partir de l'estudi de casos i comentaris de text.
 - 5.6.3. Analitzar la importància dels indicadors macroeconòmics com a mesura de desenvolupament d'una economia i la cerca de nous indicadors alternatius més ajustats al manteniment de l'estat de benestar per mitjà de l'estudi de dades objectives.
 - 5.6.4. Comparar els nous models de comerç internacional generats a partir de la revolució tecnològica i digital, i avaluar l'impacte en els processos d'integració existents per mitjà de fonts d'informació en diferents idiomes.
 - 5.6.5. Distingir les diferents teories que expliquen la inflació i els efectes que té sobre els consumidors, les empreses i l'economia en general, i analitzar els diferents tipus de política monetària valorant-ne l'impacte econòmic i social, per mitjà de la interpretació de dades i gràfics.

ECONOMIA, EMPRENEDORIA I ACTIVITAT EMPRESARIAL

1. Presentació

La globalització, els canvis mediambientals i les crisis econòmiques i financeres estan causant importants transformacions socials. Aquests canvis fan necessàries solucions innovadores que respecten valors universals com la pau, la dignitat humana, la igualtat de gènere, la no-violència i la no-discriminació. És per això que es justifica la necessitat de promoure determinats coneixements econòmics en el conjunt de la societat i no únicament a aquell alumnat enfocat a carreres de l'àmbit de les ciències socials. La matèria d'Economia, Emprenedoria i Activitat Empresarial està doncs d'acord amb la Recomanació del Consell de la Unió Europea de 22 de maig de 2018 respecte a les competències clau, on es recull que les persones han de comprendre l'economia i les oportunitats socials i econòmiques.

Aquesta matèria de modalitat està plantejada per al primer curs de l' Batxillerat General i aporta els sabers econòmics i empresarials necessaris perquè l'alumnat tinga un suport teòric que li permeta realitzar anàlisis crítiques i fonamentades a partir de l'estudi de casos sobre la realitat econòmica actual, valorar els efectes que provoca en els diferents àmbits de la vida i aprofitar aquests aprenentatges per a generar una actitud proactiva i compromesa amb la societat i de cerca d'un major benestar tant col·lectiu com individual.

La matèria d'Economia, Emprenedoria i Activitat Empresarial és essencial perquè l'alumnat aconseguisca els objectius del Batxillerat com ara el coneixement de les realitats del món contemporani, la utilització responsable de les tecnologies de la informació i comunicació, l'impuls dels hàbits de lectura i estudi, el foment d'actituds responsables en defensa del desenvolupament sostenible i el desenvolupament de l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, treball en equip, confiança en si mateix; a més l'estudi d'aquesta matèria és de vital importància perquè l'alumnat analitze els reptes i problemes de la societat del segle XXI, alguns d'aquests continguts propis de la matèria, com són el consum responsable, el respecte al medi ambient, el compromís davant situacions de desigualtat, la resolució pacífica dels conflictes, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, la vida saludable, i els afronte amb les millors eines possibles.

La matèria d'Economia, Emprenedoria i Activitat Empresarial té continuïtat amb els estudis previs realitzats en l'Educació Secundària Obligatòria i especial relació amb les matèries comunes de Matemàtiques, Geografia i Història, Llengua Castellana, Valenciana i Anglès, així com amb la matèria optativa d'Emprenedoria Social i Sostenible en segon de l'ESO i Taller d'Economia en tercer de l'ESO, i les matèries d'opció Economia i Emprenedoria, i Formació i Orientació Personal i Professional. Aquestes matèries optatives permeten a l'alumnat tindre un primer contacte amb el funcionament de l'economia, de les empreses i del perfil de les persones emprenedores, reflexionant de manera crítica i constructiva, a més de proposar solucions a problemes i reptes contemporanis amb una visió interdisciplinària. Al mateix temps, l'alumnat podrà cursar la matèria optativa de Batxillerat denominada Gestió de Projectes d'Emprenedoria, que li permetrà aplicar els sabers desenvolupats en la matèria del batxillerat general.

Les competències específiques de la matèria tenen entre si una estreta relació. En aquestes es proposa que l'alumnat analitze de manera crítica i reflexiva les aportacions de la ciència econòmica, valorant la seua interrelació amb altres disciplines; que analitze, des d'un enfocament interdisciplinari, el comportament de les persones i institucions respecte a la presa de decisions econòmiques, partint del problema de l'escassetat i els seus efectes; que se sensibilitze i comprometa amb la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible; que identifique i valore les habilitats i competències que caracteritzen les persones emprenedores per a fer-les seues en la mesura en què així ho necessite; que conega i comprenga les diferents estratègies empresarials, analitzant la seua evolució i distingint els nous models de negoci i que analitze les transformacions socioeconòmiques que produeixen la innovació i la revolució digital en l'activitat empresarial.

Aquestes competències específiques contribueixen al seu torn a l'adquisició de les competències clau que en aquesta matèria es potencien amb l'adquisició de coneixements, habilitats i actituds que li permeten desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i compromís. La matèria fa possible que es treballa la competència en comunicació lingüística mitjançant la interactuació de manera oral o escrita de manera coherent i adequada en diferents àmbits i contextos i amb diferents propòsits comunicatius. Gràcies a la globalització, s'ha generalitzat l'ús d'altres llengües que enriqueixen la matèria d'Economia,

Emprenedoria i Activitat Empresarial, que permeten valorar i respectar la diversitat lingüística i potenciar la competència plurilingüe.

La comprensió de la realitat econòmica i empresarial fa necessària la utilització de coneixements metodològics, com l'observació i l'experimentació, amb la finalitat de plantejar preguntes i extraure conclusions basades en proves per a poder interpretar i transformar el món natural i el context social. És per això que en la matèria es pretén potenciar la competència matemàtica i la competència en ciència, tecnologia i enginyeria. De la mateixa manera, la competència digital impulsa l'aprenentatge de l'ús segur, saludable, sostenible, crític i responsable, de les tecnologies digitals per a l'aprenentatge, per al treball i per a la participació en la societat.

Amb l'estudi de la matèria s'impulsa la competència personal, social i d'aprendre a aprendre perquè implica adquirir els sabers de la matèria des d'una perspectiva de reflexió sobre un mateix per a conèixer-se, acceptar-se i promoure un creixement personal constant, gestionant el temps i la informació eficaçment i col·laborant amb altres persones de manera constructiva; al mateix temps es fomenta la competència ciutadana perquè l'alumnat puga exercir una ciutadania responsable i participativa que implica comprendre les estructures socials, econòmiques, jurídiques i polítiques des d'un enfocament democràtic i sostenible.

Un dels principals objectius de la matèria és desenvolupar processos autoregulats d'aprenentatge que permeten resoldre amb autonomia problemes reals des d'una perspectiva innovadora a partir de la competència emprenedora. Aquests aprenentatges permeten tindre una visió global i intercultural del món que ens ajuda comprendre, apreciar i valorar amb esperit crític, amb una actitud respectuosa, les diferents manifestacions culturals i artístiques, utilitzar-les com a font d'enriquiment, coneixements necessaris per a aconseguir la competència de consciència i expressions culturals.

La matèria s'aborda des d'una perspectiva competencial, en la qual, a través de l'anàlisi de casos i investigacions sobre l'economia i la realitat empresarial, de manera objectiva, es van adquirint les competències clau i específiques. Conèixer i debatre sobre actualitat econòmica i estratègies empresarials a partir de l'estudi de casos reals i significatius permetrà que l'alumnat prenga consciència de la importància de potenciar les qualitats pròpies i dels altres i fomentar actituds d'esforç, constància i superació i veure en aquests elements una aportació de valor tant individual com col·lectiu en el camí cap a l'aprenentatge i l'assoliment.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en tres blocs. El primer es vincula a aspectes econòmics que analitzen el problema de l'escassetat i el tractament del problema econòmic des d'una perspectiva global i integral, aprenent la importància dels aspectes microeconòmics i macroeconòmics més rellevants. El segon bloc de sabers es lliga a l'emprenedoria i al coneixement de les persones emprenedores. En aquest es recullen aquelles habilitats i competències que són característiques de les persones emprenedores, caracteritzant les seues habilitats a través d'una visió fonamentada i realista. El tercer i últim bloc se centra en l'activitat empresarial, l'anàlisi d'estratègies i nous models de negoci a partir de la revolució tecnològica i digital.

Finalment, els criteris d'avaluació van dirigits a comprovar el grau d'adquisició de les competències específiques, això és, nivell en el qual a l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, conceptuals, procedimentals i relatius a actituds i valors, en situacions o activitats de l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

2. Competències específiques

2.1. CE1. Analitzar de manera crítica i reflexiva les aportacions fonamentals de la ciència econòmica, argumentant la seua interrelació amb altres disciplines.

2.1.1. Descripció de la competència

Actualment ens enfrontem a una conjuntura econòmica de gran complexitat, en la qual la presa de decisions es veu afectada per múltiples variables, i en la qual la resolució de problemes adquireix cada vegada una major dificultat, la qual cosa fa que la presa de decisions en aquest àmbit siga cada vegada més complicada.

És necessari que l'alumnat, en la cerca d'una formació integral com a persones, aprenga a través d'una anàlisi reflexiva a relacionar la ciència econòmica amb altres disciplines, tant del camp de les ciències socials com d'altres àmbits del saber, ja que aquesta visió general els proporcionarà una visió més completa del món i els permetrà comprendre millor els canvis que es produeixen en l'entorn econòmic.

L'alumnat serà capaç de proposar solucions integrals als problemes econòmics, a través de la interdisciplinarietat, com a ciutadans i ciutadanes responsables, autònoms i compromeses, sent capaços de fer front als nous reptes econòmics, sempre tenint en compte els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

- 2.2. CE2. Analitzar des d'una perspectiva interdisciplinària el comportament individual i col·lectiu en la presa de decisions econòmiques tenint en compte el problema de l'escassetat, reflexionar sobre els canvis econòmics i socials més rellevants derivats d'aquest problema i actuar en conseqüència.

2.2.1. Descripció de la competència

En enfrontar-nos a la realitat econòmica del nostre temps, un dels fenòmens que més crida l'atenció és la dificultat per a donar solucions a alguns problemes urgents per part del sistema. Les necessitats il·limitades dels consumidors conviuen amb l'escassetat de recursos, i això obliga a assolir la raó de ser de l'economia que no és una altra que prendre decisions econòmiques que impliquen un cost d'oportunitat, i en el qual s'ha de valorar l'eficiència, la utilitat i el valor dels béns i serveis.

Així doncs, l'alumnat tindrà una perspectiva integral d'aquests problemes i serà capaç d'actuar i prendre decisions més precises, ja que seran fruit d'una anàlisi global on hauran tingut en compte no només variables econòmiques, sinó altres de caràcter ètic, psicològic, sociològic, històric, matemàtic que els permetran reflexionar sobre el conjunt de fenòmens que atrauen el seu interès, i la necessitat de construir entre tots una lògica correcta de la vida social i econòmica.

- 2.3. CE3. Establir correspondències entre els Objectius de Desenvolupament Sostenible i els problemes econòmics actuals representatius a través de l'estudi de fets i esdeveniments concrets, analitzant-los amb ajuda d'algunes eines econòmiques i empresarials, mostrant actituds sensibles a més de comportaments responsables i proactius.

2.3.1. Descripció de la competència

Les transformacions econòmiques dels últims anys presenten noves oportunitats de desenvolupament, però al mateix temps nous riscos cada vegada més persistents com l'augment de les desigualtats, de la precarietat i l'exclusió, i un enorme impacte en el medi natural causat per les activitats humanes.

Davant aquesta perspectiva, els Objectius de Desenvolupament Sostenible constitueixen una crida a l'acció per a posar fi a la pobresa, protegir el medi natural i millorar la vida de les persones, de manera global, apostant per noves formes de desenvolupament econòmic més sostenibles i responsables amb el planeta, amb l'objectiu de la maximització del benestar comú. En aquest sentit, l'activitat empresarial té un paper crucial, desenvolupant noves estratègies, nous models de negoci i projectes emprenedors que la societat actual demanda, a més de desenvolupar actituds sensibles mitjançant comportaments responsables i proactius.

- 2.4. CE4. Identificar les principals habilitats i competències que caracteritzen les persones emprenedores dins de la realitat actual, analitzant i valorant els seus perfils i la seua manera d'afrontar els reptes.

2.4.1. Descripció de la competència

A través de l'emprenedoria es donen respostes diferents als desafiaments i problemes actuals. Analitzar el perfil de les persones emprenedores ens facilita conèixer i distingir les competències personals i socials que influeixen en el desenvolupament de la seua figura com són les creences limitants que provoquen pors a l'hora d'emprendre o la importància de la intel·ligència emocional que condicionen la qualitat dels seus pensaments i l'abast dels seus assoliments.

Una vegada conegudes les actituds i aptituds de les persones emprenedores és necessari que l'alumnat tinga un coneixement més precís de si mateix, les seues habilitats, les seues capacitats i les seues destreses, així com els seus temors, de manera que li permeta construir el seu propi autoconcepte i li proporcione eines per a manejar la incertesa consubstancial a la realitat actual.

L'alumnat interioritzarà les característiques de les persones emprenedores reconeixent les seues qualitats i competències de manera que pugua aprendre'n i avaluar en quina mesura és capaç d'adquirir-les o potenciar-les amb formació i entrenament, i aplicar-les a la seua vida quotidiana.

- 2.5. CE5. Analitzar i valorar amb sentit crític les tendències de les estratègies empresarials i els nous models de negoci, en entorns rurals i urbans, locals i globals, i proposar iniciatives que s'identifiquen amb l'ètica empresarial.

2.5.1. Descripció de la competència

Per a sobreviure amb èxit al pas del temps i als canvis econòmics i socials, les empreses han de tindre una estratègia i una visió definida que es veja reflectida en el seu dia a dia. En les empreses, els principis d'inclusió, l'eficiència operativa i compromís amb la investigació es converteixen en prioritats estratègiques que es despleguen en tots els aspectes de la seua operativa diària.

Els canvis en l'entorn competitiu i en la societat han generat noves perspectives en la teoria estratègica empresarial, que han de tindre en compte el nou client cada vegada més exigent i compromés amb la sostenibilitat. El desenvolupament tecnològic, les plataformes de comerç electrònic, les xarxes socials, la presa de decisions basada en gran quantitat de dades (dades massives, *-big data-*), i els canvis de models de negoci, impliquen nous plantejaments a l'hora del disseny d'estratègies.

Ser capaç d'analitzar les diferents estratègies empresarials i poder comprendre millor la visió i els valors de cadascuna i identificar els seus punts forts i febles, així com valorar la importància de la seua aplicació en diferents entorns rurals, urbans, locals i globals és important per a aconseguir noves propostes concordes als objectius actuals, des d'una perspectiva ètica.

- 2.6. C.6. Analitzar la transformació econòmica i social i les seues conseqüències, argumentant la importància que tenen la innovació i la revolució digital en l'activitat empresarial, i proposar algunes alternatives a aquests desafiaments.

2.6.1. 2.6.1 Descripció de la competència

En l'actualitat, les empreses han de conviure amb una societat canviant i poc predictable i és per això que la innovació constitueix, juntament amb el capital humà, un dels principals factors que determinen els avantatges competitius de les economies. A més del desenvolupament de nous productes, guanya importància la innovació en els models de negoci. La revolució digital ha fet possible que s'innoven el procés d'informació de les empreses que generen noves estructures més eficients i millors procediments que assoleixen major rapidesa i eficàcia en els processos.

Encara que la innovació i la digitalització són factors de creació de riquesa i catalitzadors de noves possibilitats de desenvolupament econòmic i social, també generen impactes negatius que han de ser analitzats, com són la desigualtat d'accés a les noves tecnologies, delictes de ciberseguretat, l'obsolescència, creixents problemes de consum de recursos naturals i fonts energètiques o l'impacte de la robotització en determinades ocupacions.

Davant aquests canvis les empreses han d'estar en contínua remodelació desenvolupant estratègies per a afrontar els reptes del futur. Fer particip l'alumnat d'aquesta anàlisi i incentivar que investigue i propose solucions a petita escala és essencial per a desenvolupar una ciutadania de futur desperta davant els canvis i responsable amb el seu entorn.

- 2.7. CE7. Aplicar, en els problemes econòmics més rellevants, les estratègies metodològiques pròpies de l'economia de cerca d'informació, anàlisi, proposta de solucions i comunicació argumentada d'aquestes, en els problemes econòmics més rellevants.

2.7.1. Descripció de la competència

L'evolució econòmica dels últims anys fa necessari que es disposen de nous mètodes d'anàlisi que permeten una comprensió més profunda de la realitat econòmica i empresarial i, d'altra banda, permeten intervenir-hi oferint propostes i solucions de valor que contribuïsquen a la millora i el benestar de la societat sempre des d'una perspectiva sostenible i respectuosa amb el medi ambient.

És important que l'alumnat empre eines pròpies de l'economia experimental, per exemple, dissenyant i posant en marxa experiments econòmics senzills sobre qüestions pròximes al seu dia a dia, analitzant el cost-benefici en un projecte de caràcter econòmic empresarial bàsic i la influència que podria tindre aquest projecte en

l'entorn on viu o simplement fent un estudi de casos sobre la realitat econòmica aplicant el mètode científic (establir hipòtesis, observació sistemàtica, mesurament, experimentació i la formulació, anàlisi i modificació, si es considera necessari, de la hipòtesi de partida). El coneixement d'aquestes eines ajudarà l'alumnat a l'hora de dissenyar una anàlisi més crítica del seu context pròxim.

D'altra banda, també és interessant que sàprien analitzar la realitat econòmica des de la perspectiva del comportament global de la societat observant, a més dels aspectes econòmics, altres factors de caràcter sociològic, psicològic o emocional, per a oferir respostes a problemes actuals de la seua comunitat. Hauran de descriure la repercussió que tenen les seues decisions tant a nivell individual com per al bé comú posant l'accent principalment en el consum responsable i la producció sostenible de manera que les decisions actuals no comprometen les de demà.

3. Sabers bàsics

La matèria tracta d'aportar conceptes econòmics i empresarials necessaris perquè l'alumnat tinga una visió global que li permeta realitzar anàlisis crítiques i fonamentades a partir de l'estudi de casos sobre la realitat econòmica actual, valorar els efectes que provoca l'activitat empresarial en els diferents àmbits de la vida i aprofitar aquests aprenentatges per a generar una actitud proactiva i compromesa amb la societat i de cerca d'un major benestar, tant col·lectiu com individual a partir d'idees innovadores i responsables amb el seu entorn.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en tres blocs, fent coincidir els seus títols amb la denominació de la matèria. El primer es vincula a aspectes econòmics amb la finalitat que l'alumnat adquirisca uns coneixements bàsics relacionats amb el problema de l'escassetat, el funcionament del mercat, l'entorn macroeconòmic i financer, així com l'anàlisi dels reptes futurs. El segon bloc de sabers es lliga a l'emprenedoria i al coneixement de les persones emprenedores. Tracta de presentar a l'alumnat aquelles habilitats i competències que són característiques de les persones amb iniciativa i sentit emprenedor veient en aquestes referents reals que els inspiren en el seu camí cap al futur. D'igual manera, cerca donar una visió raonada i realista de les dificultats que poden trobar en aquest camí. El tercer i últim bloc se centra en l'activitat empresarial i analitza les estratègies que duen a terme les empreses, així com els nous models de negoci tenint sempre present les novetats que existeixen en aquest camp a conseqüència de la revolució tecnològica i digital.

3.1. Bloc 1. Economia

Les ciències socials estudien el comportament humà dins d'una societat i la manera d'organitzar-se bé des d'una perspectiva individual com a col·lectiva. L'economia és una ciència social que es relaciona amb altres branques del saber, tant social com científic, actuant de manera interdisciplinària.

En aquest bloc s'inclouen sabers relacionats amb una visió general de l'economia. En el primer bloc s'analitza el problema de l'escassetat i l'assignació de recursos, s'identifiquen els diferents agents econòmics que actuen en aquesta, així com les principals interaccions que s'estableixen entre aquests. L'alumnat analitzarà el funcionament del mercat i el paper del sector públic. Igualment aprendrà com influeix l'entorn financer en les finances personals. En segon bloc s'endinsarà en l'estudi de la demanda i l'oferta agregada i la seua repercussió en la realitat econòmica. En el tercer bloc, es plantejaran els reptes de l'economia actual, els Objectius Desenvolupament Sostenible i el protagonisme que tenen les decisions preses pels individus en el seu dia a dia.

BLOC 1 ECONOMIA (CE1, CE2, CE3, CE6)	
GRUP DE SABERS 1.1 EL PROBLEMA ECONÒMIC DE L'ESCASSETAT	
- L'economia i l'escassetat: l'eficiència i els sistemes d'assignació de recursos. - El cost d'oportunitat. - La utilitat i el valor dels béns i serveis. - Els agents econòmics i el comportament racional. Fallades de la racionalitat. - El flux circular de la renda.	
GRUP DE SABERS 1.2 L'ECONOMIA COM A CIÈNCIA SOCIAL	
- L'economia com a ciència social. - La modelització matemàtica com a eina per a l'anàlisi econòmica: la complexitat de la realitat i la incorporació de supòsits simplificadors.	

- Relació de l'economia amb altres disciplines.
GRUP DE SABERS 1.3 EL MERCAT
- El funcionament del mercat. - Les fallades del mercat i la intervenció del sector públic. Fallades del sector públic i les seues implicacions.
GRUP DE SABERS 1.4 ENTORN FINANCER
- Diners i transaccions. - Sistema financer. - Planificació i gestió de les finances personals: risc i benefici.
GRUP DE SABERS 1.5 ENTORN MACROECONÒMIC
- Anàlisi de l'oferta i demanda agregada. - Macromagnituds: anàlisi de les interrelacions que existeixen entre els diversos elements i agregats de la realitat econòmica. - La maximització del benestar social i el debat eficiència <i>versus</i> equitat.
GRUP DE SABERS 1.6 ELS REPTES DE L'ECONOMIA ACTUAL
- Els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i els reptes econòmics actuals. - Canvi climàtic, el desenvolupament sostenible i l'economia circular. - Tolerància davant diferents opinions i perspectives relacionades amb les solucions als problemes econòmics.

3.2. BLOC 2. Emprenedoria

El procés d'emprenedoria és la cerca, avaluació i explotació d'oportunitats de negoci en el mercat, donant resposta a problemes de la societat a partir de la innovació, sota unes circumstàncies de futur incert i amb una gran probabilitat de fracàs amb l'objectiu final d'obtenir benefici. En l'actualitat la idea d'emprenedoria va un pas més enllà i pretén aconseguir un triple benefici: social, econòmic i mediambiental.

En aquest bloc es recullen els sabers necessaris perquè l'alumnat aprenga a reconèixer i potenciar les destreses emprenedores pròpies. Per a això serà necessari l'estudi de les qualitats i competències d'una persona emprenedora. A més s'inclouen els continguts per a gestionar l'emprenedoria i afrontar reptes aplicant les destreses pròpies d'una persona emprenedora.

BLOC 2 EMPRENEADORIA (CE3, CE4, CE6)
GRUP DE SABERS 2.1 LA PERSONA EMPRENEADORA I LES SEUES QUALITATS
- La persona emprenedora i intraemprenedora. - Competències, qualitats i hàbits de la persona emprenedora. La intel·ligència emocional i la intel·ligència executiva. - L'esperit emprenedor: cerca de necessitats i oportunitats. - Missió i visió de la persona emprenedora.
GRUP DE SABERS 2.2 GESTIONAR L'EMPRENEADORIA
- Creences sobre emprenedoria: la por d'emprendre i la gestió de l'error com una oportunitat per a aprendre. - La gestió de grups i la teoria de les relacions humanes. - Tècniques de motivació.

GRUP DE SABERS 2.3 AUTOAVALUACIÓ DE L'EMPREDORIA

- Entrenament de la creativitat i proactivitat. Idees per a un projecte emprenedor.
- Protecció de la idea, el producte i la marca.
- Estratègies i tècniques d'anàlisi de projectes i iniciatives empresarials. L'anàlisi DAFO.
- Autoavaluació de la persona emprenedora. Eines.
- Contribució de les persones emprenedores al desenvolupament econòmic sostenible i ètic.

ESBORRANY

3.3. BLOC 3. Activitat empresarial

Les empreses són conscients dels canvis socials, econòmics i laborals dels últims temps. Els desafiaments als quals s'enfronten són molts i la resposta ha d'estar basada en valors, destreses i habilitats que permeten buscar noves alternatives i actuacions que tinguen com a finalitat la millora del benestar comú, la sostenibilitat dels recursos i el reconeixement del paper de la dona en el món empresarial.

En aquest bloc l'alumnat identificarà la cultura empresarial, la gestió del talent i el lideratge i reflexionarà sobre la necessitat que les empreses assumisquen un enfocament de model de negoci basat en la responsabilitat social que permeta aconseguir els Objectius de Desenvolupament Sostenible i, al mateix temps, que siguen sensibles davant injustícies relacionades amb la bretxa de gènere o el sostre de cristall. L'alumnat estudiarà nous models de negoci relacionats amb la revolució tecnològica, l'anàlisi de noves vetes de mercat i clients potencials, i posteriorment descobrir les tendències del model empresarial i la seua perspectiva de futur en relació a temes com la sostenibilitat, innovació, revolució digital, el màrqueting digital i el teletreball.

BLOC 3 ACTIVITAT EMPRESARIAL (CE3, CE5, CE6)
GRUP DE SABERS 3.1 CULTURA EMPRESARIAL
- Cultura empresarial i gestió del talent. Lideratge. - Anàlisi del paper de la dona en l'activitat empresarial. - Noves estratègies d'emprenedoria sostenible - Perseverança, iniciativa i flexibilitat en l'anàlisi de presa de decisions.
GRUP DE SABERS 3.2 CANVIS EN ELS MODELS DE NEGOCI
- Identificació de nous models de negoci. - Mercat i clients. - La revolució tecnològica
GRUP DE SABERS 3.3 TENDÈNCIES EN EL MODEL EMPRESARIAL
- L'empresa del futur, lloc de treball i tendències. - Estratègies i gestió (empresarial). - Transformació digital: màrqueting digital. - Innovació i sostenibilitat.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge han d'estar connectades amb els "Principals reptes del segle XXI" i amb els objectius de l'etapa de Batxillerat. La seua finalitat és promoure l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar-los. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix mobilitzar tot tipus de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments, actituds i valors.

La matèria d'Economia, Emprenedoria i Activitat Empresarial contribueix a formar persones crítiques i responsables davant els problemes actuals relatius al medi ambient, degradació del planeta i excés de consum, per a ser conscients de la importància de les seues accions i la seua repercussió negativa en el bé comú. Al mateix temps, la matèria contribueix a donar resposta a problemes de l'entorn pròxim posant de manifest el seu compromís en l'àmbit local i global, valorant les competències, qualitats i hàbits que ha de tindre una persona emprenedora conscient dels reptes del segle XXI.

Per a això, és necessari fer reflexionar a l'alumnat davant situacions d'inequitat i exclusió que generen un sentiment d'empatia i justícia social des d'una perspectiva col·lectiva, una resolució pacífica dels conflictes amb solucions creatives que tinguen com a premissa la cooperació. Igualment, l'alumnat ha de reflexionar sobre el paper de l'emprenedoria com a motor de l'economia i la creació de valor, l'anàlisi de nous models de negoci més sostenibles amb l'entorn.

Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:

- Estar relacionades amb activitats de l'àmbit local i pròxim a l'alumnat que establisca relacions amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible que incorporen els desafiaments globals als quals ens enfrontem dia a dia, com ara la desigualtat, medi ambient, ocupació, escassetat, propietat intel·lectual, que permeten descobrir el funcionament de l'economia i l'activitat empresarial.
- Establir relacions amb altres matèries per a adquirir una visió integral de l'economia i assumir responsabilitats i compromisos, des d'una perspectiva interdisciplinària.
- Dissenyar-se per a incentivar la reflexió, promoure la competència clau d'aprendre a aprendre, i desenvolupar un enfocament crític, amb la finalitat d'aconseguir actituds sensibles, comportaments responsables i proactius que permeten aprofitar les oportunitats socials i econòmiques.
- Estimular el foment de la lectura i l'escriptura a través de diferents canals amb la finalitat de desenvolupar ciutadans crítics i respectuosos davant diferents arguments i opinions, així com potenciar les habilitats comunicatives necessàries a l'hora d'emprendre un projecte personal.
- Permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporant un enfocament inclusiu, coeducatiu, donant visibilitat a la rellevància del paper de les dones en l'activitat empresarial, i amb l'ús de tècniques de treball tant cooperatiu com col·laboratiu, a través d'activitats dialògiques, de debat, d'explicació de resultat de tasques.
- Connectar els continguts amb experiències i sentiments personals de l'alumnat que han tingut lloc en altres contextos, mobilitzant la capacitat d'argumentació mitjançant el llenguatge verbal i no verbal.
- Potenciar els talents individuals utilitzant eines que possibiliten l'estímul de la creativitat, la participació activa de l'alumnat, per a afrontar els problemes des de diferents perspectives segons la seua diversitat personal i cultural.
- Incloure l'acceptació i el maneig de la incertesa tractada des de l'aula i que done resposta a qüestions que li serviran per a enfocar el seu futur de treball o estudis i fins i tot la possibilitat de, a partir d'una iniciativa dissenyada a l'aula, poder traslladar-les fora d'aquesta.
- Impulsar un bon ús de les noves tecnologies a l'aula, aprenent nous programes, aplicacions i eines informàtiques per a fomentar l'alfabetització digital i audiovisual de l'alumnat i la ludificació a l'aula per a incrementar la seua motivació, autonomia i el ventall de recursos necessaris per a la correcta anàlisi de la disciplina.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Analitzar de manera crítica i reflexiva les aportacions fonamentals de la ciència econòmica, argumentant la seua interrelació amb altres disciplines.

5.1.1. Interpretar l'actualitat econòmica a través de l'estudi de casos o de simulacions, tenint en compte diversos factors i aplicant les eines pròpies de l'àmbit de l'economia.

5.1.2. Explicar la relació que té la ciència econòmica amb altres disciplines, reflexionant des d'una perspectiva integral de la matèria.

5.1.3. Proposar algunes solucions davant fets i esdeveniments econòmics, des d'un punt de vista crític, reflexiu i compromés.

5.2. Competència específica 2. Analitzar des d'una perspectiva interdisciplinària el comportament individual i col·lectiu en la presa de decisions econòmiques tenint en compte el problema de l'escassetat, reflexionar sobre els canvis econòmics i socials més rellevants derivats d'aquest problema i actuar en conseqüència.

5.2.1. Analitzar la repercussió dels canvis econòmics i socials en el seu entorn, identificant els problemes actuals des d'un punt de vista local, regional i global.

5.2.2. Descriure i avaluar els efectes del comportament individual i col·lectiu en el procés de presa de decisions a partir de casos reals i identificant amb sentit crític fets i dades.

- 5.2.3. Explicar el problema de l'escassetat i les seues causes, utilitzant eines econòmiques bàsiques.
- 5.2.4. Identificar i relacionar les diferents disciplines que permeten explicar els efectes del comportament individual i col·lectiu en les decisions econòmiques
- 5.3. Competència específica 3. Establir correspondències entre els Objectius de Desenvolupament Sostenible i els problemes econòmics actuals representatius a través de l'estudi de fets i esdeveniments concrets, analitzant-los amb ajuda d'algunes eines econòmiques i empresarials mostrant actituds sensibles a més de comportaments responsables i proactius.
 - 5.3.1. Proposar iniciatives per a donar resposta a alguns dels principals problemes mundials relacionats amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible a través d'eines econòmiques i empresarials, en l'àmbit local i global, des d'una perspectiva crítica, constructiva i compromesa.
 - 5.3.2. Identificar, mitjançant l'anàlisi de casos, situacions que reflectisquen els principals reptes econòmics actuals.
 - 5.3.3. Argumentar la importància que tenen per a la societat els Objectius de Desenvolupament Sostenible des d'una perspectiva multicultural, identificant les oportunitats de desenvolupament personal, social i econòmic en implementar-los.
- 5.4. Competència específica 4. Identificar les principals habilitats i competències que caracteritzen les persones emprenedores dins de la realitat actual, analitzant i valorant els seus perfils i la seua manera d'afrontar els reptes.
 - 5.4.1. Identificar rellevants destreses emprenedores, valorant prèviament les habilitats que posseeixen persones emprenedores pròximes i analitzant les seues competències a l'hora d'afrontar les oportunitats econòmiques que se'ls presenten.
 - 5.4.2. Comparar les destreses de les persones emprenedores amb aspectes bàsics de la vida quotidiana de l'alumnat.
 - 5.4.3. Posar exemples d'experiències emprenedores en les quals situacions de fracàs han sigut reconvertides en èxit i debatre-les amb actitud crítica i respectuosa.
- 5.5. Competència específica 5. Analitzar i valorar amb sentit crític les tendències de les estratègies empresarials i els nous models de negoci, en entorns rurals i urbans, locals i globals, i proposar iniciatives que s'identifiquen amb l'ètica empresarial.
 - 5.5.1. Distingir les tendències més importants i identificar els valors de les empreses a través de l'estudi de casos d'estratègies empresarials concretes, analitzant la seua evolució.
 - 5.5.2. Identificar els punts forts i febles essencials d'empreses reals a través de casos concrets de diferents sectors i relacionar-los entre si.
 - 5.5.3. Analitzar amb esperit crític l'activitat empresarial i la importància d'actuar de manera sostenible comparant aquesta actuació amb casos d'empreses que complisquen amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.
 - 5.5.4. Descobrir nous models de negoci pertanyents a diversos sectors i àmbits, valorant les seues possibilitats, limitacions i comparar amb altres models.
- 5.6. Competència específica 6. Analitzar la transformació econòmica i social i les seues conseqüències, argumentant la importància que tenen la innovació i la revolució digital en l'activitat empresarial, i proposar algunes alternatives a aquests desafiaments.
 - 5.6.1. Argumentar les respostes que ofereixen les empreses als desafiaments actuals, analitzant la transformació econòmica i social que està experimentant la societat.
 - 5.6.2. Identificar situacions que il·lustren la importància que té la innovació en l'activitat empresarial, a partir de propostes alternatives i noves solucions als desafiaments actuals.

- 5.6.3. Comparar els beneficis més destacats que la revolució digital genera en la societat amb els aspectes negatius que això comporta per a la ciutadania.
- 5.7. Competència específica 7. Aplicar, en els problemes econòmics més rellevants, les estratègies metodològiques pròpies de l'economia de cerca d'informació, anàlisi, proposta de solucions i comunicació argumentada d'aquestes, en els problemes econòmics més rellevants.
- 5.7.1. Investigar i interpretar l'actualitat econòmica a través de l'estudi de casos, projectes en equip o simulacions, tenint en compte diversos factors i aplicant les eines pròpies de l'àmbit de l'economia.
- 5.7.2. Utilitzar les tècniques estadístiques pròpies o més usuals en aquest àmbit, els procediments i estratègies de cerca de dades econòmiques a nivell global, nacional i local, les tècniques de presentació de dades econòmiques (gràfics, etc.) i la lectura i interpretació de dades econòmiques empresarials.
- 5.7.3. Avaluar les diferents amenaces i oportunitats de l'economia actual, crear i editar continguts digitals com a documents de text, presentacions multimèdia i produccions audiovisuals amb sentit estètic utilitzant diferents aplicacions.
- 5.7.4. Utilitzar correctament la terminologia econòmica adaptada al nivell educatiu en activitats orals i escrites de l'àmbit personal, acadèmic, social o professional, en les diferents llengües del currículum, utilitzant un llenguatge no discriminatori.

EDUCACIÓ FÍSICA

1. Presentació.

La matèria d'Educació Física de Batxillerat està dissenyada amb el propòsit de promoure un desenvolupament integral de l'alumnat. Una correcta alfabetització motora ajudarà a l'alumnat a desenvolupar les habilitats psicosocials, programar estratègies i adquirir els coneixements, actituds i conductes ètiques necessàries per a gestionar adequadament la seua salut i benestar. Amb caràcter general, s'ha d'entendre que l'adquisició de les *competències específiques* en Educació Física està vinculada a la consecució i desenvolupament de les competències clau incloses en el perfil de sortida de l'alumnat i a l'assoliment dels objectius generals del batxillerat. L'Educació Física a Batxillerat contribueix a la transmissió i posada en pràctica de valors relacionats amb l'equitat, la llibertat personal, la tolerància, la responsabilitat i la ciutadania democràtica. Així mateix, es reforcen valors i sabers educatius inclosos en la LOMLOE com l'esforç individual, la motivació de l'alumnat, la igualtat de drets i l'educació afectivosexual, l'esperit crític i la contribució a la sostenibilitat ambiental, social i econòmica. Tots aquests valors i sabers són també objecte d'atenció en les altres matèries del currículum en un treball interdisciplinari que permet a l'alumnat assolir el seu potencial i portar una vida activa i saludable.

L'Educació Física compleix amb els objectius del Batxillerat que marca la LOMLOE, especialment aquells relacionats amb afavorir el desenvolupament personal i social i el desenvolupament de la sensibilitat artística, la salut i la relació amb l'entorn. Destaca directament l'objectiu "Utilitzar l'Educació Física i l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social. Afermar els hàbits d'activitats físicoesportives per afavorir el benestar físic i mental".

L'augment de l'adopció d'un estil de vida sedentari, incloent en aquest tant els mitjans de transport amb carburants o qualsevol mitjà de desplaçament elèctric, l'accés a multitud de serveis sense necessitat de traslladar-se, i l'augment de continguts d'oci passiu, genera una autèntica xarxa de pressió social que afavoreix i reforça aquest sedentarisme. A més a més, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) assenyala l'obesitat com una malaltia que afecta cada vegada més a persones joves, recomanant l'exercici físic pausat i programat i una educació nutricional com mitjans essencials per a lluitar contra aquesta malaltia que ha esdevingut en pandèmia. La matèria d'Educació Física juga un paper fonamental en la lluita per la salut mental juntament, amb la millora del benestar psicològic i un millor autoconcepte, així com en la capacitat d'afrontar l'estrés i l'ansietat. Ofereix l'oportunitat que l'alumnat desenvolupe habilitats socials i millore el seu benestar emocional col·laborant de manera directa en cadascuna de les dimensions del concepte de salut, salut física, mental i social, que planteja la mateixa OMS.

L'Educació Física de Batxillerat augmenta i consolida els aprenentatges que l'alumnat ha adquirit en l'etapa de l'Educació Secundària Obligatoria i li facilita l'adquisició de competències relacionades amb l'autonomia i l'autogestió per al desenvolupament d'una vida activa i saludable. Un dels majors desafiaments als quals s'enfronta la matèria d'Educació Física és garantir que l'activitat física i els hàbits saludables juguen un paper important en la vida diària de l'alumnat. Les evidències científiques assenyalen que s'ha d'anar més enllà de l'eficiència motriu si es vol aconseguir que l'alumnat adopte un estil de vida actiu i saludable.

L'actual llei educativa assenyala el caràcter propedèutic del Batxillerat, ressaltant l'anàlisi de l'evolució de les professions i dels estudis superiors relacionats amb l'Educació Física perquè l'alumnat siga capaç de valorar les possibles opcions d'estudi tant universitari com de formació professional, d'ensenyaments esportius o funcionariat.

El currículum d'aquesta matèria s'estructura en competències específiques, sabers bàsics, situacions d'aprenentatge, criteris d'avaluació i annexos.

Les competències específiques (CE) identifiquen tot allò que l'alumnat ha de ser capaç de fer, així com les situacions i les condicions en les quals ho ha de poder fer, un cop cursada la matèria

d'Educació Física. La matèria s'organitza en cinc competències específiques que despleguen i concreten les competències clau, alhora que contribueixen al seu assoliment.

Els sabers bàsics són el conjunt de continguts procedimentals, conceptuals, actitudinals i axiològics propis de la matèria que l'alumnat ha d'aprendre per adquirir i desenvolupar les competències específiques en el nivell que estableixen els criteris d'avaluació. En el 1r curs del Batxillerat els sabers bàsics de la matèria Educació Física s'organitzen en quatre blocs: vida activa i saludable, organització i gestió de l'activitat física i l'esport, manifestacions de la comunicació i de la cultura motriu, i interacció eficient i sostenible amb l'entorn.

Les situacions d'aprenentatge han de partir dels contextos particulars de cada centre, grup i individu i estar orientades a promoure la participació i l'autogestió de l'aprenentatge per a la creació autònoma d'hàbits buscant una Educació Física per a tota la vida. Les situacions d'aprenentatge han d'oferir a l'alumnat l'oportunitat de continuar amb l'aprenentatge i la pràctica de les habilitats i experiències motrius iniciada a l'Educació Secundària Obligatòria. La mobilització de recursos en contextos cada vegada més pròxims als reals, participant en activitats dins i fora del centre, en col·laboració entre iguals i a través de grups variables, exigirà la regulació dels processos de comunicació i les relacions interpersonals, oferint així l'oportunitat d'argumentar, dialogar i actuar amb actitud crítica per a transferir el coneixement adquirit a altres contextos socials i aplicar-lo promovent una ciutadania activa.

L'avaluació vista des de la seua funció reguladora és un element essencial del procés d'aprenentatge. El desenrotllament per part del professorat dels criteris d'avaluació facilita aquesta tasca detectant les dificultats per a la millora i adquisició de les competències específiques. La creació de descriptors clars associats aquests criteris d'avaluació que relacionen els sabers amb tasques competencials per assolir les CE, ha de permetre que el discent pugui integrar i contextualitzar allò que aprèn facilitant l'autogestió d'aprenentatges.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1 (CE1)

Planificar i posar en pràctica un programa saludable d'activitat física i esportiva adequat a les característiques personals i dirigit al benestar físic, mental i social.

2.1.1. Descripció de la competència

Aquesta competència suposa un enfocament holístic del concepte de salut, a partir de la inevitable connexió de la ment amb el cos i el moviment, orientat a la millora de tots els aspectes relacionats amb una vida activa i saludable.

Com al llarg de tot el procés d'educació obligatòria de l'alumnat, es continua prioritzant l'aprenentatge vivencial i experimental de comportaments i actituds que li faciliten adquirir un estil de vida actiu i saludable, i que fomenten la responsabilitat, l'autoconeixement, l'exigència i la capacitat de gestió per a una vida sana i equilibrada, dins i fora de l'entorn familiar i social que l'envolta. És en aquesta etapa on l'alumnat ha d'assolir els aprenentatges necessaris per a participar de manera regular, segura i eficient en les diferents propostes d'activitats físiques que pot trobar dins i fora del centre educatiu. En aquest sentit, les sensacions intrínseques que això comporta i el desenvolupament del sentit crític li ha de permetre triar amb seguretat, per poder establir fites reals respecte a la millora de la forma física i del seu estat de salut. Es posa l'èmfasi en l'aplicabilitat dels coneixements al voltant d'una vida sana i activa, cada vegada amb més autonomia, amb la finalitat de potenciar la capacitat de prendre decisions personals, assumir responsabilitats i compromisos cap a la salut individual i col·lectiva coherents amb la vida més enllà de l'àmbit educatiu.

Mitjançant aquesta competència, l'alumnat construeix el concepte multidimensional, dinàmic i complex de salut física, mental, emocional i social plantejat des de l'OMS amb la finalitat de garantir

una vida saludable a totes les persones, tal com es descriu als Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

Els sabers que es vinculen a aquesta competència són principalment els components físics i fisiològics amb impacte directe en la salut i el benestar, prioritzant els components relacionats amb l'aparell cardiorespiratori, el musculoesquelètic i el digestiu, el condicionament físic i els components de la salut. Això es completa amb els components metabòlics i els processos energètics de les diferents exigències físicomotrius de les activitats físiques realitzades amb un moviment intencional, regulat i conscient cap a la despesa d'energia, acompanyat de l'aplicació de tècniques i mètodes que afavoreixen l'autonomia de l'alumnat, la regulació emocional i la motivació.

Tot i plegat, els sabers d'aquesta etapa contribueixen al desenvolupament competencial d'hàbits i rutines saludables a l'adolescència transferibles a la vida adulta. Una vida sana va lligada a una vida activa, connectada amb el món que ens envolta i la salut dels altres. En aquest sentit, l'entorn d'aquesta pràctica física i educativa ha de ser necessàriament inclusiu per a possibilitar que tot l'alumnat participe d'ella i dels seus beneficis amb els mínims riscos. Per aquesta raó, el bon ús de la tecnologia forma part d'aquesta competència, especialment en la lluita contra el sedentarisme i les malalties hipocinètiques ocasionades, en gran manera, per l'excés o mal ús d'aquest recurs. Els i les joves han de sentir-se motivats per implicar-se en el procés de millora creixent, escoltant i coneixent el seu cos, i aprenent estratègies per a adoptar amb actitud crítica una vida activa.

Aquesta competència específica s'interrelaciona de manera directa amb les altres quatre de la matèria d'Educació Física: saludable, sostenible i en relació amb l'entorn cultural i esportiu. Així mateix, connecta amb totes les competències clau que vertebraven aquest currículum, especialment amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre en desenvolupar la capacitat de reflexió i de gestió de l'aprenentatge dels sabers. A més a més, contribueix a l'adquisició del coneixement científic entenent el funcionament del món, del cos i del moviment, i, en promoure un estil de vida actiu, participatiu, sostenible i responsable, desenvolupa la competència ciutadana. D'altra banda, afegeix valor a les competències clau emprenedora, lingüística en cadascun dels components específics i de consciència i expressió culturals des de l'entorn de l'activitat física i l'esport.

2.2. Competència específica 2 (CE2)

Dissenyar, practicar i dirigir diferents situacions físicoesportives, adequant el nivell de les habilitats i aplicant els elements tècnics, tàctics i reglamentaris adients.

2.2.1. Descripció de la competència

A través d'aquesta competència l'alumnat millora la seua motricitat adquirint nous coneixements i habilitats de moviment, ajustant i adquirint noves conductes motrius respecte a les adquirides a l'etapa de l'Educació Secundària Obligatoria. Recordem que en aquesta etapa hi havia una competència específica dedicada al desenvolupament motriu a través dels jocs i esports. Ara, a més de consolidar els aprenentatges adquirits prèviament, es continua aprofundint en el coneixement dels diferents esports i jocs i l'ús de tècniques i d'estratègies que milloren la seua actuació motriu.

L'alumnat té l'oportunitat a través d'aquesta competència de demostrar la seua eficiència motriu en realitzar seqüències de moviments apropiats quan a la forma i el rendiment, familiaritzant-se amb noves tècniques d'acord amb la varietat d'activitats que se'ls presenten. Mitjançant aquesta competència, es continua donant oportunitats a l'alumnat perquè perfeccione les seues capacitats d'equilibri, coordinació i sincronització a través de situacions d'aprenentatge relacionades amb diverses activitats físiques i esportives que els permet ser més conscients del seu cos i de moure's amb més confiança i seguretat en la seua vida quotidiana.

En aquesta etapa educativa també es tenen en compte els canvis anatòmics, fisiològics i socials de l'alumnat, ja que afecten les activitats motrius relacionades amb aquesta competència, especialment en aquelles relacionades amb les esportives reglades i no reglades. L'alumnat adapta el seu moviment

en relació amb un objectiu establert i amplia el seu repertori d'habilitats motrius adaptant-les a les diverses limitacions de l'entorn físic.

Aquesta competència permet a l'alumnat focalitzar l'atenció en aspectes com la millora de les habilitats de cooperació i de treball en equip, l'exercici del diàleg i de les habilitats de negociació implicades en la resolució de conflictes durant el joc o esport. Aquests aspectes de la pràctica esportiva ajuden a l'alumnat a acceptar les diferències amb els companys, tenint-les en compte a l'hora de relacionar-se afavorint el domini de les habilitats relacionades amb l'empatia, la voluntat i l'autoestima.

La possibilitat que s'ofereix a l'alumnat de reflexionar i conèixer el seu cos col·laborant amb altres de manera constructiva contribueix que progresse en el grau de desenvolupament de les competències que ha d'assolir en finalitzar el Batxillerat. En aquest sentit, s'afavoreixen situacions motrius on la incertesa i complexitat de les situacions jugades i esportives forcen a l'alumnat a adaptar-se als canvis, contribuint al seu propi benestar físic i emocional i focalitzant l'acció educativa en expressar empatia i gestionar els conflictes en un context integrador i de suport.

Així mateix, mitjançant aquestes pràctiques motrius es poden valorar els aspectes culturals i socials de la cultura motriu adoptant una actitud crítica enfront dels efectes negatius que tenen certes pràctiques físiques per a la salut individual i col·lectiva. Per altra part, l'adopció d'actituds de superació i d'autoexigència enfront dels desafiaments físics és de nou un aspecte clau a destacar per al disseny de les activitats físiques.

Seguint la línia de l'esport escolar treballat en l'anterior etapa d'Educació Secundària Obligatoria, és important que aquest context de pràctica esportiva continue sent inclusiu respecte a les característiques individuals, identitat de gènere i nivell d'habilitat. En aquest sentit, aquestes activitats motrius es contextualitzen aplicant la variabilitat metodològica tant al grup classe com de manera individualitzada, de manera que l'alumnat siga capaç d'aplicar i transferir-les a altres activitats més generals.

Mitjançant aquesta competència s'ajuda a l'alumnat a reforçar els seus coneixements sobre els requisits de seguretat i higiene en la pràctica esportiva, afavorint la seua autonomia per a organitzar i gestionar activitats físiques i esportives tant per a un mateix com per a altres persones.

Aquesta competència està associada a la capacitat de l'alumnat d'avaluar les seues pròpies capacitats físiques i el seu propi comportament relacionat amb el seu estil de vida. A més, la terminologia relacionada amb l'esport i l'activitat física millora la seua capacitat d'expressió verbal i la comprensió de textos informatius relacionats amb aquesta temàtica.

Aquesta competència específica s'interrelaciona amb les altres quatre competències específiques de la matèria i especialment amb la tercera competència específica relacionada amb l'esport com a manifestació de la cultura motriu. Addicionalment, el coneixement relacionat amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau, i especialment amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, desenvolupant-se de forma més autònoma i gestionant constructivament els canvis, la participació social, i contribuint també a l'assoliment de la competència emprenedora, avaluant i reflexionant sobre les seues fortaleces i debilitats i fent ús d'estratègies d'autoconeixement i d'autoeficàcia.

2.3. Competència específica 3 (CE3)

Dissenyar, planificar i desenvolupar projectes de naturalesa artisticoexpressiva amb l'ús del cos i el moviment com a elements comunicatius de la cultura motriu.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència aferma les capacitats comunicatives i expressives assolides durant l'Educació Secundària Obligatoria. La comunicació no és a soles una interacció amb l'entorn, sinó que

implica una gran varietat d'habilitats i valors. Tots aquests elements ajuden al desenvolupament integral de l'individu. Per aquesta raó, al Batxillerat trobem la continuïtat del treball realitzat a l'etapa educativa anterior vers a les vivències corporals i motrius amb una finalitat de salut, en el seu sentit més ample. Per aquest camí es continua un treball de consciència, percepció i control, a través de situacions variades i obertes.

Aprendre a través del cos implica un bon desenvolupament perceptiu, cognitiu i motor, i suposa un bagatge d'experiències personals i d'adaptacions a noves situacions socials que contribueixen que l'alumnat desenvolupe la maduresa pròpia d'aquesta etapa.

En el Batxillerat, continuem utilitzant les activitats artisticoexpressives per a donar més autonomia en la realització de muntatges més complexos, com el gènere del musical, participació en la direcció d'obres teatrals, o la col·laboració en la creació de curts de cinema. Aquestes activitats impliquen un pas més cap a la creació i l'autonomia, com són dissenyar, produir, liderar, transformar o improvisar.

Mitjançant aquests continguts es pretén desenvolupar la capacitat d'analitzar críticament i investigar sobre les pràctiques i manifestacions culturals vinculades amb la motricitat segons el seu origen i la seua evolució des de la perspectiva de gènere i des dels interessos econòmics, polítics i socials que hagen condicionat el seu desenvolupament, practicant-les i fomentant la seua conservació per a ser capaç de defensar els valors que transmeten des d'una postura ètica i contextualitzada.

Els continguts d'aquesta competència específica estan vinculats amb altres com la CE1 pel que fa a l'adquisició dels hàbits saludables i un estil de vida actiu. La seua relació amb l'esport com a fenomen cultural i la cultura motriu tradicional en general, així com tots els aspectes relacionats amb la comunicació i contracomunicació motriu la vincula amb la CE2. La matèria d'Educació Física en el seu paper propedèutic de cara a les possibles eixides acadèmiques i laborals, relacionat amb la CE5, col·labora a l'hora de treballar la gestió emocional, les habilitats socials i les actuacions i actituds de coneixement dels factors socials, econòmics i culturals en un context educatiu inclusiu.

Aquesta competència específica es relaciona amb la competència clau lingüística, ja que es fa ús les llengües com a mitjà de comunicació i expressió. A més a més, a la literatura es troben diversitat de formats i obres de representació teatral i escènica. La cultura digital també està relacionada amb aquesta competència específica. A l'hora d'elaborar muntatges escènics és un recurs facilitador per crear, integrar i reelaborar continguts digitals de forma individual i col·lectiva, respectant sempre els drets d'autoria digital, per a ampliar els propis recursos i generar nous coneixements, tenint com a referència l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital. Mitjançant aquesta competència específica també es contribueix al desenvolupament de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que l'expressió i la comunicació repercuteix a l'autoconeixement, la col·laboració, la resiliència i la gestió dels processos metacognitius necessaris a l'hora de fer un canvi progressiu cap a la vida adulta.

2.4. Competència específica 4 (CE4)

Adoptar un estil de vida saludable i sostenible aplicant principis d'ètica ambiental i seguretat per a transformar l'entorn.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència implica la consolidació dels aprenentatges i coneixements adquirits per l'alumnat en l'Educació Secundària Obligatòria relacionats amb el desenvolupament d'estils de vida saludables i sostenibles compromesos amb la conservació i millora de l'entorn natural, urbà i cultural.

Aquesta consolidació es planteja des d'un enfocament de responsabilitat ecològica i social mitjançant la realització d'una gran diversitat d'activitats físiques, esportives i artisticoexpressives en espais naturals i urbans, interaccionant amb l'entorn de manera sostenible. Aquests aprenentatges i experiències saludables i sostenibles augmenten el bagatge motor de l'alumnat, contribueixen a fer que

coneguen, valoren i protegeixen el patrimoni natural i urbà que els envolta i els proporcionen alternatives sostenibles, motivadores i significatives per al seu temps d'oci.

En aquest sentit, en relació amb l'entorn urbà, es poden utilitzar instal·lacions i espais públics pròxims al centre escolar com *skateparcs*, parcs de cal·listènia, zones per desenvolupar *parkour*, jocs populars i tradicionals o danses urbanes. Pel que fa a l'entorn natural, es pot trobar una àmplia gamma de contextos d'adquisició i d'aplicació, com poden ser les rutes de senderisme, vies verdes, circuits d'escalada, carreres d'orientació, activitats nàutiques o esports de neu.

Aquesta competència aborda també actuacions relacionades amb la mobilitat activa i sostenible, l'alimentació saludable i el consum responsable des d'una perspectiva crítica, plantejant alternatives saludables i sostenibles i aplicant principis de seguretat i responsabilitat per a transformar l'entorn.

D'especial rellevància són les activitats i iniciatives de conscienciació i sensibilització per a altres membres de la comunitat educativa dissenyades i realitzades per l'alumnat, emfatitzant els aspectes de seguretat i responsabilitat i fomentant d'aquesta manera una interacció segura, saludable i sostenible amb el medi natural i urbà que els envolta.

Relacionat amb aquest aspecte, es desenvoluparan actuacions en benefici de la comunitat. Iniciatives en l'entorn que combinen actuacions de millora de la salut i la sostenibilitat contribueixen significativament a l'assoliment d'aquesta competència específica.

Els sabers bàsics necessaris per a assolir aquesta competència contribueixen a fer que l'alumnat implemente estils de vida sostenibles i desenvolupe un compromís cívic i social com a ciutadà amb el present i futur del planeta d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible plantejats en l'agenda 2030.

L'assoliment d'aquesta competència ajuda a desplegar de manera integral el perfil d'eixida de l'alumnat, establint hàbits saludables i sostenibles vinculats amb la planificació autònoma i l'autoregulació de la seua pràctica física. D'aquesta manera, es consolida l'objectiu de l'Educació Secundària Obligatòria d'una Educació Física de vida i per a la vida.

Tenint en compte el caràcter integral de la matèria Educació Física, aquesta competència es vincula directament amb les altres competències específiques de la matèria.

Així mateix, el seu desenvolupament contribueix significativament a l'assoliment de la competència clau matemàtica i en ciència tecnologia i enginyeria, personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana, emprendora i digital.

2.5. Competència específica 5 (CE5)

Identificar oportunitats personals, acadèmiques i laborals relacionades amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu a partir d'experiències personals i mitjançant l'ús de la tecnologia.

2.5.1. Descripció de la competència

A través d'aquesta competència sobre la identificació d'oportunitats personals, laborals i acadèmiques, l'alumnat aborda un dels fins *per se* del batxillerat com és aconseguir una maduresa intel·lectual que li permeta integrar-se en la vida activa així com adquirir competències pel seu al futur formatiu i professional. A més, la segona part de la competència es relaciona de manera directa amb un dels objectius que marca la LOMLOE per al batxillerat: Utilitzar l'Educació Física i l'esport per afavorir el desenvolupament personal i social.

El fet d'identificar les oportunitats a través de propostes vivenciades i la recerca amb l'ús de la tecnologia implica una visió competencial holística que es relaciona amb les competències clau com la competència digital, la personal, social i aprendre a aprendre, ciutadana, emprendora i també la competència en consciència i expressió culturals.

La competència contribueix a completar el perfil d'eixida de l'alumnat de Batxillerat localitzant, seleccionant i avaluant de manera autònoma les diferents fonts d'informació; enfortint la seua resiliència, autoeficàcia i la cerca de fites per a fer més eficaç el seu aprenentatge; i, especialment, avaluant les necessitats i oportunitats afrontant reptes amb sentit crític i ètic en contextos locals i globals.

Aquesta competència específica s'interrelaciona de manera directa amb les altres quatre en el marc d'una Educació Física en qualsevol àmbit: saludable, sostenible i en relació amb l'entorn cultural i esportiu. A més a més, el coneixement relacionat amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau i especialment contribueix a l'assoliment de la competència clau emprenedora, possibilitant la identificació d'idees innovadores amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics i estratègies específiques, considerant tant les experiències d'èxit com de fracàs com oportunitats per a aprendre.

Amb la participació activa dins i fora del centre, en esdeveniments esportius o visites a empreses i instal·lacions relacionades amb l'activitat física, l'esport, l'oci actiu i la cultura i l'art en general, l'alumnat acumula experiències per a millorar el seu pensament crític, des d'un punt de vista inclús, de comerç just, sostenibilitat, i altres temes de transcendència social que l'ajuden a orientar-se cap a una autonomia personal, en una visió propedèutica o directament cap al món laboral.

L'adquisició d'aquesta competència ajudarà a l'alumnat a entendre el cos com un actiu de salut, reforçant la visió de l'Educació Física per a tota la vida ja treballada a l'Educació Secundària Obligatòria, obrint nous camins a les competències que es treballaran a la matèria Educació Fisicoesportiva i Salut del 2n curs de Batxillerat.

3. Sabers bàsics

L'assoliment de les competències específiques presentades en l'anterior apartat requereix l'aprenentatge, articulació i mobilització dels sabers que es detallen seguidament i que es presenten organitzats en sis blocs atenent a la naturalesa i l'estructura interna de l'Educació Física.

3.1. Blocs de sabers bàsics

3.1.1. Bloc 1. VIDA ACTIVA I SALUDABLE.

Aquest bloc aborda els tres elements bàsics que integren el concepte de salut segons l'Organització Mundial de la Salut: salut física, mental i social.

BLOC 1. VIDA ACTIVA I SALUDABLE

CE1, CE3, CE4, CE5

SUB-BLOC 1.1 SALUT FÍSICA

Grup 1. Característiques de les activitats físiques saludables

- Mètodes de valoració de les capacitats físiques i coordinatives aplicades a entorns laborals i a la millora personal.
- Beneficis, riscos i exercicis desaconsellats: hàbits posturals, ergonomia i exercici físic en general.
- Programes d'activitat física personal (FITT-PV) per a les diferents capacitats físiques.
- Tecnologies facilitadores de l'avaluació i anàlisi fisiològica de l'exercici físic.
- **Grup 2. Cura del cos**
- Mites i falses creences en l'àmbit de l'activitat física i l'esport.
- Mètodes de recuperació de l'esforç.

SUB-BLOC 1.2 SALUT SOCIAL
• Programes de prevenció del consum de tabac, alcohol, altres drogues i la ludopatia associada a l'esport. • Perspectiva de gènere i inclusivitat al món de l'esport, l'activitat física i l'oci actiu • Ajudes ergogèniques legals i dopatge.
SUB-BLOC 1.3 SALUT MENTAL
Grup 1. Mètodes i tècniques de relaxació i meditació • Mètodes de relaxació i respiració. • Tècnica bàsica de meditació. • Hàbits de descans.
Grup 2. Ús i abús de la tecnologia • Efectes de l'ús excessiu de la tecnologia. • Etiqueta aplicada a l'activitat física i l'esport

3.2. Bloc 2. ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE L'ACTIVITAT FÍSICA.

Aquest bloc es relaciona amb aquells components relacionats amb la planificació, organització i autoregulació de la pràctica física, així com aquells aspectes relacionats amb la seguretat de la pràctica motriu.

BLOC 2. ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE L'ACTIVITAT FÍSICA CE1, CE2, CE4, CE5
SUB-BLOC 2.1. Mesures preventives i de seguretat
• Normes de seguretat i tècniques per a la prevenció i actuació en una situació d'emergència. • Gestió crítica i ús sostenible de materials per a la pràctica física i esportiva. • Actuacions de primers auxilis. • La farmaciola.
SUB-BLOC 2.2. Eines digitals per a la gestió de l'activitat física
• Aprofitament i gestió del bon ús de la tecnologia relacionada amb el moviment, l'activitat física, l'esport i la salut, en diferents entorns d'aprenentatge digital: planificació, control i anàlisi. • Creació i curació de continguts.
SUB-BLOC 2.3. Ordenació de l'activitat física i l'esport
• Organització d'esdeveniments esportius i d'activitat física en general. • Gestió de grups: estil de lideratge, organització i dinamització de grups.

3.3. Bloc 3. RESOLUCIÓ DE PROBLEMES EN SITUACIONS MOTRIUS

Aquesta proposta de sabers es relaciona amb una varietat d'experiències motrius desenvolupades a través dels jocs i esports i de les capacitats condicionals i coordinatives implicades. Mitjançant aquests sabers l'alumnat s'enfronta a situacions motrius on contínuament ha d'ajustar la seva actuació a l'entorn dinàmic i als altres i a prendre decisions per tal d'ajustar la seua conducta a un resultat.

BLOC 3. RESOLUCIÓ DE PROBLEMES EN SITUACIONS MOTRIUS
CE1, CE2, CE4, CE5
• Jocs i esports individuals, col·lectius i d'adversari. • Jocs i esports inclusius, adaptats i específics. • Lògica interna dels jocs i esports. • Aspectes reglamentaris.

3.4. BLOC 4. AUTOREGULACIÓ EMOCIONAL E INTERACCIÓ SOCIAL EN SITUACIONS MOTRIUS.

Mitjançant aquests sabers l'alumnat té l'oportunitat de desenvolupar la seua capacitat d'expressió emocional i comunicativa a través de l'acció motriu. Aquesta proposta es centra en l'experimentació del cos i el moviment com a mitjà d'expressió d'emocions i sentiments i en el desenvolupament del benestar social a través de l'establiment de relacions socials saludables basades en l'adquisició de valors com la resolució dialogada de conflictes, el respecte i el treball cooperatiu.

BLOC 4. AUTOREGULACIÓ EMOCIONAL I INTERACCIÓ SOCIAL EN SITUACIONS MOTRIUS
CE1, CE2, CE3, CE4, CE5
SUB-BLOC 4.1. Gestió emocional
• Rols en contextes de pràctica físicoesportiva • Control i gestió d'emocions. • Tècniques corporals de regulació física i emocional.
SUB-BLOC 4.2. Habilitats socials
• Interacció i habilitats socials: escolta activa, diàleg, negociació, assertivitat, comunicació efectiva i altres.
SUB-BLOC 4.3. Justícia social a l'esport i activitat física
• Valors esportius i olímpics. • Identificació de conductes contràries a la convivència.

3.5. BLOC 5. MANIFESTACIONS DE LA CULTURA MOTRIU.

Aquest bloc de sabers permet l'estudi de la cultura física present en la societat actual i la comprensió dels seus vincles amb la salut, l'expressió corporal i l'esport des d'una perspectiva crítica i transformadora. La proposta es centra en aquells aspectes socioculturals, polítics i econòmics que tenen impacte en la cultura motriu i en la reflexió sobre la necessitat de construir relacions basades en la igualtat social i econòmica.

BLOC 5. MANIFESTACIONS DE LA COMUNICACIÓ I DE LA CULTURA MOTRIU CE1, CE2, CE3, CE4, CE5	
SUB-BLOC 5.1. Elements comunicatius i cultura artisticoexpressiva	
	• Elements de la comunicació. • Valors i cultura artisticoexpressiva. • Muntatges i intervencions artisticoexpressives. • Dramatització i teatre. • Activitats i arts circenses. • El ritme i el cos en moviment. • Dansa i ball.
SUB-BLOC 5.2. Cultura motriu tradicional	
	• La Pilota Valenciana com a bé d'interés cultural. • Modalitats de pilota valenciana de joc directe i indirecte.
SUB-BLOC 5.3. Esport com a manifestació cultural	
	• Esport, convivència i justícia social.

3.6. BLOC 6. INTERACCIÓ EFICIENT I SOSTENIBLE AMB L'ENTORN.

Aquest bloc inclou els sabers relacionats amb la promoció i participació en activitats fisicoesportives en entorns naturals i urbans, interactuant de manera segura i sostenible, reduint l'impacte ambiental i desenvolupant actuacions dirigides a la conservació i millora d'aquests contextos. A més a més, en aquest bloc s'inclouen també els sabers relacionats amb l'alimentació saludable i sostenible, el consum responsable i la mobilitat activa i segura.

BLOC 6. INTERACCIÓ EFICIENT I SOSTENIBLE AMB L'ENTORN CE1, CE4, CE5	
SUB-BLOC 6.1. Iniciatives i activitats saludables i sostenibles en el medi natural i urbà	
	• Beneficis de la pràctica d'activitat física i esportiva en l'entorn natural. • Mobilitat activa, segura i sostenible.

- Oci saludable i sostenible: possibilitats de l'entorn natural i urbà per a la pràctica segura d'activitat física i esportiva. Previsió de riscos, primers auxilis i protocols d'acció en cas d'emergència.
- Coneixement del patrimoni natural i urbà de l'entorn. Propostes de millora: accessibilitat, ús esportiu, seguretat i sostenibilitat. Promoció i ús creatiu.
- Mesures de protecció i conservació del medi natural i urbà durant la pràctica físicoesportiva. Servei a la comunitat.
- Entitats relacionades amb l'educació ambiental: relacions, actuacions, recursos...

SUB-BLOC 6.2. Alimentació saludable i sostenible

- Característiques i valoració d'una dieta equilibrada.
- Consum responsable: alternatives sostenibles per a una dieta saludable, variada i equilibrada.
- Ultraprocessats: conseqüències per a la salut. Anàlisi crítica.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge han de contemplar el conjunt de competències específiques, així com la interrelació dels sabers bàsics associats a elles. Aquest enfocament és clau per a crear situacions que permeten treballar simultàniament competències específiques relacionant-les entre si. També han de facilitar l'evocació de coneixements anteriors per a la seua consolidació i l'adopció d'hàbits en les pràctiques que se'n deriven.

Per tal de promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques formulades, les situacions d'aprenentatge han de tenir les característiques i complir els criteris següents:

Ser significatives per a l'alumnat. Per això, en el seu disseny s'ha de tindre en compte que l'alumnat siga conscient del seu grau inicial d'expertesa. A més a més, s'establiran connexions entre els seus coneixements, les habilitats, les experiències, les actituds i els valors, promovent que aprenga de manera efectiva a vincular-los i aplicar-los en diferents contextos d'aprenentatge de manera significativa i contextualitzada. En aquest sentit, cal assenyalar que no és el mateix partir dels interessos de l'alumnat que connectar el que es pretén ensenyar amb els interessos de l'alumnat. Fer-ho d'aquesta manera afavoreix la relació de les tasques amb els coneixements, habilitats i valors de la societat actual, al mateix temps que amplien i ajusten les seues formes actuals de pensar i d'actuar. La variabilitat metodològica adaptable, mitjançant una avaluació continua del procés, facilita aquesta tasca i ajuda a fer que l'alumnat desenvolupe al màxim el seu potencial.

Ser funcionals i transferibles a la vida quotidiana de l'alumnat, a més d'orientar-se cap a les seues necessitats futures. Les situacions es dissenyaran des d'una perspectiva de funcionalitat, de manera que l'alumnat siga capaç de plantejar-se preguntes més enllà del context escolar, gaudint de les emocions generades per la superació personal que li fa plantejar-se qüestions més profundes i estimulants que li permeten adaptar el contingut après a noves situacions, reflexionant sobre les seues causes i efectes. Aquest tipus de situacions desenvolupen en l'alumnat la capacitat d'aplicar i transferir els aprenentatges a diversos contextos de l'àmbit escolar i social. Les situacions d'aprenentatge connectades a la vida quotidiana de l'alumnat ajuden a mantenir el seu interès i això condueix a una millora de l'aprenentatge. Aquesta transferibilitat de l'aprenentatge, juntament amb l'augment del nivell de desenvolupament competencial, permetrà a l'alumnat respondre a preguntes i resoldre els problemes i reptes amb sentit crític en diferents contextos.

Implicar cognitivament l'alumnat, la qual cosa fomenta l'autonomia, la creativitat i augmenta la seua capacitat de produir idees resolutives i innovadores. S'entén la creativitat com la necessitat reflexiva de donar solucions alternatives a un problema o acostar-nos a la seua resolució. Aquest procés reflexiu permet abordar futurs desafiaments i dificultats quotidianes i, juntament amb actituds resilents,

afavoreix la capacitat de gestió emocional. El treball del pensament crític mitjançant situacions d'aprenentatge que impliquen la resolució de problemes per a la mobilització de sabers de manera individual o en equip promou una ciutadania activa i desperta, necessària en l'àmbit de l'Educació Física en la lluita contra els mites i els pseudoexperts. També la tecnologia pot ser facilitadora a l'hora de plantejar tasques competencials. L'alumnat té l'oportunitat d'interactuar, compartir i debatre fent una curació prèvia de continguts i, el que és més important, aprenent a gestionar el seu bon ús.

Millorar la pràctica autònoma, potenciant la capacitat de raonament de l'alumnat, plantejant-li tasques i propostes que el porten a prendre decisions, a reflexionar i a resoldre problemes a partir de la interpretació de la informació. Aquest tipus de situacions han d'incentivar capacitats relacionades amb l'autoreflexió i el pensament crític que li permeten en el futur prendre les decisions adequades per a la seua vida. Per això, s'han de provocar situacions on el discent haja de revisar i reflexionar de com està conduint els seus aprenentatges. En aquest sentit, és necessari que hi haja moments i situacions per guiar i acompanyar activament el progrés i poder proporcionar més informació de què s'espera de l'alumnat o en quin grau ha de fer determinada tasca o mostrar determinat comportament, facilitant els recursos i instruments d'avaluació necessaris per a l'acompliment dels indicadors de resolució dels criteris d'avaluació.

Ser flexibles, tant des del punt de vista del temps com del material necessari per desenvolupar-les, de manera que el procés educatiu es puga adaptar als canvis i imprevistos del dia a dia en un centre educatiu. L'atenció al ritme individual de l'alumnat en el procés d'aprenentatge depèn en bona part d'aquesta flexibilitat. Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedeixin l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

Fomentar la capacitat d'autoeficàcia de l'alumnat. L'augment d'aquest sentiment de competència es fomenta a través de nous reptes i activitats amb major grau de dificultat. A mesura que l'alumnat avança en la seua pràctica se li proporcionen o retiren progressivament les ajudes fent-li la situació cada vegada més exigent. Aquesta progressiva eliminació de les ajudes, juntament amb el reforç informatiu i les oportunitats de rebre suport al llarg del procés, manté a l'alumnat en aquest nivell de desafiament òptim a mesura que progressa en el seu desenvolupament competencial. Cal recordar també que l'entorn d'aprenentatge ha de ser segur, tant des d'un punt de vista físic com emocional, més encara si cab en una matèria com Educació Física, ja que aquest aspecte és condició prèvia perquè es produïsca l'aprenentatge efectiu.

5. Criteris d'avaluació

CE 1. Planificar i posar en pràctica un programa saludable d'activitat física i esportiva, adequat a les característiques personals i dirigit al benestar físic, mental i social.	
1r Batxillerat	
Criteri 1.1.	Dissenyar i posar en pràctica de manera autònoma un programa d'activitat física per a la millora de la condició física i la salut, basat en criteris científics, i aprofitant responsablement els recursos de l'entorn i les noves tecnologies.
Criteri 1.2	Incorporar propostes per a la gestió de l'esforç en les activitats físiques, aplicant els principis i fases de l'entrenament.

Criteri 1.3	Consolidar hàbits d'alimentació saludable atenent a un balanç energètic equilibrat considerant els principis nutricionals des del consum responsable i sostenible.
Criteri 1.4	Analitzar críticament els components que participen d'un estil de vida saludable, a l'àmbit educatiu i l'àmbit sociofamiliar, discriminant les conductes de risc per a la salut física, mental i social.

CE 2. Dissenyar, practicar i dirigir diferents situacions físicoesportives, adequant el nivell de les habilitats i aplicant els elements tècnics, tàctics i reglamentaris adients.	
	1r Batxillerat
Criteri 2.1.	Resoldre amb eficàcia i eficiència motriu diferents situacions de joc i pràctica esportiva utilitzant els principis tècnics, tàctics i reglamentaris adients, aplicant pautes de seguretat i d'higiene personal i utilitzant les estratègies apropiades per a la resolució de conflictes.
Criteri 2.2	Dissenyar i participar en esdeveniments recreatius i esportius aplicant polítiques sostenibles de gestió i ús de materials i instal·lacions.
Criteri 2.3	Investigar diferents contextos d'activitat física i d'esports atenent als elements inherents a la justícia social com la participació i la igualtat d'oportunitats.

CE 3. Dissenyar, planificar i desenvolupar projectes de naturalesa artisticoexpressiva amb l'ús del cos i el moviment com a elements comunicatius de la cultura motriu.	
	1r Batxillerat
Criteri 3.1.	Crear i executar propostes artisticoexpressives mostrant domini dels elements corporals i escènics des d'una perspectiva de gènere i inclusiva.
Criteri 3.2	Practicar diverses activitats motrius adoptant un comportament personal i social respectuós i responsable, mostrant actituds d'empatia i inclusió davant la diversitat i autoregulant les emocions.
Criteri 3.3	Organitzar i participar en partides de Pilota Valenciana reconeixent els seus valors intrínsecs.

CE 4. Adoptar un estil de vida saludable i sostenible aplicant principis d'ètica ambiental i seguretat per a transformar l'entorn.	
	1r Batxillerat
Criteri 4.1.	Organitzar i practicar activitats físicoesportives inclusives en el medi natural i urbà amb seguretat i eco-responsabilitat fomentant l'oci actiu i estils de vida sostenibles.
Criteri 4.2	Identificar i aplicar actuacions saludables i sostenibles per a la protecció, conservació i millora de l'entorn natural i urbà, establint relacions amb entitats relacionades amb l'educació ambiental i la sostenibilitat.
Criteri 4.3	Practicar i aplicar normes de seguretat i tècniques de primers auxilis i supervivència en contextos naturals i urbans per a controlar els riscos intrínsecs de les activitats respecte als equipaments, l'entorn i l'actuació i interacció dels participants.

CE 5. Identificar oportunitats personals, acadèmiques i laborals relacionades amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu a partir d'experiències personals i mitjançant l'ús de la tecnologia.	
	1r Batxillerat
Criteri 5.1.	Participar en propostes reals o simulades relacionades amb l'activitat física i la salut, l'esport, les activitats artísticodexpressives o la natura, analitzant les possibilitats de l'entorn més pròxim i tenint en compte la sostenibilitat.
Criteri 5.2	Detectar i curar continguts amb l'ús de la tecnologia com a element facilitador per a la creació d'escenaris de pràctica activa saludable.
Criteri 5.3	Col·laborar en propostes informatives d'eixides acadèmiques i laborals i en visites a espais relacionats amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu.

EMPRESA I DISSENY DE MODELS DE NEGOCI

1. Presentació

El món de l'empresa és present diàriament en els mitjans de comunicació, forma part de la vida de milions de persones i repercuteix en totes les llars. El coneixement sobre l'empresa és un pas essencial per a entendre el funcionament del conjunt de l'economia per la interrelació que existeix entre l'empresa i l'entorn en el qual duu a terme la seua activitat. El seu estudi, des d'una perspectiva econòmica i social ens permet analitzar les idees innovadores, els models de negoci i el món empresarial amb una actitud proactiva i compromesa amb la societat i la cerca d'un major benestar tant col·lectiu com individual.

La matèria d'Empresa i Disseny de Models de Negoci té com a finalitat que l'alumnat estudeie i analitze les respostes als problemes econòmics que es plantegen al si de les empreses i conega les seues noves formes d'organització i administració, amb un enfocament actualitzat i, sobretot, adaptat a la realitat, considerant que la innovació és el motor d'un negoci i que el compromís amb l'entorn mediambiental és clau per a aconseguir un desenvolupament sostenible. Aquesta finalitat està d'acord amb el recollit en la Recomanació del Consell de la Unió Europea de 22 de maig de 2018, relativa a les competències clau per a l'aprenentatge permanent.

Aquesta matèria de modalitat està plantejada per al segon curs del Batxillerat d'Humanitats i Ciències Socials i persegueix dos objectius: en primer lloc, aproximar l'alumnat al coneixement de l'empresa com a catalitzador del desenvolupament econòmic, destacant la innovació i la protecció del medi ambient com a aspectes fonamentals de l'activitat empresarial; i en segon lloc, integrar els valors propis de la responsabilitat social corporativa fomentant una cultura emprenedora que potencie la creativitat i l'esperit d'innovació, la reflexió crítica i la presa de decisions, valorant diferents models de negoci.

El seu disseny contribueix a afermar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, treball en equip, autoconfiança i sentit crític, utilitzar de manera responsable les tecnologies de la informació i comunicació, impulsar hàbits de lectura i estudi fomentant actituds responsables en defensa del desenvolupament sostenible, entre altres. L'estudi d'aquesta matèria és de vital importància perquè l'alumnat analitze els desafiaments als quals s'enfronta la societat actual, com l'acceptació, el maneig i gestió de la incertesa, la sostenibilitat, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global o el compromís davant situacions de falta d'equitat i exclusió, tots aquests sabers propis de la matèria.

La matèria d'Empresa i Disseny de Models de Negoci té continuïtat amb els estudis previs realitzats en l'Educació Secundària Obligatoria i especial relació amb les matèries de Matemàtiques, Geografia i Història, Tecnologia i Digitalització, Llengua Castellana, Valenciana i Anglès, al mateix temps també té continuïtat amb matèries de l'àmbit econòmic que ha tingut l'opció de cursar en l'ESO, com són Emprenedoria Social i Sostenible, Taller d'Economia, Economia i Emprenedoria i Formació i Orientació Personal i Professional. A més, en primer curs de Batxillerat l'alumnat haurà pogut triar les matèries d'Economia (Modalitat Ciències Socials) i Economia i Activitat Emprenedora (Modalitat General) així com la matèria optativa de Batxillerat denominada Gestió de Projectes d'Emprenedoria. Aquestes matèries permeten tindre un primer contacte amb el funcionament de l'activitat empresarial i del perfil de les persones emprenedores, reflexionant de manera crítica i constructiva, a més de proposar solucions a problemes i reptes contemporanis a partir de la revisió de models de negoci actuals.

La matèria està organitzada entorn de l'adquisició de competències clau com ara la competència emprenedora, la competència ciutadana i la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. Aquestes competències es complementen aportant, d'una banda, elements que permeten comprendre el funcionament de les empreses, les oportunitats socials i econòmiques, així com les dificultats a les quals s'enfronta, i, d'altra banda, elements relacionats amb la reflexió crítica i constructiva i la proposta de solucions a problemes i reptes contemporanis. A més, la matèria

contribueix a l'adquisició de la competència en comunicació lingüística i plurilingüe, així com la competència matemàtica i la competència en ciència, tecnologia i enginyeria.

Respecte a les competències específiques, aquestes permeten investigar el funcionament de l'activitat empresarial i realitzar propostes que els permeten analitzar amb responsabilitat i compromís el seu entorn més pròxim. Per aquest motiu, és necessari descobrir la importància que l'activitat empresarial i l'emprenedoria tenen en la transformació social, a més, explicar el coneixement de l'entorn per a determinar les interrelacions entre aquest i les empreses; investigar, així mateix, diferents models de negoci; d'altra banda, seleccionar eines comunicatives i de gestió innovadores i finalment, avaluar models de negoci utilitzant instruments d'anàlisi economicofinancera, per a obtindre conclusions sobre la seua viabilitat.

La matèria s'aborda des d'un enfocament competencial en el qual, a través de l'anàlisi de casos i investigacions sobre l'emprenedoria i l'activitat empresarial, de manera objectiva, es van adquirint les competències. D'aquesta manera, l'alumnat prendrà consciència de la importància de potenciar diferents eines d'anàlisi empresarial des d'una perspectiva social i responsable.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en quatre blocs. El primer, se centra a conèixer l'empresa dins d'un context de responsabilitat social, d'igualtat i inclusió i de la importància de posar el focus en la innovació com a factor clau. Al mateix temps s'analitzen recursos i eines que ofereixen majors possibilitats creatives i d'innovació i que poden ser aplicats per a fomentar l'emprenedoria. El segon bloc té relació amb l'anàlisi de l'entorn i les estratègies empresarials que es poden dur a terme relacionant-lo amb el paper de la responsabilitat social de les empreses i el compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible. El tercer bloc s'orienta a l'anàlisi de les diferents àrees funcionals de l'empresa que comprenen els eixos fonamentals que sustenten qualsevol empresa, des de postures més tradicionals a altres més innovadores. Finalment, el quart bloc es vincula a aquells sabers centrats en l'estudi i simulació de casos per a reforçar els conceptes i models apresos, amb un enfocament responsable i participatiu.

Els criteris d'avaluació van dirigits a comprovar el grau d'adquisició de les competències específiques, això és, nivell en el qual a l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, conceptuals, procedimentals i relatius a actituds i valors, en situacions o activitats de l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

2. Competències específiques

2.1. Argumentar el poder de transformació de l'activitat empresarial i emprenedora en la societat, analitzant el valor de la innovació i la digitalització en aquest procés i en el funcionament global de l'economia actual.

2.1.1. Descripció de la competència

Identificar la realitat actual des d'una perspectiva econòmica és absolutament necessari després dels profunds canvis que ha experimentat en els últims anys la societat en un context cada vegada més globalitzat i en el qual les relacions econòmiques són dia a dia més complexes. En aquesta realitat, el paper de les empreses i dels emprenedors és fonamental com a elements transformadors i determinants per al desenvolupament econòmic, el canvi social i estructural i es converteix així en la força que impulsa i estimula l'adquisició de coneixement, el canvi tecnològic, la competitivitat i la innovació.

L'emergència climàtica, la necessitat d'adaptació a la transformació digital i el compromís de complir amb el nou contracte social global establert amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de les Nacions Unides abans del 2030, col·loquen la sostenibilitat en el primer pla de l'estratègia empresarial. L'activitat empresarial no ha sigut aliena als canvis i per això ha existit una transformació sense precedents, potenciada pel canvi tecnològic i la innovació. Les tecnologies digitals estan canviant la manera d'actuar de les empreses i d'aquesta manera s'han convertit en una de les influències més significatives des de la revolució industrial. És per això que l'alumnat valorarà el paper de la innovació és clau per a continuar descobrint nous avanços que ajuden a

millorar el paper de les empreses en la societat, apostant per la cerca d'un creixement sostenible que complisca amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

- 2.2. Investigar l'entorn econòmic i social, des d'un punt de vista general i específic, i la seua influència en l'activitat empresarial, analitzant les interrelaciones empresa-entorn i identificant estratègies viables que partisquen de criteris de responsabilitat social corporativa, d'igualtat i d'inclusió.

2.2.1. Descripció de la competència

L'anàlisi de la realitat des d'una perspectiva econòmica i social, permet que l'alumnat analitze els efectes de l'entorn sobre l'empresa i identifique les conseqüències del funcionament empresarial sobre la pròpia societat i el medi ambient, tenint en compte els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), mitjançant polítiques de Responsabilitat Social Corporativa (RSC) que servisquen per a generar una proposta de valor que contribuïsca a aconseguir una societat més equitativa i sostenible.

Les empreses no són organitzacions alienes al que succeeix en la societat, per això és imprescindible la percepció i anàlisi de com els elements, tant de l'entorn general com de l'específic influeixen en les decisions que les empreses prenen.

Encuriosir i tindre una visió oberta sobre la realitat és el punt de partida per a la investigació de l'entorn socioeconòmic, la qual cosa permetrà a l'alumnat identificar els problemes a resoldre i proposar solucions innovadores que incrementen el benestar social considerant que aquestes solucions poden produir externalitats que afecten l'entorn de l'empresa.

- 2.3. Identificar alguns models de negoci actuals comparant-los amb altres models tradicionals i aplicar estratègies i eines bàsiques que faciliten el disseny creatiu, proposant models de negoci que aporten valor, permeten satisfer necessitats i contribuïsquen al benestar econòmic i social.

2.3.1. Descripció de la competència

En l'actualitat les empreses, des de les més tradicionals fins a les més tecnològiques, conviuen en entorns dinàmics. Aquests es caracteritzen per la rapidesa amb la qual succeeixen els canvis i la complexitat dels problemes a afrontar, la qual cosa genera una enorme incertesa sobre el futur, i provoca un gran impacte en les decisions estratègiques de les empreses.

L'alumnat ha de comprendre que el model de negoci d'una empresa és una eina prèvia al pla de negoci i el seu objectiu és permetre conèixer amb claredat el tipus de negoci que es crearà i introduir en el mercat, a què va dirigit, com es vendrà i com s'aconseguiran els ingressos, per tant és un document d'importància empresarial perquè permet planificar què és el que passarà amb el negoci que es pretén dur a terme.

En els últims anys, l'avanç d'internet i les noves tecnologies ha provocat una gran quantitat d'innovacions en el món de l'empresa, els clients demanen nous productes contínuament, els cicles de vida dels mateixos són cada vegada més curts... Com a conseqüència, han aparegut models de negoci fins ara no utilitzats, com, per exemple, *longtail*, *freemium* (de semipagament), multiplataforma i app, que permeten a les empreses enfrontar-se a aquests entorns i actuar amb agilitat. Els alumnes i les alumnes han de conèixer aquests nous models. En paral·lel a aquests canvis s'han desenvolupat noves eines que col·laboren en el procés de creativitat, per exemple, l'eina del llenç CANVAS, amb la qual l'alumnat elaborarà la seua proposta de valor, però també les activitats, els recursos i les associacions clau, així com els canals i les relacions amb clients, l'estructura de costos i les fonts d'ingressos. Al costat d'aquesta eina l'alumnat aprendria a treballar altres complementàries, com el mapa d'empatia de clients o el pensament visual.

- 2.4. Obtindre la informació que es genera tant en l'àmbit intern com extern de l'empresa i gestionar-la eficaçment en el procés de presa de decisions, seleccionant estratègies comunicatives d'aplicació al món empresarial i utilitzant noves eines pròpies d'aquests processos.

2.4.1. Descripció de la competència

Obtindre informació en qualsevol procés de decisió i comunicar-la de manera eficaç és essencial per a assolir objectius en qualsevol àmbit de l'empresa. El flux d'informació és utilitzat tant per l'empresa com per la resta d'agents que es relacionen amb aquesta. Tot això es duu a terme a través de diferents estratègies comunicatives, algunes de les quals relacionades amb les noves tecnologies. La informació és considerada actualment un recurs estratègic de gran importància per a les organitzacions. Obtindre i gestionar la informació correcta possibilita prendre decisions encertades.

L'alumnat identificarà estratègies de comunicació eficaçes i àgils en la gestió i intercanvi d'informació entre l'empresa i els agents del seu entorn, i sabrà aplicar diferents eines comunicatives com la narració d'històries (*storytelling* -narrativa de marca-) o el discurs a l'ascensor (*elevator pitch*). Serà capaç d'analitzar-les tendències en comunicació que les empreses i institucions assenyalen. L'alumnat desenvoluparà una actitud cooperativa i respectuosa en la seua manera de comunicar-se, aprendrà a argumentar, a escoltar i a transmetre de manera eficaç el que pretén donar a conèixer.

- 2.5. Explicar i avaluar diferents models de negoci aplicant eines fonamentals d'anàlisi empresarial, valorant el procés que s'ha de dur a terme i validant diferents propostes de model de negoci concordes amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

2.5.1. Descripció de la competència

L'alumnat ha d'analitzar els models de negoci des d'una perspectiva global. Es tracta de concebre l'empresa com un conjunt d'elements (humans, tècnics i financers), interrelacionats entre si mitjançant els diferents departaments de l'empresa i amb l'entorn del qual forma part, per a assolir determinats objectius concrets. Cadascun dels elements només té sentit en la mesura en què contribueix a aconseguir els objectius del sistema empresarial des del punt de vista integral. Avaluar els diferents models de negoci serveix per a conèixer tot el procés que les persones emprenedores han de dur a terme per a aconseguir el seu objectiu. Per a això, l'estudi de casos reals permet comprendre el funcionament del procés de creació d'un projecte empresarial.

En moltes ocasions es té la temptació d'iniciar aquest procés sense analitzar prèviament el sector ni el mercat. És per això que l'aprenentatge de determinades eines d'anàlisi empresarial prèvia, permetrà a l'alumnat ser conscient de les dificultats i oportunitats que les persones emprenedores han d'assumir a l'hora d'iniciar un nou projecte i evitar fracassos innecessaris.

Al mateix temps, és essencial que l'alumnat comprenga que els diferents projectes empresarials han d'apostar per potenciar l'activitat empresarial des d'una perspectiva social i sostenible, que siga responsable amb el seu entorn i interioritze com a objectiu prioritari aconseguir els Objectius de Desenvolupament Sostenible i els reptes de la societat com ara el respecte al medi ambient, el consum responsable, o la producció de béns i serveis de qualitat.

3. Sabers bàsics

La matèria d'Empresa i Disseny de Models de Negoci aporta conceptes i patrons empresarials essencials perquè l'alumnat tinga una visió global i concreta del món empresarial i d'aquesta manera li permeta realitzar anàlisis crítiques i fonamentades a partir de l'estudi de casos sobre l'empresa i el seu entorn, com a model de negoci. La matèria capacita per a utilitzar eines i mètodes necessaris per a analitzar els efectes que provoquen en els diferents àmbits de la vida i aprofitar aquests aprenentatges per a generar una actitud proactiva i compromesa amb la societat i aconseguir un major grau de benestar tant col·lectiu com individual a partir d'idees innovadores i responsables amb el seu entorn.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en quatre blocs. El primer es vincula a aspectes de l'activitat empresarial i l'emprenedoria amb la finalitat d'adquirir eines per a organitzar idees i presentar-les, treballar activitats innovadores a partir de l'estudi de les noves tendències i la digitalització i conèixer diferents tipologies d'empreses. El segon bloc de sabers, s'associa a l'anàlisi de l'entorn i de les estratègies empresarials. Presenta a l'alumnat l'entorn empresarial des d'un punt de l'anàlisi del microentorn i macroentorn posant l'accent en la importància de la dona en l'emprenedoria i la inclusió en l'entorn empresarial com a baula destacada en la responsabilitat social corporativa i en el compliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS). L'anàlisi DAFO, la localització i dimensió de les empreses, dins de les estratègies empresarials, són altres aspectes a tractar en aquest bloc. El tercer bloc analitza les quatre àrees funcionals més representatives de les empreses, com ara la funció productiva, comercial, de recursos humans i financera des de postures més tradicionals a altres més innovadores. Finalment, el quart bloc es vincula a aquells sabers centrats en l'estudi i simulació de casos de l'àmbit empresarial per a associar-los a la realitat pròxima de l'alumnat, des d'una perspectiva responsable i participativa.

3.1. Blocs

3.1.1. Empresa i models de negoci.

Sovint la creació o formació d'empreses respon a la finalitat de satisfer una necessitat en un entorn determinat. Per a això, la persona emprenedora reuneix els recursos econòmics i logístics necessaris per a poder afrontar aquest repte empresarial i complir els objectius que es marquen. El procés d'emprenedoria és la cerca, avaluació i explotació d'aquestes oportunitats de negoci en el mercat donant resposta a les necessitats de la societat a partir de la innovació, sota unes circumstàncies de futur incert i amb una gran probabilitat de fracàs amb l'objectiu final d'obtenir benefici. En l'actualitat la idea d'emprenedoria va un pas més enllà i pretén aconseguir un triple benefici: social, econòmic i mediambiental.

Amb els sabers recollits en aquest bloc l'alumnat aprendrà a reconèixer els perfils de les persones emprenedores, així com a utilitzar tècniques que ajuden al desenvolupament de la creativitat, la generació i l'organització d'idees; d'igual forma aprendrà les eines utilitzades actualment per a la comunicació i presentació dels projectes de negoci secundant-se per a això en el llenç del model de negoci i de gestió. Finalment, s'inclouen continguts necessaris per a l'anàlisi dels tipus d'empreses destacant els canvis que han experimentat a conseqüència de la digitalització i la innovació.

BLOC 1 EMPRESA I MODELS DE NEGOCI (CE1, CE3, CE5)
GRUP DE SABERS 1.1 IDEA DE NEGOCI I EINES PER A INNOVAR
- La persona emprenedora: qualitats i perfils. - El procés de creativitat en els models de negoci. Dinàmiques de generació de noves idees de models de negoci i eines per a innovar. - Eines d'organització i presentació d'idees o projectes. Capacitat de síntesi. Comunicació. - El llenç de model de negoci i de gestió. - Sensibilitat i valoració de l'emprenedoria social i sostenible. - Autonomia i tolerància davant l'error associat a l'emprenedoria. Millores a través de l'assaig-error.
GRUP DE SABERS 1.2 EMPRESA I INNOVACIÓ
- Empresa i model de negoci. - L'empresa. Classificació. Marc jurídic que regula l'activitat empresarial. - L'empresa, digitalització i innovació. I+D+I. Teories de la innovació. - Tipus d'innovació. Tendències emergents. Estratègies d'innovació. - Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies d'innovació.

3.1.2. Anàlisi de l'entorn i estratègies empresarials.

Les empreses no estan aïllades si no que, per contra, tenen múltiples interrelacions amb l'entorn que les envolta. L'empresa com a subsistema dins del sistema econòmic social, genera beneficis tant per a la societat com per a la mateixa empresa. No obstant això, l'entorn empresarial és dinàmic i al mateix temps que rep influències de la societat també influeix en el medi en el qual actua. Davant aquesta complexitat i dinamisme les empreses han d'obrar d'acord amb un pla estratègic que tinga en compte la seua responsabilitat social, laboral i mediambiental.

Amb els sabers recollits en aquest bloc els alumnes i les alumnes coneixeran els entorns específics i genèrics que envolten les empreses i comprendran la importància de tindre una visió global de l'entorn on es pose de manifest la diversitat personal i cultural de la societat, destacant el paper de les dones com a agent de desenvolupament empresarial. Els continguts inclosos els permetran aprofundir també en les diverses estratègies que es poden plantejar i en el procés de presa de decisions. S'assenyalen, així mateix, eines per a avaluar els models de negocis.

BLOC 2 ANÀLISI DE L'ENTORN I ESTRATÈGIES EMPRESARIALS (CE1, CE2, CE3, CE4, CE5)
GRUP DE SABERS 2.1 ANÀLISI DE L'ENTORN
- Macroentorn del model de negoci. - Microentorn del model de negoci: forces competitives. - Responsabilitat social corporativa. Dona i emprenedoria. Inclusió i emprenedoria. - Contribució de la societat al desenvolupament econòmic sostenible i ètic.
GRUP DE SABERS 2.2 ESTRATÈGIES EMPRESARIALS
- Avaluació prèvia de models de negoci: anàlisi DAFO - Funcions de direcció. Estratègies. Presa de decisions. - Localització i dimensió de l'empresa.

3.1.3. ÀREES FUNCIONALS DE L'EMPRESA

És habitual que les empreses en una constant cerca d'optimitzar els seus recursos s'organitzen en àrees funcionals, aquestes depenen de la grandària i activitat de l'empresa, però generalment existeixen quatre grans àrees funcionals (producció, finances, màrqueting i recursos humans), que permeten agrupar les seues diferents activitats i persones, segons les funcions que realitzen.

Els sabers recollits en aquest tercer bloc permetran als alumnes i alumnes identificar aquestes àrees funcionals, analitzar-les per separat i per a finalment veure les interrelacions existents entre si, en una comprensió global del cicle complet de l'activitat empresarial.

BLOC 3 ÀREES FUNCIONALS DE L'EMPRESA (CE3, CE4, CE5)
GRUP DE SABERS 3.1 FUNCIÓ PRODUCTIVA
- Procés productiu. Eficiència i productivitat. - Desenvolupament de producte àgil. - Estructura de costos: classificació i càlcul de costos. - Anàlisi d'ingressos i costos. Lliurar de rendibilitat. - Protecció de la idea i del producte i de la marca.
GRUP DE SABERS 3.2 FUNCIÓ COMERCIAL
- Estudi de mercat: segment de clients, competència i nínxols de mercat.

- Avantatges competitius: la proposta de valor. - Canals. Relacions amb clients. Estratègies de màrqueting. - El punt de vista dels clients: mapa d'empatia.
GRUP DE SABERS 3.3 LA GESTIÓ DE RECURSOS HUMANS
- Formació i funcionament d'equips àgils. Habilitats que demanda el mercat de treball. - La contractació i les relacions laborals de l'empresa. - Les polítiques d'igualtat i d'inclusió en l'empresa.
GRUP DE SABERS 3.4 LA FUNCIO FINANCERA
- Estructura economicofinancera. - Inversió. Valoració i selecció d'inversions. - Recursos financers. Anàlisi de fonts alternatives de finançament intern i extern. - La informació en l'empresa: obligacions comptables. Composició i valoració del patrimoni. - Comptes anuals i imatge fidel. Elaboració del balanç i compte de pèrdues i guanys. - Anàlisi i interpretació de la informació comptable i anàlisi dels estats financers.

3.1.4. ANÀLISI DE LA REALITAT EMPRESARIAL

En un escenari empresarial en constant canvi i evolució, indagar nous escenaris en els quals es desenvolupen els models de negoci és d'obligada anàlisi d'estudi.

L'exploració d'idees i el prototipatge, són necessaris per a una anàlisi provisional d'aquests models de negoci que permeta a les empreses detectar les tendències clau en el mercat.

Els sabers inclosos en aquest bloc permetran als alumnes i les alumnes produir noves idees referents a models de negoci, analitzar-les mitjançant diferents eines amb l'objectiu de donar-li validesa a aquestes, proposar un model de negoci i comunicar-lo de manera eficaç que done sentit a tots els sabers de la matèria i que demostre les competències que els alumnes i les alumnes han adquirit.

BLOC 4 ANÀLISI DE LA REALITAT EMPRESARIAL (CE1, CE3, CE4, CE5)
- Noves tendències de model de negoci. - El prototipatge del producte: concepte i utilitat. - La necessitat de validar el model de negoci i realitzar un pla de negocis bàsic utilitzant eines de gestió. - Tolerància davant diferents opinions i perspectives relacionades amb les solucions en els models de negoci.

4. Situacions d'aprenentatge Empresa i Disseny de Models de Negoci

Les situacions d'aprenentatge estan connectades amb els "Principals reptes del segle XXI" i amb els objectius de l'etapa de Batxillerat. La seua finalitat és promoure l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar-los. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix mobilitzar tot tipus de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments, actituds i valors.

La matèria d'Empresa i Disseny de Models de Negoci contribueix a formar persones crítiques i responsables davant els problemes actuals relatius al medi ambient, degradació del planeta i excés de consum, perquè siguin conscients de la importància de les seues accions i la seua repercussió negativa en el bé comú. Al mateix temps, la matèria contribueix a donar resposta a problemes de l'entorn pròxim i posa de manifest el seu compromís en l'àmbit local i global, valorant les competències, qualitats i hàbits que ha de tindre una persona emprenedora conscient dels reptes del segle XXI.

És necessari per això fer reflexionar l'alumnat davant situacions de falta d'equitat i exclusió que generen un sentiment d'empatia i justícia social des d'una perspectiva col·lectiva, una resolució pacífica dels conflictes amb solucions creatives que tinguen com a premissa la cooperació. Igualment, l'alumnat ha de reflexionar sobre el paper de l'emprenedoria com a motor de l'economia i la creació de valor, l'anàlisi de nous models de negoci més sostenibles amb l'entorn i la importància d'un comportament ètic de les empreses.

Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:

- Han d'estar relacionades amb activitats de l'àmbit local i pròxim a l'alumnat que establisca relacions amb temes d'interés com pogueren ser la desigualtat, medi ambient, ocupació, propietat intel·lectual, que permeta descobrir el món empresarial, les seues funcions, acostar aquestes activitats a nous models de negoci, així com les eines i estratègies per a anar adaptant-se als canvis que van succeint.
- Han d'establir relacions amb altres matèries per a adquirir una visió integral de l'empresa i assumir responsabilitats i compromisos, des d'una perspectiva interdisciplinària.
- Han de dissenyar-se per a incentivar la reflexió, promoure la competència clau d'aprendre a aprendre, i desenvolupar un enfocament crític, amb la finalitat d'aconseguir actituds sensibles, comportaments responsables i proactius que permeten aprofitar les oportunitats socials i econòmiques i acostar-les al món empresarial i als nous models de negoci.
- Han d'estimular el foment de la lectura i l'escriptura a través de diferents canals que els permeten ser una ciutadania crítica i respectuosa davant diferents arguments i opinions, així com remarcar la necessitat de potenciar les habilitats comunicatives necessàries a l'hora d'emprendre un projecte personal.
- Han de permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporant un enfocament inclusiu, coeducatiu, donant visibilitat a la rellevància del paper de les dones en l'activitat empresarial, i amb l'ús de tècniques de treball tant cooperatiu com col·laboratiu, a través d'activitats dialògiques, de debat, d'explicació de resultat de tasques.
- Han de connectar els continguts amb experiències i sentiments personals de l'alumnat que han tingut lloc en altres contextos, mobilitzant la capacitat d'argumentació mitjançant el llenguatge verbal i no verbal.
- Han de potenciar el talent individual utilitzant eines que possibiliten l'estímul de la creativitat, la participació activa de l'alumnat, per a afrontar els problemes des de diferents perspectives segons la seua diversitat personal i cultural.
- Han d'incloure l'acceptació i el maneig de la incertesa tractada des de l'aula i que done resposta a qüestions que li serviran per a enfocar el seu futur de treball i/o estudis i fins i tot la possibilitat de poder traslladar-les fora d'aquesta, a partir d'una iniciativa dissenyada a l'aula.
- És necessari que impulsen un bon ús de les noves tecnologies a l'aula, aprenent nous programes, aplicacions i eines informàtiques per a fomentar l'alfabetització digital i audiovisual de l'alumnat i la ludificació a l'aula per a incrementar la seua motivació, autonomia i el ventall de recursos necessaris per a la correcta anàlisi de la disciplina.
- Han d'integrar els Objectius de Desenvolupament Sostenible que incorporen els desafiaments globals als quals ens enfrontem dia a dia, com la pobresa, la desigualtat, el clima, la degradació ambiental, la prosperitat, la pau i la justícia.

5. Criteris d'avaluació

- 5.1. Competència específica 1. Argumentar el poder de transformació de l'activitat empresarial i emprenedora en la societat, analitzant el valor de la innovació i la digitalització en aquest procés i en el funcionament global de l'economia actual.
 - 5.1.1. Argumentar la repercussió d'alguns casos concrets de l'activitat empresarial en l'entorn econòmic, analitzant els efectes de la innovació i la digitalització i aplicant eines bàsiques pròpies de l'àmbit empresarial.
 - 5.1.2. Analitzar el paper de la I+D+I en el desenvolupament social i empresarial, identificant noves tendències i tecnologies que tenen un alt impacte en l'economia.
 - 5.1.3. Utilitzar correctament la terminologia econòmica i empresarial en les argumentacions i anàlisis, adaptada al nivell educatiu en activitats orals i escrites de l'àmbit personal, acadèmic, social o professional, en les diferents llengües del currículum, utilitzant un llenguatge no discriminatori.
- 5.2. Competència específica 2. Investigar l'entorn econòmic i social, des d'un punt de vista general i específic, i la seua influència en l'activitat empresarial, analitzant les interrelacions empresa-entorn i identificant estratègies viables que partisquen de criteris de responsabilitat social corporativa, d'igualtat i d'inclusió.
 - 5.2.1. Apreciar la capacitat d'adaptació àgil, responsable i sostenible de les empreses als canvis de l'entorn i a les exigències del mercat, investigant l'entorn econòmic i social i la seua influència en l'activitat empresarial a través d'experiències desenvolupades en l'entorn local.
 - 5.2.2. Classificar els diferents tipus d'empresa, els seus elements i funcions, identificant les seues formes jurídiques i valorant les seues implicacions legals enfront de tercers.
 - 5.2.3. Identificar i analitzar algunes característiques de l'entorn en el qual l'empresa desenvolupa la seua activitat, explicant les diferents estratègies i decisions adoptades i les possibles implicacions socials i mediambientals de la seua activitat i proposant solucions des d'un punt de vista crític i reflexiu.
 - 5.2.4. Argumentar la importància de la gestió de recursos humans, avaluant algunes polítiques d'igualtat i inclusió i valorant el paper de l'ètica empresarial amb actitud crítica i respectuosa.
- 5.3. Competència específica 3. Identificar models de negoci actuals comparant-los amb altres models tradicionals i aplicar estratègies i eines que faciliten el disseny creatiu, proposar models de negoci senzills que aporten valor, permeten satisfer necessitats i contribueixquen al benestar econòmic i social.
 - 5.3.1. Proposar senzills models de negoci transformadors que permeten donar resposta a les necessitats actuals, comparant diferents models i utilitzant estratègies i eines de disseny creatiu.
 - 5.3.2. Identificar les principals característiques organitzatives i funcionals de l'empresa, analitzant a partir d'aquestes, les decisions de planificació, gestió dins d'un model de negoci innovador a través de diferents activitats que fomenten l'autoestima, l'empatia i la creativitat.
 - 5.3.3. Explicar la importància de prendre decisions sobre els processos productius des de la perspectiva de l'eficiència i la productivitat, ressaltant la seua contribució en l'execució d'aquests a través de la interpretació de dades i gràfics representats en fulls de càlcul.

- 5.3.4. Analitzar les característiques del mercat objectiu, explicant la proposta de valor, els canals de distribució i les relacions amb clients d'un model de negoci innovador
- 5.4. Competència específica 4. Obtindre la informació que es genera tant en l'àmbit intern com extern de l'empresa i gestionar-la eficaçment en el procés de presa de decisions, seleccionant estratègies comunicatives d'aplicació al món empresarial i utilitzant noves eines pròpies d'aquests processos.
 - 5.4.1. Gestionar eficaçment la informació que facilita el procés de presa de decisions a partir de la informació obtinguda tant en l'àmbit intern com extern de l'empresa, aplicant eines bàsiques i noves fórmules comunicatives.
 - 5.4.2. Seleccionar estratègies de comunicació aplicades a l'àmbit comercial, utilitzar noves fórmules comunicatives que contribuïsquen a desenvolupar diferents estratègies de màrqueting, ser sensible a les diferents necessitats reals que tenen els consumidors.
 - 5.4.3. Exposar diferents idees de model de negoci per mitjà d'eines comunicatives que permeten despertar l'interés i captivar als altres amb la proposta de valor presentada.
- 5.5. Competència específica 5. Explicar i avaluar diferents models de negoci aplicant eines fonamentals d'anàlisi empresarial, valorant el procés que s'ha de dur a terme i validant diferents propostes de model de negoci concordes amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.
 - 5.5.1. Avaluar idees de negoci associades dins d'un context determinat, a partir de les tendències clau del moment, la situació macroeconòmica, el mercat i la competència, assenyalar la rellevància de l'organització en el procés.
 - 5.5.2. Analitzar amb esperit crític l'activitat empresarial i la importància d'actuar de manera sostenible comparant aquesta actuació amb casos d'empreses que complisquen amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.
 - 5.5.3. Identificar febleses, amenaces, fortaleeses i oportunitats de diferents idees de negoci actuals a través de casos concrets de models de negoci i relacionar-los entre si.
 - 5.5.4. Determinar l'estructura d'ingressos i costos, calculant el benefici i el llindar de rendibilitat.
 - 5.5.5. Analitzar i explicar a nivell bàsic la situació econòmicofinancera, a partir de la informació recollida tant en el balanç com en el compte de pèrdues i guanys d'una empresa, indicant les possibles solucions als desequilibris trobats.

FILOSOFIA

1. Presentació

La matèria de filosofia representa un salt qualitatiu pel grau d'abstracció en el ventall de temes i aspectes que tracta i també per l'actitud radical amb què aborda el coneixement. Això la fa idònia tant per al desenvolupament dels objectius del Batxillerat com per a l'adquisició de les competències clau per part de l'alumnat. La filosofia es converteix en un element essencial per aconseguir una ciutadania activa que construisca una societat de convivència pacífica i democràtica. Moltes de les capacitats que es despleguen en el treball filosòfic contribueixen a aconseguir aquest objectiu. La capacitat de reflexionar de manera crítica tant sobre un/a mateix/a com sobre la situació de les altres persones; d'identificar situacions d'injustícia i fer una anàlisi ètica que porte a un compromís de canvi; de combatre les desigualtats a partir de la comprensió de la naturalesa humana; de construir una convivència pacífica basada en els drets humans; de promoure societats justes i democràtiques a partir de la comprensió de les estructures socials i polítiques són algunes d'aquestes.

En aquest sentit, cal interrogar-se sobre els problemes inherents a tot ésser humà, tant els referits a la comprensió de la realitat, la veritat, la identitat personal, la justícia, la dignitat o la bellesa com a les qüestions heretades de la tradició, i, alhora, fer una reflexió crítica des dels nous plantejaments als quals ens espanta la societat actual, promou la maduresa personal i social de l'alumnat i contribueix al desplegament de les competències clau.

Així, la matèria de filosofia els ofereix tot un marc conceptual que els permet realitzar una anàlisi precisa i rigorosa de les seues inquietuds teòriques i vitals i al mateix temps els dota amb les eines metodològiques adequades per a posar en pràctica i amb garanties una inquisició filosòfica. Aquests dos processos són necessaris per a l'abordatge personal de les qüestions sobre el sentit i el valor de l'existència, els diferents tipus de sabers i tot allò que configura l'entorn vital i formatiu de l'alumnat. D'una banda, aquestes eines conceptuais i metodològiques són imprescindibles per a la construcció dels propis judicis, i per tant de l'exercici lliure i responsable de la seua sobirania. Al cap i a la fi, l'articulació d'una societat democràtica al voltant dels valors i els principis ètics i polítics es fonamenta i legitima en la deliberació racional de la ciutadania. A més, l'aprenentatge filosòfic permet a l'alumnat la reflexió crítica mitjançant llenguatges que provenen del món de les arts. La reflexió estètica no sols ha de promoure l'educació de la sensibilitat i les emocions, sinó també l'anàlisi de les manifestacions culturals i els fenòmens socials que l'art capta, a vegades, abans que la mateixa disciplina filosòfica.

La matèria de filosofia recull i amplia tot allò que l'alumnat ha treballat i consolidat al llarg de l'ESO. Així la capacitat de mantindre un diàleg respectuós i l'ús correcte dels arguments en les discussions i debats que es generen en aula; la gestió de les emocions i els conflictes des de la cultura de la pau; l'anàlisi crítica de les normes a la llum dels drets humans; la denúncia dels estereotips i la lluita contra tota mena de desigualtats; la promoció d'una ciutadania global, democràtica i participativa; i la defensa de la sostenibilitat ecològica, són aspectes sobre els quals s'ha posat especial atenció en l'etapa anterior i en els quals s'incideix i aprofundeix en l'actual.

A fi d'atendre aquests propòsits, la matèria de Filosofia es desenvolupa mitjançant una sèrie de competències específiques que té en el diàleg el seu eix vertebrador. Això impulsa l'ús d'una metodologia d'aprenentatge dialògica que pren com a referència la pròpia indagació de l'alumnat. Una manera de fer filosofia que, encara que està totalment arrelada en la tradició, no deixa de ser innovadora.

La primera d'aquestes competències ha de veure amb l'especificitat del saber filosòfic que consisteix en la seua radicalitat, en la formulació de les preguntes correctes per a saber posar-ho en relació amb la vida. D'una banda, l'alumnat ha de ser capaç de seleccionar i tractar la informació des d'una perspectiva crítica per a desenvolupar la reflexió. D'una altra banda, d'expressar les opinions mitjançant arguments correctament construïts. Finalment, d'usar el diàleg com a mètode per a la pròpia reflexió. Aqueix diàleg serà el fonament de la seua

participació com a ciutadania activa i alhora la via per a resoldre els conflictes derivats del fet de viure en una societat plural. Pluralitat que no sempre ha sigut visible, ja que sovint ha sigut silenciada o relegada. Això s'ha manifestat, no sols en l'exclusió de les propostes de les filòsofes, sinó, principalment, en la falta d'anàlisi de les causes de l'exclusió. Per a reforçar aquest plantejament, una altra de les competències posa de manifest totes les concepcions possibles i la seua legitimitat fugint de visions dogmàtiques de la realitat. Aquesta perspectiva permet afrontar tota una sèrie de problemes ètics i polítics heretats i als quals cal donar una resposta transformadora des dels principis d'igualtat i inclusió. Finalment, el fet de no acceptar la perspectiva canònica possibilita, des de l'anàlisi de les manifestacions artístiques, aprofundir en el pensament crític respecte a tots els prejudicis que ens envolten.

Els sabers bàsics s'han distribuït amb referència als Objectius de Desenvolupament Sostenible. Així, hi ha cinc grans blocs temàtics i dins de cadascun d'aquests es desenvolupen interrogants i qüestions clàssiques de la filosofia. Aquesta configuració intenta acostar la mirada de l'alumnat als reptes del present que es projecten cap al futur i també a promoure l'assumpció que la reflexió filosòfica no és alguna cosa del passat ni allunyada dels seus interessos, sinó que està molt vinculada a l'actualitat. Al mateix temps, facilita la conjunció de la innovació en els plantejaments temàtics i el respecte al saber filosòfic tradicional. Així doncs, en el primer bloc, sota l'epígraf Persona, es troben les qüestions clàssiques que tracten de l'especificitat de la filosofia, dels interrogants sobre l'ésser humà en el marc de l'antropologia, de les qüestions epistemològiques i de la reflexió de l'individu com a part d'un grup tant des de la perspectiva social com cultural. El segon bloc, titulat Pau, conté els temes de la justícia, posant l'èmfasi en la violència. És precisament en aquest marc on es poden relacionar els drets humans amb els problemes de legitimització de tot allò que està a favor de la justícia. El tercer bloc, Prosperitat, inclou les qüestions d'ordre polític lligades a la lluita contra les diverses desigualtats i discriminacions, prestant especial atenció a tots els moviments socials que han sigut motor de canvi. En l'apartat Sostenibilitat es tracta la teoria ètica, vinculant-la amb els nous reptes que planteja la nova societat, especialment, en tot el que té a veure amb el medi ambient i la tecnologia. Finalment, en el bloc anomenat Participació, es reprenen els temes clàssics tant de la filosofia política com de l'ètica i la manera d'abordar els conflictes que es poden derivar d'ells. Aquest plantejament no sols dóna resposta a totes les temàtiques de la filosofia, sinó que permet abordar-les des d'una perspectiva més ajustada a l'actualitat i amb diverses metodologies.

Per a cadascuna de les competències específiques, s'han formulat uns criteris d'avaluació que cal entendre com a eines per al diagnòstic i la millora quant al seu grau d'adquisició. És per això que, en relació amb els sabers bàsics, tenen en compte tant els processos com els propis productes de l'aprenentatge, que requereixen, per a la seua adequada execució, instruments d'avaluació variats i adaptables als diferents contextos i situacions d'aprenentatge en els quals s'ha de concretar el desenvolupament de les competències.

Finalment, a causa de l'actitud i a la manera de conèixer pròpies de la filosofia, el seu ensenyament i aprenentatge s'han de basar més en la generació d'experiències reals de descobriment a partir dels interrogants filosòfics que en l'exposició de temes i problemes planificats prèviament, i propiciar la participació activa de l'alumnat en la cerca analítica i l'avaluació crítica de les respostes i la construcció rigorosa dels posicionaments personals. D'això depén, a més, el desenvolupament d'una praxi conseqüent amb aquests posicionaments i capaç d'orientar la vida personal, social i professional de l'alumnat. En aquest sentit, la programació de la matèria ha de contemplar la naturalesa dialògica, participativa, interdisciplinària, creativa i compromesa amb els problemes de rellevància inherents a la mateixa activitat filosòfica. I tot per a contribuir a l'adquisició de l'autonomia personal de l'alumnat i a la construcció d'una ciutadania crítica i responsable.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar problemes i formular preguntes relacionades amb l'existència dels éssers humans i la seua capacitat de raonar i actuar, des de l'especificitat i radicalitat de la perspectiva filosòfica.

2.1.1. Descripció de la competència 1

La sorpresa i la curiositat que desperten en l'ésser humà el fet mateix d'existir i la seua capacitat de raonar són el punt de partida de la reflexió filosòfica. D'aquesta manera naixen les preguntes sobre el concernent a l'ésser humà en tots els seus àmbits d'actuació, així com el reconeixement dels problemes que l'existir i la convivència plantegen.

L'etapa de l'adolescència es caracteritza pel qüestionament de tot allò que es presenta com a donat o establert. És per això un moment idoni per a començar a desplegar les capacitats reflexives de manera conscient i anar adquirint el bagatge que formarà la base i essència de comportaments futurs. Per aqueixa raó, cal integrar en la formació filosòfica totes aquelles qüestions rellevants que permeten la configuració crítica de la personalitat en totes les seues facetes. En aquest procés de construcció de la seua identitat, l'alumnat ha de ser capaç d'identificar les qüestions i formular les preguntes que resulten rellevants per al seu creixement com a persona autònoma i lliure.

A aquest procés s'ha d'unir una reflexió crítica sustentada en la tradició cultural i filosòfica que els dote amb les eines necessàries per al desplegament de les seues capacitats dialèctiques, reflexives i creadores. A través d'aquest creixement intel·lectual i humà, l'alumnat desenvolupa un criteri rigorós propi que li permet tant interactuar amb el seu entorn, com adquirir una base sòlida de coneixements amb una postura argumental clara.

En definitiva, aquesta competència contribueix al fet que l'alumnat siga capaç de concebre el coneixement com un saber integrat, estructurat en diferents disciplines, així com conèixer i aplicar els mètodes necessaris per a identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència. Tot això potencia el desenvolupament de la competència clau personal social i d'aprendre a prendre, així com la competència ciutadana.

2.2. Competència específica 2

Utilitzar criteris de cerca, selecció i anàlisi d'informació referida a qüestions filosòfiques des d'una actitud reflexiva, autònoma, rigorosa i creativa.

2.2.1. Descripció de la competència 2

La selecció i tractament de la informació són fonamentals per al desenvolupament del coneixement i encara més per al del coneixement filosòfic. És per això que tindre clars els criteris que cal usar en una cerca rigorosa i rellevant d'informació, tant de manera tradicional com en l'entorn digital actual, és bàsic per a portar a terme qualsevol tipus d'investigació, filosòfica o no, de manera correcta.

La cerca d'informació ha de basar-se en unes estratègies adequades per a la selecció de fonts orals, escrites o audiovisuals, tant de l'àmbit específic de la filosofia com d'altres àmbits de la creativitat humana. Una selecció que ha de completar-se amb una avaluació rigorosa de la informació a fi de diferenciar allò que és vàlid del que no ho és.

Tota la informació ha de ser sotmesa a una anàlisi crítica que permeta una interpretació no esbiaixada i alhora posar al descobert els elements que componen el problema filosòfic. Tot això és el que després possibilita l'explicació detallada dels coneixements adquirits.

Aquest tractament de la informació serveix perquè l'alumnat, per mitjà de l'anàlisi tant de fonts escrites com orals específiques de la filosofia i d'altres camps del pensament, reflexione, amb autonomia i rigor, sobre les diferents propostes filosòfiques que permeten interpretar i comunicar de manera creativa, lluny de la rigidesa de les lectures imposades.

Aquesta competència contribueix tant al desenvolupament de la competència digital com al de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre perquè consolida les destreses en la utilització de les fonts d'informació per a adquirir nous coneixements, desenvolupa les competències tecnològiques i requereix d'una reflexió ètica sobre el seu funcionament i ús.

2.3. Competència específica 3

Practicar el diàleg i debat filosòfics de manera rigorosa, crítica i assertiva, utilitzant de forma adequada els diferents tipus d'argumentació i detectant els usos fal·laços, dogmàtics i esbiaixats en la defensa d'opinions i hipòtesis.

2.3.1. Descripció de la competència 3

L'ús del diàleg gaudeix d'una llarga tradició i té una indubtable preeminència com a mètode de reflexió filosòfica i com a referent essencial de l'exercici de la ciutadania democràtica. A més, el diàleg no és només una de les característiques essencials dels models polítics que considerem més ben fonamentats, sinó també un element essencial per a l'avanç del coneixement en qualsevol dels seus camps. La construcció de l'espai públic, la reflexió política, la discussió moral o el progrés de les ciències requereixen d'un ús solvent i fiable del discurs. És per això que aquesta és una de les competències més rellevants d'entre aquelles que permeten afirmar que la filosofia constitueix una autèntica educació cívica.

La pròpia lògica del diàleg implica la comprensió de la realitat que ens envolta mitjançant l'ús precís dels conceptes; la construcció d'arguments vertaders i ajustats al cas; la capacitat de defensar aquests arguments de manera assertiva i respectuosa; i l'escolta activa dels arguments aliens. A més, a través del diàleg filosòfic, s'incideix en l'exigència de rigor racional, es promou l'aprenentatge actiu i significatiu, l'ensenyament per indagació o descobriment, i la formació al llarg de la vida. En general, la pràctica del diàleg integra constructivament els elements de la incertesa i de la crítica, permetent descobrir, a partir d'aquests, plantejaments nous.

Qualsevol acte comunicatiu rigorós i eficaç en qualsevol àmbit, siga aquest acadèmic o no, requereix del coneixement i ús dels diferents procediments d'argumentació. A més, la capacitat de distingir entre arguments vertaders o fal·laços contribueix a desenvolupar la capacitat de jutjar de l'alumnat i promou la seua autonomia moral, que passa, en qualsevol cas, per poder argumentar la seua posició ètica enfront del món i el que li succeeix. D'això es desprén la comprensió que un ús fal·laç o esbiaixat dels arguments condueix a opinions i creences dogmàtiques, que amb aparença de veritat perverteixen l'espai públic com a espai per al debat i el converteixen en escenari de lluites que responen a interessos particulars que res tenen a veure amb el coneixement.

L'àmbit apropiat, per excel·lència, per a l'ensenyament i aprenentatge dels procediments d'argumentació és la filosofia, encara que la capacitat d'argumentar correctament siga una competència clarament transversal. És en ella on es tracten de manera substantiva i problematitzada, els fonaments, condicions, normes, tipus, propietats i límits de l'argumentació, tant formal com informal.

L'objectiu és que l'alumnat aprenga a produir i reconèixer arguments lògics i retòricament correctes i ben fundats, així com a detectar fal·làcies, biaixos i prejudicis en diferents entorns comunicatius. El món actual brinda múltiples exemples d'argumentacions fal·laces i esbiaixades que, en cas de no ser detectades i tractades de manera adequada, poden portar a engany. El treball a través de l'anàlisi de l'actualitat des de la perspectiva de l'argumentació correcta ofereix un ampli camp en el qual observar la necessitat d'un ús rigorós de l'argumentació per a contribuir a la millora del coneixement i a la construcció d'una societat diversa, pacífica i justa.

El diàleg es constitueix així en eina fonamental per a l'exercici actiu i democràtic de la ciutadania. Aquesta competència, contribueix al desplegament de la competència ciutadana i de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre ja que enforteix la capacitat de l'alumnat d'assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte a les

altres persones, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg afermant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i combatre els discursos d'odi. A més, la pràctica del diàleg i l'argumentació estan relacionades de manera directa amb el desenvolupament de la competència clau en comunicació lingüística.

2.4. Competència específica 4

Visibilitzar, denunciar i combatre les desigualtats, estereotips i exclusions propis del sistema patriarcal incloent una mirada de gènere en l'anàlisi de les diferents teories i qüestions filosòfiques.

2.4.1. Descripció de la competència 4

Adoptar la perspectiva de gènere davant els diferents plantejaments filosòfics implica centrar-se en les desigualtats entre dones i homes i en l'anàlisi dels rols i les relacions de gènere. Els estudis de gènere de l'antropologia, la sociologia, la política i l'economia feministes, de la mà de la geografia i la història, han fet grans aportacions en aquest sentit.

En els diferents àmbits de coneixement, aquesta perspectiva és doblement necessària. D'una banda, perquè la desigualtat de gènere és un problema social i global. D'altra banda, perquè els continguts de les diferents disciplines acadèmiques estan molt marcats per les desigualtats de gènere.

Incloure la perspectiva de gènere permet a l'alumnat detectar, denunciar i compensar l'absència femenina i de persones amb identitats de gènere diverses en els materials objecte d'anàlisi i també ampliar la mirada i qüestionar el coneixement androcèntric que perpètua les desigualtats i les discriminacions que comporta el sistema patriarcal. Alhora, possibilita qüestionar els rols i estereotips que es troben en la base de les desigualtats, introduir mirades interseccionals i reformular el coneixement per a donar valor a les pràctiques domèstiques i de les cures, entre altres. En conseqüència, les propostes que es plantegen impliquen canvis transversals en el llenguatge i les imatges i el reconeixement de les dones com a subjecte històric.

Aquesta competència atorga a l'alumnat la capacitat de valorar i respectar la diferència i la igualtat de drets i oportunitats entre els sexes i a rebutjar els estereotips que suposen discriminació entre dones i homes i a les persones amb altres identitats de gènere. És per això que contribueix de manera directa al desenvolupament de la competència ciutadana tant com la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

2.5. Competència específica 5

Identificar i analitzar problemes ètics i polítics des d'una perspectiva interseccional i elaborar propostes transformadores de la realitat d'acord amb els principis d'una societat igualitària i inclusiva.

2.5.1. Descripció de la competència 5

L'activitat filosòfica comprén la capacitat d'identificar problemes i formular preguntes i d'argumentar i debatre de manera rigorosa, la reflexió autònoma, l'anàlisi crítica sobre la legitimitat de les idees rebudes i assumides acríticament en el procés de socialització i, en conseqüència, la capacitat per a identificar i analitzar els problemes ètics i polítics en el si de la convivència social.

La identificació i detecció dels problemes ètics i polítics ha d'anar acompanyada per una anàlisi rigorosa que es constituïska en palanca de transformació social. Aqueixa anàlisi ha de permetre identificar les diferents violències, sobretot l'estructural i la cultural, que pel fet de ser menys evidents que la directa, en moltes ocasions passen desapercebudes com a causa o origen dels problemes polítics i ètics, i les relacions de poder de les quals formen part. També possibilita que l'alumnat avance des de les posicions dels col·lectius, institucions i persones implicades en

els problemes esmentats, a la identificació i comprensió dels interessos i necessitats que subjauen a les diferents posicions. Tot això comporta la presa de consciència de les diverses desigualtats que travessen a les persones: gènere, pobresa, pertinença a col·lectius minoritaris, diversitat funcional o altres. Les desigualtats estan en el nucli de la majoria dels problemes ètics i polítics tant de la nostra societat, com de l'àmbit internacional. La comprensió i atenció a les causes, el seu abast i les seues conseqüències en els problemes analitzats, permeten la revisió i autorevisió de les perspectives reduccionistes, etnocèntriques i patriarcales. Perspectives que es poden trobar tant en les diferents teories ètiques i polítiques, com en les idees dominants i en les postures de l'alumnat. En definitiva, aquesta presa de consciència facilita la proposta de solucions més igualitàries, inclusives i que atenen la diversitat en tots els seus vessants.

Abordar l'anàlisi dels problemes ètics i polítics des d'una perspectiva interseccional facilita aportar propostes transformadores de les diferents realitats socials, d'acord amb els principis que conformen societats igualitàries, justes i inclusives. Aquesta perspectiva possibilita que es revisen, a més de les relacions de poder que col·loquen a persones i grups en diferents posicions que condicionen les seues oportunitats, els privilegis de les persones que se sustenten sobre l'opressió d'unes altres.

Aquesta competència promou la capacitat de l'alumnat d'assumir amb responsabilitat els seus deures i els seus drets ciutadans, practicar la cooperació i la solidaritat entre les persones i els grups, exercitar-se en el diàleg reforçant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i preparar-se per a l'exercici de la ciutadania democràtica. Contribueix, així, al desplegament de la competència ciutadana. També al desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre ja que ensenya a valorar i respectar la diferència i la igualtat de drets i oportunitats entre els sexes i a rebutjar els estereotips que comporten discriminació.

2.6. Competència específica 6

Anitzar amb actitud crítica, constructiva, oberta i respectuosa els conflictes humans, de manera que es contemple la pluralitat d'idees, creences i emocions que intervenen en els mateixos i proposar una resolució dialogada i pacífica.

2.6.1. Descripció de la competència 6

Les relacions humanes sovint es presenten en forma de conflicte. Això, en comptes de veure-ho com un problema, s'ha d'entendre com una propietat inherent a les relacions humanes. Aquesta és la raó per la qual qualsevol de les qüestions plantejades sobre el sentit de l'existència o, especialment, dels problemes ètics, polítics o estètics té forma de dilema.

Es tracta doncs de mostrar una actitud oberta davant qualsevol de les opcions presentades i, posant-se en el lloc de les persones que les plantegen, sotmetre-les a crítica a fi de trobar punts de trobada que conduïsquen a solucions dialogades i pacífiques. No obstant això, cal tindre present que aquesta pluralitat d'opcions i plantejaments està conformada per un conjunt d'idees, creences, emocions i relacions de poder que ha de ser contemplat des d'aquesta perspectiva amb la finalitat de donar la millor resposta a les necessitats que estan en la base del conflicte i per a poder passar així de les posicions enfrontades a la resolució des de la cultura de la pau.

Són el diàleg, i tot el necessari per a establir-lo, els mitjans per a proporcionar a l'alumnat una educació basada en la resolució pacífica dels conflictes i preparar-lo per a exercir una ciutadania democràtica, crítica i pacífica. Educar en i per a la pau requereix una cultura en què les relacions són horitzontals, hi ha espai per al diàleg i la participació i els conflictes s'afronten treballant-los amb la voluntat de resoldre'ls de manera justa. No és només un rebuig a la violència i a la cultura bèl·lica, sinó que implica la defensa de la justícia social i la dignitat humana. Requereix del treball de continguts i competències que permeten desaprendre la guerra per a construir la pau i també entendre el caràcter transformador dels conflictes no violents i conèixer models de convivència pacífics.

D'aquesta manera es contribueix a enfortir les capacitats afectives en l'àmbit personal i en les relacions interpersonals, a rebutjar tota mena de violència, prejudicis i comportaments sexistes i a solucionar pacíficament els conflictes. Tot això col·labora en el desplegament de la competència ciutadana i de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre. Finalment, l'anàlisi dels conflictes que la realitat planteja posa a l'alumnat en situació d'observar i entendre la pluralitat d'idees, situacions, cultures i creences que configuren el teixit social i li porta a reforçar el desenvolupament de la competència en consciència i expressió culturals.

2.7. Competència específica 7

Anàlitzar críticament i qüestionar la legitimitat de les idees, valors i concepcions del món canòniques i donar visibilitat a aquelles que no s'han atés.

2.7.1. Descripció de la competència 7

La filosofia consisteix a pensar sobre els nostres pensaments, és a dir, en la reflexió i l'anàlisi crítica a propòsit dels sistemes de creences, idees i opinions que tenim totes les persones sobre la vida, els costums, les relacions sexuals, les identitats, el llenguatge o les realitats del món. Gran part d'aquestes concepcions o sistemes de creences i valors s'accepta de manera acrítica durant el procés de socialització.

L'anàlisi crítica de les idees i sistemes de creença heretats possibilita el seu qüestionament i la capacitat de distingir entre allò que es presenta com a normal, sense una fonamentació rigorosa, i allò que és legítim. La utilitat de la filosofia s'entén a través de la mateixa activitat filosòfica, que impulsa a l'alumnat a qüestionar les seues idees, valors i creences i, alhora, passar d'una concepció ingènua, inconscient i poc lúcida dels assumptes vitals a una més conscient, crítica i lúcida. Aquesta activitat filosòfica permet a l'alumnat o bé justificar, si és possible, les idees que ha acceptat ingènuament, o bé abandonar les creences que se li presenten com a irracionals i sense justificació. A més, promou la consciència del caràcter obert i dels límits del que es pot o no es pot demostrar. Posa també de manifest la inconsistència i incompletesa de les idees i creences rebudes. Identificar les inconsistències permet denunciar-les i combatre-les i, alhora, propiciar que es visibilitzen unes altres concepcions, idees o creences considerades irracionals, secundàries o absurdes pel pensament dominant. El conjunt d'estratègies que el patriarcat ha fet servir per a impedir l'accés de les dones al poder, la violència institucional o les barreres que dificulten ser ciutadana o ciutadà de ple dret són alguns d'aquests temes.

En definitiva, l'alumnat no es limita a repetir el que escolta o li diuen que és correcte o vertader, sinó que és capaç de justificar les seues idees, de criticar les que li semblen incorrectes i, en conseqüència, d'abandonar aquelles que se li presenten sense cap justificació perquè es basen en prejudicis, privilegis o relacions de poder desiguals.

Aquesta competència contribueix a rebutjar els prejudicis de qualsevol classe i a consolidar una actitud respectuosa, oberta, justa i compromesa amb la igualtat i la no discriminació de les persones. Tot això suposa el desenvolupament de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, així com de la competència ciutadana. A més, el fet que el treball es produïska a partir de l'estudi i reflexió sobre diferents visions de la realitat i concepcions del món porta de manera necessària a la comprensió de la gran riquesa i diversitat de l'experiència humana i promou el desplegament de la competència en consciència i expressió culturals.

2.8. Competència específica 8

Identificar la diversitat de manifestacions artístiques, valorar-les com a motor del pensament crític i combatre els prejudicis culturals sobre aquestes.

2.8.1. Descripció de la competència 8

La creació artística és inherent a l'ésser humà com a expressió d'emocions, no sols individuals sinó també col·lectives, a través dels processos creatius que la defineixen.

En tot procés de creació s'assumeix una certa individualitat i subjectivitat, acompanyades de les influències del bagatge cultural acumulat per part de qui crea. D'ací la gran diversitat que s'observa en els processos creatius i manifestacions artístiques que l'ésser humà és capaç de desenvolupar. A més, a hores d'ara, tant els processos com les seues manifestacions estan condicionats per la pregnància dels mitjans audiovisuals. En aquest sentit la revolució tecnològica està canviant la producció artística i la relació de l'art amb la societat.

Aquesta diversitat artística va més enllà d'allò que ens ve donat com a art des de la tradició i abasta les diferents manifestacions de la creativitat humana. Històricament s'ha atorgat valor a unes creacions enfront d'altres en funció dels prejudicis predominants en cada època. És tasca de la filosofia generar una actitud reflexiva i crítica sobre el que es considera o no art i per què, com succeeix amb la dicotomia entre art i artesanía, així com davant els prejudicis culturals assumits per la creació artística i els que aquesta perpetua.

La creació artística és en si mateixa un motor del pensament crític, amb caràcter transformador i vocació de canvi. En aquest vessant transformador i revolucionari l'art ha sigut, al llarg de la història, via d'expressió de reivindicacions de tota mena: polítiques, socials i de gènere, entre altres. La filosofia analitza el fenomen artístic també en aquest sentit.

Aquesta competència contribueix a desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'apreciar la creació artística i comprendre el llenguatge de les diferents manifestacions artístiques, utilitzant diversos mitjans d'expressió i representació, d'aquesta manera potencia el desplegament de la competència en consciència i expressió cultural. A més, l'anàlisi crítica, la consideració de l'art com a instància de reflexió i transformació social i la valoració de la diversitat de l'humà, potencien la competència ciutadana.

3. Sabers bàsics

Les preguntes que la filosofia planteja connecten de manera natural amb algunes de les preocupacions fonamentals de l'alumnat d'aquesta matèria. L'adolescència és una etapa en la qual es comença a definir la pròpia posició en el món a partir d'un distanciament de tot allò en què sempre s'ha confiat de manera acrítica. És per això que les preguntes més habituals giren al voltant de tres eixos: jo, el món que habite i la relació amb les altres persones.

Aquestes preguntes configuren els grans interessos existencials i filosòfics de l'alumnat de l'etapa. Així pot dir-se que aquesta inquietud es tradueix en quatre problemes bàsics: ser persona i entendre les conseqüències que d'això es desprenen; ser una persona que mira i intenta comprendre el món; ser una persona que es relaciona amb les altres; i, finalment, ser una persona activa que interacciona i transforma el seu entorn.

L'estructura de l'organització dels sabers bàsics que es presenta a continuació es correspon amb l'agrupació en cinc dimensions dels objectius de l'Agenda 2030, ja que aquestes donen resposta a les exigències plantejades per les huit competències específiques de la matèria i, alhora, estan d'acord amb les preocupacions que marquen el desenvolupament personal de l'alumnat. Els desafiaments als quals s'ha d'enfrontar l'alumnat en el món actual són els reptes per al segle XXI que els Objectius de Desenvolupament Sostenible plantegen: l'acceptació i el maneig de la incertesa; l'ús responsable, crític i ètic de la tecnologia; la valoració de la diversitat personal i cultural; la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament; el compromís ciutadà i la resolució dialogada de conflictes; el consum responsable; i el respecte del medi ambient; entre altres. L'organització dels sabers bàsics a partir dels cinc eixos que ordenen els Objectius de Desenvolupament Sostenible permet relacionar la reflexió filosòfica de manera directa amb aquests desafiaments.

El primer bloc tracta de la persona, de les preguntes filosòfiques que l'acompanyen des de l'origen, de la mena de coneixement que es desprén d'aquestes, de què significa ésser humà, de la dificultat de definir la identitat, de la manera de conèixer el món i actuar en aquest.

El segon es refereix bàsicament a la convivència, especialment a la cultura de la pau i la no-violència. També als deures i drets essencials per a la construcció d'una societat justa i inclusiva i una ciutadania global, conscient, democràtica, responsable i proactiva.

La prosperitat no s'entén en un món de desigualtats i injustícies, i per això la comprensió de l'abast i complexitat de les discriminacions i injustícies, la lluita contra aquestes i el compromís amb la seua erradicació i amb la transformació social i política són els eixos de la tercera dimensió.

En el quart bloc s'aborda l'impacte de l'ésser humà en el planeta, les implicacions de la pròpia conducta en l'entorn, les conseqüències globals de l'acció individual, la necessitat d'evolucionar cap a una relació equilibrada amb el planeta a partir del consum responsable o de l'ús sostenible de la tecnologia. De la mateixa manera es planteja la reflexió ètica de les conseqüències de la relació que s'estableix amb el planeta.

Finalment, en el cinqué bloc s'inclouen el diàleg com a eina fonamental de la reflexió filosòfica, la necessitat de reflexionar sobre l'acció individual i la forma en què aquesta acció es relaciona amb el poder.

Aquesta organització dels sabers bàsics recull les preguntes metafísiques, epistemològiques, antropològiques, polítiques, estètiques o ètiques fonamentals que han sigut el contingut de reflexió de les disciplines pròpies de la filosofia. Enfrontar-se a les preguntes per l'ésser; la realitat; l'ésser humà; el coneixement i els seus límits; el raonament correcte; el bé; el deure; l'acció correcta; el poder; o la bellesa, entre altres, que la filosofia planteja és fonamental per a poder abordar els desafiaments que el món actual planteja.

3.1. Bloc 1: Persona

- Especificitat del saber filosòfic i els seus mètodes.
- Filosofia: biaixos, etnocentrisme i descolonització.
- L'ésser humà com a problema filosòfic.
- El problema de la identitat personal. Crítica, autocrítica, acceptació i disconformitat.
- La identitat digital i la Intel·ligència Artificial.
- El problema del que és real. Aparença i realitat.
- El problema del coneixement. Les diferents maneres del saber.
- Dilemes morals. Relativisme vs Universalisme.
- Estètica. El problema de l'art. La definició de cultura.

3.2. Bloc 2: Pau

- Reptes i desafiaments contemporanis: Objectius de Desenvolupament Sostenible.
- Violències: directa, cultural i estructural.
- Drets Humans.
- Legalitat, legitimitat, justícia social i justícia universal.

3.3. Bloc 3: Prosperitat

- Objectius de Desenvolupament Sostenible:
- Interseccionalitat de les desigualtats i les discriminacions.
- Política i pacte social.
- Dimensió social i política del coneixement.
- Feminisme, feminismes i perspectiva de gènere en la filosofia.

3.4. Bloc 4: Planeta

- Objectius de Desenvolupament Sostenible.
- Consumisc responsable i economia circular.
- Tecnologia i entorn natural. Fem digital i sostenibilitat.
- Teories ètiques i els reptes del desenvolupament sostenible.

3.5. Bloc 5: Participació

- El marc ètic del diàleg.
- La raó pràctica com a problema.
- Ètica: poder vs autoritat.
- Raonament i argumentació.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

En una matèria que pretén vincular la reflexió filosòfica de l'alumnat als problemes actuals del món i promoure el compromís actiu amb la transformació de la realitat, les situacions d'aprenentatge recomanables transcendeixen els espais propis del centre i es desenvolupen també en entorns naturals i urbans. Així mateix, involucren no sols a professorat i alumnat, sinó també a tota la comunitat educativa.

Són desitjables totes aquelles situacions que desenvolupen en l'alumnat la capacitat si es fes preguntes sobre tot allò que envolta l'ésser humà a través del prisma de l'especificitat i radicalitat de la filosofia. També és adequat exercitar-se en processos com la cerca, selecció i anàlisi d'informació amb rigor, autonomia i creativitat per a generar l'hàbit del treball intel·lectual i personal.

El disseny de situacions que visibilitzen la diversitat d'idees no ateses en el pensament occidental per prejudicis de diversa índole promou el desenvolupament de l'actitud crítica i del treball rigorós.

És fonamental que estimulen la reflexió, el pensament divergent i l'esperit crític mitjançant la pràctica freqüent del diàleg i el debat. És clau l'organització de debats a l'aula a partir d'experiències o notícies d'actualitat que permeten més d'una postura i que poden relacionar-se fàcilment amb els conflictes i situacions quotidianes de l'alumnat. Amb el debat, a més, es fomenta la discrepància, el dubte i la legitimitat de les opcions minoritàries. És útil, també, el treball amb dilemes morals.

Al fil dels debats, dilemes i discussions plantejats, és important anar mostrant a l'alumnat el tipus d'argumentacions que de manera espontània fan servir i la manera de centrar els arguments en els temes plantejats evitant distraccions i fal·làcies.

La capacitat de diàleg i el tracte respectuós a la resta de participants s'exerciten fent ús d'un llenguatge inclusiu i igualitari en totes les situacions que impliquen acords i treball en grup com, per exemple, debats sobre notícies d'actualitat, experiències i successos, contingut de textos presentats en formats convencional i multimodal i de produccions audiovisuals documentals i de ficció, o durant les rutines del treball cooperatiu.

Així mateix, han d'impulsar aprenentatges valuosos i significatius. D'una banda, faciliten la comprensió i progressiva assimilació dels sabers de la humanitat, i, d'una altra banda, promouen l'aprenentatge significatiu amb exemples i models vinculats als interessos de l'alumnat, a propostes d'accions i serveis rellevants per a millorar l'entorn més pròxim i la societat en general, i a l'anàlisi de la seua relació amb dispositius digitals, internet i les xarxes socials. En aquest sentit cal destacar que el joc i les diverses manifestacions de l'expressió artística contribueixen a fer més significatius els processos d'aprenentatge.

Garantir l'accés de tot l'alumnat a instal·lacions i materials del centre i activitats i sabers, així com la seua participació acadèmica i emocionalment satisfactòria en l'experiència escolar són reptes ineludibles del sistema educatiu i de totes les persones involucrades en el seu

funcionament. Per això, la detecció i eliminació de barreres de tota mena i l'aplicació dels principis del Disseny Universal d'Aprenentatge al llarg del procés educatiu són requisits imprescindibles.

Les situacions d'aprenentatge en què intervenen metodologies actives com el treball cooperatiu o el basat en reptes, tasques i projectes, entre altres, fomenten l'autonomia i la responsabilitat de l'alumnat, perquè li ofereixen la possibilitat de gestionar el seu temps, decidir entre diferents propostes de treball, resoldre els desafiaments i problemes de diverses formes i triar la manera de demostrar els seus aprenentatges. També, són molt adequades les iniciatives que impliquen la relació d'alumnat de diferents edats, ja que estimulen la responsabilitat individual i col·lectiva i, a més, propicien l'adquisició de valors democràtics essencials com la solidaritat i el sentit del bé comú.

El benestar emocional és premissa indiscutible per a l'èxit de l'aprenentatge i de la convivència i un factor que el condiciona és la capacitat d'expressar emocions i sentiments propis i d'identificar i comprendre els altres. Diàlegs, debats, produccions textuais orals i escrites, anàlisis de situacions lúdiques i de convivència, i especialment d'aquelles en què l'alumnat no veu satisfetes les seues expectatives, exerciten l'expressió d'emocions, opinions i posicionaments, promouen l'autoregulació emocional i reforcen el respecte, la tolerància i l'empatia.

La resolució dialogada dels conflictes sorgits en la convivència diària amb companyes i companys, professorat i personal no docent, en tots els espais educatius de dins i fora del centre i en les xarxes socials, i l'aplicació de sistemes de mediació faciliten la convivència i promouen la cultura de la pau i la "no-violència".

La interiorització dels valors democràtics i de la universalitat dels drets humans i la dignitat de la persona es promou mitjançant el coneixement, discussió i debat de les situacions que suposen discriminacions en àmbits locals, nacionals i internacionals. La investigació i estudi de personatges rellevants històrics i actuals que han transcendit per la denúncia de les seues experiències personals o el seu compromís amb la transformació social ajuden l'alumnat a descobrir la necessitat i l'abast de l'acció individual enfront de les injustícies globals i a adquirir models de referència en el camí del seu desenvolupament moral. També són interessants les iniciatives que susciten la implicació en la millora de la societat a partir de la presa de consciència de les necessitats existents en l'entorn pròxim.

La implicació reflexiva i activa en accions que celebren els drets humans i de la infància i els valors democràtics facilita la identificació i apreciació d'aquests, igual que les visites a institucions, la comparació del gaudi dels drets humans en diferents societats i la investigació i reflexió a propòsit de conceptes clau lligats als principis i sistemes democràtics.

El compromís del sistema educatiu amb la construcció d'una ciutadania global, responsable i conscient del seu potencial transformador implica el reconeixement de la diversitat com a font d'aprenentatge i enriquiment personal. Reconeixement que promouen la convivència inclusiva diària a l'aula i el centre, l'observació de costums, procedències i llengües familiars de companyes i companys de classe, la investigació i comparació de diferents realitats polítiques en el món i les seues conseqüències en la vida de les persones, i les accions i projectes de centre de caràcter acadèmic, festiu o lúdic que celebren la multiculturalitat.

La lluita contra les injustícies i la promoció d'una convivència democràtica basada en els Drets Humans és un dels elements fonamentals que apareix la competència ciutadana. Al seu torn, en la competència personal, social i d'aprendre a aprendre s'assenyala la necessitat de contribuir al benestar de les persones, desenvolupant habilitats per a la cura, d'expressar empatia i d'abordar els conflictes en un context integrador i de suport. D'acord amb tot això, es proposen situacions d'aprenentatge enfocades a la detecció, denúncia i atenció de les situacions d'injustícia, especialment de l'assetjament escolar. També, a propòsit de l'anàlisi de conflictes històrics i actuals i de les migracions de milions de persones provocades per catàstrofes naturals, guerres, fam o pobresa, es convida a la formulació de propostes d'actuacions. La comparació de

la situació dels drets en diferents parts del món propícia la identificació de les persones més vulnerables.

Així mateix, en el marc de la lluita contra les injustícies i de l'emergència derivada de les dramàtiques dades estadístiques, es revela com a prioritària la promoció de la igualtat entre dones i homes. S'ha de prestar especial atenció, entre altres, a l'ús del llenguatge i dels espais del centre, a la participació equilibrada de les i els adolescents en totes les activitats, a les aportacions de les dones als sabers de la humanitat, a la presència d'estereotips en llibres, cançons, anuncis publicitaris, produccions audiovisuals, missatges dels mitjans de comunicació, al tractament visual del cos de dones i homes en l'art, pintura, escultura, cinema, o al tractament de les dones en l'esport i en els models de bellesa. De manera explícita, es pot treballar l'educació afectivosexual, el llenguatge igualitari, la diversitat familiar, sexual i de gènere, la violència masclista, la ciberviolència i els abusos sexuals en tallers oberts, en la mesura que siga possible, a la participació d'altres membres de la comunitat educativa i local, i proposar projectes col·laboratius que estimulen la construcció de personalitats autònomes i lliures de prejudicis i estereotips socials.

És necessari posar el focus sobre aquelles situacions i col·lectius invisibilitzats mitjançant l'anàlisi crítica de materials didàctics, missatges publicitaris i informacions dels mitjans de comunicació i xarxes socials i amb metodologies que requereixen la investigació social i condueixen al disseny i realització de campanyes de visibilització en el centre i en la localitat.

L'agenda 2030 també contempla l'objectiu prioritari de combatre el canvi climàtic i és per això recomanable plantejar situacions d'aprenentatge que impulsen la interiorització de la perspectiva sostenible.

A més de contribuir a la consolidació d'hàbits de vida sostenibles com la conservació i la cura del material, equipament i infraestructures del centre, la selecció de residus de l'aula per al reciclatge i el consum racional de l'aigua i de l'electricitat, les situacions d'aprenentatge han de transcendir l'espai pròxim i quotidià i fomentar la comprensió de l'abast de les accions humanes en el planeta.

Es promou la participació en campanyes per a planificar i aplicar de manera col·lectiva accions innovadores que fomenten la sostenibilitat, com, per exemple, canvis en els espais de la ciutat per a facilitar la mobilitat de les persones o el disseny d'itineraris segurs i sostenibles per a escolars, i la col·laboració amb ONG, associacions i institucions compromeses amb causes mediambientals i socials. Són especialment recomanables les metodologies que vinculen les dimensions de servei i aprenentatge, ja que impulsen el compromís real amb la societat.

Les tecnologies de la informació i comunicació poden amplificar l'impacte de tota mena d'accions, i l'ús de xarxes i recursos com el *podcast*, la ràdio i la televisió en línia escolar són especialment eficaços per a difondre missatges de sensibilització, implicar la resta de la comunitat educativa i promoure compromisos i aliances institucionals.

A més de les situacions d'aprenentatge convé tindre en compte les situacions que faciliten l'avaluació competencial.

La mateixa dinàmica de les aules ofereix múltiples escenaris per a observar l'evolució de l'alumnat i valorar l'adquisició de les competències. Es tracta de situacions com les que es generen en la convivència diària amb companyes i companys del centre, professorat i personal no docent, i també durant l'elaboració de textos senzills en format analògic o digital, en les exposicions orals i en els debats o tertúlies. Resulta especialment útil l'anàlisi de materials didàctics, anuncis i llenguatge publicitari, videojocs, produccions audiovisuals i xarxes socials.

Així mateix, l'elaboració individual i col·lectiva de produccions textuais convencionals o multimodals en què s'utilitzen conceptes clau del currículum i que impliquen els processos de síntesis, reformulació, anàlisi i investigació faciliten la comprovació de l'adquisició d'aquests.

És especialment rellevant el treball que es desenvolupa de manera col·lectiva, bé siga treball en equip, debats, exposicions orals, discussió de propostes o altres situacions i activitats perquè permet que entren en joc molts dels aspectes que es valoren en les diferents competències específiques.

Finalment, l'ús d'instruments d'autoavaluació i coavaluació com ara dianes, rúbriques, escales d'observació, portafolis, diaris, presenta molts avantatges, i entre aquestes l'oportunitat de reflexionar sobre els sabers i els processos d'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Identificar problemes i formular preguntes relacionades amb l'existència dels éssers humans i la seua capacitat de raonar i actuar, des de l'especificitat i radicalitat de la perspectiva filosòfica.

1r Batxillerat
- Diferenciar els problemes específicament filosòfics dels que no ho són i explicar les seues característiques i el seu abast. - Investigar i explicar les relacions entre la filosofia i els problemes quotidians. - Formular preguntes referides a la vida quotidiana des d'una perspectiva filosòfica.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Utilitzar criteris de cerca, selecció i anàlisi d'informació referida a qüestions filosòfiques des d'una actitud reflexiva, autònoma, rigorosa i creativa.

1r Batxillerat
- Utilitzar criteris de cerca i selecció d'informació fiables, comparant diferents fonts. - Analitzar de manera crítica la informació trobada per a comprovar la seua veracitat. - Exposar de manera rigorosa i autònoma el resultat de la cerca, les posicions respecte a problemes filosòfics i les reflexions que es produeixen arran de l'elaboració de la informació.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Practicar el diàleg i debat filosòfics de manera rigorosa, crítica i assertiva, utilitzant de forma adequada els diferents tipus d'argumentació i detectant els usos fal·laços, dogmàtics i esbiaixats en la defensa d'opinions i hipòtesis.

1r Batxillerat
- Participar en els debats de manera assertiva, escoltant de manera activa i respectant el torn de paraula tant en aportar arguments com en exposar acord o desacord. - Utilitzar els conceptes i els arguments de manera rigorosa per a exposar idees pròpies i raonaments i per a aclarir els dubtes i malentesos que es plantegen. - Identificar i analitzar críticament els usos dogmàtics i esbiaixats en la defensa d'opinions i hipòtesis i plantejar alternatives que s'ajusten a la lògica del discurs. - Utilitzar un llenguatge oral i escrit inclusiu i igualitari en qualsevol situació d'aprenentatge.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Visibilitzar, denunciar i combatre les desigualtats, estereotips i exclusions propis del sistema patriarcal incloent una mirada de gènere en l'anàlisi de les diferents teories i qüestions filosòfiques.

1r Batxillerat
- Identificar els valors que sustenten els estereotips i els prejudicis de gènere presents en les diferents teories i qüestions filosòfiques. - Analitzar críticament les conseqüències dels estereotips i prejudicis de gènere en l'àmbit del coneixement i denunciar les desigualtats i injustícies que generen. - Buscar i exposar continguts que incloguen la perspectiva de gènere en l'estudi de les diferents teories i qüestions filosòfiques. - Proposar i dur a terme accions que combaten les desigualtats, els estereotips i les exclusions.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Identificar i analitzar problemes ètics i polítics des d'una perspectiva interseccional i elaborar propostes transformadores de la realitat d'acord amb els principis d'una societat igualitària i inclusiva.

1r Batxillerat
- Analitzar causes i conseqüències dels problemes ètics i polítics que afecten la convivència democràtica. - Exposar i argumentar la posició moral que s'adopta enfront dels problemes ètics i polítics que amenacen la convivència. - Proposar i desplegar accions que tinguen com a objectiu la millora de les relacions interpersonals des d'una perspectiva ètica i política.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació

CE6. Analitzar amb actitud crítica, constructiva, oberta i respectuosa els conflictes humans, de manera que es contemple la pluralitat d'idees, creences i emocions que intervenen en aquests i proposar una resolució dialogada i pacífica.

1r Batxillerat
- Reconéixer la pluralitat d'idees, creences i emocions que intervenen en els conflictes humans. - Analitzar críticament les conseqüències dels conflictes en la convivència democràtica. - Proposar i dur a terme accions encaminades a la construcció de la cultura de la pau en la vida diària del centre i en l'entorn social.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació

CE7. Analitzar críticament i qüestionar la legitimitat de les idees, valors i concepcions del món canòniques i donar visibilitat a aquelles que no s'han atés.

1r Batxillerat
- Analitzar críticament la relació entre idees, valors i concepcions del món. - Identificar, visibilitzar i explicar idees, valors i concepcions de la realitat que han sigut històricament silenciades, relegades o ocultades. - Comparar i explicar les diferències entre les idees i valors que han sigut silenciades i aquelles considerades com a canòniques.

5.8. Competència específica 8. Criteris d'avaluació

CE8. Identificar la diversitat de manifestacions artístiques, valorar-les com a motor del pensament crític i combatre els prejudicis culturals sobre aquestes.

1r Batxillerat
- Identificar i descriure les característiques que fan que una creació siga considerada una manifestació artística. - Explicar i comparar diferents teories sobre la definició de l'objecte artístic. - Argumentar la relació entre els productes artístics i el pensament crític i analitzar el seu paper transformador de la societat. - Identificar i explicar els prejudicis en funció dels quals unes certes produccions són considerades art i altres no i analitzar les seues conseqüències.

FÍSICA I QUÍMICA

1. Presentació

El Batxillerat és una etapa de grans reptes per a l'alumnat, no només per la necessitat d'afrontar els canvis propis del desenvolupament maduratiu dels adolescents, sinó també perquè en aquesta etapa educativa els aprenentatges adquireixen un caràcter més profund amb la finalitat de satisfer la demanda d'una preparació de l'alumnat suficient per a la vida i per als estudis posteriors. Els ensenyaments de Física i Química en Batxillerat augmenten la formació científica que l'alumnat ha adquirit al llarg de tota l'Educació Secundària Obligatoria i contribueixen de manera activa al fet que cada estudiant tinga d'aquesta manera una base cultural científica rica i de qualitat que li permeta moure's amb soltesa en una societat que demanda perfils científics i tècnics per a la investigació i per al món laboral.

La separació dels ensenyaments del Batxillerat en modalitats possibilita una especialització dels aprenentatges que configura definitivament el perfil personal i professional de cada alumne i alumna. Aquesta matèria té com a finalitat aprofundir en les competències que s'han desenvolupat durant tota l'Educació Secundària Obligatoria i que ja formen part del bagatge cultural científic de l'alumnat, tot i que el seu caràcter optatiu li confereix també un matís de preparació per als estudis superiors d'aquells estudiants que vulguen triar una formació científica avançada en el curs següent, curs en el qual Física i Química es desdoblarà en dues matèries diferents, una per a cada disciplina científica.

L'enfocament que es pretén atorgar a la matèria de Física i Química en tot l'ensenyament secundari i en el Batxillerat prepara als i les alumnes de manera que puguin establir connexions significatives amb les altres ciències i les matemàtiques per a comprendre i millorar el nostre entorn. El currículum d'aquesta matèria no només pretén contribuir a l'adquisició i el desenvolupament d'unes competències específiques de nivell més alt i a aprofundir en l'adquisició de coneixements, destreses i actituds de la ciència, sinó que aspira també, a més, a encaminar l'alumnat en la configuració tant de la seua dimensió personal com a futur ciutadà crític i responsable com del seu futur perfil professional. Per a fer-ho, el currículum de Física i Química de 1r de Batxillerat es dissenya partint de les competències específiques de la matèria com a eix vertebrador de la resta dels elements curriculars.

En primer lloc, dels sabers bàsics, que identifiquen els sabers de la matèria que cal aprendre, articular i mobilitzar perquè l'alumnat puga adquirir i desenvolupar aquestes competències específiques. I, en segon lloc, dels criteris d'avaluació, que informen del nivell de desenvolupament competència esperat per a cada competència específica a partir d'un desglossament dels seus ingredients, entre els quals hi ha els sabers bàsics corresponents.

Les cinc competències específiques d'aquesta matèria es refereixen de manera general als mètodes i procediments utilitzats per la física i la química. En la primera i la segona l'èmfasi es posa en els processos de creació del coneixement científic i en els procediments que li són propis. La tercera i la quarta estan orientades al desenvolupament de capacitats comunicatives en l'àmbit de la física i la química, amb els instruments adequats i les característiques corresponents. L'última competència fa referència a l'ús dels coneixements en física i química per a l'anàlisi i la millora dels processos relacionats amb el medi ambient i la salut, tant en les seues aplicacions com en l'enfocament social i ètic.

Els sabers bàsics necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques estan organitzats en set blocs d'acord amb la lògica de les disciplines de les quals procedeixen: propietats físiques i químiques de la matèria i models explicatius; estructura atòmica de la matèria; reaccions químiques; química orgànica; cinemàtica, i energia, treball i calor.

Aquests sabers bàsics serviran perquè les competències s'aconseguiquen en ser mobilitzats en situacions d'aprenentatge reals i amb rellevància per a l'alumnat, en els àmbits cultural, social i ètic. Al seu torn, l'estructura i l'organització permeten donar suport a situacions d'aprenentatge obertes i graduables per a adaptar-se a diferents contextos i alumnes.

La proposta curricular inclou també un apartat de "situacions d'aprenentatge" en el qual es formulen una sèrie de principis i criteris per al disseny de situacions i activitats d'aprenentatge propícies que afavorisquen l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Justificar la validesa del model científic per mitjà de l'anàlisi de casos representatius de les controvèrsies científiques que van contribuir a consolidar la física i la química i a establir les teories actuals.

2.1.1. Descripció de la competència

Les controvèrsies científiques són la manifestació més clara del caràcter dialògic de la ciència. En Física i Química es troben nombrosos exemples que il·lustren magníficament com es construeix la ciència i com es troba vinculada al sistema de creences de l'època en la qual es produeix.

Aquestes controvèrsies poden succeir en el transcurs de l'evolució de la ciència, en què una teoria substitueix una altra o la modifica perquè explica de manera més senzilla, i en molts més casos, el fenomen estudiat. La superació de la teoria del flogist, que va marcar l'inici de la química moderna, n'és un bon exemple. En aquest cas constitueixen una eina poderosa perquè l'alumnat comprenga les teories actuals i el procés pel qual s'hi ha arribat.

Un altre tipus de controvèrsies ocorren quan entren en joc creences arrelades en la cultura d'una societat i una època. Es converteixen així en una clara mostra de com la ciència, i en particular la física i la química, és un producte de l'ésser humà com a ens individual i social que no es pot estudiar sense tindre en compte el temps i el lloc en què es desenvolupa. En aquest sentit, es pot dir que la ciència forma part del coneixement humanístic i aporta a l'alumnat coneixement axiològic i ètic. La controvèrsia entre l'heliocentrisme i el geocentrisme és un bon exemple de com les creences i les convencions promogudes pels poders polítics determinen el curs de l'evolució d'una teoria científica.

En resum, les controvèrsies científiques permeten un acostament cap a la mateixa dinàmica de la ciència. Estudiar-ne l'origen, el desenvolupament i la conclusió permet dotar l'alumnat de l'habilitat necessària per a discutir les noves controvèrsies que pugen sorgir en el futur amb un sentit crític i informat.

En la mesura en què la ciència és un constructe humà i, per tant, forma part del patrimoni cultural, aquesta competència contribueix a l'adquisició de la competència clau en consciència i expressió culturals.

2.2. Competència específica 2

Posar en pràctica els processos i les actituds propis de l'anàlisi sistemàtica i d'indagació científica en els contextos acadèmic, personal i social.

2.2.1. Descripció de la competència

L'alumnat ha de desenvolupar habilitats per a observar críticament els fenòmens naturals, plantejar-se preguntes des d'una òptica científica i intentar buscar possibles explicacions a partir dels procediments que caracteritzen el treball científic, particularment en les àrees de la física i de la química. Aquesta competència específica obri el camí a la possibilitat d'investigar sobre els fenòmens naturals per mitjà de l'experimentació, la cerca d'evidències i el

raonament científic, fent ús dels coneixements adquirits. Els aprenentatges que ha adquirit en etapes anteriors li permeten utilitzar en el Batxillerat la metodologia científica amb més rigor i obtenir conclusions i respostes de major abast i més ben elaborades.

L'alumnat competent estableix contínuament relacions entre el que és merament acadèmic i les vivències de la seua realitat quotidiana, la qual cosa li permet trobar les relacions entre les lleis i les teories que aprenen i els fenòmens que observen en el món que els envolta. D'aquesta manera, les qüestions que plantegen i les hipòtesis que formulen estan elaborades d'acord amb coneixements fonamentats i posen en evidència que les relacions entre les variables estudiades en termes matemàtics són coherents amb les principals lleis de la física i la química.

Aquesta competència es relaciona estretament amb la competència emprenedora, ja que implica l'avaluació de necessitats i oportunitats, i l'assumpció de reptes, amb sentit crític i ètic, en diferents contextos. Així mateix, contribueix a l'adquisició de la competència ciutadana, ja que l'anàlisi i la indagació en contextos socials implica un compromís ciutadà.

2.3. Competència específica 3

Manejar amb propietat i soltesa els diferents registres de comunicació de la ciència pel que fa a la formulació i la nomenclatura de compostos químics, l'ús del llenguatge matemàtic, l'ús correcte de les unitats de mesura i la producció i la interpretació d'informació en diferents formats i a partir de fonts diverses.

2.3.1. Descripció de la competència

Per a assolir una formació científica completa de l'alumnat cal adequar el nivell d'exigència a la seua capacitat de comunicació científica. Per a fer-ho, aquesta competència pretén que els i les alumnes compreguen la informació que se'ls proporciona sobre els fenòmens fisicoquímics que ocorren en el món quotidià, siga com siga el format en el qual se'ls proporcione, i produïsquen nova informació amb correcció, veracitat i fidelitat, utilitzant adequadament el llenguatge acadèmic —vocabulari específicament tècnic (relacionat amb conceptes i processos), així com el no tècnic (connectors, verbs metalingüístics i metacognitius, etc.)—, el simbòlic —símbols (d'elements químics, de magnituds i d'unitats), equacions matemàtiques i químiques, representacions gràfiques, taules de valors, etc.—, els sistemes d'unitats, les normes de la Unió Internacional de Química Pura i Aplicada (IUPAC) i la normativa de seguretat dels laboratoris científics. Tot això, amb la finalitat de reconèixer el valor universal del llenguatge científic en la transmissió de coneixement.

L'ús correcte del llenguatge científic universal i la soltesa a l'hora d'interpretar i produir informació de caràcter científic permeten crear relacions constructives entre la física, la química i les altres disciplines científiques i no científiques que són referent d'altres matèries que s'estudien en el Batxillerat. A més, prepara els estudiants per a establir també connexions amb una comunitat científica activa, preocupada per aconseguir una millora de la societat que repercutisca en aspectes tan importants com la conservació del medi ambient i la salut individual i col·lectiva. Tot això fa que aquesta competència específica contribuïska de manera notable a l'adquisició i el desenvolupament de la competència clau en comunicació lingüística.

2.4. Competència específica 4

Formular argumentacions científiques expressant i organitzant les idees amb rigor, precisió, adequació i coherència.

2.4.1. Descripció de la competència

L'argumentació, entesa com la capacitat d'avaluar les dades i les proves per a generar una conclusió científica que diferisca d'una mera opinió, és inherent a la construcció del coneixement científic. Davant d'un fenomen determinat que ha de ser explicat per la ciència, l'argumentació és l'instrument idoni que permet fer-ho sota uns paràmetres de qualitat exigits en l'àmbit científic. Aquests criteris són el de rigor, precisió, adequació i coherència.

L'alumnat ha de tindre criteri per a triar què ha de mesurar o observar i amb quin nivell de precisió ho ha de fer. També haurà de saber estructurar aquestes dades i proves de manera coherent i adequada per al seu tractament matemàtic posterior. De la mateixa manera, les conclusions i els resultats s'han de formular sota aquests mateixos paràmetres. La informació així organitzada i el tractament de les dades facilitaran l'argumentació per a explicar el fenomen estudiat, així com la justificació de l'elecció del model científic adoptat.

La modelització científica propicia que l'alumnat conforme els seus propis models escolars científics reproduint a l'aula el mètode de treball de la ciència. Per tant, és un escenari adequat en el qual assajar l'argumentació. Es pot plantejar com un cicle, en el qual una explicació sobre un fenomen o concepte científic es va refinant a mesura que s'obtenen proves i dades.

La realització de pràctiques de laboratori, en les quals es dissenya un determinat experiment amb la intenció de posar a prova una teoria, és també una forma adequada per a introduir l'argumentació científica.

Aquesta competència es relaciona estretament amb la competència clau ciutadana, atés que contribueix a l'adopció de judicis propis i argumentats davant de problemes d'actualitat i les seues repercussions ètiques.

2.5. Competència específica 5

Utilitzar de manera autònoma i eficient els recursos tecnològics i els coneixements de Física i Química adquirits per a proposar solucions realistes als problemes mediambientals i de salut dels éssers humans adoptant estratègies de treball individuals i col·lectives.

2.5.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència requereix apropiat-se del coneixement relatiu a les transformacions que experimenta un sistema: conèixer per què es produeixen, com afavorir-les, com quantificar-les, com evitar les no desitjades.

Això permet respondre multitud de preguntes que sorgeixen quan s'analitza el món que ens envolta i al mateix temps participar per a transformar-lo en una cerca permanent de la millora de les condicions de vida dels éssers humans. Això implica, així mateix, utilitzar recursos tant tecnològics com energètics i tindre en compte les repercussions tecnològiques, mediambientals i socials que comporta fer-ne ús.

Per a l'alumnat suposa desenvolupar la capacitat de proposar, amb criteris científicament fonamentats, solucions als grans desafiaments del nostre temps mentre se'l fa particip i responsable de la cura de les persones i de l'entorn. Per a fer-ho cal mobilitzar aquells sabers que tenen relació amb les propietats i l'estructura de les substàncies, la forma en què es produeixen reaccions químiques, i els factors que poden afavorir-les o inhibir-les, contaminacions lumíniques i sonores, gestió de residus i consum d'energia, amb la finalitat de formar persones amb vocació de ciutadania responsable i compromeses amb el món en què viuen. Aquesta competència contribueix a l'adquisició de la competència *emprenedora*, ja que implica l'execució d'idees i solucions innovadores dirigides a diferents contextos, tant locals com globals, alhora que contribueix a l'adquisició de la competència clau *ciutadana*, ja que implica participar d'una manera activa, responsable i cívica en el desenvolupament de la societat.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics s'han organitzat en sis blocs. Els tres primers es refereixen a l'estudi de la matèria, l'evolució que han patit els diferents models i el desenvolupament de la química tal com es coneix actualment. Els dos següents estableixen les bases de la dinàmica clàssica, que descriu el moviment dels cossos en l'espai. L'últim bloc mostra els sabers bàsics relacionats amb el concepte d'energia d'un sistema. Aquests sabers bàsics proporcionen a l'alumnat un substrat suficient per a desenvolupar les competències específiques de la matèria, ja que contenen

elements amb els quals es pot argumentar i justificar, experimentar i assajar solucions, així com fer-ho en referència a qüestions de salut i medi ambient.

3.1. Bloc 1: Propietats físiques i químiques de la matèria. Models explicatius.

- Model cinètic. Magnituds que caracteritzen l'estat gasós. Lleis dels gasos ideals.
- Classificació de la matèria. Classificació de Lavoisier de substància simple i compost. Diferències entre compost i mescla i intent d'explicació per mitjà del model cinètic. Limitacions.
- Lleis de Lavoisier i de Proust.
- Model atòmic de Dalton per a explicar les lleis ponderals. Concepte d'element químic. Diferenciació entre substància simple i compost amb el model de Dalton.
- Llei dels volums de combinació de gasos de Gay-Lussac. Explicació d'Avogadro i determinació de fórmules químiques de substàncies simples i de compostos.
- Determinació de pesos atòmics: fórmules químiques de substàncies simples i de compostos segons Dalton i Avogadro. Aportació de Cannizaro.
- Necessitat i utilitat del concepte de quantitat de substància i la seua unitat, el mol. Masses atòmiques relatives, masses moleculars relatives i masses molars. Concentració molar d'una dissolució.

3.2. Bloc 2: Estructura atòmica de la matèria.

- Evolució històrica dels models atòmics de Dalton, Thomson i Rutherford. Controvèrsies.
- Partícules subatòmiques. Nombre atòmic (Z) i nombre màssic (A). Isòtops. Nova definició d'element químic. Formació de cations i anions.
- Espectres atòmics. Model atòmic de Bohr. Introducció al model mecanoquàntic. Concepte d'orbital. Nombres quàntics.
- Estructura atòmica d'elements químics: ordre creixent d'energia, principi d'exclusió de Pauli i regla de Hund.
- El sistema periòdic dels elements. Evolució històrica i criteris d'ordenació. Propietats periòdiques. Nomenclatura i formulació de compostos inorgànics.

3.3. Bloc 3: Reaccions químiques.

- Primeres aplicacions de les propietats químiques de les substàncies: tradició alquimista, metal·lúrgia e iatroquímica.
- Orígens i evolució de la indústria química.
- Importància actual del coneixement i el control de les reaccions químiques. Problemes mediambientals, matèries primeres i desenvolupament de materials i de fàrmacs.
- La reacció química i la seua representació: l'equació química. Significat.
- Càlculs estequiomètrics. Estudi de casos singulars: reactiu limitant, anàlisi d'una mostra i rendiment d'una reacció.

3.4. Bloc 4: Química orgànica.

- Desenvolupament inicial de la química orgànica: de la teoria de la força vital a la síntesi de compostos de carboni.
- Classificació de les substàncies orgàniques. Grups funcionals.
- Regles de la IUPAC per a formular i nomenar correctament compostos orgànics: hidrocarburs, alcohols, èters, aldehids, cetones, àcids orgànics, èsters, amines i amides.
- Exemples de substàncies orgàniques en la vida diària. El petroli i l'obtenció de combustibles: problemes mediambientals. Importància d'alguns compostos de síntesis: fàrmacs i polímers.
- Principals elements orgànics presents en els éssers vius. Substàncies formades per la combinació: sucres, proteïnes i greixos. Contribució energètica i dieta saludable.

3.5. Bloc 5: Cinemàtica.

- Moviment rectilini uniforme i uniformement accelerat. Aplicació a l'estudi de la caiguda lliure.
- Moviment circular. L'acceleració centrípeta. Aplicació a l'estudi del moviment de satèl·lits.
- Composició de moviments. El tir parabòlic. Estudi i aplicacions en la vida diària.
- Contribució de Galileu al desenvolupament de la cinemàtica. La física del segle XVII i la nova física.

3.6. Bloc 6: Dinàmica. Lleis de Newton.

- Concepte de força com a interacció entre cossos.
- Lleis de Newton. Aplicació a la comprensió i explicació de fenòmens quotidians.
- Resolució de situacions dinàmiques que impliquen l'actuació d'una o diverses forces. Tensió. Forces de fregament.
- Síntesi de Newton: llei de la gravitació universal.

3.7. Bloc 7: Energia, treball i calor.

- Concepte d'energia. Treball i calor. Tipus i formes d'energia. Propietats de l'energia.
- Concepte de treball. Relació amb l'energia cinètica i l'energia potencial. Potència mecànica. Conservació de l'energia.
- Diferència i relació entre calor i temperatura. Calor específica. Mesura de la calor per variació de la temperatura. Calors de fusió i vaporatge.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria.

En el cas de Física i Química, les situacions d'aprenentatge han de ser rellevants des del punt de vista social, cultural o científic, i les activitats i tasques han de mobilitzar les actuacions

referides en les competències específiques, així com les capacitats associades a aquestes i els sabers corresponents: resoldre problemes; raonar seguint la metodologia científica; predir el comportament dels sistemes físics aplicant models de Física i Química; manejar la simbologia científica i les seues representacions; interpretar i comunicar missatges científics.

Entre els criteris que convé tindre en compte en el disseny i el desenvolupament de les situacions d'aprenentatge propícies per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques de la matèria, destaquen els següents:

- Plantejar una problemàtica que es corresponga amb una situació real i complexa que siga rellevant des del punt de vista social, cultural o ètic i que servisca per a desenvolupar més d'una competència.
- Ser obertes i poder graduar-se. És a dir, han de ser prou flexibles, complexes i rellevants per a controlar el grau d'accessibilitat i aprofundiment que permeta usar-les de manera adaptada als diferents nivells de l'alumnat.
- Incitar al desenvolupament de l'abstracció i del pensament hipoteticodeductiu.
- Incorporar situacions i aplicacions desconegudes per a l'alumnat per a ajudar a expandir l'horitzó dels seus interessos.
- Preveure formats variats: enunciats verbals, enunciats amb incorporació de diferents fonts d'informació o enunciats que exigeixen interpretar taules o gràfics.
- Promoure el desenvolupament de les destreses pròpies de la metodologia científica. Implicar la comunicació de resultats i l'elaboració d'informes utilitzant la terminologia científica adequada, la simbologia pròpia de física i química i els sistemes de representació apropiats.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Justificar la validesa del model científic per mitjà de l'anàlisi de casos representatius de les controvèrsies científiques que van contribuir a consolidar la física i la química i a establir les teories actuals.

- 5.1.1. Valorar el caràcter dialògic de la ciència, com a motor en la construcció del coneixement científic.
- 5.1.2. Identificar les diferents posicions i argumentacions presents en una controvèrsia científica.
- 5.1.3. Identificar els agents culturals, socials i històrics que intervenen en una controvèrsia científica.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

CE2. Posar en pràctica els processos i les actituds propis de l'anàlisi sistemàtica i d'indagació científica en els contextos acadèmic, personal i social.

- 5.2.1. Plantejar qüestions investigables sobre processos físics i químics.
- 5.2.2. Plantejar hipòtesis dins del marc teòric considerat en la formulació del problema.
- 5.2.3. Establir un pla de treball organitzat per a resoldre problemes físics o químics, basat en el mètode de treball científic.

5.2.4. Dissenyar els processos experimentals necessaris i adequats a l'objectiu perseguit.

5.2.5. Realitzar una recollida de dades sistemàtica que minimitze l'error associat a la mesura.

5.2.6. Realitzar el tractament de dades utilitzant les eines de representació adequades.

5.2.7. Analitzar els resultats obtinguts al llarg del procés experimental per a extraure conclusions que validen o no la hipòtesi inicial.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE3. Manejar amb propietat i soltesa els diferents registres de comunicació de la ciència pel que fa a la formulació i la nomenclatura de compostos químics, l'ús del llenguatge matemàtic, l'ús correcte de les unitats de mesura i la producció i la interpretació d'informació en diferents formats i a partir de fonts diverses.

5.3.1. Escriure i anomenar correctament substàncies químiques inorgàniques i orgàniques.

5.3.2. Interpretar i fer ús del llenguatge matemàtic i simbòlic en la descripció de relacions entre magnituds.

5.3.3. Contrastar diferents fonts d'informació i elaborar informes en relació amb problemes físics i químics rellevants de la societat, organitzant la informació i citant-ne adequadament la procedència.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Formular argumentacions científiques expressant i organitzant les idees amb rigor, precisió, adequació i coherència.

5.4.1. Destacar les idees essencials d'un text de caràcter científic de manera precisa i clara.

5.4.2. Aportar raons basades en referents empírics o teòrics per a defensar o refutar una idea.

5.4.3. Explicar la importància i la rellevància de les proves objectives i vincular-les a un concepte, un principi o una suposició específica.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Utilitzar de manera autònoma i eficient els recursos tecnològics i els coneixements de Física i Química adquirits per a proposar solucions realistes als problemes mediambientals i de salut dels éssers humans adoptant estratègies de treball individuals i col·lectives.

5.5.1. Identificar els problemes mediambientals i de salut que són abordables des de la perspectiva de la física i la química.

5.5.2. Seleccionar els recursos tecnològics adequats per a abordar problemes mediambientals i de salut relacionats amb la física i la química.

5.5.3. Dissenyar estratègies col·laboratives d'intervenció en situacions relacionades amb el medi ambient i la salut basades en la física i la química.

5.5.4. Proposar mesures per a la millora de l'entorn en qüestions mediambientals i de salut basades en els sabers de Física i Química.

FÍSICA

1. Competències específiques

- 1.1. Cercar respostes a problemes en l'àmbit de la Física, seguint un mètode de treball científic i planificat i fent ús d'eines matemàtiques.

- 1.1.1. La Física, igual que altres ciències, es caracteritza per utilitzar en la resolució de problemes un pla de treball metòdic i rigorós. El paper de les matemàtiques en aquest cas és essencial per a poder formalitzar el desenvolupament i els resultats.

Seguir un mètode de treball científic proporciona a l'alumnat una poderosa eina per a resoldre problemes en l'àmbit de la Física. Aquest mètode no és necessàriament una successió d'etapes en una sola direcció, sinó que pot ser entès com un procés cíclic que permet avaluar contínuament el procés cap a la resolució del problema. No obstant això, existeix un consens generalitzat sobre les fases o etapes que poden tindre lloc al llarg de la resolució d'un problema en l'àmbit de la Física: plantejament, disseny d'un pla d'acció, execució del pla i anàlisi dels resultats.

Durant el plantejament s'ha d'identificar el marc teòric des del qual s'abordarà el problema, així com el propòsit que persegueix. El context i les dades inicials són elements que també hauran de ser tinguts en compte a l'hora de definir el problema. Durant el disseny del pla d'acció és necessari considerar l'ús d'unes certes eines metodològiques, com dividir el problema en diversos de més simples, utilitzar preguntes d'indagació o fer ús de tècniques argumentatives, així com elaborar gràfiques, taules i esquemes. L'experimentació en el laboratori, la simulació informàtica o el desenvolupament matemàtic són les maneres en què el pla d'acció és portat a la pràctica. L'anàlisi dels resultats obtinguts haurà de verificar que siguin coherents amb el plantejament i amb el context. I també, depenent de la naturalesa del problema, se'n poden avaluar les conseqüències socials i les implicacions ètiques.

La resolució de problemes és un dels procediments per a desenvolupar la competència clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*. Seguir un pla per a la resolució de problemes, dota d'eines per a la planificació i el disseny, que afavoreix el sentit de la iniciativa i el desenvolupament de la competència clau *emprenedora*. D'igual forma, la sistemàtica del mètode permet prendre consciència tant del que s'aprén com del que falta per aprendre, la qual cosa possibilita que l'alumnat pugui regular el seu propi aprenentatge i desenvolupar la competència clau *d'aprendre a aprendre*.

- 1.2. Explicar fenòmens del món físic fent ús dels coneixements de la Física, de manera raonada i rigorosa.

- 1.2.1. En l'etapa educativa durant la qual cursarà aquesta matèria, l'alumnat ha de tindre desenvolupada la curiositat per preguntar-se el per què dels fenòmens del món físic observats. Les matemàtiques han de ser el llenguatge natural per a expressar-ho, la qual cosa aporta rigor a l'explicació i comprensió del fenomen

estudiat. Es tracta, per tant, d'ampliar les eines teòriques perquè siguen aprofitades al màxim amb la finalitat de comprendre com funciona el món físic.

Aquests fenòmens no sempre seran quotidians, però sí que estaran emmarcats en un context històric que dotarà de sentit el seu estudi. També serà necessari un coneixement profund de les teories de la Física per a poder entendre i explicar correctament aquests fenòmens. Aquests fenòmens podran abordar-se en un laboratori, o mitjançant simulacions, quan no siga possible fer-lo a l'aula.

Gràcies al domini d'aquestes eines, teories físiques i llenguatge matemàtic, l'alumnat ha de ser capaç d'explicar els fenòmens des del punt de vista de la Física.

El rigor i el raonament són actituds relacionades amb la competència clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*. L'explicació del món físic mitjançant aquesta actitud analítica contribueix a l'adquisició de la competència clau *d'aprendre a aprendre*, ja que pren consciència dels seus propis coneixements i sent curiositat i necessitat d'aprendre.

- 1.3. Comunicar idees sobre qüestions relacionades amb la física, utilitzant els llenguatges associats a la ciència i la tecnologia.

- 1.3.1. En un context científic la comunicació de les troballes i assoliments és fonamental per al desenvolupament de la ciència. En ser un coneixement dialògic, és imprescindible que la comunitat científica pugui examinar, discutir i reproduir les experiències per a posar a prova les teories vigents.

És per tant imprescindible que l'alumnat sàpia interpretar missatges científics i produir comunicació científica per a compartir-la. Això li permetrà participar en debats i intercanvis de punts de vista sobre qüestions científiques, fent-lo reflexionar sobre els seus propis coneixements de Física.

Els llenguatges idonis són els associats a la ciència i la tecnologia, com les matemàtiques i les TIC, perquè propicien l'expressió rigorosa i efectiva en la transmissió de la informació.

Aquesta competència específica és fonamental per a poder desenvolupar el pensament crític i opinions fonamentades en el raonament i l'argumentació.

L'ús de llenguatge específic es relaciona directament amb la competència clau en *comunicació lingüística*, d'igual forma que, en ser aquest llenguatge propi de la ciència i la tecnologia, fomenta l'adquisició de la competència clau *matemàtica i en ciència i tecnologia i enginyeria*. L'ús d'eines TIC per a la comunicació connecta, d'altra banda, amb la competència clau *digital*.

- 1.4. Justificar el caràcter predictiu de la Física, així com la necessitat de la seua reproductibilitat, mitjançant l'ús de la programació i les matemàtiques.

- 1.4.1. La ciència té dues característiques que, en el cas de la Física, són especialment rellevants per ser constitutives de la seua naturalesa: el caràcter predictiu de les seues teories i la reproductibilitat dels seus experiments.

El poder de la predicció és inherent a la Física clàssica, i, si bé en l'actualitat es prefereix parlar de sistemes que proporcionen una instantània del fenomen

globalment, la comprensió de l'evolució d'aquests sistemes permet extrapolar una capacitat predictiva. És per això que les equacions de la Física, que descriuen els canvis en aquests sistemes originats per interaccions diverses, són l'expressió en clau matemàtica del que ocorre en una situació determinada.

La reproductibilitat d'una experiència física és consubstancial a la pràctica científica, i és el que dona valor i permet afirmar la validesa d'una teoria. Així mateix, la universalitat dels principis i les lleis físiques es manté mentre continuen sent vàlides en qualsevol situació explorada.

L'alumnat pot entendre aquestes dues qualitats principalment mitjançant l'ús de l'experimentació, però també mitjançant la simulació informàtica que requereix la seua programació fent ús de les equacions. La reproductibilitat i la universalitat, assajades per l'alumnat mitjançant l'experimentació i simulació, proporcionen a més criteris per a valorar la contribució de la Física al desenvolupament de la tecnologia i la comprensió del món.

Aquesta competència específica fomenta el pensament científic derivat de la naturalesa de la ciència, aportant valors de validesa i universalitat, connectant així amb la competència clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*. De la mateixa manera, la competència clau *digital* és necessària per a poder comprovar la reproductibilitat i avaluar les conseqüències predites mitjançant mètodes informàtics.

- 1.5. Valorar el paper de la Física per les seues aplicacions en diferents àmbits com la sostenibilitat, la tecnologia i la salut, així com les seues implicacions per al desenvolupament econòmic, social i cultural.

- 1.5.1. La Física és una ciència que explica el funcionament del món físic. Les seues teories, amb els seus principis, lleis i models, són aplicables en situacions de diversa índole. És per això que se li pot atribuir un caràcter multidisciplinari, atesa la gran varietat de disciplines que en fan ús per a entendre els fenòmens que els són propis, o generar tecnologia que permet el desenvolupament d'aplicacions.

L'alumnat haurà de valorar les contribucions de la Física en àmbits com la sostenibilitat, la tecnologia informàtica i la salut, mitjançant l'estudi d'aplicacions concretes. Això no es limita a considerar aspectes tècnics, sinó que també s'ha de posar l'accent en l'impacte d'aquestes aplicacions en el desenvolupament econòmic, social i cultural, en interactuar amb els individus i col·lectius humans, proporcionant millores en la seua qualitat de vida.

La valoració del paper de la Física a través de les seues aplicacions en la vida dels éssers humans propícia que l'alumnat done suport a la investigació i considere el coneixement científic útil per a la societat, la qual cosa fomenta la competència clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*. Així mateix, l'impacte social d'aquest coneixement reforça l'adquisició de la competència clau *ciutadana*, al mateix temps que fomenta l'aplicació creativa en àmbits diversos de la cultura de l'ésser humà, connectant d'aquesta manera amb la competència clau *en consciència i expressions culturals*.

- 1.6. Discutir sobre la naturalesa de la Física, la seua història i evolució, mitjançant l'anàlisi de controvèrsies científiques que han tingut un impacte important en el seu desenvolupament

- 1.6.1. La successió de les teories científiques de la Física al llarg de la història permet establir una cronologia del pensament humà sobre la concepció del món físic. Realitzar aquest recorregut, indagant sobre com i per què se succeeixen, trobant la seua connexió amb les idees de l'època i analitzant les controvèrsies suscitades, proporciona una visió de conjunt sobre la complexitat de la construcció epistèmica d'aquesta ciència.

Per a l'alumnat suposa la possibilitat de desenvolupar el seu pensament crític, mitjançant arguments raonats i basats en idees científiques, aplicables a situacions d'actualitat i amb presència en els mitjans de comunicació. Així mateix, conèixer com es construeixen les teories de la Física, i les seues diferències pel que concerneix els components que les conformen (principis, lleis i models), els proporciona una sòlida estructura sobre la qual construir els seus propis raonaments per a identificar la pseudociència.

La construcció de la física es produeix de manera dialògica, per la qual cosa és evident que la indagació històrica i l'anàlisi de controvèrsies contribueix a desenvolupar la competència clau en *comunicació lingüística*. L'anàlisi de les idees actuals i passades constitueix una potent eina per al desenvolupament de la competència clau en *consciència i expressions culturals*, ja que proporciona un panorama de l'herència cultural que explica creences relacionades amb la física. La competència clau matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria és present en l'ètica subjacent a les controvèrsies científiques.

2. Sabers bàsics.

Per a l'obtenció de les competències relatives a aquesta assignatura, és necessari ampliar els sabers bàsics, completant la revisió de la Física en el seu conjunt. L'organització en cinc blocs de continguts, referits a idees clau de la Física, permet considerar tots els sabers necessaris per a aconseguir en nivell de desenvolupament competencial en la matèria requerit a la finalització del Batxillerat.

En la matèria Física i Química del primer curs de Batxillerat, els sabers bàsics són els de la mecànica clàssica i la termodinàmica. En el segon curs de Batxillerat s'introdueixen conceptes de major complexitat, com el de camp i espectre electromagnètic, necessaris per a entendre i explicar les aplicacions tecnològiques de la Física en l'actualitat, així com nous fenòmens fins ara no considerats. L'aproximació a la física quàntica i la mecànica relativista proporciona una visió completa de la Física que permet discutir les idees sobre la concepció del món físic durant el segle XX i establir les bases per a la comprensió de la Física actual i futura, al costat de les seues implicacions ètiques, socials i econòmiques.

Cada bloc de contingut es troba desglossat en diversos epígrafs, en els quals s'enumeren els sabers que engloben. El nivell de concreció, la metodologia didàctica i l'extensió del desenvolupament de cadascun vindrà determinat per les característiques concretes del context d'aplicació del currículum.

- 2.1. Bloc 1: El concepte de camp en Física. Transversal a totes les competències específiques.

Definició de camp en Física.
• Evolució històrica: de les forces a distància de Newton a les línies de camp de Faraday. • El camp en Física com a distribució espacial d'una magnitud. • Camp escalar i vectorial. Alguns exemples. • Evolució històrica.
Camp gravitatori.
• Representació vectorial del camp gravitatori. • Determinació de variables cinemàtiques i dinàmiques de les masses en un camp gravitatori. • Moment angular d'una massa en un camp gravitatori. • Energia mecànica en un camp gravitatori. Aplicació a les lleis dels moviments planetaris, de satèl·lits i altres cossos celestes. • Lleis en els moviments planetaris, de satèl·lits i cossos celestes.
Camp electromagnètic.
• Línies de camp magnètic i elèctric produïdes per distribucions de càrregues i corrents senzills. • Representació vectorial d'un camp elèctric. • El flux de camp elèctric i aplicació en diferents distribucions de càrregues. • Energia mecànica en un camp elèctric. • Càlcul de camps magnètics en diferents configuracions geomètriques de distribució de càrregues en moviment corrents senzilles. • Determinació de variables cinemàtiques i dinàmiques de les càrregues en un camp elèctric i magnètic: llei de Lorentz. • Variació de flux magnètic i la seua aplicació a generadors i motors. • El camp magnètic i la seua relació amb el camp elèctric.

2.2. Bloc 2: Vibracions i ones. Transversal a totes les competències específiques.

Moviments oscil·latori i ondulatori.
• Determinació de les variables cinemàtiques d'un moviment oscil·latori. • La conservació de l'energia mecànica. • Anàlisi de gràfiques d'oscil·lació. • El moviment harmònic simple. • Diferència entre moviment oscil·latori i ondulatori.
Definició de fenòmens ondulatoris.
• Què és un fenomen ondulatori? • El concepte d'ona mecànica. Tipus d'ones mecàniques. • Identificació en la naturalesa i aplicacions. • Què és el so? Tractament del so com a fenomen ondulatori. • Qualitats de les ones sonores. Atenuació i llinar sonor. • Contaminació acústica i altres aplicacions en casos pràctics.

2.3. Bloc 3: La naturalesa de la llum. Transversal a totes les competències específiques.

Recorregut històric sobre les concepcions de la naturalesa de la llum.
• La llum lligada a la visió. La cambra fosca. • La descomposició en colors en un prisma. • El descobriment de l'infraroig. • L'experiment de la doble escletxa.
Òptica geomètrica.
• Índex de refracció. • Sistemes òptics de lents primes i espills plans i corbs. • Aplicacions.
L'espectre electromagnètic.
• L'espectre visible. L'arc de Sant Martí. • L'espectre no visible. • Característiques d'aquestes ones: freqüència i longitud d'ona. • Diferències amb les ones mecàniques. • Esquema de l'espectre electromagnètic, presència en l'entorn tecnològic i escala comparativa.

- 2.4. Bloc 4: Introducció a la teoria de la Relativitat. Transversal a totes les competències específiques.

Relativitat especial.
• Principis fonamentals de la relativitat espacial. • Dilatació del temps i contracció de la longitud. • Equivalència massa energia. Energies i massa relativista. • Implicacions en el canvi de paradigma en la mecànica clàssica.
Aproximació qualitativa a la relativitat general.
• Principis de la relativitat general. • Deformació de l'espai/temps. • Forats negres i ones gravitacionals. • El corrent al roig i la relació amb el concepte espai-temps de la relativitat general. • L'expansió de l'univers. El <i>Big bang</i>.

- 2.5. Bloc 5: Introducció a la Física quàntica. Transversal a totes les competències específiques.

Caràcter quàntic de l'energia i la matèria.
• Descripció de l'efecte fotoelèctric en termes de paquets d'energia. El concepte de fotó. • Controvèrsies històriques originades per la naturalesa de la matèria i l'energia, derivades de la dualitat ona-còrpuscle en la llum. • Concepte de quant. Hipòtesi de De Broglie. • El principi d'incertesa formulat sobre la base del temps i l'energia. • Paper de la física quàntica en aplicacions com el làser, ressonàncies magnètiques o nanotecnologia.
Física de partícules i nuclear

- Model estàndard de la física de partícules.
- Classificació de les partícules elementals.
- Interaccions fonamentals com a intercanvi de partícules (bosons)
- Acceleradors de partícules.
- Nuclis atòmics i estabilitat d'isòtops.
- La radioactivitat natural i altres processos nuclears de l'enginyeria, la tecnologia i la salut.

3. Criteris d'avaluació

- 3.1. CE1: Cercar respostes a problemes en l'àmbit de la Física, seguint un mètode de treball científic i planificat, fent ús d'eines matemàtiques.
 - 3.1.1. Utilitzar en la resolució de problemes de Física un mètode que consta d'almenys quatre etapes bàsiques: plantejament, disseny d'un pla d'acció, execució del pla i anàlisi de resultats.
 - 3.1.2. Identificar el marc teòric del problema plantejat i fer ús en la resta d'etapes dels coneixements corresponents.
 - 3.1.3. Fer ús de tècniques relacionades amb la generació de coneixement en el camp de la Física al llarg del procés de la resolució d'un problema, com ara utilitzar preguntes d'indagació, fer ús de tècniques argumentatives, elaborar taules, gràfiques i esquemes, o fraccionar-ho en diversos de més simples.
 - 3.1.4. Realitzar experiments, simulacions o desenvolupaments matemàtics adequats al problema plantejat, per a arribar a la resolució del problema.
 - 3.1.5. Analitzar el resultat tenint en compte la seua coherència amb el context del problema i el marc teòric utilitzat, així com les seues conseqüències socials i implicacions ètiques.
- 3.2. CE2: Explicar fenòmens físics fent ús dels coneixements de la Física, de manera raonada i rigorosa.
 - 3.2.1. Proporcionar una explicació als fenòmens estudiats basada en els coneixements de la Física adquirits.
 - 3.2.2. Utilitzar les matemàtiques, amb el rigor i el nivell de desenvolupament adequat, per a explicar els fenòmens físics estudiats.
- 3.3. CE3: Comunicar idees sobre qüestions relacionades amb la física, utilitzant els llenguatges associats a la ciència i la tecnologia.
 - 3.3.1. Interpretar correctament els missatges científics en textos i articles sobre els coneixements de Física involucrats.
 - 3.3.2. Comunicar coneixements i idees sobre Física, utilitzant el llenguatge matemàtic i les TIC, de manera rigorosa i efectiva.
 - 3.3.3. Participar en debats sobre qüestions científiques secundant-se en opinions fonamentades en el raonament i l'argumentació.
- 3.4. CE4: Justificar el caràcter predictiu de la Física, així com la necessitat de la seua reproductibilitat, mitjançant l'ús de la programació i les matemàtiques.

- 3.4.1. Utilitzar els coneixements sobre Física , per a predir l'evolució i els canvis experimentats davant una pertorbació, dels fenòmens físics estudiats.
- 3.4.2. Realitzar experimentació per a validar teories en el camp de la Física. Realitzar experiments concrets que servisquen per a validar les teories físiques involucrades.
- 3.4.3. Programar simulacions informàtiques fent ús de les equacions matemàtiques associades a les teories de la Física estudiades.
- 3.5. CE5: Valorar el paper de la Física per les seues aplicacions en àmbits com la sostenibilitat, la tecnologia i la salut, així com les implicacions derivades en el desenvolupament econòmic, social i cultural.
 - 3.5.1. Identificar aplicacions basades en les teories de la Física, en diversos àmbits com a sostenibilitat, salut o TIC, així com en altres disciplines.
 - 3.5.2. Explicar el funcionament de les aplicacions identificades, fent ús dels coneixements de Física.
 - 3.5.3. Reconéixer i valorar l'impacte de les aplicacions de Física en el desenvolupament econòmic, social i cultural.
- 3.6. CE6: Discutir sobre la naturalesa de la Física, la seua història i evolució, mitjançant l'anàlisi de controvèrsies científiques que han tingut impacte important en el seu desenvolupament.
 - 3.6.1. Distingir entre teoria i els seus components, com són els principis, lleis i models associats, en el camp de la Física.
 - 3.6.2. Relacionar les creences i pensaments de l'època amb l'evolució històrica de les teories de la Física.
 - 3.6.3. Identificar idees pseudocientífiques en els mitjans de comunicació actuals utilitzant els coneixements de Física.

QUÍMICA

1. Competències específiques

1.1. Competència específica 1

Explicar fenòmens naturals o antròpics mitjançant els fonaments i les tècniques experimentals de la química.

1.1.1 Descripció de la competència

La química, com qualsevol disciplina científica, tracta de descobrir quines són les causes últimes dels fenòmens que ocorren en la naturalesa i de donar-los una explicació plausible a partir de les lleis científiques que els regeixen. A més, aquesta disciplina té una base experimental important que la converteix en una ciència versàtil i d'especial rellevància per a la formació clau dels i les alumnes que opten per continuar la seua formació en itineraris tecnològics o sanitaris.

Amb el desenvolupament d'aquesta competència específica es pretén que l'alumnat comprenga també que la química és una ciència viva, les repercussions de la qual no només han sigut importants en el passat, sinó que també suposen una contribució important en la millora de la societat present i futura. Mitjançant les diferents branques de la química, els i les estudiants seran capaços de descobrir quines són les seues aportacions més rellevants en la tecnologia, l'economia, la societat i el medi ambient.

A més de contribuir al desenvolupament de la competència clau matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, aquesta competència específica també contribueix al desenvolupament de les competències clau d'aprendre a aprendre, en la mesura en què suposa utilitzar conscientment i de manera autònoma els coneixements de química per a explicar unes certes situacions, i emprenedora, tenint en compte el sentit d'iniciativa i l'esperit emprenedor que implica decidir què es vol explicar i amb quines tècniques.

1.2. Competència específica 2

Aplicar el mètode de treball de la ciència en el tractament de qüestions relacionades amb la química.

1.2.1 Descripció de la competència

En el cas de la química, el mètode de treball de la ciència requereix establir una sistemàtica en la recollida de dades i el seu tractament posterior. Així mateix, l'emissió d'hipòtesis basades en els models teòrics adoptats resulta fonamental per a identificar el propòsit de l'anàlisi d'unes certes situacions. L'adopció d'unes estratègies basades en el mètode científic fa que la química siga una eina poderosa a l'hora d'interpretar el món físic tant per si mateixa com en combinació amb altres disciplines, ja que encaixa perfectament en el quefer científic. Les tècniques experimentals i les eines informàtiques per al tractament de dades i la visualització del model adoptat són dos aspectes que acompanyen l'enfocament metodològic propi de la ciència i que, per tant, es desenvolupen també a través d'aquesta competència.

Aquesta competència proporciona a l'alumnat la seguretat i la confiança necessàries en les seues anàlisis i conclusions, ja que inclouen el rigor i l'adequació en la perspectiva adoptada en tractar unes certes qüestions d'interès social o cultural.

A més de contribuir a l'adquisició de la competència clau en ciència, tecnologia i enginyeria, aquesta competència específica connecta també amb la competència clau en consciència i expressions culturals, ja que permet un enfocament multidisciplinari, i amb la

competència digital, en la mesura en què es recorre a tècniques informàtiques per al tractament matemàtic de les dades i la visualització de models.

1.3. Competència específica 3

Proposar solucions a problemes rellevants per a la societat i utilitzar els models i les lleis de la química.

1.3.1. Descripció de la competència

L'anàlisi i l'explicació de fenòmens mitjançant un mètode sistemàtic es complementa en aquesta competència amb la cerca de solucions. La química és capaç de proporcionar pautes d'actuació basades en la ciència per a evitar situacions problemàtiques o pal·liar els seus efectes. Dos contextos especialment rellevants en aquest sentit són el mediambiental i el de la salut, si bé pot contribuir també a resoldre problemes relacionats amb altres disciplines científiques, la qual cosa posa de manifest el caràcter multidisciplinari de la química i de naturalesa econòmica i social.

A causa del seu caràcter global i multidisciplinari, aquesta competència específica contribueix al desenvolupament de les competències clau ciutadana i emprenedora, de manera que proporciona a l'alumnat un camp ampli en el qual explorar i assajar solucions basades en la química.

1.4. Competència específica 4

Interpretar els codis i el llenguatge de la química de manera adequada i rigorosa, en la descripció de processos experimentals i teòrics.

1.4.1. Descripció de la competència

La química, a més de fer ús de les matemàtiques, també té uns codis propis que li permeten identificar i referir-se amb precisió als conceptes que maneja. Bàsicament, es tracta de la nomenclatura pròpia dels compostos químics, de les unitats de mesura i de la formulació d'una reacció química; però també de la forma matemàtica de les equacions que compleixen els processos, la presentació de dades en gràfiques i taules, i la representació gràfica dels models. Pel que fa als processos experimentals i al treball en el laboratori, cal tindre en compte, a més, la simbologia pròpia de la seguretat en l'ús i la identificació de substàncies. Aquests codis són fonamentals per a una interpretació correcta de textos sobre química, i per a la comunicació efectiva de resultats en l'aplicació a situacions problemàtiques i l'explicació de fenòmens, la qual cosa fa que aquesta competència específica s'haja de desenvolupar en paral·lel i conjuntament amb les competències específiques 1 i 2.

L'alumnat haurà de ser capaç d'interpretar aquests codis en el context d'una situació determinada i en el context dels sabers de la química, la qual cosa fa que a més de la competència clau matemàtica, aquesta competència específica també estiga relacionada amb les competències clau digital i plurilingüe.

1.5. Competència específica 5

Argumentar sobre els usos de la química i la seua influència en els processos industrials i tecnològics.

1.5.1. Descripció de la competència

La química és una disciplina amb nombroses aplicacions a escala industrial i tecnològica. En camps, com ara la biotecnologia i la bioquímica, es poden trobar les múltiples relacions que té amb la medicina o la biologia. En enginyeria té un paper fonamental en la caracterització i la producció de materials. En la indústria alimentària és útil perquè contribueix a millorar les tècniques de producció, transformació i conservació d'aliments. La química és, per tant, una disciplina que treballa en col·laboració amb altres àrees, matèries i camps del saber.

En aquesta competència es busca que l'alumnat siga capaç d'argumentar, justificar i raonar com la química contribueix al desenvolupament industrial i tecnològic, a través de les seues diverses aportacions.

A causa del caràcter interdisciplinari, aquesta competència es relaciona amb les competències clau en ciència, tecnologia i enginyeria i ciutadana, en la mesura en què permet analitzar les aportacions de la química a múltiples camps de l'activitat humana i justificar-les científicament. També té relació amb la competència clau emprenedora, ja que proporciona exemples raonats de la contribució de la química al desenvolupament industrial i tecnològic. D'altra banda, les competències clau en consciència i expressió culturals i ciutadana estan estretament i íntimament relacionades amb aquesta competència específica, ja que a través d'aquesta s'arriba a una valoració de la química que repercuteix directament en la seua imatge social com a disciplina, així com en la valoració ètica del seu ús.

2. Sabers bàsics

2.1. Introducció

En aquesta matèria s'amplien els sabers respecte a Física i Química de 1r de Batxillerat i s'incorporen els que són necessaris per a assolir les competències específiques formulades. En 1r de Batxillerat es treballen tres blocs que engloben els coneixements respecte a la constitució de la matèria, les reaccions químiques i la química orgànica. En Química de 2n de Batxillerat s'amplien i aprofundeixen aquests sabers, i s'organitzen en quatre blocs. Els dos primers inclouen el que fa referència a l'estructura de la matèria, revisa el que s'estudia el curs anterior en relació amb l'estructura atòmica, l'ordenació dels elements i les propietats periòdiques, i s'aborda per primera vegada la noció d'enllaç, que permetrà explicar la gran varietat de substàncies que hi ha i les propietats que tenen. En els dos següents es detallen els conceptes relatius a la reactivitat química, es detallen les propietats de les reaccions que permeten caracteritzar-les i s'estudien dos exemples paradigmàtics, àcid-base i redox, necessaris per a analitzar nous contextos més complexos. Finalment, es completen els continguts relatius a química orgànica i s'introdueix en profunditat en tota la informació referida als compostos de carboni que permeten ampliar el rang d'aplicació en situacions d'interès social, industrial i mediambiental.

2.2. Bloc 1. Enllaç químic i estructura de la matèria. Transversal a totes les competències específiques.

Estructura de la matèria. Revisió de conceptes
- Espectres atòmics. Model atòmic de Bohr. Introducció al model mecanoquàntic. Concepte d'orbital. Nombres quàntics. - Estructura atòmica d'elements químics: ordre creixent d'energia, principi d'exclusió de Pauli i regla de Hund - La taula periòdica actual i la relació que té amb l'estructura atòmica. Propietats periòdiques.

Models interpretatius dels diferents tipus de sòlids
- Classificació de substàncies segons les seues propietats físiques. - Models interpretatius: els tipus d'interaccions elèctriques com a criteri d'estabilitat.
Models d'enllaços
Model iònic.

– Model d'enllaç covalent: model de Lewis. Model d'RPECV. Geometria molecular. Polaritat d'enllaços i de molècules. – Model d'enllaç metàl·lic. Propietats dels metalls
Enllaç intermolecular
– Propietats dels compostos moleculars. – Forces de Van der Waals i enllaç d'hidrogen. – Propietats de l'aigua i importància bioquímica.

2.3. Bloc 2. Característiques de les reaccions químiques. Transversal a totes les competències específiques.

Termoquímica
– Revisió dels conceptes d'energia, calor i treball – Primer principi de la termodinàmica i principi de conservació de l'energia. – Mesures experimentals de calor i treball. – Entalpia. Processos endotèrmics i exotèrmics. Llei de Hess. Entalpies de formació estàndard. – Equacions termoquímiques. Energia per unitat de massa. Aplicació a l'estudi de combustibles. – Efecte d'hivernacle. Mesures per a limitar-lo.
Cinètica química
– Velocitat de reacció. Unitats. Expressió de la velocitat de reacció en funció de la velocitat de reacció de reactius i la formació de productes. – Factors dels quals depèn la velocitat de reacció. Explicació segons la teoria de col·lisions. – Energia d'activació i catalitzadors. – Determinació experimental de les equacions de velocitat. Ordre de reacció. – Importància del control de la velocitat amb què es produeixen les reaccions químiques, repercussions per a la indústria, el medi ambient i la salut.
Equilibri químic
– Característiques dels processos d'equilibri químic amb participació de substàncies gasoses. Sistemes homogenis i heterogenis. – Les constants experimentals K_c i K_p. Relació entre aquestes. Situacions de no equilibri: el quocient de reacció Q. – Explicació cinètica de l'estat d'equilibri químic. – Pertorbació de sistemes en equilibri químic: predicció de la reacció subsegüent en variar de la concentració d'una de les espècies químiques. Control de variables. Significat del valor del quocient de reacció comparat amb el de la constant d'equilibri.

- Pertorbació de sistemes en equilibri químic: predicció de la reacció subsegüent en variar la temperatura a pressió constant. Significat de la variació de la constant d'equilibri en processos endotèrmics i exotèrmics.
- Processos d'equilibri d'importància industrial. Estudis dels factors que augmenten el rendiment del procés.

2.4. Bloc 3. Tipus de reaccions químiques. Transversal a totes les competències específiques.

Àcid base
– Classificació de les substàncies com a àcids i bases atenent les seues propietats. – Models d'àcids i de bases. Limitacions. Reaccions de neutralització. – Àcids i bases fortes i febles. Expressió de les constants K_a i K_b. Autoionització de l'aigua. pH i pOH. Grau de dissociació en dissolucions aquoses. – Reaccions de neutralització. Volumetries àcid-base. – Valoració de la utilització dels àcids i les bases rellevants a escala industrial i de consum, amb especial incidència en el procés de la conservació del medi ambient.
Redox
– Polisèmia dels termes oxidació i reducció. – Oxidació i reducció en funció del nombre d'oxidació. – Ajust d'equacions químiques redox. Càlculs estequiomètrics – Espontaneïtat d'un procés redox. Aplicacions industrials. – Piles electroquímiques. Fonament. Representació. – Introducció a l'electroquímica. Electròlisi. Lleis de Faraday. – Aplicació en la fabricació i el funcionament de bateries elèctriques, cel·les electrolítiques i piles de combustible.

2.5. Bloc 4. Introducció a la química orgànica. Transversal a totes les competències específiques.

Propietats
– Abundància de les substàncies orgàniques en la naturalesa. Síntesi de substàncies orgàniques i naixement de la química del carboni. – Representació de molècules orgàniques. Isomeria. – Hidrocarburs i principals funcions oxigenades i nitrogenades. – Propietats químiques.
Reactivitat orgànica
– Reactivitat orgànica. Tipus de reaccions en química orgànica. Predicció dels productes de reacció. – Aplicacions de les reaccions orgàniques.

Polímers
– Monòmers. Procés de formació de polímers. – Propietats dels polímers. – Classificació de polímers. – Aplicacions, propietats i riscos mediambientals associats.

3. Criteris d'avaluació

3.1. Competència específica 1

CE1: Explicar fenòmens naturals o antròpics mitjançant els fonaments i les tècniques experimentals de la química.

- 3.1.1. Aplicar els models de la química per a interpretar fenòmens químics en diferents contextos.
- 3.1.2. Justificar els models químics a partir d'evidències experimentals i valorar les seues limitacions.
- 3.1.3. Relacionar les propietats i l'estructura de les substàncies i explicar aquesta relació a partir dels models descriptius corresponents.

3.2. Competència específica 2

CE2: Aplicar el mètode de treball de la ciència en el tractament de qüestions relacionades amb la química.

- 3.2.1. Registrar les dades obtingudes d'experiments químics amb rigor i sistemàticament.
- 3.2.2. Formular hipòtesis basades en els models teòrics de la química.
- 3.2.3. Utilitzar les tècniques experimentals i les eines informàtiques adequades en l'estudi de qüestions de química.
- 3.2.4. Extraure conclusions rigoroses i adequades a la situació analitzada, basades en els fonaments de la química.

3.3. Competència específica 3

CE3: Proposar solucions a problemes rellevants per a la societat i utilitzar els models i les lleis de la química.

- 3.3.1. Avaluar les solucions a problemes relacionats amb el medi ambient i la salut i utilitzar els models i les lleis de la química.
- 3.3.2. Proposar solucions noves basades en la química a problemes rellevants socialment i econòmicament.
- 3.3.3. Analitzar les aplicacions de la química com a solució a problemes de diferents àmbits.

3.4. Competència específica 4

CE4: Interpretar els codis i el llenguatge de la química de manera adequada i rigorosa, en la descripció de processos experimentals i teòrics.

- 3.4.1. Utilitzar les formes de representació dels sistemes i els processos químics per a explicar fenòmens químics i abordar la resolució de problemes.

- 3.4.2. Emprar les unitats de mesura adequades a les magnituds involucrades en processos químics.
- 3.4.3. Interpretar la informació sobre sistemes i processos químics presentada en forma de gràfics, diagrames, fórmules químiques i equacions.
- 3.4.4. Reconèixer els codis propis de seguretat en el maneig de productes químics i en el laboratori.

3.5. Competència específica 5

CE5: Argumentar sobre els usos de la química i la seua influència en els processos industrials i tecnològics.

- 3.5.1. Conèixer algunes de les aplicacions de les reaccions redox, com ara la prevenció de la corrosió, la fabricació de piles i l'electròlisi en processos industrials.
- 3.5.2. Aplicar el concepte d'equilibri químic per a predir el sentit en el qual evoluciona un sistema químic i justificar la seua importància a través d'algunes aplicacions que té en la vida quotidiana i en els processos industrials.
- 3.5.3. Identificar les reaccions que tenen lloc en els processos d'obtenció dels derivats del petroli i reconèixer la seua importància industrial, així com els seus usos i aplicacions.
- 3.5.4. Valorar la importància del pH i les solucions reguladores en sistemes com ara la sang, els oceans, l'agricultura i el medi ambient.

FONAMENTS ARTÍSTICS

1. Presentació

L'objectiu de la matèria de Fonaments Artístics és introduir l'alumnat en el coneixement, fonaments i percepció de l'art: promoure la seua sensibilització a través del descobriment i l'experiència davant l'obra artística; analitzar la relació entre aquesta obra i la societat, i dotar-lo dels coneixements teòrics i tècnics que l'introduïsquen en la seua comprensió.

A través d'aquesta matèria, l'alumnat identificarà i analitzarà les obres més rellevants des de la història antiga fins a la contemporaneïtat, a través de les diverses disciplines artístiques implicades.

Saber situar cronològicament les obres i els productes artístics, tenint en compte el seu context sociocultural, ajudarà l'alumnat a establir anàlisis comparatives i connexions entre obres sorgides en períodes històrics diferents.

La matèria de Fonaments Artístics està estructurada al voltant de tres eixos: d'una banda, l'anàlisi de produccions artístiques al llarg de la història i la identificació dels seus elements constituents i les claus dels seus llenguatges; tot això associat a l'època o corrent estètic en què les obres han sigut creades. D'altra banda, el coneixement de les metodologies, les eines i els procediments de recerca, registre, anàlisi, estudi i presentació d'informació, amb prioritització de l'ús de recursos digitals. Finalment, l'adquisició d'una consciència sensible i de respecte cap al patrimoni artístic i la cultura visual.

Aquesta matèria es vertebrarà tenint en compte els continguts iniciats en etapes educatives anteriors, especialment en Educació Plàstica, Visual i Audiovisual i en les matèries de Ciències Socials de l'Educació Secundària Obligatoria. D'altra banda, la matèria de Fonaments Artístics es relaciona de manera molt estreta amb altres assignatures que cursarà l'alumnat que trie la modalitat de Batxillerat d'Arts, atés que en aquesta etapa començarà l'especialització que els encaminarà cap a formacions artístiques superiors.

La matèria de Fonaments Artístics contribueix de manera directa a l'adquisició de les competències clau, pel seu caràcter afavoridor de metodologies actives i cooperatives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i promou el desenvolupament de la creativitat tant en el marc de l'educació artística com per a qualsevol altra disciplina professional, i d'aquesta manera facilita la consecució dels objectius de l'etapa de Batxiller.

D'aquesta manera, naixen les competències específiques de les matèries de Fonaments Artístics, vinculades al desenvolupament de les competències clau, destacant-ne la relació amb la competència de consciència i expressió culturals, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència emprenedora.

Atesos els objectius d'aquesta etapa, es desenvolupa una matèria que, des d'una perspectiva global, contribuirà a l'exercici d'una convivència democràtica, afavorirà la consciència crítica i atendrà aspectes relatius als drets humans. L'anàlisi i la recepció de l'obra d'art, executada des del diàleg col·lectiu, no sols se sustentarà en les bases de l'aprenentatge dialògic, sinó que, a més, participarà en els processos de maduració personal i social, mitjançant actuacions que promouran la pluralitat a través del respecte, la responsabilitat, l'autonomia, i fomentarà l'esperit crític.

Des de la matèria Fonaments Artístics es fomentarà la igualtat d'oportunitats, amb l'establiment d'anàlisis sobre les desigualtats socials. Aquesta matèria suscita el descobriment i la visibilització d'obres i artistes que, per diversos motius, han sigut exclosos del relat de la història de l'art tradicional. En aquest sentit, és indispensable abordar l'anàlisi dels diferents contextos històrics, socials i geogràfics de creació des d'una perspectiva de gènere que permeta que l'alumnat entenga quin ha sigut i quin és el rol de la dona en l'art.

Dins dels processos analítics aplicats en aquesta matèria, es potenciaran diverses estratègies entorn de la investigació, la selecció de fonts fiables o la digitalització, i es promouran estratègies que afermen la comprensió lectora, així com l'expressió oral i escrita, la interculturalitat o la creativitat. Així mateix, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, amb protecció dels seus drets i llibertats fonamentals. Per a la correcta comprensió de l'art contemporani, és fonamental que l'alumnat conega els seus antecedents històrics amb la finalitat d'establir nexes que faciliten la seua comprensió.

És per això necessari aplicar mètodes comparatius que establisquen vincles entre les produccions del passat i de l'actualitat. A causa dels canvis mediambientals sorgits en les últimes dècades, s'han de promoure accions sostenibles en la creació de projectes artístics col·laboratius. Tots aquests aprenentatges connecten la matèria de Fonaments Artístics amb les competències clau i amb els desafiaments del segle XXI.

Aquesta matèria consta de cinc competències específiques que es fonamenten en el coneixement, anàlisi i desenvolupament de produccions d'índole artística, partint de l'apreciació, coneixement i la valoració del patrimoni cultural artístic global i local. El desenvolupament de les competències específiques no ha de seguir l'ordre seqüencial en què es presenten; s'han de treballar de manera conjunta, amb la integració d'estratègies d'exploració i investigació i potenciant el desenvolupament de projectes que posen en valor el treball col·laboratiu i afavorisquen la inclusió.

Els sabers bàsics s'han seleccionat tenint en compte aquells que són imprescindibles per a l'adquisició de les competències específiques. Per això, es troben vinculats al reconeixement i valoració de l'obra d'art en el seu context, l'associació entre les diverses manifestacions artístiques i les seues respostes innovadores en l'art contemporani. Tot això afavorirà el desenvolupament de la pròpia identitat cultural. En aquest sentit, els sabers s'han organitzat en sis blocs:

El primer bloc, Els fonaments de l'art, introdueix el concepte d'art i les diferents eines que s'utilitzen per a la seua anàlisi. El segon, Visió, realitat i representació, inclou les diferents maneres de representació de la realitat a través de diferents moviments artístics, des de l'art primitiu fins a l'abstracció. El tercer bloc, L'art clàssic i les seues projeccions, recull la tradició grecoromana, i incorpora les diferents obres pictòriques, escultòriques i arquitectòniques. El quart bloc, Art i expressió, s'acosta a alguns moviments artístics que destaquen pel seu vessant expressiu. Naturalesa, societat i comunicació en l'art recull, d'una banda, les influències de la naturalesa en l'art i, d'una altra, la importància de l'art en la societat i en la comunicació. Finalment, el bloc de Metodologies i estratègies engloba les metodologies d'estudi i anàlisi de l'art des de diferents perspectives, així com els sabers relacionats amb el treball en equip i les fases dels projectes artístics.

Com a continguts transversals, s'inclouen la participació en les fases de projectes sostenibles vinculats a l'art. De la mateixa manera, i sempre que siga possible el seu accés, s'inclourà com a saber transversal l'ús d'eines digitals per a la investigació i el tractament de la informació.

En el desenvolupament de fonaments artístics s'han de procurar entorns que contribuïsquen al desenvolupament competencial, per això en el document es presenten principis per a dissenyar situacions d'aprenentatge favorables per al desenvolupament de la pràctica i la creativitat, que permeten a l'alumnat desenvolupar habilitats d'anàlisi, innovació, interpretació de les diferents produccions artístiques, i al treball en equip que potencien la inclusió.

En el document es defineixen els criteris d'avaluació orientats a conèixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria, és a dir, el nivell en el qual l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers en situacions concretes.

Finalment, tots aquests elements fonamenten els processos de creació artística, mitjançant una postura activa de recepció i delit, apreciament lliurement i sense prejudicis la diversitat artística, i sobretot la pròpia identitat cultural, impulsant el desenvolupament intel·lectual i humà del futur formatiu, professional i social de l'alumnat, contribuint a afrontar els desafiaments del segle XXI.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar i analitzar els diferents conceptes d'art des dels orígens fins a l'actualitat, a través de l'anàlisi dels diversos períodes històrics i culturals, reflexionant sobre la seua evolució històrica i valorant la diversitat cultural i artística.

2.1.1. Descripció de la competència

Aquesta competència posa en valor el concepte d'art, ja que el coneixement i percepció d'aquest ha variat en el transcurs de la història. Per això, identificar i analitzar les diferents concepcions d'art ajudaria l'alumnat a valorar-lo com a instrument de coneixement, d'observació, de reflexió i d'expressió, amb la finalitat d'enriquir la seua identitat cultural.

El compliment d'aquesta competència permetria a l'alumnat desenvolupar els sabers bàsics referits al coneixement de les teories de l'art i la seua definició al llarg de la història. Aquest coneixement es basaria en una elecció representativa de produccions artístiques, atés el valor dels seus continguts, significats artístics i ètics i de respecte amb la diversitat de tradicions culturals.

Així mateix, en assimilar aquesta competència específica, l'alumnat hauria de ser capaç d'apreciar les diferències entre les produccions artístiques de cada període històric segons el seu context cultural, identificar el seu origen i l'objectiu per al qual van ser creades. En convertir-se en usuaris actius, reflexius i crítics dels recursos i béns culturals, l'alumnat seria capaç de comprendre, apreciar i gaudir de l'art de la societat en la qual viu, com una font de coneixement, i establir connexions amb referents culturals que es troben en altres matèries.

La implicació de l'alumnat com a investigador dels períodes artístics els permetria reflexionar obertament i superar prejudicis i estereotips, de manera que en analitzar les produccions artístiques de diferents estils i èpoques ho farien amb més criteri i perspectiva. A més, mitjançant aquesta competència i els sabers bàsics que en aquesta es promouen, l'alumnat valoraria la contribució de la dona com a artista a la història de la humanitat.

2.2. Competència específica 2

Investigar la funció ideològica de l'art com a representació d'una època i d'una cultura, analitzant produccions artístiques de diferents contextos i identificant el patrimoni cultural i artístic com a valor social.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència fa referència a la capacitat d'analitzar les diferents funcions de l'art. En aprofundir en el significat de l'art sorgeix el qüestionament de la seua utilitat. La funció de l'art ha anat canviant, així com el seu concepte. La funció magicoreligiosa, ideològica, commemorativa i estètica formen part, entre altres, de les diverses funcions que les produccions artístiques han exercit durant la història. A través del desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat sabria identificar que en cada època, les societats i cultures atribueixen als productes artístics, funcions i valors diferents de les que van tindre en el moment de la seua creació.

En l'estudi d'aquesta competència, l'alumnat podria estudiar els canvis de la funcionalitat de l'art a través d'escoles i moviments artístics del segle XX com la Bauhaus o el Moviment Modern en arquitectura i els seus predecessors.

Aquesta competència posa en valor el patrimoni global i dona a conèixer a l'alumnat aquest intercanvi de funcions, i concedeix al patrimoni artísticocultural la importància que té. Per a, d'aquesta manera, valorar des del respecte, analitzar amb criteri i profunditat qualsevol producció artística, apreciar les seues particularitats i acceptar altres punts de vista fora de prejudicis cap a aquestes.

2.3. Competència específica 3

Analitzar i explicar els llenguatges, mitjans i suports propis de diferents estils i períodes històrics, a través del seu estudi formal, funcional i semàntic, fent ús de la terminologia específica vinculada al llenguatge artístic i identificant el context social, geogràfic i històric en el qual es van crear.

2.3.1. Descripció de la competència

En la creació de produccions culturals i artístiques s'empren diverses i variades tècniques; per això, en aquesta competència s'al·ludeix a la necessitat d'utilitzar en la seua anàlisi un llenguatge i uns codis que afavorisquen la recepció, la seua comprensió i identificació. A l'hora de valorar i entendre els estils i moviments artístics, seria necessari analitzar tant els punts en comú, com les diferències. De la mateixa manera, caldria aplicar una terminologia específica a l'hora de descriure, amb un llenguatge precís, la infinitat de variables i matisos que ofereix l'obra, estil o tendència artística. Aquesta anàlisi permetria a l'alumnat enriquir la seua comprensió i coneixement sobre l'art, així com les produccions artístiques en el transcurs de la història.

Identificar i conèixer aquests llenguatges, els aspectes formals i la terminologia específica a través d'una exploració activa fonamentarien l'aproximació a les obres. D'aquesta manera, es promouria en l'alumnat una consciència sensible respecte a les característiques essencials de l'art, fomentant el delit estètic durant el procés d'identificació de l'estil i el seu context, tenint en compte els aspectes històrics, geogràfics i socials en el qual van ser creats. Tot això seria possible a través de qualsevol dels blocs de sabers bàsics presents en la matèria.

2.4. Competència específica 4

Valorar les possibilitats expressives i comunicatives de l'art, mitjançant l'observació, l'anàlisi i la creació de diverses manifestacions artístiques, des d'una perspectiva crítica i apreciar el seu paper en el desenvolupament de l'estima personal.

2.4.1. Descripció de la competència

A través de les produccions artístiques i culturals no sols es comuniquen idees i conceptes, sinó també sentiments, punts de vista i emocions. La creació artística permet a l'emissor del missatge desenvolupar un punt de vista personal, i possibilitar al receptor apreciar i valorar les idees, sentiments i emocions que es desprenen d'aquesta obra després de la seua observació.

En aproximar l'alumnat a les pràctiques creatives dels artistes, es potenciaria la seua capacitat per a realitzar reflexions més profundes sobre els fonaments i aportacions de les obres d'art. Tot això, possibilitaria que s'expressen d'una manera coherent, afavorint el creixement personal i potenciant l'autoestima. Al mateix temps, facilitaria que l'alumnat obtinguera una major implicació en els procediments que formen part del pensament creador com a revelació i descobriment d'una nova manera de veure la realitat. Així, serien capaços d'abordar altres formes d'expressió que formen part del context social, geogràfic i històric i que estan vinculats a processos creatius i a la imaginació.

L'anàlisi crítica des d'una perspectiva tècnica i formal, així com el significat de l'obra en el seu context, permetria a l'alumnat avançar cap a un escaló superior d'acostament, i poder realitzar interpretacions més completes de les produccions artístiques. La interpretació de les

produccions artístiques, a part de desenvolupar la creativitat i la sensibilitat cap a aquestes, afavoriria la superació d'estereotips. L'alumnat aprendria amb aquesta matèria a debatre sobre l'origen de l'art i la cultura, les seues característiques i intencions, i així exposar les seues opinions de manera respectuosa, compartir idees, dialogar i afavorir l'empatia.

2.5. Competència específica 5

Interpretar i crear produccions artístiques, individuals o col·lectives, a partir de el seu estudi, context i significat, experimentant amb diferents mitjans, suports i tècniques, incloent-hi les digitals, tenint en compte la sostenibilitat i el consum responsable, afrontant nous reptes artístics.

2.5.1. Descripció de la competència

La interpretació enriqueix la creativitat de l'alumnat. En valorar diferents punts de vista, aquest aprén a desenvolupar la sensibilitat i el sentit crític i a apreciar de manera respectuosa la diversitat d'opinions davant les produccions artístiques.

Realitzar produccions creatives, tant en projectes individuals com col·laboratius, prepararà l'alumnat en el desenvolupament de destreses innovadores, creatives i participatives. La construcció de projectes artístics ajudaria l'alumnat a vincular els fonaments de l'art amb la producció i la pràctica d'aquest. Davant la realització d'un projecte, s'hauria de tindre en compte la sostenibilitat, respecte als mitjans i suports que s'utilitzen.

A més, es potenciaria l'ús d'eines digitals com a mitjà de treball, ja que fomenta la creació, la comunicació i la difusió. Així mateix, es promouria la motivació de l'alumnat, experimentant sobre diverses possibilitats innovadores que ofereixen les produccions artístiques. En aquest procés caldria justificar prèviament la selecció de recursos i mitjans per a la presentació del projecte.

En els projectes col·lectius, l'alumnat aprendria a treballar usant les metodologies col·laboratives, compartint vivències i activitats, prenent decisions compartides i inclusives i s'afavoriria la motivació davant possibles futurs reptes professionals.

La creació de produccions artístiques implica no sols el coneixement de la gran diversitat de suports i de mitjans disponibles, sinó saber combinar les diferents tècniques, i ajustar-les a la proposta plantejada. En aquest apartat és on aquesta competència específica assenyala la importància d'afrontar nous reptes artístics des de la innovació i l'experimentació. Aquesta innovació es faria efectiva des de la selecció dels materials entre les opcions disponibles, i també en les decisions sobre els procediments i processos de treball adequats per a resoldre problemes compositius, estructurals o estètics. Així mateix, aquesta competència específica també indica la importància de la sostenibilitat en aqueixa presa de decisions, que ha de tindre en compte, igualment, la toxicitat dels materials, l'impacte mediambiental de tota la producció artística i la seguretat dels procediments.

3. Sabers bàsics

La matèria de Fonaments Artístics s'organitza amb la voluntat d'afavorir l'adquisició competencial de l'alumnat en l'estudi i anàlisi de produccions artístiques, i amb aquest objectiu, s'han determinat una sèrie de sabers mínims i fonamentals que aborden el fet creatiu tant des d'una visió històrica com estètica. Els continguts s'estructuren en blocs temàtics, on es planteja la connexió entre les idees estètiques de diferents civilitzacions, èpoques i moviments perquè l'alumnat aprenga i valore la transversalitat i la interacció de les diverses manifestacions artístiques i culturals.

Els sabers bàsics formen part del conjunt d'elements que constitueixen les competències específiques; al seu torn, aquests es troben integrats en els criteris d'avaluació que serviran per a determinar i realitzar l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat. Aquests sabers s'organitzen en set blocs:

Bloc 1. Els fonaments de l'art.

Bloc 2. Visió, realitat i representació.

Bloc 3. L'art clàssic i les seues projeccions.

Bloc 4. Art i expressió.

Bloc 5. Naturalesa, societat i comunicació en l'art.

Bloc 6. Metodologies i estratègies.

Aquesta organització respon, en primer lloc, als sabers considerats essencials per a l'estudi de produccions artístiques pertanyents a diferents contextos històrics, socials i culturals, i, en segon lloc, responen a un model competencial per al desenvolupament integral de l'alumnat que impulse el seu creixement artístic i la seua maduració personal i fomenti una actitud receptiva a l'aprenentatge que l'acompanye al llarg de la seua vida acadèmica, així com en altres àmbits socials.

El caràcter obert de la matèria li confereix un perfil didàctic que facilita desenvolupar aprenentatges transversals que contribuïran al fet que l'alumnat puga enfrontar-se i superar-los, de manera individual o col·lectiva, els reptes del segle XXI, destacant entre aquests la sostenibilitat, la igualtat i la valoració de la diversitat personal i cultural.

3.1. Els fonaments de l'art. CE1, CE2, CE3 i CE4.

- Tecnologia de l'art, materials, tècniques i procediments.
- Terminologia específica de l'art i l'arquitectura.
- Aspectes històrics, geogràfics i socials de l'art.
- Teories de l'art. Definició d'art al llarg de la història i perspectiva actual.
- Perspectiva de gènere en l'art: representacions i creacions de dones.
- Art conceptual i art objecte.

3.2. Visió, realitat i representació. CE1, CE2, CE3 i CE4

- Introducció a l'art precolombí i l'art africà precolonial.
- Sistemes de representació espacial en la pintura. De la pintura primitiva a la ruptura cubista.
- L'impressionisme i postimpressionisme pictòric.
- El realisme: conceptes i enfocaments. L'hiperrealisme.
- El surrealisme. Influències posteriors en l'art, el cinema i la publicitat.
- L'abstracció: orígens i evolució.

3.3. L'art clàssic i les seues projeccions. CE1, CE2, CE3 i CE4

- Introducció a l'arquitectura i escultura gregues. Ordres. Obres i períodes més rellevants.
- El retrat escultòric a la Roma antiga.
- Claus de l'arquitectura a través de les diferents èpoques i estils: de la romanització a la Baixa Edat Mitjana.
- El renaixement de l'art clàssic en l'arquitectura, pintura i escultura: del trecento al cinquecento.

- La projecció clàssica en l'edat contemporània: del neoclassicisme a la pintura metafísica.

3.4. Art i expressió. CE1, CE2, CE3 i CE4

- L'exaltació barroca, aportacions a la pintura i escultura.
- El romanticisme i l'origen de la modernitat.
- L'expressionisme alemany. Del fauvisme a l'expressionisme figuratiu del segle XX.
- Del rebuig dadaïsta a l'art intermedi de Fluxus.

3.5. Naturalesa, societat i comunicació en l'art. CE2, CE3 i CE4.

- El modernisme. Arquitectura i arts aplicades. L'arquitectura orgànica.
- La Bauhaus. Art i funció. Disseny i arts aplicades. L'art-déco. Art i artesanía.
- L'arquitectura del vidre i ferro i el Moviment Modern.
- Art i mitjans de comunicació: del cartell a l'art pop.
- L'art en pantalla: el videoart, art en les xarxes, art digital. La llum com a element plàstic.
- Art i ecologia. De l'art natura (land art) i l'art pobre (arte povera) fins als nostres dies.
- L'art com a instrument de transformació de la societat. Dels individualismes artístics a l'art col·laboratiu.
- Espais urbans i intervencions artístiques. Art urbà.

3.6. Metodologies i estratègies. CE3, CE4 i CE5.

- Metodologies d'estudi de les formes, les funcions i els significats associats als moviments i estils artístics, i d'anàlisi tècnica i procedimental a l'obra d'art.
- La distribució de tasques en els projectes artístics col·lectius: criteris de selecció partir de les habilitats requerides.
- Metodologia projectual. Fases dels projectes artístics.
- Estratègies de selecció d'estils, tècniques i llenguatges.
- Sostenibilitat i consum responsable en l'elecció dels materials de treball.
- Cura de l'entorn de treball i respecte al medi ambient.
- Anàlisi i superació d'estereotips en la cultura visual i audiovisual.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb procediments i contextos d'aprenentatge desitjables. Són situacions i activitats que impliquen el desplegament per part de l'alumnat d'actuacions associades a les competències específiques que contribueixen a l'adquisició i desenvolupament d'aquestes. En aquest apartat es presenten alguns criteris i principis per a dissenyar aquestes situacions i activitats.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal

i ens assegurarem que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

Les situacions d'aprenentatge s'han de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de fonaments artístics s'utilitzarien referents de transcendència social vinculats amb els reptes del present com són: el compromís davant situacions d'iniquitat i exclusió, la valoració de la diversitat personal i cultural, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, la resolució pacífica de conflictes, entre altres.

És desitjable que en la matèria de Fonaments Artístics aquestes situacions d'aprenentatge es vinculen a situacions reals de l'àmbit social o professional en les quals tenen lloc esdeveniments, fets, processos i interaccions, per la qual cosa, dins del context de la matèria, s'afavorirà tant el treball amb integrants del grup com la intervenció d'agents externs. És per això que l'ensenyament d'aquesta matèria hauria de basar-se en l'observació de les produccions artístiques sempre que siga possible en el seu entorn o bé en contextos museístics, per a apreciar el patrimoni més pròxim. Quan el coneixement directe de l'obra no siga possible, s'utilitzaran mitjans audiovisuals i noves tecnologies per a observar i analitzar les imatges i els vídeos de les produccions artístiques. L'observació i l'anàlisi de les obres resulten rellevants per a adquirir aprenentatges, tant resolent problemes de manera creativa i cooperativa, com reforçant l'autoestima, l'autonomia, la reflexió i la responsabilitat.

Seria positiu que l'anàlisi de l'obra artística es realitzara recurrent les seues manifestacions al llarg de la història, però sense establir un acostament unidireccional, ja que hem de considerar que els principis de l'art, els propis de cada llenguatge artístic, són independents dels valors subjectius i estilístics que els vinculen a un moment concret de la història de la humanitat. Paral·lelament a l'estudi i anàlisi de les obres d'art es poden realitzar exercicis pràctics per a conèixer millor les tècniques i l'experiència artístiques.

En la mesura que siga possible, s'establiran relacions entre les obres amb la literatura, el pensament i altres manifestacions artístiques i culturals de la mateixa època, parant atenció també als aspectes tècnics i materials que sovint condicionen la naturalesa de les obres d'art. Això afavorirà el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat contribuint a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, creant un vincle cultural i fomentant els valors democràtics de la societat.

Seria convenient que les unitats didàctiques prevegen un espai d'intervenció a partir de diverses activitats a fi que l'alumnat puga expressar i compartir els seus aprenentatges. I poder així, no sols apreciar lliurement i sense prejudicis la diversitat artística, sinó també enriquir la pròpia identitat cultural i defensar amb millors arguments qualsevol producció artística. En saber apreciar i valorar diferents punts de vista, l'alumnat aguditzarà el seu sentit crític, i promourà la pluralitat a través del respecte, la responsabilitat, l'autonomia i la seua sensibilitat cap a les produccions artístiques.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Identificar i analitzar els diferents conceptes d'art des dels orígens fins a l'actualitat, a través de l'anàlisi dels diversos períodes històrics i culturals, reflexionant sobre la seua evolució històrica i valorant la diversitat cultural i artística.

5.1.1. Justificar la repercussió de l'art i les seues diverses manifestacions artístiques, en la riquesa que suposa la diversitat cultural i artística, i deixar de banda possibles prejudicis.

5.1.2. Valorar de manera crítica les singularitats de les diverses manifestacions artístiques del nostre patrimoni històric, i relacionar-les amb el seu context sociocultural de manera oberta i respectuosa.

5.1.3. Argumentar els canvis sorgits en l'evolució del concepte d'art utilitzant la terminologia específica de l'àrea associada al llenguatge artístic.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Investigar la funció ideològica de l'art com a representació d'una època i d'una cultura, analitzant produccions artístiques de diferents contextos i identificant el patrimoni cultural i artístic com a valor social.

5.2.1. Analitzar sense prejudicis les diferents possibilitats artístiques i arquitectòniques de diversos contextos històrics, comparant el llenguatge derivat de la forma o la funció en els resultats de les obres de referència.

5.2.2. Explicar la funció de l'art en cada context historicocultural, valorant la seua importància en el nostre patrimoni global i local.

5.2.3. Apreciar les singularitats de les obres artístiques, identificant el seu valor social com a part del patrimoni historicoartístic col·lectiu i com a identitat personal.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Analitzar i explicar els llenguatges, mitjans i suports propis de diferents estils i períodes històrics, a través del seu estudi formal, funcional i semàntic, fent ús de la terminologia específica vinculada al llenguatge artístic, i identificant el context social, geogràfic i històric en el qual es van crear.

5.3.1. Identificar els diferents llenguatges i claus artístiques analitzant diverses produccions artístiques de diferents estils o dels diferents contextos social, geogràfic i històric que els envolten.

5.3.2. Analitzar formalment, funcionalment i semànticament els corrents artístics utilitzant la terminologia pròpia de cada producció i llenguatge artístic.

5.3.3. Apreciar la intencionalitat de les diferents manifestacions culturals i artístiques per la seua aportació històrica i social a través del temps, i compartir les conclusions de les investigacions de manera oberta, crítica i respectuosa.

5.3.4. Valorar la diferència dels mitjans i suports de les propostes artístiques a través de la història.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Valorar les possibilitats expressives i comunicatives de l'art, mitjançant l'observació, anàlisi i la creació de diverses manifestacions artístiques, fomentant el pensament crític, el procés creatiu i l'estima personal.

5.4.1. Identificar les possibilitats comunicatives i expressives que ofereixen les diferents tècniques i estils, i valorar el seu potencial creatiu.

5.4.2. Apreciar la importància de l'expressió artística com a via per al desenvolupament del pensament crític, la capacitat creativa i l'autoestima.

5.4.3. Manifestar idees, sentiments i emocions a través de diverses produccions artístiques, i valorar la pràctica creativa com a mitjà d'expressió.

5.4.4. C4.4. Debatre idees i propostes artístiques, amb sentit crític i superant els estereotips, respectant els criteris, punts de vista i aportacions creatives de les obres d'artistes de diferents estils i contextos històrics.

5.4.5. C4.5. Crear productes artístics, valorant el desenvolupament del procés creatiu i les referències emprades per a la comunicació d'idees, sentiments i emocions en qualsevol àmbit disciplinar.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Interpretar i crear produccions artístiques, individuals o col·lectives, a partir del seu estudi, context i significat, experimentant amb diferents mitjans, suports i tècniques, incloent-hi les digitals, tenint en compte la sostenibilitat i el consum responsable, afrontant nous reptes artístics.

5.5.1. Participar en projectes creatius vinculats a l'art, de manera individual o col·lectiva, integrant recursos de diferents llenguatges, valorant l'ús de les tècniques i materials sostenibles.

5.5.2. Interpretar amb creativitat produccions artístiques de diversos estils i períodes, analitzant la seua forma, el seu significat i el seu context, desenvolupant la sensibilitat i el sentit crític.

5.5.3. C5.3. Valorar el procés creatiu tant individual com col·lectiu, argumentant les seues aportacions de manera raonada, apreciament la diversitat de percepcions i opinions davant les produccions artístiques.

5.5.4. C5.4. Utilitzar eines tecnològiques en l'anàlisi i creació d'obres artístiques innovant en les propostes creatives, partint d'uns objectius inclusius i compromesos amb la societat.

GEOGRAFIA

1. Presentació

La Geografia és la ciència que s'ocupa de l'estudi de l'espai terrestre i de la seua interrelació amb els grups humans que el poblen. El seu principal objectiu és la comprensió sobre com els grups humans organitzen i elaboren aquest espai, centrant-se en les localitzacions i distribucions dels fets socials, així com en les seues causes, processos i conseqüències, actuals o futures. És una ciència explicativa que integra sabers procedents d'altres ciències de molt divers tipus per a generar coneixement i plantejar noves qüestions sobre l'espai terrestre, l'acció social i la seua repercussió sobre el medi ambient.

Com a éssers amb consciència espaciotemporal, els éssers humans necessitem un coneixement que ens permeta interpretar la realitat més enllà de la percepció individual i col·lectiva, i consolidar així el pensament crític i l'exercici de la ciutadania democràtica des del coneixement, la responsabilitat i uns valors en sintonia amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible per a construir una societat més justa.

El plantejament didàctic general de la matèria s'enfoca en un doble sentit. D'una banda, la comprensió holística de l'espai geogràfic com a lloc en el qual conflueixen processos naturals i humans, i en el qual es presenten els reptes socials i mediambientals que preocupen la societat. De l'altra, la determinació de l'escala d'anàlisi i la relació del global amb el local. Aquesta matèria de Geografia se centra en el territori d'Espanya com a espai geogràfic concret, delimitat per fronteres i configurat per l'acció social de grups humans i interessos diversos, confrontats a través de processos històrics, però que són part integrant d'un món global i d'Europa.

En relació amb els principis pedagògics del Batxillerat, cal assenyalar que la dimensió pràctica de la Geografia es presta al desenvolupament de capacitats com la d'aprendre per si mateix, la de treballar individualment i integrat en un equip, així com la d'avaluar les situacions i fets per a aplicar els mètodes d'investigació apropiats. Com a disciplina acadèmica amb una sòlida dimensió teòrica, permet potenciar l'interés i hàbit per la lectura i la capacitat d'expressar-se correctament en públic.

Respecte de l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria, la matèria Geografia suposa una major especificitat i profunditat respecte de la matèria de Geografia i Història, no sols perquè els sabers són eminentment geogràfics, sinó perquè l'escala d'anàlisi està centrada en un espai concret, en aquest cas Espanya. En síntesi, la matèria comporta una major especialització, un major rigor analític i conceptual des de la matèria, que contribueix al desenvolupament del pensament crític de l'alumnat. Igualment, pel que fa als valors cívics, suposa un finançament relacionat amb l'empatia que desperten els ecodesafiaments, desequilibris i diversitat que constitueixen el nucli de la matèria.

La matèria Geografia contribueix als objectius del Batxillerat referits a consolidar una maduresa personal que permeta actuar de manera respectuosa, analitzar i valorar críticament les desigualtats existents, exercir la ciutadania democràtica, afermar hàbits de lectura, estudi i disciplina, dominar l'expressió oral i escrita, conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani, accedir als coneixements científics i tecnològics fonamentals i afermar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat i una actitud responsable i compromesa en la lluita contra el canvi climàtic i en la defensa del desenvolupament sostenible.

Igualment, la Geografia contribueix al perfil competencial de l'alumnat al final del Batxillerat en el doble vessant de les competències clau i dels desafiaments del segle XXI. Respecte de les competències clau aquesta matèria contribueix a l'adquisició i desenvolupament de totes aquestes, i és particularment estreta la seua relació amb la competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència ciutadana. Pel que fa als reptes del segle XXI, es relaciona amb el respecte al medi ambient, el consum responsable, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la

diversitat personal i cultural, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i el compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió.

La matèria Geografia s'estructura sobre la base de set competències específiques vinculades al perfil d'eixida de l'alumnat i triades sobre les lògiques de la perspectiva de la ciència geogràfica en abordar els principals reptes ecosocials als quals s'enfronta Espanya, i que estan estretament relacionades amb la consolidació de la consciència ciutadana, l'adquisició de maduresa personal, i d'habilitats per a fomentar i facilitar l'autoaprenentatge permanent. Cadascuna d'aquestes competències específiques s'enuncia i es descriu, incloent-hi la seua contribució particular al perfil competencial de l'alumnat i el desenvolupament competencial esperat al final de segon de Batxillerat.

A continuació, s'inclouen els sabers bàsics de la matèria, agrupats en cinc blocs. El primer, Mètodes i tècniques de Geografia, és d'índole procedimental, tal com el seu nom indica. Els blocs segon i tercer (Medi físic d'Espanya; Espanya: territori i societat) estan dedicats a la societat i la seua interacció amb el medi. El quart tracta d'Espanya com a part integrant de marcs espacials de referència més amplis, és a dir, com a part d'Europa i del món. El cinquè, i últim bloc, Valors cívics i compromís ciutadà, és d'índole axiològica i inclou valors relacionats amb les competències específiques i el perfil d'eixida, però també amb el caràcter humanístic i científic de la Geografia. Li segueixen les situacions d'aprenentatge i es conclou amb els criteris d'avaluació.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Analitzar mitjançant mètodes i tècniques geogràfiques les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya i contrastar-los amb els discursos oficials i no oficials que els aborden, identificant patrons i hàbits de consum insostenibles que deterioren l'espai geogràfic, i defensant l'ús social responsable dels recursos.

2.1.1. Descripció de la competència.

L'anàlisi dels problemes ecosocials als quals s'enfronta la societat espanyola des de la perspectiva de la Geografia facilita la presa de consciència davant desafiaments globals com el canvi climàtic i la gestió del desajustament entre població i recursos, així com de les peculiaritats específiques a escala nacional i local. El contrast d'aquests fets amb els discursos oficials o no oficials sobre aquests reptes des del rigor que aporta la disciplina de la Geografia permet aprofundir de manera crítica en les conceptualitzacions que mediatitzen les nostres percepcions individuals i socials, i facilita la identificació tant de manipulacions interessades com la detecció d'informació falsa.

Aquesta competència específica implica el desenvolupament de la capacitat analítica i el pensament crític, al mateix temps que mobilitza gran quantitat de sabers geogràfics de l'alumnat, siguen previs o acabats d'adquirir per a abordar els reptes ecosocials. D'altra banda, la comparació amb els discursos, oficials o no oficials, afig un nivell més a l'anàlisi geogràfica sobre com es tracten els problemes ecosocials des de les institucions, des dels mitjans de comunicació o des de diversos agents socials. Conmporta, per tant, mobilitzar també sabers lingüístics i comunicatius, així com d'altres matèries, que permeten la comparació crítica entre el coneixement que aporta la Geografia i el que es diu en els discursos, oficials o no, per part d'institucions i agents socials.

La combinació de perspectives analítiques integrades en aquesta competència específica afavoreix la implicació personal de l'alumnat, tant en la detecció d'aquests reptes com en la seua visió crítica, la qual cosa al seu torn facilita l'adopció de postures ecoresponsables en la utilització dels recursos a escala individual i col·lectiva.

La contribució d'aquesta competència al perfil de l'alumnat al final del Batxillerat és especialment destacada pel que fa a la competència clau matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, a causa de l'aplicació de les anàlisis geogràfiques. També a les competències clau en comunicació lingüística, quant a l'anàlisi dels discursos, oficials o no oficials, i ciutadana, quant a l'ús social responsable dels recursos. Respecte dels reptes del segle XXI, impulsa el respecte al medi ambient i el consum responsable, així com la visió del coneixement com a motor de desenvolupament i el compromís ciutadà en l'àmbit local i global.

En resum, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica s'espera que l'alumnat adopte un postura crítica i ben fonamentada respecte de les repercussions de l'actual societat de consum sobre el medi ambient, que defensi el valor dels paisatges, la preservació del medi i l'ús responsable dels recursos en el marc d'un desenvolupament sostenible i just.

2.2. Competència específica 2

Explicar l'espai geogràfic com a sistema a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals, contrastant els paisatges naturals respecte dels humanitzats, i argumentant la necessitat de la sostenibilitat com a principi rector de les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

2.2.1. Descripció de la competència

L'espai geogràfic és un sistema complex integrat per subsistemes abiòtics, biòtics, i l'acció antròpica, que poden estudiar-se a diferents escales (des del local fins al global) i delimitant parcel·les d'estudi concretes. L'anàlisi i interpretació d'imatges és un instrument clau en la comprensió de l'espai geogràfic, ja que permet l'alumnat relacionar experiències personals i coneixements previs i teòrics amb l'observat en la imatge, forjant així la que podríem denominar mirada geogràfica. Cartografia i gràfics, en gran manera fonts d'informació visual, constitueixen complements adequats a l'anàlisi de les imatges i a l'observació directa de paisatges reals.

El contrastar paisatges naturals i humanitzats, la classificació més bàsica d'espais geogràfics, permet jutjar amb major criteri la influència de l'acció antròpica sobre l'espai geogràfic i la seua naturalesa sistèmica, a la qual sol alterar de manera irreversible. La sostenibilitat constitueix, per tant, el criteri ineludible des del qual avaluar críticament les relacions entre les accions de l'ésser humà i medi ambient, reflectides en l'espai geogràfic, perquè aquest hauria de ser el principi d'equilibri en el qual han de basar-se aquestes relacions.

Respecte de la contribució al perfil d'eixida, aquesta competència es relaciona amb les competències clau en comunicació lingüística; matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, quant a l'observació, comprensió i explicació del medi natural i social; ciutadana, pel que fa a un estil de vida sostenible i ètic, i en consciència i expressió culturals, pel que implica de comprendre i respectar diferents cultures. Tocant al vessant dels reptes del segle XXI, promou el respecte al medi ambient, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, i la valoració de la diversitat personal i cultural.

En síntesi, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica habilita l'alumnat en l'explicació en termes sistèmics dels elements constitutius característics dels paisatges naturals i humanitzats. Igualment, s'espera que l'alumnat siga capaç de valorar les formes en les quals els grups humans actuen per a adaptar-se al territori en el marc de la sostenibilitat com a principi ineludible i com a forma de compromís ciutadà.

2.3. Competència específica 3

Descriure la diversitat natural d'Espanya i confrontar-la amb el context europeu, a través de les seues característiques distintives de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

2.3.1. Descripció de la competència.

Per la seua situació en el sud-oest d'Europa, dimensions i composició territorial, Espanya està sotmesa a la interacció de múltiples factors naturals, la principal conseqüència dels quals és una àmplia varietat de regions naturals i ecosistemes que van des del bosc oceànic al subtropical, passant pel bosc mediterrani i el desert. La descripció de les característiques geomorfològiques, climàtiques, vegetals i hídriques distintives de les diferents regions naturals impulsa el coneixement de l'espai sobre el qual es desenvolupa la vida dels grups humans, mostrant condicionants, inconvenients i avantatges que ofereix el medi natural. La confrontació entre el relleu, clima, hidrografia i biodiversitat d'Espanya i la resta d'Europa proporciona el context necessari per a entendre Espanya com a singularitat local, al mateix temps que ens situa a escala regional en el planeta.

A més, les característiques diferencials d'aquests ecosistemes constitueixen el referent bàsic de la percepció social i individual del paisatge, que no és sinó la imatge del territori, i generen vincles i sentiments de pertinença a un o diversos llocs que contribueixen a construir les identitats col·lectives i individuals, tant a Espanya com a Europa.

Aquesta competència contribueix al perfil d'eixida de l'alumnat connectant amb les competències clau en comunicació lingüística i matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria. Es relaciona també amb els reptes del segle XXI de respecte al medi ambient, perquè implica la comprensió del medi ambient com a sistema, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, i la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, per la qual cosa suposa de comprensió de la realitat per a desenvolupar-se en aquesta amb autonomia i desenvolupar habilitats per a continuar aprenent. Igualment, enllaça amb la valoració de la diversitat personal i cultural, pel que comporta d'aprenentatge de diferents concepcions, relacions culturals i personals amb els territoris.

En síntesi, el desenvolupament d'aquesta competència habilitarà l'alumnat per a explicar els territoris nacionals en les seues característiques naturals fonamentals i contrastant-los en el context europeu i vinculant-los a les concepcions identitàries dels grups humans que els ocupen.

2.4. Competència específica 4

Localitzar i delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), així com de ciències afins, en l'anàlisi de l'espai geogràfic i en propostes d'actuació territorial.

2.4.1. Descripció de la competència.

La utilització de mètodes i tècniques propis, o de ciències afins, per a la localització i estudi de la interacció entre els grups humans i el medi ambient és el principal fonament de la ciència geogràfica. Aquesta competència està enfocada a l'adquisició i desenvolupament de les destreses que permeten identificar, localitzar i delimitar l'escala dels fenòmens físics i humans, accions essencials de la Geografia. Aquests fenòmens pels quals s'interessa la Geografia pertanyen a una gamma molt àmplia: des de la caracterització de paisatges naturals i humanitzats, passant per la distribució espacial de les activitats dels tres sectors econòmics - primari, secundari i terciari -, el poblament i la caracterització demogràfica de les poblacions, per esmentar-ne només alguns.

Dins de les tècniques geogràfiques, les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG) tenen especial importància en l'actualitat, perquè faciliten la localització, la delimitació de la distribució dels fenòmens físics i humans, i la concreció de l'escala, principis bàsics de la disciplina geogràfica. Les TIG són, en conseqüència, un recurs didàctic de primer ordre, tant per les seues característiques integradores com per la seua potència visual com a font d'informació i la seua dimensió com a instrument creatiu.

La contribució d'aquesta competència específica al perfil d'eixida de l'alumnat és especialment destacada pel que fa a les competències clau matemàtica i en ciència, tecnologia

i enginyeria, digital i emprenedora. Pel que respecta als reptes del segle XXI, aquesta competència específica es vincula directament amb l'aprofitament crític i ètic de la cultura digital, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i el compromís ciutadà en l'àmbit local i global.

En síntesi, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència permetrà a l'alumnat realitzar anàlisi del territori utilitzant adequadament mètodes i tècniques geogràfics, especialment les TIG, com a base de propostes d'actuació.

2.5. Competència específica 5

Elaborar i exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori, promovent la dignitat humana i el respecte al medi ambient com a forma de compromís d'una ciutadania global.

2.5.1. Descripció de la competència.

La globalització és el context en el qual es desenvolupen les actuals relacions internacionals econòmiques, polítiques, socials i culturals, al mateix temps que condiciona en gran manera les relacions internes dels diferents estats. La globalització sol conceptualitzar-se com un corrent homogeneïtzador, sobretot en els àmbits econòmic i sociocultural, que consolida un entramat d'interrelacions quasi sempre asimètriques que aguditzen les ecodependències, problemes ecosocials i els desequilibris territorials a escala global. Les reaccions a aquest corrent, homogeneïtzador, d'una banda, i amplificador de desigualtats, de l'altra, es produeixen a escala local i amb característiques pròpies i matisos identitaris.

Analitzar l'entramat d'interrelacions que constitueix la globalització permet mobilitzar, d'una banda, els sabers geogràfics de l'alumnat en el descobriment dels factors que l'originen i els processos que la desenvolupen i, d'una altra, contribueix a desenvolupar capacitats d'anàlisi i síntesis per a elaborar unes conclusions sobre les seues repercussions sobre territoris i societats. L'exposició del treball realitzat permet difondre'l i debatre'l per a contrastar diferents arguments. Els valors ètics d'una ciutadania global han de constituir el referent d'aquesta tasca, especialment la dignitat d'ésser humà i el respecte al medi ambient.

La contribució al perfil d'eixida de l'alumnat enllaça amb les competències clau en comunicació lingüística, matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, en consciència i expressió culturals, ciutadana, i personal, social i d'aprendre a aprendre. Pel que fa als reptes del segle XXI, aquesta competència posa el focus en el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient, el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió, l'acceptació i maneig de la incertesa, i la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament.

En suma, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica, l'alumnat serà capaç d'explicar la globalització i els seus efectes en els territoris i en les poblacions, així com les connexions entre l'escala global i la local.

2.6. Competència específica 6

Explicar els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció als processos i decisions que els han generats, així com a les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió per a afrontar-los, tant a escala nacional com europea.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència implica entendre les disparitats de la distribució dels recursos naturals i humans a escala nacional i autonòmica, així com els factors que les causen. Al seu torn, aquesta distribució determina el repartiment espacial i l'estructura de les activitats

econòmiques i la composició demogràfica i social dels diferents territoris, fruit de processos i decisions humanes relacionades amb interessos i circumstàncies diversos. El repte que plantegen els desequilibris troba, a vegades, resposta en les decisions polítiques i empresarials, tant a escala nacional com europea, susceptibles de ser analitzades, avaluades i debatudes.

Igualment, la implementació d'aquesta competència mobilitza la capacitat analítica, l'aplicació dels coneixements geogràfics i l'expressió lingüística. D'altra banda, afavoreix la consolidació de valors com la solidaritat, la cooperació i l'uropeïsm, amb els quals promoure la cohesió i desenvolupament territorial.

La contribució més significativa al perfil d'eixida de l'alumnat al final del Batxillerat s'associa amb les competències clau de comunicació lingüística, matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, pel seu focus en comprensió i explicació de l'entorn natural i social, i ciutadana, en facilitar la comprensió dels conceptes i estructures socials, econòmiques i polítiques i el desenvolupament d'una vida d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible. En el vessant dels reptes del segle XXI, es vincula amb el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, el compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió, i la confiança en el coneixement com a motor de progrés.

En síntesi, gràcies a l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat serà capaç d'explicar els desequilibris territorials a Espanya en termes de causa-conseqüència, fonamentant-los en dades i informacions geogràfiques i defensant la necessitat de mesures i polítiques correctores adequades.

2.7. Competència específica 7

Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen i proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim, detallant les mesures i accions correctores i planificant la seua posada en pràctica.

2.7.1. Descripció de la competència.

El plantejament de solucions a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic el suposa l'aplicació d'una àmplia gamma de sabers geogràfics, i d'altres disciplines, així com capacitats de cerca d'informació, anàlisi i elaboració de conclusions. D'altra banda, la participació en projectes grupals col·laboratius implica habilitats socials com ara arribar a consensos sobre la planificació i organització de la tasca, així com la deliberació i el debat sobre anàlisi i propostes. D'altra banda, el fet que l'objecte del treball siga l'espai geogràfic pròxim promou la seua implicació personal i el seu compromís cívic en la resolució dels reptes ecosocials.

El desenvolupament de les actuacions i capacitats que componen aquesta competència específica (planificar, proposar solucions, treball en equip, compromís cívic) implica la reflexió sobre les pròpies possibilitats i limitacions de partida, i el que l'aprenentatge pot aportar per a incrementar-les i superar-les. El fet de detallar-les comporta la seua exposició i difusió argumentada i possibilita sotmetre-les a debat i contrastar-les amb altres opinions que enriqueixen o critiquen les propostes.

Quant a les competències clau, la contribució més significativa d'aquesta competència específica és la seua connexió amb les competències en comunicació lingüística, matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, ciutadana, en consciència i expressió culturals, i personal, social i d'aprendre a aprendre. Referent als reptes del segle XXI, impulsa el respecte al medi ambient, el compromís ciutadà en àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el consum responsable, la valoració de la diversitat personal i cultural i el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat serà capaç de treballar en equip per a proposar solucions i alternatives a situacions

problemàtiques de l'espai geogràfic pròxim, compromentent-se i reflexionant sobre la importància de l'autoaprenentatge com a procés permanent.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

La Geografia és la ciència de l'espai, de la localització i distribució de fets i processos d'interacció dels grups humans i el medi ambient. La matèria Geografia de segon de Batxillerat se centra en Espanya com a espai geogràfic específic i integrant de la globalitat planetària. Les competències específiques de la matèria responen a reptes fonamentals del segle XXI, com són el respecte al medi ambient, el compromís ciutadà, la valoració de la diversitat des de la perspectiva de la disciplina científica de l'espai i la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament.

Així doncs, l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques de la matèria requereixen de sabers bàsics relacionats amb els continguts de la Geografia vinculats als reptes del segle XXI, destreses socials i compromís ètic amb una ciutadania universal crítica. Els criteris de selecció d'aquests sabers bàsics es fonamenten en la seua relació i continuïtat amb l'impartit en la matèria de Geografia i Història en la Secundària Obligatòria. A partir d'ací, s'han prioritzat, d'una banda, aquells sabers que aprofundeixen en els processos d'interacció entre la societat espanyola i el medi ambient, així com en les conseqüents repercussions espacials i les seues possibles solucions. D'altra banda, la selecció s'ha orientat a aquells sabers que manifesten les connexions entre les diferents escales d'anàlisi, especialment entre Espanya, Europa i la globalitat.

Atés que el desenvolupament i adquisició de les competències específiques implica l'aprenentatge de sabers de diferent tipus, s'han inclòs sabers factuais, conceptuals i teòrics, procedimentals i axiològics, organitzats d'acord amb criteris disciplinars. D'aquesta forma, els sabers s'agrupen en cinc blocs, començant pels continguts metodològics, transversals a totes les competències específiques. El segon bloc se centra en els factors naturals que configuren l'espai geogràfic. El tercer bloc aborda la població com a ens dinàmic i estructurat, el seu assentament i activitat economicosocial sobre el territori. En el quart bloc queden enquadrats els sabers relatius a l'escala d'anàlisi, en aquest cas Espanya com a element integrant de la globalitat, i molt especialment d'Europa. Finalment, el cinqué bloc està integrat per continguts actitudinals i axiològics, estretament vinculats als Objectius de Desenvolupament Sostenible, i transversals a totes les competències específiques.

3.2. Bloc 1: Mètodes i tècniques de Geografia

Subbloc de sabers bàsics Transversal a totes les CE
Mètodes i tècniques d'identificació i explicació causal de localitzacions, distribucions espacials de fenòmens i anàlisis de conseqüències.
Estratègies i tècniques de cerca, obtenció i selecció d'informació rellevant per al coneixement geogràfic: observació directa, fonts cartogràfiques, estadístiques, visuals, bibliogràfiques i procedents de les Tecnologies d'Informació Geogràfica (TIG).
Interpretació i aplicació de la informació cartogràfica.
Elaboració i interpretació de gràfiques i taules estadístiques.

3.3. Bloc 2: Medi físic d'Espanya

Subbloc de sabers bàsics. 2.1. Geografia física CE 2, CE 3, CE 4
La diversitat geomorfològica d'Espanya. Localització i distribució dels grans conjunts de relleu.
Diversitat climàtica a Espanya. La xarxa hídrica d'Espanya.
Caracterització de les grans regions naturals d'Espanya. Sòls i biodiversitat.

Subbloc de sabers bàsics 2.2. Interacció medi ambient-societat CE 1, CE 2, CE 4, CE 5
L'impacte de les activitats humanes sobre els recursos i la biodiversitat. La gestió de l'aigua.
Prevenició de riscos naturals (incendis, inundacions, espècies invasores)
El principi de sostenibilitat. Les polítiques mediambientals a Espanya i la Unió Europea.
Els espais protegits (el patrimoni natural i cultural).

3.4. Bloc 3: Espanya: territori i societat

Subbloc de sabers bàsics. 3.2. Geografia econòmica CE 1, CE 4, CE 5, CE 6, CE 7
Els espais rurals: Identificació dels paisatges agraris.
Transformacions de les activitats agropecuàries: pràctiques sostenibles i insostenibles. La política agrària comuna en el desenvolupament rural i sostenibilitat.
Els recursos marins: pesca i acuicultura. La política pesquera comuna.
Els espais industrials: transformacions en les activitats industrials i els paisatges: matèries primeres i fonts d'energia.
El procés d'industrialització espanyol. Les regions industrials espanyoles. Les polítiques de desenvolupament industrial espanyoles i europees.
Els espais terciaritzats: heterogeneïtat i desigual impacte territorial. La incidència en la vertebració territorial dels transports i les comunicacions.
Els espais turístics: factors, regions i impacte.

3.5. Bloc 4: Espanya a Europa i en el món

Subbloc de sabers bàsics 4.1. Espanya en un món global CE 1, CE 4, CE 5
Globalització i diversitat: els processos de mundialització i l'increment de les desigualtats territorials.
Espanya en el context geopolític mundial i el seu compromís amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Subbloc de sabers bàsics 4.2. Espanya en el context d'Europa CE 1, CE 4, CE 5
Localització d'estats europeus. Contrastos físics i socioeconòmics. Desequilibris territorials i polítiques de cohesió europees.
Gestió i ordenació del territori nacional. Polítiques de cohesió i desenvolupament regional.

3.6. Bloc 5: Valors cívics i compromís ciutadà

Subbloc de sabers bàsics. Transversal a totes els CE
Pautes de consum responsable en l'ús dels recursos.
Mesures de preservació i sostenibilitat del medi ambient.
La ciutadania global i la seua relació amb els principis de l'uropeïsm.
La importància de les institucions internacionals i la cultura de la pau.

4. Situacions d'aprenentatge

Les competències específiques de la matèria de Geografia contribueixen al desenvolupament de les competències clau i dels objectius del Batxillerat i mobilitzen multitud de sabers referits als desafiaments del segle XXI a escala nacional. L'adquisició i desenvolupament d'aquestes competències específiques impliquen l'alumnat en les qüestions socials i mediambientals més rellevants des de l'anàlisi de l'espai geogràfic nacional a diferents escales i faciliten la comprensió de la relació entre el local i el global.

Les situacions d'aprenentatge són aquells aspectes rellevants que s'haurien de tindre en compte en la pràctica docent de Geografia. Posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb metodologies didàctiques i contextos d'aprenentatge desitjables. Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'aconseguir la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge. Tenint en compte també que l'alumnat aconsegueix un grau de pensament abstracte avançat respecte de l'etapa anterior, el disseny de les situacions d'aprenentatge ha de realitzar-se d'acord amb uns criteris didàctics clars que afavorisquen l'adquisició de les competències.

El principi fonamental és la construcció significativa d'aprenentatges, de manera que l'alumnat ha de partir dels aprenentatges de l'etapa obligatòria, en concret de la matèria de Geografia i Història. El caràcter explicatiu i integrador de la Geografia suposa mobilitzar també un altre tipus de sabers, siguen de disciplines afins com la Història, l'Economia, la Geologia o la Biologia, siguen aprenentatges procedents de l'experiència personal de l'alumnat, a més relacionant els uns amb els altres i afavorint la interdisciplinarietat.

A partir d'aquesta mobilització de sabers, es plantegen situacions d'aprenentatge de divers tipus. Una situació d'aprenentatge desitjable seria l'elaboració de treballs de recerca, ja que engloben la utilització de metodologies i tècniques pròpies de la Geografia en la cerca, anàlisi i interpretació de la informació, la concreció de resultats, i la seua redacció i eventual exposició o difusió. Entre les tècniques, cal destacar les d'Informació Geogràfica, eines corrents en l'actual investigació geogràfica i de gran potencial didàctic. Aquesta situació constitueix, a més, una oportunitat per a generar aprenentatges de divers tipus de manera autònoma, i també per a la reflexió personal, tant sobre les qüestions investigades, com sobre el mateix procés d'aprenentatge.

Donada la dimensió pràctica de la Geografia, eixir fora de l'aula i situar-se sobre el terreny directament constitueix una situació d'aprenentatge pràcticament ineludible. És l'ocasió d'aplicar i afermar sabers procedimentals, conceptuals, però també de contrastar les percepcions de l'espai amb escala geogràfica, l'observació directa i l'experiència pròpia amb la teoria.

Els debats argumentats sobre qüestions geogràfiques rellevants seria una altra situació d'aprenentatge desitjable. Els debats no sols afavoreixen la generació d'aprenentatges conceptuals i procedimentals, sinó també els posicionaments ètics i el compromís cívic, de la mateixa manera que les destreses necessàries per a exposar i defensar els diferents arguments contribueixen al desenvolupament del pensament crític i informat. A més, les qüestions geogràfiques rellevants que es debaten s'extrauen del món actual, la qual cosa mobilitza aprenentatges previs i permet integrar les experiències personals i les vivències compartides, establint els vincles pertinents amb les competències específiques.

Una variant dels debats consisteix en el plantejament de solucions i alternatives a ecodesafiaments de l'entorn pròxim de l'alumnat. Aquestes situacions d'aprenentatge suposen mobilitzar aprenentatges previs, però també posar en marxa destreses com són la creativitat, el pensament alternatiu per a dissenyar solucions, concretar resultats, planificar i redactar com es portaran a terme. Impliquen l'alumnat amb el que ocorre en el seu entorn pròxim (el local) i el comprometen des del punt de vista global.

També seria convenient introduir l'autoavaluació de l'alumnat com a espai específic en les situacions d'aprenentatge. Reflexionar sobre l'après, sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge i el seu resultat, ajuda a l'alumnat a conèixer-se com a aprenents i, en definitiva, a madurar. L'autoavaluació inclou, a més, la coavaluació entre alumnat i professorat, amb la qual cosa la reflexió s'amplia a tot el procés d'ensenyament i aprenentatge.

Respecte de les metodologies didàctiques més aconsellables per a aconseguir les competències específiques, cal esmentar l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge basat en projectes, l'aprenentatge basat en problemes, la indagació col·lectiva, l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic i els jocs de rol, per esmentar-ne algunes. Aquestes metodologies prioritzen els processos de treball en equip i l'aprenentatge col·laboratiu, afavoreixen la motivació, l'autonomia i la reflexió, i estan orientats a connectar amb les experiències individuals de l'alumnat dins i fora de l'institut. El treball en equip suposa una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona la multiplicitat de mirades i respostes a reptes que són comuns. A més, no exclouen l'aprenentatge individual, sinó que el potencien, al mateix temps que afavoreixen l'adquisició i desenvolupament de sabers competencials, així com el diàleg democràtic i la formació d'una consciència ciutadana.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Analitzar mitjançant mètodes i tècniques geogràfiques les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya, i contrastar-los amb els discursos, oficials o no oficials, que els aborden, identificant patrons i hàbits de consum insostenibles que deteriorenen l'espai geogràfic, i defensant l'ús social responsable dels recursos.

5.1.1. Identificar, descriure i analitzar mitjançant mètodes i tècniques de la Geografia les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya.

5.1.2. Contrastar els discursos oficials i no oficials que aborden les principals repercussions territorials relatives a reptes ecosocials més importants que afronta Espanya amb el resultat d'anàlisis geogràfiques.

5.1.3. Identificar patrons i hàbits de consum insostenibles que deteriorenen de manera significativa l'espai geogràfic espanyol, utilitzant procediments i dades geogràfiques.

5.1.4. Utilitzar arguments en defensa de l'ús social sostenible i responsable dels recursos basant-se en procediments i dades geogràfiques.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

CE2. Explicar l'espai geogràfic com a sistema a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals, contrastant els paisatges naturals respecte dels humanitzats, i argumentant la necessitat de la sostenibilitat com a principi ineludible en les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

5.2.1. Descriure i explicar l'espai geogràfic com a sistema format de subsistemes interrelacionats a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals.

5.2.2. Identificar i comparar paisatges naturals i humanitzats, indicant les principals diferències existents entre els dos a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals.

5.2.3. Explicar les repercussions en l'espai geogràfic de l'acció antròpica a partir del contrast entre paisatge humanitzat i paisatge natural.

5.2.4. Argumentar la necessitat de la sostenibilitat com a principi ineludible en les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE3. Descriure la diversitat natural d'Espanya i confrontar-la amb el context europeu, a través de les seues característiques distintives de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.1. Localitzar i identificar en mapes les principals regions naturals, geomorfològiques i bioclimàtiques d'Espanya i d'Europa.

5.3.2. Descriure sintèticament la diversitat de les regions naturals d'Espanya a través de les seues característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.3. Descriure sintèticament la diversitat natural de les principals regions naturals d'Europa a través de les seues característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.4. Confrontar les característiques de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat de les regions naturals d'Espanya amb les del context europeu.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE4. Localitzar i delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), així com de ciències afins, en l'anàlisi de l'espai geogràfic i en propostes d'actuació territorial.

5.4.1. Localitzar fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.4.2. Delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.4.3. Analitzar l'espai utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.4.4. Realitzar propostes d'actuació territorial a partir d'anàlisi de l'espai realitzat mitjançant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les Tecnologies de la Informació Geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Elaborar i exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori, promovent la dignitat humana i el respecte al medi ambient com a forma de compromís d'una ciutadania global.

5.5.1. Elaborar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori.

5.5.2. Exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori.

5.5.3. Argumentar en favor de la dignitat humana a partir de treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori.

5.5.4. Argumentar en favor del respecte al medi ambient a partir de treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Explicar els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció a la determinació dels processos i decisions que els han generats, així com a les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió que els afronten, tant a escala nacional com europea.

5.6.1. Identificar, descriure i explicar els principals desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció a la determinació dels processos i decisions que els han generats.

5.6.2. Identificar, descriure i valorar les principals mesures i polítiques nacionals de cooperació i cohesió que afronten els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral.

5.6.3. Identificar, descriure i valorar les principals mesures i polítiques europees de cooperació i cohesió que afronten els desequilibris territorials, amb especial atenció a la seua repercussió a Espanya.

5.6.4. Identificar i descriure les repercussions de les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió, tant nacionals com europees, sobre els desequilibris territorials i de l'estructura demogràfica i sociolaboral d'Espanya.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació.

CE7. Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen i proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim, detallant les mesures i accions correctores i planificant la seua posada en pràctica.

- 5.7.1. Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.2. Participar en l'elaboració de projectes en equip que proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.3. Dissenyar i planificar el procediment de posada en pràctica de les mesures correctores i possibles solucions a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.4. Exposar de forma argumentada les mesures correctores i les solucions proposades per a abordar situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.

ESBORRANY

GREC I i II

1. Presentació

Les matèries Grec I i II de Batxillerat es presenten com a optatives per a l'alumnat de 1r i 2n que curse la modalitat Batxillerat d'Humanitats i Ciències Socials.

Aquestes matèries tenen com a objectiu el coneixement bàsic dels principals aspectes lingüístics i culturals del món grec, i descobrir la importància de la civilització hel·lènica en el naixement i evolució de la identitat europea i la seua pervivència en manifestacions culturals i artístiques de la cultura occidental.

L'estudi de la llengua grega contribueix en gran manera a l'aprenentatge d'altres llengües, ja que ajuda a adquirir destreses lingüístiques que milloren la comprensió i reflexió sobre la llengua pròpia, a més d'enriquir el repertori lèxic. Això promou el respecte a la diversitat lingüística, incentiva l'anàlisi crítica i ajuda a la maduresa personal i social de l'alumnat.

A més de l'estudi de la llengua, en aquestes matèries es treballen aspectes culturals que tenen com a finalitat reconèixer els referents de la civilització hel·lènica en l'experiència quotidiana de l'alumnat i relacionar-los amb altres sabers apresos. D'aquesta manera, es desenvolupa la capacitat d'anàlisi i esperit crític, l'autonomia personal i la comprensió del món actual de l'alumnat.

Mitjançant l'estudi de totes dues matèries es fomenten competències clau com la competència en comunicació lingüística i la plurilingüïtat, perquè en ambdues preval l'expressió oral i escrita en diferents llengües i requereixen la mobilització de les habilitats necessàries per a comprendre, interpretar i produir missatges orals, escrits i multimodals.

En el mateix sentit, s'activa la reflexió sobre com funcionen la llengua pròpia i altres llengües en establir relacions entre aquestes, de manera que s'afavoreix l'estima pel coneixement del llenguatge i la cultura literària.

Al mateix temps, a través de la comprensió de conceptes polítics, històrics, econòmics i socials del món grec i del llegat d'aquests en l'actualitat, es valora i respecta la diversitat cultural amb la qual cosa es fomenta la competència clau ciutadana. A més, s'activen actituds de respecte i compromís per la preservació d'aquesta part de la cultura hel·lènica que es relacionen de manera més directa amb valors vinculats amb la idea de la millora de l'entorn social de l'alumnat.

Referent a la competència clau digital, en les matèries Grec I i II s'utilitzen recursos didàctics digitals tant per a l'aprenentatge com per a la creació de materials propis, individuals o en grup. D'aquesta manera, es contribueix a l'alfabetització digital de l'alumnat, ja que se l'orienta per a adquirir les habilitats necessàries en el maneig i tractament de la informació de manera veraç i contrastada.

Les competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre i emprenedora es potencien també mitjançant l'estudi de la llengua i cultura gregues, ja que en crear o interpretar textos en grec es desenvolupa en l'alumnat l'acceptació de l'error com a motor d'aprenentatge, al mateix temps que s'activa el gust per aprendre com a manera de superació. També s'impulsa la reflexió, el desenvolupament personal i la facultat de discernir críticament les fonts d'informació, analògiques o digitals, en el procés d'indagació, tant individual com en equip. Així mateix, es fa conscient l'alumnat de la important herència cultural que des del passat ens ajuda a comprendre el present, i es promou d'aquesta manera la capacitat d'acceptar els canvis que suposen un progrés en l'autoconeixement propi. També impulsa una reflexió crítica i constructiva, al mateix temps que promou la imaginació i la creativitat per a afrontar la incertesa i decidir a partir de la base de l'estudi de les dades.

Amb l'estudi de la llengua i la cultura gregues es potencia també la competència clau en consciència i expressions culturals per mitjà del coneixement i la valoració de les petjades materials i immaterials del món hel·lènic al nostre país, així com de l'anàlisi de la influència d'aquest passat en determinades expressions artístiques, la qual cosa afavoreix el desenvolupament de la identitat personal a través del diàleg intercultural. L'establiment de la relació del passat amb el present potencia en l'alumnat la comprensió raonada de la societat en la qual viu.

La matèria Grec s'imparteix en els dos cursos de Batxillerat, de manera que l'estudi ha de ser gradual i progressiu, de menor a major dificultat, fent ús d'una metodologia activa i inductiva en la qual l'alumnat, amb l'ajuda del professorat, puga anar construint els conceptes gramaticals. Per a dur a terme aquesta metodologia es prioritzen els criteris de freqüència i aprofitament de les estructures lingüístiques més utilitzades pels autors grecs i la comparació d'aquestes estructures amb altres llengües del repertori individual de l'alumnat, amb la qual cosa es pretén aconseguir un procés d'aprenentatge personalitzat i adaptat als diversos ritmes de l'alumnat.

Es fomenten les activitats lingüístiques, de reflexió i d'anàlisi sobre temes transversals, que encuriosisquen el gust per la lectura i ajuden a la comprensió i expressió oral i escrita. Amb tot això, es potencia la capacitat crítica i l'autoestima de l'alumnat.

Les matèries Grec I i II del Batxillerat es relacionen amb les matèries optatives de l'Educació Secundària Obligatòria Cultura Clàssica en 3r i Llatí, en 4t. A més, estan íntimament vinculades amb les matèries Llatí I i II de Batxillerat, ja que en totes dues matèries es treballen aspectes lingüístics i culturals de la civilització grecoromana.

El currículum de totes dues matèries, Grec I i Grec II, inclou cinc competències específiques amb la descripció corresponent, en la qual es proporciona també informació sobre les connexions amb les competències clau principalment la competència plurilingüe i la ciutadana que presenta el grec com a eina per a l'aprenentatge i la comprensió d'altres llengües i de la cultura en general.

Les competències específiques de Grec en Batxillerat s'estableixen al voltant de dos eixos principals: el primer té com a objectiu situar la lectura, la interpretació i la traducció de textos de diferent tipologia com a punt de partida per a l'aprenentatge de les llengües, a més de la cultura i civilització, i activar simultàniament els sabers de caràcter lingüístic i no lingüístic.

El segon eix comporta el desenvolupament de procediments que promoguen una reflexió raonada, crítica, personal i col·lectiva al voltant dels textos i el llegat material i immaterial de la civilització hel·lènica i la contribució d'aquesta a la cultura, la societat, la política i la identitat europea.

Després de les competències específiques es presenten els sabers bàsics (conceptuals, actitudinals i procedimentals) organitzats en quatre blocs que es presenten des de dues perspectives diferents: lingüística i cultural. L'ordre dels blocs no respon a cap jerarquia d'importància. Els quatre blocs són els següents:

El primer tracta del sistema de la llengua grega amb l'estudi de la morfologia i sintaxi de manera seqüencial i acumulativa en els dos cursos en els quals s'imparteix. L'objectiu és descobrir la llengua grega per mitjà del paral·lelisme gramatical amb la llengua llatina i amb altres llengües conegudes per l'alumnat. En aquest bloc es treballa la interpretació, producció i traducció de textos grecs graduats al nivell de l'alumnat.

El segon se centra en el grec com a llengua i el plurilingüisme, amb la finalitat de descobrir la petjada d'aquest en altres llengües modernes. En aquest bloc es treballen principalment les etimologies gregues mitjançant la comparació dels termes d'origen grec amb altres llengües del repertori individual de l'alumnat, sense oblidar la intermediació amb el llatí. D'aquesta manera, es pretén que l'alumnat amplie el cabal lèxic i en faça un ús més precís en diferents situacions comunicatives.

El tercer bloc està dedicat a la literatura grega, l'objectiu primordial de la qual és despertar en l'alumnat l'interés per conèixer la literatura clàssica i la influència d'aquesta, i promoure'n la lectura com a font de plaer i de coneixement del món.

En el quart bloc es treballen els aspectes culturals i patrimonials del món grec, la influència en el món romà i la pervivència hui dia. S'estudien conceptes com la democràcia, l'oratoria, la mitologia, la història, la societat, la vida quotidiana, entre altres, i la influència d'aquests en les manifestacions artístiques i culturals. També es tracta el patrimoni material i immaterial de la cultura hel·lenica que facilita la comprensió i posada en valor d'aquesta herència i de les arrels de la cultura europea.

Les situacions d'aprenentatge tenen com a principal objectiu promoure l'adquisició i desenvolupament de les diferents competències específiques de la matèria, si bé es recomana plantejar-les amb un enfocament interdisciplinari i coordinar l'ensenyament del grec amb el de la llengua i cultura llatines, si l'alumnat cursa ambdues matèries.

Finalment, s'estableixen els criteris d'avaluació amb els quals es valora el progrés de l'alumnat respecte a les competències específiques de la matèria. En suma, les matèries Grec I i II contribueixen a aconseguir el perfil d'eixida de l'alumnat al final del Batxillerat, i promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències clau necessàries per a enfrontar els reptes i desafiaments del segle XXI.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Analitzar els elements bàsics de la llengua grega, i identifica i reflexionar sobre el funcionament lingüístic a través de la comparació amb el llatí i amb les llengües conegudes per l'alumnat.

2.1.1. Descripció de la competència

Amb l'adquisició d'aquesta competència es pretén que l'alumnat entenga de manera progressiva la vinculació estreta en el funcionament gramatical i sintàctic de la llengua grega amb la llatina, de manera que mitjançant l'analogia i la comparació entre ambdues pugui comprendre amb més facilitat el funcionament d'aquestes, el concepte de flexió i les construccions més característiques, així com aconseguir un coneixement essencial de la fonologia, morfologia, sintaxi i lèxic de la llengua grega.

D'aquesta manera, l'alumnat aconsegueix activar aquests sabers bàsics de caràcter lingüístic com a eina per a la comprensió i no com a fi, i arribar a entendre la llengua com una entitat viva i no com la suma abstracta de diferents elements com són el vocabulari i la gramàtica.

Amb l'aprofundiment en la comprensió del funcionament gramatical de la llengua grega, l'alumnat aconsegueix una reflexió personal sobre la seua pròpia llengua, aprèn a manejar termes metalingüístics i amplia el repertori lèxic, la qual cosa comporta el desenvolupament de la seua maduresa i autonomia personal, i afavoreix les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe.

Per al primer curs es considera oportú el maneig dels elements bàsics del sistema lingüístic a nivell nominal, pronominal, verbal i oracional, i comparar-lo amb la llengua llatina. En el segon curs, a més de la consolidació de tot l'anterior, es recomana l'aprofundiment en les excepcions de la flexió nominal i pronominal, en els aspectes més complexos de la conjugació verbal, personal i no personal, i els de la sintaxi oracional. Així, mitjançant aquesta competència, es pretén que al final del primer curs l'alumnat valore la importància del grec com a mitjà de transmissió de cultura tant oral com escrita. I al final del segon, que aprecie la diversitat lingüística i s'interesse per l'adquisició d'altres llengües estrangeres com a mitjà d'enriquiment personal i professional.

2.2. Competència específica 2

Identificar i valorar els principals elements lèxics grecs, els canvis i el llegat d'aquests en les llengües conegudes per l'alumnat, a través de l'aprenentatge de l'etimologia, els hel·lenismes, els neologismes, la composició i la derivació, tant de vocabulari quotidià com especialitzat.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència, aplicada des d'un enfocament plurilingüe, ajuda l'alumnat a ampliar el vocabulari de les llengües que coneix, ja que les relaciona entre si per mitjà de la identificació dels lexemes, prefixos i sufixos que conformen les paraules, i a analitzar els possibles canvis que s'hagen produït de manera diacrònica a nivell fonètic, morfològic o semàntic.

D'altra banda, contribueix a millorar la comprensió lectora i l'expressió oral i escrita de l'alumnat en llengües romàniques o no romàniques, de manera que pot identificar i explicar la base etimològica d'una paraula, deduir el significat de neologismes o termes de llenguatge especialitzat, així com crear famílies lèxiques.

D'aquesta manera, s'impulsa un aprenentatge interconnectat i deductiu, descobrint i valorant el paper de la llengua grega en la formació de les llengües romàniques i la contribució d'aquestes en aquelles més allunyades per mitjà del vocabulari específic de diversos camps científics i tècnics.

Aquesta competència afavoreix el respecte per la diversitat lingüística i promou l'interès per altres cultures per a construir una identitat europea, a més de promoure les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe.

Al final del primer curs es pretén que l'alumnat aplique les normes bàsiques d'evolució fonètica que permeten trobar les relacions lèxiques dels ètims grecs en les llengües del repertori individual. Al final del segon curs, ha d'haver aconseguit una major sistematització de la formació de derivats nominals i verbals en el mateix grec i en les llengües que coneix, tenint en compte l'ús de la composició, prefixos i sufixos per a inferir-ne el significat.

2.3. Competència específica 3

Argumentar, interpretar, traduir i produir textos grecs, escrits i orals, de dificultat graduada a partir d'estratègies de deducció i inducció utilitzant el context lingüístic, històric, social i polític.

2.3.1. Descripció de la competència

L'adquisició d'aquesta competència permet a l'alumnat la comprensió i l'expressió oral i escrita en llengua grega partint de textos de dificultat progressiva i contextualitzats des del punt de vista històric, polític, social i cultural, ja que la lectura de textos grecs implica un context allunyat de l'experiència personal.

Per aquest motiu, és necessari usar eines d'interpretació que col·laboren a desenvolupar l'autonomia de l'alumnat a l'hora de llegir els textos, tant adaptats com originals, fugint de l'interès excessiu per l'anàlisi i desxifratge d'unitats gramaticals en lloc de valorar la comprensió global del text.

La comprensió i la interpretació de textos grecs permet a l'alumnat consolidar els coneixements adquirits en altres matèries i relacionar-los de manera que valore la cultura hel·lènica com un dels pilars de la civilització occidental. Al seu torn, ser conscients d'aquesta vinculació impulsa la seua autoestima i li permet l'emissió de judicis de valor argumentats.

Mitjançant aquesta competència específica es valora la importància de la cerca de fonts primàries adequades per a obtenir informació i es descobreix la pervivència i adaptació d'elements lingüístics i culturals del món hel·lè en el nostre present. També es potencien, alhora,

les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe, a més de la digital i la ciutadana, en valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat.

El desenvolupament competencial d'aquest apartat ha d'observar atentament una gradació i progrés adequats. En el primer curs l'alumnat hauria d'aconseguir llegir, traduir, comprendre textos senzills i adaptats que es corresponguen amb els elements gramaticals treballats en la competència 1 i comprendre i produir missatges orals en grec com a manera de reforçar l'aprenentatge lingüístic per mitjà de l'oralitat reconeixent la importància del grec com a vehicle de transmissió de cultura i comunicació. En el segon, interpretar i traduir textos adaptats i originals de diferents gèneres literaris amb una anàlisi valorativa de la versió que permeta considerar l'error com a motor de l'aprenentatge.

2.4. Competència específica 4

Identificar i valorar les contribucions del món grec en l'origen de la democràcia i de la ciutadania europea, i relacionar críticament el present i el passat.

2.4.1. Descripció de la competència

Les matèries Grec I i II no sols comporten l'estudi de la llengua, sinó també de la cultura per a poder contextualitzar-la, per la qual cosa amb aquesta competència es pretén que l'alumnat analitze les principals característiques de la civilització grega, les relacione amb la nostra cultura actual i valore la importància de l'herència hel·lènica en la nostra ciutadania democràtica europea.

Aquesta anàlisi ha de promoure en l'alumnat estratègies de reflexió i inferència que potencien el seu desenvolupament personal i judici crític, ja que requereixen una anàlisi valorativa sobre el llegat grec, una investigació argumentada en fonts tant analògiques com digitals, un diàleg respectuós davant aspectes hui dia ja superats i una valoració aliena al presentisme.

Mitjançant l'estudi de textos grecs, l'alumnat podrà percebre la referència constant a la cultura grega i descobrir la immensa aportació d'aquesta a la identitat europea.

Al final del primer curs, l'alumnat serà capaç de reflexionar sobre la influència i llegat de la cultura grega en la civilització romana, en l'occidental i en el seu entorn més pròxim, i presentar continguts en diversos formats. Al final del segon curs, aprofundirà en la importància dels gèneres literaris en les manifestacions culturals posteriors, per mitjà d'investigacions senzilles de temes monogràfics. En ambdós cursos aquesta competència fomenta el debat respectuós cap a altres cultures i maneres de vida.

2.5. Competència específica 5

Identificar i valorar el patrimoni, material i immaterial, de la civilització grega com a font de saber i d'inspiració de diferents manifestacions culturals.

2.5.1. Descripció de la competència

Mitjançant aquesta competència l'alumnat aprén a reconèixer i valorar la presència grega, material i immaterial, com a part dels senyals d'identitat europea, mitjà transmissor de coneixement i font d'inspiració d'altres manifestacions culturals al llarg de la història.

Es pretén, així, despertar el seu interès i la preocupació per la conservació i comprensió d'aquest patrimoni per a poder gaudir-ne tant en el present com en generacions futures, utilitzant recursos analògics i digitals.

L'estudi i el contacte directe o virtual amb aquests elements patrimonials en museus, jaciments arqueològics o viatges culturals constitueix per a l'alumnat un exercici d'anàlisi i reflexió que permet entendre millor el seu entorn històric i patrimonial d'una manera més crítica i precisa.

D'aquesta manera, l'alumnat adquireix el bagatge necessari per a comprendre les arrels gregues de la nostra manera de ser i de pensar i les pren com a referència per a comprendre millor el món actual.

Al final del primer curs, s'espera que l'alumnat identifique i valore la influència del món grec en la península Ibèrica i a la Comunitat Valenciana per mitjà d'activitats que fomenten el respecte a la cultura i valors d'altres civilitzacions. Al final del segon, l'alumnat reconeixerà, a més, la importància de la tradició grega com a font d'inspiració en les manifestacions culturals i artístiques posteriors per mitjà de senzilles investigacions de caràcter científic.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els sabers bàsics de Grec I i II s'orienten des de la perspectiva lingüística i sociocultural a la consecució de les competències específiques esperades en el pla lingüístic i del coneixement crític d'un passat que té una gran empremta en la vida diària de la nostra societat.

Els sabers s'estructuren en quatre blocs que reparteixen els continguts entre els dos cursos. Tractant-se d'una llengua és evident que els sabers, igual que succeeix amb les competències específiques, estan interconnectats, per la qual cosa la manera de presentar-los no pressuposa una jerarquia o ordre preestablits en el seu abordatge, sinó que estan oberts a l'ordenació que cada docent considere més oportuna.

Aquests sabers, tant en el pla lingüístic com en el cultural, són compartits en bona part amb les matèries de llengua, sobretot Valencià i Castellà, i també amb les d'Història de l'Art, Literatura Universal, Filosofia i Història de la Filosofia.

El primer bloc, Sistema de la llengua grega, es divideix en dos subgrups, Estructura de la llengua grega i Textos grecs i la interpretació, traducció i producció d'aquests.

El primer, Estructura de la llengua grega, recull tots els elements necessaris per a aconseguir la competència lingüística requerida. Els sabers es distribueixen entre els dos cursos tenint en compte la continuïtat necessària de tots dos. Els sabers del primer curs doten l'alumnat de les eines necessàries per a abordar textos i enunciats propis de dificultat bàsica, mentre que els del segon any aprofundeixen en les peculiaritats i característiques específiques de nivells de llengua més elevats i de gèneres literaris específics.

El segon, Textos grecs i la interpretació, traducció i producció d'aquests, presenta sabers que continuen els del bloc anterior i proporcionen a l'alumnat les destreses necessàries per a accedir a la traducció, comprensió i producció de textos i enunciats de manera oral i escrita. Les estratègies per a l'anàlisi, traducció, comprensió i expressió del grec a les llengües d'ús de l'alumnat, i viceversa, s'orientaran a l'adquisició de les competències específiques de caràcter lingüístic. Hauran d'estar connectades necessàriament amb les de caràcter sociocultural i històric, la qual cosa expressa de manera clara la relació estreta de totes competències i tots els sabers que componen la matèria. Per això, aquest apartat està orientat fonamentalment als sabers procedimentals i actitudinals que desenvolupen les competències específiques corresponents.

El segon bloc, El grec i el plurilingüisme: ètims, derivació, composició i hel·lenismes té com a focus la relació i l'anàlisi justificades de la llengua grega respecte al repertori lingüístic de l'alumnat. D'aquesta manera, l'alumnat aprofundeix en els sabers i anàlisis metalingüístiques, la qual cosa permet, al seu torn, una millora substancial en les llengües d'ús habitual en el vocabulari i la comprensió. És en aquest bloc en el qual es troba la major interconnexió amb les competències específiques d'altres llengües d'ús de l'alumnat.

El bloc tercer, Literatura grega: gèneres literaris i autors, aborda les obres de diferents gèneres i autors que han suposat una fita en el desenvolupament cultural europeu. En un primer moment, es presentaran les peculiaritats de la producció literària clàssica, com a forma

d'expressió pròpia de l'època i les connexions de la literatura grega amb la llatina. A partir d'ací, s'anirà aprofundint en cadascun dels gèneres i èpoques posant l'accent en aquells autors i obres que hagen tingut una major transcendència per a la literatura europea.

El quart bloc, Grècia i la seua pervivència, es compon de dos subgrups, que engloben els sabers relacionats amb els aspectes històrics, socioculturals i patrimonials més importants i necessaris per a la comprensió correcta de la cultura i la llengua gregues.

El primer, Grècia i la seua pervivència, se centra en els continguts geogràfics, històrics i socioculturals més destacats del món grec necessaris per a dotar l'alumnat del context necessari que afavorisca la comprensió dels textos que es treballen en els blocs anteriors. En qualsevol cas, s'haurà de tindre una visió de conjunt fonamental i clara de la història i evolució de la societat hel·lena.

El segon, Grècia i el seu llegat, tracta totes les qüestions relatives a l'herència del món grec que abasta des de l'arquitectura a l'organització social i la petjada de la cultura grega des de l'antiguitat fins als nostres dies en el món occidental. Per mitjà de tot això, l'alumnat adquireix una consciència crítica dels elements que formen el nostre model de convivència actual basat en el respecte a altres cultures i maneres de vida, però sense oblidar els elements que li són propis. Aquest bloc presenta una connexió clara amb les competències específiques i els sabers associats de matèries com a Història d'Espanya, Història de l'Art, Literatura Universal, Literatura Universal, Filosofia i Història de la Filosofia.

3.2. Bloc 1: SISTEMA LENGUA GREGA

ESTRUCTURA LENGUA GREGA. CE1 i CE2	1r BATX	2n BATX
Abecedari, pronunciació i accentuació de la llengua grega.	X	
Tipus de paraules: variables i invariables.	X	
Concepte de la llengua flexiva: nominal i pronominal.	X	
Peculiaritats de la declinació grega.		X
Conjugació: El verb grec.	X	X
Els casos i els usos d'aquests.	X	
La concordança i l'ordre de paraules.	X	
L'oració: simples i compostes.	X	X
Formes nominals del verb.	X	X

TEXTOS GRECS I LA INTERPRETACIÓ, TRADUCCIÓ I PRODUCCIÓ D'AQUESTS. CE1, CE2 i C3	1r BATX	2n BATX
Estratègies d'interpretació i traducció, errors freqüents i tècniques per a evitar-los.	X	X
Recursos estilístics freqüents i la relació d'aquests amb el contingut del text.		X
Estratègies i eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives, per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació.	X	X
Acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge i actitud positiva de superació.	X	X
Importància de la influència del grec en les llengües del repertori individual de l'alumnat.	X	
Recursos analògics i digitals per a l'adquisició de llengües: Portfolio europeu de les llengües (PEL), imatges, glossaris, diccionaris, etc.	X	X

Estratègies, eines i tècniques de retroversió de textos.	X	X

3.3. Bloc 2: EL GREC I EL PLURILINGÜISME

ÈTIMS, DERIVACIÓ, COMPOSICIÓ I HEL·LENISMES. CE 2	1r BATX	2n BATX
Origen i evolució dels sistemes d'escriptura. L'alfabet grec.	X	
Regles de transcripció de l'alfabet grec a la llengua d'ensenyament.	X	
Formants grecs (lexemes, sufixos i prefixos) en paraules de la llengua d'ensenyament i en termes específics de les ciències i la tècnica.	X	X
Hel·lenismes i tecnicismes d'ús freqüent, integrats en les llengües modernes i l'ús d'aquests en diferents tipus de textos (literaris, periodístics, publicitaris...).	X	
Influència del grec en les llengües d'ensenyament i en la resta de llengües que conformen el repertori lingüístic individual de l'alumnat.	X	X
Lèxic específic bàsic per a la reflexió sobre la comunicació, la llengua i l'aprenentatge d'aquesta	X	X
Interés per conèixer el significat etimològic de les paraules i la importància de l'ús adequat del vocabulari com a instrument bàsic en la comunicació.	X	X
Valoració de la importància del grec per a la comprensió i expressió correctes en les diferents llengües del seu repertori lingüístic individual.	X	X
Respecte per la diversitat lingüística.	X	X
Bibliografia i bibliografia web (lexicografia, repertoris, glossaris) en l'estudi i aprenentatge de la llengua grega com a base en la consolidació d'altres llengües estrangeres.	X	X

3.4. Bloc 3: LITERATURA GREGA

GÈNERES LITERARIS I AUTORS. CE4 i CE5	1r BATX	2n BATX
Principals gèneres literaris, obres i autors grecs: importància i influència en expressions artístiques posteriors.		X
La llengua grega com a principal via de transmissió del món clàssic.	X	
Pervivència dels temes, motius i tradicions de la literatura grega en la producció cultural europea.		X
Analogies i diferències entre els gèneres literaris grecs i els de la literatura actual.		X
Interés cap a la literatura i la lectura d'aquesta com a font de plaer i de coneixement del món.		X
Respecte a l'autoria de les fonts d'informació consultades.	X	X

3.5. Bloc 4: GRÈCIA I LA SEUA PERVIVÈNCIA

GRÈCIA I LA SEUA CULTURA. CE 4 i C5	1r BATX	2n BATX
Principals aspectes geogràfics i etapes històriques del món grec	X	

relacionats amb la comprensió de l'evolució d'Europa.		
El món grec i la mar.	X	
Evolució històrica de l'organització social de Grècia com a part essencial de la història i cultura de la societat actual.	X	
Aspectes fonamentals de la vida quotidiana i cultura gregues en la conformació de la nostra identitat com a societat i anàlisi crítica d'aquests.	X	
Respecte per la diversitat cultural.	X	X
Interés per conèixer l'evolució cultural a través de l'estudi de la civilització grega.	X	X
Tècniques bàsiques de cerca i tractament de la informació històrica i geogràfica mitjançant les TIC.	X	X
Estratègies de creació pròpia, individuals o en grup, d'investigació sobre aspectes de la història i geografia grega fent ús de fonts d'informació fiables i de les noves tecnologies.	X	X
Estratègies i eines (analògiques i digitals) per a relacionar, comentar i interpretar el passat i el present a partir dels coneixements adquirits i de la pròpia experiència.	X	X

GRÈCIA I EL SEU LLEGAT. CE4 i CE5	1r BATX	2n BATX
Relació de Grècia amb cultures antigues i la seua aportació a la cultura i al pensament de la societat occidental.	X	
Les representacions i festivals teatrals, evolució i pervivència en l'actualitat.	X	
Les competicions atlètiques i la pervivència d'aquestes en l'actualitat.	X	
L'educació en l'antiga Grècia: els models educatius d'Atenes i Esparta i la comparació amb els sistemes actuals.	X	
Les institucions polítiques gregues i la influència i pervivència d'aquestes en el sistema polític actual.	X	
Exemples rellevants de la influència de la mitologia clàssica en manifestacions artístiques i literàries.		X
Petjades de la presència grega en la península Ibèrica.	X	
Comparació i anàlisi contextualitzada d'aspectes de la societat grega relacionats amb els principals reptes del segle XXI.	X	
La importància del discurs públic per a la vida política i social.		X
Interés per conèixer l'origen grec de moltes de les nostres tradicions, costums i manifestacions culturals.	X	X
Estratègies de creació pròpia individuals o grupals sobre el llegat de la cultura grega, fent ús de fonts d'informació fiables i de les noves tecnologies.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

Les situacions d'aprenentatge de les matèries Grec I i II vinculen les competències específiques de l'assignatura amb les competències clau i els desafiaments del segle XXI i descobreixen la pervivència de la llengua i la cultura gregues en la realitat de l'alumnat.

La transversalitat, el paral·lelisme amb el llatí i la interdisciplinarietat han de ser eixos primordials en el procés d'aprenentatge del grec, que vinculen els coneixements de l'alumnat amb les competències específiques de la matèria. D'aquesta manera es potencia la connexió

directa de la llengua i cultura hel·lenes amb altres matèries lingüístiques d'àmbit històric o científic.

Per l'estudi d'aquestes es recomana un ensenyament actiu i gradual que promoga l'ús d'estratègies d'aprenentatge que afavorisquen la possibilitat d'aprendre gaudint amb activitats, jocs, tallers i reptes didàctics que potencien la motivació, la creativitat, la capacitat de superació i el desenvolupament personal de l'alumnat. S'aconsellen activitats didàctiques que fomenten els treballs de recerca, individuals i cooperatius, que ajuden a estimular la reflexió i l'argumentació de l'alumnat, a més del seu esperit crític. Així mateix, es recomanen activitats de reforç, de recuperació i d'ampliació que ajuden a afermar les competències específiques.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, i s'assegurarà que no existisquen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge, per a això el docent haurà de tindre el paper de guia i promotor del progrés personal de l'alumnat mitjançant la selecció de recursos didàctics adequats que inciten a la reflexió sobre el funcionament de la llengua i la cultura gregues. Convé que aquests recursos s'adapten als diferents ritmes d'aprenentatge, respectant la diversitat de l'alumnat, incentivant l'afany de superació i promovent la capacitat investigadora i argumentativa.

S'incorporaran activitats que estimulen l'interés i l'hàbit de la lectura, de l'expressió oral i escrita amb exposicions orals, recomanacions de llibres adequats al seu nivell i redacció de treballs individuals i en equip.

Per a l'estudi dels blocs de la llengua grega es recomana un mètode inductiu-contextual, a través del qual l'alumnat descobreixca els continguts gramaticals emprant el criteri de freqüència, el context i la comparació amb altres llengües per a comprendre'ls. Així mateix, per a descobrir el significat de paraules o d'ètims s'utilitzaran il·lustracions, famílies lèxiques, jocs i de nou el context. Finalment, es recomana la realització d'exercicis que servisquen per a consolidar els nous aspectes gramaticals estudiats.

En l'apartat del sistema lingüístic s'intentarà relacionar el grec amb el llatí i amb el repertori lingüístic de l'alumnat, de manera que es descobrisquen les analogies i diferències entre la llengua parlada en el món hel·lè amb les conegudes i empleades pel discent.

El Marc europeu comú de referència recomana en les competències lingüístiques que l'aprenentatge de les llengües potencie els conceptes de comprensió i expressió tant oral com escrita, així com la interpretació, traducció i retroversió de textos adaptats. D'aquesta manera, es fomentaran les pràctiques orals i escrites en grec dins l'aula, fent ús de frases, expressions i textos senzills, adaptats o originals. A més es promouran activitats de comprensió, anàlisi i desenvolupament mitjançant exercicis d'autocorrecció que servisquen per a consolidar coneixements i destreses.

Quant al bloc de literatura grega (principalment en segon curs de Batxillerat), s'estudiarà la producció literària del món hel·lè mitjançant la lectura de passatges en llengua original o d'obres adaptades perquè l'alumnat pugui incrementar el seu interès per la lectura. També es posarà en relleu la influència de les obres i dels tòpics literaris grecs en els autors clàssics llatins i en les produccions de les literatures posteriors.

Pel que respecta al bloc de la cultura grega i la pervivència d'aquesta, es treballarà amb activitats de recopilació i sistematització que estimulen la reflexió i el pensament crític. Per a això, es partirà dels coneixements geogràfics i històrics fonamentals i del llegat per a arribar a una major comprensió del passat, i evitar judicis de valor basats en el presentisme.

Es promourà la realització de tallers didàctics que ajuden a aplicar processos d'anàlisi, observació i experimentació adequats als continguts per a posar en relleu la importància de l'aprenentatge en el seu desenvolupament personal i afavorir el descobriment, la investigació, l'esperit emprenedor i la iniciativa personal.

L'estudi de la llengua i cultura gregues desenvolupa en l'alumnat opinions personals respectuoses sobre la diversitat lingüística i la manera de vida en uns altres temps i cultures, que aprèn d'aquesta manera a relacionar el funcionament de la llengua parlada pels antics grecs amb el llatí i amb les del repertori lingüístic personal, a més de reconèixer que el coneixement del món hel·lè l'ajuda a interpretar el món actual.

5. Criteris d'avaluació

CE1. Analitzar els elements bàsics de la llengua grega, identificant i reflexionant sobre el funcionament lingüístic a través de la comparació amb el llatí i amb les llengües conegudes per l'alumnat.

1r BATX	2n BATX
1.1. Identificar i analitzar els aspectes morfològics elementals del grec (declinacions i conjugacions) en frases i textos de dificultat graduada en textos clàssics d'autors llatins.	1.1. Identificar i analitzar en profunditat els aspectes morfològics del grec (excepcions i irregularitats de la declinació i conjugació) en textos clàssics d'autors grecs.
1.2. Distingir i analitzar els aspectes sintàctics fonamentals del grec en frases i textos de dificultat graduada.	1.2. Distingir i analitzar en profunditat els aspectes sintàctics del grec en textos clàssics.
1.3. Reconèixer i ajustar adequadament els casos de concordança morfològica i sintàctica tenint en compte la classificació i el context oracional.	1.3. Reconèixer i classificar les oracions i les construccions sintàctiques gregues en textos clàssics d'autors hel·lens.
1.4. Identificar els temps verbals grecs més usuals en els textos tenint en compte la classificació i el context oracional.	1.4. Utilitzar de manera precisa la formació i funció de les formes personals i no personals del verb grec en textos clàssics.
1.5. Valorar la importància del grec com a mitjà de transmissió de cultura i la comunicació escrita i oral.	1.5. Valorar la llengua grega com a mitjà per a la comprensió i coneixement de l'origen de moltes paraules del lèxic de l'alumnat i com a porta d'accés a un vocabulari més específic de naturalesa filosòfica o científica.

CE 2. Identificar i valorar els principals elements lèxics grecs, els canvis i el llegat d'aquests en les llengües conegudes per l'alumnat, a través de l'aprenentatge de l'etimologia, els hel·lenismes, els neologismes, la composició i derivació, tant de vocabulari quotidià com especialitzat.

1r BATX	2n BATX
2.1. Fer un ús pertinent dels hel·lenismes i els tecnicismes més comuns en un context adequat, utilitzant la transcripció fonètica.	2.1. Conèixer i aplicar les regles fonamentals per a deduir l'evolució de les paraules gregues a les llengües cooficials de la Comunitat Valenciana
2.2. Identificar i sistematitzar la presència d'ètims grecs en les llengües romàniques i altres llengües del repertori lingüístic de l'alumnat.	2.2. Manejar adequadament els mecanismes de derivació i composició en les llengües conegudes per l'alumnat.
2.3. Deduir el significat etimològic d'un terme, servint-se de la comparació amb altres llengües del seu repertori.	2.3. Inferir el significat d'alguns tecnicismes i neologismes aplicant els principals fonaments de la derivació i composició amb elements grecs.
2.4. Explicar la relació del grec amb les llengües modernes utilitzant els coneixements lingüístics del repertori de l'alumnat.	2.4. Adoptar una actitud de respecte cap a la diversitat com a riquesa cultural i lingüística reflexionant sobre els estereotips lingüístics.

CE3. Argumentar, interpretar, traduir i produir textos grecs, escrits i orals, de dificultat graduada a partir d'estratègies de deducció i inducció utilitzant el context lingüístic, històric, social i polític.

1r BATX	2n BATX
3.1. Aplicar els principals elements del sistema de la llengua grega per a la comprensió i expressió oral i escrita d'aquesta.	3.1. Aplicar els coneixements sobre elements i construccions morfològiques i sintàctiques regulars i irregulars en la interpretació i traducció de textos clàssics.
3.2. Llegir textos i comprendre missatges (orals i escrits) de dificultat graduada en grec.	3.2. Ajustar el significat dels termes grecs tenint en compte la informació proporcionada en els textos i utilitzant els suports necessaris per a la seua traducció.
3.3. Produir frases o textos senzills escrits i orals en grec, individualment o en grup, utilitzant les estructures i el lèxic apresos.	3.3. Llegir passatges i textos d'autors clàssics i posar-los en el context de la literatura grega.
3.4. Interpretar i traduir frases o textos grecs adaptats i de dificultat graduada, fent ús de tots els recursos i estratègies apreses.	3.4. Interpretar i traduir textos d'autors hel·lens adaptats o originals de diferents gèneres literaris, i apreciar les semblances i coincidències amb altres llengües conegudes.
3.5. Valorar la importància del grec com a mitjà de transmissió de cultura i la comunicació escrita i oral.	3.5. Reflexionar sobre les pròpies traduccions proposant i argumentant els canvis a partir de la reflexió lingüística.

CE4. Identificar i valorar les contribucions del món grec en l'origen de la democràcia i de la ciutadania europea, relacionant críticament el present i el passat.

1r BATX	2n BATX
4.1. Identificar i debatre sobre els principals esdeveniments polítics, històrics i socials de la civilització hel·lena i relacionar-los amb la situació sociopolítica europea actual utilitzant fonts clàssiques i actuals.	4.1. Identificar i reflexionar sobre els elements essencials dels gèneres literaris grecs amb la finalitat de reconèixer les estructures bàsiques d'aquests i contrastar-los amb textos de la literatura actual.
4.2. Reconèixer la influència de la mitologia clàssica com a font d'inspiració de manifestacions literàries i artístiques.	4.2. Revisar la presència d'elements de la mitologia clàssica en la literatura actual.
4.3. Elaborar i presentar continguts propis en diversos formats mitjançant la recerca d'informació adequada.	4.3. Planificar i realitzar senzilles investigacions en formats analògics o digitals sobre les contribucions de la cultura hel·lena, utilitzant diverses fonts d'informació.
4.4. Expressar respectuosament opinions argumentades sobre la importància de la multiculturalitat per al desenvolupament de la societat.	4.4. Argumentar i debatre respectuosament sobre la importància de la cultura grega per al desenvolupament d'una societat democràtica i global.

CE5. Identificar i valorar el patrimoni, material i immaterial, de la civilització grega com a font de saber i d'inspiració de diferents manifestacions culturals.

1r BATX	2n BATX
5.1. Explorar la presència del llegat grec en l'entorn i localitzar exemples de la pervivència de l'antiguitat clàssica en la seua vida	5.1. Investigar sobre el llegat patrimonial en l'art i la cultura heretat de la civilització grega.

quotidiana.	
5.2. Valorar la presència de referents patrimonials arqueològics, arquitectònics i artístics grecs a la Comunitat Valenciana i en la península Ibèrica.	5.2. Identificar i explicar la importància de la tradició grega com a font d'inspiració en les manifestacions culturals i artístiques posteriors.
5.3. Dissenyar, planificar i realitzar activitats orientades al coneixement i l'estima de les manifestacions culturals del passat grec.	5.3. Dissenyar, planificar i realitzar activitats sobre el llegat de la literatura grega per a percebre'n la presència en la nostra cultura actual.
5.4. Mostrar respecte per les expressions culturals i els valors cívics del nostre passat com un element significatiu de la nostra identitat.	5.4. Mostrar interès i respecte pel descobriment i posada en valor del llegat grec per a indagar sobre la vigència d'aquest en el món actual.

ESBORRANY

HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

1. Presentació

La matèria Història de la Filosofia assumeix el salt qualitatiu en el grau d'abstracció que suposava la matèria de Filosofia de 1r de Batxillerat i li dona projecció històrica rastrejant el procés pel qual s'ha anat gestant i desenvolupant la història de les idees.

Així, l'estudi de l'evolució històrica dels interrogants que la filosofia planteja desenvolupa en l'alumnat la capacitat crítica i l'allunya dels discursos dogmàtics i fal·laços que postulen com a veritats ahistòriques a partir del reconeixement i de l'estudi de les idees de persones diverses en diferents cultures i moments històrics. Entendre les aportacions de les teories de la història de la filosofia a la comprensió dels conflictes actuals enforteix i millora la capacitat de l'alumnat per a conèixer, valorar i respectar la cultura i la història. A més, porta a reconèixer la diversitat d'idees i la pluralitat de plantejaments com a elements fonamentals de la ciutadania democràtica i participativa, i distancia de les postures totalitàries que la falta de sentit històric produeix.

Aquesta aproximació històrica als problemes dona una major amplitud i profunditat al treball de les capacitats que promouen en l'alumnat una ciutadania global responsable, compromesa i respectuosa i que li permeten enfrontar els desafiaments del segle XXI. La capacitat de reflexionar de manera crítica tant sobre un mateix com sobre la situació de les altres persones, d'identificar situacions d'injustícia i fer una anàlisi ètica que porte a un compromís de canvi, de combatre les desigualtats a partir de la comprensió de la naturalesa humana, de construir una convivència pacífica basada en els drets humans, de promoure societats justes i democràtiques a partir de la comprensió de les estructures socials i polítiques en són algunes i s'amplien des de la perspectiva històrica perquè permeten comprendre l'origen i evolució dels interrogants i accedir a reflexions i idees que d'una altra manera no estarien al seu abast. Tot això consolida la maduresa personal i social de l'alumnat i contribueix al desplegament de les competències clau.

L'objectiu primordial d'aquesta matèria és recórrer el camí que han fet les preguntes i respostes que han sorgit de les qüestions fonamentals que es planteja l'ésser humà. Preguntes i respostes referides als diferents plantejaments sobre l'univers, la naturalesa o el mateix ésser humà, així com al coneixement i als valors que orienten la nostra acció, i que, encara que, en essència, són les mateixes, han anat variant al llarg de la història del pensament, s'han formulat de manera diferent i s'han presentat d'acord amb les inquietuds i novetats de cada època. Però en aquest recorregut s'imposa una mirada crítica al conjunt de plantejaments que han ignorat moltes contribucions d'autories considerades menors o pertanyents a altres tradicions de pensament.

Complir aquest objectiu és, per tant, imprescindible per a la consecució de la maduresa personal, social i professional de l'alumnat. L'observació de la relació de diàleg que s'estableix entre les diferents idees, i entre diferents aspectes de la cultura, comporta també l'observació del procés de formació de la xarxa mental amb la qual pensem, sentim, desitgem i actuem. Per tant, el desenvolupament de la matèria, en comptes de consistir en la mera exposició erudita de coneixements, ha de representar un exercici de descobriment del fet que les idees i els valors que ens han sigut llegats també són els fonaments de la manera de ser i de fer de l'alumnat.

Per a aconseguir aquest objectiu, l'alumnat ha de ser capaç de desenvolupar unes competències específiques que són una ampliació de les que ja s'han treballat en primer de Batxillerat. La primera d'aquestes competències té a veure amb la historicitat del saber filosòfic i amb el treball crític de les fonts. A partir d'aquest treball directe amb els textos de les autores i dels autors de la història de la filosofia es desenvolupen totes les competències del treball filosòfic. L'alumnat ha de ser capaç de seleccionar i tractar la informació des d'una perspectiva crítica per a desenvolupar la reflexió. A més, una vegada analitzades i treballades les idees a

través de la lectura crítica dels textos, l'alumnat ha de ser capaç d'explicar amb claredat el contingut d'aquestes teories i posar-les en relació amb problemes actuals mitjançant arguments construïts correctament. La lectura crítica, la perspectiva històrica i la posada en diàleg de diverses teories i moments històrics, porta al qüestionament de la legitimitat d'allò que se'ns ha transmés com a canònic i a la visibilització de veus, idees i teories silenciades o apartades. Així, s'aprofundirà en els procediments d'indagació filosòfica, en el coneixement de les diferents concepcions de la història del pensament que ens han arribat com a més rellevants i en les relacions d'oposició i complementarietat respecte a la resta d'idees filosòfiques i manifestacions culturals. La novetat és la consideració de la variabilitat històrica que ha conformat les idees i creences que l'alumnat té per a pensar-se a si mateix i al món que l'envolta. La història de la filosofia, per tant, no es pot deslligar de les expressions i fenòmens socials, polítics, científics o religiosos que han generat el context en el qual es desenvolupen les idees predominants en una etapa determinada i que es posen en relació dialògica amb les de les èpoques anteriors i posteriors. Així, en entendre teories i controvèrsies filosòfiques que s'han generat al llarg de la història del pensament occidental, l'alumnat adopta una posició crítica i dialogant davant la complexitat dels problemes i reptes del present.

Els sabers bàsics de la història de la filosofia s'han organitzat en quatre blocs: Antiga, medieval, moderna i contemporània. En cadascun es plantegen els principals temes dels debats i preocupacions filosòfiques de l'època i s'incorporen, en alguns casos, noms de figures que es consideren especialment rellevants en aquests debats. No pretén aquest plantejament tancar la porta a altres veus i reflexions, sinó establir les que són bàsiques i necessàries i que no poden faltar en l'aproximació de l'alumnat a l'estudi de la tradició filosòfica. Els problemes que s'han assenyalat com a essencials en aquests sabers guarden una relació directa amb preocupacions actuals que afecten la vida quotidiana de l'alumnat. Aquest plantejament intenta acostar la mirada de l'alumnat als reptes del present que es projecten cap al futur des de la comprensió de la història i l'arrel dels problemes plantejats. Pretén, també, promoure la comprensió que la reflexió filosòfica no és una cosa del passat ni llunyà als seus interessos, sinó que està molt vinculada a l'actualitat.

Per a cadascuna de les competències específiques, s'han formulat uns criteris d'avaluació que cal entendre com a eines per al diagnòstic i la millora quant al grau d'adquisició. És per això que, en relació amb els sabers bàsics, tenen en compte tant els processos com els productes de l'aprenentatge, i requereixen, per a l'execució adequada, instruments d'avaluació variats i adaptables als diferents contextos i situacions d'aprenentatge en els quals s'ha de concretar el desenvolupament de les competències.

Finalment, a causa de l'actitud i de la manera de conèixer pròpies de la filosofia i de la visió històrica d'aquesta, l'ensenyament i aprenentatge d'aquesta s'han de basar més en anàlisi directa a través d'una lectura i discussió crítica dels textos filosòfics que en l'exposició de temes i problemes planificats prèviament, i propiciar la participació activa de l'alumnat en la cerca analítica i l'avaluació crítica de les teories i la construcció rigorosa dels posicionaments personals. D'això depén, a més, el desenvolupament d'una praxi conseqüent amb aquests posicionaments i capaç d'orientar la vida personal, social i professional de l'alumnat. En aquest sentit, la programació de la matèria ha de tindre en compte la naturalesa dialògica, participativa, interdisciplinària, creativa i compromesa amb els problemes de rellevància inherents a la mateixa activitat filosòfica. I tot per a contribuir a l'adquisició de l'autonomia personal de l'alumnat i a la construcció d'una ciutadania crítica i responsable.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar les diferents concepcions filosòfiques que s'han formulat al llarg de la història, explicar-ne les idees principals i comparar-les, mitjançant l'aproximació a les fonts i el treball crític sobre aquestes.

2.1.1. Descripció de la competència 1

Les grans preguntes que han caracteritzat sempre la reflexió filosòfica han anat adoptant diverses formes i motivant reflexions de tota mena al llarg de la història. És en aquest desenvolupament històric de la filosofia, on se'n troba el valor primordial. Els matisos i perspectives que, al fil d'aquestes preguntes, han anat configurant diverses explicacions del món i cosmovisions, en moltes ocasions oposades, aproximen l'alumnat a la riquesa de la diversitat i l'experiència humana i el preparen per a una comprensió millor de la complexitat del món. Al contrari que en altres disciplines, no succeeix en la reflexió filosòfica que l'últim argument o teoria anul·le la resta d'aportacions. Més aïna al contrari, la suma de totes les aportacions als problemes essencials de l'existència humana configura un ventall ampli de respostes que allunyen el pensament, gràcies a l'estudi històric, del dogmatisme o el fanatisme de les idees.

La història de la filosofia es nodreix de l'exercici de l'escriptura. Això ha suposat l'aparició de diferents corpus de pensament al llarg de la història. Com a procés estructurat cronològicament, en constant diàleg amb el seu present i el seu passat, sorgeixen diferents concepcions filosòfiques susceptibles de ser analitzades i revisades periòdicament mitjançant l'aproximació a les fonts, aplicant les destreses i aptituds pròpies de la filosofia, com la dissertació i el comentari de text, entre altres, d'una manera crítica, rigorosa i contrastada.

Només en l'anàlisi comparativa que permet el diàleg al llarg de la història s'és capaç d'aprofundir en el desenvolupament del pensament d'autores i autors de la història de la filosofia.

Identificar aquests corrents de pensament, diferenciar-los i entendre la seua relació i la forma en què contribueixen a millorar la comprensió del món desenvolupa la capacitat crítica de l'alumnat i potencia la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre. Al mateix temps, ja que a tota aquesta rica diversitat s'accedeix a través dels textos, es promou la competència clau en comunicació lingüística. En definitiva, l'estudi de la història del pensament capacita l'alumnat per a abordar la complexitat de la seua pròpia realitat des de la comprensió de les arrels de la seua manera d'entendre el món.

2.2. Competència específica 2

Buscar, analitzar i interpretar informació relativa a problemes historicofilosòfics des d'una actitud reflexiva autònoma, rigorosa i creativa.

2.2.1. Descripció de la competència 2

La cerca, l'anàlisi i la selecció contrastada de la informació són fonamentals per al desenvolupament tant en l'àmbit del saber, com en el de la vida personal. Aquesta gestió de la informació permet sotmetre a crítica els problemes filosòfics i elaborar judicis personals ben fonamentats respecte al contingut i a la manera en què s'han presentat al llarg de la història de la filosofia.

La història de la filosofia suposa un procés de diàleg al llarg del temps entre diferents teories que han permés diferents plantejaments respecte de posicionaments anteriors. És, per tant, aquest model de diàleg el que ha de servir per a fonamentar una actitud respectuosa cap a les diferents solucions aportades al llarg de la història pels diferents corrents filosòfics. No es tracta tant de realitzar una aproximació històrica a la filosofia, de discutir el fonament de les reflexions que arriben del passat, com d'entendre-les en el seu context temporal per a aprofitar tot allò que puga facilitar la interpretació del present. La consecució d'una reflexió autònoma i rigorosa, sense menysprear la possibilitat de deslligar-se dels esquemes preestablits, requereix un diàleg, respectuós i crític amb els textos que ens arriben de la tradició.

És per això que l'alumnat ha de fer un ús correcte de la informació, contrastar les fonts i qüestionar aquelles que puguin plantejar interpretacions esbiaixades o dogmàtiques del passat.

Així, el treball amb autores i autors de la història de la filosofia permet el diàleg filosòfic amb les altres persones, usant arguments correctes i rigorosos, detectant fal·làcies i evitant

dogmatismes i biaixos cognitius, destreses indispensables per a l'exercici d'una ciutadania democràtica. Aquest desenvolupament vincula aquesta competència específica amb la competència clau ciutadana perquè porta a assumir una ciutadania responsable i a participar plenament de la vida social i cívica. A més, la cerca, anàlisi i selecció de la informació, que desenvolupa l'esperit crític de l'alumnat, promou el desenvolupament de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre tant com el de la competència digital. Finalment, està relacionada amb la competència en consciència i expressió culturals perquè implica un compromís amb la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies, del sentit del lloc que s'ocupa i del paper que s'exerceix en la societat a partir del reconeixement i de l'estudi de les idees de persones diverses en diferents cultures i moments històrics.

2.3. Competència específica 3

Argumentar de manera rigorosa i constructiva a l'hora d'expressar teories i idees relacionades amb problemes historicofilosòfics.

2.3.1. Descripció de la competència 3

El coneixement i l'ús correcte de l'argumentació són requisits fonamentals per a pensar i comunicar-se amb rigor i efectivitat, tant en l'àmbit del coneixement, com en el personal i social. Són també condicions imprescindibles per al desenvolupament de la capacitat de jutjar. És, per tant, necessari, que l'alumnat, tant en el treball amb textos i documents com en el diàleg filosòfic, empre arguments correctes i ben fonamentats; aprecie el rigor argumentatiu i detecte i evite les maneres dogmàtiques, fal·lacies i esbiaixades de sostindre o discutir opinions i hipòtesis.

El diàleg ha sigut una de les eines fonamentals del desenvolupament del pensament al llarg de la història, raó per la qual gaudeix d'un merescut reconeixement en la didàctica de la filosofia, com a expressió del caràcter pròpiament dialèctic de la indagació filosòfica, i com a element essencial de l'exercici de la ciutadania democràtica. A més, referit a l'estudi de la història de les idees té una funció doble: d'una banda, promoure l'exercici de les virtuts pròpies del debat filosòfic i, per l'altra, fer-ho al voltant de plantejaments i concepcions que estableixen alhora entre si un diàleg.

Es tracta d'impulsar entre l'alumnat el diàleg empàtic, cooperatiu i compromés amb la cerca del coneixement, l'expressió lliure d'idees i el respecte a la pluralitat de tesi i opinions. A més, fomentar el pensament crític i relacional entre idees d'autores i autors d'èpoques molt diferents. La comprensió de la dimensió històrica dels problemes i conceptes de la filosofia i la capacitat d'entendre el diàleg que estableixen al llarg del temps prepara l'alumnat per a una comprensió profunda de la complexitat dels problemes actuals. Aquest diàleg, en una matèria com aquesta amb un caràcter eminentment històric, s'estableix amb textos que ens arriben d'altres èpoques i no directament amb qui va defensar aquestes idees. És especialment rellevant acostar-se a la lectura, interpretació i discussió amb el text amb total rigor tant històric com filosòfic, i dialogar amb els textos sense perdre de vista el temps i les circumstàncies en què van ser escrits. Així, el diàleg s'entaula en dues adreces: d'una banda, amb les idees i teories que arriben del passat en els textos i, per l'altra, amb la resta d'alumnat de l'aula en la dinàmica habitual de treball.

La lògica del diàleg i l'argumentació està relacionada de manera directa amb el desplegament de la competència clau en comunicació lingüística. Com que implica la comprensió de la realitat circumdant i l'estudi de la seua dimensió històrica en posar en relació diferents explicacions i plantejaments sobre els problemes de la filosofia, promou el desenvolupament de la competència en consciència i expressió culturals. Al mateix temps, fomenta la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència ciutadana, ja que desenvolupa en l'alumnat la capacitat crítica i l'allunya dels discursos dogmàtics i fal·laços que postulen com a veritats ahistòriques.

2.4. Competència específica 4

Identificar en els problemes actuals la presència dels interrogants i reflexions plantejats a través de la història de la filosofia.

2.4.1. Descripció de la competència 4

La matèria de filosofia es presenta com un ventall temàtic en el qual apareixen interrogants que l'ésser humà es planteja, sovint de manera inconscient. L'ús d'un mètode genealògic permet arribar fins a l'origen històric de cadascun dels problemes i possibilita un coneixement ben fonamentat dels abordatges possibles o les respostes diferents a aquestes preguntes.

Una investigació filosòfica actual ha de partir de la base que hi ha interrogants actuals que ja s'han plantejat abans. Es tracta de comprendre que, encara que hi ha nous avanços en el coneixement que susciten preguntes que semblen noves, aquestes ja han sigut formulades en els anteriors corrents filosòfics, però des de plantejaments o conceptes que han anat mutant al llarg de la mateixa història de la filosofia.

La història de la filosofia se'ns presenta, per tant, com un diàleg constant entre l'actualitat i el passat, possiblement no a conseqüència dels avanços produïts, sinó de la constatació que les inquietuds i les incerteses que han preocupat en les diferents etapes històriques romanen intactes, encara que possiblement sota un altre embolcall.

Aquesta dimensió històrica del desenvolupament dels problemes promou que l'alumnat siga capaç de produir, amb tota la informació necessària, textos que posen en relació alguns dels plantejaments de la llarga tradició filosòfica amb qüestions de l'actualitat i contribueix, alhora, al desenvolupament de la competència clau en consciència i expressió culturals i la competència ciutadana. Aquesta mirada en perspectiva produeix un desplegament de la creativitat, ja que requereix aproximar-se a les investigacions des d'angles inexplorats fins ara i, alhora, allunyar-se de les interpretacions canòniques de les autores i dels autors tractats. Aquesta aproximació, a més, contribueix al desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre.

2.5. Competència específica 5

Analitzar críticament i qüestionar la legitimitat de les idees, valors i concepcions del món que ens arriben des de la història de la filosofia i donar visibilitat a aquelles que no s'han atés.

2.5.1. Descripció de la competència 5

Mentre que el plantejament de la filosofia de primer de Batxillerat és temàtic, en aquest curs s'aborda d'una manera dinàmica mitjançant un recorregut pels diferents moments històrics. Cal determinar, per tant, quins són els condicionants socioculturals de l'aparició dels corrents filosòfics per a comprendre com s'han transmés fins a l'actualitat.

La història de la filosofia occidental es presenta com una col·lecció de les idees i teories fonamentals sobre problemes i qüestions que han preocupat l'ésser humà en diferents èpoques. Ara bé, la historiografia filosòfica es mostra, de manera intencionada en la majoria de casos, i de manera inconscient en alguns, des d'una perspectiva androcèntrica i etnocèntrica. Per això, l'anàlisi crítica d'aquestes teories, idees i valors es revela com a essencial per a poder desemmascarar-ne l'aparença de neutralitat i, en conseqüència, qüestionar la legitimitat de les teories esmentades. Una mirada no androcèntrica de la història de la filosofia evidencia, per exemple, que el sexisme està en el nucli de moltes teories filosòfiques i que unes altres, encara que no són sexistes, continuen abordant alguns problemes des d'una perspectiva androcèntrica. Aquesta anàlisi posa de manifest la rellevància de temes considerats menors pel cànon filosòfic. En definitiva, aquest enfocament permet una aproximació a la història de la filosofia que és pròpia de l'activitat filosòfica, perquè revela la contribució d'aquesta a la consolidació de prejudicis, estereotips i rols que es deriven d'aquests, tant els relacionats amb el gènere i amb col·lectius minoritaris i invisibles, com amb el llenguatge, per esmentar-ne alguns. Així, per a repensar el

que es presenta des del cànon filosòfic com a idees o teories fonamentals, és necessari incorporar la mirada interseccional que mostra els vincles entre gènere, ètnia i classe social.

Al mateix temps, l'alumnat aprendrà a identificar els biaixos que han impedit que la història de la filosofia es convertisca en una disciplina inclusiva i integradora. Biaixos com l'exclusió del cànon de la filosofia de totes les pensadores de la història, l'elisió de la producció de regions geogràfiques no occidentals o la supressió de temàtiques considerades menors dins de tots els continguts sobre els quals la filosofia reflexiona.

Incloure la perspectiva de gènere en l'estudi d'aquesta matèria permet a l'alumnat detectar, denunciar i revertir l'absència femenina i de persones amb identitats de gènere diverses en els materials objecte d'anàlisi i, alhora, ampliar la mirada i qüestionar el coneixement androcèntric que des de la història de la filosofia ha perpetuat les desigualtats i les discriminacions que comporta el sistema patriarcal. Tot això suposa el desenvolupament de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, així com de la competència ciutadana. A més, el fet que el treball es produïsca a partir de l'estudi i la reflexió de les aportacions diverses que han fet a la història del pensament diferents persones en diferents moments històrics, promou el desenvolupament de la competència en consciència i expressió culturals.

2.6. Competència específica 6

Identificar i analitzar els principals problemes ètics i polítics plantejats al llarg de la història del pensament occidental i posar-los en relació amb els conflictes ètics i polítics actuals i les diferents maneres d'abordar-los i de reaccionar davant d'aquests.

2.6.1. Descripció de la competència 6

La història de la filosofia occidental es presenta com una col·lecció de les idees i teories fonamentals que han preocupat, en diferents èpoques, l'ésser humà. La reflexió i els plantejaments sobre els problemes polítics i ètics són una part essencial. Comprendre el context històric, polític i social pel qual s'han considerat fonamentals, capacita l'alumnat a descobrir si la consideració de fonamental és o no legítima. També per a establir relacions entre la tradició filosòfica i els problemes actuals, i abordar-los des del diàleg i els principis que conformen societats més justes, inclusives i igualitàries, és a dir, des de la cultura de la pau.

Un altre factor essencial d'aquesta competència és l'accés al coneixement a través de la lectura i interpretació dels textos de l'època estudiada. L'aproximació fidel i ajustada al context en el qual les diferents teories es van desenvolupar depèn de les fonts i de l'ús que es faça d'aquestes. A més, la lectura atenta i el comentari de textos de la tradició filosòfica aporten a l'alumnat una perspectiva més rica i oberta de l'amplitud, dels processos i de l'evolució del pensament. Aquesta percepció històrica dels problemes dota l'alumnat d'una mirada més respectuosa i flexible i allunyada de dogmatismes.

Aproximar-se als textos de la història de la filosofia des d'una perspectiva històricament contextualitzada facilita que l'alumnat siga capaç, després d'entendre els raonaments i arguments estudiats, de relacionar-los amb els problemes actuals. Tan important és la identificació i detecció dels problemes ètics i polítics, situats en les seues coordenades historicoculturals, com l'anàlisi rigorosa i crític d'aquests problemes i dels seus fonaments. És aquesta la via per a iniciar el diàleg entre tot allò que s'aprén des dels plantejaments històrics de la filosofia i els problemes ètics i polítics actuals. No es tracta, doncs, d'una aproximació erudita o d'una mera exegesi textual, sinó de millorar la comprensió del present a partir del coneixement profund i rigorós del passat. Així, l'anàlisi crítica dels problemes o conflictes ètics i polítics i de les diferents propostes incloses en la tradició filosòfica es mostra com a palanca de transformació social.

Establir i entendre les relacions o aportacions de les teories de la història de la filosofia a la comprensió dels conflictes actuals, enforteix i millora la capacitat de l'alumnat per a conèixer, valorar i respectar la cultura i la història i promou el desenvolupament de la competència clau en

consciència i expressió culturals. A més, suposa la consolidació de la competència ciutadana perquè porta a reconèixer la diversitat d'idees i la pluralitat de plantejaments com a elements fonamentals de la ciutadania democràtica i participativa. Finalment, potencia el desplegament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, atés que porta a acceptar i gestionar la incertesa pròpia dels processos de maduració personal i d'ubicació en el món.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

És important destacar que no es tracta de determinar en aquest apartat tot allò que ha de desenvolupar-se en la programació d'aula del professorat de la matèria o el que es considera coneixement desitjable, sinó de delimitar els continguts bàsics essencials per a l'adquisició de les competències proposades per a aquest curs.

Tal com s'assenyalava en la introducció, una programació competencial de la matèria situa l'activitat indagadora de l'alumnat en el centre dels processos d'ensenyament i aprenentatge i, alhora, la proposa com un fi en si mateix d'aquests processos. Aprofundir en el desenvolupament d'aquestes competències, desplegades ja en la matèria de Filosofia de primer de Batxillerat, contribueix a l'assoliment de l'autonomia intel·lectual i moral i a la maduresa cívica de l'alumnat. Així mateix, es promou la comprensió de la història de la filosofia en el context històric i cultural que li serveix de marc, i evita un tractament aïllat i purament academicista.

L'acostament als problemes i les preguntes característiques de la filosofia es fa en 1r de Batxillerat des d'una perspectiva temàtica que ajuda l'alumnat a reflexionar sobre l'existència, la identitat pròpia i la relació amb les altres persones i amb el món. Aquesta aproximació temàtica desenvolupa la capacitat de parlar amb precisió dels problemes i plantejar debats i reflexions centrades en els temes objecte d'estudi. No obstant això, aquest enfocament no es correspon amb la forma en què el pensament filosòfic es desenvolupa al llarg del temps. És per això, que un estudi històric de la filosofia posa l'alumnat en la disposició d'entendre la manera en què el pensament ha evolucionat des de la relació mítica amb el món fins a l'època de les relacions cibernètiques, passant per la conquesta de la majoria d'edat que la Il·lustració va suposar. Cap problema que afecte la humanitat apareix del no-res, sinó que tots ells afonen les arrels en el passat i en l'esdevindre històric, adopten noves formes i suposen nous desafiaments. En conseqüència, l'estudi de la filosofia en la dimensió històrica, en posar en relació diferents explicacions i plantejaments sobre els problemes que han preocupat l'ésser humà, desenvolupa en l'alumnat la capacitat crítica i l'allunya dels discursos dogmàtics i fal·laços que postulen com a veritats ahistòriques i inamovibles.

Aquesta aproximació històrica a la filosofia requereix, com s'ha assenyalat tant en les competències d'aquesta matèria com en les de Filosofia de primer, una lectura crítica d'allò que ens arriba com a tradició i la visibilització de les aportacions que d'una manera o una altra han sigut silenciades o, en el millor dels casos, relegades a un segon pla.

En aquest sentit, donar rellevància al i reivindicar-lo passa per reconèixer el seu valor. Les propostes que han fet al llarg de la història són rellevants en un doble sentit. D'una banda, perquè en totes les èpoques històriques hi ha hagut aportacions substancials de filòsofes al debat intel·lectual i filosòfic del moment; per una altra, perquè la denúncia i reivindicació explícites de la situació de les dones s'ha convertit també en un contingut essencial del seu pensament. És necessari recollir tots dos sentits de filosofar de les dones en el relat de la història de la filosofia. Si no ho férem, seria únicament una construcció autocomplaent del sistema patriarcal. No es tracta, doncs, d'afegir el nom d'alguna filòsofa a cada moment històric, sinó de recuperar les seues petjades i el seu pensament en la història de la filosofia i posar-los en diàleg amb la resta de la tradició.

Els sabers bàsics de la història de la filosofia s'han organitzat en quatre blocs: Antiga, Medieval, Moderna i Contemporània. En cadascun d'aquests es plantegen els principals temes dels debats i preocupacions filosòfiques de l'època i s'incorporen, en alguns casos, noms de

figures que es consideren especialment rellevants en aquests debats. No pretén aquest plantejament tancar la porta a altres veus i reflexions, sinó establir les que són bàsiques i necessàries i que no poden faltar en l'aproximació de l'alumnat a l'estudi de la tradició filosòfica.

3.2. Bloc 1: Antiga.

- Cosmovisió mítica i explicació filosòfica.
- Coneixement i realitat.
- L'antropologia en la filosofia clàssica.

Sòcrates i el coneixement de si.

La psique en Plató i Aristòtil.

Diòtima de Mantinea i el discurs sobre l'amor.

- La discussió ètica.

L'intel·lectualisme socraticoplatònic; la teoria de les virtuts en Plató i el concepte d'eudaimonia en Aristòtil.

- Política i ciutadania

Dels sofistes a Plató.

Aspàsia de Milet i el paper de la dona en la cultura i la filosofia grega.

- De les polis a l'imperi. Filosofia, ciència i cultura en l'hel·lenisme.

3.3. Bloc 2: Medieval

- Qüestions fonamentals en la filosofia medieval.
- El problema de la relació entre fe i raó.

Agustí d'Hipona i Hipàtia d'Alexandria.

- Filosofia i ciència

Hildegarda de Bingen i Guillem d'Occam.

3.4. Bloc 3: Moderna

- Coneixement i realitat.

La revolució astronòmica i la necessitat d'un fonament segur per al coneixement.

- La qüestió de l'origen i del fonament de la societat i el poder

La ciutat de les dames de Christine de Pisan.

- El projecte il·lustrat

Potència i límits de la raó.

Il·lustració i democràcia.

La lluita pels drets. Mary Wollstonecraft i Olympe de Gouges.

3.5. Bloc 4: Contemporània

- La crisi del projecte il·lustrat.

Filosofia de la sospita: decadència i dissolució de la filosofia occidental.

La crítica contemporània al projecte il·lustrat.

El desenvolupament del feminisme: Simone de Beauvoir.

- El desarrelament segons Simone Weil.
- Segle XX i barbàrie. L'anàlisi del totalitarisme de Hannah Arendt.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

En una matèria que pretén recórrer la història del pensament i posar en diàleg el passat amb el present, les situacions d'aprenentatge recomanables generen espais de desenvolupament rigorós dels procediments propis de la filosofia.

Són desitjables totes aquelles situacions que promouen en l'alumnat la capacitat de fer-se preguntes sobre tot allò que envolta l'ésser humà a través del prisma de l'especificitat i radicalitat de la filosofia. També aquelles que exerciten processos com la cerca, la selecció i l'anàlisi d'informació a través del rigor, l'autonomia i la creativitat per a generar els hàbits propis del treball intel·lectual i personal.

És fonamental que estimulen la reflexió, el pensament divergent i l'esperit crític mitjançant la pràctica freqüent del diàleg i el debat. És clau l'organització de debats a l'aula a partir d'experiències o notícies d'actualitat que permeten més d'una postura i que poden relacionar-se fàcilment amb els conflictes i les situacions quotidianes de l'alumnat. Amb el debat, a més, es fomenta la discrepància, el dubte i la legitimitat de les opcions minoritàries. És útil, també, el treball amb dilemes morals.

Al fil dels debats, dilemes i discussions plantejats, és important promoure la reflexió sobre la mena d'argumentacions que de manera espontània s'utilitzen i orientar respecte a la manera de centrar els arguments en els temes plantejats i evitar distraccions i fal·làcies.

La capacitat de diàleg i el tracte respectuós amb la resta de participants s'exerciten fent ús d'un llenguatge inclusiu i igualitari en totes les situacions que impliquen acords i treball en grup com, per exemple, debats sobre problemes i teories estudiades, contingut de textos presentats en formats convencional i multimodal o durant les rutines de treball.

Garantir l'accés de tot l'alumnat a instal·lacions, materials, activitats i sabers, així com la participació acadèmica i emocionalment satisfactòria en l'experiència escolar són reptes ineludibles del sistema educatiu i de totes les persones involucrades en el funcionament d'aquest. Per això, la detecció i eliminació de barreres de tota mena i l'aplicació dels principis del disseny universal d'aprenentatge al llarg del procés educatiu són requisits imprescindibles.

El benestar emocional és premissa indiscutible per a l'èxit de l'aprenentatge i de la convivència i un factor que el condiciona és la capacitat d'expressar emocions i sentiments propis i d'identificar i comprendre els aliens. Diàlegs, debats, produccions textuais orals i escrites, anàlisis de situacions lúdiques i de convivència, i especialment d'aquelles en què l'alumnat no veu satisfetes les seues expectatives, exerciten l'expressió d'emocions, opinions i posicionaments, promouen l'autoregulació emocional i reforcen el respecte i l'empatia.

La resolució dialogada dels conflictes sorgits en la convivència diària amb companyes i companys, professorat i personal no docent, en tots els espais educatius de dins i fora del centre i en les xarxes socials, i l'aplicació de sistemes de mediació faciliten la convivència i promouen la cultura de la pau i la "no-violència".

La implicació reflexiva i activa en accions que celebren els drets humans i els valors democràtics facilita la identificació i apreciació d'aquests, igual que les visites a institucions, la comparació del gaudi dels drets humans en diferents societats i la investigació i reflexió a propòsit de conceptes clau lligats als principis i sistemes democràtics.

El compromís del sistema educatiu amb la construcció d'una ciutadania global, responsable i conscient del seu potencial transformador implica el reconeixement de la diversitat com a font d'aprenentatge i enriquiment personal. Reconeixement que promouen la convivència inclusiva diària a l'aula i el centre, l'observació de costums, procedències i llengües familiars de companyes i companys de classe, la investigació i comparació de diferents realitats polítiques en el món i les conseqüències d'aquestes en la vida de les persones, i les accions i projectes de centre de caràcter acadèmic, festiu o lúdic que celebren la multiculturalitat.

La lluita contra les injustícies i la promoció d'una convivència democràtica basada en els drets humans és un dels elements fonamentals de la competència ciutadana. Al seu torn, en la competència personal, social i d'aprendre a aprendre s'assenyala la necessitat de contribuir al benestar de les persones, i desenvolupar habilitats per a la cura, d'expressar empatia i d'abordar els conflictes en un context integrador i de suport. D'acord amb tot això, es proposen situacions d'aprenentatge enfocades a la detecció, denúncia i atenció de les situacions d'injustícia, especialment de l'assetjament escolar. També, a propòsit de l'anàlisi de conflictes històrics i actuals i de les migracions de milions de persones provocades per catàstrofes naturals, guerres, fam o pobresa, es convida a la formulació de propostes d'actuacions. La comparació de la situació dels drets en diferents parts del món propicia la identificació de les persones més vulnerables.

Així mateix, en el marc de la lluita contra les injustícies i de l'emergència derivada de les dades estadístiques dramàtiques, es revela com a prioritària la promoció de la igualtat entre dones i homes. S'ha de prestar especial atenció, entre altres, a l'ús del llenguatge i dels espais del centre, a la participació equilibrada de les i els adolescents en totes les activitats, a les aportacions de les dones a la història de la filosofia, a la presència d'estereotips en llibres, cançons, anuncis publicitaris, produccions audiovisuals, missatges dels mitjans de comunicació, al tractament visual del cos de dones i homes en l'art, pintura, escultura, cinema, o al tractament de les dones en l'esport i en els models de bellesa. També, amb l'educació afectivosexual, la diversitat familiar, sexual i de gènere, la violència masclista, entre altres, i promoure la construcció de personalitats autònomes i lliures de prejudicis i estereotips socials.

És necessari posar el focus sobre aquelles situacions i col·lectius invisibilitzats mitjançant l'anàlisi crítica de materials didàctics, missatges publicitaris i informacions dels mitjans de comunicació i xarxes socials, amb metodologies que requereixen la investigació social i condueixen al disseny i realització d'accions de visibilització en el centre i en la localitat.

El treball directe amb antologies de textos d'autores i autors de la història de la filosofia permet l'anàlisi i el diàleg necessaris entre el passat i el present, i donar peu a la revisió crítica del pensament. En aquest sentit, convé exercitar no sols la interpretació i els comentaris formals de textos i altres documents i manifestacions historicofilosòfiques, relacionant-los amb problemes, plantejaments i teories, sinó també la realització d'esquemes, mapes conceptuals, quadres cronològics i altres documents significatius que faciliten la comprensió de la matèria i contribuïsquen a la producció i l'exposició de treballs de recerca, realitzats mitjançant protocols bàsics i tant de manera individual com col·laborativa.

L'intercanvi d'interpretacions sobre els textos treballats en tertúlies crítiques, exercit a través del debat, fomenta les habilitats reflexives de l'alumnat.

El desenvolupament d'accions cooperatives a l'aula per a analitzar els conceptes clau de la matèria, obliga a posar en pràctica destreses d'escolta, de confrontació d'idees i arguments, i de presa de decisions consensuades. Tot això pot aplicar-se des de metodologies que permeten un enfocament lúdic.

També són desitjables les activitats extraescolars o complementàries que afavorisquen la presa de consciència del context històric i cultural en el qual es van generar les teories estudiades i la forma en què aquestes condicions han evolucionat.

A més de les situacions d'aprenentatge convé tindre en compte les situacions que faciliten l'avaluació competencial.

La mateixa dinàmica de les aules ofereix múltiples escenaris per a observar l'evolució de l'alumnat i valorar l'adquisició de les competències. Es tracta de situacions com les que es generen en la convivència diària amb companyes i companys del centre, professorat i personal no docent, i també durant l'elaboració de textos complexos en format analògic o digital, en les exposicions orals.

Així mateix, l'elaboració individual i col·lectiva de produccions textuais convencionals o multimodals en què s'utilitzen conceptes clau del currículum i que impliquen els processos de síntesis, reformulació, anàlisi i investigació faciliten la comprovació de l'adquisició d'aquests.

És especialment rellevant el treball que es desenvolupa de manera col·lectiva, bé siga treball en equip, debats, exposicions orals, discussió de propostes o altres situacions i activitats perquè permet que entren en joc molts dels aspectes que es valoren en les diferents competències específiques.

Finalment, l'ús d'instruments d'autoavaluació i coavaluació com a dianes, rúbriques, escales d'observació, portafolis, diaris, etc. presenta molts avantatges, i entre aquests l'oportunitat de reflexionar sobre els sabers i els processos d'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Identificar les diferents concepcions filosòfiques que s'han formulat al llarg de la història, explicar-ne les idees principals i comparar-les, mitjançant l'aproximació a les fonts i el treball crític sobre aquestes.

2n Batxillerat
1.1 Identificar les diverses aportacions que s'han produït al llarg de la història sobre qüestions filosòfiques.
1.2 Explicar diferents teories filosòfiques a través de l'anàlisi de les fonts.
1.3 Relacionar les diferents teories filosòfiques estudiades amb el present.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Buscar, analitzar i interpretar informació relativa a problemes historicofilosòfics des d'una actitud i reflexió autònoma, rigorosa i creativa.

2n Batxillerat
2.1. Utilitzar criteris de cerca i selecció d'informació fiables, i comparar diferents fonts.
2.2. Analitzar de manera crítica la informació trobada per a comprovar-ne la veracitat.
2.3. Exposar de manera rigorosa i autònoma el resultat de la cerca, les posicions històriques respecte als problemes filosòfics i les reflexions que es produeixen arran de l'elaboració de la informació.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Argumentar de manera rigorosa i constructiva quan s'expressen teories i idees relacionades amb problemes historicofilosòfics.

2n Batxillerat
3.1. Participar en els debats de manera assertiva, escoltant de manera activa i respectant el torn de paraula tant en l'aportació d'arguments com en exposar el seu acord o desacord.
3.2. Utilitzar els conceptes i els arguments de manera rigorosa per a exposar les idees i raonaments que s'han donat al llarg de la història per a aclarir els dubtes i malentesos que es plantegen.
3.3. Identificar i analitzar críticament els usos dogmàtics i esbiaixats dels arguments de la història de la

filosofia.

3.4. Utilitzar un llenguatge oral i escrit incliusiu i igualitari en qualsevol situació d'aprenentatge.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Identificar en els problemes actuals la presència dels interrogants i de les reflexions plantejats al llarg de la història de la filosofia.

2n Batxillerat

4.1. Identificar i explicar els interrogants i reflexions que guarden relació amb els problemes actuals.

4.2. Comparar les respostes donades al llarg de la història amb les respostes actuals als mateixos problemes.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Analitzar críticament i qüestionar la legitimitat de les idees, valors i concepcions del món dominants en la història de la filosofia i visibilitzar aquelles que no s'han atés.

2n Batxillerat

5.1. Analitzar críticament la relació entre idees, valors i concepcions del món de la història de la filosofia.

5.2. Identificar, visibilitzar i explicar idees, valors i concepcions de la història de la filosofia que han sigut silenciades, relegades o ocultades.

5.3. Comparar i explicar les diferències entre les idees i valors que han sigut silenciats en la història de la filosofia i aquells considerats com canònics.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació

CE6. Identificar i analitzar els principals problemes ètics i polítics plantejats al llarg de la història del pensament occidental i posar-los en relació amb els conflictes ètics i polítics actuals i les diferents maneres d'abordar-los i de reaccionar davant d'aquests.

2n Batxillerat

6.1. Identificar en els textos de la història de la filosofia els problemes ètics i polítics de l'època.

6.2. Analitzar i explicar els problemes plantejats en els textos des d'una perspectiva històricament contextualitzada.

6.3. Relacionar els arguments i reflexions sobre els problemes ètics i polítics del passat amb la resolució racional dels problemes actuals.

HISTÒRIA DE LA MÚSICA I LA DANSA

1. Presentació de la matèria

La matèria d'Història de la Música i la Dansa parteix dels aprenentatges de la matèria de Música de l'Educació Secundària Obligatoria, i aprofundeix en la permanència i els canvis que s'han produït en les manifestacions musicals i coreogràfiques al llarg del temps en les diferents societats i cultures. El propòsit fonamental és comprendre com els processos econòmics, polítics, socials i culturals han condicionat la creació musical i coreogràfica.

Un aspecte important recollit en la matèria són les interrelacions entre la música i la dansa. Tradicionalment, aquesta última s'ha considerat depenent de la música, fins que, al segle XIX, van prendre camins independents. No obstant això, la interconnexió entre aquestes manifestacions artístiques ha continuat fins al moment actual. És per això que aquesta matèria permet aprofundir en l'evolució de les dues disciplines de manera integradora, tenint en compte, també, les seues connexions.

Tot i el caràcter teòric d'aquesta matèria, cal insistir en la perspectiva pràctica de la música i la dansa. Així, l'audició, el visionat o la presència, com a públic, en manifestacions musicals i coreogràfiques en viu representatives de diferents períodes històrics i culturals, ajuda l'estudiantat a adquirir una perspectiva més àmplia per mitjà de la qual gaudir, comprendre i valorar la creació artística. A més, la interpretació de músiques i danses amb instruments musicals i el cos de manera individual o grupal, possibilita assimilar els sabers d'una manera més vivencial.

Pel que fa a la connexió amb altres matèries de la via de Música i Arts Escèniques de la modalitat del Batxillerat d'Arts, Història de la Música i la Dansa està relacionada directament amb les matèries d'Anàlisi Musical i Llenguatge i Pràctica Musical. Quant a Anàlisi Musical, es vincula per la necessitat que tenen les dues matèries de conèixer els contextos socials i històrics, els gèneres, els períodes o els compositors i compositoras. Respecte a la segona, tot i que Llenguatge i Pràctica Musical se centra en l'aspecte més interpretatiu, i Història de la Música i la Dansa és una matèria amb un vessant més teòric, com hem comentat abans, la pràctica ha d'estar present.

Així mateix, pel que fa a altres matèries de modalitat, Història de la Música i la Dansa, es relaciona en Arts Escèniques amb sabers com els gèneres escènics i les formes que se'n deriven, i amb Cor i Tècnica Vocal, pel que fa a sabers com la veu i les agrupacions vocals, els gèneres vocals i les formes que se'n deriven.

Sobre la contribució al desenvolupament de les competències clau del perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar el Batxillerat, la que contribueix de manera directa és la competència en consciència i expressió cultural (CCEC), per la capacitat que té per fomentar en l'alumnat el respecte i la valoració de les diferents manifestacions culturals musicals i coreogràfiques que hi ha mitjançant l'experiència perceptiva i expressiva.

Pel que fa a la competència en comunicació lingüística (CCL), el treball sobre textos, la realització de tasques i exercicis escrits, les intervencions orals i l'adquisició d'un llenguatge musical ajuden a reforçar la competència lingüística de l'alumnat.

La competència plurilingüe (CP) s'afavoreix pel que fa a lectura de textos i l'anàlisi d'obres vocals de diversos estils i períodes en diversos idiomes, i per la necessitat d'entendre el missatge i l'estructuració del text en relació amb la música.

Quant a la competència matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria (STEM), l'ús de la pràctica instrumental, vocal i del cos en la matèria d'Història de la Música i la Dansa afavoreix la relació amb les dimensions matemàtiques referides al ritme, la durada, els intervals, les tonalitats,

els elements físics del so o les seues unitats de mesura. A més, el desenvolupament de treballs d'investigació permeten l'ús del mètode científic.

La competència digital (CD) es treballa mitjançant l'ús, en l'aula, de la tecnologia aplicada a la creació, edició, interpretació i reproducció de la música. D'altra banda, la recerca d'informació per Internet a l'hora d'elaborar treballs permet a l'alumne exercitar-se en l'ús educatiu i professional de la xarxa.

Respecte a la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), la matèria d'Història de la Música i la Dansa contribueix a desenvolupar aquesta capacitat potenciant la concentració, l'atenció i la memòria per mitjà, sobretot, de l'audició i el visionat de manifestacions musicals i coreogràfiques. L'escolta i el visionat reiterat per tal de conèixer la peça i identificar-ne els elements, requereix un esforç de presa de consciència, la utilització de diferents estratègies d'aprenentatge, la gestió dels processos, etc. D'altra banda, la realització de tasques individuals i col·lectives, d'índole teòrica i pràctica, conflueixen en aspectes com l'empatia, el diàleg, el respecte o l'autocrítica.

El coneixement de les relacions entre la música i els processos d'identitat social i cultural contribueixen al desenvolupament de la competència ciutadana (CC). Aquesta matèria també col·labora amb la competència, ja que mostra el gran ventall d'estils i gèneres musicals i potencia l'esperit crític dels alumnes, de manera que pugen depurar i enriquir els seus gustos musicals i desenvolupar una actitud crítica.

La Història de la Música i la Dansa es relaciona amb la competència emprenedora (CE), perquè implica la capacitat d'escollir i dissenyar projectes amb criteri propi desplegant fases, opcions i estratègies amb responsabilitat, perseverança i resiliència.

De la mateixa manera, la matèria també contribueix a la consecució dels objectius del Batxillerat, sobretot pel que fa al desenvolupament de la sensibilitat artística i literària, així com del criteri estètic com a font de formació i enriquiment cultural. També es relaciona directament amb d'altres, com el desenvolupament d'un esperit crític; assentar hàbits de lectura, estudi i disciplina com a mitjà de desenvolupament personal; utilitzar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació, o assentar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat, flexibilitat, iniciativa, treball en equip, confiança en un mateix i sentit crític.

Altrament, en aquest document es fa llista i es detallen els diversos apartats que conformen el currículum de la matèria d'Història de la Música i la Dansa: competències específiques, sabers bàsics, situacions d'aprenentatge i criteris d'avaluació.

Les competències específiques són aquelles que l'alumnat ha d'adquirir en finalitzar la matèria, i estan relacionades, en major o menor mesura, amb cadascun dels blocs de sabers.

Els sabers bàsics són el grup de continguts necessaris per a desenvolupar les competències específiques.

En les situacions d'aprenentatge trobem un conjunt de criteris per a dissenyar aquestes situacions, les quals exemplifiquen moments i espais en què dur a terme diferents activitats articulades perquè l'alumnat puga aconseguir els propòsits educatius de la matèria d'Història de la Música i la Dansa.

Finalment, en l'apartat dels criteris d'avaluació es detallen els criteris que permeten conèixer el grau d'aprenentatge assolit per l'alumnat en les competències específiques. Cada competència s'associa a diferents criteris d'avaluació.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Relacionar les manifestacions musicals i coreogràfiques de la història amb les característiques de la societat que les ha creades, i analitzar-ne la vinculació amb les diferents concepcions estètiques de la música i la dansa.

2.1.1. Descripció de la competència

La música i la dansa han estat considerades, al llarg de la història, com un mitjà d'expressió i comunicació que ha transcendit l'ús conceptual del llenguatge. No obstant això, tant l'una com l'altra s'han d'abordar també com a part d'un procés social i funcional situat dins d'una cultura i època concretes. A més d'analitzar l'experiència sonora des del punt de vista tècnic o com a expressió de sentiments, és imprescindible que l'alumnat conega els costums o les circumstàncies que han motivat la seua aparició, així com la seua vinculació amb altres arts.

Durant l'etapa de Secundària es va incidir en la capacitat de relacionar les propostes musicals amb altres de diferents cultures i estils. En Batxillerat, aquesta visió de la música com a part d'un context s'ha d'ampliar amb el coneixement, l'anàlisi, la comprensió i la valoració de les diferents manifestacions musicals i coreogràfiques que hi ha hagut al llarg de la història.

Així, d'una banda, caldrà connectar i relacionar l'estructura sonora amb l'organització social dels distints col·lectius humans estudiats durant el curs i, d'altra, aprofundir en les raons per les quals diferents cultures originen músiques diferents, què és el que condiciona l'evolució de la música i quins són els processos d'aquesta evolució. Amb això es pretén aportar al nostre l'alumnat els elements fonamentals per als reptes del futur en relació amb la importància de salvaguardar el patrimoni cultural i artístic.

2.2. Competència específica 2

Analitzar les característiques més rellevants del llenguatge musical i coreogràfic, i identificar-ne els elements estructurals i tècnics per mitjà de la partitura, l'audició i el visionat de mostres musicals i coreogràfiques de distintes èpoques, estils i gèneres, amb una actitud oberta, respectuosa i intercultural.

2.2.1. Descripció de la competència

Identificar els elements d'una partitura o visionar registres audiovisuals de diverses obres o fragments significatius de la història de la música o la dansa és una de les eines més importants a l'hora de conèixer les estructures i les tècniques que s'han utilitzat al llarg de la història per part dels compositors i compositoras. Amb el desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat podrà comprendre el sistema musical occidental i d'altres músiques, com s'organitzen, quins codis fan servir, quines són les veus i els instruments que les realitzen i quines representacions en fan els usuaris.

Tanmateix, perquè el nostre alumnat adquirisca un coneixement global i orgànic de la realitat musical, cal que també incorporem altres aspectes com l'estudi del seu context social i històric, la seua funcionalitat, el procés de composició, l'anàlisi de la interpretació, l'anàlisi de la recepció o l'anàlisi semiòtic.

Així, la combinació de l'anàlisi tècnica amb la valoració crítica i informada del fet musical facilitarà, d'una banda, un desenvolupament emocional i intel·lectual des del qual respectar i comprendre el món que l'envolta, de manera que desenvoluparà una postura oberta, plural i respectuosa amb les diferències. D'altra, l'adquisició i construcció d'un criteri propi per mitjà del coneixement i l'ús d'una terminologia musical específica.

2.3. Competència específica 3

Construir arguments i opinions fonamentades sobre obres musicals i coreogràfiques de diferents èpoques, estils i gèneres, a partir dels diversos llenguatges vinculats a la música i la

dansa, i mostrar hàbits de consum culturals crítics i oberts.

2.3.1. Descripció de la competència

La capacitat de comunicar per mitjà d'un discurs que elabore judicis i criteris sobre allò que s'ha escoltat o vist és una destresa fonamental per a comunicar idees i verbalitzar emocions. Així mateix, també és important explicar-se amb claredat, utilitzant raonaments teòrics i estètics, i ser original, clar i precís a l'hora de valorar de manera crítica les diferents propostes musicals i coreogràfiques proposades.

Per aquest motiu, és fonamental trobar un equilibri entre el pensament i l'escolta envers les manifestacions artístiques, així com adquirir un hàbit de consum cultural crític i madur que afavorisca el nostre alumnat a l'hora de conformar els seus gustos com a consumidors.

D'altra banda, l'alumnat ha de conèixer totes les eines tecnològiques que té a la seua disposició: des de registres sonors o audiovisuals fins a una gran quantitat de fonts hemerogràfiques i bibliogràfiques. L'aprofitament d'aquestes ha de permetre fomentar la comunicació verbal, tant oral com escrita, del fet musical.

Respecte a l'ensenyament obligatori, en què es pretenia aconseguir que l'alumnat argumentara sobre els processos, en Batxillerat s'ha de motivar i estimular la seua capacitat creativa i la d'expressar idees pròpies amb fonament, motivades per l'escolta de peces de diversa tipologia, i relacionar-les amb altres manifestacions artístiques.

2.4. Competència específica 4

Interpretar música i coreografies de diverses èpoques, estils i gèneres, a partir de les possibilitats expressives de la veu, els instruments musicals, el cos i els mitjans digitals, i participar-hi activament de manera individual o grupal.

2.4.1. Descripció de la competència

Cada experiència sonora que hem tingut al llarg de la nostra vida està lligada a una història, sensació, aprenentatge o valor que s'ha guardat en la nostra memòria més profunda. És per això que la música té la capacitat de generar emocions quan estimula el nostre cervell. A més, el moviment corporal, ajudat de la música, també constitueix una manera de connectar el món interior amb l'entorn, i aconsegueix, per mitjà de moviments i de gestos corporals, el domini i la canalització de les emocions.

Per tant, l'experiència d'interpretar músiques i danses de diverses èpoques i estils, de manera individual i col·lectiva, ha de ser una eina per a ajudar a interioritzar aspectes com el significat de la música, la seua estructura, el context o la funcionalitat d'aquesta, al mateix temps que es desenvolupen destreses físiques i mentals i la millora de les habilitats socials.

Respecte a l'etapa de Secundària, l'alumnat ha de consolidar els coneixements ja adquirits assimilant els elements musicals, melodies, estils i contextos per mitjà de la comunicació expressiva. A més, respecte a aquesta etapa, l'alumnat també ha de progressar i treballar en aspectes que afavorisquen la participació activa i grupal, el control de les emocions i la por escènica.

2.5. Competència específica 5

Elaborar projectes: participar-ne en el disseny, la planificació i la realització de manera activa i crítica, mitjançant la investigació històrica i la realització de produccions artístiques, i valorar-ne tant el procés com el resultat.

2.5.1. Descripció de la competència

La investigació musical i la producció i execució d'un producte artístic és un procés complex. Un dels trets més característics d'un projecte és que està compost per una sèrie de metes que s'han de complir per a arribar a uns objectius establits prèviament. Així, pel que fa a la cerca científica d'informació, desenvolupar un projecte d'aquestes característiques de manera individual o en grup promourà en l'estudiantat la capacitat crítica i reflexiva sobre la matèria d'Història de la Música i la Dansa.

Quan a la participació en el procés de producció artística, des del disseny inicial fins a la presentació final del producte, permetrà a l'alumnat, a més de conèixer els diferents elements que intervenen en una producció escènica, integrar i vertebrar coneixements de diverses àrees aplicant els coneixements sobre les característiques històriques de la música i la dansa.

D'altra banda, aquesta competència també aprofundeix, en primer lloc, en l'ús de les TIC relacionades amb la música i la utilització de diferents eines tecnològiques associades a la creativitat artística, com el disseny, l'animació o la imatge. I, en segon lloc, connecta l'alumnat amb el món professional, ja que mostra possibles futures sortides professionals i acadèmiques.

Finalment, l'alumnat podrà, de manera autònoma, preparar una actuació en públic i desxifrar el missatge musical expressant-se a través de la veu i els instruments musicals, així com aplicar tècniques d'autocontrol i gestió emocional interpretant un repertori ampli i significatiu de peces musicals de diverses èpoques.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els sabers bàsics són aquells imprescindibles per a adquirir les competències específiques assenyalades anteriorment. Aquests sabers es distribueixen en blocs, els quals se subdivideixen en subblocs (SB), i aquests, en grups (G), seguint la classificació feta en l'etapa de Primària i Secundària Obligatoria.

El bloc 1, "Percepció i anàlisi dels contextos musicals i culturals", aborda els sabers bàsics relacionats amb l'evolució històrica de la música i la dansa i les condicions de la societat en la qual ha estat creada. Cal remarcar que es pretén obtenir una visió global i integradora del fet musical, per aquest motiu s'han inclòs en tots els subblocs i grups d'aquest bloc, a més dels sabers acadèmics tradicionals a l'hora d'abordar la matèria, d'altres relacionats amb la música tradicional i la música popular.

El segon bloc, "Dimensió expressiva de la Història de la Música i la Dansa", es divideix en tres subblocs, i incorpora els sabers necessaris per a fer ús de la interpretació i la creació musical i coreogràfica com una eina per a interioritzar i assimilar els aspectes treballats en el bloc 1.

Pel que fa a les competències específiques, aquestes s'aplicaran al conjunt de sabers de la matèria. Així, la CE 1 està relacionada directament amb els sabers del subbloc 1.1, "La música i la dansa en relació amb el seu context històric", i interrelacionada amb el subbloc 1.2, també pertanyent al bloc 1. La CE 2 està relacionada de manera directa amb el bloc 2, "L'estructura de la música". Aquesta competència també al·ludeix als sabers del subbloc 1.2 del bloc 1. Quant a la CE 3, trobem la relació d'aquesta competència, sobretot, en el subbloc 1.1, "La música i la dansa en relació amb el seu context històric". De manera més indirecta, està relacionada amb el subbloc 1.2 del mateix bloc i amb el bloc 2, "L'estructura de la música". La CE 4 està relacionada amb els dos subgrups dels sabers del bloc 3. De manera més indirecta, també hi ha una relació amb el SB 1.1, "La música i la dansa en relació amb al seu context històric"; el SB 1.2, "Tecnologia musical", i amb el bloc 2, "L'estructura de la música". Finalment, pel que fa a la relació de la CE 5 amb els sabers bàsics, hi ha una relació estreta amb el SB 3.2, "Projectes artístics", i el SB 3.1, "Interpretació individual i col·lectiva". De manera més indirecta, també es pot connectar amb el SB 1.1, "La música i la dansa en relació amb el seu context històric".

Bloc 1. Percepció i anàlisi dels contextos musicals i culturals

SB 1.1 La música i la dansa en relació amb el seu context (CE1, CE3)
G1. Períodes i corrents estètics
- La música i la dansa dins dels corrents ideològics, econòmics i socioculturals en els quals s'ha desenvolupat. - La música com a fet social i cultural
G2. Estètica musical
- La música i la dansa com a procés comunicatiu. Implicacions del pensament en la creació artística. - La música i la dansa en relació amb altres arts i la literatura. - La crítica musical i coreogràfica. - La funció de la música i la dansa a través del temps. - Vies de recepció i consum musical en la societat des de l'Antiguitat fins al segle XXI.
G3. Obres i intèrprets
- Compositors i compositores de diferents estils i períodes des d'una perspectiva igualitària i oberta. - Obres de diferents estils i períodes històrics. - Intèrprets i agrupacions més significatives de la història.
G4. Patrimoni musical
- Música i dansa acadèmica occidental des de l'Antiguitat fins al segle XXI. - Altres manifestacions musicals i coreogràfiques del món. - La música i la dansa tradicional valenciana. - La música i la dansa popular i urbana dels segles XX i XXI.
G5. Gèneres i formes musicals
- Els gèneres i les formes musicals i de dansa a través de la història. - Música en els mitjans audiovisuals: la música del cinema, el videojoc i la música publicitària.
G6. Organologia i classificació dels instruments musicals
- La classificació d'instruments a Occident. - Classificació d'instruments no occidentals. - Característiques musicals i desenvolupament històric dels instruments musicals.
G7. Evolució del consum musical
- Història de la reproducció i l'enregistrament musical. - La producció musical en els segles XX i XXI. - Nous suports en l'emmagatzematge i la difusió musical.
SB 1.2 Elements estructurals i tècnics (CE1, CE2)
G1. L'escolta activa
- L'organització de la música. Formes musicals de diferents estils i gèneres a través de la història. - Els elements tècnics de la música i la seua evolució al llarg de la història: melodia, ritme, harmonia i textura.
G2. La notació musical
- La partitura com a eina per a l'anàlisi, la identificació i la comprensió del fenomen musical a través del temps. - L'evolució històrica de la notació musical.

Bloc 2 Dimensió expressiva de la Història de la Música i la Dansa

SB 2.1 Expressió individual i col·lectiva (CE4)
G1. Interpretació vocal, instrumental i de dansa
- Obres vocals a una i a diverses veus, <i>a cappella</i> o amb acompanyament instrumental, de diferents èpoques, gèneres i estils. - Arranjaments d'obres instrumentals de diferents èpoques, gèneres i estils. - Danses històriques, tradicionals i urbanes. - El control de les emocions en la millora de la interpretació musical.
G2. Creació i improvisació
- Pautes de creació de coreografies bàsiques i improvisació. - L'exploració i l'experimentació sonora i coreogràfica. - Aplicacions, webs i programes d'edició d'àudio, vídeo, de partitures i de creació musical multipista.
SB 2.2 Projectes musicals i coreogràfics (CE1, CE4, CE5)
G1. Planificació
- Producció musical i producció artística: funcions i competències del productor. - Autogestió musical: autoproducció i autoedició. <i>Management</i> i comunicació.
G2. Producció artística
- Projectes basats en la veu, els instruments i l'expressió corporal utilitzant els elements del llenguatge musical. - Projectes d'investigació musical. - La llei de propietat intel·lectual: conceptes bàsics, normatives i aplicació. Plantejaments ètics i responsables
G3. Arts escèniques
- Elements estructurals i tècnics de les arts escèniques: cos, espai, temps, discurs, estructures i actuació.

4. Situacions d'aprenentatge

Un dels objectius dels docents de música consisteix a estimular l'estudiantat per a propiciar un aprenentatge significatiu i autònom que col·labore en el desenvolupament de les competències específiques. Per aconseguir aquesta meta, el professorat ha de crear moments, espais i ambients —situacions d'aprenentatge— per mitjà d'activitats integradores que impliquen un desafiament per a l'aprenentatge i un ensenyament centrat en l'alumnat. Aquestes tasques s'han de desenvolupar de manera progressiva i seqüenciada, a partir de la consolidació gradual dels sabers proposats.

Pel que fa a l'ensenyament de la Història de la Música i la Dansa, com que es tracta d'una matèria de caràcter teòric, és necessari dur a terme tant aprenentatges conceptuals com procedimentals. Quant als primers, les situacions d'aprenentatge han d'afavorir el coneixement dels esdeveniments i els processos musicals i coreogràfics, així com la comprensió dels conceptes analítics. Per a desenvolupar els aprenentatges procedimentals, les situacions d'aprenentatge han de presentar fonts musicals que permeten a l'estudiantat identificar evidències que es relacionen amb les manifestacions musicals i coreogràfiques que s'analitzen per a donar resposta a les preguntes plantejades.

No obstant això, si volem aconseguir un aprenentatge més integral del fet musical, no és suficient amb un aprenentatge conceptual i procedimental. Per això, també cal desplegar aspectes com el respecte i la valoració de la diversitat cultural i musical per mitjà de l'expressió i la realització de projectes artístics integradors que permeten a l'alumnat interactuar de manera creativa i innovadora amb el professorat, els companys de l'aula, la resta del centre i la societat que l'envolta. En aquest sentit, cal incidir en el context més proper creant situacions d'aprenentatge que aproximen el nostre alumnat al patrimoni musical valencià mitjançant el

coneixement de les manifestacions musicals pròpies, grups i intèrprets locals, el repertori tradicional, les societats musicals, els auditoris i les sales de concert, etc.

D'altra banda, s'ha de tindre en compte la realitat sonora amb la qual es relacionen els adolescents en la societat actual. L'ús de les TIC i les noves maneres d'escoltar i crear música han de ser eines molt importants a l'hora de centrar l'aprenentatge en l'alumne i l'alumna i obrir-se a les seues necessitats i interessos.

Quant a l'avaluació, s'han d'utilitzar maneres diferents d'avaluar per a comprovar, en primer lloc, si els resultats previstos han aconseguit els objectius proposats i, en segon lloc, per a replantejar-se el disseny i l'organització de les situacions d'aprenentatge.

Altrament, en una societat caracteritzada com una societat de la informació i la diversitat i que forma part d'un món globalitzat, necessitem una educació artística que ens permeta comprendre el nostre món, reconèixer el valor de la diversitat, argumentar amb fonament, valorar el bé comú i participar de manera activa i col·laborativa. És per això que totes les activitats suggerides pel docent han de contribuir a la formació d'una ciutadania sensible i a l'assoliment dels valors democràtics des d'una perspectiva sostenible.

Finalment, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i les necessitats de l'alumnat, s'hauran d'incorporar principis de disseny universal, i ens haurem d'assegurar que no hi ha barreres que impedeixen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional, per a garantir la participació i aprenentatge d'aquest alumnat.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE 1. Relacionar les manifestacions musicals i coreogràfiques de la història amb les característiques de la societat que les ha creades, i analitzar-ne la vinculació amb les diferents concepcions estètiques de la música i la dansa.

5.1.1. Reconèixer el patrimoni musical i escènic de la Comunitat Valenciana i de la resta del món, i justificar-ne la pertinença a un període històric amb respecte i sentit crític.

5.1.2. Relacionar les manifestacions musicals i coreogràfiques amb aspectes socioculturals, tenint-ne en compte l'ús i funcionalitat.

5.1.3. Analitzar el fet musical i coreogràfic i vincular-lo amb el pensament estètic del moment i amb les manifestacions artístiques del mateix període històric.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE 2. Analitzar les característiques més rellevants del llenguatge musical i coreogràfic, i identificar-ne els elements estructurals i tècnics per mitjà de la partitura, l'audició i el visionat de mostres musicals i coreogràfiques de diverses èpoques, estils i gèneres, amb una actitud oberta, respectuosa i intercultural.

5.2.1. Conèixer les característiques principals de propostes musicals de diferents gèneres, èpoques i estils, partint dels seus elements estructurals i tècnics.

5.2.2. Descriure les característiques i els elements estructurals i tècnics de les diferents produccions artístiques utilitzant un lèxic musical adequat de manera oral i escrita.

- 5.2.3. Analitzar exemples de músiques i coreografies de qualsevol època, gènere o estil, a partir de partitures, audicions i el visionat, amb un discurs informat i respectuós amb la diversitat, ajudant-se de mitjans digitals.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE 3. Construir arguments i opinions fonamentades sobre obres musicals i coreogràfiques de diferents èpoques, estils i gèneres, a partir dels diversos llenguatges vinculats a la música i la dansa, i mostrar hàbits de consum culturals crítics i oberts.

- 5.3.1. Identificar diferents tipus de manifestacions artístiques per mitjà del coneixement dels diversos elements i llenguatges vinculats amb la música i la dansa, i valorar-ne la relació amb el context en el qual s'han produït.
- 5.3.2. Manifestar opinions personals fonamentades en relació amb diferents propostes musicals i coreogràfiques, i mostrar una actitud respectuosa i empàtica.
- 5.3.3. Elaborar arguments crítics sobre diverses obres o fragments musicals i coreogràfics seleccionats utilitzant una terminologia específica de manera oral i escrita.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE 4. Interpretar música i coreografies de diverses èpoques, estils i gèneres, a partir de les possibilitats expressives de la veu, els instruments musicals, el cos i els mitjans digitals, i participar-hi activament de manera individual o grupal.

- 5.4.1. Manifestar idees, sentiments i emocions per mitjà de la interpretació musical i el moviment corporal, per a afavorir processos comunicatius des de l'empatia i el respecte.
- 5.4.2. Interpretar música i danses de diferents èpoques, estils i gèneres, de manera individual i col·lectiva, utilitzant la veu, els instruments, el cos i mitjans digitals.
- 5.4.3. Utilitzar tècniques interpretatives, individualment i en grup, amb consciència global, i valorar la interpretació i la creació musical.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE 5. Elaborar projectes: participar-hi en el disseny, la planificació i la realització de manera activa i crítica, mitjançant la investigació històrica i la realització de produccions artístiques, i valorar-ne tant el procés com el resultat.

- 5.5.1. Elaborar projectes d'investigació científica de manera individual i grupal, aplicant estratègies de cerca i selecció de fonts històriques.
- 5.5.2. Identificar i explicar les oportunitats de desenvolupament personal, professional, social i econòmic que ofereix la participació en diferents projectes artístics.
- 5.5.3. Dissenyar i desenvolupar projectes artístics relacionats amb la música i la dansa, aplicant estratègies de gestió vinculades a la planificació, la producció i la difusió d'espectacles escènics i musicals, de manera activa i col·laborativa.

HISTÒRIA DE L'ART

1. Presentació de l'àrea o matèria.

La Història de l'Art és una de les matèries amb més tradició dins del currículum de batxillerat. No obstant això, aquesta tradició no resta actualitat als sabers que inclou, ni interès a les competències que mobilitza el seu estudi. La lectura detinguda dels objectius de l'etapa ens demostra la vigència que té i la forma en la qual la matèria pot contribuir a la consecució d'aquests. Resulta molt apropiada per a ajudar l'alumnat a exercir una ciutadania democràtica, per a consolidar la seua maduresa personal i per al foment de la igualtat efectiva entre homes i dones. Mitjançant aquesta matèria podem treballar a l'aula molts dels valors que conformen l'educació dels futurs ciutadans i ciutadanes. La Història de l'Art es troba repleta d'exemples sobre els quals construir una educació que millore aquests aspectes. Igualment, és idònia per a reforçar qüestions relacionades amb els hàbits d'estudi i de treball, ja que els continguts d'aquesta enforteixen la lectura i el domini de la llengua, a més de promoure l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació. Ajuda a entendre realitats socials i històriques, tant del passat com del present, i promou que l'alumnat s'implique en la millora del seu entorn social. Finalment, promou la comprensió del mètode científic i els procediments fonamentals de la investigació, així com l'esperit emprenedor i la creativitat, i desenvolupa sensibilitat artística i enriquiment cultural.

La matèria exerceix un paper destacat en el currículum de batxillerat, i contribueix a la formació de les alumnes i dels alumnes, els facilita l'adquisició de les competències clau i els ajuda a enfrontar els desafiaments del segle XXI. L'estudi de la Història de l'Art implica el maneig de missatges orals i escrits, i contribueix al desenvolupament de la competència clau en comunicació lingüística. Així mateix, contribueix al desenvolupament de les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre, i afavoreix un creixement personal constant.

Estudiar les produccions artístiques de diferents societats i pobles aportarà a l'alumnat una visió àmplia en el camp social que contribuirà al desenvolupament de la competència clau ciutadana, en incloure aquest estudi els aspectes, econòmics, jurídics, polítics i socials. L'estudi de la capacitat creadora de l'ésser humà contribueix igualment a l'assoliment de la competència clau emprenedora, i ajuda el discent a crear i replantejar idees, utilitzant la imaginació i la creativitat. Finalment, des d'aquesta matèria es contribueix també al desenvolupament de la competència clau en consciència i expressió culturals, en la mesura en què el coneixement de les arts i manifestacions culturals ajudaran l'alumnat a comprendre i respectar les formes en les quals les idees artístiques s'han comunicat al llarg del temps.

La Història de l'Art pot contribuir a enfrontar els reptes del món actual. Les competències específiques i els sabers bàsics associats a aquestes ajudaran l'alumnat a afrontar desafiaments tan importants com el compromís davant situacions d'inequitat i d'exclusió, la resolució pacífica dels conflictes, l'acceptació i el maneig de la incertesa, la valoració de la diversitat personal i cultural, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

En definitiva, ajudaran l'alumnat a entendre i valorar la realitat que l'envolta per a poder articular el seu propi comportament fent possible que el coneixement guie les seues accions futures. D'aquesta manera, la matèria d'Història de l'Art s'enllaça perfectament amb els principis pedagògics recollits en l'article 35 de LOMLOE, ja que afavoreix la capacitat de l'alumnat per a aprendre per si mateix, treballar en equip i aplicar mètodes d'investigació apropiats que estimulen l'interès pel coneixement. Col·laborarà també en la incorporació de la perspectiva de gènere en la formació de l'alumnat, així com a reforçar l'interès per la lectura i la millora de la seua capacitat d'expressió.

L'enfocament que en aquest currículum té l'estudi de la Història de l'Art afavoreix la innovació educativa, i proposa com a referent les pedagogies actives i la utilització de les metodologies que posen els educands en el centre de l'acció educativa. Les activitats han de ser

motivadores i s'ha d'afavorir el treball en equip entorn de projectes vinculats al seu context més pròxim, i proposa situacions reals d'aprenentatge. És recomanable que el docent acompanye l'alumnat en aquest camí i es converteixca en organitzador del procés d'ensenyament-aprenentatge, i facilite l'aprenentatge per competències amb un enfocament globalitzador i amb una metodologia flexible que utilitze diferents estratègies metodològiques i recursos didàctics, i en el qual l'aprenentatge es plantege sempre com un repte capaç d'encuriosir i tenint en compte l'avaluació com un mitjà i no com un fi.

La Història de l'Art del segon curs de batxillerat complementa els coneixements artístics adquirits en l'ESO. En aquella etapa educativa el fenomen artístic és present en els quatre cursos inclosos en la matèria Geografia i Història. En el batxillerat adquireix una entitat pròpia, i es converteix la història de l'art en objecte d'estudi *per se*, es desenvolupen continguts més analítics que descriptius, es vincula l'obra artística amb el passat, però també amb el present, i es tracta el producte com un fenomen de rigorosa actualitat.

L'estructura dels elements curriculars queda articulada de la forma següent: en primer lloc, es recullen les set competències específiques de la matèria acompanyades per la descripció. L'organització d'aquestes fomenta l'adquisició de les destreses, de les actituds i dels sabers propis de la matèria, i tenen en compte l'obra d'art i el llenguatge d'aquesta, els estils artístics, l'aportació de les dones a la matèria artística, la posada en valor del patrimoni i l'elaboració de treballs al voltant la Història de l'Art.

A continuació, es mostren els sabers bàsics distribuïts en sis blocs. El primer d'aquest, "Ens acostem a l'obra d'art", conté els sabers instrumentals necessaris per a iniciar el treball en la matèria. En els quatre blocs següents es realitza un recorregut pels diferents estils de la Història de l'Art: "Rituals, figura humana i *res publica* en els inicis de l'art"; "Religió i art: cristianització d'Europa i expansió de l'islam"; "Burguesia i ciutats, humanisme i poder"; i "Academicisme, individualisme i industrialització. La independència de les arts plàstiques". Finalment, trobem un bloc final, "El món de l'art en el segle XXI", que pretén aconseguir que l'alumnat no sols adquireixca coneixement artístic, sinó que gaudeixca de l'obra d'art.

Finalment, es proposen situacions d'aprenentatge adequades per a treballar tant aquestes com els continguts de la matèria i s'especifiquen els criteris d'avaluació imprescindibles per a comprovar que l'alumnat ha aconseguit els objectius plantejats.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1. Elaborar una definició de l'obra d'art tenint en compte les aportacions realitzades per la historiografia artística.

2.1.1. Definició de la competència

No hi ha Història de l'Art sense obres d'art. Per això, per a poder escometre l'estudi de la matèria, l'alumnat ha d'enfrontar-se al desafiament d'intentar donar resposta a la pregunta: què és una obra d'art? Respondre a aquesta qüestió no és gens fàcil, treballar aquesta competència implica l'alumnat en la resolució. Posa l'obra d'art en el centre de la reflexió i proposa acostar-nos a les diferents concepcions que sobre aquesta han realitzat civilitzacions diferents al llarg del temps. L'alumnat haurà de recaptar informació sobre el fenomen artístic i sobre com ha evolucionat la definició d'aquest. Aquesta informació serà clau per a comprendre la dimensió universal i global. La competència que ens ocupa situarà l'obra d'art dins de les realitzacions humanes més interessants i influents, fruit de la creativitat humana, de la necessitat de comunicació i susceptible de ser gaudida per si mateixa, a més de valorada com a document i font històrica per a l'estudi d'una època determinada. Facilita la delimitació del camp d'estudi de la Història de l'Art i suposa la posada en marxa d'una reflexió personal de l'alumnat en la qual, utilitzant les definicions que de l'obra d'art s'han realitzat, podrà afegir les seues aportacions pròpies. Aquest exercici d'autoreflexió l'ajudarà a entendre la diversitat i heterogeneïtat dels criteris estètics tant al llarg de la història com en diferents cultures i societats. Així mateix, el

capacitarà per a descobrir i apreciar una gran varietat d'expressions artístiques, fins i tot fora de la divisió clàssica que identifica les obres d'art únicament amb l'arquitectura, l'escultura i la pintura, i a contemplar un ampli ventall de noves formes d'art lligades a les maneres actuals de producció i de comunicació, com ara el còmic, l'animació, el grafit o l'art digital, entre altres.

Es relaciona amb les competències clau ciutadana i en consciència i expressió culturals, ja que l'element artístic forma part indissoluble dels fenòmens culturals que estructuren les societats, a més de contribuir-ne al patrimoni. Ajudarà l'alumnat a intervindre activament en la cultura del seu entorn, gaudir de les obres d'art que l'envolten i fomentar el respecte i la conservació d'aquestes.

És una competència útil per a enfrontar-se als reptes del segle XXI, ja que es vincula amb la valoració de la diversitat personal i cultural que promou a través de la reflexió sobre l'obra artística. D'aquesta manera, l'alumnat podrà construir una actitud positiva cap a la diversitat, i afavorir el seu interès per conèixer cultures diferents i promoure la posada en valor d'aquestes.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència específica s'espera que l'alumnat siga capaç d'establir una definició que responga a la complexa realitat de l'obra d'art i que l'ajude a entendre el fenomen artístic, i interioritzar l'evolució de les característiques que l'han definit i incloure les seues pròpies reflexions. La incorporació en la matèria permetrà fomentar una visió personal sobre l'obra d'art que resulta absolutament necessària per a emprendre l'estudi de la Història de l'Art.

- 2.2. Competència específica 2. Identificar les diferents funcions que l'obra d'art ha exercit al llarg del temps, descriure-les i comparar-les realitzant apreciacions personals.

2.2.1. Descripció de la competència

L'obra d'art constitueix un objecte singular creat amb una funció determinada, va haver-hi darrere una intencionalitat que la relaciona directament amb les circumstàncies dominants d'una època històrica, així com amb la mà creadora que li va donar forma. Comprendre aquesta finalitat suposa realitzar una reflexió profunda. El treball d'aquesta competència ajudarà l'alumnat no sols a reconèixer en l'obra d'art una creació humana única i irrepetible susceptible de promoure el gaudi estètic, sinó també a descobrir un mitjà de comunicació a través del qual el ser humà deixa en herència una reflexió sobre la societat en la qual viu. Respon a la nostra necessitat intrínseca de comunicació i d'expressió, i produeix una interacció interessant entre el subjecte i l'objecte, i és un dels elements comunicatius més antics que coneixem capaç d'emetre un missatge molt temps després d'haver-se creat. Aquesta realitat en fa difícil la interpretació i l'alumnat ha de ser preparat per a poder desxifrar codis que, en molts casos, fa segles que han desaparegut.

La identificació de la funció exercida per l'obra d'art possibilitarà aquest treball. És impossible que puguem comprendre l'art del passat si ignorem la finalitat per a la qual es va crear i per a poder establir la funció d'aquesta serà necessari situar-la dins de la societat que la va crear. No obstant això, entranya una dificultat més, també és fruit de la imaginació de l'individu. L'obra d'art és executada en última instància per les mans expertes d'un home o d'una dona que poden deixar empremtes personals en l'obra i que també mereixen la nostra atenció. En resum, conflueixen en la creació de la producció artística dues responsabilitats que l'alumnat haurà de tindre en compte a l'hora d'analitzar la funció exercida per aquesta, la col·lectiva i la individual.

A través d'aquesta competència l'alumnat podrà interpretar l'obra d'art i indagar sobre el significat i la intenció d'aquesta. Treballar aquesta competència implica inexorablement mobilitzar una quantitat important de sabers. Entendre les connexions de l'obra d'art amb altres obres d'art, amb les personalitats que les van crear i amb les societats que van acollir, tant les primeres com les segones, obliga a conèixer els aspectes religiosos, filosòfics, històrics, econòmics o culturals sense els quals no podem desxifrar les raons per les quals es van crear.

Aquesta competència es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que ajudarà l'alumnat a comprendre el fenomen artístic com una expressió plenament humana i podrà arribar a entendre com aquesta expressió té múltiples intencionalitats que responen sempre a les característiques concretes d'una època històrica. D'aquesta manera, també possibilitarà que l'alumnat siga capaç d'apreciar en aquestes característiques les que li són més pròximes. Podrà reconèixer-hi aspectes relatius a la seua pròpia identitat, i connectar així al mateix temps amb la competència clau ciutadana.

També es relaciona amb els desafiaments del segle XXI perquè el coneixement de l'evolució que es produeix en la funció exercida per l'obra artística ajudarà l'alumnat a valorar la diversitat personal i cultural, i a apreciar que les societats siguen obertes i canviants com un tret positiu.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència específica s'espera que l'alumnat siga capaç de trobar la motivació que subjau després de la realització de qualsevol obra d'art i entendre com les característiques que la defineixen enllacen directament amb aquesta finalitat.

- 2.3. Competència específica 3. Identificar, caracteritzar i comparar els principals estils artístics que s'han succeït al llarg de la història, i utilitzar-los per a classificar les obres d'art més representatives a diferents escales.

2.3.1. Descripció de la competència

Ja s'ha esmentat que la Història de l'Art és la història de les obres d'art, però aquestes han de ser tractades d'una manera tal que l'alumnat tinga la possibilitat d'assumir que el pas del temps ha anat introduint canvis en aquestes. També s'ha assenyalat que les circumstàncies pròpies de cada civilització o època han introduït peculiaritats en les obres que han produït. La Història de l'Art és molt àmplia i, perquè el contingut de la matèria puga resultar assumible per l'alumnat, es fa necessari que aquestes obres d'art apareguen categoritzades i ordenades respecte al convencionalisme dels estils artístics. Sense l'ús d'aquests organitzadors, seria molt complicat poder dur-ne a terme un estudi detallat en aquest nivell educatiu. La utilització d'aquests ens obliga a estudiar una selecció de produccions artístiques que siguen significatives en cadascun d'aquests moments històrics i procurar que una part d'aquestes pertanguen a l'entorn més pròxim a l'alumnat.

El treball d'aquesta competència facilitarà que l'alumnat puga situar l'obra en el context temporal i espacial i es basarà en els aspectes pertanyents a les competències anteriors, continuant la seqüència començada amb la reflexió sobre l'obra d'art i amb les preguntes sobre la funció d'aquesta. Amb aquesta competència l'alumnat reconeixerà i diferenciarà les manifestacions artístiques dels principals estils de l'art occidental, i comprendrà les similituds i diferències que es produeixen entre aquests per a poder treballar els aspectes estilístics del comentari artístic.

Serà capaç d'identificar les continuïtats produïdes entre aquests, així com les reaccions que es produeixen a estils artístics anteriors i comprovarà la diferència que en el tractament de temes idèntics realitzen estils diferents. Observarà com les idees imperants en un estil artístic prevalen per damunt de les individualitats artístiques, i s'establirà una forma concreta d'aproximar-se a l'art relacionada amb els estils. Especialment interessant serà treballar els moments artístics en els quals una personalitat amb una individualitat irresistible és capaç d'avançar el pas d'un estil a un altre, avançant les característiques que seran pròpies d'estils posteriors. D'aquesta manera, es treballaran els dos aspectes fonamentals que caracteritzen tota producció artística, el vessant col·lectiu a través de l'estil i el vessant individual a través de les característiques pròpies d'un creador o una creadora en particular. Finalment, serà capaç de situar obres d'art en els estils artístics més importants.

Aquesta competència es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que afavoreix en l'alumnat el reconeixement dels diferents estils que formen part de la Història de l'Art i l'habilita per a poder situar les diferents obres dins d'aquestes èpoques artístiques. Així mateix, es relaciona amb la valoració i diversitat personal i cultural com un dels desafiaments més importants als quals s'enfronten les societats del segle XXI. La connexió que l'alumnat pot realitzar entre les obres d'art que li són més pròximes i les grans obres de la història promourà el respecte cap a altres societats i cultures, i li recordarà que vivim en societats obertes i canviants, i contribuirà a despertar el seu interès per conèixer altres cultures.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència s'espera que l'alumnat siga capaç d'identificar els principals estils artístics i explicar les característiques que els defineixen i diferenciant-los. Podrà realitzar un recorregut per aquests i observar les influències i les reaccions que es produeixen entre aquests. També serà capaç de relacionar les obres d'art del seu entorn amb els contextos estilístics que ha estudiat.

- 2.4. Competència específica 4. Explicar l'obra d'art, i interpretar-ne correctament el llenguatge artístic i les característiques estilístiques, identificar els missatges que transmet i incloure en les explicacions els conceptes fonamentals, termes i vocabulari propis de la matèria.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència respon a la necessitat d'entendre l'obra d'art com un canal de comunicació que es configura a través dels seus propis codis: el llenguatge artístic. Desxifrar aquest llenguatge és imprescindible per a poder interpretar el fenomen artístic. El desenvolupament d'aquesta competència facultarà l'alumnat en el reconeixement d'aquests codis interns que obriran la porta a la comprensió global de l'obra d'art i, per tant, al gaudi total d'aquesta. Els aspectes tècnics, determinats pels materials; els aspectes formals, determinats per la manera en la qual es realitza l'obra, i els aspectes iconogràfics i iconològics, determinats pels missatges que es desitgen transmetre; els tres són els responsables de la configuració d'aquests codis. A la tècnica, la forma i el significat se sumaran els aspectes estilístics, i configuraran un procediment adequat per a interpretar l'obra d'art. Aquesta competència possibilitarà el desenvolupament d'un mètode d'anàlisi que permeti conèixer amb rigor la producció artística, i desenvolupar envers aquesta sensibilitat i estima. Contribueix al fet que l'alumnat siga capaç d'explicar l'obra d'art fent un ús correcte dels conceptes fonamentals, termes i vocabulari que són propis de la matèria. El treball d'aquesta competència mobilitzarà, per tant, una quantitat important de sabers relacionats amb la lectura del producte artístic, amb l'estructura interna i amb els significats de les formes d'aquest. Farà possible que l'alumnat aprenga els conceptes fonamentals de la matèria i els utilitze adequadament.

L'estudi dels elements bàsics que conformen una obra d'art com poden ser els materials utilitzats, la composició de l'obra, el tractament del color, la llum, el volum, l'espai o la perspectiva, entre altres, així com el coneixement dels símbols i icones més importants i el reconeixement de les característiques dels estils artístics, promouran un coneixement en profunditat del fenomen artístic.

Aquesta competència específica es relaciona amb la competència clau en comunicació lingüística, ja que contribueix a desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'expressió escrita, i a comunicar de manera clara i rigorosa les explicacions que sobre l'obra d'art ha de realitzar. També es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que ajudarà l'alumnat a entendre els llenguatges propis del món de l'art, i valorar-ne en valor la contribució al patrimoni cultural i artístic.

Des del punt de vista dels reptes del segle XXI, aquesta competència es relaciona amb la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, en la mesura en què ajuda a

reforçar la idea que el coneixement és necessari per a poder entendre la realitat artística i facilita la possibilitat de gaudir-ne.

En resum, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència s'espera que l'alumnat siga capaç d'interpretar una obra d'art, explicar els aspectes més importants d'aquesta, la composició interna i el significat iconogràfic i iconològic utilitzant per a això el vocabulari propi de la matèria i iniciant un procés de gaudi que serà més intens com millor siga compresa.

2.5. Competència específica 5. Identificar i explicar l'obra de dones creadores dins de la història de l'art, i visibilitzar les aportacions més importants d'aquestes.

2.5.1. Descripció de la competència

Al llarg del temps, en els diferents currículums sobre la matèria, s'ha anat imposant una visió androcèntrica de la Història de l'Art. Els noms de dones artistes eren molt escassos o inexistents, i així feia la impressió que únicament figures masculines havien sigut protagonistes dels diferents estils artístics. Afortunadament, hui aquesta visió comença a superar-se. Diferents estudis monogràfics sobre el tema han posat al dia el paper de les dones artistes. Aquesta competència ajudarà al fet que l'alumnat trobe també referents femenins en la matèria.

A través del treball d'aquesta competència promourem la igualtat efectiva entre homes i dones, ja que sense aquests referents l'alumnat pot tindre la falsa impressió que no existeixen figures femenines que puguen rivalitzar en talent amb els seus homòlegs masculins. Anguissola, Gentilleschi, Luisa Roldán, Claudel, Morisot, Khalo, Lempicka, o Amalia Avia són alguns pocs exemples de dones artistes extraordinàries a través de les quals l'alumnat podrà adquirir aquests referents necessaris per a entendre que la capacitat creadora no té res a veure amb el gènere. Afavorirà la recuperació i posada en valor de les figures femenines que per la seua condició de dones han quedat relegades a un segon pla. L'alumnat s'acostarà a la figura de la dona no sols com a protagonista de la representació que d'ella s'ha fet al llarg de la història. Obres que mostren, moltes vegades, un patró establert per les societats que les van crear i en el qual la dona apareix representant rols característics d'uns altres moments històrics i que la porten a la submissió i a l'assumpció de papers secundaris. Mitjançant aquesta competència s'afavorirà una societat més igualitària en la qual la dona és capaç d'assumir papers protagonistes i, en molts casos, trencadors. Aquesta competència connecta amb la competència clau ciutadana, ja que ajuda a la formació de ciutadans i ciutadanes que mantinguen actituds fonamentades en el respecte als valors democràtics, i donen suport al desenvolupament d'un esperit crític capaç de reconèixer les desigualtats i treballar per erradicar-les. En definitiva, una competència que afavoreix el rebuig de la discriminació per raó de sexe i que promou activament la igualtat entre homes i dones.

Igualment, aquesta competència treballa dins del camp dels desafiaments del segle XXI, i impulsa que l'alumnat adquirisca compromisos davant situacions d'inequitat i exclusió, ja que fomenta que empatitze amb diferents situacions de desigualtat, i ajudarà a erradicar idees que perpetuen la desigualtat.

En síntesis, mitjançant aquesta competència específica s'espera que les alumnes i els alumnes siguen capaços d'identificar i explicar l'obra de dones artistes, posant un èmfasi especial en les circumstàncies que van fer que la seua labor fora menysvalorada i reconeixent la contribució que van realitzar al progrés artístic.

2.6. Competència específica 6. Analitzar el patrimoni artístic, i ressaltar la capacitat d'aquest per a conformar identitats individuals i col·lectives, valorar-ne la aportació a la cultura i reconèixer el paper d'aquest com a element dinamitzador de l'economia.

2.6.1. Descripció de la competència

Un fet destacat respecte de l'obra d'art en els últims temps és que ha passat a ocupar un protagonisme important en les nostres societats. Des de temps llunyans ha sigut molt valorada per l'elit de les comunitats que la van crear i que gaudien amb les realitzacions d'uns altres temps. No obstant això, a partir del segle XIX pateix un procés que podríem qualificar de nacionalització, i passa de tindre un caràcter bàsicament privat per la seua pertinença a individus o col·lectivitats limitades a convertir-se també en patrimoni dels diferents estats europeus, arriba a formar part del patrimoni nacional i possibilita l'accés a aquesta de capes socials allunyades del fenomen artístic. El segle dels nacionalismes afavoreix que l'art n'amplie la seua influència. El gaudi d'aquest es converteix en col·lectiu, i apareix una interessant connexió entre les sensacions individuals que desperta l'art i els sentiments de pertinença col·lectiva que afavoreix tant estatalment com regionalment o localment.

Mitjançant aquesta competència l'alumnat podrà reconèixer i explicar el patrimoni artístic com a part integrant de realitats col·lectives, i podrà endinsar en uns altres aspectes de l'obra d'art menys treballats tradicionalment a l'aula. És una competència molt relacionada amb el contacte que, com a espectadors, mantenim amb aquesta, es treballaran assumptes com el mercat i el consum d'obres d'art, l'exhibició en museus, institucions, fundacions, exposicions o àmbits urbans, la legislació que els poders públics han redactat per a salvaguardar-ne la conservació i posada en valor o els itineraris turístics que les inclouen. Totes aquestes perspectives impulsaran que l'alumnat augmente la capacitat de gaudir de l'obra d'art, i contribuirà a la formació del seu gust personal, i incidiran en la seua disposició per al gaudi estètic i l'experimentació de sentiments interns. A través d'aquesta competència es treballarà també el potencial econòmic de la producció artística i el seu paper com a focus d'atracció que afavoreix tant les economies més desenvolupades com aquelles que per la grandària són molt més limitades. Finalment, propiciarà també la posada en valor de l'art com un element present en la cultura més pròxima a l'alumnat, i potenciarà així el seu compromís amb la conservació del patrimoni artístic, i el considerarà com un llegat que transmetem a les generacions futures i rebutjara aquells comportaments que el deteriorenen o degraden.

Aquesta competència específica es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que implica respectar les idees que expressen cultures de diferents èpoques i llocs, així com la promoció d'un sentit de pertinença a una identitat concreta.

Així mateix, es relaciona amb els desafiaments del segle XXI, especialment, amb el que fa referència al compromís ciutadà en l'àmbit local i global, atés que afavoreix que l'alumnat pugui sentir-se part d'un projecte col·lectiu al mateix temps que genera empatia i generositat cap a altres projectes del mateix tipus que s'han produït i es produeixen al llarg de la història.

En resum, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència s'espera que l'alumnat siga capaç de reconèixer els elements que componen el patrimoni històric més pròxim, així com aquell que pertany a àmbits més allunyats, tant en l'espai com en el temps, i que siga capaç de comprendre la importància que té valoració i la conservació d'aquests des del doble punt de vista cultural i econòmic.

- 2.7. Competència específica 7. Utilitzar recursos variats per a extraure informació i elaborar produccions personals utilitzant eines TIC en les quals s'incloga l'obra d'art como objecte d'estudi.

2.7.1. Descripció de la competència

La Història de l'Art ofereix l'oportunitat a l'alumnat d'acostar-s'hi ella mitjà de múltiples recursos. Podem accedir a continguts que guarden relació amb l'art i utilitzar la historiografia, el cinema, la literatura, les imatges, el còmic, la premsa, els textos històrics i també mitjançant l'observació directa d'obres d'art dels nostres pobles i ciutats. Aquesta competència treballarà la cerca de la informació, l'organització i la utilització d'aquesta com a mitjà per a la realització de

produccions personals per part de l'alumnat. Tot això sense oblidar la revolució que han suposat les tecnologies de la informació i de la comunicació en l'educació.

La Història de l'Art no pot romandre aliena a aquestes tecnologies i ha de propiciar-ne l'ús i contribuir a desenvolupar la competència digital. La nostra matèria és especialment indicada per a fer ús d'aquestes tecnologies, ja que l'accés a les imatges i el tractament d'aquestes són dues de les funcionalitats més destacades que ens ofereixen les TIC. El món digital ofereix una plataforma perfecta per a poder treballar a l'aula les competències i els sabers de la matèria. Podem abordar aquest treball utilitzant dues funcions destacades del web: d'una banda, tenim a la nostra disposició una miríada de pàgines amb informació precisa sobre les característiques principals dels diferents estils i artistes que configuren la Història de l'Art; per una altra, tenim multitud d'eines en línia que ens faciliten tant l'elaboració de materials com la presentació d'aquests.

Mitjançant la primera funcionalitat, l'alumnat tindrà la possibilitat de recaptar informació necessària per a elaborar els treballs que li siguin proposats. A través de les cerques en el web i de les pàgines suggerides pel docent, l'alumnat anirà adquirint la competència digital necessària per al treball de la informació i desenvoluparà la seua competència en aquest àmbit. Mitjançant la segona funcionalitat, el web proporciona les eines necessàries per a completar la primera. El procés de cerca, selecció, tractament i anàlisi de la informació ha de culminar amb l'elaboració de síntesi, resums, informes o ressenyes pròpies a través de les quals l'alumnat organitzarà, interioritzarà i comunicarà l'aprenentatge, i podrà elaborar i presentar els seus treballs d'una forma atractiva i motivadora. L'elaboració de continguts digitals com ara línies de temps, geolocalitzacions, mapes, esquemes, presentacions o museus virtuals afavoreixen l'aprenentatge actiu i suposen un esperó per al treball de continguts artístics.

Aquesta competència es relaciona amb la competència clau en comunicació lingüística, ja que l'alumnat ha de ser capaç de realitzar cerques d'informació de diverses fonts i avaluar-ne la fiabilitat i la pertinència per a l'objectiu marcat. A més, ha de realitzar produccions pròpies de contingut artístic i expressar-se amb fluïdesa, coherència i correcció, creant coneixement i argumentant les seues opinions. També connecta amb la competència digital, ja que una part important de la cerca d'informació la realitzarà utilitzant aquest canal i part de les produccions que realitze seran en aquest format, utilitzant eines i aplicacions en línia que faciliten el treball en grup i la integració del contingut creat en el seu entorn personal d'aprenentatge.

El desenvolupament d'aquesta competència es relaciona amb l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, per la qual cosa té en compte els reptes que el nostre segle planteja a les generacions futures. Suposa una preparació per a traure el màxim partit a les eines que la revolució tecnològica posa a les nostres mans i afavoreix l'alfabetització en informació que necessitarà el nostre alumnat per a poder desenvolupar-se amb solvència en la societat digital.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i el desenvolupament d'aquesta competència s'espera que l'alumnat siga capaç d'extraure informació, tant de fonts localitzades en ubicacions tradicionals com de fonts emplaçades en el núvol, amb la qual poder elaborar produccions personals que incloguen l'art com a objecte d'estudi.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics han de possibilitar que l'alumnat aconseguisca les competències específiques de la matèria, i és aquest, per tant, el criteri utilitzat per seleccionar-los. Aquests sabers ajudaran l'alumnat a iniciar una reflexió sobre l'obra d'art i sobre la funció que ha exercit al llarg de la història. Facilitaran el coneixement dels diferents estils artístics, i possibilitaran la comparació entre aquests i habilitaran l'alumnat per a la classificació d'obres artístiques aplicant criteris estilístics. Són sabers que promouen l'explicació de l'obra d'art tenint en compte el llenguatge implícit en aquesta i capaciten el discent per a l'adquisició d'un vocabulari artístic

apropiat. Facilitaran la visibilització de les dones artistes i fomentaran l'ús de les noves tecnologies.

S'ha posat obstinació a recollir uns sabers que siguen presentats amb una lògica que facilite el disseny de situacions i activitats d'ensenyament i aprenentatge. Per a això, es presenten sis blocs: el primer i l'últim contenen els sabers introductoris i els sabers terminals. Els primers els podríem considerar instrumentals, ja que són necessaris per a afavorir un acostament a la matèria, mentre que els segons podríem considerar-los conclusius, ja que proporcionen les eines necessàries perquè l'alumnat gaudisca plenament del fenomen artístic una vegada conclosa la seua formació. Els blocs del dos al cinc acompanyen l'obra d'art en el viatge a través dels segles, i agrupen els sabers entorn d'una o diverses idees-força que presideixen cadascun d'aquells.

3.1. Bloc 1. Ens acostem a l'obra d'art

- 3.1.1. Estimació de l'obra d'art com a realitat oberta a la interpretació personal.
- 3.1.2. El concepte d'art, definició i funció de l'obra artística al llarg del temps. El poder de la imatge.
- 3.1.3. Tipologia d'obres d'art, els materials i les tècniques en l'obra d'art.
- 3.1.4. Vocabulari específic de la matèria i concepte d'estil.
- 3.1.5. Mètode per a analitzar i interpretar obres d'art: anàlisi tècnica i formal i anàlisi iconogràfica i estilística.
- 3.1.6. Ús crític d'Internet per a l'obtenció d'informació sobre fets artístics.
- 3.1.7. Maneig d'eines TIC per a la gestió de la informació, el treball col·laboratiu i la creació de materials digitals.

3.2. Bloc 2. Rituals, figura humana i *res publica* en els inicis de l'art

- 3.2.1. La prehistòria: l'art rupestre i moble en les manifestacions magicorituals.
- 3.2.2. Les civilitzacions fluvials: l'art com a dispositiu de dominació i control.
- 3.2.3. La civilització grega i l'art al voltant de la figura humana.
- 3.2.4. L'art romà i la *res publica*.

3.3. Bloc 3. Religió i art: cristianització d'Europa i expansió de l'islam

- 3.3.1. Establiment de la iconografia cristiana: el primer art cristià i l'imperi bizantí.
- 3.3.2. L'islam i les cultures musulmanes.
- 3.3.3. L'art a l'Europa dels pobles preromànics.
- 3.3.4. La idea de Déu com a jutge sever i llunyà: el romànic.

3.4. Bloc 4. Burgesia i ciutats, humanisme i poder

- 3.4.1. L'acostament a Déu durant l'art el gòtic.
- 3.4.2. L'humanisme i el renaixement.
- 3.4.3. Visualització del poder en el barroc: reis, nobles, papes i burgesos.

3.5. Bloc 5. Academicisme, individualisme i industrialització. La independència de les arts plàstiques

- 3.5.1. Neoclassicisme i acadèmies, romanticisme i individualitat: els inicis de l'art contemporani a Europa.

3.5.2. El desenvolupament industrial i la influència d'aquest en l'art. Nous materials i arquitectura, arts plàstiques i preocupació social: la divisió dels gèneres artístics en la meitat del segle XIX.

3.5.3. Cap a la ruptura de la finestra albertiana: impressionisme, postimpressionisme i primeres avantguardes.

3.5.4. Funcionalisme enfront d'organicisme en els postulats arquitectònics de la primera meitat del segle XX.

3.5.5. L'art després de la Segona Guerra Mundial. Arts plàstiques i segones avantguardes. De l'estil internacional als arquitectes i les arquitectes estrela.

3.6. Bloc 6. El món de l'art en el segle XXI

3.6.1. La revaloració de formes artístiques no tradicionals: fotografia, cartell, còmic, cinema o animació. La irrupció d'internet en el món de l'art.

3.6.2. Tendències artístiques actuals.

3.6.3. Reconeixement de l'art com a motor econòmic: mercat, consum i col·leccions. L'art com a atractiu turístic.

3.6.4. Valoració del patrimoni: el patrimoni artístic i la seua conservació.

3.6.5. Estimació de la trobada amb l'obra d'art: museus, exposicions, l'art reproduït en imatge i en paper, espais virtuals i l'art en l'espai públic. El gaudi de l'art com a espectador.

3.6.6. Reflexió sobre el paper de les dones en la Història de l'Art.

3.6.7. Consideració del paper de l'artista en el procés creador.

4. Situacions d'aprenentatge

L'ensenyament de la Història de l'Art ha de concordar amb els principis generals del batxillerat i, per tant, afavorir la formació de l'alumnat, la seua maduresa intel·lectual i humana i els seus coneixements. Ha d'ajudar-lo a aconseguir les habilitats i actituds que permeten desenvolupar funcions socials i incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i competència. Per consegüent, el disseny de situacions i activitats d'aprenentatge ha de mostrar coherència amb aquestes apreciacions. Col·locar les competències en el centre del procés d'ensenyament-aprenentatge i canviar el focus d'atenció des dels sabers a les competències suposa un canvi metodològic important.

La metodologia emprada a l'aula ha de partir de la perspectiva del docent com a orientador i facilitador del desenvolupament competencial en l'alumnat i ha de centrar-se en la realització de tasques plantejades amb un objectiu concret que aquest resoldrà fent ús dels diferents tipus de sabers que la matèria posa al seu abast. Serà fonamental que els mètodes didàctics emprats siguin capaços de generar curiositat, i instar els docents a plantejar seqüències didàctiques en les quals l'alumnat siga conscient del que aprén, sàpia per a què ho aprén i siga capaç d'aplicar l'aprén en diferents contextos dins i fora de l'aula. Per això les metodologies emprades han de ser actives i contextualitzades, i facilitar la participació i implicació de l'alumnat i afavorir l'ús dels sabers dins de situacions reals plantejades pel docent per a aconseguir aprenentatges més duradors.

Per a l'ensenyament de la Història de l'Art seran fonamentals les estratègies didàctiques que contextualitzen les obres d'art a l'entorn de l'educand i integren les activitats didàctiques en la comunitat en la qual resideixen. Aquestes intencions es poden portar a la pràctica utilitzant metodologies didàctiques com el treball per projectes, que afavoreix especialment l'aprenentatge competencial i que es basa en la proposta d'un pla d'acció amb el qual es busca un determinat

resultat pràctic. Aquesta metodologia ajuda l'alumnat a organitzar el pensament, enfortir la capacitat de reflexió i de crítica, aplicant els sabers i les habilitats que adquireix a contextos reals. Altres metodologies adequades per al treball de la matèria i l'adquisició de les competències específiques seran l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic, la ludificació o el debat. La labor del docent serà un element clau en l'apartat metodològic, no sols per la metodologia que ha d'anar triant segons les circumstàncies, sinó també per la labor com a dinamitzador de les activitats que es realitzen en l'aula. Activitats en les quals ha de destacar la presència de contingut digital. La xarxa ofereix l'oportunitat d'utilitzar múltiples i variats recursos que són molt adequats per a accedir a la informació, per a fomentar la interacció tant entre l'alumnat i el professorat com entre els mateixos alumnes i la creació de contingut digital. No obstant això, convé no obviar la utilització dels recursos didàctics més tradicionals, dels quals es pot extraure també informació molt valuosa, com el cinema, la literatura o els textos històrics, periodístics, filosòfics o artístics, entre altres, a través dels quals es pot promocionar l'obra d'art entre l'alumnat tant en el que concerneix el contingut com el continent.

Igualment, seria recomanable tindre en compte una sèrie de criteris a l'hora de planificar i desenvolupar les activitats d'aprenentatge amb la intenció de permetre un treball simultani de les competències específiques: han de fomentar la inclusivitat en el treball dels sabers, la creativitat i les aportacions pròpies de les alumnes i dels alumnes en les seues realitzacions, utilitzar l'entorn com a recurs educatiu, prioritzar el mètode indagatori, permetre l'explicació als altres del resultat d'aquest i connectar els continguts amb experiències i sentiments personals de l'alumnat.

Finalment, amb l'objectiu de tindre en compte la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, i fer més inclusiva la seua experiència educacional, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge. I s'assegurarà, d'aquesta manera, que no existeixen barreres físiques, cognitives, sensorials o emocionals que en suposen un límit a l'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Elaborar una definició pròpia de l'obra d'art tenint en compte les aportacions realitzades per la historiografia artística.

5.1.1. Recaptar informació sobre els canvis produïts en la concepció de l'art en diferents moments històrics i en diverses cultures.

5.1.2. Comparar les diferents concepcions que sobre l'obra d'art ha aportat la historiografia artística.

5.1.3. Debatre sobre el concepte d'art utilitzant les aportacions més importants realitzades per la historiografia artística i incloent-hi una reflexió pròpia.

5.1.4. Elaborar una definició de l'obra d'art que incloga la informació extreta de fonts historiogràfiques, la reflexió realitzada sobre aquesta i les conclusions a les quals s'haja arribat després del procés de debat.

5.1.5. Valorar i respectar la diversitat de manifestacions artístiques tant del passat, com del present.

5.2. Competència específica 2. Identificar les diferents funcions que l'obra d'art ha exercit al llarg del temps, descriure-les i comparar-les realitzant apreciacions personals.

5.2.1. Identificar en l'obra d'art un mitjà de comunicació i de gaudi estètic inherent a la condició humana.

5.2.2. Analitzar una obra d'art significativa identificant i explicant la funció per a la qual va ser creada.

- 5.2.3. Relacionar la funció de les obres d'art tant amb les circumstàncies dominants de l'època en les quals van ser creades com amb la mà creadora que els va donar la forma.
- 5.2.4. Assenyalar els diferents papers que en l'actualitat pot tindre l'obra d'art, ressaltar la diversitat de funcions que exerceix i detectar les polèmiques en les quals pot veure's immersa.
- 5.3. Competència específica 3. Identificar, caracteritzar i comparar els principals estils artístics que s'han succeït al llarg de la història, i utilitzar-los per a classificar les obres d'art més representatives a diferents escales.
 - 5.3.1. Identificar i descriure els estils més importants de la Història de l'Art.
 - 5.3.2. Situar obres d'art, tant locals com globals, en els estils artístics que les van crear, i assenyalar-ne els trets estilístics més importants.
 - 5.3.3. Detectar algunes personalitats creadores que van ser capaces d'eixir-se'n de l'esquema estilístic dominant en la seua època, i valora l'avanç que va suposar la seua obra .
 - 5.3.4. Manifestar interès i respecte per la diversitat artística de les societats humanes.
- 5.4. Competència específica 4. Explicar l'obra d'art interpretant-ne correctament el llenguatge artístic i les característiques estilístiques, identificant els missatges que transmet i incloent en les explicacions els conceptes fonamentals, termes i vocabulari propis de la matèria.
 - 5.4.1. Localitzar els elements formals, tècnics, simbòlics i estilístics que formen part del llenguatge artístic implícit en una obra d'art.
 - 5.4.2. Aplicar un mètode de comentari artístic que permeta interpretar l'obra d'art i identificar tant els elements intrínsecs (materials, formes i símbols) com els extrínsecs (mà creadora, clientela i condicions econòmicosocials).
 - 5.4.3. Elaborar explicacions d'obres d'art basades en el mètode de comentari artístic establert, utilitzant la terminologia i el vocabulari específic de la matèria i diversos formats tant orals com escrits.
 - 5.4.4. Expressar sentiments propis davant les creacions artístiques, respectant la diversitat de percepcions davant l'obra d'art i superant estereotips i prejudicis.
- 5.5. Competència específica 5. Identificar i explicar l'obra de dones creadores dins de la Història de l'Art, i visibilitzar les seues aportacions més importants.
 - 5.5.1. Identificar les obres de dones artistes al llarg de la història de l'art.
 - 5.5.2. Realitzar biografies de dones artistes per a ser exposades a través d'escrits o produccions digitals que incloguen les aportacions i obres més importants.
 - 5.5.3. Analitzar críticament la imatge que s'ha donat de la dona en la història de l'art, mitjançant l'anàlisi comparativa d'obres de diferents èpoques en les quals estiga representada la figura femenina.
 - 5.5.4. Mostrar una actitud compatible amb la defensa de la igualtat entre homes i dones a l'hora de treballar amb obres d'art.

- 5.6. Competència específica 6. Analitzar el patrimoni artístic, ressaltar-ne la capacitat per a conformar identitats individuals i col·lectives, i valorar-ne l'aportació a la cultura i reconèixer el seu paper com a element dinamitzador de l'economia.
 - 5.6.1. Identificar i analitzar la presència de l'art en la vida quotidiana, assenyalar els vincles d'aquest amb la realitat social i valorar-ne la utilització com a objecte de consum.
 - 5.6.2. Definir les categories de protecció dels elements artístics més importants que estableix la legislació espanyola.
 - 5.6.3. Valorar el patrimoni artístic en l'àmbit local i global, identificar les característiques principals i participar de manera activa en la conservació del més pròxim.
- 5.7. Competència específica 7. Utilitzar recursos variats per a extraure informació i elaborar produccions personals utilitzant eines TIC en les quals s'incloga l'obra d'art com a objecte d'estudi.
 - 5.7.1. Utilitzar fonts d'informació cinematogràfiques, literàries, textuais (historiogràfiques i històriques), tant en format digital com tradicional, per a planificar els treballs de recerca.
 - 5.7.2. Buscar, seleccionar i contrastar la informació procedent de diferents fonts necessària per a poder portar a terme xicotetes investigacions al voltant del fenomen artístic.
 - 5.7.3. Elaborar produccions pròpies, tant en format tradicional com en format digital, que expliquen el fenomen artístic utilitzant la informació seleccionada i mostrant un domini adequat dels conceptes artístics.
 - 5.7.4. Compartir continguts digitals utilitzant eines en línia.

HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI

1. Presentació.

Conèixer els condicionants històrics del món present, així com els problemes i reptes globals de les diferents societats humanes contemporànies, és indispensable perquè l'alumnat se situe al món, adquirisca consciència dels seus drets i obligacions, i es comprometa amb l'exercici d'una ciutadania activa i responsable enfront dels reptes i desafiaments del segle XXI.

En aquest sentit, la matèria d'Història del Món Contemporani, d'acord amb els objectius de l'etapa de Batxillerat i amb el desenvolupament de les competències clau, facilita a l'alumnat les estratègies necessàries per comprendre críticament els esdeveniments contemporanis més rellevants en els àmbits nacional, europeu i mundial, i ajuda a l'anàlisi de les causes i les relacions, el paper dels individus en ells i la composició de les societats des d'un punt de vista econòmic, social, polític i cultural al llarg del temps. A més, atesa la constant obertura al present que caracteritza la història contemporània, el seu aprenentatge genera a l'alumnat una mirada crítica i analítica sobre l'actualitat i sobre les circumstàncies pròpies, fomenta la seua corresponsabilitat en la construcció d'una societat més democràtica, justa i equitativa, i el capacita per a la formulació de propostes de millora de l'entorn social.

D'altra banda, si bé l'ensenyament de la història tradicional estava centrat en els fets i processos polítics de les elits, la seua transformació al llarg del segle XX en una ciència de les persones i de les societats humanes en el temps ha permès introduir noves temàtiques econòmiques i socials, així com nous subjectes històrics, com els grups subordinats i desfavorits, les dones i altres col·lectius. És important subratllar també l'aproximació alhora sincrònica i diacrònica que exigeix avui la comprensió i la transmissió de la història.

En continuïtat i aprofundiment competencial respecte de la matèria de Geografia i Història cursada en l'ESO, les competències específiques de la matèria Història del Món Contemporani estan referides a tres grans blocs de sabers i capacitats. El primer requereix la recerca i el maneig crític de diverses fonts històriques i d'informació. El segon es refereix a la contextualització i l'anàlisi de fenòmens històrics rellevants a partir de la comprensió dels canvis en l'estructura econòmica, la valoració de les relacions socials, l'entesa de l'evolució de les relacions internacionals i els esdeveniments bèl·lics, així com de la consideració dels elements ideològics i culturals. El tercer demanda l'adquisició d'actituds i valors transversals per al desenvolupament d'una consciència cívica responsable, inspirada pels valors de la Constitució Espanyola i pels drets humans. Tot aquest conjunt de competències es desenvolupa al voltant de tres eixos fonamentals.

El primer aprofita la naturalesa intrínsecament investigadora i crítica que es requereix per a la construcció del coneixement històric amb l'objectiu d'afavorir que l'alumnat adquirisca habilitats de cerca i contrast d'informació, a partir de fonts solvents tant digitals com analògiques. Amb açò es pretén estimular la seua aptitud per aplicar els mètodes d'investigació més adients en cada cas, obtindre informació fiable i profitosa, i desenvolupar la capacitat d'aprendre per si mateix al llarg de la seua vida personal i professional.

El segon eix fa referència a l'anàlisi dels principals problemes i reptes del present, interpretant-los com a part d'un procés que els connecta amb el passat i els projecta cap al futur. L'objectiu és fomentar l'ús social del coneixement i el desenvolupament de la consciència i el pensament històrics, generant en l'alumnat la necessitat de formular preguntes sobre el temps present, reflexionar críticament sobre el seu entorn social, i clarificar el seu propi criteri i projecte personal.

El tercer eix se centra a presentar una concepció de la història amb perspectiva de gènere. La història tradicional amb prou feines incloïa dones com a protagonistes de l'acció social

i política. Per això, s'ha adoptat el concepte de gènere com a eina analítica per a la investigació historiogràfica, variant la perspectiva i assumint la necessitat d'observar i valorar la contribució de les dones al desenvolupament històric de les societats.

En general, i al voltant d'aquests tres eixos fonamentals, la matèria d'Història del Món Contemporani proporciona a l'alumnat una sèrie d'eines i estratègies que l'ajudaran a assolir els objectius del perfil de sortida de l'etapa, adquirir les competències clau i reconèixer i afrontar els desafiaments del segle XXI. Avançar en la comprensió de les fonts diverses, cercar i seleccionar informació, i crear productes propis sobre assumptes o problemes del present, tant en format digital com analògic, contribuiran al desenvolupament de les competències clau en *comunicació lingüística* i *digital*, a partir de la comprensió del coneixement històric com a síntesi d'interpretacions guiades pel rigor científic, la crítica a tota posició dogmàtica i la revisió i reelaboració constants. Igualment, el coneixement de les principals formes d'expressió artística i cultural de l'època contemporània facilitarà l'assoliment de la competència clau en *consciència i expressió culturals*.

Finalment, i d'una manera molt directa, el conjunt de les competències específiques de la matèria impulsaran l'adquisició de la competència clau ciutadana, ja que tenen per objecte el reconeixement per part de l'alumnat dels valors del pluralisme, l'equitat, el respecte a les diferències, el rebuig a tot tipus de discriminació i la promoció d'una cultura de pau i no violència, incidint en la importància de l'èxit de la justícia, la igualtat efectiva d'homes i dones, el respecte als drets humans i el compliment dels objectius de desenvolupament sostenible.

Quant als criteris d'avaluació, estan dissenyats per comprovar el grau d'assoliment de cadascuna de les competències específiques referides, i s'han d'entendre com a eines de diagnòstic i millora en relació amb el nivell d'acompliment que s'espera de l'adquisició d'aquelles. Donat aquest enfocament competencial, els criteris d'avaluació, en relació amb els sabers bàsics, han d'atendre tant els processos d'aprenentatge com el seu producte, i han de ser implementats a través d'instruments d'avaluació diferenciats i ajustables als diferents contextos i situacions d'aprenentatge en què s'haja de concretar el desenvolupament de les competències esmentades.

Els sabers bàsics es presenten en tres blocs, en què, segons cada cas, predomina la perspectiva temporal o l'aproximació temàtica. El primer bloc, *Pensar històricament*, es dedica al coneixement dels principals conceptes, mètodes i tècniques d'estudi i expressió que empra la ciència històrica, així com a les seues característiques epistemològiques més bàsiques. El seu coneixement és necessari per abordar amb solvència l'anàlisi de l'esdevenir històric contemporani i les repercussions sobre el món actual. Al segon bloc, *Societats en el temps*, es fa un recorregut cronològic pels principals fenòmens històrics de l'època contemporània fins a arribar als principals eixos al voltant dels quals es mou el món actual. L'objectiu és analitzar els problemes a què s'enfronta la humanitat, entenent-ne la dimensió històrica, els orígens i el desenvolupament, i la situació actual, i explorant alternatives des de les quals afrontar els reptes i desafiaments del segle XXI. El tercer bloc, *Compromís cívic i ciutadà*, implica el reconeixement dels valors i les actituds que corresponen a l'exercici d'una ciutadania activa, crítica i responsable.

Des del punt de vista de la programació de la matèria, convé recordar la vinculació que, a la història del món contemporani, mantenen el temps present i el passat, per la qual cosa s'ha de facilitar l'estudi dels fenòmens històrics des de la perspectiva de l'actualitat, i els problemes i fenòmens presents a partir de la seua gènesi i desenvolupament històric, generant situacions d'aprenentatge en què aquest vincle siga palpable. És aquesta, a més, una matèria especialment concebuda per al treball interdisciplinari i en equip, així com oberta a l'ús d'aquells plantejaments didàctics i metodològics que contribuïsquen millor al seu desenvolupament competencial, al desenvolupament de la consciència i el pensament històric, i a l'adopció d'una actitud activa, crítica, ètica i compromesa pel que fa als reptes i desafiaments del present.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Cercar, seleccionar i emprar informació sobre el passat i el present en distints tipus de fonts, avaluant de manera crítica el seu grau de fiabilitat i interès, i aplicant els mètodes, tècniques i conceptes de la ciència històrica.

2.1.1. Descripció de la competència.

L'ensenyament de la història no implica únicament la transmissió de coneixements sobre el passat, sinó que inclou també l'adquisició i pràctica dels mètodes, tècniques i conceptes que permeten a qui escriu sobre història conformar el seu relat. Com tota construcció científica, el coneixement històric és un procés obert, fonamentat en la investigació i la revisió i reelaboració constants. Per aquest motiu, les estratègies de cerca, recopilació i processament de la informació són essencials per a l'aprenentatge de la matèria. En aquesta competència es tracta, doncs, de dotar l'alumnat d'aquelles eines que li permeten treballar eficaçment amb fonts i documents històrics de diferent tipus: textos, fonts iconogràfiques i cinematogràfiques, mapes i dades econòmiques, entre d'altres, i tant de manera digital com analògica.

El comentari de text, l'anàlisi d'imatges i obres d'art, la interpretació i confecció de mapes, taules i gràfiques, entre d'altres eines, li permetran escometre, de manera solvent, crítica i ètica, processos complexos de cerca i selecció d'informació, utilitzant entorns i suports accessibles, així com desenvolupar estratègies d'anàlisi i interpretació d'aquesta a través de la seua contextualització precisa i la comprovació de la seua veracitat. Així mateix, aquesta competència ha de promoure en l'alumnat el plantejament d'aquelles qüestions que permeten extraure de les fonts la informació històrica rellevant, alhora que elaborar i exposar de forma raonada i estructurada les seues pròpies hipòtesis científiques, i generar produccions individuals i grupals a partir d'aquestes.

L'anàlisi de les fonts a partir de les quals es construeix el coneixement històric requereix la seua documentació (origen, tipologia, autoria i intencionalitat), contextualització en un marc cronològic i geogràfic, estudi del contingut (explícit i implícit) i acarament amb altres fonts per detectar, i resoldre els possibles punts de coincidència o de divergència i arribar a obtindre proves vàlides sobre el passat.

El recurs a textos historiogràfics resulta necessari per a la contextualització de les fonts primàries, la formulació inicial de les hipòtesis i preguntes sobre el passat, la distinció i avaluació de distintes interpretacions disponibles i, finalment, per reconèixer i assumir que el coneixement històric és una construcció provisional, en certa mesura subjectiva i sempre susceptible de revisió i correcció.

Al final del curs, l'assoliment d'aquesta competència haurà capacitat l'alumnat per aplicar les tècniques i mètodes bàsics del coneixement científic en l'àmbit de les ciències humanes i socials, i el facultarà per valorar que aquest és resultat del contrast rigorós entre fonts, preguntes i hipòtesis validades o rebutjades. Al mateix temps, incrementarà la seua habilitat per apropar-se críticament a la multiplicitat d'informacions, de vegades contradictòries i no sempre fiables, que rep a través de distints mitjans, i per distingir i discriminar notícies i referències veraces i rellevants, en el marc de la societat de la informació.

Aquesta competència contribuirà a l'assoliment de les competències clau en *comunicació lingüística* i *digital* de l'alumnat. Afavorirà una major capacitat per a la comprensió i expressió oral i escrita, i millorarà la seua habilitat per a la cerca d'informació per mitjans tant analògics com digitals de manera fiable i crítica.

2.2. Competència específica 2.

Descriure i contextualitzar els fets i processos més importants de la història contemporània, reconeixent-hi l'origen dels trets geopolítics, socials, econòmics i culturals del món actual i explicant-los per mitjà de la causalitat històrica.

2.2.1. Descripció de la competència.

El concepte de procés històric refereix el conjunt de fets relacionats i organitzats en forma de relat pel qual s'expliquen les transformacions polítiques, econòmiques, socials i culturals de les societats humanes. En el desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat haurà d'identificar, comprendre i diferenciar distints fets i processos històrics contemporanis, treballant amb fonts contrastades, tant digitals com analògiques, i organitzant i valorant diferents interpretacions sobre ells.

Per determinar les relacions causals entre els fets i processos del passat i els grans problemes i qüestions del món actual caldrà l'assoliment de les estratègies cognitives que permeten establir-les. L'alumnat haurà de partir de la identificació de determinats fets i processos històrics com a causes i conseqüències d'altres amb els quals es relacionen per proximitat cronològica i/o geogràfica. A més, caldrà també una correcta classificació de causes d'acord amb el seu contingut (natural, polític, econòmic, social, cultural), durada del temps durant el qual actuen (breu, mitjana o llarga), i importància relativa sobre uns mateixos fets o processos. En el cas de la comprensió i valoració dels esdeveniments i processos en els quals ha intervingut l'acció humana, es requerirà la correcta contextualització de les actuacions de les persones en el passat (també anomenada explicació per empatia), tenint en compte que actuaren condicionades per entorns, expectatives i escales de valors que no coincideixen amb els de la societat actual.

Finalitzat el curs, aquesta competència permetrà que l'alumnat comprenga les relacions de canvi i permanència, causalitat i interrelació en l'espai i en el temps dels principals successos i processos històrics del món contemporani, avaluant-ne de manera crítica el significat i la rellevància per al present, analitzant les seues conseqüències geogràfiques, polítiques, econòmiques, socials o culturals, i promovent, a partir de tot això, el reconeixement dels valors i principis de regulen el nostre sistema democràtic de convivència.

Aquesta competència assistirà l'alumnat en l'adquisició de les competències clau de *comunicació lingüística i ciutadana*. La confecció de relats o síntesis històriques repercutirà en el progrés de la seua competència en expressió oral i escrita amb coherència, correcció i adequació. Al mateix temps, la percepció de les repercussions dels fets i processos del passat sobre el present l'ajudarà a actuar en societat des de la ciutadania responsable i a participar de manera plena en la vida social i política, ja que gaudirà d'un coneixement més informat dels esdeveniments del món actual i dels seus conceptes i estructures polítiques, econòmiques, socials i jurídiques.

2.3. Competència específica 3.

Analitzar les principals ideologies, revolucions i canvis polítics de l'època contemporània, així com els diferents règims polítics als quals han donat lloc, avaluant críticament el seu caràcter democràtic o autoritari.

2.3.1. Descripció de la competència.

L'època contemporània és l'era d'ideologies i revolucions que han donat lloc a distintes formes d'organització política i social. Des de la crisi de les institucions polítiques heretades de l'Antic Règim, noves ideologies polítiques i revolucions inspirades en elles van anar desenvolupant-se i transformant radicalment les estructures socials i polítiques: les revolucions liberal/burgeses, que van consagrar les llibertats individuals i la igualtat davant la llei, i van promoure sistemes de representació política més extensius; les noves i diverses idees socialistes, orientades a la implantació de societats fundades en la igualtat econòmica i social i en l'autoritarisme estatal; i els feixismes, amb els seus projectes de creació de societats uniformes i d'estats nacionalistes i totalitaris. L'aprenentatge de la història del món contemporani requereix, doncs, del coneixement analític i crític de les principals ideologies polítiques gestades, desenvolupades i implantades al llarg dels últims dos segles (conservadorisme, liberalisme, socialisme i feixisme) en les seues múltiples variants i especificitats, de la comprensió de les

causes i conseqüències dels canvis i moviments revolucionaris ocorreguts al llarg de la contemporaneïtat, i de la relació existent entre aquests precedents històrics i les ideologies i sistemes polítics del present.

Aquesta competència pretén que, al final del curs, l'alumnat siga capaç d'identificar, comparar i diferenciar les principals ideologies polítiques de l'època contemporània. D'altra banda, promourà que reconega i analitze els principals processos i esdeveniments revolucionaris, establint similituds i diferències entre ells, comprenent les seues causes, el seu desenvolupament i les seues conseqüències, i obtenint conclusions sobre la plasmació pràctica dels seus principis en propostes concretes d'organització política en diferents moments i llocs.

Finalment, el capacitarà per reconèixer les relacions existents entre els processos revolucionaris històrics i algunes de les formes i sistemes polítics que regeixen actualment en diferents països, de manera que puga avaluar de forma crítica els trets democràtics o autoritaris de les diferents propostes ideològiques i institucions polítiques del món actual, així com els símptomes de crisi, deteriorament o canvi que mostren els sistemes democràtics del nostre entorn.

Aquesta competència ajudarà a l'adquisició de la competència clau *ciutadana*, atès que proporcionarà a l'alumnat habilitats d'anàlisi de les idees i estructures polítiques del present, capacitat per a la formació de judicis propis, fonamentats i respectuosos, sobre aquestes; i, finalment, assumpció d'actituds de vida en societat basades en el respecte a la diferència i la promoció dels principis democràtics.

2.4. Competència específica 4.

Analitzar l'evolució de les relacions internacionals i els conflictes bèl·lics de l'època contemporània, atenent les seues causes i conseqüències, i valorant els esforços realitzats per mantindre la pau i fer complir els drets humans.

2.4.1. Descripció de la competència.

Les relacions internacionals són el marc de relació i resolució de conflictes entre els estats. Durant l'època contemporània, la rivalitat entre ells va provocar una multiplicitat de conflictes de distinta intensitat i magnitud, entre els quals destaquen les dues guerres mundials del segle XX.

Aquesta competència demanda que l'alumnat aplique tècniques d'anàlisi històrica als conflictes bèl·lics contemporanis, atenent al seu origen, factors desencadenants, evolució i conseqüències. Caldrà, en primer lloc, atendre les rivalitats polítiques i econòmiques entre potències, la formació d'aliances i coalicions o les situacions de dependència internacional com a principals focus d'origen de conflictes. També serà necessari reconèixer que les guerres han constituït un motor històric de primer ordre per la seua capacitat de provocar o accelerar canvis en els règims polítics, les estructures econòmiques i socials i les innovacions tecnològiques, per la qual cosa el seu estudi es configura com un recurs fonamental per explicar l'evolució històrica dels estats i de les societats, així com per entendre les característiques del món actual, i per interpretar adequadament els esdeveniments del present i els conflictes pendents de resolució.

Aquest estudi no estarà complet, però, si no atén també al coneixement i valoració dels esforços realitzats per part d'institucions, organitzacions i projectes de cooperació internacionals que s'han compromés activament amb la preservació de la pau i el compliment dels drets humans, i amb tots aquells principis, accions i actituds que contribueixen a la implantació d'una cultura de pau i no violència.

L'alumnat haurà de exercitar, tant de manera individual com col·laborativa, diverses habilitats d'anàlisi comparada de fonts primàries i secundàries de distint tipus, tant digitals com analògiques (documents històrics, textos historiogràfics, mapes, diaris i correspondència privada, premsa, materials fotogràfics i cinematogràfics...), referides a diferents situacions de conflicte i la

manera com els seus protagonistes, actius o passius, els visqueren i sentiren. Alhora, l'alumnat haurà de ser competent en l'elaboració de comentaris de text, taules comparatives i mapes geopolítics sobre aquests conflictes.

En definitiva, al final del curs l'alumnat serà capaç de formular explicacions històriques coherents sobre la dinàmica de les relacions internacionals i els conflictes bèl·lics més importants de l'època contemporània fins el moment actual, d'exercitar-se en l'ús de tècniques d'anàlisi i investigació històrica, i de detectar i valorar els esforços realitzats en diversos moments de la història contemporània per mantindre la pau i el diàleg.

Aquesta competència contribuirà a l'adquisició de la competència clau *ciutadana*. L'estudi crític dels grans conflictes internacionals dels últims temps afavorirà que l'alumnat desenvolupe actituds d'identificació amb els valors propis d'una cultura democràtica, sobre la base de la resolució pacífica de conflictes, el rebuig de la violència, el respecte als drets humans i l'assoliment d'una ciutadania global.

2.5. Competència específica 5.

Identificar i analitzar els canvis demogràfics, econòmics, socials i culturals provocats per l'aplicació de diferents sistemes econòmics al llarg de l'època contemporània, comparant i valorant les seues conseqüències per a les condicions de vida de les persones.

2.5.1. Descripció de la competència.

La història econòmica estudia els fets i canvis de les estructures econòmiques de les societats al llarg del temps. A l'inici de l'època contemporània es produeix la crisi i desaparició progressiva de l'Antic Règim, caracteritzat per una economia rural de base agrària i una societat estamental tancada i assentada sobre privilegis d'origen. Aquell sistema va ser substituït per una economia de mercat i una societat de classes definides per diferències de riquesa, a partir de l'aplicació dels principis del liberalisme polític i econòmic que promogueren també el desenvolupament del capitalisme industrial i financer i de la revolució industrial amb les seues innovacions tècnic-organitzatives, el consum massiu, l'explotació de noves fonts d'energia, l'extensió de la fàbrica com a centre de producció, la divisió especialitzada del treball i, ja en el segle XXI, l'economia globalitzada i la digitalització de la producció i de les comunicacions.

Paral·lelament, ja des del segle XIX es formularen altres propostes d'organització econòmica i social, que des de l'òptica del socialisme propugnaren formes d'economia centralitzada en mans de l'Estat i models d'organització social aliens a la divisió de classes i partidaris d'un major igualitarisme social i econòmic. Aquests plantejaments foren aplicats ja durant el segle XX en alguns països, amb diferents resultats.

Al final del curs, l'alumnat estarà capacitat per reconèixer i contrastar les diferències teòriques i els distints resultats pràctics ocasionats per cadascun d'aquests models en diferents casos, per mitjà de l'anàlisi i interpretació de documents, mapes, dades i gràfiques. L'objectiu és que avalue les repercussions socials i culturals de l'organització econòmica de les societats contemporànies, per tal que prenga consciència de l'impacte dels canvis i sostinga, amb fonament científic i de manera autònoma, judicis de valor sobre la millora o empitjorament de les condicions de vida dels distints grups socials en distints moments i espais geopolítics: noves classes socials, modificació de les condicions de treball, desenvolupament material, reconeixement dels drets individuals i col·lectius, reducció de les injustícies i desigualtats, relacions entre els estats i conseqüències mediambientals en relació a l'establiment d'unes relacions harmonioses i sostenibles entre les activitats econòmiques humanes i la natura.

Aquesta competència es relaciona amb l'adquisició de la competència clau *ciutadana*, ja que capacitarà l'alumnat per a l'anàlisi crític de les idees i estructures econòmiques del present, així com per a la comprensió de les relacions sistèmiques d'interdependència, ecodependència i interconnexió entre actuacions locals i globals. A més a més, contribuirà que siga capaç de formar

judicis propis i argumentats sobre la necessitat d'incorporar un estil de vida sostenible i eco-socialment responsable.

2.6. Competència específica 6.

Identificar i analitzar els canvis i permanències en l'organització social de la població, investigant les aportacions dels diferents grups socials als processos històrics i adoptant una posició crítica enfront de les desigualtats socials i les situacions de discriminació.

2.6.1. Descripció de la competència.

La història social estudia la societat, amb les lògiques diferències i grups recognoscibles al seu si, en funció de diverses condicions i mentalitats, però superant el mer estudi de les individualitats. Per tant, adoptar una perspectiva social en història requereix incloure també els sectors més desfavorits de la població, les seues condicions de vida, les seues aspiracions i les seues manifestacions culturals, proporcionant així una comprensió del passat des d'una perspectiva global.

Per mitjà d'aquesta competència es pretén que l'alumnat incorpore tota la diversitat de subjectes històrics, tant a la seua recepció de la història a partir de la selecció de les fonts com també al relat històric que aprén a construir, de manera que queden incloses les classes treballadores i els sectors històricament subordinats o discriminats per raó del seu origen, cultura o gènere.

Per aconseguir una visió més completa dels fenòmens de dinàmica i canvi social en perspectiva històrica, l'anàlisi dels grups socials i de les relacions entre ells ha de comptar amb les aportacions d'altres disciplines socials, com la sociologia o l'antropologia, que proporcionen a l'alumnat eines metodològiques per a l'anàlisi de les estructures i processos socials en tota la seua complexitat i riquesa. Es facilitarà així una millor categorització dels diferents sectors socials (els trets que defineixen els seus membres, les seues condicions de vida, la seua consciència de pertinença a un mateix grup, els seus costums i patrons culturals). També es durà a terme la comparació entre les diferents formes d'organització i mobilització social de l'època contemporània, l'anàlisi dels conflictes socials que s'han donat en cada període i el debat sobre la seua contribució al canvi social, a la millora de les condicions de vida i a la igualtat d'oportunitats. Aquest estudi s'aplicarà a tota l'època contemporània, des de la crisi de l'Antic Règim i l'aparició de la societat de classes en el segle XIX fins al moment actual, passant pel progressiu avanç de les classes mitjanes, la consolidació de la societat de masses al llarg del segle XX i, ja en les últimes dècades d'aquest i les primeres del XXI, el sorgiment dels nous moviments socials.

Aquesta competència prepararà l'alumnat perquè, al final del curs, siga capaç d'identificar i incorporar al seu propi relat històric les característiques i components de les diferents estructures socials pròpies de cada etapa de l'època contemporània, així com les dinàmiques socials que han condicionat la seua evolució fins al present. A més, l'habilitarà per reflexionar críticament sobre les situacions injustes i no igualitàries que s'han donat en el passat i encara es donen en el present, i fomentarà la seua promoció del respecte a aquells sectors de la població històricament minoritzats i que, encara hui, necessiten ser visibilitzats, valorats i defensats.

Aquesta competència recolzarà l'assoliment de la competència clau *ciutadana*. Ajudarà l'alumnat a la comprensió crítica dels conceptes i estructures socials del món actual i l'habilitarà per a l'anàlisi crítica de la dimensió social i ciutadana de la seua pròpia identitat i dels fets socials, històrics i normatius que la determinen. Paral·lelament, fomentarà el seu compromís amb la cohesió social i el respecte per la diversitat.

2.7. Competència específica 7.

Identificar, definir i analitzar en el seu context els principals corrents i manifestacions culturals i artístics de l'època contemporània, valorant l'herència que suposen en si mateixos i reconeixent en els seus plantejaments l'origen de la cultura actual.

2.7.1. Descripció de la competència.

El trànsit a la contemporaneïtat va implicar transformacions profundes en la cultura i l'art occidental, les repercussions de les quals arriben fins als nostres dies. Per mitjà d'aquesta competència es pretén que l'alumnat analitze el desenvolupament històric de tals canvis formals, tècnics i de contingut, relacionant-los amb els fenòmens polítics, econòmics i socials que els van afavorir. L'objectiu és que pugua comprendre i avaluar de manera crítica la naturalesa i diversitat de les manifestacions culturals contemporànies i el ritme de creació i difusió de continguts que observa en l'actualitat.

La crisi de l'Antic Règim dugué aparellat el final del tradicional predomini cultural i educatiu de les institucions eclesiàstiques, el relleu de les quals va ser pres pels estats-nació liberals i les seues institucions acadèmiques. Al mateix temps, es van donar canvis en els patrons de llibertat dels artistes i en les preferències del mecenatge artístic, cada vegada més vinculat a individus i a entitats privades, i en menor mesura a institucions oficials. L'expressió artística va multiplicar els seus canals i formes, i va ser utilitzada per empreses, estats i agents polítics per a la difusió de les seues idees.

D'altra banda, les necessitats productives i tecnològiques derivades de les revolucions industrials van suposar un desenvolupament sense precedents de la ciència i de les seues aplicacions pràctiques que possibilitaren la revolució de les comunicacions, l'auge del disseny i de l'arquitectura dels nous materials, el desenvolupament de la publicitat i l'aparició de noves formes d'expressió artística, com la fotografia, la cinematografia i l'art digital.

Finalment, el creixement de les classes mitjanes, el sorgiment de la política de masses, el consum de masses i, lligat al capitalisme industrial, l'extensió de l'alfabetització, la generalització progressiva de l'accés a la cultura i les noves formes d'oci van requerir d'una nova premsa i van afavorir l'aparició d'altres mitjans de comunicació de masses: ràdio, televisió i Internet.

Al final del curs, l'alumnat situarà tots aquests canvis en el context del desenvolupament de la societat de masses i la digitalització, i identificarà els principals estils o corrents, autors i obres principals, iniciant-se alhora en el desxiframent del seu significat i apreciament el valor de l'herència cultural, material i immaterial, que suposa la cultura contemporània per a la societat del present. En definitiva, s'espera que l'alumnat prenga consciència de l'origen de les formes artístiques i canals de comunicació actuals, la seua evolució, els seus avantatges i els seus límits, desenvolupant un major sentit crític cap al món que l'envolta i els continguts que percep.

Aquesta competència es vincula amb la competència clau en *consciència i expressió culturals*. Fomentarà en l'alumnat un millor coneixement, estima i respecte pel patrimoni cultural i artístic de l'època contemporània, valorant la llibertat d'expressió i l'enriquiment inherent a la diversitat cultural i artística. Al mateix temps, el capacitarà per gaudir i analitzar amb autonomia les especificitats i intencionalitats de les manifestacions artístiques més destacades del període, i per expressar de manera creativa i oberta les seues opinions i emocions.

2.8. Competència específica 8.

Reconèixer i analitzar els reptes més rellevants del món actual, analitzant el seu origen, causes i implicacions per al present i el futur, tot formant judicis personals informats, crítics i compromesos amb la millora de l'entorn.

2.8.1. Descripció de la competència.

El present no pot entendre's com una època tancada i delimitada temporalment, sinó que forma part d'un procés històric dinàmic i obert a les influències del passat i a influir sobre el futur.

Per analitzar i comprendre eixes relacions és necessari fer un ús crític, segur i ètic de fonts i dades històriques i historiogràfiques i d'altres ciències que es troben a l'abast de l'alumnat.

De la mateixa manera, els mitjans de comunicació social, tant analògics com digitals, són un instrument imprescindible per conèixer la realitat del món actual. Generen i transmeten informació de manera tan ràpida i, de vegades, tan parcial que, per consultar-los i interactuar amb ells amb un mínim grau de rigor i solvència, és necessari que l'alumnat adquireixca eines d'alfabetització informacional que li permeten fer un ús adequat de la informació que se li presenta o que ell mateix cerca, contrastar i avaluar críticament la qualitat dels missatges i detectar la informació errònia o intencionadament falsa, llançada moltes vegades amb la finalitat de manipular o enganyar qui la rep.

Aquesta competència està orientada al fet que l'alumnat, en el camí de la seua formació per a la ciutadana activa i responsable, exercisca el seu propi criteri i desenvolupe una consciència històrica personal. Per a això caldrà que reconega els principals reptes polítics, econòmics, socials, culturals i mediambientals del món actual en relació al seu origen històric, atenent especialment els relacionats amb la desigualtat, la discriminació per qualsevol circumstància personal o social, la qualitat democràtica del sistema polític i social en el qual participa, el despoblament rural, la desinformació i l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Es pretén que, al final del curs, l'alumnat expresse judicis i hipòtesis explicatives sobre el present de manera informada, ponderada, respectuosa, crítica i dialogant, i que formule propostes de millora al respecte. Adquirirà així habilitats per contribuir a la millora de l'entorn i a l'assoliment del bé comú.

Aquesta competència es relaciona amb les competències clau en *comunicació lingüística, digital i ciutadana*. La investigació sobre els problemes i reptes del present, el debat al voltant d'aquests i l'elaboració de propostes de millora contribuiran a l'assoliment de les habilitats de comprensió i expressió oral i escrita de l'alumnat. D'altra banda, les tasques de cerca d'informació actualitzada, de qualitat i fiable en mitjans digitals exercitaran la seua competència digital i l'ús responsable i crític de les fonts d'informació. Finalment, la reflexió sobre les grans qüestions del món actual l'iniciaran en l'exercici de la ciutadania responsable i participativa, així com en l'anàlisi crític dels valors propis i aliens i en l'exposició de judicis propis amb actitud dialogant, argumentativa, respectuosa i oposada a qualsevol forma de discriminació o violència.

2.9. Competència específica 9.

Incorporar la perspectiva de gènere en l'estudi de la història del món contemporani, investigant els moviments feministes en el seu context i adoptant una actitud proactiva entorn de l'assoliment de la igualtat efectiva entre homes i dones.

2.9.1. Descripció de la competència.

La historiografia tradicional, concebuda habitualment des d'una visió eminentment masculina, ha minimitzat exageradament la presència de les dones en la història, privant-les de la consideració de subjecte de canvi o transformació de les realitats socials, culturals i polítiques. D'altra banda, la mobilització de les dones en l'època contemporània per reclamar la igualtat de drets i, posteriorment, la seua completa emancipació, ha contribuït a l'eclosió dels estudis de gènere que, aplicats a la historiografia, sostenen que els comportaments, rols i actituds atribuïts a un gènere al llarg de la història són, en un sentit fonamental, construccions socials mediatitzades pel context cultural.

Aquesta competència està orientada a l'estudi contextualitzat dels moviments feministes, en les seues diferents tendències i onades, i de les mobilitzacions que protagonitzaren les dones al llarg de l'època contemporània per a l'ampliació dels seus drets i, en definitiva, per a la seua emancipació. Es pretén que l'alumnat siga competent per explicar la connexió de les idees i moviments feministes amb determinades cultures polítiques i amb altres moviments socials, així

com visibilitzar les seues protagonistes i detectar les principals resistències al canvi. A més a més, l'ampliació i correcte tractament dels tipus de fonts d'informació, com poden ser les literàries i periodístiques, les cinematogràfiques, la tradició oral o les manifestacions artístiques, ofereix un valuós recurs per afavorir que l'alumnat esbrine i analitze els estereotips que s'han aplicat a les dones al llarg de l'època contemporània, i també per conèixer i rescatar de l'oblit a nombroses dones que exerciren un paper destacat en els camps de la política, la filosofia, la ciència, l'art o la literatura, però que no han estat incorporades al relat historiogràfic predominant.

Al final del curs, l'alumnat haurà incorporat la perspectiva de gènere com un instrument més d'investigació històrica, superant l'ocultació de les dones en la historiografia i en el conjunt de la cultura instituïda.

Aquesta competència contribuirà al desenvolupament de la competència clau *ciutadana*, ja que dotarà l'alumnat d'una major capacitat de crítica i anàlisi de les desigualtats existents entre homes i dones, afavorint que es comprometa de manera activa i informada amb la promoció de la igualtat efectiva de drets i oportunitats.

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de l'àrea/màteria).

Els sabers bàsics de la matèria Història del Món Contemporani han estat seleccionats perquè el seu aprenentatge, articulació i mobilització, són necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament per part de l'alumnat de les competències específiques formulades.

Davant el vast cabal de matèria històrica contemporània susceptible d'estudi, s'ha donat prioritat a aquells sabers que, en major mesura, poden contribuir a la comprensió de les dinàmiques de canvi i continuïtat del món actual, especialment de les més properes a la realitat social i cultural de l'alumnat, així com al desenvolupament d'una consciència crítica, i a la interiorització i expressió de valors i actituds democràtics, justos i equitatius.

Els sabers s'organitzen en tres blocs. El primer té per objectiu ensenyar a pensar històricament i inclou els conceptes, mètodes i tècniques que es requereixen per a l'adquisició de les competències dedicades en major mesura a l'epistemologia de la ciència històrica, la cerca d'informació, la investigació sobre el passat, l'anàlisi de les fonts i la construcció de relats o explicacions sobre la història.

El segon inclou l'estudi en el temps de les principals qüestions polítiques, econòmiques, socials i culturals de la contemporaneïtat. Tot i que la seua estructura interna siga cronològica, per al seu desenvolupament no s'ha de perdre de vista la interrelació entre fenòmens que no són sincrònics i, molt especialment, les relacions dels fets i els processos del passat amb els fenòmens observats en el present.

El tercer bloc fa referència al conjunt de sabers axiològics que es pretén fomentar entre l'alumnat per al desenvolupament d'una consciència cívica i ciutadana, crítica i proactiva davant dels desafiaments del segle XXI.

3.1. Bloc 1: PENSAR HISTÒRICAMENT

Sub-bloc de Conceptes, mètodes i tècniques de la ciència històrica CE1, CE2, CE8	1r BATX
• Naturalesa i conceptes de la ciència històrica	X
• Cerca i contrast d'informació històrica	X
• Anàlisi i comentari de fonts històriques i historiogràfiques	X
• Elaboració de taules, gràfiques i mapes amb informació històrica	X
• La causalitat en història	X

• L'explicació contextualitzada o per empatia	X
• Temps històric, canvi i continuïtat	X
• Expressió d'hipòtesis, explicacions i síntesis històriques	X

3.2. Bloc 2: SOCIETATS EN EL TEMPS

Sub-bloc d'Orígens del món contemporani CE3, CE4, CE5, CE6, CE7, CE9	1r BATX
• La crisi de l'Antic Règim	X
• Revolucions liberals, democratització i sufragisme	X
• Liberalisme, romanticisme i nacionalisme	X
• Les revolucions industrials	X
• La societat de classes	X
• Orígens i desenvolupament del moviment obrer	X
• Les grans potències en el segle XIX	X
• La dominació europea del món	X
• Art i cultura del segle XIX	X
Sub-bloc de Conflictes i canvis en la primera mitat del segle XX CE3, CE4, CE5, CE6, CE7, CE9	1r BATX
• La Primera Guerra Mundial i les seues conseqüències	X
• La revolució russa i l'estat soviètic	X
• La societat i la política de masses	X
• La crisi econòmica d'entreguerres	X
• Crisi de les democràcies i ascens dels totalitarismes	X
• La Segona Guerra Mundial i les seues conseqüències	X
• Noves formes i tendències artístiques del segle XX	X
Sub-bloc El món bipolar CE3, CE4, CE5, CE6, CE7, CE9	1r BATX
• La política de blocs i la Guerra Freda	X
• Les noves institucions internacionals	X
• El bloc capitalista	X
• El bloc comunista	X
• El procés de construcció europea	X
• L'estat del benestar	X

• La descolonització i els problemes dels nous estats	X
Sub-bloc de Món actual CE3, CE4, CE5, CE6, CE7, CE8, CE9	1r BATX
• La desintegració del bloc soviètic i el nou ordre mundial	X
• La Unió europea: reptes i oportunitats	X
• Espais geopolítics i principals conflictes internacionals del món actual	X
• Democràcia, drets humans i nous moviments socials	X
• La globalització i els seus desequilibris	X
• La problemàtica mediambiental	X
• La societat de la informació	X
• Noves formes digitals d'expressió i comunicació	X

3.3. Bloc 3: COMPROMÍS CÍVIC I CIUTADÀ

Sub-bloc de Consciència cívica i ciutadana. Transversal a totes les CE	1r BATX
• Compromís amb els principis i normes de la Declaració Universal dels Drets Humans	X
• Consciència i memòria democràtica	X
• Valors de l'europèisme i ciutadania global	X
• Compromís amb l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible	X
• Resolució pacífica de conflictes i cultura de la pau	X
• Respecte de la diferència i exercici de la tolerància activa	X
• Compromís amb l'assoliment de la igualtat efectiva entre homes i dones.	X
• Reconeixement i respecte del patrimoni cultural i natural	X
• Prevenció de la manipulació de la informació i de la desinformació	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria.

L'assoliment de les competències específiques de la matèria Història del Món Contemporani requereix la formulació de situacions d'aprenentatge que demanen de l'alumnat la mobilització de sabers, de manera integrada i transversal, respecte de les competències específiques i de les competències clau, de manera que s'exerciten els processos cognitius i afectius, recursos, habilitats i actituds que possibilitaran la resolució de problemes i permetran afrontar la futura vida personal, laboral i social de manera solvent, en el context dels desafiaments del segle XXI.

Per al disseny d'aquestes situacions d'aprenentatge es recomana l'aplicació dels principis generals següents:

- Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.
- Formular situacions que afavorisquen la mobilització de diverses competències específiques alhora i, molt especialment, de sabers inclosos en els tres blocs proposats. Es pretén que els conceptes, mètodes i tècniques de la història, així com els sabers axiològics, es concreten i apliquen en coordinació amb els sabers que al·ludeixen a l'esdevenir de les societats en el temps.
- Dissenyar les activitats de manera que requerisquen la mobilització de sabers interdisciplinars respecte d'altres matèries.
- Plantejar activitats la resolució de les quals demane de l'exercici de les competències clau, i que contribuïsquen a desenvolupar habilitats per afrontar dels desafiaments del segle XXI.
- Transmetre que la història és una ciència en construcció i que la formulació de les diferents interpretacions requereix sempre la consulta de les fonts històriques.
- Fer ús de metodologies actives com l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge basat en projectes, l'aprenentatge basat en problemes, la recerca col·lectiva, l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic, les visites extraescolars, les simulacions i jocs de rol i els debats sobre processos oberts.
- Promoure la creativitat i l'aportació crítica del mateix alumnat a les seues realitzacions.
- Fomentar la capacitat de treball individual i en equip, a més de l'esforç, com a elements essencials del procés d'aprenentatge.
- Utilitzar el potencial de les tecnologies de la informació i la comunicació de manera adequada i responsable.
- Aprofitar les possibilitats de l'entorn com a recurs educatiu.
- Utilitzar la perspectiva coeducativa i inclusiva, fomentant una visibilitat més gran de les dones en matèria d'història.
- Dissenyar activitats que permeten o demanen exposar i argumentar davant de la resta del grup el resultat de les tasques, tant de manera oral com escrita.

A manera orientativa, i sempre d'acord amb els criteris d'avaluació de les competències, es proposa el disseny d'activitats dels tipus següents:

- Anàlisi i comentari de textos històrics i historiogràfics, imatges i fonts audiovisuals, com a eina per interpretar i assimilar el contingut dels documents i fonts històriques.
- Treballs de recerca orientats a l'anàlisi i comprensió de qüestions històriques rellevants, prioritàriament aquelles que puguin ser relacionades causalment amb fets i processos del món actual, partint d'una pregunta-problema concreta que per resoldre-la requerisca de la formulació d'hipòtesis i de la posterior cerca, selecció, contrast i interpretació d'informació rellevant per comprovar-la i validar-la, sempre a partir de fonts tant digitals com analògiques.
- Activitats de reflexió que connecten els continguts tractats a l'aula amb experiències pròpies i notícies d'actualitat.

- Activitats de foment de la lectura d'obres literàries, documents històrics i articles periodístics de diverses èpoques, per al posterior debat entorn del contingut que siga d'interès per a la ciència històrica en tertúlies dialògiques, o també per al seu ús com a fonts històriques per mitjà de la detecció dels aspectes contextuais, històrics i culturals, més significatius.
- Debats sobre les diferents interpretacions que proposa la historiografia al voltant d'un mateix fet o procés històric, mitjançant la lectura i la comparació de diferents textos historiogràfics seleccionats, breus i significatius, que permeten a l'alumnat confrontar diferents interpretacions i contrastar-les amb allò que s'ha après prèviament.
- Visionat de documentals o pel·lícules de temàtica o ambientació històrica, bé per a la introducció d'una qüestió històrica i posterior crítica de l'enfocament donat, bé com a activitat de crítica i avaluació de continguts una vegada analitzat un fet o un procés històric.
- Activitats de ludificació, jocs de rols o simulació, formulades en contextos analògics o digitals i executades de manera síncrona o asíncrona, que demanen de l'alumnat l'exercici actiu de l'empatia respecte de les circumstàncies viscudes per persones del passat o de contextos presents diferents del propi. Poden incloure l'entrevista simulada o la representació de debats entre personatges històrics, la redacció de cartes o diaris ficticis, la creació de blocs personals i perfils simulats a les xarxes socials..., entre d'altres.
- Itineraris didàctics extraescolars que propicien el contacte directe de l'alumnat amb les proves i restes físiques del passat en el seu entorn més immediat. Poden incloure museus de belles arts o etnologia, centres d'interpretació, biblioteques i hemeroteques, visites guiades a institucions, paisatge i art urbà o rural, arqueologia industrial..., entre d'altres.
- Elaboració de síntesis i relats històrics, orals, escrits o audiovisuals, preferentment a partir de la informació derivada de les activitats anteriors, que puguin ser exposats i debatuts, tant de manera individual com en grup, davant de la resta de l'alumnat.
- Activitats d'elaboració, anàlisi i tractament d'eixos cronològics, texts, mapes, gràfics i estadístiques històriques.
- Formulació, exposició i debat de propostes de millora de l'entorn social i polític, tant local o regional com nacional o global, a partir de l'anàlisi crítica de les situacions de conflicte, autoritarisme, pobresa, iniquitat o exclusió que hi ha al món actual.
- Debats al voltant dels resultats de totes les activitats anteriors, que permeten l'avaluació del que s'ha après i de les pròpies situacions d'aprenentatge, per millorar-les, i que fomenten l'expressió d'opinions personals crítiques i constructives per part de l'alumnat.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE 1. Cercar, seleccionar i emprar informació sobre el passat i el present en distints tipus de fonts, avaluant de manera crítica el seu grau de fiabilitat i interès i aplicant els mètodes, tècniques i conceptes de la ciència històrica.

1r BATX
X1. Emprar les tècniques i mètodes bàsiques de la investigació en història per buscar informació sobre el passat i el present, i avaluar el seu grau d'interès i veracitat.
X2. Justificar la veracitat o correcció d'afirmacions sobre fets del passat i del present contingudes en diversos tipus de fonts, d'acord amb criteris científics.

X3. Elaborar síntesis i formular hipòtesis, individualment i en grup, sobre fets del passat i del present, i verificar la seua validesa a partir de fonts d'informació fiables.

X4. Interpretar i elaborar taules, gràfiques i mapes amb informació històrica, tant en format analògic com digital.

X5. Acceptar la diversitat d'interpretacions historiogràfiques i reconèixer la provisionalitat i perfectibilitat del coneixement històric.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

CE 2. Descriure i contextualitzar els fets i processos més importants de la història contemporània, reconeixent-hi l'origen dels trets geopolítics, socials, econòmics i culturals del món actual i explicant-los per mitjà de la causalitat històrica.

1r BATX
X1. Construir relats o síntesis descriptius i/o explicatius sobre els fets i processos històrics més rellevants de la història del món contemporani.
X2. Identificar i classificar els tipus de relacions causals més habituals per a l'explicació del passat.
X3. Explicar les relacions causals que existeixen entre els fets i processos històrics del passat i les problemàtiques polítiques, econòmiques, socials i culturals més rellevants del present.
X4. Analitzar i comentar críticament fonts històriques primàries i secundàries, així com informació procedent dels mitjans de comunicació.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE 3. Analitzar les principals ideologies, revolucions i canvis polítics de l'època contemporània així com els diferents règims polítics als quals han donat lloc, avaluant críticament el seu caràcter democràtic o autoritari.

1r BATX
X1. Explicar l'origen, descriure els trets fonamentals i diferenciar entre si les principals ideologies polítiques de l'època contemporània.
X2. Identificar, descriure i analitzar els principals processos revolucionaris contemporanis, i explicar la seua influència sobre canvis històrics i règims polítics en contextos passats i presents.
X3. Expressar opinions informades i crítiques sobre el grau democràtic o autoritari de propostes i institucions polítiques del món actual, i particularment del propi entorn.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE 4. Analitzar l'evolució de les relacions internacionals i els conflictes bèl·lics de l'època contemporània, atenent a les seues causes i conseqüències i valorant els esforços realitzats per mantindre la pau i fer complir els drets humans.

1r BATX
X1. Analitzar les causes, desenvolupament i conseqüències dels principals conflictes bèl·lics en l'època contemporània i reconèixer la seua importància com a factors de canvi històric.
X2. Buscar informació veraç i rellevant sobre conflictes i situacions actuals d'incompliment dels drets humans en el plànol internacional i relacionar-los amb els seus precedents històrics.
X3. Emprar tècniques i mètodes propis de la disciplina històrica per a l'anàlisi i explicació de les relacions internacionals i de les causes i conseqüències dels conflictes.
X4. Identificar i valorar els principals esforços i contribucions de l'època contemporània per al manteniment de la pau internacional i el respecte als drets humans.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE 5. Identificar i analitzar els canvis demogràfics, econòmics, socials i culturals provocats per l'aplicació de diferents sistemes econòmics al llarg de l'època contemporània, comparant i valorant les seues conseqüències per a les condicions de vida de les persones.

1r BATX
X1. Identificar i diferenciar l'origen i trets dels diferents models d'organització econòmica i social proposats i aplicats al llarg de l'època contemporània.
X2. Analitzar i avaluar les repercussions socials, polítiques, culturals i mediambientals de diferents sistemes d'organització econòmica implantats en diversos espais geopolítics contemporanis.
X3. Realitzar judicis de valor i propostes de millora sobre diferents actuacions del passat o propostes de futur relatives al desenvolupament econòmic i les seues conseqüències socials i mediambientals.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Examinar els canvis i permanències en l'organització social de la població, investigant les aportacions dels diferents grups socials als processos històrics i adoptant una posició crítica enfront de les desigualtats socials i les situacions de discriminació.

1r BATX
X1. Incorporar al propi relat històric la diversitat de grups i moviments socials de la contemporaneïtat i analitzar-ne les característiques i aportacions als processos de canvi històric.
X2. Identificar les causes, desenvolupament, resolució i conseqüències dels principals conflictes socials de l'època contemporània.
X3. Avaluar la contribució de diferents moviments i agents socials de l'època contemporània a la millora de les condicions de vida de les persones.
X4. Reconèixer les desigualtats socials i altres situacions de discriminació de col·lectius en el passat i en el present, tot adoptant una actitud crítica enfront d'elles.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació.

CE7. Identificar, definir i analitzar en el seu context els principals corrents i manifestacions culturals i artístics de l'època contemporània, valorant l'herència que suposen en si mateixos i reconeixent en els seus plantejaments l'origen de la cultura actual.

1r BATX
X1. Identificar i definir els principals corrents culturals i artístics de l'època contemporània, i interpretar el significat de les seues produccions materials i immaterials més significatives.
X2. Relacionar les noves formes, tècniques i canals d'expressió i comunicació propis de l'època contemporània amb les circumstàncies històriques i avanços tècnics que les han fet possibles.
X3. Reconéixer la vinculació i influències existents entre les formes d'expressió cultural desenvolupades en els últims dos segles i els principals corrents artístics i culturals de l'època actual.
X4. Valorar la importància del patrimoni cultural i artístic contemporani com una herència de tota la humanitat que cal conèixer, respectar i preservar.

5.8. Competència específica 8. Criteris d'avaluació.

CE8. Reconéixer i analitzar els reptes més rellevants del món actual, analitzant el seu origen, causes i implicacions per al present i el futur, tot formant judicis personals informats, crítics i compromesos amb la millora de l'entorn.

1r BATX
X1. Identificar els principals conflictes, reptes i problemes del món actual i buscar informació contrastada i veraç sobre els seus orígens històrics, evolució i riscos presents i futurs.
X2. Elaborar i exposar, de manera individual i grupal, treballs de síntesi o projectes que analitzen i valoren els reptes del món actual, a partir d'informació provinent de fonts diverses i contrastades.
X3. Formar i expressar opinions pròpies, coherents, informades i crítiques, sobre problemes i reptes socials de rellevància local o global.
X4. Debatre sobre els principals problemes i reptes del present i formular propostes de millora.

5.9. Competència específica 9. Criteris d'avaluació.

CE9. Incorporar la perspectiva de gènere en l'estudi de la història del món contemporani, investigant els moviments feministes en el seu context i adoptant una actitud proactiva entorn de l'assoliment de la igualtat efectiva entre homes i dones.

1r BATX
X1. Emprar la perspectiva de gènere en l'estudi de la realitat històrica contemporània, amb la finalitat de reconéixer i analitzar la desigualtat existent entre homes i dones.
X2. Identificar i incorporar al relat històric les idees i moviments feministes de l'època contemporània, així com les seues principals protagonistes.
X3. Mostrar una actitud proactiva envers la igualtat efectiva entre homes i dones, així com sobre la

prevenció de la violència de gènere.

ESBORRANY

HISTÒRIA D'ESPANYA

1. Presentació

La matèria d'Història d'Espanya pretén desenvolupar en l'alumnat el pensament històric, de forma que siga capaç d'entendre el món en el qual viu mitjançant l'anàlisi crítica de la societat. D'altra banda, la Història contribueix a la formació de ciutadans responsables, conscients dels seus deures i obligacions, dels assoliments aconseguits pels seus avantpassats i del seu compromís amb les generacions futures.

Amb tal finalitat, la matèria d'Història d'Espanya de segon de Batxillerat pretén contribuir a la comprensió del conjunt dels processos històrics fonamentals ocorreguts en el passat espanyol, tenint en compte la pluralitat territorial i la pertinença a entitats supraestats com la Unió Europea. Se centra en la història contemporània a fi que l'alumnat assolisca una especial sensibilitat cap a la societat del present i les seues problemàtiques, per a contribuint al fet que defense la llibertat, els drets humans i els valors democràtics.

L'actitud crítica cap a les fonts, el reconeixement de la diversitat cultural i la protecció del patrimoni seran claus en la Història d'Espanya. Mitjançant el mètode històric, que implica la contrastació crítica de fonts, l'alumnat entendre que el coneixement del passat està basat en el rigor científic. El tractament de la informació extreta de fonts de distinta naturalesa i la seua contextualització permetran que l'alumnat entenga que el coneixement històric està en constant construcció i revisió.

Així, la Història d'Espanya contribuirà al desenvolupament de les competències clau per afrontar els reptes del segle XXI. Per aquestes raons, la matèria és comuna a totes les modalitats de Batxillerat, i és essencial per a l'alumnat que arriba a la majoria d'edat i a la plenitud de drets i deures com a ciutadà, perquè resulta necessària per a assolir la maduresa intel·lectual. L'alumnat entendre que la societat que tenim, construïda al llarg del temps, és fruit de la participació de la ciutadania i de la implicació dels subjectes individuals en la construcció d'un entorn més just i solidari.

De fet, aquesta matèria pretén contribuir a assolir els objectius del Batxillerat, el primer dels quals es refereix a l'exercici de la ciutadania democràtica i l'adquisició d'una consciència cívica responsable que fomenti la corresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa. D'igual manera, un altre objectiu del Batxillerat relacionat amb la matèria d'Història d'Espanya és el foment de la igualtat efectiva de drets i oportunitats de dones i homes, la valoració crítica de les desigualtats i el combat de les discriminacions per raó de naixement, sexe, origen racial o ètnic, discapacitat, edat, malaltia, religió, creences, orientació sexual o identitat de gènere.

Un altre objectiu d'aquesta etapa educativa està clarament relacionat amb aquesta matèria: el coneixement crític de les realitats del món contemporani, dels seus antecedents històrics i els principals valors de la seua evolució. En darrer lloc, entre els objectius del Batxillerat està la participació de forma solidària en el desenvolupament i millora de l'entorn, així com l'atenció als principals reptes i problemes als quals s'enfronten les persones en el segle XXI i que la matèria d'Història d'Espanya contribuirà a poder afrontar i superar.

Cal remarcar que l'alumnat que curse Història d'Espanya de segon de Batxillerat ja haurà cursat Geografia i Història a l'ESO, havent assolit els fonaments de les competències que aquesta matèria pretén desenvolupar. En Batxillerat, s'espera que l'alumnat continue en l'adquisició d'aqueixes competències i progresse en el seu assoliment. A més, part de l'alumnat haurà cursat la matèria d'Història del Món Contemporani de 1r de Batxillerat, on haurà seguit assolint competències específiques d'aquesta matèria.

Les competències específiques d'aquesta matèria pretenen subratllar la utilitat del passat per entendre el món actual així com ser significatives per a la necessitat de coneixement de l'entorn que té l'alumnat. Aquestes competències impliquen l'aprenentatge, l'articulació i la

mobilització d'un conjunt de sabers bàsics que s'agrupen en els següents blocs: societats en el temps, reptes del món actual i compromís cívic. Al seu torn, els criteris d'avaluació tenen com a finalitat esbrinar si el nivell de desenvolupament competencial assolit es correspon amb els objectius de Batxillerat i el perfil d'eixida de l'alumnat al termini d'aquesta etapa educativa.

En síntesi, l'enfocament competencial de la matèria Història d'Espanya de segon de Batxillerat té l'objectiu de contribuir a la formació d'una ciutadania crítica que valore la democràcia consolidada, defensora del diàleg i que estiga preparada per afrontar els reptes de la societat actual. Per aconseguir-ho, el currículum de la matèria s'ha organitzat en els següents apartats: les competències específiques, amb la seua descripció, els sabers bàsics, les situacions d'aprenentatge i, en últim lloc, els criteris d'avaluació.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Comparar els distints règims polítics de la història espanyola usant conceptes històrics, explicar els canvis i la continuïtat entre ells identificant-ne les causes i reconèixer la seua petjada en el present.

2.1.1. Descripció de la competència

L'alumnat ha d'entendre que l'estat social i de dret actual és el resultat d'una evolució històrica que ha donat lloc a l'etapa democràtica més llarga de la història d'Espanya. La complexa evolució que el constitucionalisme ha sofert des de 1812 és el resultat de l'acció d'individus compromesos amb la llibertat i de l'exercici de la ciutadania activa. Així, el progrés es concebrà com el fruit d'un procés de canvis i continuïtats, de causes i efectes que han donat lloc a la societat actual.

Cal que l'alumnat faça servir conceptes històrics per explicar l'evolució dels distints règims polítics que s'han donat al llarg de la història espanyola, per a valorar les seues aportacions a l'establiment de la democràcia actual. La comparació de distints conceptes jurídics es requerirà per entendre la naturalesa dels règims polítics que s'han donat al llarg del temps. La correcta contextualització en cada època històrica de conceptes com llibertat, ciutadania o sufragi serà necessària per a entendre l'evolució espanyola.

Aquesta competència contribuirà que l'alumnat entenga la situació política present, de forma que confiarà en el coneixement com a motor del desenvolupament tant propi com de la societat de la qual forma part. La necessitat d'entendre la realitat per poder desenvolupar-se en aquesta autònomament serà satisfeta amb aquesta competència específica.

Així mateix, aquesta competència ajudarà a l'assoliment de les competències clau relatives a la *comunicació lingüística* i *digital* de l'alumnat. Afavorirà la comprensió, l'expressió oral i escrita, al temps que millorarà la seua habilitat per a la cerca d'informació per mitjans tant analògics com digitals de manera fiable i crítica.

Al final de curs, l'alumnat serà capaç de descriure els fets i processos històrics més rellevants de forma raonada, ordenada i coherent, capacitat que implica identificar els esdeveniments que han tingut una major repercussió en la història espanyola. Igualment, l'alumnat serà capaç d'enquadrar aquests processos i esdeveniments en el context europeu i occidental, entenent la veritable rellevància d'aquests.

2.2. Competència específica 2

Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics a partir de distintes fonts documentals, portant a terme una anàlisi crítica de la informació que proporcionen.

2.2.1. Descripció de la competència

La Història s'escriu a partir de la informació obtinguda de les fonts documentals que ens han quedat del passat, de forma que les conclusions a què arriba l'historiador o la historiadora

són producte d'una recerca científica. L'alumnat ha de conèixer com es tracten les distintes fonts per poder entendre que la tasca dels investigadors socials és fruit del mètode científic i que les conclusions a què arriben estan basades en fonaments verços.

Aquesta competència és necessària en el món actual, en què la ciutadania ha de saber destriar entre informació fonamentada científicament i aquella basada en opinions subjectives. És un repte indispensable del segle XXI la formació d'una ciutadania informada i crítica amb les fonts d'informació. Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics desenvoluparà el sentit crític de l'alumnat, imprescindible en el món hiperinformat en què viu. Les gràfiques, mapes, textos històrics o historiogràfics, obres d'art, caricatures, cançons i novel·les, entre d'altres, hauran de ser classificades i tractades per l'alumnat.

Aquesta competència entronca directament amb el repte del segle XXI relatiu a l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, que pretén un alumnat que analitze i faça servir críticament les fonts de coneixement, contribuint d'aquesta manera al desenvolupament de la competència clau *digital*. Igualment, aquesta competència afavorirà l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, ja que formarà l'alumnat en la selecció i comprensió de la informació, per tal de ser ciutadans formats i informats.

En definitiva, la identificació i anàlisi crítica d'aquestes fonts històriques o historiogràfiques del passat contribuirà a que l'alumnat siga competent en acabar aquesta etapa educativa en la diferenciació de la veracitat de la informació que contenen i en la necessitat de contrastar diverses fonts d'informació per treure conclusions fonamentades.

2.3. Competència específica 3

Contrastar les identitats individuals amb les col·lectives, reconeixent l'existència d'identitats múltiples en construcció que s'han de respectar i valorar.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència es relaciona amb la comprensió de la diversitat, des de la interiorització de la idiosincràsia de l'individu i dels processos de construcció de les identitats col·lectives. L'alumnat ha de prendre consciència que les identitats es construeixen al llarg del temps. Açò serà possible gràcies a l'anàlisi d'experiències i de processos que han produït canvis identitaris, tant individuals com col·lectius, al llarg de la història.

La construcció històrica de les identitats ha implicat processos constituïts des de la tolerància i altres erigits des de l'exclusió de l'altre. Per a fomentar una societat respectuosa i solidària, l'alumnat ha d'aprendre a conviure en la societat canviant actual, interessant-se pel coneixement de la construcció de les diferents identitats.

La coexistència de diverses identitats nacionals a Espanya ha provocat grans tensions en les últimes dècades, cosa que és, a més, un dels temes que més interès desperta en la historiografia. Per aquestes raons, l'alumnat ha de conèixer els processos de nacionalització que es donen quan els súbdits deixen de ser-ho per convertir-se en ciutadans, gràcies a la sobirania nacional.

La ciutadania del segle XXI té com un dels seus reptes el fet de ser capaç d'entendre que la construcció de les identitats és un procés històric, per combatre essencialismes i defensar que la comprensió de l'altre és la base de la cohesió i de la convivència. Per tant, l'alumnat haurà de ser competent en la descripció de l'origen i evolució dels distints nacionalismes i regionalismes que s'han donat en l'Estat espanyol des del segle XIX. Així mateix, l'alumnat haurà d'entendre l'evolució històrica de la idea d'Espanya i la construcció d'altres nacionalismes alternatius a l'espanyol com a fenòmens històrics, polítics i culturals.

Per tant, aquesta competència contribuirà a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, ja que quan acabe segon de Batxillerat, l'alumnat haurà d'entendre que la construcció històrica de la identitat espanyola s'ha fet compatible amb altres identitats regionals, locals o

supraestatals, i es valorarà aquest procés com a enriquidor per la pluralitat d'expressions i manifestacions.

2.4. Competència específica 4

Explicar l'evolució de l'economia espanyola, reconeixent els progressos assolits i les limitacions persistents en l'evolució del nivell de vida, les condicions laborals i la cohesió social al llarg del temps, així com la seua repercussió en la sostenibilitat, prenent en consideració les desigualtats socials i territorials.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència implica el coneixement de l'evolució de l'economia, valorant la necessitat d'un model sostenible i just que no s'ha donat en el passat. El creixement econòmic assolit en els últims segles ha menyspreat els efectes mediambientals i la distribució equitativa de la riquesa, efectes que ens fan plantejar-nos la idea de progrés.

L'alumnat, per entendre l'evolució de l'economia espanyola, haurà de comparar conjuntures concretes amb tendències a llarg termini que s'han mantingut en l'estructura econòmica espanyola durant segles. Igualment, haurà de contextualitzar el cas espanyol en l'evolució del capitalisme i de la industrialització en Europa, per entendre particularitats i semblances d'Espanya respecte del seu context. Per poder fer-ho, l'alumnat haurà de ser competent en la lectura de gràfiques i estadístiques, relacionant les variables econòmiques amb l'evolució històrica.

L'evolució econòmica anirà relacionada amb l'increment dels nivells d'igualtat social, situació que determina el progrés d'una societat. Aquest procés ha estat molt complex al llarg de la història, i està associat a l'evolució demogràfica, els desequilibris territorials, l'accés desigual als recursos, els drets i la participació en el poder. Per entendre la complexitat del procés, l'alumnat haurà de consultar fonts literàries, audiovisuals o hemerogràfiques, on podrà entendre les accions de protesta portades a terme des de la fi de l'antic règim fins a les més recents. Igualment, haurà de tenir en compte les mesures endegades per l'Estat i els agents socials per pal·liar els conflictes.

Així, aquesta competència contribuirà a l'assoliment del repte del segle XXI relatiu al respecte al medi ambient, que implica la presa de consciència de la degradació del planeta i la comprensió de les causes que la provoquen. Per tant, ajudarà l'alumnat a assolir la competència clau *ciutadana*, així com la *personal, social i d'aprendre a aprendre*, atès que aprendrà a relacionar fets del passat en la seua llarga durada, establint relacions que contribuïsquen a la comprensió dels fets actuals. En definitiva, en acabar el Batxillerat, amb la contribució d'aquesta competència, l'alumnat entendre el progrés de la societat i economia espanyola i els esforços portats a terme per a assolir la cohesió social.

2.5. Competència específica 5

Reconèixer l'origen de la diversitat ideològica de les distintes cultures polítiques en l'evolució històrica espanyola.

2.5.1. Descripció de la competència

Les distintes cultures polítiques han entrat en competència en l'evolució espanyola, de forma que han contribuït a la conformació de la situació política present. L'alumnat haurà de ser competent en la identificació dels canvis i permanències soferts per les creences, concepcions polítiques i ideologies que s'han donat en Espanya des de la fi de l'antic règim fins ara mateix. El significat de l'absolutisme, el liberalisme o la democràcia, entre altres idees polítiques, ha anat evolucionant durant la història.

L'alumnat haurà de consultar fonts primàries com articles de premsa de l'època, manifestos, programes electorals o debats electorals per entendre els discursos en competència en els diferents moments històrics. Així, l'alumnat s'ha de fer una idea pròpia basada en les fonts històriques i historiogràfiques.

Principalment, aquesta competència contribuirà a assolir el repte del segle XXI referent a la resolució pacífica dels conflictes, en entendre el conflicte entre les distintes cultures polítiques com un procés habitual al llarg de la història política espanyola. Aquestes cultures polítiques han constituït el fonament ideològic dels partits polítics, a partir dels quals s'han generat vincles i identitats, que han fet servir el diàleg, en la majoria de les ocasions, per resoldre les seues confrontacions.

En conclusió, l'anàlisi de l'origen ideològic i de la conformació de les distintes cultures polítiques conduirà a l'alumnat a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, perquè dotarà l'alumnat amb capacitat crítica, en entendre el passat de forma rigorosa, útil i veraç.

2.6. Competència específica 6

Contextualitzar la posició espanyola en la història del món, assenyalant particularitats i semblances de la seua evolució històrica i tenint en compte els compromisos actuals amb l'europeisme, la cooperació i la seguretat conjunta.

2.6.1. Descripció de la competència

Per a entendre la posició d'Espanya en el seu context és necessari conèixer quines han estat les relacions que ha mantingut el nostre país amb els seus veïns i aliats. La seua situació en l'espai l'ha convertida en cruïlla de civilitzacions, puix que se situa en Europa occidental, fronterera amb Àfrica i banyada per la Mediterrània i l'Atlàntic.

A més, cada procés històric s'ha de contextualitzar en un moment particular, entenent les respostes de cada subjecte històric en el seu context. L'empatia històrica és un valor necessari per entendre el passat perquè ajuda a interpretar les causes de determinades reaccions que s'han donat en les relacions internacionals.

Però, a més, aquesta competència específica contribuirà a assolir el repte del segle XXI relatiu a l'adquisició del compromís ciutadà en l'àmbit local i global, impulsant d'aquesta manera el desenvolupament de la competència clau *ciutadana*, puix que ajuda a contextualitzar la ciutadania espanyola en el seu context espacial i temporal.

En síntesi, en finalitzar el Batxillerat, aquesta competència haurà fomentat en l'alumnat la comprensió del context internacional en què ha figurat Espanya en cada moment històric, assenyalant peculiaritats i semblances de la seua evolució en relació amb el context que es donava en cada moment. La interpretació d'aquest llegat històric contribuirà que l'alumnat entenga la posició actual d'Espanya en el món, valorant els compromisos que ha adquirit en el passat i que es reafirmen en el present, com la pertinença a la Unió Europea i a altres organismes supraestats.

2.7. Competència específica 7

Incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi històrica, adoptant actituds i promovent actuacions de reivindicació de la igualtat efectiva entre dones i homes.

2.7.1. Descripció de la competència

Aquesta competència està orientada a satisfer la reivindicació actual de comprensió de la situació real del paper de les dones en la història. La perspectiva de gènere és una necessitat ciutadana que pretén valorar els avenços aconseguits en la igualtat de drets i responsabilitats d'ambdós gèneres.

En el segle XXI cal portar a terme els estudis històrics des d'aquesta mirada, considerant els mecanismes de control, dominació i subordinació que sobre la dona s'han exercit. Açò permetrà l'alumnat adquirir un compromís clar davant de situacions d'iniquitat i exclusió que s'han donat en el passat i que segueixen tenint lloc en el present.

Aquest enfocament del passat portarà a entendre l'absència de les dones en els discursos històrics, permetent comprendre la seua mancança en altres relats com, per exemple, els científics, els literaris o els artístics. Per esbrinar el veritable paper de les dones en el passat,

caldrà que l'alumnat consulte fonts literàries, artístiques o orals, que mostraran estereotips relacionats amb les dones, espais feminitzats, conductes i modes de vida, que aclariran les relacions de gènere que hi ha hagut en el passat.

Juntament amb el subratllat del paper de dones protagonistes d'esdeveniments o processos del passat, caldrà considerar les lluites per aconseguir l'emancipació femenina. Les seues estratègies d'acció, connexions amb determinades cultures polítiques i moviments socials hauran de ser ateses per l'alumnat. Amb aquestes anàlisis, aquesta competència contribuirà a l'assoliment de la competència clau *ciutadana*, perquè que l'alumnat es comprometa activament amb la promoció de la igualtat efectiva de drets i oportunitats.

Consegüentment, l'alumnat ha d'entendre que l'avanç dels drets de les dones és part del progrés social, de la modernització d'Espanya i de l'evolució de la societat en el seu conjunt.

2.8. Competència específica 8

Reconèixer el valor del patrimoni cultural i històric com a conformador de la memòria col·lectiva, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la seua preservació i valoració.

2.8.1. Descripció de la competència

L'alumnat ha de comprendre que els canvis historiogràfics i metodològics són fruit de l'evolució del present i de la percepció de com la recerca històrica pot aportar solucions als reptes actuals. La utilitat de l'aprenentatge de la Història ha de ser interioritzada per l'alumnat, de forma que entenga que la investigació històrica el conduirà a un millor coneixement de la societat actual.

Així mateix, el pensament històric i els mètodes de recerca que empra l'historiador han de servir l'alumnat per acceptar les incerteses del segle XXI, competència que contribuirà al desenvolupament de ments més complexes i a l'articulació de solucions creatives i col·lectives.

El llegat històric està conformat, en part, pel patrimoni, la conservació del qual és una responsabilitat que s'ha d'assumir per tots els ciutadans, de forma individual i col·lectiva. Però no sols s'ha de conservar, sinó que ha de servir per a cohesionar la societat a partir dels seus distints significats. Així, la Història adquirirà significat com una ciència en construcció en funció dels interessos del present.

Per això, aquesta competència es vincula amb la competència clau de *consciència i expressió culturals*, atés que l'alumnat adquirirà un millor coneixement i respecte del patrimoni cultural i artístic de la contemporaneïtat espanyola. En definitiva, l'alumnat haurà adquirit la capacitat d'elaborar, promoure i desenvolupar projectes relacionats amb el patrimoni històric i cultural en el seu entorn. D'aquesta manera, identificarà el passat com el material amb què es conforma la memòria col·lectiva, que ha de ser entesa com un bé comú en construcció de generació en generació.

3. Sabers bàsics

La Història d'Espanya pretén que l'alumnat siga capaç de conèixer l'evolució en els temps més recents de l'Estat en què viu. Amb aqueixa finalitat, les competències específiques d'aquesta matèria tracten l'origen i comprensió de les grans qüestions polítiques, econòmiques, socials i mediambientals de l'Espanya actual. Així mateix, s'atenen la recerca i tractament d'informació històrica, el compromís cívic i ètic amb la democràcia, els valors de convivència i inclusió i la defensa del patrimoni social i cultural.

La selecció dels sabers bàsics s'ha realitzat amb la finalitat que l'alumnat desenvolupe les competències específiques. Per aqueixa raó, el criteri fonamental per a seleccionar els sabers ha estat la seua utilitat per entendre l'origen i configuració de l'Espanya actual i actuar en conseqüència. Els sabers bàsics que tot seguit s'assenyalen refereixen a processos rellevants, més que a fets puntuals, tractats des d'un enfocament on s'han considerat múltiples causes i que té a veure amb allò polític, econòmic i cultural.

Aquests sabers bàsics es presenten organitzats en tres blocs: societats en el temps, reptes del món actual i compromís cívic. Els blocs estan relacionats amb el criteri seguit per enunciar els sabers, és a dir, el desenvolupament d'una ciutadania crítica des d'una perspectiva cosmopolita. Amb tal finalitat, s'han seleccionat sabers de caire conceptual, d'altres amb una dimensió procedimental i alguns de naturalesa actitudinal i axiològica.

El primer bloc de sabers bàsics, "Societats en el temps", presenta els principals problemes a què s'ha enfrontat la societat espanyola al llarg de la contemporaneïtat, entenent els seus orígens i desenvolupament. Igualment, apropa l'alumnat als principals mètodes que utilitza la ciència històrica per comprendre el passat. El segon bloc, relatiu a "Reptes del món actual", pretén abordar la situació actual consegüent de l'evolució històrica espanyola. El tercer bloc, que refereix al "Compromís cívic", pretén desenvolupar en l'alumnat l'exercici d'una ciutadania crítica i responsable en la defensa dels drets humans.

S'ha pretès que tots els sabers siguin transversals a totes les competències específiques. D'igual mode, hi ha la voluntat d'una seqüenciació en què els sabers aparegueren ordenats des dels més antics als més recents. Amb l'objectiu d'aconseguir aprenentatges significatius que contribuïsquen a l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques, s'han prioritzat els sabers bàsics que afavoreixen l'esperit crític, aquells que són propers a la realitat social i cultural de l'alumnat i, finalment, aquells que fomenten el compromís ètic i que permeten afrontar els reptes del segle XXI.

3.1. Bloc 1: Societats en el temps

Transversal a totes les CE	2n curs
El treball de l'historiador: la historiografia, les fonts i el mètode històric.	X
- Situació geoestratègica d'Espanya. - Context d'Europa occidental, Mediterrània i Atlàntic.	X X
- La crisi de l'Antic Règim. - La construcció de l'Estat nació espanyol. - Centralització política i administrativa de l'Estat liberal.	X X X
- L'Imperi espanyol i el seu llegat en l'actualitat. - Estereotips i singularitats de l'evolució espanyola respecte del context internacional.	X X
- Les relacions Església-Estat: laïcisme, confessionalitat i aconfessionalitat. - El paper del catolicisme en la configuració cultural i política espanyola. - La secularització de la societat espanyola. - Moviments anticlericals en la història contemporània espanyola.	X X X X
- El constitucionalisme en Espanya. - Estudi comparat dels règims liberals de la contemporaneïtat espanyola.	X X
- Conceptes per estudiar els sistemes polítics. - Cultures polítiques en l'Espanya contemporània: conflictes i usos del poder. - Partits polítics, moviments i faccions.	X X X
L'exili.	X

• La transició al capitalisme en Espanya.	X
• Els debats historiogràfics sobre la industrialització del país i sobre la seua dependència de l'exterior.	X
• El desenvolupament econòmic espanyol: ritmes i evolució.	X
• Canvis socials i noves formes de sociabilitat en la contemporaneïtat.	X
• La transformació de la societat estamental en societat de classes.	X
• Desenvolupament de la ciutadania.	X
• El treball i les condicions de vida: evolució des de la servitud senyorial, el naixement del proletariat i de les classes mitjanes.	X
• L'Estat de benestar.	X
• Contrastos, reciprocitats i dependències entre el món rural i l'urbà.	X
• Societat agrària, èxode rural i Espanya buidada.	X
• L'acció del subjecte en la història: associacionisme, moviments socials i sindicals.	X
• Les polítiques socials de l'Estat.	X
• La II República i la transformació d'Espanya: reformes estructurals i els seus orígens.	X
• Reaccions antidemocràtiques contra el reformisme republicà.	X
• La Guerra Civil.	X
• El franquisme: conceptes de totalitarisme i autoritarisme.	X
• Fonaments ideològics del franquisme, relacions internacionals i etapes de la dictadura.	X
• La repressió i els moviments de protesta.	X
• La sociabilitat de les dones en la història.	X
• Protagonistes individuals i col·lectives.	X
• L'emancipació femenina i els moviments feministes.	X

3.2. Bloc 2: Reptes del món actual

Transversal a totes les CE	2n curs
• Memòria democràtica.	X
• Reparació de les víctimes de la violència.	X
• Reconeixement d'accions i moviments en favor de la llibertat en la història contemporània espanyola.	X
• Consciència de fets traumàtics del passat i de no repetició de situacions violentes i doloroses.	X

• Origen i evolució dels nacionalismes i regionalismes en l'Espanya contemporània.	X
• Creixement econòmic i sostenibilitat: fonts per a la seua anàlisi.	X
• L'evolució de l'economia espanyola fins a l'actualitat.	X
• Desequilibris socials, territorials i ambientals.	X
• La Transició i la Constitució de 1978.	X
• Espanya en la Unió Europea: procés d'integració, situació actual, reptes socials, econòmics i polítics.	X
• Espanya en el món: participació en els organismes internacionals.	X
• Compromís institucional i ciutadà davant dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.	X

3.3. Bloc 3: Compromís Cívic

Transversal a totes les CE	2n curs
• Consciència democràtica: exercici de valors cívics i participació ciutadana.	X
• Identitats múltiples i sentiments de pertinença en l'Estat espanyol.	X
• Prevenció de la manipulació de la informació i de la desinformació.	X
• L'europeisme: actitud participativa davant programes i projectes comunitaris.	X
• Conservació i difusió del patrimoni: el seu valor identitari, social i cultural.	X
• La memòria col·lectiva.	X
• La consciència històrica.	X
• Presència del coneixement històric en el debats públics.	X
• Usos públics de la Història.	X
• Centres d'interpretació i de divulgació històrica.	X
• Arxius i museus.	X

4. Situacions d'aprenentatge.

Les competències específiques de la matèria d'Història d'Espanya tenen relació amb els sabers bàsics sobre l'evolució de les societats en el temps, els reptes del món actual i el compromís cívic. Aquest enfocament competencial pretén, per tant, que l'alumnat assolisca una

comprensió del país en què viu en el moment en què està a punt de convertir-se en ciutadà actiu i amb plenitud de drets i deures.

En aqueix sentit, es pretén que l'alumnat siga un subjecte actiu del seu propi context i que adquirisca una consciència crítica en la societat diversa i canviant que viu. El món de hui en dia necessita ciutadans actius, crítics, responsables i que atenen la sostenibilitat del planeta, formats amb disciplines de caire humanístic i social que contribueixen a promoure posicionaments ètics clars sobre els reptes del segle XXI. Alguns d'aquests desafiaments estan relacionats amb el compromís ciutadà, tant en l'àmbit local com en el global, la valoració de la diversitat cultural, el compromís davant les desigualtats i exclusions, la resolució pacífica dels conflictes, l'acceptació de la incertesa, el respecte al medi ambient o el compromís amb la preservació de l'herència social que suposa el patrimoni.

En segon de Batxillerat, l'alumnat assoleix la majoria d'edat, situació que requereix d'una major aproximació al coneixement del sistema polític en què va a poder exercir els seus drets i deures. Per això, la consecució de les competències específiques d'aquesta matèria suposen l'ampliació dels sabers bàsics de l'Educació Secundària Obligatòria, l'aprofundiment en el seu caràcter interdisciplinari i una major capacitat de relacionar l'escala local i la global. Totes aquestes competències contribuiran a la conformació d'una ciutadania conscient sobre els seus drets i deures i crítica amb la societat en què viu.

Per a que l'aprenentatge siga significatiu per a l'alumnat de Batxillerat, cal prendre en consideració que, generalment, en aquestes edats han desenvolupat el pensament abstracte i l'actitud crítica i reflexiva sobre les seues experiències i el seu entorn. Per això, cal potenciar i explotar aquestes capacitats en les situacions d'aprenentatge que es plantegen en aquesta matèria. Les situacions idònies partiran de les idees prèvies de l'alumnat, per anar construint un aprenentatge veritablement significatiu. A més, caldrà seqüenciar les situacions d'aprenentatge de forma que es partisca d'allò més senzill per anar construint el coneixement cap a situacions més complexes.

D'igual manera, les situacions d'aprenentatge incorporaran espais i moments per a la reflexió, el debat i el contrast d'opinions, així com l'autoconsciència de l'aprenentatge per comprovar el grau d'adquisició d'aquests aprenentatges i la seua connexió amb les experiències individuals de l'alumnat. Tot això s'haurà de portar a terme mantenint la motivació de l'alumnat i fent-lo conscient del seu paper actiu, autònom i responsable en l'aprenentatge i sense deixar de banda l'entorn com a recurs educatiu.

L'aproximació competencial es caracteritza per la transversalitat, que implica competències semblants en diverses matèries, canvi curricular que implica, per tant, una necessària interdisciplinarietat que ha de tindre en compte estratègies d'aprenentatge dinàmiques. Per un costat, el paper del docent ha de ser de guia del desenvolupament competencial de l'alumnat, plantejant-li situacions d'aprenentatge que ha de resoldre fent un ús adient dels sabers bàsics. Així mateix, el docent haurà d'atendre i respectar els distints ritmes i estils d'aprenentatge de l'alumnat mitjançant situacions de treball individuals i cooperatives. Igualment, els mètodes docents hauran de generar en l'alumnat la curiositat i la necessitat per adquirir les competències específiques d'aquesta matèria. D'aquesta forma, l'alumnat entendrà per què aprèn els sabers bàsics, per a què ho fa i adquirirà la capacitat d'usar allò après en distints contextos dins i fora de l'aula.

A més, per potenciar la motivació per l'aprenentatge competencial es requereixen metodologies actives i contextualitzades en l'entorn de l'alumnat, que faciliten la seua participació, implicació i ús dels coneixements en situacions reals. Aquestes seran les que generaran aprenentatges més duradors i transferibles a la seua situació de ciutadans actius i participatius. Aquestes situacions d'aprenentatge s'han de basar en estratègies interactives, com les de l'aprenentatge cooperatiu, de forma que, mitjançant la resolució conjunta de tasques, els membres del grup coneguen els mètodes usats pels seus companys i puguin aplicar-los a situacions semblants en el seu context, després d'haver concebut l'aula com una societat de la qual l'alumnat forma part.

L'aprenentatge per projectes, els centres d'interès, l'estudi de casos, l'aprenentatge dialògic o l'aprenentatge basat en problemes afavoreixen la participació activa i l'intercanvi d'idees. Aquestes estratègies didàctiques facilitaran l'aprenentatge competencial, l'autonomia, l'esforç i la motivació de l'alumnat. Igualment, les situacions d'aprenentatge han de promoure la creativitat i l'aportació crítica de l'alumnat, partint dels seus elements patrimonials més propers i del seu entorn, com a recurs educatiu per a la proposta de situacions d'aprenentatge. No s'haurà de descuidar el potencial motivador de les tecnologies de la informació i comunicació, ni el seu ús responsable i crític.

Com a marc general, les situacions d'aprenentatge han de tindre una perspectiva inclusiva i coeducativa, en què les dones gaudisquen d'una major visibilitat en el tractament dels sabers bàsics. Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

En síntesi, des d'aquesta matèria s'hauran de dissenyar situacions d'aprenentatge que impliquen activitats de recerca i tractament de la informació obtinguda per distints tipus de fonts. Igualment, s'haurà d'atendre el foment de la lectura d'obres literàries, documents històrics, articles hemerogràfics i científics sobre els sabers bàsics de la matèria. Això haurà de donar lloc a l'escriptura de textos i l'elaboració d'eixos cronològics, gràfiques o mapes en què s'elaborarà la informació obtinguda per les fonts. A més, s'hauran de crear situacions d'aprenentatge en què l'alumnat puga transmetre la informació de forma oral, argumentant el resultat de les seues recerques i debatent les seues opinions crítiques.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Comparar els distints règims polítics de la història espanyola usant conceptes històrics, explicar els canvis i la continuïtat entre aquells identificant-ne les causes, i reconèixer la seua petjada en el present.

5.1.1. Construir una síntesi cronològicament ordenada i coherent, usant els termes adients sobre fets, processos i personatges rellevants dels distints règims polítics des de la fi de la monarquia absoluta fins a l'actualitat.

5.1.2. Elaborar judicis propis sobre la distinta rellevància dels textos constitucionals dels diferents règims polítics, com a garantia dels drets i llibertats dels espanyols.

5.1.3. Aportar possibles motius sobre el canvi, la continuïtat i la causalitat, així com de la distinta rellevància atorgada a uns fets històrics sobre altres en diferents moments del passat i en el present.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Buscar, identificar i seleccionar la informació referent a esdeveniments i processos històrics a partir de distintes fonts documentals, portant a terme una anàlisi crítica de la informació que proporcionen.

5.2.1. Identificar la informació sobre el passat i desenvolupar tècniques de crítica de les fonts històriques, analitzant el seu origen, fiabilitat i rellevància.

5.2.2. Utilitzar la informació contesa en diferents fonts documentals per explicar processos històrics i per entendre la seua transcendència en el món actual.

5.2.3. Detectar i rebutjar prejudicis o estereotips no fonamentats en fets i sabers, sinó en opinions que no han estat contrastades ni obtingudes a partir de fonts veraces.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Contrastar les identitats individuals amb les col·lectives, reconeixent l'existència d'identitats múltiples en construcció que s'han de respectar i valorar.

5.3.1. Analitzar l'origen de les identitats regionals i nacionals que s'han anat construint en la història contemporània espanyola, reconeixent la diversitat d'identitats així com els distints sentiments de pertinença i símbols comuns.

5.3.2. Identificar els principals processos polítics, culturals i administratius que han contribuït a la construcció de la nació espanyola.

5.3.3. Elaborar judicis propis sobre els resultats de les principals accions portades a terme per part de col·lectius socials o de les Administracions en el procés de construcció de les identitats nacionals i regionals, entenent que és un procés en contínua estructuració.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Explicar l'evolució de l'economia espanyola, reconeixent els progressos assolits i les limitacions persistents en l'evolució del nivell de vida, les condicions laborals i la cohesió social al llarg del temps, així com la seua repercussió en la sostenibilitat, prenent en consideració les desigualtats socials i territorials.

5.4.1. Descriure l'evolució econòmica espanyola, tenint en compte la dels països del seu entorn, valorant els seus efectes pel que fa a la desigualtat social, desequilibris territorials i degradació ambiental.

5.4.2. Elaborar judicis propis sobre el procés de modernització econòmica i social a l'Espanya contemporània, a partir de l'anàlisi de fonts històriques i dels debats historiogràfics existents sobre el desenvolupament.

5.4.3. Contextualitzar els conceptes de progrés i modernització en diferents moments històrics, entenent que són processos de múltiples causes. Identificar les mesures adoptades per l'Estat per assolir el benestar de la població.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Reconèixer l'origen de la diversitat ideològica de les distintes cultures polítiques en l'evolució històrica espanyola.

5.5.1. Explicar les causes de la conformació de les distintes cultures polítiques, tenint en compte la diversitat de condicions de vida que ha donat lloc a conflictivitats socials al llarg de la història espanyola.

5.5.2. Identificar i contextualitzar les principals cultures polítiques, les seues formes d'organització i els seus projectes polítics, analitzant les motivacions que han conduït a alguns subjectes a portar a terme distintes accions així com les mesures conseqüents adoptades per l'Estat.

5.5.3. Generar opinions argumentades i contrastades sobre la funció que han desenvolupat les distintes ideologies en l'estructura social i política de l'Espanya contemporània.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació

CE6. Contextualitzar la posició espanyola en la història del món, assenyalant particularitats i semblances de la seua evolució històrica i tenint en compte els compromisos actuals amb l'europeisme, la cooperació i la seguretat conjunta.

5.6.1. Reconèixer el valor geoestratègic d'Espanya en l'evolució històrica contemporània, així com la seua influència en les relacions internacionals.

5.6.2. Identificar els principals compromisos de l'Estat espanyol, tant els derivats de la seua integració en la Unió Europea com els que pertocquen a un país compromés amb la cooperació, solidaritat i exercici de la ciutadania ètica.

5.6.3. Assenyalar els reptes globals, caracteritzant les singularitats i l'evolució del cas espanyol respecte d'altres països europeus i les seues connexions amb processos històrics rellevants, detectant els estereotips que hi són associats.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació

CE7. Incorporar la perspectiva de gènere en l'anàlisi històrica, promovent actituds de reivindicació de la igualtat efectiva entre dones i homes.

5.7.1. Introduir la perspectiva de gènere en l'observació i anàlisi de la realitat històrica, recuperant figures individuals i col·lectives que hagen contribuït a l'emancipació femenina i a l'equiparació de drets entre ambdós gèneres.

5.7.2. Identificar els mecanismes de dominació que han generat i mantingut la desigualtat entre homes i dones, els rols assignats i els espais d'activitats ocupats tradicionalment per les dones.

5.7.3. Analitzar fonts literàries i artístiques que contribueixen a entendre el rol de les dones en la història espanyola.

5.8. Competència específica 8. Criteris d'avaluació

CE8. Reconèixer el valor del patrimoni cultural i històric com a conformador de la memòria col·lectiva, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la seua preservació i valoració.

5.8.1. Identificar les característiques més destacades dels elements patrimonials existents en la història contemporània espanyola.

5.8.2. Realitzar treballs d'investigació històrics i historiogràfics que generen productes relacionats amb la memòria col·lectiva sobre esdeveniments, personatges o elements patrimonials d'interès.

5.8.3. Participar en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la preservació i valoració del patrimoni històric, considerat un bé comú que cal protegir.

LITERATURA UNIVERSAL

1. Presentació.

La matèria Literatura Universal continua l'itinerari formatiu iniciat en l'educació primària i secundària pel que fa a les competències específiques de Competència literària i de Lectura autònoma en la matèria de Valencià/Castellà: llengua i literatura. Més concretament, aquesta matèria reforça el perfil d'eixida de 4t d'ESO en relació a aquestes dues competències específiques.

Pel que fa a la competència literària, en la matèria de Literatura Universal s'aprofundeix en la capacitat autònoma d'interpretació dels textos. Ara l'alumne hauria de ser capaç d'interpretar el sentit dels textos literaris utilitzant un metallenguatge adequat. D'altra banda, en aquesta etapa cal que els textos literaris s'expliquen també a partir dels seus contextos de producció i de recepció, i tot això inserit en un marc social i històric i en una sèrie cronològica. A més a més, l'alumnat hauria de poder comunicar els resultats dels processos de lectura profunda i de recerca sobre els contextos de producció i de recepció dels textos literaris a través de diversos canals i mitjans.

La matèria Literatura Universal, com a optativa del batxillerat Humanístic, hauria de preparar també l'alumnat per als estudis humanístics tot introduint-lo en la investigació literària i en la producció de textos assagístics literaris a partir de les lectures proposades en el curs.

La matèria Literatura Universal contribueix també al desenvolupament conjunt de les dues modalitats de lectura literària abordades al llarg de tota l'escolarització: la lectura guiada i la lectura autònoma. Mitjançant la lectura guiada l'alumnat aprofundeix en la seua capacitat de lectura interpretativa, comparativa i crítica dels textos literaris. El procés lector en què s'implica l'alumnat és ara més complex, s'amplia la seua capacitat per a anar més enllà d'una interpretació del sentit literal dels textos literaris i aprofundir en el seu sentit simbòlic profund i també en el significat social i estètic de les obres literàries en un context històric determinat.

Quant a la lectura autònoma, aquesta matèria permet que l'alumnat aprofundisca en la seua capacitat per a la lectura autònoma de textos complets. En aquest cas el cànon escolar s'allunya de la tradició cultural pròxima i s'amplia cap a llengües, cultures i èpoques distants. Es té en compte en aquest cànon tant les obres considerades clàssics per la tradició lectora universal, com aquelles que formen part de cànons alternatius o emergents. Aquest allunyament permet que l'alumnat contraste la seua identitat cultural amb altres identitats plasmades en les obres literàries. D'aquesta manera l'estudi de la literatura universal prepara l'alumnat per al contrast cultural: fomenta la seua estima cap a cultures diferents alhora que el fa capaç de percebre les semblances inherents a la condició humana.

Efectivament, la matèria de Literatura Universal permet que l'alumnat accedisca a un entramat de referències literàries compartides per la humanitat. Al mateix temps, la matèria convida a qüestionar críticament el cànon literari i a obrir la mirada cap a un altre cànon possible que tinga en compte també les obres escrites per dones i per autores i autors de cultures no occidentals.

La matèria de Literatura Universal connecta amb els reptes del segle XXI, pel que fa a la valoració de la diversitat personal i cultural.

D'altra banda, aquesta matèria es troba directament vinculada amb la competència clau en comunicació lingüística, que inclou la lectura autònoma, la capacitat de relacionar les obres literàries amb la tradició literària i d'apreciar la seua influència posterior, la consideració de la literatura com una forma d'interpretació argumentada individual i també compartida sobre les grans qüestions que han preocupat la humanitat, i la creació de textos literaris.

Els vincles d'aquesta matèria amb la competència clau en consciència i expressió culturals són també molt estrets: la reflexió sobre el patrimoni cultural, en aquest cas literari, la investigació sobre les característiques de les manifestacions literàries, la recepció activa de la literatura a través del procés lector i de la configuració d'un itinerari lector al llarg de la vida, l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític, i l'expressió personal a través de la literatura.

Finalment, la matèria Literatura Universal s'associa amb la competència clau ciutadana a partir de la dimensió social del fet literari: l'anàlisi dels contextos socials de la producció i la recepció de les obres literàries, o el judici propi i argumentat dels problemes ètics i filosòfics que plantegen les obres literàries.

La matèria s'articula al voltant de quatre competències específiques. En la primera l'alumnat desenvoluparà la seua capacitat de lectura interpretativa de textos literaris de la literatura universal passant des de la interpretació literal a la interpretació simbòlica; a més, aquesta competència permetrà que l'alumnat siga capaç de fer una lectura analítica dels textos per tal de vincular-los als seus contextos de producció i de recepció. La segona permetrà que l'alumnat siga capaç de fer anàlisis comparades entre obres literàries de diferents èpoques i tradicions literàries, i entre les obres literàries i altres manifestacions artístiques. La tercera portarà l'alumnat a desenvolupar la seua capacitat de lectura crítica aplicada a les obres de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics que contenen i reflexionant sobre el concepte de cànon literari i sobre la manera com es configura. Aquestes tres primeres competències es vinculen d'una manera molt estreta amb la competència específica de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura, ja que l'alumnat haurà d'investigar, documentar-se i compartir amb diferents mitjans el resultat de les seues lectures, acompanyades o autònomes, i de les seues recerques literàries.

Finalment, la quarta competència específica correspon a la creació de textos literaris en diferents formats seguint els models llegits a classe i inclou també la participació en manifestacions o produccions literàries relacionades amb les obres treballades en el curs. Aquesta competència hauria de lligar-se amb les tres anteriors, de manera que a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparada i crítica els textos literaris es passa a la pràctica de l'escriptura literària, siga de manera individual, siga de manera col·lectiva.

Pel que fa a l'apartat dels sabers bàsics, aquests s'organitzen en dos blocs. Un primer bloc recull temes i gèneres de la literatura universal i els disposa en quatre apartats: el primer dedicat a la literatura del jo; el segon centrat en el teatre; el tercer arreplega temes i gèneres relacionats amb el real i el fantàstic; i el darrer s'ocupa de l'assaig.

El segon bloc es dedica als conceptes i les estratègies per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries. En aquest cas s'inclouen, d'una banda, el conjunt de procediments i de conceptes clau de crítica i de teoria literària que l'alumnat necessitarà aplicar en els seus processos de lectura interpretativa, d'anàlisi de les obres literàries, de compartició de resultats i de creació literària. D'altra banda, s'hi inclouen també els sabers relatius a la tria de lectures de manera autònoma i a la participació en intercanvis comunicatius al voltant de la lectura. Finalment, s'hi inclou un apartat on es detallen les actituds i el valors.

En l'apartat següent, dedicat a les situacions d'aprenentatge, es donen algunes indicacions sobre les diferents maneres de planificar els itineraris de lectura i sobre la manera de dissenyar les activitats competencials que permetran articular les competències específiques amb els sabers bàsics i el perfil d'eixida de l'etapa.

Al final, es presenten els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mínims de desenvolupament competencial esperat en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al

disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com als simbòlics, i també a les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

2.1.1. Descripció de la competència.

En aquesta competència específica el treball de l'alumnat es centra en tres processos.

El primer procés és l'hermenèutic o interpretatiu i presenta dos nivells de dificultat. En un primer nivell d'interpretació l'alumnat farà una lectura interpretativa amb l'objectiu desentranyar el sentit literal del text. En el segon nivell d'interpretació l'alumnat cerca i identifica en el text les claus que permeten arribar a un nivell superior de comprensió que seria la interpretació del sentit simbòlic de l'obra. En aquest primer procés l'alumnat posarà en joc sabers bàsics relacionats amb els elements formals dels textos: les estructures gramaticals, en el primer nivell; i la retòrica, la poètica, la mètrica o la narratologia en el segon.

El segon procés que ha de seguir l'alumnat és una lectura analítica de les obres, acompanyada d'un procés de documentació guiat pel professorat. Aquest procés ha d'ajudar l'alumnat a ser capaç de relacionar l'obra llegida amb els contextos de producció i de recepció, tot posant en joc sabers bàsics propis de la història cultural i social, l'estètica o la mitologia.

Finalment, en un tercer procés, l'alumnat ha de ser capaç de comunicar la seua experiència interpretativa i analítica a través de diferents canals, codis i gèneres discursius: tertúlia literària, assaig, estudi monogràfic o comentari de text, per exemple. A més, l'alumnat utilitzarà un metallenguatge adequat i podrà vincular l'experiència lectora amb experiències biogràfiques i lectores personals anteriors.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el segon i el tercer procés vinculen d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica, a través de la lectura interpretativa d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés de documentació i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic fent possible l'establiment de connexions interdisciplinars.

2.2. Competència específica 2

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.2.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica permetrà a l'alumnat establir relacions entre les obres de la literatura universal llegides i d'altres manifestacions artístiques.

Primerament, l'alumnat serà capaç d'establir relacions entre les obres llegides i d'altres obres de la literatura universal, o de la literatura en valencià o en castellà, de diferents èpoques o autors. L'establiment d'aquestes relacions estarà guiat pel professorat i seguirà un itinerari de lectures planificat.

En segon lloc, l'alumnat serà capaç de relacionar les obres llegides amb diverses manifestacions artístiques en diferents èpoques: música, arts plàstiques, cinema, videojocs. Aquesta perspectiva s'ampliarà també a la cultura popular de diferents èpoques, tant antigues com contemporànies.

Finalment, l'alumnat s'haurà de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis de tipus comparatiu i intertextual per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el tercer procés vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 3, especialment pel que respecta a la recepció literària de les obres literàries estudiades en diferents moments històrics.

Aquesta competència específica es vincula, a través de la lectura comparada d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi comparativa i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Per últim, aquesta competència es relaciona amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic possibilitant l'establiment de connexions interdisciplinars.

2.3. Competència específica 3

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

2.3.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica farà que l'alumnat siga capaç d'analitzar des d'una perspectiva crítica els sistemes d'idees i valors que les obres literàries vehiculen. També haurà de permetre-li reflexionar sobre la configuració del cànon tradicional de la literatura universal i sobre l'aparició de cànons alternatius a partir de la literatura de cultures diferents a l'Europea occidental i de la literatura escrita per les dones. Finalment, l'alumnat haurà de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis crítiques argumentades de les obres estudiades per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En tot el procés s'alternarà l'autonomia lectora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dintre del grup de classe. D'altra banda, el procés de documentació i de difusió vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 2, especialment pel que respecta, d'una banda, a la formalització retòrica de les idees en les obres estudiades i, de l'altra, a la seua contextualització en el marc de les idees estètiques, religioses, polítiques o filosòfiques dels moments històrics de producció i de recepció.

La lectura interpretativa i crítica d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals es vincula especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana, i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi crítica i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es pot posar en relació amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit humanístic per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinar.

2.4. Competència específica 4

Produir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència específica té dues dimensions. D'una banda es pretén que l'alumnat cree textos literaris a partir dels models estudiats en el curs. Aquests textos de creació han de fer part de diferents gèneres literaris i de diferents temàtiques.

En un segon pla es pretén també que l'alumnat participe en activitats que impliquen la difusió social de la literatura, bé a través recitals, lectures públiques, representacions teatrals, la interpretació de textos literaris musicats, o l'organització d'exposicions o de rutes literàries.

El desplegament d'aquesta competència permetrà a l'alumnat explorar el seu costat creatiu, alhora que posar en pràctica, a través de la pràctica literària, els aspectes formals i simbòlics treballats a partir de la lectura interpretativa, analítica, comparativa i crítica de les obres de la literatura universal llegides en el curs.

La creació literària i la participació en espectacles teatrals o literaris, vincula aquesta competència específica especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, i en consciència i expressió culturals. En el procés de preparació i d'execució es poden posar en joc també les competències clau digital i personal, social i d'aprendre a aprendre.

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències específiques)

L'apartat de sabers bàsics està dividit en dos blocs. En el primer s'organitzen en tres epígrafs que permeten combinar gèneres literaris i enfocaments temàtics. En l'epígraf primer la literatura del jo es pot concretar en una tria d'obres i d'autors que va des de la poesia lírica a la novel·la existencialista, passant pels diferents gèneres autobiogràfics. El segon se centra en el teatre en dues dimensions, d'una banda els gèneres teatrals i d'altra el teatre com a espectacle. En el tercer apartat s'enumeren temes i gèneres organitzats en dues dimensions, la realista i la fantàstica. En aquest apartat cal tenir en compte que es poden combinar múltiples perspectives a l'hora de triar els sabers per a planificar el treball de les diferents competències de la matèria. Es pot partir des les llegendes i els mites, de la poesia èpica, de la narrativa de ficció, però també des de la poesia social, per exemple. El quart apartat se centra en la literatura assagística.

En el segon bloc es presenten els conceptes i les estratègies que cal que l'alumnat pose en acció en els diferents processos de lectura i d'escriptura creativa. Així, trobem en aquest apartat els contextos per a compartir les experiències lectores, els trets característics dels gèneres literaris, la relació entre forma i sentit en la literatura, juntament amb els conceptes clau de la teories crítiques que l'alumnat haurà de posar en marxa en el seu treball de lectura interpretativa, comparativa o crítica. Finalment, hi ha un apartat que recull el metallenguatge de la crítica literària i els criteris i les fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura.

Com a criteri general, els sabers es presenten de manera que el professorat puga dissenyar els itineraris lectors que considere més adequats, tot combinant els ítems dels dos blocs i dels diferents apartats. No es tracta en cap cas d'esgotar totes les possibilitats en un curs acadèmic, ni d'aplicar els sabers d'una manera exhaustiva o mecànica seguint d'ordre en què es presenten. Es tractaria, més aviat, de fer una tria de lectures que permeta la planificació d'un treball competencial combinat, coherent i ric dels diferents sabers en relació amb les quatre competències de la matèria.

3.1. Bloc 1: Temes i gèneres de la literatura universal. Transversal a totes les CE

3.1.1. Literatura del jo – Poesia – Literatura del jo: diaris, memòries, autobiografies, cartes, ficció autobiogràfica – Narrativa ficcional existencialista
3.1.2. El teatre – Gèneres teatrals – Espectacles teatrals
3.1.3. Imaginar-se el món: mons imaginats i mons reals – Mitologies – Herois i heroïnes – Viatges reals i imaginaris – Espais i criatures fantàstiques – Utopies, distopies, ciència ficció – Bildungsroman o novel·la de formació – Espais privats i espais públics – Desigualtats, discriminació, violències – Guerra i revolució – Migracions i identitats culturals – Colonialisme i emancipació: feminisme i descolonització – La literatura de aventuras y la novela policíaca – Literatura de terror – L'ésser humà, els animals i la natura
3.1.4. La literatura d'idees: l'assaig

3.2. Bloc 2: Conceptes, estratègies i valors per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració i la creació literàries. Transversal a totes les CE.

3.2.1. Estratègies i conceptes – Participació en diferents modalitats de discussió literària: tertúlies, debats i converses literàries. – Establiment dels elements constitutius dels gèneres literaris en relació amb el sentit de l'obra. – Descripció de les formes literàries en relació amb el significat i sentit dels textos. – Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: la recepció històrica de les obres literàries. – Aplicació a la lectura interpretativa de les teories de la recepció literària: l'obra literària en el procés de lectura. – Cerca d'informació social, històrica, cultural i artística necessària per a interpretar les obres i

comprendre el seu lloc en la tradició literària. – Descripció dels processos d'intertextualitat en la lectura comparada de textos literaris, no literaris i altres manifestacions artístiques. – Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: ideologies i literatura. – Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: feminisme i literatura. – Aplicació de conceptes de la sociologia de la literatura per a la lectura crítica: diversitat i literatura. – Utilització del metallenguatge literari en relació a: aspectes temàtics; de gènere i subgènere; elements de l'estructura i l'estil (retòrica, poètica, narratologia); valors ètics i estètics de les obres. – Aplicació de criteris i ús de fonts per a la selecció autònoma d'obres de lectura del cànon universal.
3.2.2. Estratègies i valors – Expressió raonada d'opinions personals sobre obres literàries de literatura universal. – Expressió raonada d'interpretacions documentades sobre diferents aspectes de la literatura universal. – Expressió de les emocions a través de la lectura i de la creació literàries. – Elaboració acurada de treballs d'investigació al voltant de les obres de la literatura universal. – Participació constructiva i col·laborativa en tasques compartides de creació literària o en manifestacions escèniques. – Participació constructiva i col·laborativa en intercanvis comunicatius a propòsit de la lectura d'obres de la literatura universal. – Sentiment de gaudi personal en la lectura autònoma d'obres de la literatura universal. – Establiment acurat de relacions entre els textos literaris i altres textos literaris, no literaris, o amb altres obres artístiques.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria.

En les situacions d'ensenyament i aprenentatge que es plantegen hauria d'haver una estreta complementació entre, d'una banda, la lectura guiada interpretativa de textos literaris curts i de fragments i, d'altra, la lectura autònoma de textos complets. En el primer cas, caldria que hi haguera un acompanyament docent a peu d'aula per tal d'afinar la capacitat de lectura profunda de l'alumnat. En el cas de la lectura de llarga durada d'obres completes, es podria alternar la lectura a classe amb la lectura autònoma a casa.

Les lectures de textos literaris haurien d'anar acompanyades d'activitats de recerca d'informació de diferents fonts acadèmiques fiables que completen la contextualització de les obres estudiades. Aquestes fonts aportarien informació sobre les condicions socials i biogràfiques que van condicionar la producció dels textos; el context cultural i estètic en què apareix l'obra; les vicissituds de la recepció de les obres en diferents moments històrics; o els contactes intertextuals entre l'obra estudiada i d'altres obres anteriors i posteriors, i amb diverses manifestacions artístiques.

Les lectures seleccionades haurien de combinar obres del cànon de la literatura universal tradicionalment sancionat per l'acadèmia amb d'altres obres de cànons alternatius o emergents. En tot cas, caldria incorporar la literatura escrita per dones escriptores i obres destacades procedents de tradicions literàries diferents del cànon occidental.

La tria de les lectures hauria de mantenir un equilibri entre la prescripció lectora d'aquells textos que es consideren imprescindibles per a tot l'alumnat, i la possibilitat d'escollir lliurement a partir d'una llista de lectures preseleccionades pel professorat.

L'enfocament comparatista entre obres de diferents contextos culturals, diferents èpoques, diferents autors, diferents formats artístics, hauria d'estar present en les activitats d'interpretació dels textos. També s'hauria de fer atenció als processos d'intertextualitat, a les influències d'unes obres en altres obres, als processos de transformació i d'aprofitament, i als transvasaments de codis artístics.

Quant a la lectura interpretativa, podria seguir les pautes de la recepció literària centrada en el lector, de manera que s'estudiara la presència del lector model en els textos i la manera com aquests l'interpel·len i el guien en la construcció del sentit a través del procés de lectura. En aquest sentit resulten interessants també els postul·lats de la resposta de lector, de manera que es podria treballar a classe al voltant de la resposta emocional que provoca l'encontre entre l'univers personal del lector i l'univers que l'obra literària presenta al receptor.

Tot aquest treball interpretatiu hauria de tenir la seua plasmació en dos nivells diferents. D'una banda, en un nivell individual, les reflexions i les respostes emocionals que provoca la lectura dels textos es podrien plasmar en textos interpretatius escrits de manera personal (assaig literari, ressenya, nota de premsa, columna d'opinió). D'altra, convindria que l'experiència lectora se socialitzara a través d'activitats de tertúlia, debat, entrevista, conversa. En aquesta línia, l'ús d'entorns comunicatius virtuals i analògics podria servir també de vehicle per a la comunicació de les experiències lectores. Fòrums de lectura, blogs personals o d'aula, xarxes socials, revistes digitals o analògiques, premsa local, podrien ser plataformes òptimes per fer que l'alumnat compartira les seues vivències literàries.

L'intercanvi comunicatiu al voltant dels processos de lectura pot adoptar diferents situacions com ara la tertúlia literària, el debat televisiu simulat amb diferents rols repartits, o bé les converses literàries en què l'alumnat pot adoptar el rol de l'autor o autora i ser entrevistat per altres alumnes. Les converses poden girar al voltant del sentit del textos, de la tesi proposada o de l'impacte de l'obra al llarg de la història.

En aquesta etapa no s'hauria de deixar de banda la investigació en el camp de les humanitats com una manera de preparar l'alumnat per als estudis superiors. Així la interpretacions dels textos que deriva de les lectures guiades i autònomes, com també les activitats de recollida d'informació i d'anàlisi contextualitzador, haurien de desembocar en la realització de treballs de recerca senzills en que s'aplicaren els principis metodològics de la investigació en el camp de les humanitats i, concretament, dels estudis literaris. Aquestes activitats d'investigació es podrien concretar en l'elaboració de monografies senzilles, o bé en la preparació i en la impartició de conferències magistrals davant d'un públic. Aquestes activitats podrien tenir un caràcter interdisciplinari i involucrar altres matèries del curs.

Per un altre costat, en aquesta etapa s'hauria de continuar amb l'estímul de la creació literària. Les activitats d'escriptura literària podrien prendre la forma de tallers que podrien partir de la imitació dels textos estudiats. Aquests activitats creatives, a banda d'estimular la creativitat de l'alumnat, ajuden a millorar les seues destreses comunicatives, alhora que permeten interioritzar els mecanismes formals que posen en marxa les autores i els autors dins de les convencions que marquen el diferents gèneres literaris.

A més de l'escriptura creativa, s'hauria de fomentar la recitació de textos, la dramatització, les representacions teatrals i, quan siga possible, el treball artístic interdisciplinari amb altres matèries del curs.

En aquesta etapa s'hauria de continuar incorporant la dimensió social de la literatura, tot incloent en la planificació didàctica la visita a biblioteques i arxius, a cases-museus d'escriptors, la participació en rutes literàries o en fires del llibre, l'assistència a presentacions de llibres, conferències, exposicions, i també a representacions teatrals, o el visionat de pel·lícules.

Finalment, l'ús del llenguatge metaliterari s'hauria d'afinar en aquesta etapa. En aquest sentit, s'hauria de continuar a partir del treball realitzat en l'etapa anterior, especialment a partir del segon cicle de l'educació secundària. S'hauria de tenir en compte, doncs, el domini previ dels conceptes de retòrica, poètica, narratologia i crítica literària, per aprofundir i ampliar el seu repertori i els contextos en què s'apliquen. S'hauria de procurar sempre que l'estudi d'aquest metallenguatge no constituïra una finalitat en ell mateix i que anara associat sempre a les activitats d'interpretació dels textos literaris.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

Llegir, analitzar i interpretar clàssics de la literatura universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com als simbòlics, i també a les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

5.1.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte aspectes temàtics, de gènere i subgènere, i els elements de l'estructura i de l'estil.

5.1.2. Elaborar una interpretació personal a partir de l'anàlisi d'obres rellevants de la literatura universal, atenent aspectes històrics, socials i culturals relacionats amb els contextos històrics de producció i de recepció, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.1.3. Apreciar i argumentar el valor patrimonial i la diversitat cultural que es manifesta en les obres literàries del cànon de la literatura universal.

5.1.4. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura interpretativa i analítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

5.2.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura comparada d'obres rellevants de la literatura universal, atenent les seues relacions amb altres obres literàries i amb diferents tipus manifestacions artístiques, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.2.2. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura comparada en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

5.3.1. Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura crítica d'obres rellevants de la literatura universal, tenint en compte el sistema de valors

ètics i estètics inscrits en les obres, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

5.3.2. Reflexionar críticament i argumentar sobre la manera com s'ha constituït el cànon de les obres de la literatura dramàtica universal.

5.3.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura crítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

Produir textos literaris i participar en actuacions literàries, en diferents suports, de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura universal.

5.4.1. Produir textos literaris en suports orals, escrits, multimodals, individualment i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i seguint models d'autors i d'autores rellevants de la literatura universal.

5.4.2. Participar de manera activa, constructiva i col·laborativa en projectes d'escriptura creativa i en propostes escèniques i artístiques relacionades amb les obres de la literatura universal com a mitjà d'expressió de les vivències personals i de la pròpia visió del món.

LLATÍ I i II

1. Presentació

Les matèries Llatí I i II de Batxillerat es presenten com a optatives per a l'alumnat de 1r i 2n que curse la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials.

Aquestes matèries tenen com a objectiu el coneixement dels principals aspectes de la llengua i cultura llatines, descobrint i valorant al llarg dels dos cursos la rellevància del llatí per a la millora de la pròpia llengua i per a l'aprenentatge d'altres de noves, així com l'acostament raonat a les arrels de la societat actual.

L'estudi del llatí aporta a l'alumnat habilitats que l'ajuden a enriquir el seu lèxic, promouen el coneixement i ús mediat de les llengües oficials de la Comunitat Valenciana i d'altres llengües estrangeres. A més, permet afermar el seu repertori lingüístic a través de la reflexió sobre el funcionament de la llengua llatina i la seua evolució. Al seu torn, l'aprenentatge del llatí incentiva el respecte a la diversitat lingüística.

En les matèries Llatí I i II de Batxillerat es tracten temes de cultura que activen l'anàlisi i la reflexió, en descobrir la vinculació de molts aspectes de la seua vida quotidiana i relacionats amb altres sabers ja adquirits. Els aprenentatges de les matèries Llatí I i II tenen com a finalitat principal contribuir a una millor comprensió del present gràcies a l'estudi del passat en diversos vessants: lingüístics, històrics, arqueològics, socials, polítics i literaris. Tot això impulsa el desenvolupament personal de l'alumnat, el seu esperit crític i proporciona un bagatge cultural que li permet elaborar una anàlisi constructiva d'alguns aspectes del passat.

Amb l'estudi d'aquestes matèries es contribueix al desenvolupament de diferents competències clau com la comunicació lingüística i plurilingüe, ja que en totes dues prima l'expressió oral i escrita en diferents llengües i impliquen l'activació de les habilitats per a poder comprendre, interpretar i produir missatges orals, escrits i multimodals. Així mateix, es desenvolupa la reflexió sobre el funcionament de la pròpia llengua en la mesura que permeten fer transferències entre llengües, en posar-les en relació. Tot això, promou l'estima pel coneixement del llenguatge i la cultura literària.

Ahora, es fomenta la competència clau ciutadana en valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat, gràcies a la comprensió de conceptes polítics, socials, històrics i econòmics del món romà, i el seu llegat en l'actualitat, i en activar actituds de respecte i compromís per la preservació de la cultura i el patrimoni romà, material i immaterial.

Quant a la competència clau digital, es relaciona també amb les matèries Llatí I i II, en la mesura que s'utilitzen recursos tecnològics per a l'aprenentatge i la realització de treballs en equip o individuals, fent ús de continguts digitals, contribuint d'aquesta manera a potenciar l'alfabetització digital de l'alumnat mitjançant l'adquisició de les destreses necessàries en el maneig i tractament de la informació de manera veraç i contrastada.

Les competències clau personal, social, i d'aprendre a aprendre i emprenedora es desenvolupen igualment mitjançant l'estudi de la llengua i cultura llatines, ja que la comprensió i producció de textos en llatí promouen en l'alumnat l'acceptació de l'error com a motor d'aprenentatge, despertant el desig d'aprendre com a expressió de superació i desenvolupament personal. També es desenvolupa la facultat de discernir críticament les fonts d'informació, analògiques o digitals, en el procés d'indagació, tant individual com en equip.

Aquestes matèries fan conscient l'alumnat de la important herència cultural que des del passat ens ajuda a comprendre el present, promovent així la capacitat d'acceptar els canvis que suposen un progrés en el propi autoconeixement. També impulsa una reflexió crítica i constructiva, al mateix temps que promou la imaginació i la creativitat ajudant a afrontar la incertesa i a decidir sobre la base de l'estudi de les dades.

L'estudi de la llengua i cultura llatines fomenta la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que permet a l'alumnat conèixer i valorar les restes materials i immaterials del món romà al nostre país, i especialment a la Comunitat Valenciana, així com analitzar la importància d'aqueix passat en determinades expressions artístiques, i l'enriquiment de la identitat personal a través del diàleg intercultural.

La matèria Llatí s'imparteix en els dos cursos de Batxillerat, per la qual cosa el seu enfocament ha de ser gradual i progressiu, emprant eines didàctiques que acosten la llengua i la cultura llatines de manera activa i lúdica, fent l'alumnat protagonista del seu aprenentatge. Les activitats lingüístiques, de reflexió i d'anàlisi sobre temes transversals, encurioseixen el gust per la lectura i ajuden a la comprensió i expressió oral i escrita, tant a nivell individual com en públic.

D'aquesta manera es respecten els diferents ritmes d'aprenentatge sense oblidar en cap moment les mesures d'atenció a la diversitat ni el treball col·laboratiu. Tot això contribueix a estimular la seua autonomia, capacitat crítica i autoestima amb l'ús de mètodes d'investigació adequats.

El Llatí del Batxillerat es relaciona amb les matèries optatives de l'Educació Secundària Obligatòria Cultura Clàssica en 3r i Llatí en 4t. En la primera d'elles es treballen fonamentalment aspectes de la cultura i el llegat clàssic en l'actualitat. En la segona, es combinen els elements bàsics de la llengua llatina amb temes culturals.

En Batxillerat l'enfocament se centra sobretot en la llengua com a vehicle de transmissió de cultura i coneixement. No obstant això, en tractar-se de matèries optatives, és molt possible que l'alumnat que accedisca al llatí en Batxillerat no haja cursat amb anterioritat les matèries optatives relacionades amb el llatí, per la qual cosa s'ha de fer un plantejament progressiu i adaptat al nivell inicial de la classe.

El currículum de totes dues matèries, Llatí I i Llatí II, inclou cinc competències específiques amb la seua descripció corresponent, en la qual es proporciona també informació sobre les connexions amb les competències clau, principalment la competència plurilingüe i la ciutadana que situa el llatí com a eina per a l'aprenentatge i la comprensió d'altres llengües i de la cultura en general.

Les competències específiques de Llatí en Batxillerat se centren especialment a vincular el present amb el passat i s'estableixen entorn de dos eixos principals: el primer que té com a objectiu situar la lectura, la interpretació i la traducció de textos de diferent tipologia com a punt de partida per a l'aprenentatge no sols de la llengua clàssica, sinó també del repertori lingüístic individual de l'alumnat, contribuint al seu torn a l'accés a la cultura i civilització, activant simultàniament els sabers de caràcter lingüístic i no lingüístic.

El segon eix comporta el desenvolupament de procediments que ajuden a una reflexió raonada, crítica, personal i col·lectiva entorn dels textos i al llegat material i immaterial de la civilització llatina i la seua contribució a la cultura, la societat, la política i la identitat europea.

Després de les competències específiques, es presenten els sabers bàsics (conceptuals, actitudinals i procedimentals), organitzats en quatre blocs que es presenten des de dues perspectives diferents: lingüística i cultural. L'ordre dels blocs no respon a cap jerarquia d'importància.

El primer bloc, dedicat al sistema de la llengua llatina, té com a focus principal l'estructura de la llengua llatina en la seua morfologia i sintaxi, i el seu paral·lelisme gramatical amb les llengües del repertori lingüístic de l'alumnat. Així mateix, inclou la interpretació, producció i traducció de textos llatins graduats al nivell de l'alumnat.

El segon se centra en el llatí i el plurilingüisme. S'hi treballen els ètims, la derivació, la composició i els llatínismes, insistint en la utilitat de l'estudi de la llengua llatina. D'aquesta manera l'alumnat pot apreciar la importància del llatí com a origen de les dues llengües cooficials de la Comunitat Valenciana i, al mateix temps, com a vincle amb moltes altres llengües d'Europa, la qual cosa permet definir-lo com un clar factor d'unió entre els pobles.

El tercer bloc inclou aspectes culturals i patrimonials del món romà i la seua pervivència, sabers sobre història, política, societat i vida quotidiana, comparant-los amb l'actualitat, la mitologia i la seua influència en les manifestacions artístiques i culturals; i, finalment, el patrimoni que posa en valor l'herència material i immaterial de la cultura llatina.

El quart bloc està dedicat a la Literatura llatina. Mitjançant l'aprenentatge dels sabers inclosos en aquell, es busca despertar l'interés de l'alumnat cap a la literatura clàssica i la seua lectura com a font de plaer i de coneixement del món.

Les situacions d'aprenentatge tenen com a principal objectiu fomentar l'adquisició i desenvolupament de les diferents competències específiques de la matèria, si bé es recomana dissenyar-les atés un enfocament interdisciplinari.

Finalment, s'estableixen els criteris d'avaluació que permeten valorar el progrés de l'alumnat en el procés d'adquisició i desenvolupament de les competències específiques.

En síntesi, les matèries Llatí I i II de Batxillerat estan orientades a aconseguir que l'alumnat adquireixca una clara consciència de la importància de l'aprenentatge del llatí en la seua formació personal i acadèmica connectant la llengua i la cultura llatines amb la seua experiència personal i amb els coneixements adquirits en altres assignatures. Són, per tant, matèries que contribueixen a aconseguir el perfil d'eixida de l'alumnat al final d'aquesta etapa educativa, promovent l'adquisició i desenvolupament de les competències clau necessàries per a enfrontar els reptes i desafiaments del segle XXI.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1

Analitzar els elements bàsics de la llengua llatina, identificant i reflexionant sobre el seu funcionament lingüístic a través de la comparació amb les llengües conegudes per l'alumnat.

2.1.1. Descripció de la competència

Amb l'adquisició d'aquesta competència es pretén que l'alumnat entenga de manera progressiva l'estreta vinculació existent entre el funcionament gramatical i sintàctic de les llengües. També que pugui assimilar de forma comparada el funcionament del llatí, el concepte de flexió i les seues construccions més característiques, així com aconseguir un coneixement essencial de la fonologia, morfologia, sintaxi i lèxic de la llengua llatina.

D'aquesta manera, l'alumnat aconsegueix activar aquests sabers bàsics de caràcter lingüístic com a eina per a la comprensió i no com a fi, arribant a entendre la llengua com una entitat viva i no com la suma abstracta de diferents elements com són el vocabulari i la gramàtica.

Amb l'aprofundiment en la comprensió del funcionament gramatical de la llengua llatina, l'alumnat aconsegueix una reflexió personal sobre la seua llengua, aprèn a usar termes metalingüístics i amplia el seu repertori lèxic, la qual cosa comporta el desenvolupament de la seua maduresa i autonomia personal, afavorint les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe.

Per al primer curs es considera oportú el maneig dels elements bàsics del sistema lingüístic a nivell nominal, pronominal, verbal i oracional. En el segon curs, a més de la consolidació de tot l'anterior, es recomana l'aprofundiment en les excepcions de la flexió nominal i pronominal, en els aspectes més complexos de la conjugació verbal, personal i no personal, i els de la sintaxi oracional. Així, mitjançant aquesta competència, es pretén que al final del primer curs l'alumnat valore la importància del llatí com a mitjà de transmissió de cultura, tant oral com escrita. I al final del segon, que aprecie la diversitat lingüística i s'interesse per l'adquisició d'altres llengües estrangeres com a mitjà d'enriquiment personal i professional.

2.2. Competència específica 2

Identificar i valorar els principals elements lèxics llatins, les seues variacions i el seu llegat en les llengües conegudes per l'alumnat, a través de l'aprenentatge de l'etimologia, els llatínismes, la composició i la derivació.

2.2.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència, aplicada des d'un enfocament plurilingüe, ajuda a l'alumnat a ampliar el vocabulari de les llengües que coneix, ja que les relaciona entre si, en identificar els lexemes, prefixos i sufixos que conformen les paraules, i a analitzar els possibles canvis que s'hagen produït de manera diacrònica a nivell fonètic, morfològic o semàntic. Així, l'alumnat pot identificar i explicar la base etimològica d'una paraula, deduir el significat de neologismes o termes de llenguatge especialitzat, així com crear famílies lèxiques.

D'altra banda, contribueix a millorar la comprensió lectora i l'expressió oral i escrita de l'alumnat en llengües romanç o no romanç.

D'aquesta manera, s'impulsa un aprenentatge interconnectat i deductiu, descobrint i valorant el paper de la llengua llatina com a origen de les llengües romanç i la seua contribució en aquelles que no venen directament del llatí.

Aquesta competència afavoreix el respecte per la diversitat lingüística i promou l'interés per altres cultures per a construir una identitat europea, a més de promoure les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe.

Aquesta competència ha de desenvolupar-se al llarg dels dos cursos. Durant el primer curs es recomana el tractament dels elements més transparents i d'ús més freqüent de la llengua llatina respecte als del repertori de l'alumnat, així com la utilització d'unes normes bàsiques d'evolució fonètica que permeten a l'alumnat trobar les relacions lèxiques. En el segon curs ha de posar-se l'èmfasi en una major sistematització de la formació de derivats nominals i verbals en el propi llatí i en les llengües de l'alumnat, atés l'ús de prefixos i sufixos.

2.3. Competència específica 3

Argumentar, interpretar, traduir i produir textos llatins, escrits i orals, de dificultat graduada a partir d'estratègies de deducció i inducció, utilitzant el context lingüístic, històric, social i polític.

2.3.1. Descripció de la competència.

La consecució d'aquesta competència permet a l'alumnat la comprensió i expressió oral i escrita en llengua llatina partint de textos de dificultat progressiva i contextualitzats des del punt de vista històric, polític, social i cultural, ja que la lectura de textos llatins implica un context allunyat de l'experiència personal.

Per aquest motiu, és necessari usar eines d'interpretació que col·laboren a desenvolupar l'autonomia de l'alumnat a l'hora de llegir els textos, tant adaptats com originals, fugint de l'excessiu interès per l'anàlisi i desxifrat d'unitats gramaticals en lloc de valorar la comprensió global del text.

La comprensió i interpretació de textos llatins permet a l'alumnat consolidar els coneixements adquirits en altres matèries i relacionar-los de manera que valore la cultura llatina com a base de la civilització occidental. Al seu torn, ser conscients d'aquesta vinculació impulsa la seua autoestima i li permet l'emissió de judicis de valor argumentats.

Mitjançant aquesta competència específica es valora la importància de la cerca de fonts primàries adequades per a obtenir informació, i es descobreix la pervivència i adaptació d'elements lingüístics i culturals del món romà en el nostre present. Així mateix, es potencien les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe, a més de la digital i la ciutadana, en valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural de la societat.

El desenvolupament competencial d'aquest apartat ha d'observar atentament una gradació i progrés adequats. En el primer curs l'alumnat hauria d'aconseguir llegir, traduir, comprendre textos senzills i adaptats, que es corresponguen amb els elements gramaticals treballats en la competència 1, i comprendre i produir missatges orals en llatí com a manera de reforçar l'aprenentatge lingüístic per mitjà de l'oralitat reconeixent la importància del llatí com a vehicle de transmissió de cultura i comunicació. En segon, interpretar i traduir textos adaptats i originals de diferents gèneres literaris, amb una anàlisi valorativa de la pròpia versió que permeta considerar l'error com a motor del seu aprenentatge.

2.4. Competència específica 4

Identificar i valorar les contribucions de la cultura llatina en l'origen de la ciutadania europea relacionant críticament el present i el passat.

2.4.1. Descripció de la competència.

Per mitjà d'aquesta competència l'alumnat és capaç de reconèixer i apreciar la importància de les contribucions sociopolítiques que el món romà ha realitzat a la nostra forma de convivència, tant a nivell local i autonòmic, com a nacional i europeu.

L'alumnat serà conscient que l'ordenació del nostre sistema polític i legal, el marc europeu, les assemblees representatives dels diferents nivells administratius, del local a l'europeu, i la pròpia configuració dels poders legislatiu, executiu i judicial, parteixen en gran manera del món romà.

Tot això contribueix a una adquisició més profunda de la competència clau ciutadana, que permetrà a l'alumnat participar plenament en la vida social i cívica com a ciutadans responsables. També li obri la possibilitat de prendre consciència dels esdeveniments mundials i el compromís actiu amb la sostenibilitat, i l'assoliment d'una ciutadania mundial amb una reflexió crítica sobre els grans problemes ètics del nostre temps. Mitjançant aquesta competència, es contribueix igualment al desenvolupament de les competències clau personal, social, i d'aprendre a aprendre, i emprenedora, ja que es treballa la importància de l'herència cultural del passat per a comprendre i reflexionar sobre el nostre present.

Al final del primer curs, l'alumnat serà capaç de reflexionar sobre la influència i llegat de la cultura romana en la civilització occidental i en el seu entorn més pròxim, presentant continguts en diversos formats. Al final del segon, aprofundirà en la importància dels gèneres literaris en les manifestacions culturals posteriors, per mitjà de senzilles investigacions de temes monogràfics. En tots dos cursos aquesta competència fomenta el debat respectuós cap a altres cultures i maneres de vida.

2.5. Competència específica 5

Identificar i valorar el patrimoni històric, arqueològic, artístic i cultural, material i immaterial, de la civilització llatina com a font de saber i d'inspiració de diferents manifestacions culturals.

2.5.1. Descripció de la competència.

Per mitjà d'aquesta competència es capacita l'alumnat per a reconèixer la presència del patrimoni romà i valorar la seua pervivència, tot analitzant de manera crítica la seua validesa en l'actualitat.

El manteniment, canvi o evolució produïts al llarg del temps potenciaran la reflexió crítica respecte a l'expressió creativa en altres cultures i l'acceptació i respecte per aquelles formes d'expressió cultural o artística que diferisquen de les pròpies de l'alumnat, sempre que respecten i contribuïsquen al desenvolupament les bases de convivència de les quals ens hem dotat.

Es tracta d'una competència d'espectre molt ampli, l'objectiu de la qual no és abastar la totalitat del patrimoni històric, arqueològic, artístic i cultural, sinó que l'alumnat siga capaç de reconèixer amb alguns exemples assenyalats la importància d'aqueixes expressions en el

moment de la seua creació i la seua influència posterior. Amb aquesta competència específica es fomenten les competències clau ciutadana i en consciència i expressió culturals, ja que acostarà l'alumnat a les restes materials i immaterials del món romà al nostre país, perquè les valore i respecte.

Al final del primer curs s'espera que l'alumnat localitze i valore el patrimoni romà de la Península Ibèrica i de la Comunitat Valenciana, per mitjà d'activitats que fomenten el respecte a la cultura i valors d'altres civilitzacions. Al final del segon, a més, l'alumnat serà capaç de planificar i realitzar investigacions relacionades amb el món de l'art i la cultura des del passat cap al present, amb un clar interès per la preservació del llegat romà.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció.

Els sabers bàsics de Llatí de Batxillerat s'orienten, des de la perspectiva lingüística i sociocultural, a la consecució de les competències específiques esperades en el pla del domini de la llengua i del coneixement crític d'un passat que té una gran empremta en la vida diària de la nostra societat.

Els sabers s'estructuren en quatre blocs que reparteixen els seus continguts entre els dos cursos. Tractant-se d'una llengua, és evident que els sabers, igual que succeeix amb les competències específiques, estan interconnectats, per la qual cosa la seua manera de presentació no pressuposa una jerarquia o ordre preestablits en el seu abordatge, sinó que estan oberts a l'ordenació que cada docent considere més oportuna.

Aquests sabers, tant en el pla lingüístic com en el cultural, són compartits en bona part amb les matèries de llengua, sobretot Valencià i Castellà, i també amb les d'Història de l'Art, Literatura Universal, Filosofia i Història de la Filosofia.

El primer bloc es divideix en dos subgrups, Sistema de la llengua llatina i Textos llatins i la seua interpretació, traducció i producció.

El primer, Sistema de la llengua llatina, recull tots els elements necessaris que l'alumnat ha de conèixer i utilitzar per a assolir la competència lingüística requerida. Els sabers es distribueixen entre els dos cursos tenint en compte la necessària continuïtat de tots dos. Els sabers del primer curs doten l'alumnat de les eines necessàries per a abordar textos i enunciats propis de dificultat bàsica, mentre que els del segon aprofundeixen en les peculiaritats i característiques específiques de nivells de llengua més elevats i de gèneres literaris específics.

El segon, Textos llatins i la seua interpretació, traducció i producció, presenta sabers que, secundant-se en els del bloc anterior, doten l'alumnat de les destreses necessàries per a accedir a la traducció, compressió i producció de textos i enunciats de forma oral i escrita. Les estratègies per a l'anàlisi, traducció, comprensió i expressió del llatí a les llengües d'ús de l'alumnat, i viceversa, s'orientaran a l'adquisició de les competències específiques de caràcter lingüístic. Hauran d'estar connectades necessàriament amb les de caràcter sociocultural i històric, la qual cosa expressa de manera clara l'estreta relació de totes les competències i tots els sabers que componen la matèria. Per això, aquest apartat està orientat fonamentalment als sabers procedimentals i actitudinals que desenvolupen les corresponents competències específiques.

El segon bloc, Ètims, derivació, composició i llatinismes, té com a focus la relació i anàlisi justificada de la llengua llatina respecte al repertori lingüístic de l'alumnat. D'aquesta manera, l'alumnat aprofundeix en els sabers i anàlisis metalingüístiques, la qual cosa permet al seu torn una millora substancial en les llengües d'ús habitual en el vocabulari i la seua comprensió. És en aquest bloc on es troba la major interconnexió amb les competències específiques d'altres llengües d'ús de l'alumnat.

El bloc tercer, Literatura llatina, aborda les obres de diferents gèneres i autors que han suposat una fita en el desenvolupament cultural europeu. En un primer moment es presentaran les peculiaritats de la producció literària clàssica, com a forma d'expressió pròpia de l'època i les

connexions de la literatura llatina amb la grega. A partir d'ací s'anirà aprofundint en cadascun dels gèneres i èpoques, posant l'accent en aquells autors i obres que hagen tingut una major transcendència per a la literatura europea.

El quart bloc, Roma i la seua pervivència i llegat, es compon de dos subgrups, que engloben els sabers relacionats amb els aspectes històrics, socioculturals i patrimonials més importants i necessaris per a la correcta comprensió de la cultura i la llengua llatines.

El primer, Roma i la seua pervivència, se centra en els continguts geogràfics, històrics i socioculturals més destacats del món romà necessaris per a dotar l'alumnat del context necessari que afavorisca la comprensió dels textos que es treballen en els blocs anteriors. En qualsevol cas, s'haurà de tindre una visió de conjunt fonamental i clara de la història i evolució de la societat romana.

El segon, Llegat, tracta totes les qüestions relatives a l'herència del món romà, que abasta des de l'arquitectura a l'organització social i la presència de Roma en la Península Ibèrica, donant especial rellevància a les quals perviuen a la Comunitat Valenciana. Per mitjà de tot això, l'alumnat adquirirà una consciència crítica dels elements que formen el nostre model de convivència actual, basat en el respecte a altres cultures i formes de vida, però sense oblidar els elements que li són propis. Aquest bloc presenta una clara connexió amb les competències específiques i els sabers associats de matèries com Història d'Espanya, Història de l'Art, Literatura Universal, Filosofia i Història de la Filosofia.

3.2. Bloc 1: SISTEMA LENGUA LLATINA

ESTRUCTURA LENGUA LLATINA. CE1 i CE2	1r BATX	2n BATX
Abecedari, pronunciació i accentuació de la llengua llatina.	X	
Tipus de paraules: variables i invariables.	X	
Concepte de la llengua flexiva: nominal i pronominal.	X	
Peculiaritats de la declinació llatina.		X
Conjugació: El verb llatí.	X	X
Els casos i els seus usos.	X	
La concordança i l'ordre de paraules.	X	
L'oració: simples i compostes.	X	X
Formes nominals del verb.	X	X

TEXTOS LLATINS I LA SEUA INTERPRETACIÓ, TRADUCCIÓ I PRODUCCIÓ. CE1, CE2 i C3	1r BATX	2n BATX
Estratègies d'interpretació i traducció, errors freqüents i tècniques per a evitar-los.	X	X
Recursos estilístics freqüents i la seua relació amb el contingut del text.		X
Estratègies i eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives, per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació.	X	X
Acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge i actitud positiva de superació.	X	X
Importància de l'evolució lingüística del llatí en les llengües del repertori individual de l'alumnat.	X	
Recursos analògics i digitals per a l'adquisició de llengües: Portfolio Europeu de les Llengües (PEL), imatges, glossaris, diccionaris, etc.	X	X

Estratègies, eines i tècniques de retroversió de textos.	X	X

3.3. Bloc 2: EL LLATÍ I EL PLURILINGÜISME

ÈTIMS, DERIVACIÓ, COMPOSICIÓ I LLATINISMES. CE 2	1r BATX	2n BATX
Origen i evolució dels sistemes d'escriptura. L'alfabet llatí.	X	
Etapes de l'evolució de la llengua llatina.	X	
Anàlisi i comprensió de formants llatins (lexemes, sufixos i prefixos) en paraules de la llengua d'ensenyament i en termes específics de les ciències i la tècnica.	X	X
Expressions i llatinismes d'ús freqüent, integrades en les llengües modernes i el seu ús en diferents tipus de textos (literaris, periodístics, publicitaris...)	X	
Influència del llatí en l'evolució de les llengües d'ensenyament i de la resta de llengües que conformen el repertori lingüístic individual de l'alumnat..	X	X
Paral·lelisme entre llengües romanç i no romanç.	X	X
Regles bàsiques en l'evolució fonètica del llatí a la llengua d'ensenyament.	X	
Lèxic específic bàsic per a la reflexió sobre la comunicació, la llengua i el seu aprenentatge	X	X
Interés per conèixer el significat etimològic de les paraules i la importància de l'ús adequat del vocabulari com a instrument bàsic en la comunicació.	X	X
Valoració de la importància del llatí per a la correcta comprensió i expressió en les diferents llengües del seu repertori lingüístic individual.	X	X
Respecte per la diversitat lingüística.	X	X
Ús de bibliografia i web representa gràficament (lexicografia, repertoris, glossaris) en l'estudi i aprenentatge de la llengua llatina com a base en la consolidació d'altres llengües estrangeres.	X	X

3.4. Bloc 3: LITERATURA LLATINA

GÈNERES LITERARIS I AUTORS. CE4 i CE5	1r BATX	2n BATX
Principals gèneres literaris, obres i autors llatins: importància i influència en expressions artístiques posteriors.		X
La llengua llatina com a principal via de transmissió del món clàssic.	X	
Etapes i vies de transmissió de la literatura llatina.	X	
Influència de la literatura llatina en la producció cultural europea.		X
Analogies i diferències entre els gèneres literaris llatins i els de la literatura actual.		X
Interés cap a la literatura i la seua lectura com a font de plaer i de coneixement del món.		X
Respecte a l'autoria de les fonts d'informació consultades.	X	X

3.5. Bloc 4: ROMA I LA SEUA PERVIVÈNCIA

CULTURA. CE 4 i C5	1r BATX	2n BATX
Principals aspectes geogràfics i etapes històriques del món romà relacionats amb la comprensió de l'evolució d'Europa.	X	
El Mare Nostrum/la mar Mediterrània com a cruïlla de cultures ahir i hui.	X	
Evolució històrica de l'organització social de Roma com a part essencial de la història i cultura de la societat actual.	X	
Aspectes fonamentals de la vida quotidiana i cultura romanes en la conformació de la nostra identitat com a societat i anàlisi crítica d'aquests.	X	
Respecte per la diversitat cultural.	X	X
Interés per conèixer l'evolució cultural a través de l'estudi de la civilització llatina.	X	X
Tècniques bàsiques de cerca i tractament de la informació històrica i geogràfica mitjançant les TIC.	X	X
Estratègies de creació pròpia, individuals o en grup, d'investigació sobre aspectes de la història i geografia romana fent ús de fonts d'informació fiables i de les noves tecnologies.	X	X
Estratègies i eines (analògiques i digitals) per a relacionar, comentar i interpretar el passat i el present a partir dels coneixements adquirits i de la pròpia experiència.	X	X

LLEGAT. CE4 i CE5	1r BATX	2n BATX
Relació de Roma amb cultures antigues i la seua aportació a la cultura i al pensament de la societat occidental.	X	
La romanització: Hispània i la seua pervivència.	X	
Obres públiques i urbanisme: llegat en l'actualitat.	X	
El dret romà i la seua importància en el sistema jurídic actual.	X	
Les institucions polítiques romanes i la seua influència i pervivència en el sistema polític actual.	X	
Exemples rellevants de la influència de la mitologia clàssica en manifestacions artístiques i literàries.		X
Elements més destacats del patrimoni romà en la Península Ibèrica amb especial atenció als de la Comunitat Valenciana.	X	
Comparació i anàlisi contextualitzada d'aspectes de la societat romana relacionats amb els principals reptes del segle XXI.	X	
Posada en valor, compromís de preservació i gaudi del patrimoni arqueològic romà com a bé social i senyal d'identitat.	X	X
Interés per conèixer l'origen llatí de moltes de les nostres tradicions, costums i manifestacions culturals.	X	X
Estratègies de creació pròpia individuals o grupals sobre el llegat de la cultura romana, fent ús de fonts d'informació fiables i de les noves tecnologies.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge de la matèria de les matèries Llatí I i II posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb els desafiaments del segle XXI i les competències clau, vinculant la pervivència de la llengua i la cultura llatines amb la realitat de l'alumnat.

En el procés d'ensenyament i aprenentatge d'aquestes matèries es potenciaran la transversalitat, la interdisciplinarietat i el dinamisme amb estratègies que fomenten la unió dels

continguts culturals i lingüístics de la llengua llatina amb els coneixements de l'alumnat perquè siga el centre en torn al qual gire el seu aprenentatge.

Així doncs, s'ha de tindre present la connexió directa del llatí amb altres matèries com les lingüístiques i les de Ciències Socials per a treballar de manera conjunta les competències que estiguen relacionades. Per a això s'impulsaran les activitats que requerisquen interacció, els treballs de recerca, individuals i cooperatius, que permeten avançar en la consecució de les competències clau.

Es promourà un ensenyament actiu i àgil que compte amb el suport dels mitjans actuals, amb estratègies d'aprenentatge que afavorisquen la possibilitat d'aprendre gaudint amb activitats, jocs, tallers i reptes didàctics que promoguen la superació i el desenvolupament personal de l'alumnat, la seua motivació i creativitat.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge, per a això el docent tindrà un paper actiu com a orientador, promotor i guia del desenvolupament personal de l'alumnat. Seleccionarà recursos didàctics que promoguen la reflexió sobre el funcionament de la llengua i la cultura llatines. Al seu torn, l'elecció del plantejament didàctic adequat s'adaptarà a les diferents circumstàncies i ritmes d'aprenentatge, per a així respectar la diversitat, incentivar l'esforç, l'actitud investigadora, la capacitat d'argumentació i el treball en equip.

En les situacions d'aprenentatge de la matèria de Llatí de Batxillerat s'inclouran activitats que estimulen l'interés i l'hàbit de llegir, com la lectura de textos, traduïts o en versió original, a més de la pràctica de l'expressió escrita i la capacitat de comunicar-se correctament en públic.

Per a l'estudi dels blocs de la llengua llatina es potenciarà el mètode inductiu/contextual, tot propiciant situacions en les quals l'alumnat descobreisca el significat de paraules, ètims o llatínismes gràcies a l'ús d'il·lustracions, de famílies lèxiques, de jocs i del context, preguntes en la llengua vehicular que s'utilitze a l'aula i en llatí de dificultat graduada sobre el contingut dels textos llatins que s'hi vagen treballant. Finalment, es recomana la realització d'exercicis que servisquen per a consolidar els nous trets gramaticals estudiats.

Al seu torn, en l'apartat del sistema lingüístic s'intentarà relacionar el llatí amb el repertori lingüístic de l'alumnat, de manera que es descobreisquen les analogies i diferències entre la llengua parlada en el món romà amb les conegudes i empleades pel discent. D'aquesta manera, s'afavoreix l'experimentació i la participació, a més de posar de rellevància la funcionalitat i transferibilitat de la llengua llatina.

Es promourà l'expressió oral i escrita en llatí a l'aula, utilitzant textos adaptats o originals amb sentit complet, a més de les tecnologies de la informació i de la comunicació, com vídeos amb dramatitzacions de textos llatins o exercicis d'autocorrecció que servisquen per a consolidar coneixements i destreses.

El Marc europeu comú de referència recomana en les seues competències lingüístiques que l'aprenentatge de les llengües potencie els conceptes de comprensió i expressió, tant oral com escrita, així com la interpretació, traducció i retroversió de textos adaptats. D'aquesta manera, s'animarà l'alumnat a participar en projectes i activitats en els quals s'empere el llatí com a llengua vehicular, potenciant l'ús d'eines digitals i analògiques per a la comunicació amb altres estudiants de llatí a nivell nacional i transnacional.

Pel que respecta al bloc de literatura romana (principalment en segon curs de Batxillerat), es potenciarà l'estudi de la producció literària llatina mitjançant la lectura de passatges en llengua original o d'obres adaptades, perquè l'alumnat pugui incrementar el seu interès per la lectura. També es posarà en relleu la influència de les obres i tòpics literaris llatins en les produccions de les literatures posteriors, principalment en les de la Península Ibèrica.

Quant a l'estudi del bloc de la cultura llatina i la seua pervivència es partirà d'uns coneixements geogràfics i històrics fonamentals i del llegat per a arribar a una major comprensió del passat, evitant judicis de valor basats en el presentisme. Es treballarà mitjançant activitats que estimulen la reflexió i el pensament crític en l'alumnat. Així mateix, al costat de les estratègies comunicatives, es farà ús de l'experiència de manera individual o en grup mitjançant tallers didàctics juntament amb activitats de recopilació i sistematització que ajuden a aplicar processos d'anàlisis, observació i experimentació adequats als continguts.

També es promourà l'acostament al patrimoni romà conservat, de manera física o a través de l'ús de les noves tecnologies, per a crear en l'alumnat una consciència de respecte i compromís ciutadà en l'àmbit local i global.

L'alumnat estableix conclusions i relacions entre la llengua llatina i el repertori lingüístic personal, entre el passat romà i el present, de manera que pot desenvolupar opinions personals respectuoses sobre la diversitat lingüística i la manera de vida en uns altres temps i cultures.

Les activitats dissenyades d'acord amb aquests principis ajuden l'alumnat a adquirir una major consciència de la importància de l'aprenentatge en el seu desenvolupament personal i afavoreixen el descobriment, la investigació, l'esperit emprenedor i la iniciativa personal.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Analitzar els elements bàsics de la llengua llatina, identificant i reflexionant sobre el seu funcionament lingüístic a través de la comparació amb les llengües conegudes per l'alumnat.

1r BATX	2n BATX
1.1. Identificar i analitzar els aspectes morfològics elementals del llatí (declinacions i conjugacions) en frases i textos de dificultat graduada.	1.1. Identificar i analitzar en profunditat els aspectes morfològics del llatí (excepcions i irregularitats de la declinació i conjugació) en textos clàssics d'autors llatins.
1.2. Distingir i analitzar els aspectes sintàctics fonamentals del llatí en frases i textos de dificultat graduada.	1.2. Distingir i analitzar en profunditat els aspectes sintàctics del llatí en textos llatins clàssics.
1.3. Reconèixer i ajustar adequadament els casos de concordança morfològica i sintàctica tenint en compte la seua classificació i el context oracional.	1.3. Reconèixer i classificar les oracions i les construccions sintàctiques llatines en textos clàssics d'autors llatins.
1.4. Identificar els diferents temps verbals llatins tenint en compte la seua classificació i el context oracional.	1.4. Utilitzar de manera precisa la formació i funcions de les formes no personals del verb en textos clàssics d'autors llatins.
1.5. Valorar la importància del llatí com a mitjà de transmissió de cultura i la comunicació escrita i oral.	1.5. Valorar la llengua llatina com a mitjà per a l'adquisició d'altres llengües estrangeres ajudant a l'enriquiment personal i professional.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Identificar i valorar els principals elements lèxics llatins, les seues variacions i el seu llegat en les llengües conegudes per l'alumnat a través de l'aprenentatge de l'etimologia, els llatínismes, la composició i derivació.

1r BATX	2n BATX
2.1. Fer un ús pertinent dels llatínismes i expressions llatines més comunes en un context adequat.	2.1. Conèixer i aplicar les regles d'evolució fonètica del llatí per a deduir l'evolució de les paraules llatines a les llengües cooficials de la

	Comunitat Valenciana
2.2. Identificar i sistematitzar la presència d'ètims llatins en les llengües romanç i altres llengües del repertori lingüístic de l'alumnat.	2.2. Manejar adequadament els mecanismes de derivació en les llengües conegudes per l'alumnat.
2.3. Deduir el significat etimològic d'un terme d'ús comú, servint-se de la comparació amb altres llengües del seu repertori.	2.3. Inferir el significat d'alguns tecnicismes i neologismes aplicant els principals fonaments de la derivació i composició amb prefixos llatins.
2.4. Explicar la relació del llatí amb les llengües modernes utilitzant els coneixements lingüístics del repertori de l'alumnat.	2.4. Adoptar una actitud de respecte cap a la diversitat com a riquesa cultural i lingüística reflexionant sobre els estereotips lingüístics.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Argumentar, interpretar, traduir i produir textos llatins, escrits i orals de dificultat graduada a partir d'estratègies de deducció i inducció utilitzant el context lingüístic, històric, social i polític.

1r BATX	2n BATX
3.1. Aplicar els principals elements del sistema de la llengua llatina per a la seua comprensió i expressió oral i escrita.	3.1. Aplicar els coneixements sobre elements i construccions morfològiques i sintàctiques regulars i irregulars en la interpretació i traducció de textos clàssics.
3.2. Llegir textos i comprendre missatges orals i escrits de dificultat graduada en llatí.	3.2. Ajustar el significat dels termes llatins tenint en compte la informació proporcionada en els textos i utilitzant els suports necessaris per a la seua traducció.
3.3. Produir frases o textos senzills escrits i orals en llatí, individualment o en grup, utilitzant les estructures i el lèxic apresos.	3.3. Llegir passatges i textos d'autors clàssics posant-los en el context de la literatura llatina.
3.4. Interpretar i traduir frases o textos llatins adaptats i de dificultat graduada, fent ús de tots els recursos i estratègies apreses.	3.4. Interpretar i traduir textos d'autors llatins adaptats o originals de diferents gèneres literaris, apreciand les semblances i coincidències amb altres llengües conegudes.
3.5. Valorar la importància del llatí com a mitjà de transmissió de cultura i la comunicació escrita i oral.	3.5. Reflexionar sobre les pròpies traduccions proposant i argumentant els canvis a partir de la reflexió lingüística.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Identificar i valorar les contribucions de la cultura llatina en l'origen de la ciutadania europea relacionant críticament el present i el passat.

1r BATX	2n BATX
4.1. Identificar i debatre sobre els principals esdeveniments polítics, històrics i socials de la civilització llatina i relacionar-los amb la situació sociopolítica europea actual utilitzant fonts clàssiques i actuals.	4.1. Identificar i reflexionar sobre els elements essencials dels gèneres literaris llatins amb la finalitat de reconèixer les seues estructures bàsiques i contrastar-los amb textos de la literatura actual.
4.2. Reconèixer la influència de la mitologia clàssica com a font d'inspiració de manifestacions literàries i artístiques.	4.2. Revisar la presència d'elements de la mitologia clàssica en la literatura actual.
4.3. Elaborar i presentar continguts propis en diversos formats mitjançant l'ús de cerca d'informació adequada.	4.3. Planificar i realitzar senzilles investigacions en formats analògics o digitals sobre les contribucions de la cultura llatina, utilitzant diverses fonts d'informació.
4.4. Expressar respectuosament opinions argumentades sobre la importància de la	4.4. Argumentar i debatre respectuosament sobre la importància de la cultura llatina per al

multiculturalitat per al desenvolupament de la societat.	desenvolupament d'una societat democràtica i global.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Identificar i valorar el patrimoni històric, arqueològic, artístic i cultural, material i immaterial, de la civilització llatina com a font de saber i d'inspiració de diferents manifestacions culturals.

1r BATX	2n BATX
5.1. Explorar la presència del llegat romà en l'entorn i localitzar exemples de la pervivència de l'Antiguitat clàssica en la vida quotidiana.	5.1. Investigar sobre el llegat patrimonial en l'art i la cultura heretada de la civilització llatina.
5.2. Valorar la presència de referents patrimonials arqueològics, arquitectònics i artístics romans en l'entorn més pròxim i en la Península Ibèrica.	5.2. Identificar i explicar la importància de la tradició romana com a font d'inspiració en les manifestacions culturals i artístiques posteriors.
5.3. Dissenyar, planificar i realitzar activitats orientades al coneixement i estima de les manifestacions culturals del passat romà.	5.3. Dissenyar, planificar i realitzar activitats sobre el llegat de la literatura llatina per a percebre la seua presència en la nostra cultura actual.
5.4. Mostrar respecte per les expressions culturals i els valors cívics del nostre passat com un element significatiu de la nostra identitat.	5.4. Mostrar interès i respecte per la preservació, conservació i restauració del patrimoni romà per a assegurar la seua sostenibilitat i futur.

VALENCIÀ/CASTELLÀ: LLENGUA I LITERATURA I-II

1. Presentació

Les matèries de Valencià i de Castellà: Llengua i Literatura, tenen un paper fonamental en la consecució de les finalitats de l'etapa de batxillerat. L'estudi de la llengua i de la literatura permet desenvolupar coneixements, habilitats i actituds que ajuden a integrar-se d'una manera activa en la vida social, amb responsabilitat i aptitud. D'altra banda, en aquesta etapa l'estudi de la llengua i de la literatura partix de les competències específiques adquirides en l'ESO i les amplia, les aprofundeix i les projecta en tres direccions principals; primerament cap a la continuïtat de l'alumnat en estudis superiors i l'aprenentatge autònom al llarg de la vida; en segon lloc, cap a la preparació de l'alumnat per a la integració en la vida cívica; finalment cap a incorporació al món del treball.

Quant als principis pedagògics del batxillerat, aquesta matèria contribueix de manera decisiva en l'estímul cap a la lectura, la consolidació de l'hàbit lector, i la capacitat d'expressar-se oralment davant d'un públic.

Pel que fa als objectius finals de l'etapa de batxillerat, la matèria de Valencià i de Castellà: Llengua i Literatura, intervé també d'una manera decisiva en la consecució del domini tant oral com escrit del valencià i del castellà; també en l'aprenentatge d'un ús de les dues llengües oficials que es pose al servei del desenvolupament de l'esperit crític, de la comunicació respectuosa i responsable, i de la resolució pacífica dels conflictes a través de la paraula en l'àmbit personal, familiar i social.

Per un altre costat, les matèries de Valencià i de Castellà: Llengua i Literatura, contribueixen de manera directa, juntament amb la resta, al desenvolupament de la Competència en comunicació lingüística, a més de participar amb la resta de llengües curriculars en l'adquisició de la Competència plurilingüe.

L'enfocament plurilingüe del currículum ha d'ajudar també a integrar de manera creativa i eficaç els processos d'aprenentatge de les diferents llengües del centre. Pel que fa al batxillerat, el valencià, el castellà, l'anglès i una segona llengua estrangera, si fora el cas.

En aquest sentit, s'ha procurat que les propostes curriculars de les matèries de Valencià i Castellà: Llengua i Literatura, i de les llengües estrangeres siguen en part complementàries i en part compartides. Efectivament, les coincidències entre les competències específiques d'aquestes àrees estan pensades per a poder treballar d'una manera integrada la Competència en comunicació lingüística i la Competència plurilingüe. D'altra banda, la competència específica de Mediació ha de servir per a afavorir el disseny de situacions d'aprenentatge que integren les diferents llengües del currículum i també, quan siga possible, les llengües presents al centre educatiu.

Per tal de dur a terme aquest objectiu d'integració de les llengües del currículum, la realització de projectes significatius per a l'alumnat que promoguen la resolució col·laborativa de problemes pot ser un instrument immillorable per a integrar les competències específiques de les àrees lingüístiques i també de les no lingüístiques.

Les matèries de Valencià i Castellà: Llengua i Literatura, han de promoure també en aquesta etapa la reflexió lingüística i l'anàlisi contrastiva associats als usos discursius. La reflexió s'ha d'estendre també a la diversitat lingüística i cultural present a la Comunitat Valenciana, a Espanya, a Europa i al món, en una progressió que faça ampliar la mirada de l'alumnat i els prepare per a viure i conviure en societats diverses. El treball als instituts de la diversitat lingüística ha d'anar acompanyat d'una visió d'aquesta diversitat com una riquesa i com un fet global. Aquesta reflexió s'ha d'estendre també a la relació entre les llengües i el poder, i els processos de minorització i de substitució lingüística. La reflexió ha d'anar acompanyada d'un

treball sobre les actituds i els estereotips lingüístics que afavorisca la superació d'aquestes situacions de desigualtat lingüística.

En aquest sentit, el centre educatiu ha de reflectir la realitat social, però també ha d'introduir les correccions pertinents per tal de conciliar l'interés de tots els parlants en els contextos en els quals hi ha una llengua dominant, el castellà, i una altra de minoritzada, el valencià, i garantir els drets lingüístics i la igualtat de les llengües oficials, segons recomana el Consell d'Europa. El redreçament de l'ús del valencià i la correcció de desequilibris sociolingüístics ajudaran a vertebrar la societat valenciana, i serviran per a aprofundir en la intercomprensió entre les diverses varietats lingüístiques i per a promoure el respecte a la identitat plural, la cooperació entre territoris, i el reconeixement del valencià com a llengua pròpia.

Les matèries de Valencià i Castellà: Llengua i Literatura, ha de contribuir també al desenvolupament de la capacitat de diàleg i de mediació en els conflictes usant el llenguatge. En aquest sentit, les competències específiques d'Interacció i de Mediació, juntament amb Comunicació ètica, són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge basades en intercanvis comunicatius que preparen per a una ciutadania empàtica, pacífica, dialogant, que usa el llenguatge per a estretir lligams, millorar la convivència i realitzar projectes cooperatius.

El foment de la creativitat en les matèries lingüístiques passa, sobretot, per la creació verbal a través dels textos literaris, tant orals com escrits. La literatura serveix per a desenvolupar el sentit artístic i la creativitat en l'alumnat a través de la creació literària, la composició de textos literaris de diferents formats i gèneres. També són importants en aquest punt la creació audiovisual i el teatre, ja que combinen diferents llenguatges i obren la porta al treball interdisciplinari i a l'organització de projectes artístics que poden involucrar els àmbits formals, informals i no formals.

D'altra banda, en aquesta etapa la lectura autònoma o guiada de textos literaris ha de contribuir a aprofundir en la capacitat de comprensió d'aquest tipus de textos, tant escrits com multimodals, i a la consolidació definitiva del gust per la lectura i de l'hàbit lector que s'havia iniciat en les etapes anteriors. El paper de les biblioteques d'aula i de centre i el treball coordinat amb les biblioteques municipals, com també el treball amb les famílies, resulten fonamentals per a atényer aquest objectiu. El pla de foment de la lectura i el projecte educatiu de centre han de servir de base per a planificar les accions pedagògiques necessàries per a assolir aquests objectius d'una manera coordinada entre totes les matèries.

Respecte de l'etapa anterior, la literatura se centra en batxillerat en l'estudi i en la interpretació progressivament autònoms de textos del canó del patrimoni literari, des de l'Edat mitjana fins a l'època contemporània. A diferència de l'ESO la interpretació va unida en aquesta etapa a l'anàlisi dels contextos socials i històrics de producció i de recepció dels textos literaris estudiats. A més a més, l'estudi de la literatura inclou també en batxillerat una valoració crítica de les obres.

En aquesta etapa, l'ús de les TIC aplicades a l'aprenentatge de les llengües, a la consulta de fonts d'informació, i a la informació a través dels mitjans digitals, resulta fonamental. El treball que s'havia iniciat en secundària ha de continuar completant-se en batxillerat: consultes contrastades i verificades en Internet, ús avançat de processadors de textos, de correctors i de traductors, eines de gravació i muntatge audiovisual, diccionaris electrònics, consulta de fitxers i de fonts bibliogràfics.

D'altra banda, en l'etapa de batxillerat les matèries de Valencià i Castellà: Llengua i Literatura, haurien de contribuir a l'ensenyament d'un ús ètic del llenguatge, tant en contextos presencials, com en l'àmbit de la comunicació digital; com també ajudar a la construcció d'una consciència crítica dels missatges a través del treball de la lectura crítica, el debat i la creativitat. Si en l'ESO aquests propòsits estaven integrats en les diferents competències específiques de la matèria, en batxillerat trobem dues noves competències específiques que recullen plenament aquests propòsits: Comunicació ètica i Gestió de la informació.

Per un altre costat, en les matèries lingüístiques s'ha de vetlar també per la inclusió educativa de tot l'alumnat, amb una atenció especial cap a les dificultats d'aprenentatge de llengües. L'acompanyament docent en tot el procés d'aprenentatge i la participació del grup de classe en la facilitació de l'èxit escolar de tots els seus membres, són claus per a assolir aquest objectiu.

A més a més, les àrees lingüístiques configuren un context òptim per a ensenyar l'ús del llenguatge per a la gestió de les emocions i en les interaccions durant el treball en grup; per a la participació en la societat; i el respecte a la diversitat afectiva i sexual i la igualtat de gènere.

Finalment, en l'etapa de batxillerat la reflexió entorn de les estructures gramaticals pren un protagonisme que no havia tingut en l'etapa anterior. Si en l'ESO la reflexió lingüística estava estretament lligada a les diferents competències específiques, especialment a les de producció i recepció, ara compta amb una competència específica pròpia: Reflexió i consciència lingüístiques. Sense oblidar que la reflexió lingüística ha de continuar lligada a la reflexió sobre l'ús, en aquesta etapa es podria focalitzar més en l'estudi de les estructures gramaticals, sobretot des d'una perspectiva contrastiva i a partir de la competència plurilingüe que s'ha anat consolidant des de l'etapa de primària.

El currículum de Valencià i Castellà: Llengua i Literatura, es fonamenta en el treball de dotze competències específiques. Aquestes competències connecten amb el perfil d'eixida de l'alumnat al final d'aquesta etapa (que ve determinat al seu torn pels reptes del segle XXI i per les competències clau), i es connecten entre aquestes i amb els sabers i els criteris d'avaluació, d'una forma dinàmica, a través de l'actuació de l'alumne en diferents contextos de la realitat.

Aquesta matèria estableix una relació directa amb la competència clau de Comunicació Lingüística. D'altra banda, en el cas de la Competència Plurilingüe, s'ha procurat que les competències específiques tinguen un correlat amb les de la primera i la segona llengües estrangeres, de manera que siga possible una planificació integrada i coherent del treball amb les diferents llengües del currículum presents en aquesta etapa. De la resta de les competències clau, la Competència digital, la Competència personal, social i d'aprendre a aprendre, la Competència ciutadana i la Competència emprenedora tenen un lligam directe en l'ús ètic, socialment integrador i comunicativament efectiu del llenguatge; la recerca i el processament de la informació o el treball en equip. Finalment, la Competència en consciència i expressió culturals s'incorpora en l'estudi de la literatura en relació amb la resta d'arts i amb la creació de textos literaris.

Les competències específiques de la matèria són: Multilingüisme i interculturalitat; Comunicació ètica; Comprensió oral; Comprensió escrita i multimodal; Expressió oral; Expressió escrita i multimodal; Interacció oral, escrita i multimodal; Mediació oral, escrita i multimodal; Gestió de la informació; Lectura autònoma; Competència literària; i Reflexió i consciència lingüístiques. De cadascuna d'aquestes competències específiques es fa una descripció que indica les característiques de les actuacions i de les situacions en què es desplega, i en la qual s'apunten alguns dels continguts que porta associats. A més, en la descripció s'indiquen de manera sintètica les principals fites en el procés d'adquisició de la competència al llarg de primer i de segon de batxillerat.

En el següent apartat es mostren els sabers bàsics, és a dir, el conjunt de coneixements, destreses, actituds i valors de la matèria que cal que tot l'alumnat arribe a mobilitzar per a poder adquirir les diferents competències específiques. Els sabers bàsics estan organitzats en tres blocs: Llengua i ús; Estratègies comunicatives; i Educació literària. En l'apartat dels sabers bàsics s'indiquen també els cursos de l'etapa en els quals es proposa treballar-los.

A continuació s'expliquen les característiques que podrien presentar les situacions d'aprenentatge. Aquest apartat es planteja com una ajuda perquè el professorat dissenye aquelles activitats didàctiques complexes que farien possible que l'alumnat posara en pràctica

els components de les competències específiques i de les competències clau, al mateix temps que mobilitza els sabers bàsics necessaris per a la seua adquisició.

Al final s'exposen els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mínims d'aplicació de la competència en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica. Aquests criteris indiquen un nivell mínim per a primer i segon curs de batxillerat.

2. Competències específiques.

2.1. Competència multilingüe i intercultural

Analitzar i explicar la diversitat lingüística i els fenòmens de contacte de llengües del món a partir del coneixement de la realitat plurilingüe i intercultural de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i d'Europa i de la riquesa dialectal del català i del castellà.

2.1.1. Descripció de la competència

La diversitat multilingüe i intercultural és una realitat de la societat i de les aules valencianes. Per aquest motiu, les àrees lingüístiques tenen el repte d'abordar aquesta diversitat amb l'objectiu de promoure en l'alumnat el coneixement i l'anàlisi de les diferents llengües i varietats lingüístiques, i de la cultura que s'hi associa mitjançant textos i produccions orals, escrites i multimodals de caràcter social i cultural. Al mateix temps les classes de llengua, com a entorn vehicular i de continguts, han de servir per aprofundir en el coneixement del funcionament de les llengües i les varietats lingüístiques com un enriquiment personal tot defugint prejudicis lingüístics o xenòfobs.

La diversitat lingüística constitueix una característica fonamental de l'Estat espanyol, on es parlen diferents llengües amb les seues respectives varietats lingüístiques. En aquest sentit, el desenvolupament d'aquesta competència hauria de fer possible que l'alumnat demostre interès i actituds positives per les llengües oficials de les diferents comunitats autònomes de l'Estat, parant especial atenció al valencià, per tal d'aplicar mesures que afavorisquen la normalització lingüística d'aquesta llengua, l'equilibri efectiu entre valencià i castellà i una correcta competència multilingüe i intercultural.

Per a la correcta adquisició d'aquesta competència, l'alumnat hauria de tindre ben present que les dues llengües oficials del nostre territori compten amb una variació lingüística enriquidora, en què cada varietat geogràfica té unes característiques pròpies que la caracteritzen i que haurien de ser objecte de coneixement i de respecte.

D'altra banda, vivim en un context social ric en llengües i cultures que fa que a les aules convisquen les llengües curriculars i d'altres llengües familiars no curriculars. Per això els centres educatius han de fer visible aquesta realitat, per tal d'apropar l'alumnat a la realitat lingüística de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i del món. L'objectiu seria el de fomentar una actitud positiva envers la diversitat lingüística que evite els prejudicis lingüístics i que permeta aprofundir en el coneixement del funcionament de les llengües. Finalment, entendre i analitzar els fenòmens de contacte de llengües ajudarà a evitar prejudicis i estereotips lingüístics, i afavorirà l'ús del llenguatge igualitari i no discriminatori, la convivència democràtica i la construcció d'una societat més equitativa i responsable.

Afavorir el contacte amb altres llengües i cultures no curriculars, però pròpies d'una part de l'alumnat contribuirà a fer que aquest identifique el funcionament de les llengües a partir de l'observació i la comparació entre aquelles, inclosa una aproximació a altres formes de

comunicació, com per exemple la llengua de signes. Posar en valor les llengües familiars ajudarà, per tant, a generar actituds positives envers l'aprenentatge de llengües.

En aquest sentit, el treball integrat de les llengües (TIL) esdevindrà de gran importància, ja que a més de promoure un aprenentatge de llengües més coherent i significatiu, estimula la reflexió sobre l'ús del llenguatge per a aprofundir en el desenvolupament de la consciència lingüística.

Finalment, al final del primer curs, l'alumnat hauria de ser capaç de d'analitzar els trets característics d'almenys una llengua diferent a les familiars i a les oficials. Hauria de saber definir característiques de la diversitat geogràfica de les llengües, com també d'altres trets relacionats amb el sociolecte o amb els registres amb els quals el parlant s'adequa a distintes situacions comunicatives. També hauria d'evitar interferències i fer transferències entre diferents llengües i comunicar-se en contextos quotidians amb una actitud de respecte cap a la diversitat lingüística i cultural del seu entorn per a millorar la convivència.

En finalitzar l'etapa, l'alumnat hauria d'usar estructures comunicatives d'una o més llengües diferents a les familiars i a les oficials. Caldrà que conega l'origen i el desenvolupament històric i sociolingüístic de les llengües de l'Estat, i que estiga familiaritzat amb aquestes i amb d'altres llengües presents en l'entorn. Hauria de poder rebutjar interferències i realitzar conscientment transferències i contrastos entre diferents llengües com a estratègia comunicativa i hauria de conèixer, valorar i respectar la diversitat lingüística i cultural, començant per la del territori, per a la seua formació personal i per a contribuir a la cohesió social.

La competència multilingüe i intercultural, derivada d'actituds favorables envers totes les llengües, s'associa al domini efectiu de les habilitats comunicatives assolides en una o més L1 i que es formulen en les competències específiques CE3. Comprensió oral, CE4. Comprensió escrita i multimodal, CE5. Expressió oral, CE6. Expressió escrita i multimodal, CE7. Interacció oral, escrita i multimodal i CE8. Mediació oral, escrita i multimodal, de manera que es transfereixen de manera contínua o simultània a les L2 que l'alumnat aprén.

A més, la Competència multilingüe i intercultural té nexes amb el perfil d'eixida d'aquesta etapa de la Competència plurilingüe (CP), relacionat amb el coneixement de diverses llengües i el coneixement i la valoració crítica de la diversitat lingüística i cultural. També es relaciona amb la Competència ciutadana (CC) en la mesura que s'analitzen fets, normes i idees de la dimensió social, històrica, cívica i moral de la pròpia identitat.

2.2. Competència específica 2. Comunicació ètica

Comunicar-se oralment i per escrit i participar en intercanvis comunicatius amb empatia i respecte cap als participants, detectant usos no ètics del llenguatge, i fent servir les dues llengües oficials de manera no discriminatòria ni ofensiva, per a resoldre conflictes i facilitar el treball cooperatiu, en els àmbits personal, social, acadèmic i professional.

2.2.1. Descripció de la competència

En aquesta etapa la dimensió ètica de la comunicació adquireix un pes propi per tres motius: primerament, l'alumnat ha arribat a una edat pròxima a la majoria d'edat i s'ha de preparar per a la participació cívica en una societat democràtica; en segon lloc, l'alumnat es prepara per a la continuació en els estudis superiors, o per a l'accés al món laboral; en tercer lloc, l'alumnat completa la seua preparació per a participar activament en intercanvis comunicatius en el món digital; finalment, perfecciona la seua capacitat per a informar-se autònomament a través de la consulta i el seguiment dels mitjans de comunicació escrits, audiovisuals, digitals i multimodals.

Si en les etapes anteriors aquesta dimensió estava inclosa en els perfils de les diferents competències específiques de la matèria, ara manté un protagonisme especial. Aquest protagonisme no ha de fer oblidar, però, que aquesta competència de Comunicació ètica ha d'associar-se de manera efectiva amb la resta de competències específiques, sobretot amb les

de producció, interacció i mediació, però també amb les de recepció, en aquest cas per la necessitat de saber reconèixer discursos no ètics.

Aquesta competència específica enllaça també amb el perfil d'eixida que marca la Competència personal, social i d'aprendre a aprendre, en el sentit que la comunicació ètica es basa en la capacitat d'empatia, és a dir, la capacitat de mostrar sensibilitat cap a les emocions i les experiències dels altres (CPSAA4). L'alumnat hauria de ser capaç també de interaccionar de manera responsable i ètica en el context del treball en grup en l'àmbit acadèmic; l'alumne hauria de ser capaç de repartir les tasques de manera igualitària i integradora (CPSAA6). També hauria de ser capaç de comunicar-se en grup solucionant els conflictes utilitzant el diàleg, en aquest cas en relació amb la CE7 (Interacció oral, escrita i multimodal).

Quant a la competència del perfil d'eixida de l'etapa Competència Ciutadana (CC), al final d'aquesta etapa l'alumnat hauria de ser capaç d'usar el llenguatge per a establir interaccions pacífiques i respectuoses amb els altres, i també hauria d'enfrontar-se als debats socials suscitats en cada moment de l'actualitat amb una actitud de diàleg, sense usar el llenguatge de manera ofensiva o discriminatòria (CC1, CC3).

En aquesta etapa hauria a tractar-se també la comunicació ètica en l'àmbit professional. Si aquest àmbit havia començat a estar present en el segon cicle de l'etapa de secundària, especialment en 4t d'ESO, en batxillerat caldria continuar tenint en compte la preparació per al món laboral i per als estudis superiors de formació professional. En aquest sentit aquesta CE2 enllaça directament amb la Competència emprenedora (CE) i, més concretament amb el perfil d'eixida CE3 relatiu a la creació d'idees i de solucions, la presa de decisions i la comunicació dels projectes.

També és important que aquesta competència específica es pose en relació amb els processos de recepció. En aquest context, s'hauria de focalitzar en el treball detallat de la identificació dels usos no ètics del llenguatge, tant en el processos de comprensió oral (CE3: Comprensió oral), com escrita (CE4: Comprensió escrita i multimodal). En el cas de la lectura, el treball de la lectura crítica és fonamental per al desenvolupament d'aquesta competència.

D'altra banda, els processos de producció oral i escrita, com també els d'interacció i de mediació són el marc de treball imprescindible per al desenvolupament de la comunicació ètica. Per tant, aquesta competència s'hauria de vincular d'una manera estreta amb pràctiques discursives de parlar, escriure, interaccionar i mediar (CE5, CE6, CE7, CE8).

A més a més, en aquesta etapa, la lectura autònoma (CE10) i el treball de la competència literària (CE11) aporten contextos i models per a la reflexió sobre els usos ètics i per a la creació de textos en què estiga present aquesta dimensió dels usos lingüístics. Per tant, aquesta dimensió de la competència enllaça directament amb el conjunt dels perfils d'eixida que marca la Competència en consciència i expressió culturals (CCEC).

Respecte de l'etapa de secundària, ara l'alumnat hauria de ser capaç de comunicar-se èticament de manera totalment autònoma. En els dos cursos de l'etapa l'alumnat hauria d'evolucionar des d'una detecció d'usos no ètics i una conseqüent producció igualment ètica, a un estadi de major consciència, capacitat de percepció i de reacció i, sobretot, capacitat de raonar de manera explícita els usos no ètics del llenguatge i de compartir amb els altres els seus raonaments. També augmenten al final de l'etapa els recursos per a detectar de manera efectiva aquests usos no ètics i per a comunicar-se d'una manera ètica.

2.3. Competència en comprensió oral i multimodal

Comprendre, interpretar i valorar textos orals i multimodals, amb especial atenció als textos acadèmics i dels mitjans de comunicació, aplicant estratègies variades de comprensió oral, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant la seua qualitat i fiabilitat.

2.3.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència específica engloba els processos de comprensió oral que contribueixen al desenvolupament de la competència en comunicació lingüística de l'alumnat amb l'objectiu d'aportar-li coneixements i estratègies variades per a enfrontar-se amb èxit a qualsevol situació comunicativa de la vida personal, social, acadèmica i professional. En concret, per al nostre alumnat de batxillerat, aquesta capacitat de comprensió activa i intencional serà, a més, crucial per al seu posterior desenvolupament acadèmic i laboral.

La comprensió oral suposa ser capaç d'escoltar i de comprendre informacions orals en situacions comunicatives de diferents àmbits i amb registres de formalitat diversa, tenint en compte els elements prosòdics i no verbals, així com ser capaç d'utilitzar autònomament estratègies de comprensió oral de diferent complexitat per a obtenir i integrar la informació i valorar-la; i per a respondre a necessitats comunicatives significatives. Es tracta d'estratègies que s'utilitzen tant en la fase de preescolta com en la d'escolta i, fins i tot, en la post-escolta i que requereixen de pràctica explícita i reflexiva.

Durant els dos cursos de batxillerat tindran un paper central els textos de caràcter acadèmic i dels mitjans de comunicació amb un major grau d'especialització. Seran, doncs, discursos orals que aborden temes de rellevància social, científica i cultural. Això suposa un desafiament per al nostre alumnat que, d'una banda, prendrà contacte amb nous gèneres discursius i, per una altra, necessitarà posar en marxa estratègies que disminuïsquen la disparitat entre els coneixements previs i els requerits per a la comprensió, i també haurà de familiaritzar-se amb lèxic especialitzat. Així doncs, aquesta competència té una íntima vinculació amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre lloc implica que l'alumnat compare, analitze, avalue i sintetitze dades procedents dels mitjans de comunicació amb la finalitat d'aconseguir autònomament conclusions lògiques.

D'altra banda, els i les estudiants haurien de ser capaces de comprendre diferents tipus de discursos: el discurs produït per una sola persona (monòleg) i el discurs en el qual participen dos o més interlocutors (diàleg o conversa); així com tindre en compte que les tecnologies de la informació i la comunicació han ampliat les possibilitats de la comunicació síncrona i asíncrona. Així doncs, la comprensió d'un text oral requereix per part de l'oïdor un grau d'atenció i de concentració elevats per la qual cosa és imprescindible afirmar les estratègies de selecció i de retenció en relació a l'objectiu de l'escolta. La comprensió de textos multimodals necessita, a més, d'una específica alfabetització audiovisual i mediàtica per a fer front als riscos de manipulació i desinformació.

D'aquesta manera, a mesura que l'alumnat gestiona i ajusta les estratègies de comprensió oral, mantenint sempre una escolta activa, consolidarà la capacitat d'identificar el sentit general i la informació més rellevant; d'anticipar el contingut; de distingir entre fets i opinions; i de diferenciar diferents gèneres discursius, registres i contextos. A més, serà capaç d'identificar la intenció de l'emissor; d'analitzar procediments retòrics; i de detectar fal·làcies argumentatives. Finalment, la comprensió oral es realitza valorant la fiabilitat i els aspectes formals i de contingut per a construir coneixement i donar resposta a les diferents situacions comunicatives. És a dir, que l'alumnat analitze l'ús dels elements comunicatius no verbals i aplicació els coneixements lèxics, gramaticals i textuais per a interpretar missatges orals.

En finalitzar el primer curs de batxillerat, l'alumnat hauria de ser capaç d'escoltar i interpretar, de manera pautada, textos orals i multimodals complexos reflexionant sobre fons i forma. També hauria de poder valorar la seua qualitat, la seua fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.

Al final de l'etapa, per part seua, l'alumnat hauria de ser capaç d'escoltar i interpretar de manera autònoma tant la forma com el contingut de textos orals i multimodals complexos i especialitzats, avaluant la seua qualitat, la seua fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.

2.4. Competència en comprensió escrita i multimodal

Comprendre, interpretar i valorar textos escrits i multimodals, amb especial atenció a textos acadèmics i dels mitjans de comunicació, aplicant estratègies variades de comprensió escrita, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant la seua qualitat i fiabilitat.

2.4.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència específica resulta imprescindible molt més allà de l'entorn escolar, ho és per al desenvolupament del coneixement al llarg de la vida, per a aprendre i per a pensar, i ho és per a la participació en multitud de situacions comunicatives de la vida personal, social, acadèmica i professional tant del present com del futur del nostre alumnat. De fet, la societat actual exigeix lectors compromesos amb la justícia i l'equitat, i capaços d'aprofitar críticament i èticament la cultura digital.

Comprendre suposa rebre i processar la informació expressada a través de textos escrits i multimodals en situacions comunicatives de diferents àmbits i amb registres de formalitat diversa, així com ser capaç d'utilitzar estratègies de comprensió escrita per a obtenir i integrar la informació i valorar-la; i per a respondre a necessitats comunicatives significatives. Ser competent en comprensió escrita suposa, per tant, ser un lector actiu i estratègic que interactua amb els textos construint el significat a partir dels coneixements dels quals es dispose, dels diferents objectius i del context en el qual es duu a terme la lectura.

La comprensió d'un text escrit requereix, a més de llegir amb fluïdesa, aplicar les estratègies de comprensió lectora necessàries abans, durant i després de l'acte lector, així com posar en marxa les habilitats lingüísticocomunicatives. Depenent dels objectius de lectura, intervindran diferents processos: localitzar i obtenir informació del text, saber integrar-la i interpretar-la, i reflexionar i valorar aquesta informació de manera crítica. D'aquesta manera, a mesura que l'alumnat aferma i amplia les seues habilitats i estratègies de comprensió escrita a nivells més complexos, serà capaç de distingir diferents gèneres, registres i contextos reflexionant al seu torn sobre la forma del text.

En el cas d'aquesta competència serà a més ineludible tindre present la lectura en entorns digitals. D'una banda, la lectura en pantalla requereix que l'alumnat pose en pràctica una sèrie de destreses per a processar el significat dels textos que són pròpies d'aquesta mena de suport i del canal digital. D'altra banda, aquest tipus de procés lector pot incloure's també en la lectura en la xarxa i la navegació per hipertextos, la qual cosa implica una seqüència lectora més dinàmica i una estructuració no lineal de la informació. Finalment, el treball per al desenvolupament de les destreses necessàries per a la lectura en entorns digitals hauria de fer-se posant en relació aquesta competència amb la competència específica de Gestió de la informació (CE9).

En batxillerat, seran centrals els textos de caràcter acadèmic especialitzats, així com els textos procedents dels mitjans de comunicació que tracten temes de rellevància social, científica i cultural. Això suposa variables diferents en el procés de comprensió; l'alumnat interactuarà amb nous gèneres discursius que comportaran, al seu torn, un lèxic més tècnic i l'exigència d'utilitzar noves estratègies que escurcen la distància entre els coneixements previs i els aportats pel text. En aquest punt, tant la pràctica sistemàtica i reflexiva de la comprensió com la mediació del professorat i les bastides que aquest proporcione seran decisius. Com ocorre en la comprensió oral, la competència específica en comprensió escrita i multimodal també està lligada amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre ja que inclou que l'alumnat compare, analitze, avalue i sintetitze dades dels mitjans de comunicació.

A més, la lectura, interpretació i valoració (fons i forma) de textos periodístics implica el coneixement de les claus contextuais que permeten dotar-los de sentit i detectar els seus biaixos ideològics. En aquesta línia, en el desenvolupament d'aquesta competència, també és indispensable que l'alumnat aplique les estratègies relacionades amb l'alfabetització informacional. És a dir, que busque, seleccione i contrast la informació procedent de diferents fonts avançant així en l'avaluació de la fiabilitat de les informacions. La comprensió de textos

multimodals necessita una específica alfabetització audiovisual i mediàtica per a fer front als riscos de manipulació i desinformació. En batxillerat, a més, es fan els primers passos cap a la lectura crítica que promou el desenvolupament de perspectives individuals en els lectors.

D'aquesta manera, a mesura que l'alumnat treballa explícitament les estratègies de comprensió escrita en nivells cada vegada més complexos, serà capaç no sols d'utilitzar-les sinó d'ajustar-les. Els i les estudiants haurien de ser capaces de reconèixer el sentit global, l'estructura, la informació rellevant i la intenció de l'emissor, realitzar les inferències oportunes, formular hipòtesis, i realitzar reflexions sobre aspectes formals i de contingut, per a adquirir i construir coneixement i donar resposta a necessitats i interessos comunicatius diversos.

En finalitzar el primer curs de batxillerat, els i les estudiants haurien de llegir, interpretar i valorar, a partir de les pautes donades pel professorat, textos escrits i multimodals complexos, avaluant la seua qualitat, fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.

Finalment, en acabar batxillerat, l'alumnat hauria de ser capaç de llegir, interpretar i valorar autònomament textos escrits i multimodals complexos i especialitzats, avaluant la seua qualitat, fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.

2.5. Competència en expressió oral

Produir textos orals i multimodals, amb atenció preferent a textos de caràcter acadèmic, utilitzant el llenguatge verbal i no verbal amb rigor, fluïdesa, coherència, cohesió i adequació emprant estratègies variades de planificació, producció, assaig i revisió.

2.5.1. 5.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament de l'oralitat és un procés clau de l'ésser humà i evoluciona des de la infància. No obstant això, ser competent en expressió oral implica la utilització de registres que superen la parla espontània i informal avançant fins a aconseguir produccions orals elaborades i de caràcter formal que requereixen un major grau de consciència lingüística i, per consegüent, de preparació. En aquesta etapa, de fet, s'aprofundeix en les comunicacions orals formals i en públic que resultaran essencials per al futur del nostre alumnat perquè li permetran participar amb destresa en qualsevol situació de comunicació dels àmbits personal, social, educatiu i professional.

Estem, doncs, davant una competència específica crucial, perquè el nostre alumnat puga posar veu a la seua consciència cívica siga en l'exercici de la ciutadania democràtica o davant situacions de inequidat i exclusió, tenint, doncs, una estreta relació amb la competència ciutadana. El domini de l'expressió oral és, a més, un dels objectius generals de la present etapa atés que constitueix un instrument de primer ordre en el procés comunicatiu, el complet desenvolupament del qual implica la producció de missatges orals estructurats (coherència), articulats (cohesió), rigorosos i adaptats als paràmetres concrets de cada situació comunicativa (adequació).

Així mateix, l'aprenentatge d'aquesta competència comporta considerar l'expressió oral, tal com ocorre amb l'escriptura, com un procés autònom en el qual s'empren variades estratègies i que, en moltes ocasions, presenta limitacions tant de temps com de contingut, estil i estructura. Es posaran en marxa, per tant, estratègies de planificació (l'anàlisi del context comunicatiu serà fonamental per a aconseguir una comunicació reeixida) producció, assaig i revisió.

L'aprenentatge d'aquesta competència específica se centra també tant en la construcció del discurs com en el contingut lingüístic, el control de la norma i la pronunciació, així com en els aspectes prosòdics que faciliten la comprensió del missatge. Al mateix temps, requereix d'estratègies que garantisquen el maneig d'un lèxic ric i del domini morfosintàctic, així com de les destreses que afavoreixen la comprensió del discurs. A causa del caràcter irreversible que caracteritza la llengua oral, aspectes com la fluïdesa, la pronunciació, l'entonació, els elements prosòdics i els recursos no verbals resulten indispensables per a reforçar la intenció

comunicativa. De la mateixa manera, també s'ha de tindre present la regulació de la densitat informativa així com els indicis que pot transmetre l'auditori, entre altres aspectes.

D'altra banda, la correcta adquisició de l'expressió oral, a més de tindre en compte aspectes lèxics, semàntics, fonològics, morfosintàctics i no verbals, ha d'afavorir un ús del llenguatge no discriminatori. També s'han de bandejar els abusos de poder a través de la paraula, i ha de fomentar-se, a través d'aquesta mena de pràctiques comunicatives, la construcció d'una societat més equitativa, democràtica i responsable. A més, aquesta competència exigeix uns coneixements pragmàtics i socioculturals que només poden aprendre's des de situacions reals d'ús en diferents àmbits. Aquesta classe de coneixements o de situacions comptaran en aquesta etapa amb un major grau de complexitat i de formalitat i aniran acompanyades de la utilització d'estratègies de planificació i revisió i l'ús de diferents suports.

En conseqüència, el desenvolupament d'aquesta competència específica és extens i requereix d'un procés d'aprenentatge explícit, reflexiu i continuat en el qual la preparació acurada de les comunicacions pren un paper protagonista. En aquest punt, la gestió de les emocions i l'autocontrol seran ineludibles per a consolidar aquesta competència fent front a problemàtiques com la por escènica.

Finalment, atesa l'especificitat de l'activitat oral, en la qual es posen en joc multitud de coneixements, elements (lingüístics, discursius i retòrics) i variables, el seguiment del professorat serà imprescindible, així com la retroalimentació oportuna i la utilització d'eines de suport i d'exemples reals. L'avaluació a curt i llarg termini, l'autoavaluació i l'anàlisi de les pròpies produccions i de les dels seus iguals (a través de rúbriques o plantilles, per exemple, i aprenent a realitzar valoracions modalitzades), així com l'avaluació formativa resulten eines fonamentals en l'aprenentatge de l'oralitat formal i reflexiva.

Al final del primer curs, l'alumnat, amb les pautes proporcionades pel professorat i després d'una planificació intensa, hauria de ser capaç d'elaborar produccions formals orals, coherents, cohesionades, adequades i rigoroses sobre temes d'interés científic i cultural i de rellevància acadèmica i social. Així mateix, durant el discurs, l'alumnat hauria d'utilitzar de manera eficaç els elements prosòdics, els recursos verbals i no verbals.

Al final de l'etapa, l'alumnat hauria de ser capaç, autònomament, de produir discursos orals formals de major extensió cohesionats, rigorosos, coherents i adequats en els quals s'aglutinen diferents punts de vista sobre temes d'interés científic i cultural i de rellevància acadèmica i social. Durant la producció, els i les estudiants deuen també fer ús de manera eficaç de variats recursos verbals i no verbals així com d'elements prosòdics.

2.6. Competència en expressió escrita i multimodal

Produir textos escrits i multimodals, amb especial atenció als gèneres acadèmics, coherents, cohesionats, adequats i correctes emprant estratègies variades de planificació, textualització, revisió i edició.

2.6.1. Descripció de la competència.

Ser competent en expressió escrita comporta saber utilitzar el registre pertinent després d'analitzar detalladament la situació comunicativa (adequació), organitzar les idees amb claredat i lògica (coherència), enllaçar els enunciats en seqüències textuais cohesionades (cohesió) i respectar les normes gramaticals i ortogràfiques (correcció). Tot això mentre s'enriqueix el repertori lingüístic i es consolida la consciència sobre la qualitat, presentació, estil, ètica i creativitat de la pròpia expressió.

A més, en l'actualitat, la manera de comunicar-nos s'ha transformat, i s'ha desdibuixat la separació entre els diferents mitjans. Ara comptem amb molts i diferents recursos per a construir significats que van més enllà del verbal, per això, aquesta competència específica inclou la creació de textos multimodals. En aquesta línia, atés el potencial epistèmic de l'escriptura, i sent

a més un dels objectius generals de la present etapa, ens trobem davant una competència específica transversal i crucial per a afrontar amb garanties el conjunt de reptes del segle XXI i, per consegüent, per a aconseguir els nivells d'acompliment descrits en el perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar aquesta etapa postobligatòria. En concret, aquesta competència específica està estretament relacionada amb la competència digital atés que implica la creació, integració i reelaboració de continguts digitals per a, respectant sempre la propietat intel·lectual, ampliar els seus recursos i generar nou coneixement.

Adquirir aquesta competència específica implica considerar l'escriptura com un procés recursiu (individual o col·laboratiu) en el qual sempre són necessàries estratègies variades de planificació, textualització, revisió i edició i en el qual es posen en joc múltiples coneixements lingüístics. Es tracta, doncs, d'una escriptura conscient, reflexiva i cada vegada més autoregulada, en la qual l'ús és cardinal per a l'aprenentatge i en el qual l'alumnat haurà de prendre de manera autònoma multitud de decisions en funció de les variables requerides per la situació comunicativa concreta.

En aquest sentit, en aquesta etapa, és especialment rellevant atendre els gèneres discursius de l'àmbit acadèmic (dissertacions, assajos, informes o comentaris crítics, entre altres) que precisen la incorporació de perspectives, camps del saber o disciplines diferents. Els i les estudiants hauran de ser capaços d'incorporar informació i opinió de manera clara i rigorosa fent esment sempre d'aquelles fonts que hagen utilitzat.

Durant aquest procés escriptor es continuarà aprofundint, com ja ocorria en l'etapa secundària, en l'estudi sistemàtic de la llengua, sempre sustentat en la reflexió metalingüística i amb la utilització de la terminologia específica que corresponga. L'alumnat reflexionarà sobre la llengua a partir de les seues pròpies produccions, sent conscient de com els canvis en els enunciats poden millorar els seus textos, apreciament la utilitat del coneixement lingüístic, discursiu i textual explícit.

A través d'una varietat de situacions d'escriptura progressivament més complexes i atenent especialment els mitjans de comunicació i als textos acadèmics, l'alumnat continuarà ampliant el seu ventall de gèneres discursius construint una competència que li permeta produir textos d'acord amb les convencions socioculturals, estructurals i lingüístiques i fer front sense problemes, per tant, a qualsevol situació comunicativa escrita que se li presente.

Finalment, vista la complexitat cognitiva de l'activitat escriptora, en la qual es posen en joc multitud de coneixements i processos i que exigeix de repetides aproximacions a les produccions, l'acompanyament del professorat continua sent imprescindible, així com la retroalimentació oportuna i la utilització d'eines de suport, si són necessàries, i les referències de consulta per als diferents moments del procés.

Al final del primer curs de batxillerat, l'alumnat hauria de ser capaç d'escriure a partir de pautes del professorat, i utilitzant, de manera recursiva, estratègies de planificació, textualització, revisió i edició, textos acadèmics o dels mitjans de comunicació, sobre temes curriculars o de interès social i cultural amb adequació, coherència, cohesió i correcció.

Al final del batxillerat, els i les estudiants haurien d'escriure de manera autònoma i estil propi i fent servir de manera recursiva i autoregulada estratègies de planificació, textualització, revisió i edició, de textos acadèmics o dels mitjans de comunicació amb rigor, adequació, coherència, cohesió i correcció sobre temes curriculars o d'interès social i cultural.

2.7. Competència en interacció oral, escrita i multimodal

Interactuar de manera oral, escrita i multimodal, mitjançant textos complexos de tots els àmbits, especialment acadèmics i dels mitjans de comunicació, seleccionant i contrastant la fiabilitat d'aquests, fent servir un punt de vista crític i personal amb un llenguatge no discriminatori i respectuós.

2.7.1. Descripció

La interacció oral, escrita i multimodal abraça la descodificació, la comprensió, la interpretació i l'expressió, i propicia la construcció d'un discurs conjunt, que utilitzarà els repertoris multilingües e interculturals de l'alumnat. La interacció supera la suma de les competències de comprensió i d'expressió, ja que es fan servir estratègies col·laboratives com ara prendre el torn de paraula, cooperar, i demanar aclariments per a intercanviar informació en situacions comunicatives dels àmbits personal, social, educatiu, professional, acadèmic i dels mitjans de comunicació.

Aquesta competència implica i promou el treball en grup, la col·laboració i la predisposició per a comunicar-se amb els altres, establir vincles personals i construir coneixement posant les pràctiques comunicatives al servei de la convivència democràtica. Aquest procés suposa ser capaç d'arribar a un enteniment i dur a terme negociacions de manera dialogada, argumentada, empàtica, assertiva, crítica i correcta en les formes i respectuosa cap a la diversitat de les persones. En aquest sentit, l'alumnat hauria de gestionar situacions comunicatives, tant en suport analògic com digital, els elements verbals i no verbals, utilitzant en tot moment un llenguatge ètic i no discriminatori. Així, aquesta competència es relaciona amb el perfil d'eixida que suposa la Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA) pel tractament respectuós, igualitari, integrador i igualitari que es produeixen en les diferents situacions comunicatives. De la mateixa manera, és convenient entendre que la Competència Ciutadana (CC) es relaciona amb aquesta competència específica per la manera pacífica i respectuosa que hauria de presidir tota interacció.

A més a més, per l'objectiu d'aquesta competència, la interacció es relaciona de manera estreta amb les competències CE3 (Comprensió oral), CE4 (Comprensió escrita), CE5 (Expressió oral), CE6 (Expressió escrita i multimodal). Igualment, tot intercanvi comunicatiu eficaç, dins els requisits d'aquesta etapa educativa, es conjumina amb les competències CE8 (Mediació oral, escrita i multimodal), CE2 (Comunicació ètica) i CE12 (Reflexió i consciència lingüístiques) perquè sobre elles recau propòsit ètic i respectuós que haurien de predominar en tota comunicació.

En Batxillerat, l'alumnat ha de comprendre, seleccionar, analitzar, expressar informació i opinió en textos orals, escrits i multimodals, sobre temes de coneixements complexos que s'ajusten a la situació comunicativa i als gèneres discursius de l'àmbit personal, social, educatiu, professional i acadèmic, i també dels mitjans de comunicació, tot interactuant amb el professorat, amb els seus iguals i amb altra gent de fora de la comunitat educativa, fent-ho en valencià i/o en castellà i en les altres llengües curriculars.

Paral·lelament, per a ser competent en interacció oral, escrita i multimodal també cal identificar i saber utilitzar el registre adequat a la situació comunicativa (adequació), organitzar les idees amb claredat (coherència), enllaçar els enunciats en seqüències textuais cohesionades (cohesió) i respectar les normes gramaticals i ortogràfiques (correcció). Així mateix, per a la construcció del discurs, serà necessari que l'alumnat consulte fonts variades per a seleccionar i contrastar informació, avaluant la fiabilitat i adoptant un punt de vista crític i respectuós amb la propietat intel·lectual, alhora que és capaç d'argumentar de manera creativa.

Respecte de l'etapa de secundària, l'alumnat consolida la identificació, selecció i ús d'elements com la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, els elements verbals i no verbals de la comunicació i expressions tant predictibles com no predictibles. Estratègies com l'ús de la repetició, mantindre un ritme adequat, prendre la paraula, refutar amb arguments, cooperar i demanar aclariments són essencials en aquesta competència. Igualment, l'escolta activa, la deliberació argumentada, la resolució dialogada de conflictes i el respecte seran fonamentals, atés que contribueixen a la convivència, a la cooperació, a la tolerància i a la comunicació eficaç.

En finalitzar el primer curs de Batxillerat, l'alumnat fa servir totes les estratègies d'interacció oral, escrita i multimodal en contextos comunicatius presents en els àmbits personal,

social i acadèmic, utilitzant estratègies que demostrin enunciats cohesionats, coherents, adequats, formulats amb un vocabulari precís i una correcta ortografia. En aquestes interaccions es demostrarà el respecte i la convivència democràtica, mitjançant un intercanvi comunicatiu ètic.

En acabar l'etapa, l'alumnat ha consolidat totes les estratègies d'interacció oral, escrita i multimodal en contextos comunicatius on interactuen els àmbits personal, social, educatiu, professional i especialment l'acadèmic i el dels mitjans de comunicació, utilitzant estratègies que demostrin enunciats cohesionats, coherents, adequats amb un vocabulari precís i una correcta ortografia o dicció. En aquestes interaccions, a més de demostrar respecte i convivència democràtica cap a l'altre, es valorarà la capacitat de gestió de la comunicació, la creativitat i la capacitat per a introduir referents i fonts fiables i contrastats.

2.8. Competència en mediació oral, escrita i multimodal

Mediar entre interlocutors, en distintes llengües o varietats, o entre les modalitats i registres d'una mateixa llengua, fent ús d'estratègies i coneixements eficaços orientats a explicar conceptes i opinions o a simplificar missatges,

2.8.1. Descripció de la competència

La mediació és l'activitat del llenguatge que consisteix a explicar i facilitar la comprensió de missatges o textos orals, escrits i multimodals amb estratègies com la reformulació o la simplificació de la llengua, d'acord amb l'objectiu, la situació i els interlocutors o destinataris de l'acció comunicativa.

En la mediació, l'alumnat hauria d'actuar com a agent social encarregat de crear ponts i d'ajudar a construir o expressar missatges de manera dialògica, no solament entre llengües distintes (interlingüística), sinó també entre distintes modalitats o registres dins una mateixa llengua (intralingüística), a partir del treball cooperatiu i exercint la seua tasca com a clarificador de les opinions i dels posicionaments dels altres.

La mediació respon a reptes que van, des de la resolució de conflictes de manera dialogada, l'ús de repertoris lingüístics personals procedents d'ambdues de les llengües oficials o d'altres (maternes o segones), fins a la valoració de la diversitat lingüística i cultural del seu entorn. En aquest punt, la mediació lingüística suposa l'ús d'estratègies i de coneixements destinats a la superació de barreres lingüístiques i culturals de manera cooperativa, la negociació de significats i l'enteniment empàtic i creatiu entre interlocutors.

Aquesta competència enllaça amb el perfil d'eixida de: la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), la competència ciutadana (CC), la competència en consciència i expressió cultural (CCEC) i, per descomptat, la competència plurilingüe, perquè amb totes es persegueix que la informació transmesa es faça dins una atmosfera positiva i responsable entre interlocutors.

En relació amb les altres competències específiques, la mediació treballa aspectes que també s'inclouen dins les competències: CE1 (Multilingüisme i multiculturalitat), CE2 (Comunicació ètica), CE3 (Comprensió oral), CE4 (Comprensió escrita), CE5 (Expressió oral), CE6 (Expressió escrita i multimodal), CE7 (Interacció oral, escrita i multimodal) i CE12 (Reflexió i consciència lingüístiques), perquè tota mediació busca fer comprensible, mitjançant la reformulació o simplificació, qualsevol intercanvi comunicatiu.

En l'etapa de Batxillerat, la mediació se centra en el rol de la llengua com a eina per a resoldre els reptes que sorgeixen del context comunicatiu, creant espais i condicions propícies per a la comunicació i l'aprenentatge; fomentant la participació de la resta per construir i entendre nous significats; i transmetent informació nova de manera apropiada, responsable i constructiva. D'aquesta manera es poden emprar mitjans convencionals com ara aplicacions o plataformes virtuals per a traduir, analitzar, interpretar i compartir continguts que, en aquesta etapa, versaran

sobre assumptes de rellevància personal, social, professional, acadèmica i dels mitjans de comunicació.

La mediació en aquesta etapa ha d'incloure també activitats basades en gràfics, pictogrames o presentacions, i d'altres que impliquen resumir, parafrasejar, prendre notes, interpretar i traduir textos. Igualment, suposa participar en tasques cooperatives d'intercomprensió multilingüe i multicultural, amb diferents combinacions del seu repertori lingüístic (L2-L2, L2-L1, L1-L2).

La mediació facilita el desenvolupament del pensament estratègic de l'alumnat, ja que suposa fer una adequada elecció de les destreses i estratègies més adequades del seu repertori per a assolir una comunicació eficaç, però també per a afavorir la participació pròpia i d'altres persones en entorns cooperatius d'intercanvis d'informació.

Així mateix, implica reconèixer els recursos disponibles i promoure la motivació de la resta i l'empatia, comprenent i respectant les diferents motivacions, opinions, idees i circumstàncies personals dels interlocutors i harmonitzant-les amb les pròpies. Per això, l'empatia, el respecte, l'esperit crític i el sentit ètic són elements clau en la mediació.

En acabar el 1r curs de Batxillerat, l'alumnat és capaç de mediar en situacions quotidianes interpretant i traslladant la informació de manera oral i escrita i fent servir estratègies com ara traduir, resumir, adaptar, simplificar o reformular i emprant recursos analògics i digitals.

En acabar el Batxillerat, l'alumnat és capaç d'adequar-se a diferents registres, així com a les diverses intencions comunicatives i tipus de textos (des dels més i personals i d'ús quotidià, fins els acadèmics i dels mitjans de comunicació)

2.9. Competència específica 9. Gestió de la informació

Cercar, seleccionar, reelaborar i comunicar informació procedent de diferents fonts de manera pertinent, creativa i ètica, utilitzant diferents codis i canals, en els àmbits personal, social, acadèmic i professional.

2.9.1. Descripció de la competència

El pes fonamental que en aquesta etapa pren la comunicació en l'àmbit acadèmic i la cerca d'informació en mitjans de comunicació i en altres fonts, fan necessària la presència ara d'una competència específica de gestió de la informació. Si en l'etapa anterior els perfils d'aquesta competència s'havien integrat en la resta de competències específiques de producció, recepció, interacció i mediació, lectura i literatura, però especialment en la competència específica de Comprensió escrita i multimodal, ara pren un protagonisme propi, si bé hauria de posar-se en relació amb la resta de competències específiques de la matèria.

Aquesta competència presenta en Batxillerat dos contextos principals d'aplicació: l'àmbit acadèmic i l'àmbit dels mitjans de comunicació.

La recerca d'informació de tipus acadèmic o disciplinar se situaria en el marc de treballs d'investigació de l'àrea de llengua i literatura, o d'altres àrees, però tutoritzats des de l'àrea de llengües. La competència específica de Gestió de la comunicació demana en aquest context un bon coneixement de les principals fonts d'informació acadèmica: biblioteques físiques, biblioteques virtuals, repositoris institucionals, revistes acadèmiques en línia, Viquipèdia i altres enciclopèdies digitals, a més de recursos de consulta filològica, com ara diccionaris, gramàtiques o repertoris terminològics.

D'altra banda, una bona part de les destreses, dels sabers i dels valors involucrats en aquesta competència són els propis del procés de cura de continguts (cerca, selecció, caracterització i difusió). D'una banda, el coneixement de les fonts i de la manera d'accedir-hi, d'altra, la capacitat de triar la font més idònia segons el propòsit i el tema de la recerca. A continuació, la recollida de la informació i la seua selecció segons uns criteris de pertinència,

fiabilitat i autoritat. Tot seguit, la reorganització i el processament de la informació de manera solvent, ètica i creativa per a adaptar-la als requisits del treball acadèmic (o de les característiques de la recerca en curs).

Finalment, la comunicació de la informació per diferents canals i usant diferents codis, segons el tipus de context: canal escrit, oral o multimodal; codis verbals i no verbals. Per a acabar, el respecte i el reconeixement de l'autoria segons les llicències de drets d'autor aplicables en cada cas, i la correcta citació de les fonts. En tot el procés és important que l'alumnat sàpia connectar la informació nova amb els coneixements i les experiències personals prèvies. Per altra banda, en el moment de la difusió de la informació seleccionada i reelaborada, caldria que l'alumnat fora capaç de connectar amb els receptors de manera eficaç.

Pel que fa al tractament de la informació dels mitjans de comunicació i d'altres fonts institucionals o privades, aquesta pot actuar en batxillerat en quatre àmbits: personal, social, acadèmic i professional. En el cas de l'àmbit personal, la gestió de la informació dels mitjans se centraria en la recerca de dades per a resoldre una necessitat informativa derivada d'un interès particular, en aquest àmbit s'inclourien també fonts d'informació relacionades amb la vida administrativa, per exemple, la sol·licitud d'una beca, la declaració de la renda, l'obtenció d'un carnet, o la matrícula en una institució escolar. En l'àmbit social estaríem parlant de voluntat d'informar-se per a tenir una opinió formada i participar activament en la vida cívica. D'altra banda, l'àmbit acadèmic inclouria la recerca d'informació en mitjans de comunicació i en altres fonts institucionals o privades amb propòsits acadèmics o escolars relacionats amb treballs d'investigació, o amb la recollida de dades de llengua i literatura, o d'altres disciplines. Finalment, l'àmbit professional abraçaria la cura de continguts en camps diversos, com ara el periodisme, la publicitat, la gestió cultural o la biblioteconomia i la documentació.

En tot aquest procés de gestió de la informació caldria que l'alumnat desenvolupara una visió lúcida i crítica dels mecanismes de recerca, selecció, organització i difusió que el portara a ser capaç d'enraonar i d'argumentar, per escrit, o davant d'un públic, el perquè de les diferents decisions preses en cada moment.

En l'àmbit de la comunicació en els entorns digitals, la competència de Gestió de la informació enllaça amb el perfil d'eixida d'etapa en relació amb la Competència digital (dominis CD3, CD4). En aquest sentit, l'alumne hauria de ser capaç de crear, integrar i reelaborar els continguts digitals, tant de manera individual com col·lectiva, respectant els drets d'autoria i citant les fonts.

D'altra banda, pel que fa també a la Competència digital, al final d'aquesta etapa l'alumne hauria de ser capaç de dur a terme cerques avançades en Internet (domini CD1). Aquestes cerques, no tan sols haurien de basar-se en el coneixement del funcionament dels motors de cerca, sinó també en altres tipus de coneixement, com per exemple, els mots-clau que cal usar en cada moment segons el propòsit de la recerca. Per un altre costat, l'alumnat hauria de saber cercar la informació en diverses llengües (almenys valencià, castellà i anglès) i en àmbits geogràfics i en dominis diferents. Finalment l'alumnat hauria de saber com filtrar els resultats de manera crítica, segons el propòsit, la validesa, la qualitat, l'actualitat i la fiabilitat, tot detectant els possibles biaixos mediàtics o informacionals, a partir de les pistes que ofereixen les pàgines web visitades (URL, nom del domini, disseny de pàgina, data de publicació o d'actualització o certificats de seguretat, per exemple).

D'altra banda, en relació amb l'àmbit dels mitjans de comunicació, aquesta CE concreta en la matèria de Valencià/Castellà: Llengua i Literatura, alguns perfils d'eixida de la competència clau Personal, social i d'aprendre a aprendre, especialment el CPSAA5 i el CPSAA7. En aquest sentit l'alumnat hauria de ser capaç al final de l'etapa de planificar processos auto-regulats d'aprenentatge i d'avaluar els propòsits i els processos de la construcció del coneixement per tal de poder transmetre els coneixements apresos, proposar idees creatives i resoldre problemes (CPSAA7). També hauria de ser capaç de comparar, analitzar, avaluar i sintetitzar dades,

informació i idees dels mitjans de comunicació, per tal d'obtenir conclusions lògiques de forma autònoma alhora que valora la fiabilitat de les fonts (CPSAA5).

També és important tenir en compte en el treball de la Gestió de la informació la competència específica de Comunicació ètica (CE2), tant pel que fa a la selecció del tema de recerca, com de les fonts més fiables des del punt de vista acadèmic i científic, i també del respecte de l'autoria i de la comunicació ètica dels resultats de la recerca.

En el procés de recopilació de la informació entren en joc d'una manera directa les competències específiques de recepció oral, escrita i multimodal, també la interacció (en el cas per exemple de les entrevistes a informants) (CE3, CE4, CE7). Finalment l'elaboració dels resultats de la recerca i de la comunicació dels resultats implica d'una manera molt directa totes les competències específiques de producció oral i escrita, com també les d'interacció i de mediació (CE4, CE6, CE7, CE8). En el cas de la lectura de les fonts, el treball de la lectura crítica és fonamental per al desenvolupament d'aquesta competència.

Pel que fa a l'evolució d'aquesta competència al llarg dels dos cursos de batxillerat, la clau es trobaria en la complexitat de la gestió de la informació que l'alumnat és capaç de gestionar en cada curs. Aquesta complexitat vindria determinada per la quantitat de les fonts consultades; per la seua diversitat tipològica (analògiques, digitals, escrites, orals o multimodals, per exemple); pel volum d'informació que caldria seleccionar i contrastar; per la dificultat formal dels documents processats; per l'exigència de les condicions de difusió de la informació; i per la creativitat i l'habilitat que l'alumnat és capaç de posar en joc a l'hora de processar i de comunicar la informació.

2.10. Competència específica 10. Lectura autònoma

Seleccionar i llegir de manera autònoma i crítica obres rellevants de la literatura contemporània, o de diferents camps del saber, com a font de plaer i de coneixement, compartint l'experiència lectora, i configurant un itinerari lector a partir de la selecció autònoma de lectures.

2.10.1. Descripció de la competència

El fonament d'aquesta competència específica és la motivació lliure per la lectura, des de l'interés personal, que permeta ampliar l'hàbit i el plaer envers la lectura i l'apropiació personal d'un saber literari, cultural i social amb la intenció de construir una identitat lectora pròpia

La lectura afavoreix el coneixement del món i la interacció sociocultural entre lectors. L'aprenent ha de progressar en l'habilitat, l'hàbit i el gust per les lectures de temàtiques, gèneres i funcions diferents i en formats multimodals, analògics i digitals, en un grau de complexitat creixent. Com a suport al gust per la lectura es generen contextos de diàleg, de debat, d'intercanvi d'experiències, com ara fòrums de lectors, cercles de lectura que retroalimenten el descobriment de noves lectures i pràctiques culturals emergents relacionades amb aquestes.

Els processos de lectura ajuden a organitzar les idees i a discriminar els continguts rellevants dels superflus. Per això, l'èxit en la competència lectora es fonamenta en l'assoliment de correctes processos de comprensió, reflexió, interpretació i es fa evident en la capacitat crítica, argumentativa i interpretativa.

Per a aprofundir en la pròpia experiència lectora i assentar l'hàbit lector, cal potenciar l'ús de les biblioteques, físiques o virtuals, les de l'àmbit educatiu i també les públiques. D'altra banda, els circuits comunicatius actuals estan estretament relacionats amb les tecnologies de la informació i la comunicació; com a conseqüència, el coneixement i l'ús d'aplicacions de lectura, com també les plataformes digitals i Internet seran un entorn favorable i necessari per a la pràctica lectora.

Fet i fet, un bon perfil lector ve denotat per la creació de la biblioteca personal, entesa no sols com a col·lecció de lectures fetes, sinó també com a bagatge lector i com a hàbit d'aprenentatge al llarg de la vida.

Al final del primer curs de batxillerat, l'alumnat hauria de ser capaç de fer una tria conscient de les lectures que millor s'adapten als seus gustos, interessos o necessitats, a partir d'una selecció motivada prèvia, amb la finalitat de llegir-les i d'incorporar-les al seu itinerari lector.

En finalitzar l'etapa, l'alumnat hauria de ser capaç de seleccionar i de llegir de manera autònoma lectures diverses, de diferents àmbits, partint dels interessos personals, que marquen un aprofundiment en l'interés per la lectura com a plaer; hauria de deixar constància del seu itinerari lector, amb criteri, i hauria de compartir la pròpia experiència lectora.

Aquesta competència específica es relaciona amb el perfil d'eixida de la Competència en comunicació lingüística per a aquesta etapa referit a la lectura autònoma i a la construcció i a la compartició de la interpretació argumentada de lectures i la confecció del mateix mapa cultural. També té relació amb el perfil d'eixida corresponent a la Competència en consciència i expressió cultural en relació amb la capacitat de reflexionar i d'argumentar de manera crítica sobre el valor social del patrimoni cultural i artístic de qualsevol època.

2.11. Competència específica 11. Competència literària

Llegir, interpretar i valorar críticament obres literàries d'autores i d'autors en llengua catalana i castellana, analitzar-les dins del seu context sociohistòric, vincular-les a diverses disciplines artístiques i culturals i crear textos amb finalitat literària.

2.11.1. Descripció de la competència

L'eix fonamental d'aquesta competència és la lectura i la interpretació d'obres completes i de textos de l'àmbit literari i que hi tinguen relació. Aquest procés de lectura interpretativa, guiada, hauria de facilitar que l'alumnat adquireixca recursos per al gaudi estètic dels clàssics, per a conformar un sistema de valors estètics en relació amb la literatura i per a desenvolupar el gust per la lectura dels textos del cànon de la tradició literària pròpia.

La competència literària hauria d'afavorir les capacitats d'interpretació, reflexió i valoració de la tradició literària en diferents gèneres (poesia, prosa narrativa i assagística, teatre) dins de l'àmbit de la literatura en llengua catalana, castellana i d'abast universal, a través d'estratègies de lectura de comprensió i de producció. Al mateix temps, haurien de tractar-se els tòpics, els estils i els moviments literaris dels diferents períodes de la història literària, tot defugint un plantejament monolític del coneixement i situant l'alumnat en una posició activa i crítica. Aquest punt de vista crític hauria de permetre que els alumnes interpreten adequadament el sentit dels textos literaris i que siguen capaços de situar-los en relació amb els contextos socials, històrics i culturals de producció i de recepció; a més a més, l'alumnat hauria de vincular les obres literàries amb altres manifestacions artístiques clàssiques i contemporànies com ara la música, les arts plàstiques, o les arts escèniques o el cinema.

És pertinent també aplicar criteris de valoració i d'opinió argumentada sobre les obres, des de la reflexió individual i col·lectiva, per a apreciar-ne els valors ètics i estètics i valorar l'evolució de la literatura de les dones escriptores a través del temps.

L'ús del metallenguatge propi dels estudis literaris hauria de servir per a expressar amb propietat els resultats de la recerca d'informació i per a analitzar els elements retòrics i estilístics de les obres.

D'altra banda, l'estudi competent de la literatura hauria de propiciar la producció i la recreació de textos i d'obres amb intenció literària, amb voluntat creativa, a més de la participació activa en recitals poètics, representacions teatrals i performances que integren les diverses arts i potencien la literatura i els autors i les autores de tradició oral i escrita.

La lectura d'obres literàries activa les emocions i fomenta la dimensió lúdica pel mateix plaer estètic de llegir, alhora que conforma la biografia de la persona lectora, fet pel qual cal promoure l'ús de les biblioteques, analògiques i digitals, com a espai d'investigació, de coneixement i de plaer. En les dues modalitats de lectura, la lectura intensiva focalitza més el

detall per a obtenir informacions i, com a conseqüència, és més pausada i analítica; en canvi, la lectura extensiva comporta un ritme més àgil, fa servir textos més extensos, de l'interès de l'alumne, i té un caràcter més lúdic, com en el cas de la novel·la.

La competència literària es vincula a les competències lingüístiques per mitjà de la comprensió oral i escrita (recepció, anàlisi i interpretació dels discursos narratius, poètics, dramàtics, assagístics, gèneres literaris, recursos retòrics, context sociohistòric i moviments artístics), de l'expressió oral i escrita (lectura en veu alta, recitació, interpretació dramàtica, cançó, tipologies textuais, pragmàtica dels textos, retòrica i estilística, valoració crítica), de la reflexió (planificar, analitzar i valorar textos) i de la mediació (transmissió de les obres, a través d'aspectes culturals i de la traducció, nous punts de vista i nous sentits, per mitjà de la literatura comparada). L'alumnat desenvolupa la resta de competències per a comprendre les obres literàries, escrites i de tradició oral, en els diversos gèneres.

Al final del primer curs l'alumnat hauria de ser capaç de llegir i d'interpretar obres literàries, de fer l'anàlisi dels elements interns i externs de l'obra i de relacionar-la amb el context sociohistòric en què se situa; hauria de valorar-la críticament i de relacionar-la amb períodes històrics, documentant-se en fonts diverses; hauria de ser capaç de produir textos amb intenció literària, identificar els gèneres i tòpics literaris. També hauria de participar activament en representacions de caràcter literari, que puguen estar vinculades a altres arts (recitals poètics, representacions teatrals, interpretació de textos musicats, exposicions artístiques, performances).

Al final de l'etapa l'alumnat hauria de ser capaç de llegir i interpretar obres literàries amb un metallenguatge apropiat, estructurar un discurs crític i acadèmic a través de la investigació. També hauria de produir textos amb intenció literària, en suport oral, escrit o multimodal, partint de la identificació dels gèneres i els tòpics literaris, amb un estil i punt de vista personals i prenent models d'autors i autores rellevants. I també hauria de participar activament en representacions de caràcter literari que puguen estar vinculades a altres arts (recitals poètics, representacions teatrals, interpretació de textos musicats, exposicions artístiques, performances).

2.12. Competència específica 12. Reflexió i consciència lingüístiques

Reflexionar sobre les formes lingüístiques i els usos discursius, de dues o més llengües, per comunicar-se oralment i per escrit, d'una manera ètica i eficaç, en contextos personals, socials, acadèmics i professionals.

2.12.1. Descripció de la competència

En l'etapa de Batxillerat l'alumnat té una competència plurilingüe que es projecta en almenys tres llengües (valencià, castellà i anglès); també disposa d'una major maduresa i d'una capacitat d'anàlisi que aconsellen que estiga present en aquesta etapa una competència específica centrada en els processos de reflexió lingüística i de consciència lingüística. Per un altre costat, la formació de l'alumnat com a aprenent al llarg de la vida i el caràcter preparatori per a estudis superiors que caracteritza l'etapa de Batxillerat, fan recomanable que hi haja una competència específica de reflexió. Així, si en les etapes anteriors trobàvem els perfils d'aquesta competència inserits en les diferents competències específiques de recepció, producció, interacció i mediació, com també en la competència Multilingüe i multicultural; ara, en Batxillerat, la reflexió constitueix una competència específica a part; naturalment, les activitats lligades a la reflexió haurien de tenir un pes i una complexitat majors que en les etapes anteriors.

En primer de Batxillerat la reflexió hauria de ser parcialment guiada, bé pel docent directament, bé a través d'ajudes o de recursos de base. En aquest primer curs s'hauria de reprendre l'anàlisi metalingüística que en Secundària havia anat des d'uns processos més implícits, que donaven prioritat al processament del significat en primària i en primer cicle de secundària, cap a un major aprofundiment de l'anàlisi conscient o explícit en el segon cicle de secundària. En tercer i en quart de l'ESO es duu a terme un ensenyament més explícit de les formes del discurs, amb més focus en la reflexió formal i el consegüent eixamplament de la

consciència lingüística al final de l'etapa. La consciència lingüística i comunicativa, i la sensibilitat cap a la llengua i la seva utilització, parteixen del coneixement i de la comprensió dels principis segons els quals s'organitzen i s'utilitzen les llengües. Aquest coneixement conscient permet que l'aprenentatge de les llengües es pugui integrar en un marc conceptual organitzat.

D'altra banda, si en l'etapa anterior s'havia començat a usar d'una manera cada vegada més precisa el metallenguatge de l'anàlisi lingüística, ara en Batxillerat, l'ús dels termes especialitzats de la lingüística esdevé un objectiu primordial. Aquest procés d'apropiació del metallenguatge ha reprendre's, doncs, en primer de Batxillerat i ha de completar-se i afiançar-se en segon.

Al final de l'etapa l'alumne hauria de ser capaç de reflexionar sobre les formes lingüístiques i les seues funcions, tant de manera aïllada, com contextualitzada. Aquesta capacitat es projecta en els diferents nivells de l'estructura lingüística, des de la textual i pragmàtica, passant per la semàntica, la lèxica, la morfosintàctica, la fonològica, l'ortogràfica i l'ortoèpica. Aquesta capacitat reflexiva i analítica s'hauria de projectar també en els textos literaris en relació amb la CE11 Competència literària.

A més a més, l'alumne hauria de ser capaç en aquesta etapa d'utilitzar, d'una manera efectiva i autònoma, estratègies de reflexió que impliquen l'aplicació de principis metacognitius com ara: planificar, executar, controlar i reparar mentre participa en diferents formes d'activitat comunicativa (recepció, producció, interacció i mediació). En aquest sentit la CE12 Reflexió lingüística està estretament vinculada amb els CE3 (Comprensió oral), CE4 (Comprensió escrita i multimodal), CE5 (Expressió oral), CE6 (Expressió escrita i multimodal), CE7 (Interacció oral, escrita i multimodal) i CE8 (Mediació oral, escrita i multimodal).

Per una altra banda, l'alumnat hauria de ser capaç d'analitzar les situacions d'intercanvi comunicatiu tenint en compte la relació entre els parlants, el tema i el propòsit de la comunicació i en funció d'aquesta anàlisi, desplegar els coneixements previs, localitzar la informació, triar el gènere discursiu, escollir les formes lingüístiques, i organitzar-les per tal d'aconseguir l'èxit comunicatiu. Per a dur a terme aquests processos l'alumne hauria de partir una reflexió pragmàtica que pose en joc aspectes com ara: el coneixement i l'ús dels marcadors lingüístics de relacions socials; les normes de cortesia; les expressions genuïnes de la llengua; els diferents registres; i les varietats geogràfiques. En aquest sentit la competència de Reflexió lingüística es relaciona també amb les CE1 (Multilingüisme i multiculturalitat), CE2 (Comunicació ètica) i CE9 (Gestió de la informació).

També hauria de ser capaç d'adaptar el seu discurs durant l'intercanvi comunicatiu i de reparar-lo en cas de necessitat. Efectivament, la reflexió lingüística en aquesta etapa es troba en la base de la capacitat de reparació del discurs i, per tant, d'autocorrecció. La capacitat de detectar els propis errors i els errors dels altres permet aconseguir una comunicació efectiva i ètica i ajuda a esdevenir un aprenent autònom de llengües al llarg de la vida. Per a dur a terme aquest procés l'alumnat hauria de ser capaç d'analitzar críticament les produccions discursives pròpies i les dels altres per tal de reparar-les o de millorar-les. En aquest punt la CE12 es troba directament relacionada amb la competència Personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

Per un altra costat, en aquesta etapa l'alumne hauria de ser capaç també de reflexionar sobre les situacions d'ús social de les llengües per tal de prendre decisions en relació amb el codi o codis lingüístics que cal emprar en cada moment, les formes lingüístiques i també les actituds que cal seguir en cada cas. Per a dur a terme aquest procés l'alumne hauria d'aplicar el seu coneixement del món; el coneixement sociocultural i sociolingüístic; i la consciència intercultural. En aquest sentit la CE12 es relaciona directament amb la CE1 (Multilingüe i multicultural).

En aquesta etapa l'alumne hauria d'aconseguir, mitjançant els processos de reflexió lingüística, de posar en relació estructures comunicatives i codis culturals d'almenys tres llengües (valencià, castellà i anglès). Aquesta reflexió facilita el contrast i la transferència d'estructures

entre aquestes llengües per tal millorar la competència plurilingüe i reforçar l'autonomia de l'alumne com a aprenent de llengües al llarg de la vida. En aquesta etapa, per tant, l'alumne hauria de ser capaç d'analitzar contrastivament formes, situacions i contextos de comunicació de les llengües que coneix (almenys valencià, castellà i anglés); i hauria de poder transferir estructures i usos compartits d'una llengua a una altra. En aquest sentit la CE12 es relaciona directament i especialment amb la CE1 (Multilingüe i multicultural) i la CE8 (Mediació oral, escrita i multimodal).

3. Sabers

3.1. Bloc 1: Llengua i ús

El primer bloc, Llengua i ús, recull tots aquells sabers que tenen a veure amb la llengua en relació amb el seu ús social, des de la biografia lingüística, fins a la diversitat lingüística i els prejudicis lingüístics presents a la societat.

Aquest bloc abraça, doncs, d'una manera progressiva al llarg de l'etapa, els continguts sobre elements extralingüístics que resulten fonamentals per a la comunicació en societats plurilingües i multiculturals: la diversitat lingüística en l'entorn immediat i global, la variació lingüística, la situació social de les diferents llengües en contacte, la relació entre les llengües i els poders, o els elements culturals que configuren i determinen els usos lingüístics. La reflexió interlingüística es relaciona de manera especial amb la competència específica 8 de Mediació oral, escrita i multimodal en què es treballen experiències d'anàlisi contrastiva entre les llengües curriculars. S'aprofundeix en l'ètica i el respecte mitjançant la consciència i les actituds i el bon ús d'un llenguatge no discriminatori i igualitari.

Bloc 1. Llengua i ús

Subbloc 1.1. Les llengües i els parlants CE1, CE4, CE5, CE6, CE7, CE8	1r curs	2n curs
Situació actual de les llengües al món. Desenvolupament sociohistòric i situació actual del català i de les llengües d'Espanya.	x	
Varietats geogràfiques del català i de l'espanyol.	x	x
Sociolectes i registres. Caracterització lingüística i d'ús. L'estàndard.		x
Prejudicis i estereotips lingüístics. Actituds lingüístiques i assertivitat.	x	x
Fenòmens de contacte de llengües: bilingüisme, plurilingüisme. Diglòssia. Drets lingüístics. Normalització lingüística. Sostenibilitat lingüística.	x	

3.2. Bloc 2. Estratègies comunicatives

El segon bloc, *Estratègies comunicatives*, aplega les diferents estratègies i destreses vinculades als processos de producció, recepció, interacció, mediació, gestió de la informació i reflexió. En aquest bloc trobem sis subblocs de sabers bàsics. Els subblocs 2.1, 2.2 i 2.3 són transversals, ja que es treballen en totes les competències comunicatives; i en els subblocs 2.4, 2.5 i 2.6 es troben els sabers sobre cada destresa bàsica. A més a més, s'inclouen en aquest apartat aquells aspectes actitudinals, axiològics i emocionals que estan presents transversalment en tots els intercanvis comunicatius i que poden determinar-ne l'èxit o el fracàs.

La gradació dels sabers bàsics d'aquest Bloc 2 (i també del Bloc 3) dependrà del perfil de l'alumnat entre el final de l'etapa d'ESO i el final del batxillerat. En el començament del batxillerat disposem d'un alumnat que ha sumat destreses comunicatives en almenys tres llengües, que s'ha iniciat en la lectura interpretativa de textos literaris i que disposa d'una certa autonomia lectora. Un alumnat, més madur, i amb més experiències vitals per a incorporar-les als seus processos d'aprenentatge. Un alumnat, també, amb més capacitat de control de les emocions i més empàtic. Un alumnat amb més capacitat de connexió entre sabers de diferents àrees, més autoïnom i amb més capacitat de reflexió. Sobre aquesta base hauria de fonamentar-se la progressió dels sabers en aquesta etapa. Una progressió dels sabers que opere sobre el nivell de càrrega cognitiva que pot gestionar l'alumnat en els dos cursos de l'etapa. Així doncs, entre primer i segon curs s'hauria d'augmentar de manera progressiva el grau de complexitat dels processos discursius en què es veu involucrat l'alumnat. Al costat de la complexitat dels processos de recepció i de producció discursiva es troba també el nivell d'autonomia de l'alumnat, que hauria de ser ja molt alt en aquesta etapa.

Respecte als sabers vinculats explícitament amb les destreses (subblocs 2.1, 2.4, 2.5 i 2.6), la seua gradació remet també al nivell d'autonomia de l'alumnat. És a dir, en primer curs, els i les estudiants comptaran amb les pautes del professorat en aquelles activitats centrades en el procés de comprensió i expressió oral/escrita/multimodal. En segon curs, a més de l'autonomia també s'espera que l'alumnat siga capaç de dur a terme aquests processos de manera autoregulada.

El treball relacionat amb els diferents tipus de textos i gèneres discursius, tant pel que fa a l'estructura com a les característiques lingüístiques, es planifica al llarg dels dos cursos segons les tipologies textuais i gèneres discursius que millor encaixen en les situacions d'aprenentatge proposades en cada moment. En aquest sentit, el treball de la comprensió oral i escrita se centrarà en textos lingüísticament complexos i, ja en segon de batxillerat, s'inclouran també textos d'especialitat.

Quant a la reflexió lingüística (subbloc 2.3), en aquest etapa continua generalment unida als processos d'ús i de recepció, però pot tenir un major protagonisme en alguns casos, segons la situació d'aprenentatge que s'haja planificat en cada moment. Mitjançant la reflexió es consolida de manera progressiva la consciència lingüística de l'alumnat per tal de millorar les destreses comunicatives associades a les diferents competències específiques de l'àrea. Al final aquesta etapa l'alumnat hauria de poder usar el metallenguatge amb precisió.

Subbloc 2.1. Sabers comuns: CE1, CE2, CE3, CE4, CE5, CE6, CE7, CE8, CE12	1r curs	2n curs
Estratègies de control metacognitiu de la competència plurilingüe (habilitats cognitivolingüístiques)	x	x
Estratègies per adaptar el discurs a la situació comunicativa: grau de formalitat i caràcter públic o privat; distància social entre els interlocutors; propòsits comunicatius i interpretació d'intencions; canal de comunicació i elements no verbals de la comunicació; gèneres discursius de l'àmbit social i educatiu	x	x
Estratègies de detecció i ús d'un llenguatge verbal i icònic no discriminatori	x	x

Subbloc 2.2 Alfabetització informacional: transversal a totes les CE	1r curs	2n curs
Mitjans de comunicació en paper i digitals. Les xarxes socials	x	x
Riscos de desinformació, manipulació i vulneració de la privacitat a la xarxa.	x	x
Baixos mediàtics. Notícies falses i desinformació. La postveritat o mentida emotiva. <i>Pescaclics</i> .		x
Hàbits i conductes per a la comunicació segura en entorns virtuals. Identitat digital personal.	Etiqueta digital. Identitat digital personal.	
Comunicació i difusió creativa i respectuosa amb la propietat intel·lectual.	x	x
Fonts d'informació de tipus acadèmic.	x	x
Fonts documentals de l'entorn: biblioteques i arxius locals i comarcals.	x	x
Eines digitals per a la gestió de continguts, el treball col·laboratiu i la comunicació. Tipus cercadors i el seu funcionament: índexs o directoris, motors de cerca, multicercadors.	x	x

Sub-bloc 2.3 Reflexió sobre la llengua: Transversal a totes les CE	1r curs	2n curs
L'expressió de la subjectivitat i objectivitat en textos.	x	x
Adequació del registre a la situació de comunicació.	x	x
Cohesió: connectors, marcadors discursius i altres procediments lexicosemàntics i gramaticals.	x	x
Correcció lingüística i revisió ortotipogràfica i gramatical dels textos.	x	x
Ús de fonts terminològiques, manuals de consulta i de correctors, en suport analògic o digital.	x	x
Formes gramaticals i funcions sintàctiques.	x	x

Subbloc 2.4. Comunicació i interacció oral	1r curs	2n curs
G1. Comprensió oral: CE3, CE7, CE8		
Estratègies de comprensió oral: sentit global del text i relació entre les seves parts, selecció i retenció de la informació rellevant,		x
Valoració de la forma i el contingut del text.	x	x
G2. Expressió oral: CE5, CE7, CE8		
Planificació, assaig, producció i revisió de textos orals i multimodals.	x	x
Trets discursius i lingüístics de l'oralitat formal.	x	x
Estratègies d'expressió oral: interpretació i ús d'elements de la comunicació no verbal.	x	x
G3. Interacció oral: CE7, CE8		

Interaccions orals en situacions comunicatives de caràcter formal i informal. Prendre i cedir la paraula.	x	x
Estratègies de cortesia lingüística i cooperació conversacional	x	x

Subbloc 2.5 Comprensió escrita: CE4, CE7, CE8	1r curs	2n curs
Estratègies de lectura profunda o interpretativa i crítica de textos literaris i no literaris en entorns digitals i analògics	x	x
Valoració de la forma i del contingut del text.	x	x

Subbloc 2.6 Expressió escrita i multimodal: CE6, CE7, CE8	1r curs	2n curs
Estratègies del procés d'expressió escrita i multimodal: planificació, textualització, revisió i correcció/edició.	x	x

3.3. Bloc 3. Lectura i literatura

El tercer bloc, Lectura i literatura, reuneix els sabers bàsics necessaris per al desenvolupament de la competència literària. Continguts relatius a les convencions poètiques i genèriques; sobre elements retòrics, narratològics o teatrals; coneixements sobre la tradició literària, més o menys complexos segons l'etapa o el cicle; i també relacions entre la literatura i d'altres manifestacions artístiques. Aquest apartat està dividit en dos subblocs. El primer se centra en la lectura autònoma i en la construcció de la identitat lectora; el segon, en la literatura.

La identitat lectora en aquesta etapa parteix de l'autonomia lectora completa adquirida en l'etapa de secundària. L'alumnat és ja capaç de reconèixer els seus gustos, interessos i necessitats personals de lectura i pot triar les lectures de manera autònoma o buscant consells experts. L'alumnat és capaç també de compartir les seues experiències lectores amb recursos expressius complexos i matisats, també en entorns comunicatius digitals. Al final de l'etapa hauria de poder relacionar les lectures, tant amb les experiències biogràfiques i les pròpies emocions, com també amb experiències personals de tipus cultural. En aquesta etapa hauria de poder establir lligams també entre les lectures i els contextos socials i històrics de producció i de recepció, i també amb altres textos i amb altres manifestacions artístiques.

En relació amb altres competències de l'àrea, els gustos lectors personals i l'elaboració de guies fonamentades i de recomanacions a partir de les lectures individuals, són sabers compartits amb l'apartat de Literatura.

En el subbloc 3.2 s'apleguen les estratègies de comprensió, interpretació i producció de textos i obres literàries; la relació entre els textos literaris i altres textos i manifestacions artístiques i culturals; i el coneixement de les estructures i dels aspectes formals dels gèneres, aplicat amb progressiva autonomia.

S'empren estratègies compartides en la interpretació de les obres i s'incorpora informació sociohistòrica procedent de fonts diverses. Aquests sabers es vinculen amb altres matèries de l'etapa que aporten els coneixements necessaris per a relacionar el context o bé que poden ajudar a contextualitzar fets històrics o els moviments artístics vinculats a les obres.

En aquesta etapa es continua amb la compartició d'experiències emocionals i d'opinions vinculades a la lectura de textos literaris, però la comprensió i la interpretació dels textos literaris és més profunda i complexa. En els dos cursos de batxillerat es continua estimulant la reflexió sobre els referents culturals, ètics i no discriminatoris a partir de la lectura de textos literaris.

Els itineraris temàtics haurien de respondre a expectatives que connecten l'alumnat amb el món i amb els seus interessos. Quant a l'ús del metallenguatge dels estudis literaris, l'alumnat hauria d'acabar l'etapa amb un domini precís dels termes especialitats bàsics de la crítica literària.

Tant el tractament interpretatiu de les obres, com el dels elements intern i externs requereixen un major grau d'argumentació i justificació en el segon de batxillerat. La producció de textos literaris ha d'abastar els diferents gèneres i la guia docent ha de reduir el seu protagonisme progressivament. Finalment, la participació en manifestacions artístiques de caire literari han d'estar presents en ambdós nivells i han d'evolucionar en la implicació i la creativitat de l'alumnat.

Subbloc 3.1 Lectura autònoma: CE10	1r curs	2n curs
Selecció d'obres rellevants, incloent-hi l'assaig general i el literari i les formes actuals de producció i consum cultural amb l'ajuda de recomanacions especialitzades.	x	x
Funcionament dels circuits literaris i lectors en contextos presencials i virtuals. Utilització autònoma de tot tipus de biblioteques.	x	x
Gustos lectors personals: guia i fonaments. Diversificació del corpus llegit, atenent els circuits comercials del llibre i fent la distinció entre literatura canònica i de consum, clàssics i grans vendes.	x	x
Experiència personal, lectora i cultural i vincles entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat i altres manifestacions literàries o artístiques.	x	x
Recomanació de lectures en suports variats i atenent a aspectes temàtics, formals i intertextuals.	x	x

Subbloc 3.2. Lectura guiada de textos literaris: CE11	1r curs	2n curs
Lectura guiada d'obres rellevants de la literatura catalana i espanyola, des de l'Edat Mitjana fins al segle XIX.	x	
Lectura guiada d'obres rellevants de la literatura catalana i espanyola, des del segle XIX fins a l'actualitat.		x
Els gèneres, els tòpics i els itineraris temàtics de les obres literàries i les seues característiques.	x	x
Informació biogràfica de les autores i dels autors de la tradició literària, vinculada a les obres i al context.	x	x
Estratègies d'interpretació de les obres literàries des del context sociohistòric i cultural en què estan inscrites.	x	x
Elements interns i externs de les obres, l'anàlisi i relació amb el sentit.	x	x
Relació de les obres amb altres disciplines artístiques, a partir dels temes tòpics i llenguatges.	x	x
Planificació i producció de textos literaris amb intenció literària, amb les estructures i components d'aquest tipus de textos amb models de referència.	x	x
Interpretació argumentada dels valors culturals, estètics i de gènere de textos i obres. Lectura amb perspectiva de gènere.	x	x
Manifestacions artístiques que representen continguts o recreacions d'obres literàries.	x	x

Lectura expressiva, dramatització i recitat de textos literaris	X	X
Temes, gèneres i subgèneres, metallenguatge específic, estructura i estil, en la comunicació de l'experiència lectora.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

Les situacions d'aprenentatge constitueixen el marc d'actuació en què l'alumnat adquireix les competències específiques a través del conjunt d'activitats complexes que l'alumnat ha de desplegar. En el moment de la planificació de totes aquestes situacions caldrà organitzar acuradament la manera com les diferents competències específiques de la matèria es mobilitzaran i s'interrelacionaran entre si en les diferents tasques, activitats i exercicis. També caldrà establir les relacions entre els sabers disciplinaris i les tasques, activitats o exercicis, a partir dels criteris d'avaluació implicats en cada cas.

El disseny de les situacions d'aprenentatge depèn del tercer nivell de concreció curricular. Ha de ser, per tant, en professorat, en els centres educatius, i en el marc del treball de planificació didàctica del seus departaments didàctics, el responsable de programar i de planificar aquestes situacions d'ensenyament-aprenentatge segons les característiques del seu alumnat i del seu context educatiu. No obstant, en aquest apartat s'assenyalen alguns principis i criteris que convindria tenir en compte en el disseny de les situacions d'aprenentatge. Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedeixen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per garantir la seua participació i aprenentatge.

Aquestes situacions s'haurien d'inspirar en els reptes del segle XXI i haurien d'estar connectades amb els contextos de la vida real i amb les experiències i els interessos de l'alumnat. El disseny de les situacions hauria d'enfocar-se també en l'etapa de batxillerat cap al reforç de la capacitat d'autonomia i d'autoregulació de l'aprenentatge. L'aprenent hauria de ser responsable del seu propi aprenentatge, hauria de reflexionar i de prendre decisions sobre quines són en cada moment les millors estratègies, la millor actitud, els continguts adients; i hauria de ser capaç també de regular tot el procés d'aprenentatge i alhora de gestionar les emocions. En aquest context les situacions haurien d'estimular processos d'aprenentatge a través de l'exploració i del descobriment.

En aquest sentit, els processos de metacognició i d'autoregulació durant el procés d'aprenentatge haurien de dur-se a terme de manera col·laborativa, a través de la interacció social, de la conversa i de la resolució cooperativa de les diverses tasques involucrades en la situació. Tot això en contextos d'ensenyament i d'avaluació entre iguals i a través de la promoció de l'activitat reflexiva en pràctiques discursives de tipus cooperatiu.

Per un altre costat, per tal de garantir la inclusió, en el moment de planificar les situacions hauríem d'incorporar els principis del disseny universal d'aprenentatge. Ens assegurarem, per tant, que no existeixen barreres que impedeixen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional del nostre alumnat amb la finalitat d'assegurar la seua participació i aprenentatge.

Pel que fa a l'ensenyament de la llengua i de la literatura, en aquesta etapa tenen especial protagonisme les situacions d'ús lingüístic situades en contextos acadèmics, professionals, dels mitjans de comunicació i del circuit literari, tant en format físic com virtual. És, per tant, en aquests àmbits i contextos d'ús on ha de projectar-se de manera preferent el disseny de les situacions d'aprenentatge en batxillerat. Es tracta d'assolir, al final de l'etapa, que l'alumnat siga capaç de participar en les situacions comunicatives d'aquests àmbits i que ho faça de manera autònoma, adequada, eficaç i ètica.

En relació amb l'àmbit personal, caldria dissenyar situacions que connecten amb les experiències personals de l'alumnat i que impliquen l'expressió de sentiments, vivències, opinions i fets viscuts en un clima de confiança, respecte, escolta activa, afectivitat, empatia, cooperació i mediació. Aquestes situacions faran especial esment en les vivències pròpies per a, posteriorment, donar pas als aspectes formals (forma, planificació, acció i retroacció), fent servir diferents suports (físic o digital).

Quant a l'àmbit social, caldria que les situacions promogueren pràctiques discursives en activitats de cooperació i de participació de l'alumnat en la vida comunitària, tant dins del centre, com fora. Es fomentarà el compromís cívic i ciutadà i la resolució pacífica dels conflictes mitjançant el llenguatge. Igualment, es reflexionarà sobre problemes ètics fonamentals i d'actualitat que afavorisquen el desenvolupament d'un pensament crític de l'alumnat i que asseguren una actitud de diàleg i de respecte. Per un altre costat, a través de l'ús de les TIC, i fent servir les xarxes socials i els mitjans de comunicació digitals, podem portar aquestes pràctiques discursives des de l'esfera social a l'aula i viceversa.

Pel que fa al context dels mitjans de comunicació, les situacions d'aprenentatge haurien de permetre que l'alumnat conega el seu funcionament i hi puga participar com a receptor crític i com a productor conscient: informar-se i cercar informació sobre un tema d'actualitat de diferents àmbits i temàtiques i acudint a diferents fonts (mitjans de comunicació impresos i digitals, mitjans audiovisuals, xarxes socials); destriar la informació fiable de la no fiable, detectar biaixos ideològics, notícies falses o fets no prou provats, teories sense base científica, de les que en tenen; i publicar-hi textos propis.

Respecte de l'àmbit d'ús acadèmic, les situacions d'aprenentatge han de propiciar que l'alumnat empre el valencià i el castellà en pràctiques discursives associades a activitats d'ensenyament i d'aprenentatge que impliquen definir, descriure, enunciar, explicar, demostrar, aplicar, practicar, justificar, contrastar o argumentar. Les situacions en aquest àmbit haurien de crear també un entorn que facilite que l'alumnat use les llengües per a analitzar, dissenyar, crear i avaluar allò que rep, diu, escriu o produeix. Aquesta capacitat crítica i reflexiva l'ajudarà a prendre consciència d'allò après i a reforçar la capacitat de control del seu procés d'aprenentatge al llarg de la vida.

En aquest context, pot resultar aconsellable l'elaboració de treballs d'investigació de llengua i literatura, o d'altres matèries (amb el suport de la matèria de llengua i literatura), de manera autònoma o cooperativa, per exemple ressenyes, assajos, articles científics o humanístics, en diferents suports. Aquest tipus de situació d'aprenentatge pot ser un marc idoni perquè l'alumnat planifiqui, localitze informació, la seleccione a partir de diferents fonts de manera crítica, la reelabore i la comuniqui en diferents formats, orals, escrits o multimodals. Per tal de dur a terme aquestes situacions caldria usar els recursos que proporcionen les biblioteques d'aula, de centre, les municipals i de barri, les universitàries i les virtuals, com també els arxius locals i els diferents recursos informatius presents a la Xarxa.

En l'àmbit professional, s'hauria de propiciar que l'alumnat participe en pràctiques discursives vinculades al món laboral. El disseny de situacions d'aprenentatge situades en aquest context hauria de començar a preparar l'alumnat per a l'accés a la vida laboral o per a la continuació en estudis de formació professional. Aquestes situacions haurien de partir dels usos lingüístics en situacions i en gèneres discursius propis d'aquest àmbit, per exemple: entrevista de treball, currículum, carta de presentació, atenció al públic, activitats de traducció i d'interpretació o campanyes publicitàries i de màrqueting. D'altra banda, aquest tipus de situacions haurien de permetre també que l'alumnat reflexione sobre els diferents rols socials i de gènere en l'àmbit laboral i que practique els usos ètics del llenguatge.

Finalment, pel que fa a l'àmbit de la literatura, aquest es projecta tant en l'àmbit personal (lectura autònoma), com acadèmic (lectura guiada), com el social (circuit literari). Respecte de la lectura de textos literaris, les situacions d'aprenentatge podrien centrar-se en itineraris temàtics o de gènere a partir de les èpoques estudiades en aquesta etapa. Aquesta lectura interpretativa

es podria fer de manera individual i compartida, a l'aula, i guiada pel professorat. És important que les situacions d'aprenentatge en aquest context tinguin en compte els lligams entre obres de diferents èpoques i tradicions, que posen en relació les obres de la literatura catalana i castellana entre si i amb altres literatures. També s'haurien de posar en contacte les obres literàries amb d'altres manifestacions artístiques, tant de l'època estudiada com d'èpoques posteriors, i també de l'època contemporània. Aquest enfocament permetria desenvolupar projectes d'investigació que, concretats en exposicions orals, presentacions multimodals o assajos, recolliren de manera argumentada les relacions entre l'obra en qüestió i la resta de manifestacions artístiques.

En relació amb la lectura autònoma, s'haurien de dissenyar situacions que promoguen que l'alumnat participe de manera activa en el circuit lector (tant en contextos presencials com virtuals): activitats de lectura individual i col·lectiva, clubs de lectura, tertúlies literàries, lectures dramatitzades, compartició de valoracions crítiques, realització de rutes literàries, assistència a presentacions de llibres, visita a llibreries, assistència a representacions teatrals. D'altra banda, el pla de foment lector del centre, juntament amb el recurs de la biblioteca escolar, poden constituir el marc idoni en què es puguen encabir les distintes situacions de pràctica lectora que es dissenyen des dels diferents departaments didàctics.

Finalment, cal que la creació literària estiga present a les aules a través del disseny de situacions que impliquen la creació de textos literaris de diferents gèneres. És interessant que aquestes creacions puguen fer-se públiques, com resulta també important que l'alumnat participe en concursos literaris. D'altra banda, les situacions en aquest àmbit haurien d'incloure també els recitals poètics, les lectures dramatitzades i el muntatge i la representació d'espectacles teatrals.

Per un altre costat, en el nostre context de cooficialitat lingüística, resulta fonamental que s'establisquen relacions entre les diferents llengües del currículum a l'hora de planificar les situacions d'aprenentatge. El valencià i el castellà i, quan siga el cas, també la primera llengua estrangera, haurien d'estar implicats en diferents moments del procés d'ensenyament-aprenentatge. En aquest sentit és el tractament integrat de les llengües el marc metodològic idoni per a organitzar aquest tipus de planificació didàctica plurilingüe.

D'altra banda, la integració de diferents matèries en una mateixa situació d'aprenentatge, resulta fonamental per a assolir un enfocament interdisciplinari globalitzador dels processos d'ensenyament-aprenentatge. En aquest sentit les matèries no lingüístiques ofereixen un context ric i autèntic per a la millora de la competència lingüística i plurilingüe de l'alumnat. La preparació des de les assignatures de llengua i literatura dels usos discursius que demanen les pràctiques acadèmiques de les matèries no lingüístiques cal que s'orienten segons la metodologia del tractament integrat de les llengües i dels continguts.

En aquests casos, el projecte lingüístic de centre marcarà, entre altres aspectes, els acords metodològics, d'organització i de suport relacionats amb l'ús i l'ensenyament de les diferents llengües, i també indicarà en quina llengua s'imparteixen determinades matèries per tal de poder planificar situacions d'aprenentatge interdisciplinaris.

Quant al disseny de situacions o d'activitats d'avaluació, l'avaluació del grau de desenvolupament de les competències específiques s'haurà de fer en contextos reals. Per tant, s'haurien d'aprofitar les mateixes situacions d'aprenentatge per a recollir les dades que faciliten una adequat seguiment del procés d'ensenyament-aprenentatge. Per tal de recollir la informació necessària caldria dissenyar uns instruments d'avaluació adequats, variats i fiables que permeten la tasca de seguiment per part del docent i la reflexió i l'autoregulació de l'aprenent a través de l'autoavaluació i avaluació entre iguals.

Entre els instruments d'avaluació estarien els dossiers d'aprenentatge, que recullen mostres del procés d'aprenentatge acompanyades d'una reflexió de l'alumne; les rúbriques; les llistes de comprovació; l'enregistrament i la revisió de les produccions discursives; els quaderns de camp; els diaris de treball; el quadern de treball en el laboratori; les exposicions orals; els

assaigs escrits; les entrevistes; o els debats. Aquests instruments i les condicions de realització de les situacions d'avaluació s'han d'adaptar a les característiques de l'alumnat amb necessitats educatives especials quant a l'accessibilitat, la presentació dels productes, els temps i els ritmes. Finalment, els usos discursius haurien de comportar una avaluació a partir de l'error en contextos d'ús protegit amb l'objectiu de millorar la consciència lingüística i l'autonomia dels aprenents.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. CE1. Competència multilingüe i intercultural

Analitzar i explicar la diversitat lingüística i els fenòmens de contacte de llengües del món a partir del coneixement de la realitat plurilingüe i intercultural de la Comunitat Valenciana, d'Espanya i d'Europa i de la riquesa dialectal del català i del castellà.

1r curs	2n curs
1.1. Analitzar i categoritzar la diversitat lingüística d'Espanya i del món, i de les dues llengües oficials de la Comunitat Valenciana, usant nocions de sociolingüística	1.1. Analitzar i categoritzar la diversitat lingüística d'Espanya i del món, i de les dues llengües oficials de la Comunitat Valenciana usant nocions de sociolingüística, i contrastant els equilibris i desequilibris en diferents àmbits i discursos orals, escrits i multimodals.
1.2. Valorar la importància del coneixement i ús del valencià com a llengua pròpia del territori i fer-ne un ús efectiu en les diferents situacions comunicatives de l'àmbit personal, social i educatiu.	1.2. Valorar la importància del coneixement i l'ús del valencià com a llengua pròpia del territori i fer-ne un ús efectiu i conscient en les diferents situacions comunicatives de l'àmbit personal, social, educatiu i professional.
1.3. Mostrar interès i respecte per les varietats lingüístiques, contrastant les seues característiques principals en diferents contextos d'ús i identificant expressions d'ús habitual i menys habitual.	1.3. Mostrar interès i respecte per les diverses varietats lingüístiques, identificant i contrastant les seues característiques principals, i diferenciant-les d'altres varietats en diferents contextos d'ús.
1.4. Identificar i qüestionar prejudicis i estereotips lingüístics a partir de l'observació de la diversitat lingüística de l'entorn, amb una actitud de respecte i valoració de la riquesa intercultural, plurilingüe i de diversitat dialectal.	1.4. Qüestionar prejudicis i estereotips lingüístics i lluitar-ne en contra a partir de l'anàlisi de la diversitat lingüística de l'entorn, de les llengües en contacte, i dels drets lingüístics individuals i col·lectius, amb una actitud de respecte i valoració de la riquesa intercultural, plurilingüe i de diversitat dialectal.

5.2. CE 2. Competència de comunicació ètica

Comunicar-se oralment i per escrit i participar en intercanvis comunicatius amb empatia i respecte envers els participants, detectant usos no ètics del llenguatge, i utilitzant les dues llengües oficials de manera no discriminatòria ni ofensiva, per resoldre conflictes i facilitar el treball cooperatiu, en els àmbits personal, social, acadèmic i professional.

1r curs	2n curs
2.1 Identificar i rebutjar, de manera autònoma i reflexiva, els usos discriminatoris i manipuladors de la llengua, a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements verbals i no verbals utilitzats en el discurs.	2.1 Identificar i rebutjar, de manera autònoma, reflexiva, i argumentada, els usos discriminatoris i manipuladors de la llengua a partir de la reflexió i l'anàlisi dels elements verbals i no verbals utilitzats en el discurs.

2.2 Fer servir un llenguatge no discriminatori, no manipulatiu, veraç, honest, no agressiu i ètic en els diferents processos de producció discursiva, d'interacció i de mediació, en els àmbits personal, educatiu, social i professional.	2.2 Fer servir de manera progressivament precisa un llenguatge no discriminatori, no manipulatiu, veraç, honest, no agressiu i ètic en els diferents processos de producció discursiva, d'interacció i de mediació, en els àmbits personal, educatiu, social i professional.
2.3 Fer servir estratègies per a la gestió dialogada de conflictes i l'organització de tasques cooperatives en els àmbits personal, educatiu, social i professional.	2.3 Fer servir estratègies progressivament complexes per a la gestió dialogada de conflictes i l'organització de tasques cooperatives en els àmbits personal, educatiu, social i professional.

5.3. CE 3. Competència en comprensió oral

Comprendre, interpretar i valorar textos orals i multimodals, amb especial atenció als textos acadèmics i dels mitjans de comunicació aplicant estratègies variades de comprensió oral, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant la seua qualitat i fiabilitat.

1r curs	2n curs
3.1. Escoltar, interpretar i valorar, de manera pautaada, textos orals i multimodals complexos de diferents àmbits, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant la seua qualitat, la seua fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.	3.1. Escoltar, interpretar i valorar, de manera pautaada, textos orals i multimodals complexos de diferents àmbits, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant la seua qualitat, la seua fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.
3.2. Aplicar estratègies variades per anara interpretar el sentit global, l'estructura i la informació rellevant de textos orals i multimodals complexos analitzant la interacció entre els diferents codis.	3.2. Aplicar estratègies variades per anara interpretar el sentit global, l'estructura i la informació rellevant de textos orals i multimodals complexos analitzant la interacció entre els diferents codis.
3.3. Extreure i interpretar informació dels textos orals i multimodals complexos, dels elements no verbals i prosòdics, identificar incongruències entre text i elements no verbals, valorar de manera crítica i raonada els continguts, el propòsit del text i la intenció de l'emissor	3.3. Extreure i interpretar informació dels textos orals i multimodals complexos, dels elements no verbals i prosòdics, identificar incongruències entre text i elements no verbals, valorar de manera crítica i raonada els continguts, el propòsit del text i la intenció de l'emissor.

5.4. CE 4. Competència en comprensió escrita i multimodal

1r curs	2n curs
4.1. Llegir, interpretar i valorar, de manera pautaada, textos escrits i multimodals complexos, amb atenció preferent a textos acadèmics i dels mitjans de comunicació,	4. 1. Llegir, interpretar i valorar, de manera pautaada, textos escrits i multimodals complexos, amb atenció preferent a textos acadèmics i dels mitjans de comunicació,

avaluant la seua qualitat, fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.	avaluant la seua qualitat, fiabilitat i la idoneïtat del canal utilitzat.
4.2. Aplicar estratègies en textos complexos per identificar el sentit global i la informació rellevant, l'estructura i la intenció de l'emissor, realitzant les inferències oportunes i amb diferents propòsits de lectura.	4.2. Aplicar estratègies en textos complexos per identificar el sentit global i la informació rellevant, l'estructura i la intenció de l'emissor, realitzant les inferències oportunes i amb diferents propòsits de lectura
4.3. Valorar, de manera guiada, la forma i el contingut dels textos, la intenció de l'emissor i l'eficàcia dels procediments comunicatius usats.	4.3. Valorar críticament i de manera autònoma la forma i el contingut dels textos, la intenció de l'emissor i l'eficàcia dels procediments comunicatius usats.

5.5. CE 5. Competència en expressió oral

Produir textos orals i multimodals, amb atenció preferent a textos de caràcter acadèmic, fent servir el llenguatge verbal i no verbal amb rigor, fluïdesa, coherència, cohesió i adequació amb la implementació d'estratègies variades de planificació, producció, assaig i revisió.

1r curs	2n curs
5.1. Produir discursos orals formals, de manera pautada, en diferents suports amb rigor, coherència, cohesió i adequació atenent les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius.	5.1. Produir discursos orals formals extensos en diferents suports, en els quals es recullen diferents punts de vista, amb rigor, coherència, cohesió i adequació atenent les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius.
5.2. Planificar, assajar i avaluar, amb guia docent, discursos orals formals sobre temes d'interès científic i cultural i de rellevància acadèmica i social assegurant la seua adequació a la situació comunicativa.	5.2. Planificar, assajar i avaluar, de manera autònoma, discursos orals formals sobre temes d'interès científic i cultural i de rellevància acadèmica i social assegurant la seua adequació a la situació comunicativa.
5.3. Utilitzar durant el seu discurs oral, de manera eficaç, els elements prosòdics, recursos verbals i no verbals per captar i mantenir l'atenció del receptor.	5.3. Utilitzar durant el seu discurs oral, de manera natural i eficaç, els elements prosòdics, recursos variats verbals i no verbals per captar i mantenir l'atenció del receptor.
5.4. Realitzar produccions orals formals, estructurades i recolzades pels recursos audiovisuals pertinents, amb fluïdesa i utilitzant un llenguatge ric, no discriminatori i terminologia pròpia del tema.	5.4. Realitzar produccions orals formals, estructurades i recolzades pels recursos audiovisuals pertinents, amb fluïdesa i utilitzant un llenguatge ric, no discriminatori i terminologia pròpia del tema.

5.6. CE6. Competència en expressió escrita i multimodal

Produir textos escrits i multimodals, amb especial atenció als gèneres acadèmics, coherents, cohesionats, adequats i correctes emprant estratègies variades de planificació, textualització, revisió i edició.

1r curs	2n curs
6.1. Produir, de manera pautaada, textos acadèmics escrits i multimodals que responguen a la situació comunicativa amb adequació, coherència, cohesió i correcció sobre temes curriculars o d'interès social i cultural.	6.1. Produir, de manera autònoma, i amb estil propi, textos acadèmics escrits i multimodals que responguen a la situació comunicativa amb adequació, coherència, cohesió i correcció sobre temes curriculars o d'interès social i cultural.
6.2. Utilitzar coneixements i estratègies, de forma puntualment guiada, per enriquir els textos, atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica, incloent-hi la terminologia específica corresponent, i correcció ortogràfica i gramatical.	6.2. Utilitzar coneixements i estratègies variades per enriquir els textos, atenent aspectes discursius, lingüístics i d'estil, amb precisió lèxica, incloent-hi la terminologia específica corresponent, i correcció ortogràfica i gramatical.
6.3. Planificar, textualitzar, revisar i editar de manera recursiva durant el procés d'escriptura, utilitzant estratègies i recursos de consulta.	6.3. Planificar, textualitzar, revisar i editar, de manera recursiva i autoregulada, durant el procés d'escriptura, utilitzant estratègies variades i recursos de consulta.

5.7. CE7. Competència en interacció oral, escrita i multimodal

Interactuar de manera oral, escrita i multimodal, mitjançant textos complexos de tots els àmbits, especialment acadèmics i dels mitjans de comunicació, seleccionant i contrastant la fiabilitat d'aquests, fent servir un punt de vista crític i personal amb un llenguatge no discriminatori i respectuós.

1r curs	2n curs
7.1. Interactuar oralment, de manera fluïda i mitjançant diversos suports, en contextos de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, fent servir, amb correcció, un llenguatge ric, no discriminatori i respectuós.	7.1. Interactuar oralment, de manera fluïda i mitjançant diversos suports, en contextos de l'àmbit personal, social, professional, acadèmic i dels mitjans de comunicació, fent servir, amb correcció i creativitat, un llenguatge ric, no discriminatori i respectuós.
7.2. Implicar-se activament amb actitud dialogant i d'escolta activa, amb un discurs ben fonamentat.	7.2. Implicar-se activament i reflexiva, amb actitud dialogant i d'escolta activa, amb un discurs ben fonamentat i
7.3. Interactuar en textos escrits i multimodals de contextos de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, fent-ho amb coherència, cohesió, adequació i correcció.	7.3. Interactuar en textos escrits i multimodals de contextos més complexos de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, fent-ho amb coherència, cohesió, adequació i correcció.
7.4. Demostrar empatia i respecte per les necessitats, idees i motivacions d'altres interlocutors, afegint argumentacions amb capacitat crítica.	7.4. Demostrar empatia i respecte per les necessitats, idees i motivacions d'altres interlocutors, afegint argumentacions amb capacitat crítica i creativa.

5.8. CE8. Competència en mediació oral, escrita i multimodal

Mediar entre interlocutors, en distintes llengües o varietats, o entre les modalitats i registres d'una mateixa llengua, fent ús d'estratègies i coneixements eficaços orientats a explicar conceptes i opinions o a simplificar missatges

1r curs	2n curs
8.1. Mediar en situacions quotidianes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic comprnent els diferents punt de vista, resumint la informació essencial, i suggerint possibles vies d'actuació per a resoldre la situació.	8.1. Mediar en situacions quotidianes de l'àmbit personal, social, professional, acadèmic i dels mitjans de comunicació, resumint la informació essencial, comprnent i argumentant els diferents punt de vista i proposant vies d'actuació per a resoldre la situació.
8.2. Interpretar, parafrasejar, resumir o traduir textos, conceptes i situacions no complexes, combinant el repertori lingüístic propi (L2-L2, L2-L1, L1-L2), amb iniciativa i creativitat.	8.2. Interpretar, parafrasejar, resumir o traduir textos, conceptes i situacions complexes, combinant el repertori lingüístic propi (L2-L2, L2-L1, L1-L2) i adequant-se als registres de la llengua, amb iniciativa i creativitat.
8.3. Transmetre oralment la idea, els punts principals de situacions comunicatives senzilles relatives a temes d'interés general, personal o d'actualitat, amb estructura clara i en una varietat estàndard.	8.3. Transmetre oralment la idea, els punts principals i altres dades rellevants de situacions comunicatives relatives a temes d'interés general, personal o d'actualitat amb estructura clara i en una varietat estàndard.
8.4. Transmetre per escrit la idea, els punts principals de situacions comunicatives senzilles relatives a temes d'interés general, personal o d'actualitat amb estructura clara i en una varietat estàndard.	8.4. Transmetre per escrit la idea, els punts principals i altres dades rellevants de situacions comunicatives relatives a temes d'interés general, personal o d'actualitat, amb estructura clara i en una varietat estàndard.
8.5. Seleccionar i utilitzar estratègies de simplificació, adaptació i reformulació de la llengua amb la finalitat que faciliten la comprensió, expressió oral i escrita de situacions comunicatives en les diferents llengües (L2-L2, L2-L1 i L1-L2), fent-ho amb recursos i suports analògics i/o digitals.	8.5. Seleccionar i utilitzar estratègies de simplificació, adaptació i reformulació de la llengua amb la finalitat que faciliten la comprensió, expressió oral i escrita de situacions comunicatives en les diferents llengües (L2-L2, L2-L1 i L1-L2), fent-ho amb adequació a la intenció, al context i a les diferents tipologies textuais, i amb recursos i suports analògics i/o digitals.

5.9. CE9 Competència de gestió de la informació

Cercar, seleccionar, reelaborar i comunicar informació procedent de diferents fonts de manera pertinent, creativa i ètica, utilitzant diferents codis i canals, en els àmbits personal, social, acadèmic i professional.

1r curs	2n curs
9.1. Localitzar, seleccionar, interpretar i contrastar críticament informació procedent de diferents fonts avaluant-ne la fiabilitat i detectant-ne la intenció comunicativa i els possibles biaixos mediàtics o informacionals.	9.1. Localitzar, seleccionar, interpretar i contrastar críticament informació progressivament complexa procedent de diferents fonts avaluant-ne la fiabilitat i detectant-ne la intenció comunicativa i els possibles biaixos mediàtics o informacionals.
9.2. Reelaborar de manera pertinent, creativa i ètica, la informació prèviament localitzada en diferents fonts, seleccionada, interpretada i contrastada; connectar-la amb experiències i coneixements previs; i organitzar-la amb adequació, coherència i cohesió.	9.2. Reelaborar de manera pertinent, creativa i ètica, la informació progressivament complexa prèviament localitzada en diferents fonts, seleccionada, interpretada i contrastada; connectar-la amb experiències i coneixements previs; i organitzar-la amb adequació, coherència i cohesió.
9.3. Comunicar la informació prèviament localitzada, seleccionada, interpretada, contrastada i reelaborada, de manera argumentada, ètica i creativa, usant diferents codis i adaptant el canal (oral, escrit o multimodal) al context.	9.3. Comunicar la informació progressivament complexa prèviament localitzada, seleccionada, interpretada, contrastada i reelaborada, de manera argumentada, ètica i creativa, usant diferents codis i adaptant el canal (oral, escrit o multimodal) al context.

5.10. CE10. Lectura autònoma

Seleccionar i llegir de manera autònoma i crítica obres rellevants de la literatura contemporània, o de diferents camps del saber, com a font de plaer i de coneixement, compartint l'experiència lectora, i configurant un itinerari lector a partir de la selecció autònoma de lectures.

1r curs	2n curs
10.1. Llegir obres i textos de temàtiques, gèneres i funcions diferents i en formats multimodals, analògics i digitals tot seleccionant amb autonomia i criteris propis aquells que millor s'ajusten en cada moment vital als seus gustos, interessos i necessitats personals.	10.1. Llegir obres i textos de temàtiques, gèneres i funcions diferents i en formats multimodals, analògics i digitals tot seleccionant amb autonomia i criteris propis coherents aquells que millor s'ajusten en cada moment vital als seus gustos, interessos i necessitats personals.
10.2. Deixar constància del propi itinerari lector i cultural amb justificació dels criteris de selecció de les lectures, les formes d'accés i la interpretació dels contextos socioculturals literaris i les experiències lectores particulars acumulades.	10.2. Deixar constància del propi itinerari lector i cultural amb justificació argumentada dels criteris de selecció de les lectures, les formes d'accés i la interpretació dels contextos socioculturals literaris i les experiències lectores particulars acumulades.
10.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i	10.3. Compartir, de manera autònoma, les experiències de lectura en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural, i amb

cultural, i amb altres tipus d'experiències artístiques i culturals.	altres tipus d'experiències artístiques i culturals.

5.11. CE11 Competència literària

Llegir, interpretar i valorar críticament obres literàries d'autores i d'autors en llengua catalana i castellana, analitzar-les dins del seu context sociohistòric, vincular-les a diverses disciplines artístiques i culturals i crear textos amb finalitat literària.

1r curs	2n curs
11.1. Llegir, analitzar i interpretar obres literàries, a través de l'anàlisi dels elements interns i externs, de la seua relació amb la significació i el context sociohistòric, fent ús d'un metallenguatge apropiat.	11.1. Llegir, analitzar i interpretar obres literàries, a través de l'anàlisi dels elements interns i externs, de la seua relació amb la significació i el context sociohistòric, fent ús d'un metallenguatge apropiat.
11.2. Expressar conclusions i valoracions crítiques sobre les obres des de l'Edat mitjana segle XIX, els seus components literaris, les característiques estilístiques i la relació contextual amb períodes estètics, a través de la recerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.	11.2. Elaborar un discurs crític, estructurat i acadèmic, des de l'anàlisi dels components literaris i les característiques d'estil, establint relacions entre etapes literàries des del segle XIX fins a l'actualitat, disciplines artístiques, a través del treball d'investigació i de fonts documentals fiables i diverses.
11.3. Produir textos amb intenció literària, en suports orals, escrits, multimodals, individualment i col·lectiva partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i prenent models d'autors i d'autores rellevants.	11.3. Produir textos amb intenció literària, en els diversos gèneres, en suports orals, escrits, multimodals, individualment i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i prenent models d'autors i d'autores rellevants i aportant un estil i punt de vista personals.
11.4. Crear, recrear i participar activament en actuacions d'intenció o contingut literari (recitals poètics, representacions teatrals, interpretació de textos musicats, exposicions artístiques, performances), partint de models que relacionen altres arts i fan valer el coneixement literari i el plaer cultural.	11.4. Crear, recrear i participar activament en actuacions d'intenció o contingut literari (recitals poètics, representacions teatrals, interpretació de textos musicats, exposicions artístiques, performances), partint de models que relacionen altres arts i fan valer el coneixement literari i el plaer cultural, amb responsabilitat i implicació personal.

5.12. CE12. Reflexió i consciència lingüístiques

Reflexionar sobre les formes lingüístiques i els usos discursius, de dues o més llengües, per comunicar-se oralment i per escrit, d'una manera ètica i eficaç, en contextos personals, socials, acadèmics i professionals.

1r curs	2n curs
CA12.1 Reflexionar de manera guiada, i utilitzant el metallenguatge adequat, sobre les formes lingüístiques presents en discursos orals, escrits i multimodals en contextos personals, socials, acadèmics i professionals, per comprendre'ls i per produir-los.	CA12. Reflexionar de manera guiada, i utilitzant el metallenguatge adequat, sobre les formes lingüístiques presents en discursos orals, escrits i multimodals en contextos personals, socials, acadèmics i professionals, per comprendre'ls i per produir-los.
CA12.2 Reflexionar de manera guiada, i utilitzant el metallenguatge adequat, sobre els usos discursius presents en discursos orals, escrits i multimodals en contextos personals, socials, acadèmics i professionals, per comprendre'ls i per produir-los.	CA12.2 Reflexionar de manera progressivament autònoma, i utilitzant amb precisió el metallenguatge adequat, sobre els usos discursius presents en discursos orals, escrits i multimodals en contextos personals, socials, acadèmics i professionals, per comprendre'ls i per produir-los.
CA12.3 Formular generalitzacions i hipòtesis, de manera guiada, sobre aspectes del funcionament integrat de diverses llengües per al control de la competència plurilingüe, a partir de la manipulació, la comparació i la transformació d'enunciats fent servir diversos recursos de suport.	CA12.3 Formular generalitzacions i hipòtesis, de manera progressivament autònoma, sobre aspectes bàsics del funcionament integrat de diverses llengües per al control de la competència plurilingüe, a partir de la manipulació, la comparació i la transformació d'enunciats fent servir diversos recursos de suport.

LLENGUA ESTRANGERA I i II

1. Presentació

La comunicació en diverses llengües en la societat actual, caracteritzada per la globalització, el plurilingüisme i la interculturalitat, exigeix una educació i una formació més adaptades a les demandes que aquesta societat requereix per al desenvolupament d'individus independents, actius i compromesos amb la realitat contemporània. En aquest sentit, la llengua estrangera, d'acord amb les directrius marcades pel Consell d'Europa per mitjà del Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües, contribueix al desenvolupament de l'alumnat com a persones, ciutadans i futurs professionals en un món interconnectat, global i canviant, on la internacionalització, la mobilitat i el descobriment d'altres cultures estiguen presents.

La matèria de Llengua Estrangera en l'etapa de Batxillerat contribueix a l'adquisició de diverses competències clau, i de manera directa, a les competències en comunicació lingüística i plurilingüe, que implica l'ús de diverses llengües de manera apropiada i eficaç per a l'aprenentatge i la comunicació. Les competències específiques de la matèria, relacionades amb els descriptors operatius de les competències clau de l'etapa i els reptes del segle XXI, permeten a l'alumnat comunicar-se en la llengua estrangera i enriquir el seu repertori lingüístic individual, de manera que s'aprofiten les experiències pròpies per a millorar la comunicació tant en les llengües familiars com en les llengües estrangeres.

A més de la competència en comunicació lingüística i plurilingüe, aquesta matèria es relaciona amb la resta de competències clau, com per exemple la competència matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, ja que mitjançant la llengua estrangera s'interpreten i transmeten els elements més rellevants d'investigacions en diversos formats, com ara gràfics o diagrames, i s'aprofita la cultura digital amb ètica i responsabilitat. Així mateix, aquesta matèria contribueix a desenvolupar les competències ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre, atès que fomenta la reflexió, la cooperació i l'aprenentatge al llarg de la vida en les seues competències específiques.

La llengua estrangera permet a l'alumnat actuar millor en els entorns digitals i accedir a les cultures vehiculades com a motor de formació i aprenentatge i com a font d'informació i gaudi. Cal emfatitzar la importància que en aquesta matèria tenen les eines digitals per a reforçar l'aprenentatge, l'ensenyament i l'avaluació de llengües. Per a fer-ho, el desenvolupament del pensament crític, l'alfabetització digital i l'ús adequat, segur, ètic i responsable de la tecnologia suposen un element d'aprenentatge molt rellevant.

En aquest currículum, les dues dimensions bàsiques del plurilingüisme són presents: la dimensió comunicativa i la dimensió intercultural. El plurilingüisme integra no només la dimensió comunicativa, sinó també els aspectes històrics i interculturals que condueixen l'alumnat a conèixer, valorar críticament i respectar la diversitat lingüística i cultural, i que contribueixen al fet que pugui exercir una ciutadania independent, activa i compromesa amb una societat democràtica.

D'acord amb aquest enfocament, la matèria de Segona Llengua Estrangera en l'etapa de Batxillerat té com a objectiu principal l'adquisició de la competència comunicativa en la segona llengua estrangera, de manera que permeti a l'alumnat comprendre, expressar-se, interaccionar i mediar en aquesta llengua amb eficàcia, fluïdesa i correcció, així com l'enriquiment i l'expansió de la seua consciència intercultural.

La matèria de Llengua Estrangera, en el desenvolupament de les competències específiques de comprensió, expressió, interacció i mediació, fomenta que l'alumnat pugui adquirir els elements bàsics de la cultura en els seus aspectes humanístics, cosa que contribueix al desenvolupament i la consolidació d'hàbits d'estudi i de treball, com a preparació a la seua incorporació a estudis posteriors i la seua inserció laboral. Al mateix temps, promou el desenvolupament de valors com el respecte als drets i les llibertats individuals, la igualtat efectiva,

l'esforç i la responsabilitat individuals, així com l'aprenentatge al llarg de la vida amb l'adquisició d'hàbits de treball i coneixements en l'àmbit lingüístic.

Per a l'aprenentatge de la llengua estrangera i el desenvolupament de la seua dimensió comunicativa i intercultural, cal adoptar un enfocament comunicatiu en el qual destaque l'aprenentatge orientat a l'acció, tenint com a referent el Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües i el Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües: aprenentatge, ensenyament, avaluació (MECR) (volum complementari). Aquest enfocament considera que els usuaris d'una llengua, així com l'alumnat que l'aprén, són agents socials, és a dir, són membres d'una societat que du a terme una sèrie de tasques, no només relacionades amb la llengua, en un entorn i circumstàncies específics. Per això, metodologies comunicatives com l'aprenentatge basat en tasques o l'enfocament orientat a l'acció resulten apropiades per al desenvolupament competencial del currículum en aquesta matèria, així com l'ús d'altres metodologies eclèctiques que segueixen un enfocament comunicatiu.

La matèria de Llengua Estrangera presenta una continuïtat en les competències específiques respecte d'Educació Bàsica, ja que suposa una progressió pel que fa als sabers adquirits al llarg d'aquesta etapa, i implica una ampliació i un aprofundiment de les competències específiques de comprensió, expressió, interacció i mediació, així com l'extensió quant als àmbits de les situacions comunicatives, els gèneres textuais i la utilització de suports digitals en relació amb els treballats en l'etapa anterior. Així mateix, la progressió d'una etapa a l'altra comporta aprofundir en la reflexió del funcionament i el contrast de llengües diferents del seu repertori lingüístic, així com la incorporació de diverses llengües en les activitats de mediació lingüística per al desenvolupament de la seua consciència plurilingüe i pluricultural. De la mateixa manera, el treball amb la resta de matèries de Batxillerat, en què s'involucren aspectes com ara el foment de l'esperit crític i científic o l'emprenedoria social i empresarial, promou que l'alumnat establisca les bases per a la seua orientació educativa i professional posterior. En aquest sentit, el coneixement i l'habilitat de comunicar-se en una o més llengües estrangeres resulta essencial.

El currículum de la matèria de Llengua Estrangera està estructurat a partir de set competències específiques: multilingüisme i interculturalitat, comprensió oral, comprensió escrita, expressió oral, expressió escrita, interacció oral i escrita, i mediació oral i escrita. Aquestes competències suposen un aprofundiment i una ampliació respecte de les adquirides al final de l'Educació Bàsica, que seran la base per a aquesta nova etapa i es desenvoluparan a partir dels repertoris i les experiències de l'alumnat. Això implica un desenvolupament superior de les activitats i estratègies comunicatives de comprensió, producció, interacció i mediació, entesa en aquesta etapa com l'activitat orientada a atendre la diversitat i col·laborar i solucionar problemes d'enteniment. La progressió també comporta una reflexió més crítica i sistemàtica sobre el funcionament de les llengües i les relacions entre les diverses llengües que formen part dels repertoris individuals de l'alumnat. També s'espera en aquesta etapa un grau d'aprofundiment més elevat en els sabers necessaris per a gestionar situacions de contacte intercultural, una capacitat superior de pensament crític i de comprensió i adaptació a la diversitat lingüística, artística i cultural. Tot això amb la finalitat última de fomentar la comprensió mútua i de contribuir al desenvolupament d'una cultura compartida.

Per al conjunt de les competències de la matèria de Llengua Estrangera s'estableixen sabers bàsics dividits en tres grans blocs: Llengua i ús, Estratègies comunicatives, i Cultura i societat. El bloc de Llengua i ús inclou el conjunt necessari de sabers per al desenvolupament d'activitats comunicatives de comprensió, expressió, interacció i mediació; el bloc d'Estratègies comunicatives incorpora les destreses necessàries per a dur a terme els diversos processos implicats en el desenvolupament de les competències en situacions i contextos comunicatius diferents; el bloc de Cultura i societat comprén coneixements relatius a aspectes culturals (i transversals) de les cultures i societats vehiculades en la llengua estrangera. S'espera que l'alumnat siga capaç de posar en funcionament els sabers bàsics de les situacions comunicatives relatives als àmbits següents: personal, social, professional i acadèmic, i a partir de textos sobre

temes quotidians, d'actualitat, de rellevància personal o d'interés públic, que incloguen reptes i desafiaments del segle XXI.

D'acord amb l'enfocament orientat a l'acció que planteja el Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües i el Marc europeu Comú de Referència de les Llengües: aprenentatge, ensenyament, avaluació (MECR), el caràcter competencial d'aquest currículum convida el professorat a crear tasques comunicatives interdisciplinàries, contextualitzades, significatives i rellevants, similars a les que l'alumnat es trobarà en la vida real. Per això, cal desenvolupar situacions d'aprenentatge en què es considere l'alumnat com a agent social progressivament autònom i responsable del seu propi procés d'aprenentatge. Això implica tindre en compte els seus repertoris lingüístics, interessos i circumstàncies específiques, amb la finalitat d'establir les bases per a l'aprenentatge al llarg de tota la vida.

Els criteris d'avaluació de la matèria estableixen el nivell de consecució de les competències específiques que s'espera al final de cadascun dels cursos de Batxillerat. En la seua formulació s'inclou l'actuació que l'alumne ha de dur a terme, els sabers que això implica i la situació o el context en què s'espera que els mobilitze. En l'anivellament s'han pres com a referència els descriptors del Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües i el Marc Europeu Comú de Referència de les Llengües: aprenentatge, ensenyament, avaluació (MECR), adaptats a la maduresa i el desenvolupament psicoevolutiu propi de l'etapa de Batxillerat.

Els criteris d'avaluació de la matèria valoren la consecució de les competències específiques per part de l'alumnat, per la qual cosa s'hi presenten vinculats. En la seua formulació competencial, es plantegen enunciant l'actuació que l'alumnat ha de dur a terme, els sabers que necessita mobilitzar per a fer-ho i el context en el qual es duria a terme. L'anivellament dels criteris d'avaluació està basat en el Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües (MECR), encara que estan adequats a la maduresa i el desenvolupament de l'alumnat de l'etapa de Batxillerat.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1. Multilingüisme i interculturalitat

Usar, analitzar i comparar un ampli nombre d'elements dels seus repertoris lingüístics, reflexionar de manera crítica sobre el seu funcionament, explicitar i compartir estratègies i coneixements propis i valorar críticament la diversitat lingüística i cultural a partir de la llengua estrangera.

2.1.1. Descripció

L'ús i la reflexió sobre el funcionament del repertori lingüístic estan vinculats amb l'enfocament plurilingüe de l'adquisició de llengües, ja que les experiències pròpies serveixen per a l'aprenentatge i la millora de les noves, així com per a desenvolupar el repertori lingüístic plurilingüe i la sensibilització cultural. El foment de la consciència intercultural suposa experimentar la diversitat lingüística, cultural i artística de la societat i analitzant-la, valorant-la críticament i beneficiant-se d'aquesta.

Aquesta competència específica té una relació molt estreta amb les competències clau de comunicació lingüística i plurilingüe, ja que comprén la reflexió i el contrast entre les llengües, la qual cosa repercuteix en el fet que puga suplir mancances per a expressar-se amb fluïdesa, coherència, correcció i adequació en la llengua estrangera a partir dels coneixements del seu repertori lingüístic. Així mateix, la seua connexió amb la competència digital és evident perquè localitza, selecciona i contrasta de manera autònoma la informació procedent de diverses fonts i n'analitza la fiabilitat.

En l'etapa del Batxillerat és imprescindible reflexionar sobre el funcionament de les llengües, la comparació sistemàtica entre els repertoris lingüístics i l'anàlisi de les seues

semblances i diferències. Tot això amb la finalitat d'establir les bases per a l'aprenentatge d'altres llengües i la millora global de la competència plurilingüe de l'alumnat.

La reflexió crítica i sistemàtica sobre les llengües i el funcionament que tenen implica que l'alumnat entenga les seues relacions i pugua aplicar i explicitar els coneixements i les estratègies que li permeten millorar la comunicació. Aquesta reflexió també repercuteix en el desenvolupament de la competència estratègica de l'alumnat, és a dir, en la seua capacitat de servir-se de recursos verbals i no verbals per a afavorir els intercanvis comunicatius, per exemple, per a poder compensar fallades derivades de llacunes de coneixement o d'altres condicions que limiten la comunicació.

Així mateix, aquesta reflexió implica utilitzar destreses per a enfrontar-se a la incertesa, desenvolupar el sentit de la iniciativa, la presa de decisions, així com la valoració crítica de la diversitat lingüística i cultural com un element positiu i enriquidor. Per tant, la selecció, la configuració i l'aplicació dels dispositius i les eines, tant analògiques com digitals, per a la construcció de continguts nous sobre el repertori lingüístic propi i la seua avaluació, contribueixen a l'adquisició i la millora de l'aprenentatge d'altres llengües.

A més, la valoració crítica i l'adequació a la diversitat han de permetre a l'alumnat actuar de manera empàtica, respectuosa i responsable en situacions interculturals. La consciència de la diversitat proporciona a l'alumnat la possibilitat de relacionar cultures diferents i afavoreix el desenvolupament d'una sensibilitat artística i cultural, així com la capacitat d'identificar i utilitzar estratègies que li permeten establir relacions amb persones d'altres cultures.

Les situacions interculturals que es poden plantejar en l'ensenyament de la llengua estrangera durant aquesta etapa permeten a l'alumnat obrir-se a noves experiències, idees, societats i cultures, i mostrar interès cap al que és diferent, relativitzar la seua perspectiva i el sistema de valors culturals propi, i avaluar i rebutjar les conseqüències de les actituds sustentades sobre qualsevol mena de discriminació o el reforç d'estereotips.

Al final del primer curs de Batxillerat l'alumnat infereix i contrasta similituds i diferències generals entre llengües i varietats lingüístiques, reconeix i aplica estratègies del seu repertori lingüístic i contribueix així a solucionar problemes de comunicació i a apreciar la diversitat lingüística com a font de riquesa cultural. Al final del segon curs de Batxillerat, l'alumnat valora de manera crítica aspectes tant generals com específics del funcionament de les llengües, al mateix temps que soluciona problemes de comprensió amb iniciativa i creativitat i aplica estratègies per a apreciar i defensar la pluralitat lingüística.

2.2. Competència específica 2. Comprensió oral

Identificar, extraure i interpretar les idees principals i les línies argumentals de textos orals sobre temes de rellevància personal o d'interès públic, expressats en llengua estàndard, buscar fonts fiables i utilitzar estratègies d'inferència, comprovació de significats i escolta activa.

2.2.1. Descripció

Al llarg del procés de comprensió l'alumnat ha d'identificar, interpretar i extraure les idees principals i les línies argumentals més destacades, així com valorar de manera crítica el contingut, la intenció, els trets discursius i uns certs matisos, com la ironia o l'ús estètic de la llengua dels textos orals en llengua estàndard.

Així mateix, s'ha de centrar l'atenció en els sabers lingüístics i paralingüístics, com ara el ritme en el discurs, la dicció, l'entonació, els gestos o els signes visuals. És convenient que l'oient adopte una actitud activa amb curiositat, que siga objectiu amb el discurs i que comprenga el missatge des del punt de vista de l'emissor amb la finalitat de poder interpretar el text escoltat. A més, cal fomentar la capacitat d'identificar de manera crítica prejudicis i estereotips, així com estimular que l'alumnat mostre un interès genuí per conèixer les diferències i les semblances culturals entre diverses llengües.

Per tant, és necessari que l'alumnat seleccione, amb autonomia i iniciativa, les estratègies més adequades de comprensió com reconèixer, anticipar, inferir, retindre, interpretar i seleccionar. També ha d'aplicar tècniques d'escolta activa com ara formular preguntes per a connectar amb les idees d'altres persones, mostrar empatia o no fer judicis de valor, entre altres estratègies, amb la finalitat de distingir la intenció i les opinions, tant implícites com explícites, dels textos.

A més, la cerca d'informació en textos orals, tant en suports analògics com digitals, resulta clau en la consolidació dels processos de comprensió perquè permet contrastar de manera crítica la fiabilitat de les fonts, validar i sustentar la informació, així com obtenir conclusions rellevants a partir dels textos. En aquest sentit, la competència digital és fonamental en la localització, la selecció i el contrast d'informació de manera autònoma, per a integrar i transformar el coneixement adoptant un punt de vista creatiu, crític i respectuós amb la propietat intel·lectual.

En l'etapa de Batxillerat, el treball de comprensió oral se centrarà en tipus de text específics com ara converses, entrevistes, anuncis, biografies, notícies, cançons, articles d'opinió, pòdcasts, vídeos o conferències. Molts d'aquests textos, adaptats o autèntics, pertanyen als àmbits de les relacions interpersonals, els mitjans de comunicació social, l'àmbit educatiu i acadèmic, i també els textos literaris.

Al final del primer curs de Batxillerat, l'alumnat analitza el tema principal, les idees secundàries, les línies argumentals més destacades i els detalls rellevants i capta els significats implícits que pot deduir a partir de la informació no només lingüística, sinó també extralingüística, com els gestos, els sons i les imatges presents en el text oral. Quan acaba el segon curs de Batxillerat, a més d'aplicar les estratègies anteriors, és capaç d'emetre valoracions personals crítiques de textos orals.

2.3. Competència específica 3. Comprensió escrita

Identificar, extraure i interpretar les idees principals i les línies argumentals bàsiques de textos escrits o multimodals sobre temes de rellevància personal per a l'alumnat o d'interès públic expressats en llengua estàndard, buscar fonts fiables i utilitzar estratègies d'inferència i comprovació de significats.

2.3.1. Descripció

En la comprensió de textos escrits i multimodals, redactats en llengua estàndard, s'ha de localitzar o recuperar la informació general i específica per mitjà d'una interacció constant amb el text que implica fer preguntes i anticipacions per a comprendre els significats. Aquesta interacció complexa utilitza processos cognitius com establir hipòtesis, anticipar, identificar i extraure les idees principals i les línies argumentals més destacades, seleccionar la informació específica i fer les inferències necessàries, així com valorar de manera crítica el contingut, la intenció, els trets discursius i uns certs matisos expressius o estilístics, com la ironia o l'ús estètic de la llengua.

Els nivells que interactuen en un procés de comprensió òptim comporten identificar i interpretar la idea principal i el sentit general del text, així com un nivell més específic que permeta identificar les idees i els arguments importants, i els detalls, les idees i els arguments secundaris. A més, s'han d'activar les estratègies més adequades, amb la finalitat de distingir la intenció i les opinions tant implícites com explícites dels textos. Cal tindre present la importància de la transferència lingüística i l'ús de totes les estratègies adquirides en l'aprenentatge de l'L1.

L'alumnat ha de reconèixer l'organització textual i distingir els elements discursius i lingüístics que permeten identificar la tipologia textual, com la relació entre temps verbals i connectors per a textos narratius, descriptius, argumentatius, d'opinió i informatius. De manera paral·lela, cal identificar i inferir el significat del lèxic i les estructures gramaticals, reconèixer els símbols ortogràfics i de puntuació i aplicar les regles de descodificació entre so i grafia. Juntament

amb això, s'han d'analitzar i interpretar les diverses formes de representació de la informació com l'escriptura, la imatge, els gràfics, les taules, els diagrames, el so o els gestos, en format analògic o digital. També s'ha de processar la informació contextual (elements extralingüístics) i cotextual (elements lingüístics), que permeta comprovar la hipòtesi inicial sobre la intenció i el sentit del text, així com plantejar hipòtesis alternatives.

El professorat hauria d'enfocar aquest procés de comprensió des d'una perspectiva plurilingüe i ajudar en tot moment l'alumnat a desenvolupar una actitud crítica davant dels aspectes socioculturals i sociolingüístics, així com de la diversitat cultural que es mostra, tant en els textos treballats en l'aula com en els mitjans de comunicació. També es requereixen contextos de comunicació dialògics que estimulen la identificació crítica de prejudicis i estereotips i fomenten l'interés genuí per les diferències i les semblances culturals.

A més, la comprensió lectora afronta reptes derivats de les noves formes de distribució i interacció amb la informació. La cerca d'informació en textos escrits i multimodals, en suports tant analògics com digitals, resulta clau en la consolidació dels processos de comprensió perquè permet contrastar de manera crítica la fiabilitat de les fonts, validar i sustentar la informació, així com obtindre conclusions rellevants a partir dels textos. En aquest sentit, la competència digital és fonamental en la localització, la selecció i el contrast d'informació de manera autònoma, per a integrar i transformar el coneixement adoptant un punt de vista creatiu, crític i respectuós amb la propietat intel·lectual.

Al final del primer curs de Batxillerat, l'alumne interpreta textos escrits i multimodals en els quals identifica la funció comunicativa, el tema principal, les idees secundàries i les línies argumentals bàsiques a partir de la informació, no només lingüística sinó també de la informació extralingüística, com a suports visuals o sons presents en el text multimodal, i dels seus coneixements previs. Quan finalitza el segon curs de Batxillerat, a més, interpreta i infereix les diverses línies argumentatives i compara la informació amb fonts documentals diferents amb la finalitat de fer la seua pròpia valoració.

2.4. Competència específica 4. Expressió oral

Produir textos orals, de manera fluida, autònoma i creativa, aplicant estratègies de planificació, producció i compensació per a expressar conceptes, idees, descripcions, opinions i arguments de manera creativa, adequada i coherent.

2.4.1. Descripció

L'expressió oral implica produir, de manera estructurada i comprensible, conceptes, idees, descripcions, opinions i arguments i adoptar el registre adequat en funció del tipus de text i de la situació comunicativa. En aquesta etapa, l'expressió oral inclou l'exposició de textos de rellevància personal o d'interés públic amb creativitat, coherència, cohesió i adequació, així com la producció de textos descriptius i narratius orals clars i estructurats, o la participació en debats.

L'expressió oral, en diversos formats i suports, pot incloure l'exposició d'una presentació formal en la qual les idees s'acompanyen d'exemples i detalls pertinents, una descripció clara i detallada, una narració sobre esdeveniments de l'àmbit personal o un debat en el qual s'argumenten idees, seguint una estructura lògica, i s'expliquen els punts a favor i en contra de la perspectiva plantejada.

Per a fer-ho, es poden utilitzar eines analògiques i digitals, així com fer una cerca avançada d'informació en Internet com a font de documentació. A més, cal contrastar de manera crítica la fiabilitat de les fonts, validar i sustentar la informació i obtindre conclusions rellevants. En aquest sentit, la competència digital resulta fonamental en la localització, la selecció i el contrast d'informació de manera autònoma, per a integrar i transformar el coneixement adoptant un punt de vista creatiu, crític i respectuós amb la propietat intel·lectual.

Aprendre a comunicar-se oralment amb eficàcia i de manera ètica en una llengua estrangera en l'àmbit acadèmic i en el professional resulta d'una gran importància estratègica per a l'alumnat d'aquesta etapa. Comunicar-se oralment amb èxit implica tipus de sabers diferents, d'una banda, i el coneixement del codi lingüístic, i d'una altra, el de les convencions relacionades amb els diversos tipus i gèneres textuais, i la cortesia lingüística, sense oblidar les característiques de les eines i els suports que formen part del canal de comunicació utilitzat en cada moment.

Les estratègies que permeten la millora de l'expressió, tant formal com informal, comprenen en aquesta etapa l'aplicació sistemàtica de la planificació, la producció, la retroalimentació, el monitoratge, la validació i la compensació, així com l'autoavaluació i la coavaluació de les produccions realitzades. La destresa en les produccions orals més formals en suports diferents és el resultat de l'aprenentatge.

Per això, aquesta competència específica es relaciona tant amb la competència clau en comunicació lingüística com amb la personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que els seus processos aprofundeixen en la utilització dels recursos lingüístics propis per a expressar textos orals, així com la utilització d'estratègies diverses de monitoratge o compensació, la qual cosa repercuteix en el desenvolupament de l'aprenentatge autònom.

Al final del primer curs de Batxillerat l'alumnat expressa amb fluïdesa i correcció textos orals de rellevància personal o interès públic coneguts, aplica estratègies de planificació, producció, compensació i revisió, i valora de manera crítica la informació continguda en fonts diverses documentals. Al final del segon curs de Batxillerat, l'alumnat expressa textos de l'àmbit professional i acadèmic i incorpora estratègies d'avaluació de les seues pròpies actuacions i de les de tercers. A més, analitza la fiabilitat i la veracitat de les fonts documentals i de la informació que contenen.

2.5. Competència específica 5. Expressió escrita

Produir textos escrits i multimodals autèntics, clars, ben organitzats i detallats, per a informar, descriure, argumentar i expressar idees de manera creativa, adequada i coherent.

2.5.1. Descripció

L'expressió escrita implica produir textos escrits i multimodals per a transmetre idees, narracions, descripcions, arguments i opinions adaptant-se a les convencions i característiques dels diversos tipus de text i de registres, i aplicant estratègies de planificació, síntesi, textualització i revisió.

En aquesta etapa la producció escrita ha de donar lloc a la redacció de textos de rellevància personal o interès públic amb creativitat, coherència, cohesió i adequació. La producció, en formats i suports diferents, pot incloure la redacció de textos argumentatius que responguen a una estructura lògica i expliquen els punts a favor i en contra de la perspectiva plantejada: textos d'opinió en què es defense un punt de vista determinat, textos narratius sobre esdeveniments i situacions del present i del passat, així com prediccions i successos futurs, textos descriptius de persones, objectes, llocs, activitats, procediments i processos, adequats a funcions comunicatives determinades.

Per a fer-ho, es poden utilitzar eines analògiques i digitals, així com la cerca avançada d'informació en Internet com a font de documentació. A més, s'ha de contrastar de manera crítica la fiabilitat de les fonts, validar i sustentar la informació per a obtindre conclusions rellevants. En aquest sentit, la competència digital resulta fonamental en la localització, la selecció i el contrast d'informació de manera autònoma, per a integrar i transformar el coneixement adoptant un punt de vista creatiu, crític i respectuós amb la propietat intel·lectual.

En el format multimodal, la producció inclou l'ús conjunt de diversos recursos per a produir significat (escriptura, imatge, gràfics, taules, diagrames, so o gestos) i la selecció, la configuració i la utilització responsable de dispositius digitals, eines i aplicacions per a comunicar-se, treballar de manera col·laborativa i compartir informació en la xarxa.

Comunicar-se per escrit amb èxit implica tipus de sabers diferents; d'una banda, el coneixement del codi lingüístic, i d'una altra, el de les convencions relacionades amb els diversos tipus de gèneres textuais, sense oblidar les característiques de les eines i els suports que formen part del canal de comunicació utilitzat en cada moment. Les activitats vinculades amb la producció de textos escrits i multimodals compleixen funcions importants en el camp acadèmic i professional, ja que aprendre a comunicar-se per escrit amb eficàcia i de manera ètica en una llengua estrangera en els àmbits acadèmic i professional resulta de gran importància estratègica per a l'alumnat d'aquesta etapa.

Les estratègies que permeten millorar la producció escrita, tant formal com informal, comprenen en aquesta etapa la planificació, la textualització, la síntesi i la revisió de manera autònoma i sistemàtica, així com l'autoavaluació i la coavaluació de les pròpies produccions escrites i les dels companys.

Per això, aquesta competència específica es relaciona tant amb la competència clau en comunicació lingüística com amb la personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que els seus processos aprofundeixen en la utilització dels recursos lingüístics propis per a expressar textos escrits i multimodals, així com la utilització d'estratègies diverses de planificació i revisió, la qual cosa repercuteix en el desenvolupament de l'aprenentatge autònom.

Al final del primer curs de Batxillerat l'alumnat produeix textos correctes, coherents, ben organitzats i adequats al registre, de rellevància personal o d'interés públic coneguts, aplica estratègies de planificació, producció, textualització i revisió, i valora de manera crítica la informació continguda en fonts documentals diferents. Al final del segon curs de Batxillerat l'alumnat produeix textos sobre temes de l'àmbit professional i acadèmic i incorpora estratègies d'avaluació de les seues pròpies actuacions i de les de tercers. A més, analitza la fiabilitat i la veracitat de les fonts documentals i de la informació que contenen.

2.6. Competència específica 6. Interacció oral i escrita

Interactuar de manera oral, escrita i multimodal, síncrona i asíncrona, amb autonomia i iniciativa, per a respondre a necessitats comunicatives sobre assumptes de rellevància personal o d'interés públic coneguts per l'alumnat, mitjançant estratègies que permeten desenvolupar el seu repertori lingüístic.

2.6.1. Descripció

La competència específica d'interacció abasta la comprensió i l'expressió, així com la construcció d'un discurs conjunt, que utilitzarà els repertoris plurilingües i pluriculturals de l'alumnat. La interacció és molt més que la suma de les competències de comprensió i expressió, ja que comprén funcions interpersonals, cooperatives i transaccionals, en les quals s'utilitzen estratègies col·laboratives com respectar el torn de paraula, cooperar i demanar aclariments.

En la interacció s'han d'identificar, seleccionar i usar elements com la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, els elements verbals i no verbals de la comunicació i expressions tant predictibles com no predictibles. Estratègies com l'ús de la repetició, mantindre un ritme adequat, prendre la paraula, cooperar i demanar aclariments són essencials en aquesta competència. Així mateix, l'escolta activa serà fonamental perquè contribueix a la convivència, a la cooperació, a la tolerància i a la comunicació eficaç.

Aquesta competència requereix el treball en grup, a més de la col·laboració i la predisposició a establir un diàleg amb altres usuaris de la llengua. Per tant, l'alumnat ha de ser capaç d'arribar a un enteniment, dur a terme negociacions de manera empàtica, assertiva i

respectuosa cap a la diversitat, així com ser correcte en les formes. És per això que aquesta competència específica té una relació estreta amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre, ja que implica la distribució de tasques, recursos i responsabilitats en grup de manera equànime amb la finalitat de contribuir a la consecució d'objectius compartits.

En Batxillerat, l'alumnat hauria de treballar en equip i, per tant, la distribució i l'acceptació de tasques i de responsabilitats de manera equitativa, eficaç, respectuosa i empàtica haurien d'estar orientades a l'assoliment d'uns objectius compartits. Aquest aprenentatge, així com l'aplicació de les normes i els principis que regeixen la cortesia lingüística i l'etiqueta digital, prepara l'alumnat per a l'exercici d'una ciutadania democràtica, responsable, respectuosa, segura i activa.

A més, l'alumnat hauria d'identificar i saber utilitzar el registre adequat a la situació comunicativa (adequació), organitzar les idees amb claredat (coherència), enllaçar els enunciats en seqüències textuais cohesionades (cohesió) i respectar les normes gramaticals i ortogràfiques (correcció). També hauria d'utilitzar les paraules i les estructures precises en els textos orals, escrits i multimodals, i ser conscient de la qualitat i de la creativitat de la pròpia expressió.

Per tant, aquesta competència específica té una relació estreta amb la competència clau de comunicació lingüística, ja que l'alumnat s'expressa de manera oral, escrita i multimodal amb fluïdesa, coherència, cohesió i correcció, i participa en interaccions comunicatives de manera cooperativa i respectuosa per a intercanviar coneixement i argumentar les seues opinions. Així mateix, expressa i manifesta idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític, i participa de manera activa en els processos de socialització, per la qual cosa es vincula amb la competència clau en consciència i expressió culturals.

Al final del primer curs de Batxillerat, l'alumnat interactua en converses sobre temes predecibles i no predecibles, assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, amb autonomia i iniciativa, i mostra interès, respecte i empatia cap als interlocutors. Al final del segon curs de Batxillerat l'alumnat interactua en converses sobre assumptes dels mateixos àmbits amb autonomia, espontaneïtat i creativitat; mostra interès, respecte i empatia cap als interlocutors, i s'adequa als diversos gèneres dialògics, tant orals com escrits i multimodals.

2.7. Competència específica 7. Mediació oral i escrita

Mediar entre interlocutors, en llengües o varietats lingüístiques, o entre les modalitats diferents o registres d'una mateixa llengua, usant estratègies i coneixements eficaços orientats a explicar conceptes i opinions o a simplificar missatges, així com a transmetre informació de manera eficaç, clara i responsable, i crear una atmosfera positiva que facilite la comunicació.

2.7.1. Descripció

La mediació és l'activitat del llenguatge que consisteix a explicar i facilitar la comprensió de missatges o textos orals, escrits i multimodals, utilitzant estratègies com la reformulació, l'adaptació o la simplificació de la llengua, d'acord amb l'objectiu, la situació i els interlocutors o destinataris de la comunicació.

L'alumnat actua com a agent social encarregat de crear ponts, ajudar a construir i transvasar significats, de manera que es facilite la comprensió i l'expressió de missatges, així com a transmetre informació general i específica de manera autònoma, tant en la seua pròpia llengua (mediació intralingüística) com entre altres llengües o varietats lingüístiques (mediació interlingüística).

La mediació lingüística tracta desafiaments com la resolució de conflictes de manera dialogada, l'ús de repertoris lingüístics personals entre diferents llengües o la valoració de la diversitat personal i cultural de la llengua estrangera, ja que suposa l'ús d'estratègies i coneixements per a superar barreres lingüístiques i culturals de manera cooperativa, negociar significats i arribar a un enteniment de manera empàtica i creativa. Per aquesta raó, la mediació

mostra un estret vincle amb totes les competències clau, especialment amb la personal, social i d'aprendre a aprendre, atès que compara, analitza, avalua i sintetitza dades, informació i idees per a adaptar-les i facilitar la comprensió mútua.

En l'etapa de Batxillerat, la mediació se centra en el rol de la llengua com a eina per a resoldre els reptes que sorgeixen del context comunicatiu, de manera que crea espais i condicions propícies per a la comunicació i l'aprenentatge, fomenta la participació dels altres per a construir i entendre significats nous i transmet informació nova de manera apropiada, responsable i constructiva.

Les activitats vinculades amb la mediació de textos orals, escrits i multimodals compleixen funcions importants en el camp acadèmic i professional, ja que aprendre a comunicar-se amb eficàcia i de manera ètica en una llengua estrangera en els àmbits acadèmic i professional resulta de gran importància estratègica per a l'alumnat d'aquesta etapa. Entre aquestes, s'hi inclou el fet d'explicar dades a partir de gràfics o diagrames, parafrasejar, resumir informació de textos orals i escrits, prendre notes, interpretar i traduir textos, així com participar en tasques col·laboratives per a facilitar la interacció i l'enteniment pluricultural en entorns cooperatius d'intercanvi d'informació, adaptats al seu nivell, combinant el seu repertori lingüístic (L2-L2, L2-L1, L1-L2).

Per a fer-ho, es poden emprar tant mitjans convencionals com aplicacions o plataformes virtuals per a traduir, analitzar, interpretar i compartir continguts que, en aquesta etapa, versaran sobre assumptes de rellevància personal per a l'alumnat o d'interés públic. La mediació facilita el desenvolupament del pensament estratègic de l'alumnat, ja que suposa fer una elecció adequada de les destreses i les estratègies més adequades del seu repertori per a aconseguir una comunicació eficaç, però també per a afavorir la participació pròpia i d'altres persones en entorns cooperatius d'intercanvi d'informació.

Al final del primer curs de Batxillerat, l'alumnat és capaç de mediar en situacions quotidianes, de manera que interpreta i trasllada la informació bàsica de manera oral i escrita, i utilitza estratègies com traduir, resumir, adaptar, simplificar o reformular la llengua, perquè es pot secundar en recursos analògics i digitals. Al final del segon curs de Batxillerat, l'alumne és capaç, a més, d'adequar-se a diversos registres o varietats lingüístiques, així com a intencions comunicatives i tipus de textos diferents.

3. Sabers bàsics.

Els sabers bàsics de la matèria de Llengua Estrangera són compartits pel conjunt de les competències específiques, ja que l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització d'aquestes són necessaris per a aconseguir tant el desenvolupament de la competència comunicativa com la consciència plurilingüe i intercultural de l'alumnat.

Per a seleccionar els sabers bàsics s'ha tingut en compte la necessitat d'incorporar continguts que engloben coneixements, destreses i actituds que servisquen de guia al professorat en el disseny de situacions d'aprenentatge en les quals l'alumnat resolga situacions comunicatives quotidianes típiques del seu entorn, siguen de l'àmbit personal, del social, de l'educatiu o del professional.

L'organització dels sabers s'ha dut a terme atenent la necessitat de relacionar el conjunt de les competències específiques de la matèria amb els coneixements i les destreses necessàries per a aplicar-los en diferents situacions comunicatives. La integració dels sabers en les situacions d'ús lingüístic suposa també l'atenció als valors i a les actituds que fomenten la consciència plurilingüe i intercultural de l'alumnat. En canvi, la seua disposició no denota una jerarquia ni suggereix un treball separat dels continguts de cada apartat, sinó al contrari: els diversos sabers bàsics dels diferents blocs s'han de combinar entre si en el disseny de les situacions d'aprenentatge.

Els sabers bàsics de la matèria de Llengua Estrangera es divideixen en tres grans blocs, que s'han de desenvolupar al llarg dels dos cursos del Batxillerat. El primer bloc, Llengua i ús, integra els sabers pròpiament lingüístics de la llengua estrangera (fonètica i fonologia, ortografia, gramàtica, vocabulari, funcions comunicatives i gèneres textuais).

El segon bloc, Estratègies comunicatives, incorpora les destreses i les habilitats necessàries per a actuar en les situacions comunicatives, així com per a reflexionar sobre l'ús dels diversos sabers del seu repertori lingüístic i analitzar el procés d'aprenentatge propi. Dins d'aquest bloc cal destacar el subgrup de sabers relacionats amb el tractament de la informació, com ara el tractament de dades bibliogràfiques, l'anàlisi de fonts documentals, així com la informació continguda en aquestes. En aquesta etapa, els contextos d'ús de la llengua estrangera s'amplien a l'àmbit acadèmic, per la qual cosa aspectes com l'autoria, la propietat intel·lectual i la documentació de les fonts consultades resulten necessaris.

El tercer bloc, Cultura i societat, conjumina els coneixements relatius a aspectes culturals i transversals de les cultures i les societats vehiculades en la llengua estrangera, i la seua valoració com a oportunitat de creixement i de relació amb els altres. També s'atén la diversitat plurilingüe i pluricultural perquè l'alumnat siga capaç de reconèixer, rebutjar i actuar contra estereotips o usos discriminatoris del llenguatge.

3.1. Bloc 1: Llengua i ús

Llengua i ús. Transversal a totes les CE	1r curs	2n curs
Funcions comunicatives		
Funcions comunicatives adequades a l'àmbit i el context comunicatiu: descriure fenòmens i esdeveniments; donar instruccions i consells; narrar esdeveniments passats puntuals i habituals, descriure estats i situacions presents, i expressar successos futurs i de prediccions a curt, mitjà i llarg termini; expressar emocions; expressar l'opinió; expressar argumentacions; reformular, presentar les opinions d'uns altres, resumir.	X	X
Unitats lingüístiques		
Unitats lingüístiques d'ús comú i significats associats a aquestes unitats, com ara l'expressió de l'entitat i les seues propietats, la quantitat i la qualitat, l'espai i les relacions espacials, el temps i les relacions temporals, l'afirmació, la negació, la interrogació i l'exclamació, i relacions lògiques elementals.	X	X
Models contextuais i gèneres discursius		
Models contextuais i gèneres discursius d'ús comú en la comprensió, producció i coproducció de textos orals, escrits i multimodals, breus i senzills, literaris i no literaris: característiques i reconeixement del context (participants i situació), expectatives generades pel context; organització i estructuració segons el gènere, la funció textual i l'estructura.	X	X
Expressions i lèxic		
Lèxic comú i especialitzat d'interés per a l'alumnat relatiu a temps i espai; estats, esdeveniments i esdeveniment; activitats, procediments i processos; relacions personals, socials, acadèmiques i professionals; educació, treball i emprenedoria; llengua i comunicació intercultural; ciència i tecnologia; història i cultura; així	X	X

com estratègies d'enriquiment lèxic (derivació, famílies lèxiques, polisèmia, sinonímia, antonímia).		
Expressions i lèxic específic per a reflexionar i compartir la reflexió sobre la comunicació, la llengua, l'aprenentatge i les eines de comunicació i aprenentatge (metallenguatge).	X	X
Patrons sonors, accentuals i rítmics		
Patrons sonors, accentuals, rítmics i d'entonació, i significats i intencions comunicatives generals associats a aquests patrons. Alfabet fonètic bàsic.	X	X
Convencions ortogràfiques		
Convencions ortogràfiques bàsiques i significats i intencions comunicatives associats als formats, els patrons i els elements gràfics.	X	X
Reflexió sobre la llengua		
Comparació sistemàtica entre llengües a partir d'elements de la llengua estrangera i altres llengües: origen i parentius.	X	X

3.2. Bloc 2: Estratègies comunicatives

Estratègies comunicatives. Transversal a totes les CE	1r curs	2n curs
Estratègies de comprensió i producció		
Estratègies d'ús comú per a la planificació, l'execució, el control i la reparació de la comprensió, la producció i la coproducció de textos orals, escrits i multimodals.	X	X
Estratègies conversacionals		
Convencions i estratègies conversacionals, en format síncron o asíncron, per a iniciar, mantindre i acabar la comunicació, prendre i cedir la paraula, demanar i donar aclariments i explicacions, reformular, comparar i contrastar, resumir i parafrasejar, col·laborar, negociar significats i detectar la ironia.	X	X
Estratègies i tècniques per a respondre eficaçment i amb un alt grau d'autonomia, adequació i correcció a una necessitat comunicativa concreta i superar les limitacions derivades del nivell de competència en la llengua estrangera i en les altres llengües del repertori lingüístic propi.	X	X
Estratègies per a identificar, organitzar, retindre, recuperar i utilitzar creativament unitats lingüístiques (lèxic, morfosintaxi, patrons sonors, etc.) a partir de la comparació de les llengües i varietats que conformen el repertori lingüístic personal.	X	X
Intercanvis culturals i mediació		
Coneixements, destreses i actituds que permeten dur a terme	X	X

activitats de mediació en situacions quotidianes.		
Interés i iniciativa en la realització d'intercanvis comunicatius a través de diversos mitjans amb parlants o estudiants de la llengua estrangera, així com per conèixer informacions culturals dels països on es parla la llengua estrangera.	X	X
Aplicació de les estratègies que permeten resoldre conflictes interculturals en contextos personals, socials, educatius i professionals.	X	X
Estratègies d'autoavaluació i coavaluació		
Autoconfiança, iniciativa i assertivitat. Estratègies d'autoreparació i autoavaluació com a manera de progressar en l'aprenentatge autònom de la llengua estrangera.	X	X
Estratègies i eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives per a l'autoavaluació, la coavaluació i l'autoreparació.	X	X
Tractament de la informació		
Recursos per a l'aprenentatge i estratègies de cerca, selecció d'informació i curació de continguts: diccionaris, llibres de consulta, biblioteques, mediateques, etiquetes en la xarxa, recursos digitals i informàtics, etc.	X	X
Respecte a la propietat intel·lectual i drets d'autor sobre les fonts consultades i els continguts utilitzats: eines per al tractament de dades bibliogràfiques i recursos per a evitar el plagiat.	X	X
Eines analògiques i digitals d'ús comú per a la comprensió, la producció i la coproducció oral, escrita i multimodal, i plataformes virtuals d'interacció, col·laboració i cooperació educativa (aules virtuals, videoconferències, eines digitals col·laboratives...) per a l'aprenentatge, la comunicació i el desenvolupament de projectes amb parlants o estudiants de la llengua estrangera.	X	X
Anàlisi de fonts documentals, valoració de la informació continguda en aquestes i normes que regeixen la propietat intel·lectual.	X	X

3.3. Bloc 3: Cultura i societat

Cultura i societat. Transversal a totes les CE	1r curs	2n curs
Aspectes socioculturals i sociolingüístics		
Aspectes socioculturals i sociolingüístics relatius a convencions socials, normes de cortesia i registres; institucions, costums i rituals; valors, normes, creences i actituds; estereotips i tabús; llenguatge no verbal; història, cultura i comunitats; relacions interpersonals i processos de globalització en països on es parla la llengua estrangera.	X	X
Valoració crítica de les diferències en la comunicació no verbal entre les diferents llengües i cultures.	X	X

Adaptació del repertori comunicatiu propi al context social i cultural en el qual es desenvolupa la comunicació.	X	X
Diversitat lingüística i intercultural		
Anàlisi de les diferències i la diversitat plurilingüe i intercultural.	X	X
Respecte i valoració crítica de les diferències i de la diversitat plurilingüe i intercultural.	X	X
Diferències entre llengua i societat, varietats lingüístiques (anglès britànic i americà), registres diferents (estàndard, informal,, col·loquial).	X	X
Estereotips d'altres cultures en què es parla la llengua estrangera en contrast amb els propis.	X	X
Estratègies per a entendre i apreciar la diversitat lingüística, cultural i artística, atenent valors ecosocials i democràtics.	X	X
Estratègies de detecció, rebutj i actuació davant d'usos discriminatoris del llenguatge verbal i no verbal.	X	X
Llengua estrangera com a mitjà de comunicació		
La llengua estrangera com a mitjà de comunicació i entesa entre pobles, facilitadora de l'accés a altres cultures i altres llengües i com a eina de participació social i d'enriquiment personal.	X	X
Patrons culturals propis de la llengua estrangera.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge.

El disseny de contextos d'aprenentatge depén del tercer nivell de concreció curricular, ja que els centres, mitjançant el seu projecte educatiu i els responsables de les àrees i els departaments didàctics, són els que han de planificar les situacions d'ensenyament i aprenentatge. No obstant això, en aquest apartat es presenten alguns principis i criteris que poden ajudar a dissenyar-los.

Aquestes situacions han de tindre en compte els usos lingüístics en els diversos entorns físics i virtuals, ja que la llengua estrangera no només s'adquireix dins de l'aula, sinó que les experiències diferents fora d'aquesta complementen el procés d'aprenentatge; per exemple, la participació en intercanvis, la preparació de certificacions oficials, l'accés a contingut en llengua original en plataformes digitals, entre altres. Per tant, és convenient considerar les diverses esferes de la vida en les quals es projecten les competències clau amb les experiències pròpies de l'alumnat, com l'ús responsable dels entorns digitals, les relacions personals i socials, els hàbits de consum, l'esport i la vida saludable o la valoració de la diversitat personal i cultural.

Així mateix, la concreció curricular de les llengües ha d'anar necessàriament lligada al projecte lingüístic del centre, que marcarà, d'una banda, les situacions d'aprenentatge que requereixen la integració de diverses llengües del currículum; d'altra banda, indicarà en quina llengua s'imparteixen determinades àrees o matèries per a la planificació de situacions d'aprenentatge interdisciplinàries, que permeten la coordinació d'àrees i matèries lingüístiques amb determinades àrees no lingüístiques.

De manera general, les situacions d'aprenentatge en l'àrea de llengües estrangeres haurien de fomentar l'ús d'aquestes en contextos tan reals com siga possible. A més, els usos lingüístics en aquestes situacions han d'anar acompanyats d'una reflexió sobre les estructures comunicatives implicades, i també sobre les estratègies utilitzades i les actituds associades a aquestes situacions. Tot això per a promoure, no només la competència comunicativa i la consciència plurilingüe i intercultural, sinó també l'autonomia de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge propi.

Per al disseny de les situacions en Llengua Estrangera s'ha d'adoptar un enfocament comunicatiu per mitjà de metodologies diverses que permeten a l'alumnat assolir un cert grau d'autonomia en l'ús de la llengua estrangera com a mitjà de comunicació. En aquest sentit, l'enfocament orientat a l'acció recomanat pel Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües insisteix en la necessitat de dissenyar tasques que reproduïsquen situacions autèntiques de la vida real, que tinguen alguna utilitat, que incloguen el component social i en les quals la interacció tinga un paper destacat. Per a fer-ho, l'alumne ha de ser conscient de la finalitat i la naturalesa de la tasca, el que comporta completar-la segons tasques lingüístiques i no lingüístiques, així com les seues fortaleses i debilitats, és a dir, el seu nivell actual de coneixements, les seues mancances i quins procediments necessita per a poder dur a terme la tasca amb èxit.

Per tot això, les situacions d'aprenentatge en la matèria de Llengua Estrangera haurien de presentar les característiques i els elements següents:

- a) L'aprenentatge s'ha de basar en l'acció, tenint en compte, en el disseny de tasques comunicatives, les situacions d'intercanvi comunicatiu que es donen en la vida real. En aquestes situacions d'aprenentatge el rol del docent hauria de ser el de facilitador i el de l'alumne el d'agent social actiu.
- b) Les tasques comunicatives s'han de basar en situacions i contextos reals de l'entorn personal, social, acadèmic i professional que suposen un repte i que integren les diverses competències específiques, de manera que es promoga l'oralitat en un entorn d'aprenentatge significatiu. Per exemple, escoltar un missatge oral o llegir un text escrit pot ser l'inici d'una seqüència didàctica que pose en marxa altres destreses com interaccionar o mediar. Per tant, han d'incorporar diverses fases que incloguen recepció, interacció, mediació i (co)producció, juntament amb una fase de reflexió final.
- c) Plantejar situacions relacionades amb l'actualitat sobre assumptes de caràcter personal i públic, mitjançant l'ús de la personalització, perquè resulten significatives i pròximes a les vivències i els coneixements previs de l'alumnat. Convé dissenyar situacions relacionades amb les seues experiències personals i l'entorn social i acadèmic, així com connectar-les amb l'esfera professional.
- d) Suposar un desafiament o repte, si prenem com a referència els desafiaments del segle XXI, ja que impliquen un grau d'exigència davant del qual cal plantejar vies de solució.
- e) Incorporar diversos nivells de dificultat (inclusió) mitjançant la programació multinivell, així com incorporar varietat en la seua naturalesa. A més, han d'implicar la cooperació i el treball en equip de l'alumnat a través de la interacció i la mediació de conceptes i/o la comunicació i la negociació de significats. D'aquesta manera, es promou una educació inclusiva, en la qual s'han d'adaptar les situacions d'aprenentatge a la diversitat de l'alumnat i proporcionar múltiples mitjans de representació i expressió de la informació i els materials utilitzats. A més, per a garantir la inclusió, en el moment de planificar les situacions d'aprenentatge s'haurien d'incorporar els principis del disseny universal d'aprenentatge. Per tant, cal preveure que no hi haja barreres que impedisquen

l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional del nostre alumnat amb la finalitat d'assegurar la seua participació i aprenentatge.

- f) Tindre un enfocament interdisciplinari, així com plurilingüe i intercultural, per a fomentar la reflexió entre llengües i varietats lingüístiques, la diversitat cultural i la comprensió mútua, així com la utilització d'estratègies d'ampliació i enriquiment del repertori lingüístic individual.
- g) Utilitzar el llenguatge de manera creativa, mitjançant jocs de paraules, l'ús de la ironia i els diversos registres (col·loquial, informal, estàndard, formal i especialitzat) adaptats al grau de maduresa de l'etapa.
- h) Utilitzar formats i eines analògiques i digitals (tant en l'àmbit personal com en el social, professional i acadèmic), així com buscar i contrastar informació i analitzar fonts documentals de manera crítica.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Multilingüisme i interculturalitat

Usar, analitzar i comparar un ampli nombre d'elements dels seus repertoris lingüístics, reflexionant de manera crítica sobre el seu funcionament, explicitar i compartir estratègies i coneixements propis i valorar críticament la diversitat lingüística i cultural a partir de la llengua estrangera.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Contrastar les similituds i les diferències entre diferents llengües i varietats lingüístiques de la llengua estrangera, sobre aspectes generals del seu funcionament, de manera crítica.	1. Contrastar i valorar de manera crítica les similituds i les diferències entre diferents llengües i varietats lingüístiques de la llengua estrangera, de manera crítica, sobre aspectes generals i específics del seu funcionament.
2. Reconéixer i utilitzar, amb iniciativa i creativitat, els coneixements i les estratègies que constitueixen el seu repertori lingüístic, amb suport o sense d'altres interlocutors i amb l'ús de suports analògics i digitals.	2. Utilitzar i valorar, amb iniciativa, creativitat i de manera crítica, els coneixements i les estratègies que constitueixen el seu repertori lingüístic, sense el suport d'altres interlocutors, utilitzant suports analògics i digitals.
3. Analitzar els progressos i les dificultats d'aprenentatge de la llengua estrangera, seleccionar les estratègies més adequades i eficaces per a superar aquestes dificultats i consolidar-les, i fer activitats de planificació del propi aprenentatge, autoavaluació i coavaluació.	3. Valorar de manera crítica els progressos i les dificultats d'aprenentatge de la llengua estrangera i aplicar les estratègies més adequades i eficaces per a superar aquestes dificultats i consolidar-les, fer activitats de planificació del propi aprenentatge, autoavaluació i coavaluació, i explicitar i compartir aquests processos.
4. Analitzar de manera crítica la diversitat lingüística, cultural i artística pròpia de països on es parla la llengua estrangera, i solucionar malentesos d'origen sociocultural que dificulten la comunicació.	4. Valorar de manera crítica la diversitat lingüística, cultural i artística pròpia de països on es parla la llengua estrangera, i solucionar malentesos d'origen sociocultural que dificulten la comunicació.
5. Actuar de manera respectuosa i empàtica en situacions interculturals, i avaluar i	5. Actuar de manera respectuosa i empàtica en situacions interculturals, i avaluar i rebutjar

rebutjar qualsevol tipus de discriminació, prejudici i estereotip.	qualsevol tipus de discriminació, prejudici i estereotip.

5.2. Competència específica 2. Comprensió oral

Identificar, extraure i interpretar les idees principals i les línies argumentals de textos orals sobre temes de rellevància personal o d'interés públic, expressats en llengua estàndard, buscar fonts fiables i utilitzar estratègies d'inferència, comprovació de significats i escolta activa.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Interpretar, amb autonomia i iniciativa, textos informatius, expositius, descriptius, narratius, argumentatius i literaris orals, sobre temes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, així com textos literaris adequats al seu nivell.	1. Interpretar i valorar de manera crítica textos informatius, expositius, descriptius, narratius, argumentatius i literaris orals, sobre temes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, així com textos literaris adequats al seu nivell.
2. Extraure la informació rellevant i les línies argumentals més destacades, així com valorar de manera crítica el contingut i la intenció dels textos orals en llengua estàndard.	2. Extraure la informació rellevant i les línies argumentals més destacades, així com valorar de manera crítica el contingut, la intenció, els trets discursius i certs matisos, com la ironia o l'ús estètic de la llengua, dels textos orals en llengua estàndard.
3. Seleccionar informació oral, tant en eines analògiques com digitals en la cerca avançada d'informació, valorant de manera crítica la informació continguda en les fonts.	3. Seleccionar informació oral, tant en eines analògiques com digitals, en la cerca avançada d'informació, analitzar les fonts documentals i valorar de manera crítica la informació que contenen.

5.3. Competència específica 3. Comprensió escrita

Identificar, extraure i interpretar les idees principals i les línies argumentals bàsiques de textos escrits o multimodals sobre temes de rellevància personal per a l'alumnat o d'interés públic expressats en llengua estàndard, buscar fonts fiables i utilitzar estratègies d'inferència i comprovació de significats.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Interpretar, amb autonomia i iniciativa, textos escrits i multimodals informatius, expositius, descriptius, narratius, argumentatius i literaris, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic.	1. Interpretar, amb autonomia i iniciativa, textos escrits i multimodals informatius, expositius, descriptius, narratius, argumentatius i literaris, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic.
2. Valorar de manera crítica el contingut, la intenció i els trets discursius de textos escrits i multimodals, especialment els textos acadèmics, de mitjans de comunicació i de ficció.	2. Valorar de manera crítica el contingut, la intenció, els trets discursius i matisos com la ironia o l'ús estètic de la llengua, de textos escrits i multimodals, especialment els textos acadèmics, de mitjans de comunicació i de ficció.

3. Localitzar, seleccionar i contrastar la informació en mitjans analògics i digitals, amb iniciativa, de diversos textos escrits i multimodals sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, valorant de manera crítica la informació continguda en les fonts documentals.	3. Localitzar, seleccionar, contrastar i valorar de manera crítica la informació en mitjans analògics i digitals, amb iniciativa, de diversos textos escrits i multimodals sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, analitzant les fonts documentals i valorant de manera crítica la informació que contenen.

5.4. Competència específica 4. Expressió oral

Produir textos orals, de manera fluida, autònoma i creativa, aplicant estratègies de planificació, producció i compensació per a expressar conceptes, idees, descripcions, opinions i arguments de manera creativa, adequada i coherent.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Expressar oralment, amb fluïdesa i correcció, textos clars, coherents, ben organitzats, adequats a la situació comunicativa i en diferents registres, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, amb la finalitat d'informar, exposar, descriure, narrar i argumentar.	1. Expressar oralment, amb fluïdesa, facilitat i naturalitat, evitant errors importants, textos clars, coherents, ben organitzats, adequats a la situació comunicativa i en registres diferents, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, amb la finalitat d'informar, exposar, descriure, narrar i argumentar.
2. Utilitzar estratègies de cerca d'informació, planificació, producció, compensació i revisió, amb iniciativa i creativitat, i recursos verbals i no verbals per a expressar les idees de manera eficaç.	2. Utilitzar estratègies de cerca d'informació, planificació, producció, compensació i revisió, amb iniciativa i creativitat, i recursos verbals i no verbals per a expressar les idees de manera eficaç i per a avaluar les seues pròpies produccions o les dels altres interlocutors.
3. Utilitzar, amb iniciativa i creativitat, recursos diversos en eines analògiques i digitals per a la cerca avançada d'informació, i valorar de manera crítica la informació continguda en les fonts documentals.	3. Utilitzar, amb iniciativa i creativitat, recursos diversos en eines analògiques i digitals per a la cerca avançada d'informació, analitzar les fonts documentals i valorar de manera crítica la informació que contenen.

5.5. Competència específica 5. Expressió escrita

Produir textos escrits i multimodals autèntics, clars, ben organitzats i detallats, per a informar, descriure, argumentar i expressar idees de manera creativa, adequada i coherent.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Produir textos escrits i multimodals, coherents, cohesionats i correctes, ben organitzats, adequats a la situació comunicativa i en diferents registres, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, amb la finalitat d'informar, narrar, descriure, opinar i	1. Produir textos escrits i multimodals, coherents, cohesionats i correctes, ben organitzats, adequats a la situació comunicativa i en registres diferents, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic, amb la finalitat

argumentar, encara que continguén algun error que no impedisca la comprensió general del text	d'informar, narrar, descriure, opinar i argumentar.
2. Utilitzar estratègies de cerca d'informació, planificació, textualització, síntesi i revisió, amb iniciativa i creativitat, per a expressar les idees contingudes en els textos de manera eficaç.	2. Utilitzar estratègies de cerca d'informació, planificació, textualització, síntesi i revisió, amb iniciativa i creativitat, per a expressar les idees contingudes en els textos de manera eficaç i per a avaluar les seues pròpies produccions o les dels altres interlocutors.
3. Utilitzar, amb iniciativa i creativitat, recursos diversos en eines analògiques i digitals per a la cerca avançada d'informació, i valorar de manera crítica la informació continguda en les fonts documentals.	3. Utilitzar, amb iniciativa i creativitat, recursos diversos en eines analògiques i digitals per a la cerca avançada d'informació, analitzant les fonts documentals i valorant de manera crítica la informació que contenen.

5.6. Competència específica 6. Interacció oral i escrita

Interactuar de manera oral, escrita i multimodal, de manera síncrona i asíncrona, amb autonomia i iniciativa, per a respondre a necessitats comunicatives sobre assumptes de rellevància personal o d'interés públic coneguts per l'alumnat, mitjançant estratègies que permeten desenvolupar el seu repertori lingüístic.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Interactuar amb iniciativa en converses amb suficient fluïdesa, precisió i espontaneïtat, usant estratègies de cooperació i emprant recursos analògics i digitals, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic.	1. Interactuar amb iniciativa i creativitat en converses amb suficient fluïdesa, precisió i espontaneïtat, usant estratègies de cooperació i emprant recursos analògics i digitals, sobre assumptes de l'àmbit personal, social, professional i acadèmic.
2. Utilitzar estratègies de cooperació, cessió i presa de torns de paraula, així com estratègies per a sol·licitar i formular aclariments i explicacions, col·laborar, debatre i resoldre problemes, i utilitzar la cortesia lingüística, l'etiqueta digital i el llenguatge no verbal amb la finalitat d'arribar a un objectiu comú.	2. Utilitzar estratègies complexes de cooperació, cessió i presa de torns de paraula, així com estratègies per a sol·licitar i formular aclariments i explicacions, col·laborar, debatre i resoldre problemes, i utilitzar la cortesia lingüística, l'etiqueta digital i el llenguatge no verbal, amb la finalitat d'arribar a un objectiu comú.
3. Mostrar interès, respecte i empatia cap als interlocutors en contextos pluriculturals, quotidians, formals i informals, de manera autònoma.	3. Mostrar interès, respecte i empatia cap als interlocutors en contextos pluriculturals, quotidians, formals i informals, de manera autònoma i raonada.

5.7. Competència específica 7. Mediació oral i escrita

Mediar entre interlocutors, en llengües o varietats lingüístiques diferents, o entre les modalitats o registres d'una mateixa llengua, usant estratègies i coneixements eficaços orientats a explicar conceptes i opinions o a simplificar missatges, així com a transmetre informació de manera eficaç, clara i responsable i crear una atmosfera positiva que facilite la comunicació.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1. Mediar en situacions quotidianes de l'àmbit personal, social, professional o acadèmic, i transmetre la informació essencial.	1. Mediar en situacions quotidianes de l'àmbit personal, social, professional o acadèmic, transmetre la informació essencial i donar l'opinió i els suggeriments sobre possibles solucions o vies d'actuació.
2. Interpretar, parafrasejar, resumir o traduir textos, conceptes i comunicacions breus combinant el seu repertori lingüístic (L2-L2, L1-L2, L2-L1) amb iniciativa i creativitat.	2. Interpretar, parafrasejar, resumir o traduir textos, conceptes i comunicacions combinant el seu repertori lingüístic (L2-L2, L1-L2, L2-L1) i adequant-se a les varietats o els registres de la llengua amb iniciativa i creativitat.
3. Transmetre oralment la idea general i els punts principals de fragments breus d'informació relativa a temes d'interés general, personal o d'actualitat com ara avisos, prospectes, fullets, correspondència o notícies, sempre que tinguen una estructura clara i utilitzen una varietat estàndard.	3. Transmetre oralment la idea general, els punts principals i les dades rellevants de fragments breus d'informació relativa a temes d'interés general, personal o d'actualitat com ara avisos, prospectes, fullets, correspondència o notícies, sempre que tinguen una estructura clara i utilitzen una varietat estàndard.
4. Transmetre per escrit la idea general i els punts principals de fragments breus d'informació relatius a temes d'interés general, personal o d'actualitat com ara instruccions, notícies o correspondència personal, sempre que aquests tinguen una estructura clara i utilitzen una varietat estàndard.	4. Transmetre per escrit la idea general, els punts principals i les dades rellevants de fragments breus d'informació relatius a temes d'interés general, personal o d'actualitat com ara instruccions, notícies o correspondència personal, sempre que aquests tinguen una estructura clara i utilitzen una varietat estàndard.
5. Seleccionar i utilitzar estratègies de simplificació, adaptació i reformulació de la llengua, que faciliten la comprensió i l'expressió oral i escrita de la informació en diverses llengües (L2-L2, L1-L2, L2-L1), i emprar recursos i suports analògics o digitals, en funció de les necessitats de cada moment.	5. Utilitzar estratègies de simplificació, adaptació i reformulació de la llengua, que faciliten la comprensió i l'expressió oral i escrita de la informació en diverses llengües (L2-L2, L1-L2, L2-L1), adequades a les intencions comunicatives, les característiques contextuais i els tipus de textos, i emprar recursos i suports analògics o digitals en funció de les necessitats de cada moment.

LLENGUATGE I PRÀCTICA MUSICAL

1. Presentació de la matèria.

La matèria de Llenguatge i Pràctica Musical es desenvolupa en el primer curs de Batxillerat i constitueix un aprofundiment en la formació musical rebuda per l'alumnat durant l'etapa anterior, en què el llenguatge musical es converteix en l'element vertebrador de la matèria com a instrument de comunicació per a expressar idees, pensaments i emocions de manera responsable i amb esperit crític. La comprensió dels elements estructurals i tècnics de la música afavoreix l'ampliació, desenvolupament i aplicació d'un llenguatge propi, de manera que contribueix a crear discursos musicals que analitzen i valoren la diversitat com a font d'enriquiment personal i cultural. En aquest sentit, l'anàlisi del patrimoni cultural i musical i el seu context social ajuda a valorar de manera respectuosa la diversitat cultural i social, els seus antecedents històrics, la seua evolució i la seua realitat actual, de manera que dota de significat les propostes musicals interpretades per l'alumnat i supera les diferents valoracions que reben els discursos musicals en la gran diversitat de contextos culturals.

La interpretació de propostes musicals vocals, instrumentals i corporals genera processos individuals i col·lectius que permeten adquirir les tècniques i habilitats pròpies del llenguatge musical, així com desenvolupar, amb això, sensibilitats i criteris artístics que són fonts d'enriquiment cultural i social. En l'actualitat, la identificació i comprensió dels codis del llenguatge musical i la terminologia associada requereixen el desenvolupament d'hàbits de lectura i disciplina per a la codificació i descodificació de diferents representacions gràfiques del so, tant en produccions pròpies com en alienes. Això amplia les possibilitats d'accés, de manera responsable i solvent, a recursos i materials diversos a través de mitjans digitals, de manera que fomenta la creativitat, la participació, el treball en equip i la iniciativa personal i col·lectiva.

Aquesta matèria es desenvolupa a partir de cinc competències específiques vinculades a les competències clau. La competència en consciència i expressió cultural (CCEC) és específica de la matèria, i busca desenvolupar l'adquisició de la sensibilitat musical necessària per a acostar-se a propostes musicals i reconèixer-ne els elements estructurals i tècnics. De la mateixa manera, la lectura, interpretació, improvisació i creació de propostes musicals afavoreixen coneixements, habilitats i actituds que desenvolupen un criteri musical propi i un paper actiu en la societat actual.

La competència en comunicació lingüística (CCL) es desenvolupa mobilitzant un conjunt de coneixements, destreses i actituds per a interpretar i valorar críticament la informació per mitjà de missatges gràfics, audiovisuals i multimodals, de manera que afavoreix la interacció entre els llenguatges verbals i musicals, la comunicació eficaç amb altres persones i la reflexió sobre gèneres discursius específics que eviten riscos de manipulació i desinformació.

En relació a la competència plurilingüe (CP), l'anàlisi de propostes musicals vocals de diversos estils, períodes i idiomes desenvolupa estratègies que permeten fer transferències entre llengües per a entendre el missatge i l'estructuració del text en relació amb la música, així com respectar la diversitat lingüística i sociocultural.

La competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM) es desenvolupa en aplicar la perspectiva i el raonament matemàtic en l'anàlisi i interpretació dels elements estructurals de la música. D'altra banda, el disseny, planificació i desenvolupament de projectes artístics interdisciplinaris afavoreix l'observació i l'experimentació basada en el mètode científic, el pensament computacional, la tecnologia i els mètodes d'enginyeria, per a interpretar i transformar el món natural, el context social i l'entorn real.

L'ús segur, saludable, sostenible, crític i responsable dels mitjans digitals per a la creació de representacions gràfiques del so, l'enregistrament i edició de so i imatges, i l'anàlisi i interpretació de propostes musicals, inclouen el desenvolupament de la ciutadania digital, la privacitat, la propietat intel·lectual i la resolució de problemes per mitjà de la competència digital (CD).

L'anàlisi i interpretació de propostes musicals de manera individual afavoreix el desenvolupament de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), ja que promou l'autoconeixement, el

creixement personal, els processos metacognitius i la gestió del temps i de la informació de manera eficaç. A més, la cooperació amb altres persones ajuda a afrontar la complexitat i a adaptar-se als canvis, de manera que contribueix al benestar físic i emocional en un context integrador de diàleg i suport mutu.

El disseny i implementació de projectes artístics i interdisciplinaris contribueix al desenvolupament de la competència ciutadana (CC), en què l'alumnat exerceix una ciutadania responsable i participa plenament en la vida social i cívica del seu entorn local i global, ja que analitza les relacions entre la música, la cultura i els contextos socials i desenvolupa estils de vida més sostenibles i democràtics.

La competència emprenedora (CE), mitjançant la creació i experimentació de propostes musicals utilitzant la imaginació, la creativitat, el pensament estratègic i la reflexió ètica, crítica i constructiva, desperta disposicions personals i col·lectives per a aprendre, arriscar i afrontar la complexitat i la incertesa. A més, és fonamental col·laborar de manera àgil, motivadora, empàtica i comunicativa amb altres persones per a planificar i desenvolupar projectes de valor social i cultural.

De la mateixa manera, i en relació amb les competències, el llenguatge musical també contribueix a la consecució dels objectius del Batxillerat, sobretot en relació al desenvolupament de la sensibilitat artística i literària, així com al criteri estètic com a font de formació i enriquiment cultural. També es relaciona directament amb altres objectius, com el desenvolupament de l'esperit crític; enfortir hàbits de lectura, estudi i disciplina com a mitjà de creixement personal; utilitzar amb solvència i responsabilitat les tecnologies de la informació i la comunicació, o afermar l'esperit emprenedor i actituds com la creativitat, la flexibilitat, la iniciativa personal, el treball en equip, la confiança en un mateix i el sentit crític.

L'enfocament didàctic general de la matèria està vinculat als principis pedagògics que es desprenen de la LOMLOE, i afavoreix diferents aspectes que emanen d'aquesta, com l'aprenentatge dels continguts de manera pràctica i projectual, el treball en equip, l'aplicació de mètodes d'investigació apropiats, la igualtat i la perspectiva de gènere. Els principis pedagògics de la nova llei busquen oferir una educació de qualitat que promoga l'excel·lència i l'equitat en tots els nivells del sistema educatiu. El Llenguatge i la Pràctica Musical ha de contribuir a l'adquisició i desenvolupament de tècniques, habilitats i destreses per a percebre, analitzar, interpretar i crear propostes musicals pròpies i alienes des del respecte a un mateix, a la salut, als hàbits personals i als socials, i ha de fomentar la creativitat per a expressar i comprendre la gran diversitat de llenguatges artístics i musicals, des d'una perspectiva coeducativa, inclusiva i seguint les directrius del Disseny Universal d'Aprenentatge (DUA).

La matèria de Llenguatge i Pràctica Musical està directament relacionada amb unes altres del Batxillerat d'Arts. Anàlisi Musical se centra en l'aspecte perceptiu per mitjà de la comprensió dels elements que donen sentit a una obra musical, fet que la complementa amb l'aspecte interpretatiu de la matèria de Llenguatge i Pràctica Musical. La relació amb la matèria d'Història de la Música es refereix a l'estudi dels estils i gèneres musicals. De la mateixa manera, la matèria de Cor i Tècnica Vocal s'hi relaciona per la importància del coneixement anatòmic i fisiològic de la veu i de la tècnica d'interpretació vocal. I, finalment, aquesta matèria es relaciona amb les arts escèniques per la interpretació de propostes musicals en espais artístics.

En aquest document es fa llista i es detallen els diferents components que conformen el currículum de la matèria de Llenguatge i Pràctica Musical: competències específiques, sabers bàsics, situacions d'aprenentatge i criteris d'avaluació.

Les competències específiques de la matèria propicien el desenvolupament de les capacitats musicals i personals de l'alumnat mitjançant el coneixement i aplicació del llenguatge musical com a eina indispensable per a entendre la música i afavorir-ne la interpretació.

Els sabers bàsics són el conjunt de continguts que l'alumnat ha d'adquirir per al conjunt de competències de la matèria, i parteixen dels aprenentatges generats en les etapes anteriors, de manera que donen continuïtat i coherència a la proposta. Aquests sabers imprescindibles se centren en procediments d'anàlisi i interpretació a partir de representacions gràfiques i audiovisuals que potencien actituds actives en l'alumnat i que ajuden a assimilar els coneixements de manera vivencial mitjançant la implementació de projectes artístics.

En les situacions d'aprenentatge es presenta un conjunt de principis per a dissenyar situacions que afavoreixen l'aplicació i desenvolupament dels coneixements de la matèria, a partir de la participació activa de l'alumnat tant en activitats d'aula com en situacions reals.

Finalment, els criteris d'avaluació permeten conèixer el grau d'aprenentatge reeixit i el nivell d'acompliment dels sabers bàsics per part de l'alumnat. Cada una de les competències específiques dona lloc a diferents criteris d'avaluació que necessiten els diferents elements de la competència.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Analitzar de manera autònoma els elements estructurals i tècnics de la música per mitjà de la percepció i la interpretació; valorar la riquesa i la diversitat del patrimoni musical, i desenvolupar el sentit crític i la identitat personal i cultural.

2.1.1. Descripció de la competència

El coneixement dels elements estructurals i tècnics que componen el discurs musical, i la funció que exerceixen dins d'aquest, afavoreix la creació d'esquemes de raonament i comprensió que ajudaran l'alumnat a descobrir, valorar i respectar la diversitat musical que hi ha en el seu entorn local i global. En aquest sentit, els recursos musicals i l'amplitud de camps d'anàlisi que ens ofereixen les manifestacions artístiques dels diferents conjunts de societats i cultures al voltant del món, afavoreixen el reconeixement de semblances i diferències que hi ha entre aquestes, i ajuden a desenvolupar el sentit crític de l'alumnat.

D'aquesta manera, l'anàlisi de la relació entre els elements musicals i tècnics d'una proposta musical i la seua organització ajuden a reconèixer estructures formals que ajuden a comprendre les particularitats de cada estil i del seu context de creació. Això promou el sentit crític i la identitat personal i cultural per a comprendre la gran diversitat i riquesa de propostes musicals que conformen el patrimoni musical de cada context social. En aquest sentit, l'anàlisi dels elements musicals (ritme, melodia, harmonia, timbre, elements texturals, relació amb un text escrit, etc.) permet reconèixer-ne les diferents funcions i característiques dins d'una proposta musical.

Així mateix, percebre i interpretar expressions musicals pròximes a la realitat social de l'alumnat implica potenciar el coneixement de fórmules estructurals bàsiques (melòdiques, rítmiques, harmòniques, etc.) que permeten la comprensió del discurs musical i els diferents elements estructurals i tècnics que hi intervenen. Per mitjà de la música i les seues diferents manifestacions artístiques, es desenvolupen actituds positives cap a persones de diferents cultures, i faciliten la interacció amb el món extern per la capacitat comunicativa que tenen, de manera que afavoreixen la integració social i l'adquisició de nous valors.

L'evolució de l'art i la cultura demana que l'alumnat pugui afrontar reptes futurs per a accedir a diferents fonts i fer visible la gran diversitat de patrimoni artístic, i proporciona estratègies que faciliten la convergència entre diversitat, globalització i multiculturalitat. Aquest patrimoni artístic permet relacionar propostes musicals de cultures i estils occidentals i no occidentals diversos de la música tradicional i del present, i posa l'èmfasi en el patrimoni musical de la Comunitat Valenciana, que integra una rica varietat d'elements estructurals rítmics, melòdics, harmònics o tímbrics.

2.2. Competència específica 2

Distingir les diferents representacions gràfiques del so per mitjà de la sensibilitat auditiva i la capacitat perceptiva, i identificar característiques, funcions, elements i valors de qualsevol proposta musical.

2.2.1. Descripció de la competència

El reconeixement auditiu dels diferents paràmetres del so afavoreix la capacitat d'apreciació, de comprensió i de reflexió del discurs musical, de manera que n'afavoreix la posterior representació gràfica i visual de manera creativa i dinàmica. En aquest sentit, mitjançant activitats i exercicis pràctics de percepció i apreciació auditiva, es desenvolupen destreses i habilitats per a identificar i assimilar les característiques, els elements, les funcions i els valors associats a les diferents propostes musicals i expressives.

La combinació del ritme, la melodia, l'harmonia o la textura generen qualitats compositives, intencionalitats discursives, finalitats estètiques i possibilitats expressives que l'alumnat ha de discriminar, percebre, comprendre i interioritzar per a facilitar-ne la representació gràfica posterior, fet que genera processos i contextos de creació sonora i experimentació.

A més, l'anàlisi i interpretació integral, de manera individual o col·lectiva, de representacions gràfiques convencionals i no convencionals ajuden a generar processos de percepció activa i reflexiva d'entorns sonors pròxims a l'alumnat.

Aquesta percepció activa des del punt de vista auditiu i per mitjà de representacions gràfiques és un procés fonamental per a adquirir els coneixements sobre notació i terminologia musical. En aquest sentit, la codificació i descodificació de qualsevol discurs musical ajuda a assimilar els elements i a descobrir les característiques, les funcions i els valors associats d'una proposta musical.

2.3. Competència específica 3

Identificar i crear diferents patrons, fórmules i seqüències musicals dins de la diversitat de gèneres i estils musicals actuals, i analitzar-ne les formes bàsiques d'expressió de sentiments i idees.

2.3.1. Descripció de la competència

Les possibilitats musicals al nostre abast presenten estructures multidimensionals que ens proporcionen una gran varietat d'opcions formals i estilístiques que amplien els nostres límits interpretatius i creatius. El coneixement d'aquesta enorme varietat de propostes musicals al nostre abast proporciona propostes musicals significatives del seu temps i context social per a conformar una identitat cultural que agrupa estils i gèneres diversos.

En el segle XXI, vivim amb una excepcional agitació, varietat i oportunitat musical, en què les fórmules i seqüències musicals faculden l'alumnat per a ampliar els diferents usos dels llenguatges musicals i dels codis de representació per a generar nous sentiments i idees artístiques. D'aquesta manera, la música es converteix en un mitjà d'expressió i comunicació en què coexisteixen una multiplicitat d'estils dinàmics que suposen un marc d'aprenentatge de gran potencial.

En aquest sentit, l'assimilació i implementació, individual o col·lectiva, de patrons, fórmules i seqüències musicals en experiències pràctiques ajuda a identificar l'expressió de sentiments i idees i desenvolupa l'autoconfiança, la metacognició, la presa de decisions i la capacitat de col·laboració.

A més, les relacions que s'estableixen entre la música i altres disciplines humanístiques, científiques i socials estableixen vincles per a crear noves formes d'organització estructural de la música que generen patrons, fórmules i seqüències que enriqueixen l'expressió de sentiments.

2.4. Competència específica 4

Interpretar de manera autònoma propostes musicals per mitjà de la veu, els instruments, el cos i els mitjans digitals i tecnològics, utilitzant la improvisació i la creativitat i integrant diversos elements sonors.

2.4.1. Descripció de la competència

La interpretació musical per mitjà de la veu, el cos, els instruments o qualsevol mitjà digital es converteix en una oportunitat per al creixement individual i el desenvolupament cognitiu, emocional i social de cada persona. A més, la interpretació de propostes musicals actuals contribueix a la comprensió i la potenciació de manifestacions expressives, i fomenta l'autonomia i la creativitat de l'alumnat.

A partir dels coneixements tècnics i artístics adquirits en l'aprenentatge del llenguatge musical, així com la disponibilitat de gran varietat de materials, recursos i mitjans digitals i tecnològics, s'afavoreix la integració d'elements sonors durant els processos d'interpretació i improvisació musical, i es genera el reconeixement intrínsec del seu valor expressiu i comunicatiu. En les creacions musicals i artístiques es poden utilitzar eines tecnològiques com la intel·ligència artificial per a aplicar estils, filtres i altres efectes audiovisuals que hi ha.

La interpretació musical implica crear propostes musicals per mitjà d'elements com el llenguatge musical o altres llenguatges i mitjans no convencionals, de manera que facilita l'expressió i comunicació. Per

la seua banda, la improvisació requereix processos d'acompanyament guiat que afavorisquen l'experimentació cada vegada més lliure.

Per a aconseguir el control de les emocions i la contribució interpretativa personal a l'execució grupal és necessari desenvolupar la identitat individual i la identitat grupal mitjançant les habilitats i destreses interpretatives i l'aprenentatge dels elements estructurals i tècnics de manera individual i col·lectiva, de manera que s'afavoreix l'empatia i l'assertivitat.

2.5. Competència específica 5

Dissenyar i portar a la pràctica projectes artístics i interdisciplinaris utilitzant els recursos tecnològics disponibles en l'entorn i fomentant la participació i l'experimentació reflexiva i crítica.

2.5.1. Descripció de la competència

La participació de l'alumnat en el disseny i implementació de projectes artísticomusicals es presenta com una oportunitat per a afavorir processos conjunts de reflexió i anàlisi de la realitat i per a posar en pràctica els coneixements, habilitats, destreses i actituds adquirits en la matèria. La representació gràfica de discursos musicals; el processament i l'anàlisi sonora; l'enregistrament, edició i difusió audiovisual, o la producció escènica, permeten treballar de manera conjunta i activa en projectes artístics interdisciplinaris.

La selecció crítica de recursos d'aprenentatge digitals i tecnològics per a planificar i desenvolupar les diferents fases del projecte afavoreix el treball en equip, l'emprenedoria i la presa de decisions per mitjà de processos col·laboratius cap a un producte artístic final. En aquest sentit, és necessari l'ús de programes informàtics per a crear i elaborar nous materials, recursos i produccions artístiques, per al desenvolupament de la competència digital, aplicant els drets de propietat intel·lectual, les llicències d'ús i la protecció de dades. També és important que l'alumnat reconega els riscos dels espais virtuals utilitzats.

En la planificació i disseny dels projectes artístics interdisciplinaris s'estableixen relacions complexes, i es necessita la col·laboració entre els docents de les àrees implicades. Durant el procés, l'alumnat assumeix el protagonisme amb ajuda del professorat: selecciona els recursos tecnològics que afavoreixen la implementació del projecte segons les necessitats del context sociocultural i les dificultats que hi ha.

Els projectes artístics interdisciplinaris requereixen processos de cooperació entre els diferents agents de la comunitat educativa. Per al seu desenvolupament, serà important la col·laboració de famílies, experts o artistes pròxims que ajuden a integrar diferents recursos tecnològics i elements disponibles en l'entorn, i aprofitar els seus coneixements, destreses i habilitats en favor del bé comú. D'altra banda, en el món globalitzat actual, també és necessari facilitar i desenvolupar les capacitats d'ús i consum responsable dels recursos disponibles que afavorisquen la promoció d'una vida sostenible amb el nostre planeta.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics de Llenguatge i Pràctica Musical que es mostren a continuació són considerats essencials per a desenvolupar el conjunt de competències de la matèria.

Els sabers bàsics són el conjunt de continguts que l'alumnat ha d'adquirir o consolidar al llarg de l'etapa de Batxillerat. Aquests sabers bàsics es presenten agrupats en dos blocs que, al seu torn, es divideixen en subblocs (SB), i aquests, al seu torn, en grups (G), seguint l'estructura de les matèries de la Secundària Obligatoria. No obstant això, encara que aquests sabers estiguen agrupats, no han d'abordar-se per separat, ja que constitueixen un tot integrat que possibilita diverses articulacions.

El primer bloc, "Percepció i anàlisi", fa referència, en el subbloc "Contextos musicals i culturals", als sabers que es treballaran des del vessant perceptiu i analític dels diferents contextos musicals per mitjà d'obres, estils, intèrprets, patrimoni i gèneres musicals, etc., i en segon lloc, als elements del llenguatge musical en el subbloc "Elements estructurals i tècnics", per mitjà del ritme, la melodia, l'harmonia i els recursos digitals.

El segon bloc, "Interpretació i creació", aborda, en primer lloc, la utilització del llenguatge musical i altres llenguatges per a la improvisació, interpretació i creació, detallats en el subbloc "Expressió individual i col·lectiva", i en segon lloc, la planificació, disseny i implementació de projectes artístics per mitjà de propostes i produccions musicals, detallats en el subbloc "Projectes artístics".

Pel que fa a les competències específiques, totes fan referència al bloc 1, "Percepció i anàlisi", mentre que les competències 2, 4 i 5 estan referides al bloc 2, "Interpretació i creació". Al mateix temps, es produeix una interrelació entre els diferents blocs i subblocs, de manera que es genera una visió holística de la matèria.

3.1. Bloc 1. Percepció i anàlisi.

SB 1.1. Contextos musicals i culturals (CE2, CE3)
G1. Context històric
- Música acadèmica occidental i la seua evolució. - Les músiques populars urbanes dels segles XX i XXI. - Música en altres mitjans: teatre, cinema, dansa, publicitat o videojocs.
G2. Funció sociocultural
- Diversitat cultural: música ètnica, música tradicional i patrimoni musical. - Funció social de la música. - Funció expressiva de la música.

SB 1.2. Elements estructurals i tècnics (transversal a totes les CE)
G1. El procés d'escolta
- Els paràmetres del so. - Estratègies d'escolta o visionat d'obres i fragments musicals. - La pràctica auditiva d'estructures tonals i modals.
G2. Melodia i harmonia
- La melodia: característiques i estratègies d'interpretació. - La modalitat en la música pretonal i en el folklore. - Els intervals i les escales musicals: anàlisi, organització i capacitat expressiva. - El fenomen fisicoharmònic, els índexs d'altura, els sistemes d'afinació i el cercle de quintes. - El transport musical i les seues aplicacions a l'aula. - Les principals funcions harmòniques en la tonalitat. - Els acords de tríada, de 7a i de 9a. - Les estructures harmòniques i les cadències. - Els enllaços d'acords, les modulacions i les progressions tonals.
G3. El ritme
- Compassos simples, compostos i d'amalgama. - Els ritmes irregulars i lliures. - Les polirítmies i les polimetries. - Grups de valoració rítmica especial. - Elements rítmics en la diversitat de folklores. - La música popular urbana i el ritme.
G4. Estructura i forma
- La forma musical: unitats estructurals. - Formes musicals simples i complexes.
G5. Recursos digitals i de les TIC relacionats amb la percepció

- Aplicacions, webs i programes d'edició musical: programari lliure d'edició musical, edició sonora i anàlisi d'enregistraments d'àudio.
- Tècniques i funcionalitats d'edició, creació i anàlisi sonora.

3.2. Bloc 2. Interpretació i creació

SB 2.1. Expressió individual i col·lectiva (CE2, CE4, CE5)

G1. La notació musical

- Les indicacions i els termes relatius a dinàmica, agògica i articulació.
- Les grafies tradicionals.
- Introducció a les notacions de la música contemporània.
- Les tècniques de realització escrita de dictats.

G2. Interpretació i tècnica vocal

- Tècniques d'interpretació per mitjà de la veu, amb acompanyament instrumental o sense: lectura a primera vista, interiorització i memorització d'estructures musicals senzilles tonals i modals.

G3. Interpretació i tècnica instrumental

- Tècniques d'interpretació per mitjà d'instruments: lectura a primera vista, interiorització i memorització d'estructures musicals senzilles tonals i modals.

G4. Habilitats motrius

- El cos com mitjà d'expressió. La percussió corporal.
- Pautes de creació i improvisació de coreografies individuals i grupals.

G5. Creació i improvisació

- Estratègies i tècniques d'improvisació, establides o lliures, sobre esquemes ritmicomelòdics i harmònics.
- Arranjaments musicals: recursos, estratègies didàctiques i context.
- Eines digitals de creació musical per mitjà de la intel·ligència artificial.

SB 2.2. Projectes artístics (CE4, CE5)

G1. Planificació

- Fases i criteris de valoració en projectes musicals i interdisciplinaris.
- Àmbits artístics i professionals que intervenen en els projectes i/o en les seues fases.

G2. Producció artística

- Projectes basats en la veu, els instruments i l'expressió corporal mitjançant l'ús dels elements del llenguatge musical.

G3. Tecnologies per a la producció musical

- Recursos digitals i de les TIC i les TAC aplicats a la interpretació, creació i enregistrament.
- Llicències d'ús, autoria i protecció de dades.

G4. Actitud

- Pautes de comportament en la participació en diferents propostes artístiques.
- Pautes d'atenció, percepció i memòria per a la interpretació.
- Tècniques d'escolta activa. Solidaritat i respecte.
- El control de les emocions en la millora de la interpretació en públic.
- Estratègies de supervisió i resolució de conflictes.
- Implicació en els projectes col·lectius: valoració de processos i resultats.
- Plantejaments ètics i responsables.
- Interacció en xarxes socials.

ESBORRANY

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge en la matèria de Llenguatge i Pràctica Musical porten implícits espais i temps en què dur a terme un conjunt d'activitats articulades perquè l'alumnat pugua obtenir uns certs propòsits educatius. Al mateix temps, els docents hauran de dissenyar transposicions didàctiques amb la finalitat de promoure el desenvolupament de les competències, de manera progressiva i seqüenciada, a partir de la consolidació gradual dels sabers proposats. De la mateixa manera, aquestes situacions han d'afavorir, en la mesura que siga possible, el descobriment autònom i actiu, així com contribuir a la seua adaptació al context particular de cada centre educatiu.

L'adquisició de les competències implica establir situacions d'aprenentatge diverses, innovadores i personalitzades en què es combinen diferents tipus d'ensenyament dirigits amb processos cooperatius i per mitjà de metodologies actives. Es tracta de plantejar aprenentatges en forma de reptes, projectes, investigacions o produccions artístiques que faciliten l'aplicació dels coneixements adquirits de manera individual i col·lectiva i que faciliten la transferència de sabers en relació amb altres matèries.

Seguint aquesta línia, s'han de fomentar aprenentatges significatius: promovent la lectura, la cerca i la discriminació d'informació en diferents fonts, l'ús d'eines digitals, el joc i l'expressió artística, la interpretació, la improvisació, la creació musical, l'assistència a concerts, les visites a entitats i associacions culturals, i l'assessorament i la presència d'experts i expertes externes a l'aula, compositors i compositores, lutiers, tècnics de so o músics, entre altres. Tot això, per a facilitar processos i generar idees a partir de detonants o punts de partida de l'entorn immediat i de la realitat del nostre alumnat que faciliten projectes artístics que incloguen interpretacions i creacions musicals i coreogràfiques, dramatitzacions, *performances* i productes audiovisuals i multidisciplinaris.

D'aquesta manera, les situacions d'aprenentatge relacionen, de manera implícita, el foment de la nostra cultura a partir de la relació amb el context pròxim, i han de garantir la creació de situacions que aproximen l'alumnat al patrimoni cultural més pròxim, a partir del coneixement de manifestacions musicals singulars, intèrprets locals, repertori actual, institucions musicals pròximes, etc.

Per la fisonomia de la nostra matèria, valorarem la introducció d'espais formals i no formals del centre i de l'entorn local per al desenvolupament de les propostes musicals i artístiques i la creació de recursos. De la mateixa manera, l'ampliació de temps afavoreix l'aprenentatge i el diàleg musical de l'alumnat en qualsevol moment per mitjà de l'exposició múltiple a diversos mitjans de comunicació, al maneig d'aplicacions digitals relacionades amb la música i a la creació, visualització i audició de materials i recursos audiovisuals.

En aquest sentit, és fonamental implicar l'alumnat en la conservació del material, equipament i infraestructures escolars de l'aula, a partir de la reflexió de les normes i els valors que subjauen de les seues accions. En aquesta matèria ha de fomentar-se l'ús, maneig i cura de materials i recursos: instruments d'aula, instruments no convencionals, instruments tradicionals o moderns, dispositius electrònics de producció i enregistrament musical i audiovisual, etc. Aquests materials afavoreixen situacions d'aprenentatge pròpies d'una educació del s. XXI.

D'altra banda, seguint el Disseny Universal d'Aprenentatge (DUA), s'ha d'aconseguir una inclusió efectiva: minimitzant barreres físiques, sensorials, cognitives i culturals que puguin haver-hi quan es duguen a terme les diferents propostes i activitats, tant de materials com d'accés, tenint en compte la diversitat de l'alumnat.

En els processos d'avaluació s'hauran d'utilitzar diferents instruments que afavorisquen l'heteroavaluació, l'autoavaluació i la coavaluació, i s'haurà d'avaluar el procés d'aprenentatge i el producte final. Aquesta diversitat d'instruments d'avaluació (rúbriques, escales d'observació, llistes d'acarament, diaris d'aprenentatge, etc.) ajuda a comprovar el grau d'adquisició dels diferents aprenentatges i fomenta la metacognició per a poder establir els ajustos pertinents durant el procés d'aprenentatge.

En tots els processos d'ensenyament-aprenentatge i projectes artístics es fomenta la tolerància, el respecte, el treball grupal i les aportacions pel bé comú, ja que es promouen les diferents opinions com a font d'enriquiment personal fruit de la diversitat i la igualtat d'oportunitats. Totes les activitats que es desenvolupen han de garantir la convivència i els valors democràtics; han de promocionar la participació activa en el centre

i fora d'aquest; han de donar a conèixer el treball d'aula des d'una perspectiva sostenible, i han de contribuir a la consecució dels reptes i desafiaments del segle XXI.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Analitzar de manera autònoma els elements estructurals i tècnics de la música per mitjà de la percepció i la interpretació, i valorar la riquesa i la diversitat del patrimoni musical per a desenvolupar el sentit crític i la identitat cultural pròpia.

- 5.1.1. Identificar els elements estructurals i tècnics de diferents gèneres i estils musicals, relacionar-los entre si, i apreciar la riquesa i diversitat del patrimoni musical.
- 5.1.2. Elaborar judicis crítics a partir de propostes musicals multidisciplinàries, de manera oral i escrita, i descriure'n els trets característics amb actitud oberta i amb la terminologia adequada.
- 5.1.3. Utilitzar la riquesa i la diversitat del patrimoni musical de l'entorn de l'alumnat com a element d'anàlisi i creació de qualsevol proposta musical.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Distingir les diferents representacions gràfiques del so per mitjà de la sensibilitat auditiva i la capacitat perceptiva, i identificar característiques, funcions, elements i valors de qualsevol proposta musical.

- 5.2.1. Interpretar i comparar el significat de diferents representacions gràfiques del so.
- 5.2.2. Reconèixer les característiques i els valors d'una proposta musical, amb respecte i sentit crític.
- 5.2.3. Experimentar amb els elements i les representacions gràfiques del so, i crear nous models i solucions alternatives multidisciplinàries.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Identificar i crear diferents patrons, fórmules i seqüències musicals dins de la diversitat de gèneres i estils musicals actuals, i analitzar-ne les formes bàsiques d'expressió de sentiments i idees.

- 5.3.1. Desconstruir patrons, fórmules i seqüències musicals, i analitzar-ne i valorar-ne les estructures i parts, d'acord amb la seua capacitat de manifestar sentiments i idees.
- 5.3.2. Emprar diferents patrons, fórmules i seqüències musicals amb la veu, el cos, els instruments o els mitjans tecnològics, i mostrar confiança en les capacitats pròpies i valorar les dels altres.
- 5.3.3. Integrar noves idees, sentiments i emocions en situacions de creació i improvisació de patrons, fórmules i seqüències musicals, a partir de determinats condicionants previs.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Interpretar de manera autònoma propostes musicals per mitjà de la veu, els instruments, el cos i els mitjans digitals i tecnològics, utilitzant la improvisació i la creativitat i integrant diversos elements sonors.

- 5.4.1. Executar propostes musicals de manera individual i grupal per mitjà de la veu, els instruments, el cos i els mitjans digitals, i adaptar-les als recursos i materials disponibles de manera sostenible.
- 5.4.2. Produir propostes musicals i integrar elements sonors diversos que potencien l'autonomia, la comunicació, l'empatia i el respecte cap als altres.

- 5.4.3. Experimentar, de manera autònoma, amb les possibilitats expressives i comunicatives de la veu, els instruments, el cos i els mitjans digitals en la creació de propostes musicals.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

Dissenyar i portar a la pràctica projectes artístics i interdisciplinaris utilitzant les eines i recursos tecnològics disponibles en l'entorn, i fomentar la participació i l'experimentació reflexiva i crítica.

- 5.5.1. Dissenyar projectes artístics i multidisciplinaris partint de l'anàlisi de realitats i problemes del seu entorn, i valorar i argumentar motivacions, possibilitats, objectius, processos i resultats.
- 5.5.2. Estructurar el procés de desenvolupament del projecte artístic, assumir diferents funcions col·laboratives i integrar-hi els coneixements adquirits en diferents disciplines.
- 5.5.3. Generar propostes, solucions i models alternatius mitjançant la reflexió crítica i els recursos tecnològics adaptats a les necessitats del context sociocultural i a les dificultats existents.

MATEMÀTIQUES APLICADES A LES CIÈNCIES SOCIALS

1. Presentació

Les matemàtiques són un referent cultural en totes les civilitzacions al llarg de la història i cobren rellevància davant dels reptes del segle XXI. En particular, les matemàtiques juguen un paper fonamental per a resoldre variades situacions de l'àmbit de les ciències socials. Els coneixements i destreses associats al raonament lògic, la modelització de situacions o la interpretació i resolució de problemes són eines necessàries per a poder avançar per aquest camí. Aquesta matèria permetrà l'alumnat exercir la ciutadania responsable i avançar en el desenvolupament personal, però també apreciar els avanços matemàtics per si mateixos i superar una visió merament instrumental. L'aprenentatge de les matemàtiques també possibilitarà conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani i impulsar la igualtat abordant el reconeixement de les dones matemàtiques.

La matèria Matemàtiques Aplicades I i II, al mateix temps que aporta continuïtat a l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria, presenta un desenvolupament curricular atés el perfil d'eixida i orientat a la consecució de competències clau. En un sentit global, aquesta àrea de coneixement representa en si mateix una expressió universal de la cultura i, per tant, és imprescindible en el desenvolupament de la competència clau associada a la consciència i expressions culturals. Òbviament, la seua naturalesa (formes del raonament, argumentació, modelització i pensament computacional...) comporta una estreta relació amb la competència clau en matemàtiques i en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM), i permet abordar l'aprenentatge de les ciències socials des d'una perspectiva interdisciplinària.

La resolució de problemes i situacions d'aprenentatge permet connectar, de manera natural, el coneixement matemàtic amb altres àrees de coneixement, i desenvolupa el sentit crític necessari en la competència clau social i ciutadana. Així mateix, durant el procés de resolució de qualsevol problema matemàtic podem establir correspondències entre la seua interpretació, la comunicació del procés seguit i les seues conclusions amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Per part seua, l'establiment d'estratègies i l'elaboració de plans per a resoldre problemes i afrontar situacions relacionen aquesta matèria amb les competències clau emprenedora i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Resulta evident la contribució de les matemàtiques al desenvolupament de la competència clau digital, sent necessari el domini de programari específic per al tractament de dades, realització i comprovació de càlculs, així com per a tractar amb representacions i simulacions, o per al desenvolupament d'algorismes d'una certa complexitat. La digitalització és un repte que afecta tots els sectors, i també l'àmbit de les ciències socials.

A més de les actituds pròpies del quefer matemàtic, les competències específiques de la matèria se sustenten en la comprensió fefaent de sabers conceptuals i procedimentals necessaris per a la resolució de problemes rellevants, relacionats amb els desafiaments del segle XXI, encara que especialment lligats a l'àmbit social, en els quals es requereix el desplegament de tots els sabers i destreses d'aquesta matèria instrumental. Aquesta aportació de funcionalitat instrumental dels sabers bàsics persegueix el desbloqueig dels tradicionals prejudicis cap a les matemàtiques, i busca desenvolupar competències relacionades amb aspectes afectius - actituds, valors, implicació, etc. - i amb l'autoregulació del propi aprenentatge.

D'acord amb els principis pedagògics de la normativa actual, aquesta proposta posa el focus en la resolució de problemes, en les estratègies i mètodes d'investigació propis de la matemàtica, i destaca el rigor i la claredat en la comunicació de conclusions i resultats. Així, la modelització de situacions, el domini del rigor matemàtic i la comunicació d'idees queden

reflectides respectivament en les competències específiques 3, 5 i 6 d'aquesta matèria, i són un fidel reflex d'aquests principis.

Amb caràcter general, i amb la finalitat de donar continuïtat al currículum d'Educació Secundària Obligatoria, es presenten els sabers bàsics (coneixements, destreses, actituds i valors) organitzats en blocs associats als diferents sentits matemàtics: sentit numèric i de les operacions, sentit algebraic, relacions i funcions, sentit espacial i geomètric, sentit estocàstic i pensament computacional. El sentit de la mesura està associat a la capacitat de comprendre i comparar atributs, les seues magnituds o la incertesa, amb les tècniques i estratègies de mesurament i càlcul, així com a l'estimació de resultats matemàtics. Destaquem que, per a aquesta etapa, les múltiples connexions conceptuais i procedimentals entre els diferents sentits matemàtics permeten introduir el sentit de la mesura en tots aquests, sense necessitat d'un tractament específic. A més, tots els subblocs dels sabers contemplem d'alguna manera la contribució de la humanitat a aquest sentit matemàtic, contribució que es fa extensible de manera explícita a les dones matemàtiques.

L'adquisició de competències específiques té un reflex directe en els criteris d'avaluació. És important recalcar que l'ordre en el qual apareixen els criteris d'avaluació associats a cada competència específica no implica una proposta de seqüenciació en el seu desenvolupament.

El document s'estructura en cinc seccions, sent la primera aquesta introducció. En la segona, es detallen les huit competències específiques necessàries per a respondre al perfil d'eixida. Aquestes competències es concreten en la resolució de problemes, el raonament, la modelització, el pensament computacional, el domini amb rigor del simbolisme matemàtic, la comunicació d'idees matemàtiques, la contribució de les matemàtiques a la cultura, i finalment la gestió d'actituds i tècniques organitzatives necessàries. Per a cadascuna d'aquestes, es proporciona una descripció amb informació sobre els seus ingredients.

La tercera secció descriu els sabers bàsics agrupats per sentits matemàtics. En la quarta secció es presenten alguns principis rellevants per al disseny de les situacions d'aprenentatge, així com per a la implementació de tasques i activitats que faciliten i promouen el desplegament de diverses competències específiques que mobilitzen sabers i actituds. Finalment, la cinquena secció estableix els criteris d'avaluació per a cadascuna de les competències específiques en finalitzar aquesta etapa.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Resoldre problemes directament vinculats amb la vida quotidiana en situacions diverses de l'àmbit social, utilitzant estratègies formals que permeten la generalització i abstracció per a obtenir solucions, i comprovar la seua validesa.

2.1.1. Descripció de la competència

La resolució de problemes és el procés central de l'ensenyament i l'aprenentatge de les matemàtiques, ja que permet establir uns fonaments cognitius sòlids per a la construcció de conceptes matemàtics. A més, la resolució de problemes és la via per a experimentar la matemàtica com a eina per a descriure, analitzar i ampliar la comprensió de la realitat. En aquesta etapa educativa, el procés de resolució de problemes requereix interpretar informació d'una situació rellevant de l'àmbit social, cultural o científic, elaborar un pla de resolució i implementar les estratègies lligades a aquest pla, i validar el resultat. Les estratègies desplegades en la resolució de problemes són concrecions del raonament matemàtic: estimació, assaig-error, analogies amb altres problemes, descomposició en problemes més senzills, sistematització en la cerca de dades, simbolització. A més, aquesta concreció d'estratègies i habilitats pròpies de la resolució de problemes implica la mobilització dels conceptes i procediments estructurats en els diferents blocs i agrupacions de sabers. La interpretació i validació dels resultats obtinguts per l'alumnat aporta nova informació al problema, de manera que aquesta competència inclou

formular noves hipòtesis, explorar la transferència de resultats a altres problemes o situacions diferents, sistematitzar i generalitzar el procés de resolució i plantejar nous problemes o situacions problemàtiques que estenen l'apréns a nous contextos. Aprofundir en els usos de la programació o d'aplicacions de geometria dinàmica o càlcul numèric o simbòlic per a simular els processos de resolució és un recurs que l'alumnat emprarà en aquesta etapa per a facilitar la interpretació i validació de resultats.

Durant aquesta etapa, els i les estudiants adquiriran habilitats per a resoldre problemes de reflexió i investigació relacionats amb l'àmbit social, i en particular, amb l'abordatge dels reptes del segle XXI des d'aquest àmbit. El desenvolupament d'aquesta competència comporta la reflexió sobre el propi aprenentatge, la comunicació d'aquest procés i l'ús flexible i adaptable de diferents estratègies de resolució. Al final del primer curs, en particular, l'alumnat serà capaç de mobilitzar tots els sentits matemàtics dins una estratègia o procés de resolució per a una situació problemàtica, inclosos aquells que requereixen una generalització a través d'expressions algebraïques o funcionals. Al final del segon curs, l'alumnat ampliarà les estratègies per a generalitzar la resolució d'un problema, i incorporarà un major rang d'expressions funcionals, així com la programació lineal.

La competència en resolució de problemes és el punt d'unió de totes les competències específiques de l'àrea de matemàtiques. Depén directament de les bases del raonament matemàtic rigorós, ja que sense aquest no és possible arribar a conclusions vàlides i fiables, tal com contempla la CE 2 de raonament i connexions. Quan les situacions problemàtiques a abordar necessiten de la mobilització de processos d'abstracció d'una situació real, s'està connectant amb la CE 3 de modelització.

El pensament computacional (CE 4) és un instrument per a resoldre de manera eficient problemes matemàtics i situacions reals que poden ser tractades a través d'un algorisme. A més, els processos de resolució de problemes i situacions problemàtiques han de ser representats mitjançant el simbolisme matemàtic, la qual cosa connecta aquesta competència amb la CE 5. La manera de comunicar a la resta de companyes i companys cadascun dels avanços que anem realitzant en la resolució d'un problema, els passos que s'han seguit i aquells que es descarten pel camí, formen part del procés d'aprenentatge, i connecten amb la CE 6 de comunicació. La importància dels processos d'abstracció porta a prendre consciència de la importància que al llarg de la història tenen les matemàtiques, objecte de la CE 7 de rellevància social, cultural i científica. A més, en la resolució de problemes intervé la gestió d'actituds i creences implicades, que accepten la incertesa i les dificultats per a trobar una solució (CE 8 de gestió d'actituds i creences).

A més, la competència específica en resolució de problemes té una forta connexió amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), perquè la complexitat de la resolució d'un problema implica que l'alumnat reflexione sobre en quina fase del procés està i planifiqui, faça un seguiment i avalue la seua activitat. La resolució de problemes, amb un sentit crític, és indispensable per a exercir la competència ciutadana (CC). En la competència digital (CD) la resolució de problemes matemàtics té un paper instrumental destacat. Convé destacar també la resolució de problemes matemàtics com una concreció de la resolució de problemes en general, aspecte nuclear de la competència emprenedora (CE).

2.2. Competència específica 2

Investigar, formular, generalitzar i desenvolupar conjetures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions senzilles amb suport d'eines tecnològiques, reconeixent i connectant els procediments implicats en el raonament per a generar una visió matemàtica integrada.

2.2.1. Descripció de la competència

Explorar, formular i generalitzar conjetures, propietats i preguntes de contingut matemàtic són processos fonamentals que componen el raonament matemàtic. En particular, els

raonaments matemàtics s'estructuren per a obtenir demostracions o simulacions que permeten derivar noves propietats, conseqüències o sentits als conceptes matemàtics assentats en els i les estudiants. També la cerca de patrons, d'analogies, o de contraexemples estan en la base de la demostració i del pensament matemàtic. El raonament matemàtic s'enriqueix, a més, a través de la connexió entre conceptes i procediments matemàtics diferents. A través de les connexions, per tant, l'alumnat d'aquesta etapa amplia i fa més abstractes les estructures configurades pels continguts matemàtics i les relacions entre aquestes estructures. En particular, l'alumnat serà capaç d'establir ponts entre les situacions reals i els conceptes matemàtics abstractes a través de processos de matematització.

En aquesta etapa, l'alumnat desenvoluparà un pensament matemàtic més divers i flexible, que li permetrà raonar matemàticament en situacions rellevants de la ciència, la societat o la cultura, especialment en situacions relacionades amb l'àmbit social. L'elaboració de preguntes, hipòtesis i conjetures per part de l'alumnat ajuda a construir el seu coneixement i a desenvolupar una motivació i un compromís amb el procés d'aprenentatge que passa per confirmar o descartar les seues hipòtesis i conjetures. Al final del primer curs, l'alumnat serà capaç de construir raonadament xarxes conceptuals i procedimentals, deduir i inferir propietats, i validar o refutar arguments matemàtics mitjançant l'ús del contraexemple i l'exploració. En finalitzar el segon curs, l'alumnat reforçarà el raonament matemàtic, serà capaç de desenvolupar demostracions intuïtives i visuals, així com simulacions que ajuden a verificar conjetures sobre propietats.

La inducció i la deducció, com a part del raonament matemàtic, són processos intrínsecs al fet de resoldre problemes i la seua connexió és directa amb la CE 1 de resolució de problemes. La formulació de conjetures, enteses com a hipòtesis, obri el camí de la modelització (CE 3 de modelització), ja que aquestes formen part del procés de simplificació i estructuració de la realitat que permet crear models. Establir connexions entre diferents processos de raonament requereix manejar amb precisió el simbolisme matemàtic (CE 5 de representacions).

Aquesta competència específica, a més, es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC), perquè el pensament matemàtic és una forma d'expressió cultural. A més, els processos del raonament matemàtic connecten amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), en la mesura en què l'alumnat ha de reflexionar sobre quan i com aplicar-los en determinades situacions d'aprenentatge, i valoraran els seus processos i també els dels seus companys. El raonament matemàtic és la base del pensament computacional i sustenta, per tant, la competència digital (CD) de l'alumnat.

2.3. Competència específica 3

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants de l'àmbit social, investigant, comparant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, interrelacionant conceptes i procediments matemàtics.

2.3.1. Descripció de la competència

Analitzar i extraure conseqüències precises, així com fer prediccions sobre fenòmens reals rellevants de l'àmbit de les ciències socials, requereix, des del punt de vista matemàtic, un domini del desenvolupament del cicle de modelització: estructurar la situació real i la informació que ofereix per a construir-se una representació mental; assumir hipòtesi sobre aspectes desconeguts o no determinats i realitzar simplificacions que permeten elaborar un primer model real; matematitzar el model real, buscant, formalitzant o quantificant variables i relacions, per a construir un model matemàtic; treballar matemàticament sobre el model matemàtic amb la finalitat d'obtenir una solució o uns resultats matemàtics; interpretar els resultats matemàtics per a transformar-los en resultats reals i validar els resultats reals i contrastar-los amb la situació real.

El procés de transferència de les matemàtiques a la realitat i de la realitat a les matemàtiques mitjançant un model implica, d'una banda, la inducció de propietats generals a partir de característiques concretes de la realitat, la qual cosa permet inferir de les propietats generals conseqüències reals de la situació analitzada; i per un altre, la particularització de continguts matemàtics abstractes per a explicar aspectes determinats de la situació real que poden ser tractats de manera diferenciada per altres disciplines, establint connexions interdisciplinàries que permeten utilitzar les matemàtiques en una gran varietat d'àmbits diferents del coneixement i la vida social.

En aquesta etapa, els i les estudiants seran capaces de desenvolupar models matemàtics que permeten reflexionar i afrontar alguns reptes del segle XXI, especialment aquells relacionats amb l'àmbit social, construint una visió interdisciplinària i versàtil de la matemàtica. En finalitzar l'etapa, l'alumnat serà capaç de construir models sobre situacions rellevants de l'àmbit social en els quals aplicar procediments matemàtics, podrà emprar eines TIC per a analitzar i simular fenòmens reals en contextos autèntics, realitzarà prediccions i/o prendrà decisions. En particular, en finalitzar el primer curs, l'alumnat serà capaç d'emprar eines funcionals per a modelitzar situacions rellevants, i incorporar algunes nocions d'altres matèries. En finalitzar el segon any, l'alumnat disposarà d'un major rang d'expressions funcionals, inclosa la programació lineal, per a modelitzar fenòmens més complexos i serà capaç de construir models matemàtics que integren coneixement interdisciplinari de l'àmbit de les ciències socials.

Raonar i expressar el motiu pel qual construïm un model matemàtic ens ajuda a aprofundir en els aspectes matemàtics utilitzats i a valorar la contribució de les matemàtiques a les nostres necessitats i a la seua evolució, la qual cosa posa de manifest la relació d'aquesta competència amb la CE 6 de comunicació i la CE7 de rellevància social, cultural i científica.

La competència específica en modelització també es relaciona directament amb les competències clau ciutadana (CC) i emprenedora (CE), a més de la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC).

2.4. Competència específica 4

Dissenyar, modificar, generalitzar i implementar algorismes computacionals que faciliten la resolució de problemes i desafiaments de l'àmbit social, usant eines tecnològiques per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions i fenòmens reals.

2.4.1. Descripció de la competència

La competència en pensament computacional implica que l'alumnat d'aquesta etapa resolga problemes i desafiaments rellevants de l'àmbit de les ciències socials dissenyant i implementant algorismes executats per sistemes informàtics en diversos nivells de programació. En aquesta etapa, l'alumnat ja coneix i aplica la programació per blocs. El disseny i implementació d'un algorisme implica habilitats com la descomposició d'un problema en tasques més simples; la identificació dels aspectes rellevants d'una situació per a simplificar-la i estructurar-la, eliminant qualsevol ambigüitat o imprecisió; l'ordenació, classificació i organització d'un conjunt de dades; o la identificació de patrons i estructures abstractes en el desenvolupament d'una solució.

L'alumnat d'aquesta etapa abordarà situacions per a afrontar els reptes del segle XXI, especialment aquells que són abordats des de l'àmbit social, que requereixen el disseny d'algorismes amb diferents eines tecnològiques (robots, programes informàtics, etc.), i cooperarà en el marc d'un treball en equip.

Durant aquesta etapa, l'alumnat s'enfrontarà a situacions en les quals haurà d'utilitzar la iteració d'elements gràfics o expressions de tipus algebraic, amb el suport d'eines tecnològiques quan siga pertinent, per a aprofundir en el coneixement de la situació d'aprenentatge plantejada. En finalitzar el primer curs, l'alumnat resoldrà situacions d'aprenentatge relacionades amb l'àmbit de les ciències socials que requereixen organitzar dades o realitzar simulacions. En finalitzar el

segon any, l'alumnat estarà preparat per a enfrontar-se a situacions diverses de l'àmbit de les ciències socials en les quals haja d'aplicar el pensament computacional per a resoldre problemes de connexió i reflexió que vagen més enllà de l'organització de conjunts de dades: reconeixent patrons, descomponent en parts o simplificant, estructurant i abstraent situacions.

Entendre el llenguatge computacional com a forma de representació de contingut matemàtic el connecta amb la competència CE 5. A més, el pensament computacional també forma part del raonament matemàtic, en particular, la idea d'algorisme com a seqüència precisa d'instruccions, la qual cosa connecta aquesta competència amb CE 2 ("Raonament i connexions"). El pensament computacional permet desenvolupar eines i estratègies específiques per a la resolució de problemes (CE 1).

A més, la competència específica en pensament computacional es vincula directament amb la competència clau en digitalització (CD), perquè el desenvolupament d'algorismes està en la base del desenvolupament digital. En un món digitalitzat, aquesta competència específica també és una eina necessària per a la competència emprenedora (CE).

2.5. Competència específica 5

Manejar amb precisió el simbolisme matemàtic, fent transformacions i conversions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants de l'àmbit social, i establir les connexions necessàries per a obtindre una visió matemàtica completa.

2.5.1. Descripció de la competència

Aquesta competència implica manejar amb fluïdesa les regles i l'ús, tractament i conversió de tots els registres de representació (iconicomanipulatiu, numèric, simbólicoalgebraic, tabular, funcional, geomètric i gràfic), que vehiculen l'expressió de contingut matemàtic. L'expressió de contingut matemàtic exigeix capacitat de precisió, claredat i concisió en l'ús dels seus elements en cada registre de representació, i també l'habilitat d'usar la representació de contingut matemàtic més adequada a les situacions reals o formals a les quals es refereix. La capacitat de tractament del contingut matemàtic dins de cada registre de representació, és a dir, de transformar de manera correcta el contingut matemàtic dins d'un mateix registre, és indispensable si es vol expressar dins d'aquest una seqüència complexa de procediments matemàtics. A més, la representació de missatges matemàtics rics i complexos demana la capacitat de conversió bidireccional entre registres; és a dir, a més de saber representar i tractar contingut matemàtic en tots els registres, és necessari poder establir les equivalències i manejar les vies de pas, en tots dos sentits, entre cada registre i els altres.

L'alumnat d'aquesta etapa haurà d'utilitzar amb correcció, comprenent els conceptes implicats i respectant les regles sintàctiques del llenguatge matemàtic, els diferents registres de representació que vehiculen el coneixement matemàtic útil per a enfrontar-se a variades situacions de l'àmbit de les ciències socials. L'alumnat també serà capaç d'utilitzar el simbolisme matemàtic i vehicular els seus diferents sentits mitjançant representacions en alguns contextos intramatemàtics, i les combinarà quan siga necessari amb altres mitjans d'expressió argumentativa.

En finalitzar l'etapa, l'alumnat manejarà diferents representacions d'un mateix concepte o relació matemàtica, i s'adaptarà a la representació més adequada per a cada situació d'aprenentatge. En particular, durant el primer any, l'alumnat desenvoluparà amb fluïdesa el registre de representació algebraicofuncional, així com les representacions d'interval·ls en la recta real que connecten amb les inequacions. En finalitzar el segon any, els i les estudiants ampliaran l'ús del simbolisme funcional i seran capaços de realitzar les conversions pròpies de la programació lineal respecte a les representacions en el pla.

Qualsevol concepte matemàtic, incloent les seues possibles connexions, ha de ser expressat a través d'un registre de representació, la qual cosa connecta aquesta competència

de manera directa amb CE 2 (raonament i connexions). A més, les representacions i el simbolisme matemàtic són el vehicle per a intercanviar arguments sobre diferents situacions en contextos canviants, i els dona un significat matemàtic, la qual cosa connecta aquesta competència amb la CE 6 de comunicació.

Aquesta competència específica, que implica utilitzar diversos registres de representació i realitzar conversions d'un sistema de símbols a un altre, es relaciona amb la competència clau en comunicació lingüística (CCL), perquè aquests sistemes vehiculen la comunicació. A més, ja que el llenguatge digital està vehiculat per registres de representació pròxims als propis del llenguatge matemàtic, també es vincula amb la competència digital (CD). La traducció d'un mateix contingut a diferents maneres de representació implica habilitats metacognitives que relacionen aquesta competència específica amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.6. Competència específica 6

Produir, comunicar i interpretar missatges matemàtics, tant orals com escrits, emprant el suport, la terminologia i el rigor adequats, per a argumentar amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques juguen un paper rellevant.

2.6.1. Descripció de la competència

Aquesta competència es refereix al domini de la comunicació emprant llenguatge matemàtic i sobre el llenguatge matemàtic, la qual cosa implica la producció de discursos clars que expressen de manera eficaç idees matemàtiques sobre el món real i situacions rellevants de l'àmbit de les ciències socials. També es refereix a la capacitat d'integrar els missatges de contingut matemàtic dins d'un discurs argumentatiu o d'una discussió.

L'alumnat d'aquesta etapa interpretarà i comunicarà missatges amb i sobre matemàtiques en varietat de registres lingüístics i de contextos comunicatius, debatrà i intercanviarà idees complexes i enriquirà el discurs amb les idees dels altres. Els i les estudiants utilitzaran quan siguen necessàries les eines TIC que canalitzen o òbriuen noves vies de comunicació.

L'alumnat haurà de comunicar recorrent al coneixement i al llenguatge matemàtic sobre contextos variats relacionats amb els desafiaments del segle XXI, especialment aquells relacionats amb l'àmbit social. Els i les estudiants també hauran de comunicar sobre els seus processos de treball matemàtic, i incorporaran, de manera autoregulada, la reflexió sobre la seua pròpia activitat matemàtica.

En aquesta etapa, l'alumnat ja domina la comprensió d'informació en diferents formats que combinen diverses fonts i representacions, discrimina dades rellevants i completa informació desconeguda.

L'alumnat, durant aquesta etapa, perfeccionarà i ampliarà el vocabulari matemàtic en termes formals, i desenvoluparà formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses i dominarà els significats i matisos de les idees matemàtiques comunicades. En finalitzar el primer curs, els i les estudiants seran capaces de produir i comunicar amb claredat reflexions complexes sobre situacions rellevants per al segle XXI que poden ser abordades amb ajuda del llenguatge matemàtic. En finalitzar el segon curs, l'alumnat serà capaç d'elaborar discursos específics de l'àmbit de les ciències socials en els quals el llenguatge matemàtic s'incorpora a pràctiques discursives pròpies d'altres matèries.

La producció i comunicació de missatges amb contingut matemàtic està fortament vinculada amb els sistemes de representació i el simbolisme emprat (C5, representacions). A més, comunicar els raonaments matemàtics és una via de reflexió sobre el propi aprenentatge, la qual cosa connecta la competència en comunicació amb les competències CE2 (raonament i connexions) i CE8 (gestió d'actituds i creences). Comunicar matemàtiques implica, a més,

interpretar els resultats matemàtics en situacions reals (CE3) o, de manera general, en resolució de problemes (CE1).

A més, la competència en comunicació matemàtica és una concreció de la competència clau en comunicació lingüística (CCL). Com que les matemàtiques conformen un llenguatge específic que es relaciona amb diferents llengües, aquesta competència es relaciona amb la competència clau plurilingüe (CP). Comunicar idees usant les matemàtiques és, a més, una habilitat necessària per a la competència clau emprenedora (CE).

2.7. Competència específica 7

Conèixer i apreciar el valor cultural, històric i social de les matemàtiques, identificar i contextualitzar les seues aportacions al llarg del temps, i reconèixer la importància en els avanços significatius del coneixement científic i del desenvolupament tecnològic, especialment rellevants per a abordar els desafiaments als quals s'enfronta la humanitat.

2.7.1. Descripció de la competència

Els i les estudiants han de valorar el paper de les matemàtiques en els desafiaments i avanços significatius de l'àmbit social i cultural. L'alumnat d'aquesta etapa ha d'aprofundir en la percepció de les matemàtiques com una part essencial de la cultura humana, lligada a totes les manifestacions culturals, del passat, present i futur. L'interés i les creences positives relacionades amb l'aprenentatge de les matemàtiques requereixen el desenvolupament d'una motivació intrínseca (conseqüència de l'assoliment durant el procés d'aprenentatge de les matemàtiques) però també extrínseca, relacionada amb la confirmació que les matemàtiques són una eina que permet transformar la realitat.

Durant l'etapa, l'alumnat aprofundirà en el coneixement sobre la importància del contingut matemàtic en obres d'art plàstiques i visuals, en la música i en l'arquitectura, i valorarà la seua funció estètica i organitzadora. A més, l'alumnat ja coneix (i ha experimentat) la importància i necessitat de les matemàtiques per a la resolució de problemes reals, però ha d'aprofundir en el coneixement sobre el seu paper en l'avanç social i cultural de la humanitat, i identificarà i valorarà la seua utilitat per a la comprensió de fenòmens i desafiaments importants de l'àmbit de les ciències socials.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat valorarà positivament el paper de les matemàtiques en situacions rellevants, així com la seua importància com a eina essencial per a exercir una ciutadania crítica, responsable i preparada per a afrontar els reptes del segle XXI. En finalitzar el segon curs, els i les estudiants, a més, valoraran positivament el paper de les matemàtiques en l'organització social i econòmica de la societat, sent conscients de la seua utilitat per al seu futur desenvolupament professional en un món digitalitzat.

Valorar la contribució de les matemàtiques en la societat és una actitud transversal a l'aprenentatge de les matemàtiques, per la qual cosa aquesta competència connecta amb totes les competències específiques. Té una rellevància especial la connexió d'aquesta competència amb la competència en modelitzar les situacions reals associades a problemes rellevants per a la societat (CE3). També és fort la connexió d'aquesta competència amb la competència relacionada amb les creences, percepcions i actituds cap a les matemàtiques (CE8).

Aquesta competència específica, que es relaciona amb el paper que les matemàtiques juguen en la realitat i en la pròpia experiència de l'alumnat, està directament vinculada amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC) i amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.8. Competència específica 8

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumint amb confiança la incertesa, les dificultats

i errors que aquests processos comporten, i regulant l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions variades de l'àmbit social.

2.8.1. Descripció de la competència.

Els aspectes afectius - interès, motivació, autoconcepte, persistència, creences - són una part consubstancial del raonament matemàtic. La confiança i creences positives són condició necessària per a aconseguir un bon rendiment en matemàtiques. En conseqüència, l'alumnat ha d'evitar sentiments negatius associats a les dificultats que experimenta durant el procés d'ensenyament i aprenentatge de la matèria: ansietat, temor, frustració, inseguretat o desinterès.

Els tres descriptors essencials del domini afectiu són les emocions, les actituds i les creences. En aquesta etapa, l'alumnat ha desenvolupat estratègies de regulació del seu propi aprenentatge, controla la seua atenció i regula les emocions. S'espera que l'alumnat siga capaç de mantindre aquestes estratègies davant els nous desafiaments associats a aquesta etapa, especialment els relacionats amb l'àmbit de les ciències socials.

L'alumnat aprofundirà, durant aquesta etapa, en el seu interès i motivació cap a les matemàtiques. Els i les estudiants reforçaran davant les noves situacions de l'àmbit de les ciències socials les seues creences positives i la percepció de les seues capacitats en relació amb les matemàtiques. En finalitzar aquesta etapa, l'alumnat haurà desenvolupat un autoconcepte i una autoestima positius en relació amb les matemàtiques, rebutja falsos mites, com que les matemàtiques són per a gent molt intel·ligent o que el talent matemàtic es relaciona amb el gènere.

En finalitzar el primer curs, s'espera que l'alumnat reconega les emocions, actituds i processos cognitius implicats quan s'enfronta a situacions d'aprenentatge complexes, relacionades amb les matemàtiques, assumeix els errors com a oportunitats d'aprenentatge i evita el bloqueig, per exemple, mitjançant un ús flexible de diverses estratègies de resolució. En finalitzar el segon curs, els i les estudiants hauran consolidat unes capacitats d'atenció i persistència que els permeten afrontar futurs reptes professionals en l'àmbit de les ciències socials, són capaces d'emprar el raonament matemàtic com a eina de pensament crític.

La gestió d'actituds en l'aprenentatge de les matemàtiques connecta amb tots els processos implicats, per la qual cosa CE8 és una competència transversal i connecta amb totes les altres competències específiques. La connexió de CE8 és forta amb la resolució de problemes (CE1) i amb el raonament matemàtic (CE2), perquè són els processos centrals del pensament matemàtic i requereixen autoregulació i control emocional, en particular, assimilar l'aprenentatge a partir dels errors. Aquesta competència també està fortament vinculada amb CE7, perquè conèixer i valorar les aportacions de les matemàtiques, així com els seus referents, repercuteix en una major apreciació d'aquestes i en un millor autoconcepte.

A més, aquesta competència en autoregulació i gestió de les emocions i actituds forma part, de manera específica, de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). Convé també destacar que l'autoregulació i la gestió emocional són indispensables per a exercir la competència emprenedora (CE).

3. Sabers bàsics

Els continguts proposats, enunciats en forma de sabers bàsics associats a sentits matemàtics, juntament amb els objectius, competències específiques, mètodes pedagògics i criteris d'avaluació constitueixen el currículum bàsic de la matèria. Aquests sabers s'han formulat tenint en compte el nivell de desenvolupament competencial aconseguït en l'Educació Secundària Obligatoria i, en particular, el grau de desenvolupament dels sentits matemàtics adquirits en acabar l'Educació Obligatoria.

En aquesta etapa, podem diferenciar i categoritzar els sabers atenent quatre sentits matemàtics: numèric, funcional, algebraic i estocàstic, aquest últim desglossat entre la probabilitat i l'estadística. El sentit computacional es troba integrat en la resta dels altres sentits

a través de les diferents eines TIC i, per tant, no figura com un bloc específic. El mateix ocorre amb el sentit socioafectiu. En cadascun d'aquests, al seu torn, s'assenyalen els continguts o grups de continguts l'aprenentatge dels quals, articulació i mobilització són necessaris per a l'adquisició i desenvolupament de les huit competències específiques.

Aquests sentits no són independents, sinó que estan fortament interrelacionats, i amb freqüència hi ha qüestions matemàtiques que és necessari abordar, de manera natural, des de múltiples perspectives a causa d'aquesta interrelació; tal és el cas, per exemple, dels sistemes d'equacions o de les matrius. En cadascun d'aquests sentits matemàtics s'afigen, a més, habilitats i sabers relacionats amb el domini afectiu i socioemocional, és a dir, amb la gestió de les actituds, amb la motivació i amb l'autoregulació de l'atenció i els processos d'aprenentatge específics de la matèria.

Els continguts es presenten seqüenciats per nivells corresponents a Matemàtiques Aplicades I i Matemàtiques Aplicades II.

És prioritària, igual que en l'etapa anterior, la resolució de problemes, però en aquesta etapa l'accent es posa en les estratègies de resolució i comprovació de resultats, així com en l'ús de tècniques adequades per a la demostració de propietats o teoremes senzills relacionats directament amb contextos d'àmbit social. D'altra banda, la correcta utilització d'eines tecnològiques contribuirà de manera eficaç a implementar el pensament computacional partint dels corresponents algorismes matemàtics.

3.1. Sentits numèrics.

Entenem per sentit numèric el conjunt de sabers bàsics relacionats amb la comprensió del significat del número, la seua naturalesa, representació, simbolització i magnitud, a més de l'ús adequat d'aquests amb les relacions, propietats, operacions i estratègies bàsiques de càlcul.

SENTIT NUMÈRIC. Transversal a totes les CE.	1 BAT	2 BAT
Nombres reals: operacions, ordenació, representació i propietats	X	X
Potències, radicals i logaritmes, operacions	X	
Educació financera, resolució de problemes	X	
Operacions amb matrius. Càlcul de determinants fins a grau 3		X
Ús i utilització d'eines tecnològiques	X	X
Reconeixement de l'error com a element d'aprenentatge en la selecció o obtenció de solucions numèriques.	X	X
Desenvolupament històric del sentit numèric. Ús social dels números	X	X

3.2. Sentit funcional.

Els continguts associats a les relacions i funcions aporten les eines per a la modelització de situacions matemàtiques o del món real amb expressions simbòliques, un llenguatge estructurat, regles lògiques per als diferents procediments. Aquest sentit s'associa a continguts de l'anàlisi matemàtica, que tracten sobre funcions, límits i continuïtat, càlcul de derivades i integrals i les seues aplicacions.

SENTIT FUNCIONAL. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6, CE7, CE8.	1 BAT	2 BAT
Funcions. Composició de funcions, funció inversa i translacions.	X	

Continuïtat i discontinuïtat, límits i asímptotes d'una funció. Estudi de la continuïtat.	X	X
Resolució de problemes i modelització mitjançant funcions.	X	X
Taxa de variació mitjana i taxa de variació instantània.	X	
Derivada d'una funció, propietats i aplicacions a contextos socials.	X	X
Ús de la derivada en contextos de l'àmbit social: representació gràfica de funcions, obtenció de recta tangent i normal a una corba, estudi del canvi o en problemes de modelització i optimització.	X	X
Optimització de problemes en contextos reals.		X
Estudi i representació de funcions.	X	X
Aplicació de models funcionals relatius a les ciències socials. Progressions.	X	
Integrals: tècniques elementals per al càlcul de primitives.		X
Integrals definides. Aplicació de les integrals: càlculs d'àrees. Regla de Barrow.		X
Ús de calculadores gràfiques i utilització de programes informàtics de geometria dinàmica.	X	X
Desenvolupament històric de l'anàlisi sobre funcions i les seues aplicacions. Valoració dels usos científics de les funcions.	X	X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats a les relacions i funcions.	X	X

3.3. Sentit algebraic.

El sentit algebraic es refereix a la capacitat d'entendre i utilitzar representacions simbòliques per a explicar o resoldre determinades situacions com les associades a la modelització que requereixen superar el càlcul numèric. L'ús d'aquesta mena de llenguatge estructurat i el domini de les operacions entre estructures simbòliques permet connectar uns sabers amb uns altres.

SENTIT ALGEBRAIC. CE1, CE2, CE3, CE4, CE5, CE6, CE8.	1 BAT	2 BAT
Equacions i inequacions. Resolució de problemes.	X	
Sistemes d'equacions amb tres incògnites.	X	X
Utilització de matrius amb sistemes d'equacions lineals. Mètode de Gauss.		X
Interpretació gràfica de les solucions d'equacions, inequacions i sistemes amb i sense mitjans tecnològics.	X	X

Programació lineal bidimensional, regions factibles, determinació i interpretació de solucions òptimes. Utilització d'eines digitals per a la seua resolució.		X
Raonament de problemes relacionats amb aspectes quotidians i la seua resolució mitjançant l'adequada utilització de programes informàtics.	X	X
Desenvolupament històric de l'àlgebra i valoració del seu paper en les ciències socials.	X	X
Flexibilitat en l'ús de diverses estratègies, tècniques o mètodes de resolució de situacions problemàtiques.	X	X
Autonomia, tolerància davant l'error, perseverança en l'aprenentatge d'aspectes associats al sentit algebraic.	X	X

3.4. Sentit estocàstic

El sentit estocàstic implica, en el cas de situacions o fenòmens de naturalesa aleatòria, la capacitat d'entendre, assumint que la probabilitat és la mesura de la incertesa. També es refereix a la capacitat de raonar i interpretar dades de naturalesa estadística, realitzar estimacions i transmetre resultats de manera comprensible utilitzant el vocabulari, les eines i estratègies més apropiades en cada cas.

La importància d'aquest bloc radica en el fet que, d'una banda, permet comprendre la informació que transmeten els diferents mitjans de comunicació, incloent les xarxes socials, i per un altre, analitzar-la i utilitzar-la de manera crítica, precisa i objectiva. Aquest bloc es desglossa en dos subblocs: estadística bidimensional i probabilitat.

D. SENTIT ESTOCÀSTIC 1. Probabilitat. CE1, CE2, CE3, CE5, C6, CE7, CE8.	1 BAT	2 BAT
Experiments aleatoris i successos. Freqüències i idea intuïtiva de probabilitat.	X	
Dependència i independència de successos.	X	
Tècniques de recompte, diagrames d'arbre.	X	
Combinatòria. Aplicació de la combinatòria al càlcul de probabilitats.	X	X
Regla de Laplace i probabilitat condicionada.	X	X
Teorema de la probabilitat total. Teorema de Bayes.		X
Variables aleatòries discretes i contínues. Distribució binomial i normal. Càlcul de probabilitats mitjançant l'aproximació de la binomial per la normal.		X
Utilització d'eines tecnològiques per al càlcul de probabilitats.	X	X
Desenvolupament històric de la probabilitat i les seues aplicacions. Valoració de resultats probabilístics en contextos de l'àmbit social.	X	X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats als càlculs estadístics.	X	X

SENTIT ESTOCÀSTIC 2. Inferència estadística. CE1, CE2, CE4, CE5, C6, CE7, CE8	1 BAT	2 BAT
Variables estadístiques unidimensionals i bidimensionals, organització de dades i taules estadístiques.	X	
Variables aleatòries qualitatives i quantitatives. Mesures de centralització i dispersió.	X	
Paràmetres estadístics d'una distribució bidimensional.	X	
Distribucions condicionades. Dependència i independència de variables estadístiques.	X	
Correlació i regressió lineal.	X	
Intervals de confiança a partir d'una distribució normal. Aplicació en la resolució de problemes. Contrast d'hipòtesi.		X
Presa de decisions: utilització de conclusions derivades del tractament estadístic de dades.	X	X
Utilització d'eines tecnològiques per al càlcul de probabilitats.	X	X
Desenvolupament històric de l'estadística i valoració del seu paper en les ciències socials.	X	X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats als càlculs estadístics.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de l'àrea de Matemàtiques aplicades a les Ciències Socials.

Les situacions d'aprenentatge connecten amb els "Principals reptes del segle XXI" i integren tots els elements que constitueixen el procés d'ensenyament i aprenentatge competencial. La seua finalitat és promoure l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar aquests desafiaments. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix, en efecte, mobilitzar tot tipus de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments i actituds i valors.

En el cas de Matemàtiques aplicades a les Ciències Socials, les situacions d'aprenentatge han de proposar problemes reals pròximes a situacions concretes en les quals l'alumnat es puga sentir implicat i fins i tot identificat, les tasques del qual impliquen les capacitats i les actuacions referides en les competències específiques de la matèria, investigant, formulant i generalitzant conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions senzilles sobre simulacions i modelitzacions de fenòmens rellevants de l'àmbit social, implementant algorismes i mètodes del pensament computacional. Comunicar i intercanviar idees mostrant el coneixement que l'avanç de les matemàtiques ha suposat en el progrés de la societat ha de formar part d'aquestes situacions d'aprenentatge.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, i s'asseguraran que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge. Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:

- a) Les situacions d'aprenentatge han de plantejar una problemàtica, que permeta la reflexió i establir conjectures en una situació real de l'àmbit social, on la complexitat establida de manera progressiva servisca per a desenvolupar més d'una competència.
- b) El disseny de situacions d'aprenentatge específiques en matemàtiques ha d'involucrar conceptes, procediments i actituds vinculats amb els sentits matemàtics –numèric, funcional, algebraic i estocàstic– que permeten abordar un mateix problema mitjançant estratègies de resolució diferents.
- c) Les situacions d'aprenentatge, en la mesura que siga possible, han de ser obertes i poder graduar-se. És a dir, han de ser prou flexibles, complexes i rellevants per a controlar el grau d'accessibilitat i aprofundiment que permeta el seu ús adaptat als diferents nivells.
- d) Les situacions d'aprenentatge han de dissenyar-se per a incitar el desenvolupament d'abstracció i de pensament logicomatemàtic, i expandir l'horitzó d'interés, l'autonomia i iniciativa personal promovent la competència clau d'aprendre i aprendre, que possibilita l'avanç i aprofundiment dirigits a una futura experiència personal i professional.
- e) Les situacions d'aprenentatge han de permetre un tractament interdisciplinari amb altres matèries de l'àmbit social i connectar amb altres experiències d'aprenentatge matemàtic fora del centre, així com establir connexions amb els diferents temes d'interés encaminats a l'abordatge dels principals reptes del segle XXI, a més de desenvolupar un enfocament crític respecte d'aquests.
- f) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, i incorporar un enfocament inclusiu i tècniques de treball cooperatiu o col·laboratiu quan l'activitat així ho requerisca.
- g) El disseny de les situacions d'aprenentatge inclourà enunciats formulats de manera directa (es demana a l'alumnat la resposta a una qüestió), i indirecta (l'alumnat ha de definir, a partir d'un text, quina és la pregunta i marcar-se uns objectius). A més, s'han de dissenyar situacions en les quals es coneix tota la informació necessària per a la seua resolució, però també unes altres en les quals es requerisca completar informació absent o discriminar la informació rellevant de la supèrflua.
- h) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de contemplar formats variats: enunciats verbals amb o sense il·lustracions de suport, enunciats amb incorporació de diferents fonts d'informació, i enunciats que exigeixen interpretar taules o gràfics.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència 1.

Resoldre problemes directament vinculats amb la vida quotidiana en situacions diverses de l'àmbit social, utilitzant estratègies formals que permeten la generalització i abstracció per a obtenir solucions, i comprovar la seua validesa.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
1.1 Utilitzar les estratègies de raonament i anàlisis adequades per a plantejar problemes basats en situacions reals rellevants.	1.1 Extraure i interpretar la informació necessària de l'enunciat i procés de resolució de problemes de l'àmbit de les ciències socials amb la finalitat de plantejar i resoldre nous problemes relacionats.
1.2 Resoldre problemes de l'àmbit de les ciències socials, implementant les estratègies que siguen necessàries per a la seua resolució, mobilitzant a més de manera	1.2 Utilitzar i comparar diverses estratègies formals, o diversos registres de representació, per a resoldre de manera justificada problemes relacionats amb l'àmbit de les ciències socials.

adequada i justificada els conceptes, procediments i actituds implicats.	
1.3 Aplicar les eines digitals més adequades per a resoldre problemes i contrastar els resultats obtinguts en contextos quotidians i de les ciències socials.	1.3 Revisar, validar o rectificar les solucions o conclusions obtingudes, usant aplicacions de geometria dinàmica, càlcul numèric o simbòlic per a simular els processos de resolució, i facilitar la interpretació i validació de resultats.
1.4 Seleccionar i organitzar la informació rellevant que permeta resoldre problemes de l'àmbit social atés el criteri d'eficàcia i senzillesa.	1.4 Transferir processos de resolució de problemes a altres problemes diferents que impliquen sentits i representacions de diferent naturalesa matemàtica, o referits a altres àmbits de les ciències socials.

5.2. Competència 2.

Investigar, formular, generalitzar i desenvolupar conjetures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions senzilles amb suport d'eines tecnològiques, reconeixent i connectant els procediments implicats en el raonament per a generar una visió matemàtica integrada.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
2.1 Plantejar preguntes, hipòtesis i conjetures que permeten establir connexions entre situacions de l'àmbit de les ciències socials i els conceptes matemàtics.	2.1 Explorar i justificar la pertinència de preguntes, conjetures o hipòtesis sobre connexions entre continguts matemàtics abstractes i situacions de l'àmbit de les ciències socials.
2.2 Usar analogies, patrons, contraexemples o altres estratègies per a confirmar o descartar hipòtesis i conjetures sobre conceptes matemàtics.	2.2 Formular conjetures sobre conceptes, propietats o relacions matemàtiques, explorar la seua validesa i justificar adequadament, els passos seguits, l'argumentació o el procediment matemàtic utilitzat.
2.3 Comparar i connectar diferents conceptes i procediments matemàtics, i argumentar les equivalències i diferències en el raonament emprat.	2.3 Generalitzar alguns arguments per a fer demostracions senzilles sobre propietats matemàtiques elementals en contextos de l'àmbit de les ciències socials.
2.4 Emprar de manera adequada diferents eines tecnològiques que ajuden a visualitzar i interpretar propietats matemàtiques.	2.4 Aplicar eines tecnològiques i digitals per a simular processos que faciliten l'exploració i justificació de propietats matemàtiques.

5.3. Competència 3

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants de l'àmbit social, investigant, comparant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, interrelacionant conceptes i procediments matemàtics.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
3.1 Establir connexions entre els sabers bàsics de les matemàtiques i els d'altres matèries de l'àmbit de les ciències socials.	3.1 Aplicar les connexions entre sabers matemàtics i sabers d'altres matèries de l'àmbit de les ciències socials per a formalitzar i quantificar les variables i les relacions que intervenen en situacions susceptibles de ser modelitzades.
3.2 Assumir hipòtesi sobre aspectes desconeguts o no determinats d'una situació real i realitzar simplificacions que permeten estructurar i elaborar un model matemàtic d'aquesta situació.	3.2 Fer variar les hipòtesis sobre aspectes desconeguts o no determinats d'una situació real, realitzar diferents simplificacions que permeten estructurar i elaborar diferents models matemàtics d'aquesta situació, i comparar-los entre si.
3.3 Obtindre la solució o resultats a partir del model matemàtic d'una situació interdisciplinària real, i interpretar els resultats i la seua adequació a la situació real.	3.3. Validar i contrastar els resultats obtinguts a partir d'un model matemàtic d'una situació interdisciplinària real, i discutir quins aspectes del model poden ser millorats o revisats per a afinar aquests resultats.
3.4 Realitzar prediccions sobre una situació real i inferir propietats rellevants a partir del desenvolupament i tractament del model matemàtic d'aquesta situació.	3.4 Emprar eines TIC per a simular situacions reals de l'àmbit de les ciències que permeten afinar i contrastar prediccions realitzades a partir del model matemàtic de la situació, amb l'elaboració de noves prediccions i prendre decisions sobre la seua validesa i les seues limitacions.

5.4. Competència 4

Dissenyar, modificar, generalitzar i implementar algorismes computacionals que faciliten la resolució de problemes i desafiaments de l'àmbit social, usant eines tecnològiques per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions i fenòmens reals.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
4.1 Tractar, ordenar, classificar i organitzar un conjunt de dades mitjançant sistemes de representació adequats (esquemes, taules, gràfics o altres), i usar eines TIC o llenguatges de programació quan la grandària de les dades l'exigisca.	4.1 Aplicar correctament algorismes i eines TIC a un gran conjunt de dades per a obtenir resultats, contrastar hipòtesis i realitzar inferències intuïtives.
4.2 Determinar estratègies per a la resolució de problemes, descomponent i estructurant les seues parts mitjançant algorismes.	4.2 Comparar diferents estratègies algorítmiques per a la resolució de problemes, analitzant les diferents opcions plantejades en la seua descomposició, estructuració i seqüenciació.
4.3 Crear i editar continguts digitals que faciliten la resolució, visualització i comprensió de problemes, i s'utilitzarà quan siga necessària la calculadora i els fulls de càlcul.	4.4. Crear i editar continguts digitals dirigits a la simulació de propietats matemàtiques mitjançant programari de càlcul simbòlic i geometria dinàmica.

5.5. Competència 5

Manejar amb precisió el simbolisme matemàtic, fer transformacions i conversions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants de l'àmbit social, i establir les connexions necessàries per a obtenir una visió matemàtica completa.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
5.1 Seleccionar i utilitzar amb correcció el simbolisme adequat per a descriure matemàticament situacions rellevants de l'àmbit de les ciències socials.	5.1 Utilitzar diverses formes de representació per a descriure matemàticament situacions de l'àmbit de les ciències socials, i establir conversions per a comparar els procediments emprats en paral·lel.
5.2 Realitzar conversions entre les representacions simbòliques que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions reals rellevants.	5.2 Adoptar la representació més adequada per a estructurar i justificar els raonaments matemàtics implicats en situacions de l'àmbit de les ciències socials.
5.3 Utilitzar amb fluïdesa i rigor la terminologia conceptual i les formes de representació que resulten necessàries per a formalitzar, amb precisió, els conceptes matemàtics.	5.3 Realitzar amb fluïdesa i flexibilitat tractaments d'un mateix contingut matemàtic en diferents registres de representació, i permetre connectar procediments associats a diferents blocs del saber matemàtic.

5.6. Competència 6

Produir, comunicar i interpretar missatges matemàtics, tant orals com escrits, utilitzant el suport, la terminologia i el rigor adequats, per a argumentar amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques juguen un paper rellevant.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
6.1 Interpretar i produir correctament missatges amb i sobre matemàtiques, i debatre i intercanviar idees i enriquir el discurs amb les idees dels altres.	6.1 Argumentar emprant idees matemàtiques complexes, i enriquir el discurs amb processos, continguts i estratègies de comunicació propis d'altres disciplines, i amb l'ús de fonts d'informació contrastada.
6.2 Comunicar idees matemàtiques utilitzant diferents formats de suport visual -taules, gràfics, esquemes, imatges o altres - per a fer clara la informació transmesa.	6.2 Utilitzar les eines TIC com a mitjà de comunicació de conceptes i procediments matemàtics que requereixen un discurs basat en elements visuals o dinàmics que permeten no sols visualitzar, sinó simular el contingut.
6.3 Perfeccionar i ampliar el vocabulari matemàtic, desenvolupant formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses i dominant els significats i matisos de les idees matemàtiques comunicades.	6.3 Produir i comunicar amb claredat i precisió reflexions complexes que incorporen al discurs matemàtic idees i formes de comunicació pròpies d'altres matèries de l'àmbit de les ciències socials.

5.7. Competència específica 7

Conéixer i apreciar el valor cultural, històric i social de les matemàtiques, identificar i contextualitzar les aportacions al llarg del temps, i reconéixer la importància en els avanços significatius del coneixement científic i del desenvolupament tecnològic, especialment rellevants per a abordar els desafiaments als quals s'enfronta la humanitat.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
7.1 Identificar el contingut matemàtic present en situacions reals i, en particular, en fenòmens rellevants de l'àmbit de les ciències socials.	7.1 Identificar i reconéixer la importància del contingut matemàtic present en situacions relacionades amb la sociologia, l'economia, la logística, les ciències del comportament i altres àrees relacionades amb la planificació, gestió i estudi de les societats humanes.
7.2 Reconéixer la importància del desenvolupament de les matemàtiques com a eina per a l'avanç social i cultural al llarg de la història.	7.2 Valorar i justificar la importància del desenvolupament de les matemàtiques com a mitjà per a afrontar els principals desafiaments del segle XXI.
7.3 Organitzar la informació recaptada procedent de contextos socials on la connexió entre les matemàtiques i els avanços en ciències socials queden patents.	7.3 Valorar les matemàtiques com a vehicle per a la resolució de problemes relacionats amb situacions i fenòmens rellevants de l'àmbit de les ciències socials.

5.8. Competència específica 8

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumir amb confiança la incertesa, les dificultats i errors que aquests processos comporten, i regular l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions variades de l'àmbit social.

MATEMÀTIQUES CCSS I	MATEMÀTIQUES CCSS II
8.1 Regular actituds i processos cognitius implicats en enfrontar-se a situacions d'aprenentatge complexes relacionades amb les matemàtiques.	8.1 Controlar els factors rellevants en la comprensió i aprenentatge dels processos matemàtics.
8.2 Mostrar una disposició favorable cap a l'aprenentatge de les matemàtiques i cap a les pròpies capacitats tant en el treball individual com col·laboratiu.	8.2 Utilitzar el pensament crític i creatiu en una varietat de situacions a partir del treball matemàtic, tant individual com col·laboratiu.
8.3 Abordar els errors com a oportunitats d'aprenentatge i desenvolupar un ús flexible d'estratègies que permeten superar les dificultats que poden aparèixer en resoldre situacions problemàtiques.	8.3 Compartir estratègies durant el treball en equip i adaptar-les segons les característiques dels contextos i les situacions d'aprenentatge, i evitar el bloqueig.

MATEMÀTIQUES GENERALS

1. Presentació

Les matemàtiques són un referent cultural en totes les civilitzacions al llarg de la història i adquireixen rellevància davant dels reptes del segle XXI. Els coneixements i les destreses associats al raonament lògic, la modelització de situacions o la interpretació i resolució de problemes són eines necessàries per a poder avançar per aqueix camí. Aquesta matèria permetrà a l'alumnat exercir la ciutadania responsable i avançar en el desenvolupament personal, però també apreciar els avanços matemàtics per si mateixos i superar una visió merament instrumental. L'aprenentatge de les matemàtiques també possibilitarà conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani i impulsar la igualtat abordant el reconeixement de les dones matemàtiques.

La matèria Matemàtiques Generals, al mateix temps que aporta continuïtat a l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria, presenta un desenvolupament curricular atés el perfil d'eixida i orientat a la consecució de competències clau. En un sentit global, aquesta àrea de coneixement representa en si mateixa una expressió universal de la cultura i, per tant, és imprescindible en el desenvolupament de la competència clau associada a la consciència i expressions culturals. Òbviament, la seua naturalesa (formes del raonament, argumentació, modelització i pensament computacional...) comporta una identificació inequívoca d'aquesta matèria amb la competència clau en matemàtiques i en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM).

La resolució de problemes i situacions d'aprenentatge permet connectar, de manera natural, el coneixement matemàtic amb altres àrees de coneixement, i desenvolupa el sentit crític necessari en la competència clau social i ciutadana. Així mateix, durant el procés de resolució de qualsevol problema matemàtic podem establir correspondències entre la seua interpretació, la comunicació del procés seguit i les seues conclusions amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Per la seua part, l'establiment d'estratègies i l'elaboració de plans per a resoldre problemes i afrontar situacions relacionen aquesta matèria amb les competències clau emprenedora i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Resulta, a més, evident, des d'un punt de vista STEM, la contribució de les matemàtiques al desenvolupament de la competència clau digital, sent necessari el domini de programari específic per al tractament de dades, realització i comprovació de càlculs, i també per a tractar amb representacions i simulacions, o per al desenvolupament d'algorismes d'una certa complexitat.

A més de les actituds pròpies de les tasques matemàtiques, les competències específiques de la matèria se sustenten en la comprensió fefaent de sabers conceptuals i procedimentals necessaris per a la resolució de problemes rellevants dels àmbits social, cultural i científic, relacionats amb els desafiaments del segle XXI, en els quals es requereix el desplegament de tots els sabers i destreses d'aquesta matèria instrumental. Aquesta aportació de funcionalitat instrumental dels sabers bàsics persegueix el desbloqueig dels tradicionals prejudicis cap a les matemàtiques i busca desenvolupar competències relacionades amb aspectes afectius -actituds, valors, implicació, etc.- i amb l'autoregulació del propi aprenentatge.

D'acord amb els principis pedagògics de la normativa actual, aquesta proposta posa el focus en la resolució de problemes, en les estratègies i mètodes d'investigació propis de la matemàtica, destacant el rigor i la claredat en la comunicació de conclusions i resultats. Així, la modelització de situacions, el domini del rigor matemàtic i la comunicació d'idees queden reflectits respectivament en les competències específiques 3, 5 i 6 d'aquesta matèria, i són un fidel reflex d'aquests principis.

Amb caràcter general, i amb la finalitat de donar continuïtat al currículum d'Educació Secundària Obligatoria, es presenten els sabers bàsics (coneixements, destreses, actituds i valors) organitzats en blocs associats als diferents sentits matemàtics: sentit numèric i de les operacions, sentit algebraic, relacions i funcions, sentit espacial i geomètric, sentit estocàstic i pensament computacional. El sentit de la mesura està associat a la capacitat de comprendre i comparar atributs, les seues magnituds o la incertesa, amb les tècniques i estratègies de mesurament i càlcul, així com a l'estimació de resultats matemàtics. Destaquem que, per a aquesta etapa, les múltiples connexions conceptuais i procedimentals entre els diferents sentits matemàtics permet introduir el sentit de la mesura en tots aquests, sense necessitat d'un tractament específic. A més, tots els subblocs de sabers preveuen d'alguna manera la contribució de la humanitat a aqueix sentit matemàtic i, per tant, es fa extensible de manera explícita a la contribució de les dones matemàtiques.

L'adquisició de competències específiques té un reflex directe en els criteris d'avaluació. És important recalcar que l'ordre en què apareixen els criteris d'avaluació associats a cada competència específica no implica una proposta de seqüenciació en el seu desenvolupament.

El document s'estructura en cinc seccions i la primera és aquesta introducció. En la segona, es detallen les huit competències específiques necessàries per a respondre al perfil d'eixida. Aquestes competències es concreten en la resolució de problemes, el raonament, la modelització, el pensament computacional, el domini amb rigor del simbolisme matemàtic, la comunicació d'idees matemàtiques, la contribució de les matemàtiques a la cultura i, finalment, la gestió d'actituds i tècniques organitzatives necessàries. Per a cadascuna d'aquestes, es proporciona una descripció amb informació sobre els seus ingredients.

La tercera secció descriu els sabers bàsics agrupats per sentits matemàtics. En la quarta secció es presenten alguns principis rellevants per al disseny de les situacions d'aprenentatge, així com per a la implementació de tasques i activitats que faciliten i promouen el desplegament de diverses competències específiques que mobilitzen sabers i actituds. Finalment, la cinquena secció estableix els criteris d'avaluació per a cadascuna de les competències específiques en finalitzar aquesta matèria de primer de Batxillerat General.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1.

Resoldre problemes relacionats amb situacions reals d'importància social, cultural o científica, utilitzant estratègies formals que permeten la generalització de conceptes i l'abstracció de les solucions, i comprovant la seua validesa.

2.1.1. Descripció de la competència.

La resolució de problemes és el procés central de l'ensenyament i l'aprenentatge de les matemàtiques, ja que permet establir uns fonaments cognitius sòlids per a la construcció de conceptes matemàtics. A més, la resolució de problemes és la via per a experimentar la matemàtica com a eina per a descriure, analitzar i ampliar la comprensió de la realitat. En aquesta etapa educativa, el procés de resolució de problemes requereix interpretar informació d'una situació rellevant de l'àmbit social, cultural o científic, elaborar un pla de resolució i implementar les estratègies lligades a aquest pla, i validar-ne el resultat. Les estratègies desplegades en la resolució de problemes són concrecions del raonament matemàtic: estimació, assaig-error, analogies amb altres problemes, descomposició en problemes més senzills, sistematització en la cerca de dades, simbolització. A més, aquesta concreció d'estratègies i habilitats pròpies de la resolució de problemes implica la mobilització dels conceptes i procediments estructurats en els diferents blocs i agrupacions de sabers. La interpretació i validació dels resultats obtinguts per

l'alumnat aporta nova informació al problema, de manera que aquesta competència inclou formular noves hipòtesis, explorar la transferència de resultats a altres problemes o situacions diferents, sistematitzar i generalitzar el procés de resolució, i plantejar nous problemes o situacions problemàtiques que estenen allò aprés a nous contextos. Aprofundir en els usos de la programació o d'aplicacions de geometria dinàmica o càlcul numèric o simbòlic per a simular els processos de resolució és un recurs que l'alumnat utilitzarà en aquesta etapa per a facilitar la interpretació i validació de resultats.

Durant aquest curs, els estudiants i estudiantes adquiriran habilitats per a resoldre problemes de reflexió i investigació relacionats amb els reptes del segle XXI en contextos reals, i també en contextos intramatemàtics que requereixen raonar amb objectes matemàtics abstractes. El desenvolupament d'aquesta competència comporta la reflexió sobre el propi aprenentatge, com l'autoregulació, avaluant i coavaluant cadascun dels passos que componen el procés de resolució de problemes, la comunicació d'aquest procés, i l'ús flexible i adaptable de diferents estratègies de resolució.

La competència en resolució de problemes és el punt d'unió de totes les competències específiques de l'àrea de Matemàtiques. Depén directament de les bases del raonament matemàtic rigorós, ja que sense aquest no és possible arribar a conclusions vàlides i fiables, tal com preveu la CE 2 de "Raonament i connexions". Quan les situacions problemàtiques necessiten la mobilització de processos d'abstracció d'una situació real, s'està connectant amb la CE3 de "Modelització".

El pensament computacional (CE 4) és un instrument per a resoldre de manera eficient problemes matemàtics i situacions reals que poden ser tractades a través d'un algorisme. A més, els processos de resolució de problemes i situacions problemàtiques han de ser representats mitjançant el simbolisme matemàtic, i això connecta aquesta competència amb la CE 5. La manera de comunicar a la resta de companyes i companys cadascun dels avanços que realitzem en la resolució d'un problema, els passos que s'han seguit i aquells que es descarten pel camí, formen part del procés d'aprenentatge, connectant amb la CE 6 de "Comunicació". La importància dels processos d'abstracció porta a prendre consciència de la importància que al llarg de la història tenen les matemàtiques, objecte de la CE 7 de "Rellevància social, cultural i científica". A més, en la resolució de problemes intervé la gestió de les actituds i creences implicades, acceptant la incertesa i les dificultats per a trobar una solució (CE 8 de "Gestió d'actituds i creences").

A més, la competència específica en resolució de problemes té una forta connexió amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), perquè la complexitat de la resolució d'un problema implica que l'alumnat reflexione sobre en quina fase del procés està i planifiqui, faça un seguiment i avalue la seua activitat. La resolució de problemes, amb un sentit crític, és indispensable per a exercir la competència ciutadana (CC). En la competència digital (CD) la resolució de problemes matemàtics té un paper instrumental destacat. Convé destacar també la resolució de problemes matemàtics com una concreció de la resolució de problemes en general, aspecte nuclear de la competència emprenedora (CE).

2.2. Competència específica 2.

Explorar, formular i generalitzar conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions senzilles i simulacions amb suport d'eines tecnològiques, i reconeixent, connectant i integrant els procediments i les estructures implicats en el raonament.

2.2.1. Descripció de la competència.

Explorar, formular i generalitzar conjectures, propietats i preguntes de contingut matemàtic són processos fonamentals que componen el raonament matemàtic. En particular, els raonaments matemàtics s'estructuren per a obtenir demostracions o simulacions que permeten derivar noves propietats, conseqüències o sentits als conceptes matemàtics consolidats en els estudiants i estudiantes. També la cerca de patrons, d'analogies o de contraexemples estan en la base de la demostració i del pensament matemàtic. El raonament matemàtic s'enriqueix, a més, a través de la connexió entre conceptes i procediments matemàtics diferents. A través de les connexions, per tant, l'alumnat d'aquesta etapa amplia i fa més abstractes les estructures configurades pels continguts matemàtics i les relacions entre aquestes estructures. En particular, l'alumnat serà capaç d'establir ponts entre les situacions reals i els conceptes matemàtics abstractes a través de processos de matematització.

En aquest curs, l'alumnat desenvoluparà un pensament matemàtic més divers i flexible, que li permetrà raonar matemàticament en situacions rellevants de la ciència, la societat o la cultura, especialment en situacions relacionades amb els reptes del segle XXI. L'elaboració de preguntes, hipòtesis i conjectures per part de l'alumnat ajuda a construir el seu propi coneixement i a desenvolupar una motivació i un compromís amb el procés d'aprenentatge que passa per confirmar o descartar les seues hipòtesis i conjectures.

La inducció i la deducció, com a part del raonament matemàtic, són processos intrínsecs al fet de resoldre problemes, i la seua connexió és directa amb la CE 1 de "Resolució de problemes". La formulació de conjectures, enteses com a hipòtesis, obri el camí de la modelització (CE 3 de "Modelització"), ja que aquestes formen part del procés de simplificació i estructuració de la realitat que permet crear models. Establir connexions entre diferents processos de raonament requereix manejar amb precisió el simbolisme matemàtic (CE 5 de "Representacions").

Aquesta competència específica, a més, es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC), perquè el pensament matemàtic és una forma d'expressió cultural. A més, els processos del raonament matemàtic connecten amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), en la mesura en què l'alumnat ha de reflexionar sobre quan i com aplicar-los en determinades situacions d'aprenentatge, valorant els seus propis processos i també els dels seus companys. El raonament matemàtic és la base del pensament computacional i sustenta, per tant, la competència digital (CD) de l'alumnat.

2.3. Competència específica 3.

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants per a la societat, investigant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, i integrant de manera interdisciplinària conceptes i procediments matemàtics i extramatemàtics.

2.3.1. Descripció de la competència.

Analitzar i extraure conseqüències precises, així com fer prediccions sobre fenòmens reals rellevants per a la societat del segle XXI, requereix, des del punt de vista matemàtic, un domini del desenvolupament del cicle de modelització: estructurar la situació real i la informació que ofereix per a construir-se una representació mental; assumir hipòtesis sobre aspectes desconeguts o no determinats i realitzar simplificacions que permeten elaborar un primer model real; matematitzar el model real, buscant, formalitzant o quantificant variables i relacions, per a construir un model matemàtic; treballar matemàticament sobre el model matemàtic amb la finalitat d'obtenir una solució o uns resultats matemàtics; interpretar els resultats matemàtics per a transformar-los en resultats reals, i validar els resultats reals contrastant-los amb la situació real.

El procés de transferència de les matemàtiques a la realitat i de la realitat a les matemàtiques mediat per un model implica, d'una banda, la inducció de propietats generals a partir de característiques concretes de la realitat, cosa que permet inferir de les propietats generals conseqüències reals de la situació analitzada, i d'altra banda, la particularització de continguts matemàtics abstractes per a explicar aspectes determinats de la situació real que poden ser tractats de manera diferenciada per altres disciplines, establint connexions interdisciplinàries que permeten utilitzar les matemàtiques en una gran varietat d'àmbits diferents del coneixement i la vida social.

En aquest curs, els estudiants i estudiantes seran capaços de desenvolupar models matemàtics que permeten reflexionar i afrontar alguns reptes del segle XXI, construint una visió interdisciplinària i versàtil de la matemàtica. En finalitzar el curs, l'alumnat serà capaç de construir models sobre situacions rellevants dels àmbits cultural, social i científic en els quals aplicar procediments matemàtics, i podran emprar eines TIC per a analitzar i simular fenòmens reals en contextos autèntics, realitzant prediccions i/o prenent decisions.

Raonar i expressar el motiu pel qual construïm un model matemàtic ens ajuda a aprofundir en els aspectes matemàtics emprats i a valorar la contribució de les matemàtiques a les nostres necessitats i a la seua evolució, la qual cosa posa de manifest la relació d'aquesta competència amb la CE 6 de "Comunicació" i la CE7 de "Rellevància social, cultural i científica".

La competència específica en modelització també es relaciona directament amb les competències clau ciutadana (CC) i emprenedora (CE), a més de fer-ho amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC).

2.4. Competència específica 4.

Dissenyar, modificar i implementar algorismes computacionals emprant eines tecnològiques, per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions reals i fenòmens que faciliten la resolució de problemes i desafiaments rellevants per a la societat.

2.4.1. Descripció de la competència.

La competència en pensament computacional implica que l'alumnat d'aquesta etapa resolga problemes i desafiaments rellevants per a la societat dissenyant i implementant algorismes executats per sistemes informàtics en diversos nivells de programació. En aquesta etapa, l'alumnat ja coneix i aplica la programació per blocs. El disseny i la implementació d'un algorisme implica habilitats com ara la descomposició d'un problema en tasques més simples; la identificació dels aspectes rellevants d'una situació per a simplificar-la i estructurar-la, eliminant qualsevol ambigüitat o imprecisió; l'ordenació, classificació i organització d'un conjunt de dades, o la identificació de patrons i estructures abstractes en el desenvolupament d'una solució.

L'alumnat d'aquesta etapa abordarà situacions per a afrontar els reptes del segle XXI que requereixen el disseny d'algorismes amb diferents eines tecnològiques (robots, programes informàtics, etc.) o l'aplicació de funcions i progressions senzilles per a analitzar regularitats i patrons, cooperant en el marc d'un treball en equip.

Durant aquesta etapa, l'alumnat s'enfrontarà a situacions en les quals haurà d'utilitzar la iteració d'elements gràfics o expressions de tipus algebraic, amb suport d'eines tecnològiques quan siga pertinent, per a aprofundir en el coneixement de la situació d'aprenentatge plantejada. En finalitzar el curs, l'alumnat estarà preparat per a enfrontar-se a situacions relacionades amb els reptes del segle XXI en les quals haja d'aplicar el pensament computacional per a resoldre problemes de connexió i reflexió que impliquen organitzar conjunts de dades, reconèixer patrons, descompondre en parts o simplificar, estructurar i abstraure situacions.

Entendre el llenguatge computacional com a forma de representació de contingut matemàtic el connecta amb la competència CE 5. A més, el pensament computacional també forma part del raonament matemàtic, en particular, la idea d'algorisme com a seqüència precisa d'instruccions, cosa que connecta aquesta competència amb CE 2 ("Raonament i connexions"). El pensament computacional permet desenvolupar eines i estratègies específiques per a la resolució de problemes (CE 1).

A més, la competència específica en pensament computacional es vincula directament amb la competència clau en digitalització (CD), perquè el desenvolupament d'algorismes està en la base del desenvolupament digital. En un món digitalitzat, aquesta competència específica també és una eina necessària per a la competència emprenedora (CE).

2.5. Competència específica 5.

Manejar amb precisió el simbolisme matemàtic, fent transformacions i conversions entre tot tipus de representacions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants per a la societat.

2.5.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència implica manejar amb fluïdesa les regles i l'ús, tractament i conversió de tots els registres de representació (iconicomanipulatiu, numèric, simbólicoalgebraic, tabular, funcional, geomètric i gràfic) que vehiculen l'expressió de contingut matemàtic. L'expressió de contingut matemàtic exigeix capacitat de precisió, claredat i concisió en l'ús dels seus elements en cada registre de representació, i també l'habilitat d'usar la representació de contingut matemàtic més adequada a les situacions reals o formals a què fa referència. La capacitat de tractament del contingut matemàtic dins de cada registre de representació, és a dir, de transformar de manera correcta el contingut matemàtic dins d'un mateix registre, és indispensable si es vol expressar dins d'aquest una seqüència complexa de procediments matemàtics. A més, la representació de missatges matemàtics rics i complexos demana la capacitat de conversió bidireccional entre registres, és a dir, a més de saber representar i tractar contingut matemàtic en tots els registres, cal poder establir les equivalències i manejar les vies de pas, en ambdós sentits, entre cada registre i els altres.

L'alumnat d'aquesta etapa haurà d'utilitzar amb correcció, comprenent els conceptes implicats i respectant les regles sintàctiques del llenguatge matemàtic, els diferents registres de representació que vehiculen el coneixement matemàtic útil per a fer front als reptes del segle XXI. L'alumnat també serà capaç d'emprar el simbolisme matemàtic i vehicular els seus diferents sentits mitjançant representacions en alguns contextos intramatemàtics, combinant-les quan siga necessari amb altres mitjans d'expressió argumentativa.

En finalitzar el curs, l'alumnat manejarà diferents representacions d'un mateix concepte o relació matemàtica, adaptant-se a la representació més adequada per a cada situació d'aprenentatge.

Qualsevol concepte matemàtic, incloent-hi les seues possibles connexions, ha de ser expressat a través d'un registre de representació, la qual cosa connecta aquesta competència de manera directa amb CE 2 ("Raonament i connexions"). A més, les representacions i el simbolisme matemàtic són el vehicle per a intercanviar arguments sobre diferents situacions en contextos canviants, i donar-los un significat matemàtic, i això connecta aquesta competència amb la CE6 de "Comunicació".

Aquesta competència específica, que implica emprar diversos registres de representació i realitzar conversions d'un sistema de símbols a un altre, es relaciona amb la competència clau

en comunicació lingüística (CCL), perquè aquests sistemes vehiculen la comunicació. A més, ja que el llenguatge digital està vehiculat per registres de representació pròxims als propis del llenguatge matemàtic, també es vincula amb la competència digital (CD). La traducció d'un mateix contingut a diferents formes de representació implica habilitats metacognitives que relacionen aquesta competència específica amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.6. Competència específica 6.

Comunicar i intercanviar idees matemàtiques usant el suport, la terminologia i el rigor adequats, per a argumentar amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques tenen un paper rellevant.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència fa referència al domini de la comunicació utilitzant llenguatge matemàtic i sobre el llenguatge matemàtic, la qual cosa implica la producció de discursos clars que expressen de manera eficaç idees matemàtiques sobre el món real i situacions rellevants dels àmbits social, cultural o científic. També fa referència a la capacitat d'integrar els missatges de contingut matemàtic dins d'un discurs argumentatiu o d'una discussió.

L'alumnat d'aquesta etapa interpretarà i comunicarà missatges amb i sobre matemàtiques en varietat de registres lingüístics i de contextos comunicatius, i debatran i intercanviaran idees complexes i enriquint el discurs amb les idees dels altres. Els estudiants i estudiantess utilitzaran quan siguin necessàries les eines TIC que canalitzen o òbrigen noves vies de comunicació.

L'alumnat haurà de comunicar missatges recurrent al coneixement i al llenguatge matemàtic sobre contextos diversos relacionats amb els desafiaments del segle XXI, fent referència tant a situacions concretes, reals i rellevants, com a alguns contextos intramatemàtics. Les situacions d'aprenentatge han de dissenyar-se per a incitar al desenvolupament d'abstracció i de pensament logicomatemàtic, expandint així l'horitzó d'interés, l'autonomia i iniciativa personal en l'àmbit STEM i en altres àmbits rellevants, i promoure la competència clau d'aprendre i aprendre que possibilita l'avanç i aprofundiment dirigits a una futura experiència professional versàtil i adaptable, incorporant, de manera autoregulada, la reflexió sobre la seua pròpia activitat matemàtica.

En aquesta etapa, l'alumnat ja domina la comprensió d'informació en diferents formats que combinen diverses fonts i representacions, discriminant dades rellevants i completant informació desconeguda.

L'alumnat, durant aquesta etapa, perfeccionarà i ampliarà el vocabulari matemàtic en els seus termes formals, desenvolupant formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses i dominant els significats i matisos de les idees matemàtiques comunicades. En acabar el curs, els estudiants i estudiantess seran capaços de produir i comunicar amb claredat i de manera versàtil reflexions complexes sobre situacions rellevants per al segle XXI.

La producció i comunicació de missatges amb contingut matemàtic està fortament vinculada amb els sistemes de representació i el simbolisme emprat (C5, Representacions). A més, comunicar els raonaments matemàtics és una via de reflexió sobre el propi aprenentatge, la qual cosa connecta la competència en comunicació amb les competències CE2 ("Raonament i connexions") i CE8 ("Gestió d'actituds i creences"). Comunicar matemàtiques implica, a més, interpretar els resultats matemàtics en situacions reals (CE3) o, de manera general, en resolució de problemes (CE1).

A més, la competència en comunicació matemàtica és una concreció de la competència clau en comunicació lingüística (CCL). Com que les matemàtiques conformen un llenguatge específic que es relaciona amb diferents llengües, aquesta competència es relaciona amb la competència clau plurilingüe (CP). Comunicar idees emprant les matemàtiques és, a més, una habilitat necessària per a la competència clau emprenedora (CE).

2.7. Competència específica 7.

Conèixer i valorar la contribució de les matemàtiques a la cultura, identificant i contextualitzant les seues aportacions al llarg de la història, i reconeixent la seua utilitat i el seu interès per a explorar i interaccionar amb la realitat, i la seua importància en els avanços significatius per a la societat.

2.7.1. Descripció de la competència.

Els estudiants i estudiantes han de valorar el paper de les matemàtiques en els desafiaments i avanços significatius de l'àmbit científic i tecnològic, però també les seues aportacions a l'àmbit social i cultural. L'alumnat d'aquesta etapa ha d'aprofundir en la percepció de les matemàtiques com una part essencial de la cultura humana, lligada a totes les manifestacions culturals, del passat, present i futur. L'interès i les creences positives relacionades amb l'aprenentatge de les matemàtiques requereixen el desenvolupament d'una motivació intrínseca (conseqüència de l'assoliment durant el procés d'aprenentatge de les matemàtiques) però també extrínseca, relacionada amb la confirmació que les matemàtiques són una eina que permet transformar la realitat.

Durant l'etapa, l'alumnat aprofundirà en el coneixement sobre la importància del contingut matemàtic en obres d'art plàstiques i visuals, en la música i en l'arquitectura, valorant la seua funció estètica i organitzadora. A més, l'alumnat ja coneix (i ha experimentat) la importància i necessitat de les matemàtiques per a la resolució de problemes reals, però ha d'aprofundir en el coneixement sobre el seu paper en l'avanç social i cultural de la humanitat, identificant i valorant la seua utilitat per a la comprensió del món físic i la seua rellevància per a explicar i abordar situacions, fenòmens i desafiaments importants, tant al llarg de la història com en l'actualitat.

En finalitzar el curs, l'alumnat valorarà positivament el paper de les matemàtiques en l'organització social, tècnica i econòmica de la societat, sent conscient de la seua utilitat per al seu futur desenvolupament professional en un món digitalitzat i per a exercir una ciutadania crítica, responsable i preparada per a afrontar els reptes del segle XXI.

Valorar la contribució de les matemàtiques a la societat és una competència transversal a l'aprenentatge de les matemàtiques, per la qual cosa aquesta competència connecta amb totes les competències específiques. Té una rellevància especial la connexió d'aquesta competència amb la competència a modelitzar les situacions reals associades a problemes rellevants per a la societat (CE3). També és forta la connexió d'aquesta competència amb la competència relacionada amb les creences, percepcions i actituds cap a les matemàtiques (CE8).

Aquesta competència específica, que es relaciona amb el paper que les matemàtiques tenen en la realitat i en la pròpia experiència de l'alumnat, està directament vinculada amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC) i amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.8. Competència específica 8.

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumint amb confiança la incertesa, les dificultats

i els errors que aquests processos comporten, i regulant l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions variades.

2.8.1. Descripció de la competència.

Els aspectes afectius -interés, motivació, autoconcepte, persistència, creences- són una part consubstancial del raonament matemàtic. La confiança i les creences positives són condició necessària per a aconseguir un bon rendiment en matemàtiques. En conseqüència, l'alumnat ha d'evitar sentiments negatius associats a les dificultats que experimenta durant el procés d'ensenyament i aprenentatge de la matèria: ansietat, temor, frustració, inseguretat o desinterés.

Els tres descriptors essencials del domini afectiu són les emocions, les actituds i les creences.

En aquesta etapa, l'alumnat ha desenvolupat estratègies de regulació del seu propi aprenentatge, controlant la seua atenció i regulant les emocions. S'espera que l'alumnat siga capaç de mantindre aquestes estratègies davant els nous desafiaments associats a aquesta etapa, especialment els relacionats amb els grans reptes del segle XXI.

L'alumnat aprofundirà, durant aquesta etapa, en el seu interés i motivació cap a les matemàtiques. Els estudiants i estudiantes reforçaran davant diversos contextos reals les seues creences positives i la percepció de les seues capacitats en relació amb les matemàtiques. En finalitzar aquesta etapa, l'alumnat haurà desenvolupat un autoconcepte i una autoestima positius en relació amb les matemàtiques, i podran rebutjar falsos mites, com que les matemàtiques són per a gent molt intel·ligent o que el talent matemàtic es relaciona amb el gènere.

Durant l'etapa, també s'espera que l'alumnat reconega les emocions, actituds i processos cognitius implicats quan s'enfronta a situacions d'aprenentatge complexes, relacionades amb les matemàtiques, assumint els errors com a oportunitats d'aprenentatge i evitant el bloqueig, per exemple, mitjançant un ús flexible de diverses estratègies de resolució.

En finalitzar el curs, l'alumnat haurà consolidat una capacitat d'atenció i una persistència que li permeten afrontar futurs reptes professionals de manera versàtil, i serà capaç d'utilitzar el raonament matemàtic com a eina de pensament crític en situacions de rellevància per al segle XXI.

La gestió d'actituds en l'aprenentatge de les matemàtiques connecta amb tots els processos implicats, per la qual cosa CE8 és una competència transversal i connecta amb totes les altres competències específiques. La connexió de CE8 és forta amb la resolució de problemes (CE1) i amb el raonament matemàtic (CE2), perquè són els processos centrals del pensament matemàtic i requereixen autoregulació i control emocional, en particular, assimilar l'aprenentatge a partir dels errors. Aquesta competència també està fortament vinculada amb CE7, perquè conèixer i valorar les aportacions de les matemàtiques, així com els seus referents, repercuteix en una major apreciació d'aquestes i en un millor autoconcepte.

A més, aquesta competència en autoregulació i gestió de les emocions i actituds forma part, de manera específica, de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). Convé també destacar que l'autoregulació i la gestió emocional són indispensables per a exercir la competència emprenedora (CE).

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

Els continguts proposats, enunciats en forma de sabers bàsics associats a sentits matemàtics, juntament amb les competències específiques, situacions d'aprenentatge i criteris d'avaluació, constitueixen el currículum bàsic de la matèria. Aquests sabers s'han formulat tenint en compte el nivell de desenvolupament competencial aconseguit en l'Educació Secundària Obligatoria i, en particular, el grau de desenvolupament dels sentits matemàtics adquirit en acabar l'educació obligatòria.

En aquesta etapa, podem diferenciar i categoritzar els sabers atenent sis sentits matemàtics: numèric i de les operacions; del llenguatge algebraic; espacial i geomètric; relacions i funcions; estocàstic, i de pensament computacional. En cadascun d'aquests, al seu torn, s'assenyalen els continguts o grups de continguts l'aprenentatge, articulació i mobilització dels quals són necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de les huit competències específiques de Matemàtiques Generals. Aquests sentits no són independents, sinó que estan fortament interrelacionats, i amb freqüència hi ha qüestions matemàtiques que cal abordar de manera natural des de múltiples perspectives a causa d'aquesta forta connexió. En cadascun d'aquests sentits matemàtics s'afigen, a més, habilitats i sabers relacionats amb el domini afectiu i socioemocional, és a dir, amb la gestió de les actituds, amb la motivació i amb l'autoregulació de l'atenció i els processos d'aprenentatge específics d'aquesta matèria.

En la seqüència d'aquests continguts, l'ordre no és preceptiu. Igual que en l'Educació Secundària Obligatoria la resolució de problemes és prioritària, en aquesta etapa l'accent es posa en les estratègies de resolució i comprovació de resultats i en l'ús tècniques per a la demostració de propietats o teoremes com a element que consolida l'activitat intrínsecament matemàtica en contextos relacionats amb els desafiaments del segle XXI. Quant a l'adaptació tecnològica, nombrosos problemes es poden resoldre de manera eficient amb la implementació o el suport d'algorismes computacionals, oferint oportunitats per a desenvolupar el pensament computacional, estadístic, geomètric o algebraic.

3.2. Bloc 1. Sentit numèric i de les operacions

Entenem per sentit numèric el conjunt de sabers bàsics relacionats amb el significat del nombre, la seua naturalesa, representació, simbolització i magnitud, a més de l'ús adequat d'aquests en les relacions, propietats, operacions i estratègies bàsiques de càlcul.

Ateses les característiques d'aquesta matèria, els sabers a tractar d'aquest sentit no se centren tant en la comprensió de la naturalesa numèrica com en la seua utilitat per al comptatge en les operacions i aplicacions d'índole quotidiana, fonamentalment dins de l'entorn financer (mitjans de pagament, interessos, comissions, canvis de divises, factures, nòmines o notícies econòmiques) i amb suport tecnològic.

SENTIT NUMÈRIC I DE LES OPERACIONS (transversal a totes les CE)
Combinatòria elemental. Estratègies per al recompte en conjunts finits.
Raons i proporcions, percentatges i taxes.
Interés simple i compost. Interpretació de documents financers quotidians i resolució de problemes.
Ús i utilització d'eines tecnològiques per al recompte o el càlcul.
Reconeixement de l'error com a element d'aprenentatge en la selecció o obtenció de solucions numèriques i càlculs realitzats.

SENTIT NUMÈRIC I DE LES OPERACIONS (transversal a totes les CE)
Desenvolupament històric del sentit numèric. Usos socials dels números.

3.3. Bloc 2. Sentit algebraic

El sentit algebraic fa referència a la capacitat d'entendre i utilitzar representacions simbòliques per a explicar o resoldre determinades situacions com les associades a la modelització que requereixen superar el mer càlcul numèric.

L'ús d'aquest llenguatge estructurat i el domini de les operacions entre estructures simbòliques permet argumentar amb un llenguatge propi. Es fa necessari aprendre, articular i mobilitzar continguts com els que es detallen en la taula següent per a abordar situacions de modelització de fenòmens físics i matemàtics susceptibles de predicció o generalització.

SABERS BÀSICS
EQUACIONS-SISTEMES-INEQUACIONS (transversal a totes les CE)
Equacions i inequacions.
Sistemes d'equacions lineals de fins a 3 incògnites.
Resolució de problemes mitjançant l'ús d'equacions i sistemes lineals amb i sense mitjans tecnològics.
Programació lineal. Modelització de situacions reals amb i sense eines digitals.
Desenvolupament històric de l'àlgebra i valoració en l'avanç de la societat, la ciència i la tecnologia.
Flexibilitat en l'ús de diverses estratègies, tècniques o mètodes de resolució de situacions problemàtiques susceptibles de modelatge algebraic.
Autonomia, tolerància davant l'error, perseverança en l'aprenentatge d'aspectes associats al sentit algebraic.

3.4. Bloc 3. Sentit funcional

Els continguts associats a aquest sentit, juntament amb els d'àlgebra i pensament computacional, aporten les eines per a la modelització de situacions matemàtiques o del món real amb expressions simbòliques, un llenguatge estructurat i regles lògiques per als procediments.

Aquest sentit matemàtic propi de l'anàlisi matemàtica apareix, en dos subblocs de sabers: funcions i derivades.

El primer subbloc de sabers se centrarà en funcions reals de variable real, posant el focus en les funcions de tipus polinòmiques, racionals senzilles, exponencials, logarítmiques, a trossos, periòdiques, i en qualsevol cas es podran utilitzar els mitjans tecnològics necessaris.

SABERS BÀSICS
FUNCIONS. Transversal a totes les CE
Funcions bàsiques. Característiques necessàries per a la construcció gràfica.
Resolució de problemes. Modelització i anàlisi de situacions mitjançant funcions.
Programes informàtics de geometria dinàmica. Calculadores gràfiques.
Desenvolupament històric de l'anàlisi sobre funcions i les seues aplicacions. Valoració dels usos científics de les funcions.
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats a les relacions funcionals.

SABERS BÀSICS
CÀLCUL DE DERIVADES. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6, CE7, CE8.
Introducció a la derivada. Taxa de variació absoluta i mitjana.
Concepte de derivada. Interpretació geomètrica amb mitjans tecnològics.
Regles de derivació i càlcul de derivades funcions simples.
Desenvolupament històric del càlcul de derivades i les seues aplicacions.
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats al càlcul i utilització de la derivada d'una funció.

3.5. Bloc 4. Sentit estocàstic

El sentit estocàstic implica, en el cas de situacions o fenòmens de naturalesa aleatòria, la capacitat d'entendre les situacions o fenòmens de naturalesa estocàstica i la probabilitat com a mesura de la incertesa. També fa referència a la capacitat de raonar i interpretar dades de naturalesa estadística identificades amb determinades distribucions, realitzar estimacions i transmetre resultats de manera comprensible utilitzant el vocabulari, les eines i les estratègies més apropiades en cada cas. Per al desenvolupament d'aquest sentit es distingeixen dos subblocs: anàlisi de dades i estadística, i probabilitat i incertesa.

La importància d'aquest sentit radica en el fet que, d'una banda, permet comprendre la informació que transmeten els diferents mitjans de comunicació, incloent-hi les xarxes socials, i d'una altra, analitzar-la i utilitzar-la de manera crítica, precisa i objectiva, permetent prendre decisions encertades.

Per a la correcta interpretació, l'encertada anàlisi de la informació i l'ús crític d'aquesta, es requereix atendre sabers en els quals intervinga el càlcul de les principals mesures de centralització i dispersió, l'elaboració i interpretació gràfiques que faciliten aqueixa anàlisi, i alhora, permeten centrar l'aprenentatge en la resolució de problemes.

El subbloc d'incertesa i probabilitat inclou continguts com les tècniques de recompte i l'experimentació relacionades amb l'aproximació freqüentista. També resulten crucials l'estudi de casos i la regla de Laplace, així com l'ús de taules i diagrames per al desenvolupament de les diferents estratègies que faciliten la comprensió i la presa de decisions a l'hora de resoldre problemes de context real. Finalment, per a la interpretació i l'anàlisi de situacions reals es proposa la utilització d'algunes de les distribucions de probabilitat més comunes: distribució normal, binomial i uniforme.

SABERS BÀSICS: ESTADÍSTICA BIDIMENSIONAL. CE1, CE2, CE4, CE5, C6, CE7, CE8
Recollida, organització de dades bidimensionals, interpretació i comparació de dades en taules de freqüència, taules de contingència i gràfica, amb i sense eines digitals.
Paràmetres estadístics d'una distribució bidimensional.
Distribucions condicionades. Dependència i independència. Representació gràfica.
Regressió lineal i quadràtica: valoració gràfica de la pertinència de l'ajust.
Disseny d'estudis estadístics en contextos reals. Presa de decisions: utilització de conclusions derivades del tractament estadístic de dades, fiabilitat en les estimacions.
Ús d'eines tecnològiques adequades (calculadora gràfica, webs o fulls de càlcul) en contextos, quan es requereisca.
Desenvolupament històric de l'estadística i les seues aplicacions. Valoració dels usos en contextos diversos.
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats al càlcul estadístic.

SABERS BÀSICS- PROBABILITAT I INCERTESA. CE1, CE2, CE3, CE5, C6, CE7, CE8
Experiments aleatoris i successos. Freqüències i idea intuïtiva de probabilitat. Successos. Dependència i independència de successos.
Estratègies de recompte per al càlcul de probabilitats. Diagrames d'arbre i taules de contingència. Regla de Laplace.
Probabilitat condicionada. Teoremes: probabilitat total i Bayes.
Distribució binomial. Distribució normal. Distribució uniforme discreta i contínua.
Càlcul de probabilitats mitjançant eines tecnològiques. Interpretació i anàlisi d'informació de naturalesa estocàstica en diversos contextos.
Desenvolupament històric de la probabilitat i les seues aplicacions. Valoració dels usos en el tractament de la informació.

Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes de treball associats a distribucions i el càlcul de probabilitats.

3.6. Bloc 5. Sentit computacional

El pensament computacional permet desenvolupar tècniques i estratègies per a obtenir solucions eficients emprant algorismes o seqüències d'ordres. Aquest sentit matemàtic, en aquesta etapa s'aplica en la identificació, successions o exploració de diferents opcions i estratègies davant una situació determinada mitjançant l'estudi de grafs.

Convé destacar en aquest sentit la importància de l'ús de les TIC en la qual es posen de manifest habilitats associades al reconeixement, ús de patrons per al disseny i anàlisi de solucions més complexes.

SABERS BÀSICS. Transversal a totes les CE
Anàlisi i interpretació de successions numèriques: terme general, monotonia, predicció de termes i acotació.
Grafs: composició i tipus (dirigits, plans, ponderats, arbres ...).
Grafs eulerians i hamiltonians: resolució de problemes de camins i cercles.
Coloració de grafs. Resolució del camí mínim en diferents contextos.
Estratègies de resolució de problemes. Modelització de fenòmens mitjançant algorismes i programes i eines tecnològiques adequades.
Desenvolupament històric del pensament computacional i les seues aplicacions. Valoració dels usos de successions i de la teoria de grafs.
Perseverança, iniciativa i flexibilitat en la resolució de situacions problemàtiques susceptibles d'error o no exempts de dificultats relacionats amb les formes de raonament logicomatemàtic o de l'ús de mitjans tecnològics específics.

3.7. Bloc 6. Sentit de la geometria i espacial

El sentit de la geometria i espacial és especialment rellevant per a modelitzar fenòmens reals. Aquest sentit matemàtic, en aquesta etapa, es desenvoluparà mitjançant programes de geometria dinàmica, que permeten visualitzar els elements geomètrics i els seus moviments i transformacions. A més, els programes de geometria dinàmica vehiculen el desenvolupament de formes de la geometria plana i la geometria analítica, mitjançant representacions que permeten seqüenciar els procediments constructius i explorar les seues propietats.

SABERS BÀSICS. Transversal a totes les CE
Construcció d'elements de geometria plana emprant eines TIC i programes de geometria dinàmica.
Aplicacions geomètriques en problemes de modelització i en contextos reals.
Punts, vectors i moviments en el pla amb programes de geometria dinàmica.

Equacions de la recta i posicions relatives en el pla emprant programes de geometria dinàmica.

Perseverança, iniciativa i flexibilitat en la resolució de problemes geomètrics amb l'ús d'eines TIC i programes de geometria dinàmica.

4. Situacions de aprenentatge per al conjunt de competències de l'àrea de Matemàtiques

Les situacions d'aprenentatge connecten amb els "Principals reptes del segle XXI" i integren tots els elements que constitueixen el procés d'ensenyament i aprenentatge competencial. La seua finalitat és promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar aquests desafiaments. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix, en efecte, mobilitzar tot tipus de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments i actituds i valors.

En el cas de Matemàtiques, les situacions d'aprenentatge han de proposar un problema real o un escenari relacionat amb els desafiaments del segle XXI. És a dir, una situació rellevant des del punt de vista social, cultural o científic, les tasques del qual impliquen les capacitats i les actuacions a què s'ha fet referència en les competències específiques: resoldre problemes relacionats amb situacions dels àmbits científic i tecnològic; investigar, formular i generalitzar conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions; modelitzar situacions i fenòmens rellevants dels àmbits científic i tecnològic; implementar algorismes i mètodes del pensament computacional; dominar amb rigor el simbolisme matemàtic; comunicar i intercanviar idees matemàtiques; conèixer i valorar la contribució de les matemàtiques a la cultura, i gestionar i regular creences i actituds implicades en els processos matemàtics.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, i s'assegurarà que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge. Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:

- a) Les situacions d'aprenentatge han de plantejar una problemàtica que promoga la reflexió i la formulació de conjectures sobre una situació complexa, que siga rellevant des del punt de vista social, cultural o científic, relacionada amb els desafiaments del segle XXI, i que servisca per a desenvolupar més d'una competència.
- b) El disseny de situacions d'aprenentatge específiques en Matemàtiques ha d'involucrar conceptes, procediments i actituds vinculats amb els sentits matemàtics –algebraic, espacial, numèric, funcional, estocàstic o computacional– que permeten abordar un mateix problema mitjançant estratègies de resolució diferents.
- c) Les situacions d'aprenentatge, en la mesura que siga possible, han de ser obertes i poder graduar-se. És a dir, han de ser prou flexibles, complexes i rellevants per a controlar el grau d'accessibilitat i aprofundiment que permeta el seu ús adaptat als diferents nivells.
- d) Les situacions d'aprenentatge han de dissenyar-se per a incitar al desenvolupament d'abstracció i de pensament logicomatemàtic, expandint així l'horitzó d'interés, l'autonomia i la iniciativa personal en l'àmbit STEM i en altres àmbits rellevants, i

promoure la competència clau d'aprendre i aprendre que possibilita l'avanç i aprofundiment dirigits a una futura experiència professional versàtil i adaptable.

- e) Les situacions d'aprenentatge han de permetre un tractament interdisciplinari amb altres matèries i connectar amb altres experiències d'aprenentatge matemàtic fora del centre, així com establir connexions amb els diferents temes d'interés encaminats a l'abordatge dels principals reptes del segle XXI, a més de desenvolupar un enfocament crític respecte d'aquests.
- f) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporant-hi un enfocament inclusiu i tècniques de treball cooperatiu o col·laboratiu quan l'activitat així ho requerisca.
- g) El disseny de les situacions d'aprenentatge inclourà enunciats formulats de manera directa (es demana a l'alumnat la resposta a una qüestió) i indirecta (l'alumnat ha de definir, a partir d'un text, quina és la pregunta i marcar-se uns objectius). A més, s'han de dissenyar situacions en les quals es coneix tota la informació necessària per a la seua resolució, però també unes altres en què es requerisca completar informació absent o discriminar la informació rellevant de la supèrflua.
- h) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de preveure formats variats: enunciats verbals amb o sense il·lustracions de suport, enunciats amb incorporació de diferents fonts d'informació i enunciats que exigeixen interpretar taules o gràfics.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència 1.

Resoldre problemes relacionats amb situacions reals d'importància social, cultural o científica, utilitzant estratègies formals que permeten la generalització de conceptes i l'abstracció de les solucions, comprovant la seua validesa.

MATEMÀTIQUES GENERALS
1.1. Extraure i interpretar la informació necessària de l'enunciat de problemes relacionats amb la vida quotidiana i dels àmbits cultural, social i científic, estructurant el procés de resolució atenent criteris d'eficàcia i senzillesa.
1.2. Resoldre problemes relacionats amb els desafiaments del segle XXI, implementant les estratègies formals que siguem necessàries per a la seua resolució, mobilitzant de manera adequada i justificada els conceptes, procediments i actituds implicats.
1.3. Revisar, validar o rectificar les solucions o conclusions obtingudes, emprant aplicacions de geometria dinàmica, càlcul numèric o simbòlic per a simular els processos de resolució, i facilitant la interpretació i validació de resultats.
1.4. Analitzar críticament els procediments de resolució seguits i aprendre dels errors comesos, incorporant alternatives i transferint-les a altres problemes similars, sistematitzant i generalitzant el procés de resolució.

5.2. Competència 2.

Explorar, formular i generalitzar conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions senzilles i simulacions amb suport d'eines tecnològiques, i reconeixent, connectant i integrant els procediments i estructures implicats en el raonament.

MATEMÀTIQUES GENERALS
2.1. Establir connexions entre situacions rellevants del segle XXI i conceptes matemàtics abstractes a partir del plantejament de preguntes i la formulació d'hipòtesis.
2.2. Usar analogies, patrons, contraexemples o altres estratègies per a confirmar o descartar hipòtesis i conjectures que permeten aprofundir en situacions rellevants dels àmbits social, cultural i científic.
2.3. Connectar diferents conceptes i procediments matemàtics argumentant el raonament emprat.
2.4 Usar de manera adequada diferents eines tecnològiques que faciliten la interpretació de

propietats matemàtiques.

2.5. Generalitzar alguns arguments per a fer demostracions senzilles sobre algunes propietats fonamentals.

5.3. Competència 3.

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants per a la societat, investigant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, i integrant de manera interdisciplinària conceptes i procediments matemàtics i extramatemàtics.

MATEMÀTIQUES GENERALS
3.1. Establir i aplicar de manera adequada les connexions entre els sabers propis de les matemàtiques i els d'altres disciplines, buscant, formalitzant o quantificant les variables i les relacions que intervenen sobre situacions concretes susceptibles de ser modelitzades.
3.2. Assumir hipòtesis sobre aspectes desconeguts o no determinats i realitzar simplificacions que permeten estructurar i elaborar un model d'una situació real.
3.3. Obtindre la solució o resultats a partir del model matemàtic d'una situació interdisciplinària real, i interpretar els resultats validant-los i contrastant-los amb la situació real.
3.4. Realitzar inferències sobre les propietats més rellevants de fenòmens reals a partir de la seua modelització matemàtica.
3.5. Usar eines TIC per a elaborar models matemàtics de fenòmens reals, fer simulacions, realitzar prediccions i prendre decisions.

5.4. Competència 4.

Dissenyar, modificar i implementar algorismes computacionals emprant eines tecnològiques, per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions reals i fenòmens que faciliten la resolució de problemes i desafiaments rellevants per a la societat.

MATEMÀTIQUES GENERALS
4.1. Analitzar i interpretar els elements necessaris per a la implementació de l'algorisme de resolució d'un problema donat, ordenant, classificant i organitzant les dades amb un llenguatge adequat.
4.2. Triar les estratègies adequades per a la correcta resolució de problemes o demostració de propietats, descomponent i estructurant les seues parts mitjançant algorismes, i analitzant les diferents opcions que es plantegen.
4.3. Crear i editar continguts digitals que faciliten la resolució i comprensió de problemes,

emprant quan calga la calculadora i els fulls de càlcul.

5.5. Competència 5.

Manejar amb precisió el simbolisme matemàtic, fent transformacions i conversions entre tot tipus de representacions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants per a la societat.

MATEMÀTIQUES GENERALS I
5.1. Seleccionar el simbolisme adequat per a descriure matemàticament situacions relacionades amb els reptes del segle XXI o rellevants en els àmbits científic, cultural o social.
5.2. Usar de manera adequada la terminologia conceptual i les formes de representació simbòliques que resulten necessàries per a formalitzar amb precisió els conceptes matemàtics.
5.3. Realitzar conversions entre les representacions simbòliques que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants dels àmbits científic, cultural i social, així com en els desafiaments del segle XXI.

5.6. Competència 6.

Comunicar i intercanviar idees matemàtiques utilitzant el suport, la terminologia i el rigor adequats, per a argumentar amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques tenen un paper rellevant.

MATEMÀTIQUES GENERALS
6.1. Interpretar i produir correctament missatges amb i sobre matemàtiques, debatent i intercanviant idees i enriquint el discurs amb les idees dels altres o l'ús de les eines TIC.
6.2. Comunicar idees matemàtiques recorrent al coneixement de conceptes, procediments i al llenguatge matemàtic de manera estructurada.
6.3. Utilitzar formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses per a comunicar significats i matisos ajustats a les característiques pròpies dels contextos de comunicació.

5.7. Competència 7.

Conèixer i valorar la contribució de les matemàtiques a la cultura, identificant i contextualitzant les seues aportacions al llarg de la història, i reconeixent la seua utilitat i el seu interès per a explorar i interaccionar amb la realitat, i la seua importància en els avanços significatius per a la societat.

MATEMÀTIQUES GENERALS I
7.1. Identificar i descriure el contingut matemàtic present en situacions reals i, en particular, en fenòmens rellevants dels àmbits cultural, social i científic.

7.2. Valorar la importància del desenvolupament de les matemàtiques com a eina per a l'avanç de la humanitat al llarg de la història.

7.3. Valorar les matemàtiques com a vehicle per a la resolució de problemes relacionats amb els desafiaments del segle XXI.

5.8. Competència 8.

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumint amb confiança la incertesa, les dificultats i els errors que aquests processos comporten, i regular l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions diverses.

MATEMÀTIQUES GENERALS I
8.1. Regular les emocions, actituds i processos cognitius propis implicats en enfrontar-se a situacions d'aprenentatge complexes relacionades amb les matemàtiques.
8.2. Mostrar una disposició favorable cap a l'aprenentatge de les matemàtiques i cap a les pròpies capacitats tant en el treball individual com col·laboratiu.
8.3. Abordar els errors com a oportunitats d'aprenentatge i desenvolupar un ús flexible i adaptable dels processos matemàtics per a evitar el bloqueig en situacions problemàtiques i millorar el treball en equip.

MATEMÀTIQUES I i MATEMÀTIQUES II

1. Presentació

Les Matemàtiques són un referent cultural en totes les civilitzacions al llarg de la història i cobren rellevància enfront dels reptes del segle XXI. Els coneixements i destreses associats al raonament lògic, la modelització de situacions o la interpretació i resolució de problemes són eines necessàries per a poder avançar per aquest camí. Aquesta matèria permetrà a l'alumnat exercir la ciutadania responsable i avançar en el desenvolupament personal; però també apreciar els avanços matemàtics per si mateixos i superar una visió merament instrumental. L'aprenentatge de les Matemàtiques també possibilitarà conèixer i valorar críticament les realitats del món contemporani i impulsar la igualtat abordant el reconeixement de les dones matemàtiques.

Matemàtiques I i II, al mateix temps que aporten continuïtat a l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria, presenten un desenvolupament curricular atés el perfil d'eixida i orientat a la consecució de competències claus i al perfil d'eixida d'aquesta etapa. En un sentit global, aquesta àrea de coneixement representa en si mateixa una expressió universal de la cultura i, per tant, és imprescindible en el desenvolupament de la competència clau associada a la consciència i expressions culturals. Òbviament, la seua naturalesa (formes del raonament, argumentació, modelització i pensament computacional...) comporta una identificació inequívoca d'aquesta matèria amb la competència clau en matemàtiques, i en ciència, tecnologia i enginyeria (STEM).

La resolució de problemes i situacions d'aprenentatge permet connectar, de manera natural, el coneixement matemàtic amb altres àrees de coneixement, desenvolupant el sentit crític necessari en la competència clau social i ciutadana. Així mateix, durant el procés de resolució de qualsevol problema matemàtic podem establir correspondències entre la seua interpretació, la comunicació de procés seguit i les seues conclusions amb les competències clau en comunicació lingüística i plurilingüe. Per part seua, l'establiment d'estratègies i l'elaboració de plans de treball per a resoldre problemes i afrontar situacions relacionen aquesta matèria amb les competències clau emprenedora i social, personal i d'aprendre a aprendre.

Resulta a més evident, des d'un punt de vista STEM, la contribució de les Matemàtiques al desenvolupament de la competència clau digital, i és necessari el domini de programari específic per al tractament de dades, realització i comprovació de càlculs, així com per a tractar amb representacions i simulacions, o per al desenvolupament d'algorismes d'una certa complexitat.

A més de les actituds pròpies del quefer matemàtic, les competències específiques de la matèria se sustenten en la comprensió fefaent de sabers conceptuals i procedimentals necessaris per a la resolució de problemes de naturalesa marcadament STEM en els quals es requereix el desplegament de tots els sabers i destreses d'aquesta matèria instrumental. Aquesta aportació de funcionalitat instrumental dels sabers bàsics persegueix el desbloqueig dels tradicionals prejudicis cap a les matemàtiques, buscant desenvolupar competències relacionades amb aspectes afectius - actituds, valors, implicació, etc. - i amb l'autoregulació del propi aprenentatge.

Concorde als principis pedagògics de la normativa actual, aquesta proposta posa el focus en la resolució de problemes, en les estratègies i mètodes d'investigació propis de la matemàtica, destacant el rigor i la claredat en la comunicació de conclusions i resultats. Així, la modelització de situacions, el domini del rigor matemàtic i comunicació d'idees queden reflectides

respectivament en les competències específiques 3, 5 i 6 d'aquesta matèria, i són un fidel reflex d'aquests principis.

Amb caràcter general i amb la finalitat de donar continuïtat al currículum d'Educació Secundària Obligatoria, es presenten els sabers bàsics (coneixements, destreses, actituds i valors) organitzats en blocs associats als diferents sentits matemàtics: sentit numèric i de les operacions, sentit algebraic, relacions i funcions, sentit espacial i geomètric, sentit estocàstic i pensament computacional. El sentit de la mesura està associat a la capacitat de comprendre i comparar atributs, les seues magnituds o la incertesa, amb les tècniques i estratègies de mesurament i càlcul, així com a l'estimació de resultats matemàtics. Destaquem que, per a aquesta etapa, les múltiples connexions conceptuais i procedimentals entre els diferents sentits matemàtics permeten introduir el sentit de la mesura en tots ells, sense necessitat d'un tractament específic. A més, tots els subblocs de sabers contemplem d'alguna manera la contribució de la humanitat a aqueix sentit matemàtic, i, per tant, es fa extensible de manera explícita, la contribució de les dones matemàtiques.

L'adquisició de competències específiques té un reflex directe en els criteris d'avaluació i, en alguns casos, la gradació dels mateixos entre primer i segon curs es realitza a través dels sabers bàsics, sobre els quals es fan recomanacions en els apartats en els quals és necessari. En la majoria de casos, la gradació s'aplicarà en la mateixa formulació del criteri d'avaluació competencial en un i un altre curs; per exemple, es passa de la comprovació en Matemàtiques I a la demostració en Matemàtiques II. És important recalcar que l'ordre en el qual apareixen els criteris d'avaluació associats a cada competència específica no implica una proposta de seqüenciació en el seu desenvolupament.

El document s'estructura en cinc seccions; la primera és aquesta introducció. En la segona, es detallen les huit competències específiques necessàries per a respondre al perfil d'eixida, així com les connexions entre aquestes competències específiques en Batxillerat. Aquestes competències es concreten en la resolució de problemes, el raonament, la modelització, el pensament computacional, el domini amb rigor del simbolisme matemàtic, la comunicació d'idees matemàtiques, la contribució de les matemàtiques a la cultura i finalment, la gestió d'actituds i tècniques organitzatives necessàries. Per a cadascuna d'elles, es proporciona una descripció amb informació sobre els seus ingredients que inclou, a més, les fites més importants del seu desenvolupament en l'etapa.

La tercera secció descriu els sabers bàsics agrupats per sentits matemàtics. En la quarta secció es presenten alguns principis rellevants per al disseny de les situacions d'aprenentatge, així com per a la implementació de tasques i activitats que faciliten i promouen el desplegament de diverses competències específiques que mobilitzen sabers i actituds. Finalment, la cinquena secció estableix els criteris d'avaluació per a cadascuna de les competències específiques al final de l'etapa postobligatòria.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1.

Resoldre problemes relacionats amb situacions dels àmbits científic i tecnològic utilitzant estratègies formals, representacions algebraiques i funcionals que permeten la generalització de conceptes i l'abstracció de les solucions, i comprovar la seua validesa.

2.1.1. Descripció de la competència.

La resolució de problemes és el procés central de l'ensenyament i l'aprenentatge de les matemàtiques, ja que permet establir uns fonaments cognitius sòlids per a la construcció de conceptes matemàtics. A més, la resolució de problemes és la via per a experimentar la matemàtica com a eina per a descriure, analitzar i ampliar la comprensió de la realitat. En aquesta

etapa educativa, el procés de resolució de problemes requereix interpretar informació d'una situació relacionada amb l'àmbit científic i tecnològic, elaborar un pla de resolució i implementar les estratègies lligades a aquest pla, i validar-ne el resultat. Les estratègies desplegades en la resolució de problemes són concrecions del raonament matemàtic: estimació, assaig-error, analogies amb altres problemes, descomposició en problemes més senzills, sistematització en la cerca de dades, simbolització. A més, aquesta concreció d'estratègies i habilitats pròpies de la resolució de problemes implica la mobilització dels conceptes i procediments estructurats en els diferents blocs i agrupacions de sabers. La interpretació i validació dels resultats obtinguts per l'alumnat aporta nova informació al problema, de manera que aquesta competència inclou formular noves hipòtesis, explorar la transferència de resultats a altres problemes o situacions diferents, sistematitzar i generalitzar el procés de resolució i plantejar nous problemes o situacions problemàtiques que estenen el que s'ha après a nous contextos. Aprofundir en els usos de la programació, o d'aplicacions de geometria dinàmica o càlcul numèric o simbòlic, per a simular els processos de resolució, és un recurs que l'alumnat emprarà en aquesta etapa per a facilitar la interpretació i validació de resultats.

Durant aquesta etapa, els i les estudiants adquiriran habilitats per a resoldre problemes de reflexió i investigació rellevants per a l'àmbit científic i tecnològic, en contextos reals i també en contextos intramatemàtics que requereixen raonar amb objectes matemàtics abstractes. El desenvolupament d'aquesta competència comporta la reflexió sobre el propi aprenentatge, com l'autoregulació, avaluant i coavaluant cadascun dels passos que componen el procés de resolució de problemes, la comunicació d'aquest procés i l'ús flexible i adaptable de diferents estratègies de resolució. Al final del primer curs, en particular, l'alumnat serà capaç de mobilitzar tots els sentits matemàtics dins una estratègia o procés de resolució per a una situació problemàtica, inclosos aquells que requerisquen una generalització a través d'expressions algebraïques o funcionals, o l'ús de geometria analítica en el pla. Al final del segon curs, l'alumnat ampliarà les estratègies per a generalitzar la resolució d'un problema, incorporant un major rang d'expressions funcionals, així com l'àlgebra matricial i la geometria en tres dimensions.

La competència en resolució de problemes és el punt d'unió de totes les competències específiques de l'àrea de matemàtiques. Depén directament de les bases del raonament matemàtic rigorós, ja que sense aquest no és possible arribar a conclusions vàlides i fiables, tal com contempla la CE2 de "Raonament i connexions". Quan les situacions problemàtiques necessiten de la mobilització de processos d'abstracció d'una situació real, s'està connectant amb la CE3 de "Modelització".

El pensament computacional (CE4) és un instrument per a resoldre de manera eficient problemes matemàtics i situacions reals que poden ser tractades a través d'un algorisme. A més, els processos de resolució de problemes i situacions problemàtiques han de ser representats mitjançant el simbolisme matemàtic, la qual cosa connecta aquesta competència amb la CE5. La manera de comunicar a la resta de companyes i companys cadascun dels avanços que anem realitzant en la resolució d'un problema, els passos que s'han seguit i aquells que es descarten pel camí, formen part del procés d'aprenentatge, connectant amb la CE6 de "Comunicació". La importància dels processos d'abstracció porta a prendre consciència de la importància que al llarg de la història tenen les matemàtiques, objecte de la CE7 de "Rellevància social, cultural i científica". A més, en la resolució de problemes intervé la gestió de les actituds i creences implicades, acceptant la incertesa i les dificultats per a trobar una solució (CE8 de "Gestió d'actituds i creences").

A més, la competència específica en resolució de problemes té una forta connexió amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), perquè la complexitat de la resolució d'un problema implica que l'alumnat reflexione sobre en quina fase del procés està i planifique, faça un seguiment i avalue la seua activitat. La resolució de problemes, amb un sentit crític, és indispensable per a exercir la competència ciutadana (CC). En la competència digital

(CD) la resolució de problemes matemàtics té un paper instrumental destacat. Convé destacar també la resolució de problemes matemàtics com una concreció de la resolució de problemes en general, aspecte nuclear de la competència emprenedora (CE).

2.2. Competència específica 2.

Investigar, formular i elaborar conjetures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions amb suport d'eines tecnològiques, i reconeixent, connectant i integrant els procediments i estructures abstractes implicats en el raonament.

2.2.1. Descripció de la competència.

Explorar, formular i generalitzar conjetures, propietats i preguntes de contingut matemàtic són processos fonamentals que componen el raonament matemàtic. En particular, els raonaments matemàtics s'estructuren per a obtenir demostracions o simulacions que permeten derivar noves propietats, conseqüències o sentits als conceptes matemàtics assentats en els i les estudiants. També la cerca de patrons, d'analogies, o de contraexemples estan en la base de la demostració i del pensament matemàtic. El raonament matemàtic s'enriqueix, a més, a través de la connexió entre conceptes i procediments matemàtics diferents. A través de les connexions, per tant, l'alumnat d'aquesta etapa amplia i fa més abstractes les estructures configurades pels continguts matemàtics i les relacions entre aquestes estructures. En particular, l'alumnat serà capaç d'establir ponts entre les situacions reals i els conceptes matemàtics abstractes a través de processos de matematització.

En aquesta etapa, l'alumnat desenvoluparà un pensament matemàtic més divers i flexible, que li permetrà raonar sobre situacions rellevants de l'àmbit científic i tecnològic. L'elaboració de preguntes, hipòtesis i conjetures per part de l'alumnat ajuda a construir el seu propi coneixement i a desenvolupar una motivació i un compromís amb el procés d'aprenentatge, que passa per confirmar o descartar les seues hipòtesis i conjetures. Al final del primer curs, l'alumnat serà capaç de construir raonadament xarxes conceptuals i procedimentals, deduir i inferir propietats, i validar o refutar arguments matemàtics mitjançant l'ús del contraexemple, així com mitjançant el desenvolupament de demostracions intuïtives i visuals. En finalitzar el segon curs, l'alumnat ampliarà els recursos formals per al desenvolupament del raonament matemàtic, emprant, a més de l'ús del contraexemple, de l'exploració i de la demostració intuïtiva, algunes tècniques de demostració formal, per exemple, reducció a l'absurd o inducció.

La inducció i la deducció, com a part del raonament matemàtic, són processos intrínsecs al fet de resoldre problemes i la seua connexió és directa amb la CE 1 de "Resolució de problemes". La formulació de conjetures, enteses com a hipòtesis, obri el camí de la modelització (CE 3 de "Modelització"), ja que aquestes formen part del procés de simplificació i estructuració de la realitat que permet crear models. Establir connexions entre diferents processos de raonament requereix manejar amb precisió el simbolisme matemàtic (CE5 de "Representacions").

Aquesta competència específica, a més, es relaciona amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC), perquè el pensament matemàtic és una forma d'expressió cultural. A més, els processos del raonament matemàtic connecten amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), en la mesura en què l'alumnat ha de reflexionar sobre quan i com aplicar-los en determinades situacions d'aprenentatge, valorant els seus propis processos i també els dels seus companys. El raonament matemàtic és la base del pensament computacional i sustenta, per tant, la competència digital (CD) de l'alumnat.

2.3. Competència específica 3.

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants dels àmbits científic i tecnològic, investigant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, integrant de manera interdisciplinària conceptes i procediments matemàtics i extramatemàtics.

2.3.1. Descripció de la competència.

Analitzar i extraure conseqüències precises, així com fer prediccions sobre fenòmens reals, especialment els relacionats amb l'àmbit científic i tecnològic, requereix, des del punt de vista matemàtic, un domini del desenvolupament del cicle de modelització: estructurar la situació real i la informació que ofereix per a construir-se una representació mental; assumir hipòtesis sobre aspectes desconeguts o no determinats i realitzar simplificacions que permeten elaborar un primer model real; matematitzar el model real, buscant, formalitzant o quantificant variables i relacions, per a construir un model matemàtic; treballar matemàticament sobre el model matemàtic amb la finalitat d'obtenir una solució o uns resultats matemàtics; interpretar els resultats matemàtics per a transformar-los en resultats reals; i validar els resultats reals contrastant-los amb la situació real.

El procés de transferència de les matemàtiques a la realitat i de la realitat a les matemàtiques intervingut per un model implica, d'una banda, la inducció de propietats generals a partir de característiques concretes de la realitat, la qual cosa permet inferir de les propietats generals conseqüències reals de la situació analitzada; i d'altra banda, la particularització de continguts matemàtics abstractes per a explicar aspectes determinats de la situació real que poden ser tractats de manera diferenciada per altres disciplines, establint connexions interdisciplinàries. En particular, els models matemàtics serveixen per a estructurar i desenvolupar models de les ciències i de la tecnologia. En aquesta etapa, els i les estudiants seran capaces de desenvolupar models matemàtics que expliquen fenòmens de naturalesa experimental, construint una visió de la matemàtica interdisciplinària, connectada amb les ciències i la tecnologia, i funcional, cosa que és rellevant per a afrontar els reptes del segle XXI.

En finalitzar l'etapa, l'alumnat serà capaç de construir models sobre situacions de l'àmbit científic i tecnològic en els quals aplicar procediments matemàtics, i podrà fer servir eines TIC per a analitzar i simular fenòmens reals en contextos autèntics, a fi d'abordar situacions d'aprenentatge que exigisquen un coneixement interdisciplinari STEM per a extraure conclusions, realitzar prediccions i/o prendre decisions. En particular, en finalitzar el primer any l'alumnat serà capaç d'emprar eines funcionals per a modelitzar fenòmens rellevants de l'àmbit científic i tecnològic, incorporant algunes nocions d'altres matèries. En finalitzar el segon any, l'alumnat disposarà d'un major rang d'expressions funcionals per a modelitzar fenòmens més complexos i serà capaç de construir models matemàtics que integren coneixement interdisciplinari de l'àmbit STEM.

Raonar i expressar el motiu pel qual construïm un model matemàtic ens ajuda a aprofundir en els aspectes matemàtics utilitzats i a valorar la contribució de les matemàtiques a les nostres necessitats i a la seua evolució, la qual cosa posa de manifest la relació d'aquesta competència amb la CE 6 de "Comunicació" i la CE 7 de "Rellevància social, cultural i científica".

La competència específica en modelització també es relaciona directament amb les competències clau ciutadana (CC) i emprenedora (CE), a més de fer-ho amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC).

2.4. Competència específica 4.

Dissenyar, modificar, generalitzar i implementar algorismes computacionals emprant llenguatges de programació o altres eines tecnològiques, per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions reals i fenòmens que faciliten la resolució de problemes i afrontar desafiaments dels àmbits científic i tecnològic.

2.4.1. Descripció de la competència

La competència en pensament computacional implica que l'alumnat d'aquesta etapa resolga problemes i situacions dels àmbits científic i tecnològic dissenyant i implementant algorismes executats per sistemes informàtics en diversos nivells de programació. En aquesta etapa l'alumnat ja coneix i aplica, a un nivell bàsic, la programació per blocs, i alguns d'ells tenen coneixements de llenguatges de programació. El disseny i implementació d'un algorisme implica habilitats com la descomposició d'un problema en tasques més simples; la identificació dels aspectes rellevants d'una situació per a simplificar-la i estructurar-la, eliminant qualsevol ambigüitat o imprecisió; l'ordenació, classificació i organització d'un conjunt de dades; o la identificació de patrons i estructures abstractes en el desenvolupament d'una solució.

L'alumnat d'aquesta etapa abordarà situacions per a afrontar els reptes del segle XXI, des del punt de vista científic i tecnològic, que requereixen el disseny d'algorismes amb diferents eines tecnològiques (robots, programes informàtics, etc.), o l'aplicació de funcions recursives i progressions per a analitzar regularitats i patrons, justificant les seues limitacions i eficiència, i cooperant en el marc d'un treball en equip.

Durant aquesta etapa, l'alumnat s'enfrontarà a situacions en les quals haurà d'utilitzar la iteració de funcions, elements gràfics o expressions de tipus algebraic, amb suport d'eines tecnològiques quan siga pertinent, per a aprofundir en el coneixement de la situació d'aprenentatge plantejada. En finalitzar el primer any, l'alumnat resoldrà situacions d'aprenentatge relacionades amb l'àmbit STEM que requereixen el desenvolupament del pensament computacional, dissenyant algorismes i explorant la seua validesa. En finalitzar aquesta etapa, el segon any, l'alumnat estarà preparat per a enfrontar-se a situacions tècniques en les quals haja d'aplicar el pensament computacional per a resoldre problemes de connexió i reflexió que impliquen organitzar conjunts de dades, reconèixer patrons, descompondre en parts o simplificar, estructurar i abstraure situacions.

Entendre el llenguatge computacional com a forma de representació de contingut matemàtic el connecta amb la competència CE 5. A més, el pensament computacional també forma part del raonament matemàtic, en particular, la idea d'algorisme com a seqüència precisa d'instruccions, la qual cosa connecta aquesta competència amb CE 2 ("Raonament i connexions"). El pensament computacional permet desenvolupar eines i estratègies específiques per a la resolució de problemes (CE 1).

A més, la competència específica en pensament computacional es vincula directament amb la competència clau en digitalització (CD), perquè el desenvolupament d'algorismes està en la base del desenvolupament digital. En un món digitalitzat, aquesta competència específica també és una eina necessària per a la competència emprenedora (CE).

2.5. Competència específica 5.

Utilitzar amb rigor el simbolisme matemàtic, fent transformacions i conversions entre tota mena de representacions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants dels àmbits científic i tecnològic.

2.5.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència implica dominar les regles i l'ús, tractament i conversió de tots els registres de representació (icònic, numèric, simbòlic-algebraic, tabular, funcional, geomètric, gràfic i computacional) que vehiculen l'expressió de contingut matemàtic. L'expressió de contingut matemàtic exigeix capacitat de precisió, claredat i concisió en l'ús dels seus elements en cada registre de representació, i també l'habilitat d'usar la representació de contingut matemàtic més adequada a les situacions reals o formals a les quals es refereix. La capacitat de tractament del contingut matemàtic dins de cada registre de representació, és a dir, de

transformar de manera correcta el contingut matemàtic dins d'un mateix registre, és indispensable si es vol expressar dins del mateix una seqüència complexa de procediments matemàtics. A més, la representació de missatges matemàtics rics i complexos demanda la capacitat de conversió bidireccional entre registres; és a dir, a més de saber representar i tractar contingut matemàtic en tots els registres, és necessari poder establir les equivalències i manejar les vies de pas, en tots dos sentits, entre cada registre i els altres.

L'alumnat d'aquesta etapa haurà de dominar amb rigor matemàtic - correcció i comprensió dels conceptes representats i la seqüència de procediments que transforma les seues propietats, respectant les regles sintàctiques del llenguatge matemàtic - els diferents registres de representació que vehiculen el coneixement matemàtic útil per a enfrontar-se als reptes del segle XXI, i en particular, a situacions derivades de l'àmbit científic i tecnològic. L'alumnat també serà capaç de dominar el simbolisme matemàtic i vehicular els seus diferents sentits mitjançant representacions en un context purament matemàtic, combinant-les quan siga necessari amb altres mitjans d'expressió argumentativa. En finalitzar l'etapa, l'alumnat manejarà amb fluïdesa diferents representacions d'un mateix concepte o relació matemàtica, establint connexions per a enriquir-los i adaptant-se a la representació més adequada per a cada situació d'aprenentatge. En particular, durant el primer any, l'alumnat desenvoluparà amb fluïdesa el registre de representació algebraic-funcional, així com les conversions entre geometria i àlgebra en el pla. En finalitzar el segon any, els i les estudiants ampliaran l'ús del simbolisme funcional i seran capaços realitzar les conversions pròpies de la geometria analítica en l'espai tridimensional.

Qualsevol concepte matemàtic, incloent-hi les seues possibles connexions, ha de ser expressat a través d'un registre de representació, la qual cosa connecta aquesta competència de manera directa amb CE 2 ("Raonament i connexions"). A més, les representacions i el simbolisme matemàtic són el vehicle per a intercanviar arguments sobre diferents situacions en contextos canviants, donant-los un significat matemàtic, la qual cosa connecta aquesta competència amb la CE6 de "Comunicació".

Aquesta competència específica, que implica utilitzar diversos registres de representació i realitzar conversions d'un sistema de símbols a un altre, es relaciona amb la competència clau en comunicació lingüística (CCL), perquè aquests sistemes vehiculen la comunicació. A més, ja que el llenguatge digital està vehiculat per registres de representació pròxims als propis del llenguatge matemàtic, també es vincula amb la competència digital (CD). La traducció d'un mateix contingut a diferents maneres de representació implica habilitats metacognitives que relacionen aquesta competència específica amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.6. Competència específica 6.

Comunicar i intercanviar idees matemàtiques fent servir el suport, la terminologia i el rigor adequats, argumentant amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques juguen un paper rellevant.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència es refereix al domini de la comunicació fent servir llenguatge matemàtic i sobre el llenguatge matemàtic, la qual cosa implica la producció de discursos clars que expressen de manera eficaç idees matemàtiques sobre món real o sobre l'àmbit científic, tecnològic i matemàtic. També es refereix a la capacitat d'integrar els missatges de contingut matemàtic dins d'un discurs argumentatiu o d'una discussió.

L'alumnat d'aquesta etapa interpretarà i comunicarà missatges amb i sobre matemàtiques en varietat de registres lingüístics i de contextos comunicatius, debatent i

intercanviant idees complexes i enriquint el discurs amb les idees dels altres. Els i les estudiants utilitzaran quan siguin necessàries les eines TIC que canalitzen o òbriguen noves vies de comunicació.

L'alumnat haurà de comunicar recurrent al coneixement i al llenguatge matemàtic sobre contextos dels àmbits científic i tecnològic, fent referència tant a situacions concretes, reals i rellevants, com a contextos purament matemàtics i formals. Els i les estudiants també hauran de comunicar sobre els seus processos de treball matemàtic, incorporant, de manera autoregulada, la reflexió sobre la seua pròpia activitat matemàtica.

En aquesta etapa, l'alumnat ja domina la comprensió d'informació en diferents formats que combinen diverses fonts i representacions, discriminant dades rellevants i completant informació desconeguda.

L'alumnat, durant aquesta etapa, perfeccionarà i ampliarà el vocabulari matemàtic en els seus termes formals, desenvolupant formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses i dominant els significats i matisos de les idees matemàtiques comunicades. En finalitzar el primer curs, els i les estudiants seran capaces de produir i comunicar amb claredat reflexions complexes sobre situacions rellevants per al segle XXI que poden ser abordades amb ajuda del llenguatge matemàtic. En finalitzar el segon curs, l'alumnat serà capaç d'elaborar discursos específics de l'àmbit STEM els que el llenguatge matemàtic s'incorpora a pràctiques discursives pròpies d'altres matèries.

La producció i comunicació de missatges amb contingut matemàtic està fortament vinculada amb els sistemes de representació i el simbolisme emprat (C5, Representacions). A més, comunicar els raonaments matemàtics és una via de reflexió sobre el mateix aprenentatge, la qual cosa connecta la competència en comunicació amb les competències CE2 ("Raonament i connexions") i CE8 ("Gestió d'actituds i creences"). Comunicar matemàtiques implica, a més, interpretar els resultats matemàtics en situacions reals (CE3) o, de manera general, en resolució de problemes (CE1).

A més, la competència en comunicació matemàtica és una concreció de la competència clau en comunicació lingüística (CCL). Com que les matemàtiques conformen un llenguatge específic que es relaciona amb diferents llengües, aquesta competència es relaciona amb la competència clau plurilingüe (CP). Comunicar idees usant les matemàtiques és, a més, una habilitat necessària per a la competència clau emprenedora (CE).

2.7. Competència específica 7.

Valorar la contribució de les matemàtiques a la cultura, identificant i contextualitzant les seues aportacions al llarg de la història, i reconeixent la seua utilitat i interès per a explorar i interaccionar amb la realitat, i la seua importància en els avanços significatius del coneixement científic i del desenvolupament tecnològic.

2.7.1. Descripció de la competència.

La competència en la rellevància en l'àmbit científic i tecnològic de les matemàtiques respon a la necessitat que l'alumnat de l'etapa aprofundisca en el coneixement sobre la utilitat i el valor de les matemàtiques per a la societat, i, en particular, per a la seua futura experiència professional. L'alumnat de l'etapa ha de percebre l'àrea de matemàtiques com una part essencial del desenvolupament científic i tecnològic de la humanitat i el seu valor com a instrument central en els processos de digitalització. L'interés i les creences positives relacionades amb l'aprenentatge de les matemàtiques requereixen el desenvolupament d'una motivació intrínseca (conseqüència de l'assoliment durant el procés d'aprenentatge de les matemàtiques) però també

extrínseca, relacionada amb la confirmació que les matemàtiques són una eina que permet transformar la realitat.

En aquesta etapa, l'alumnat ja coneix (i ha experimentat) la importància i necessitat de les matemàtiques per a la resolució de problemes reals, però ha d'aprofundir en el coneixement sobre el seu paper en l'avanç social i cultural de la humanitat, identificant i valorant la seua utilitat per a la comprensió del món físic i la seua rellevància per a explicar situacions, fenòmens i desafiaments importants, tant al llarg de la història com ara mateix.

En finalitzar el primer curs, l'alumnat valorarà positivament el paper de les matemàtiques en els àmbits científic i tecnològic, així com la seua importància com a eina essencial per a exercir una ciutadania crítica, responsable i preparada per a afrontar els reptes del segle XXI. En finalitzar el segon curs, els i les estudiants, a més, seran conscients de la seua utilitat específica per al seu futur desenvolupament professional en les àrees STEM.

Valorar la contribució de les matemàtiques a la societat és una actitud transversal a l'aprenentatge de les matemàtiques, per la qual cosa aquesta competència connecta amb totes les competències específiques. Té una rellevància especial la connexió d'aquesta competència amb la competència en modelitzar les situacions reals associades a problemes rellevants per a la societat (CE3). També és fort la connexió d'aquesta competència amb la competència relacionada amb les creences, percepcions i actituds cap a les matemàtiques (CE8).

Aquesta competència específica, que es relaciona amb el paper que les matemàtiques representen en la realitat i en la pròpia experiència de l'alumnat, està directament vinculada amb la competència clau en consciència i expressió culturals (CCEC) i amb la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).

2.8. Competència específica 8.

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumint amb confiança la incertesa, les dificultats i errors que aquests processos comporten, i regulant l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions variades.

2.8.1. Descripció de la competència.

Els aspectes afectius - interès, motivació, autoconcepte, persistència, creences - són una part consubstancial del raonament matemàtic. La confiança i creences positives són condició necessària per a aconseguir un bon rendiment en matemàtiques. En conseqüència, l'alumnat ha d'evitar sentiments negatius associats a les dificultats que experimenten durant el procés d'ensenyament i aprenentatge de la matèria: ansietat, temor, frustració, inseguretat o desinterès.

Els tres descriptors essencials del domini afectiu són les emocions, les actituds i les creences. En aquesta etapa, l'alumnat ha desenvolupat estratègies de regulació del seu propi aprenentatge, controlant la seua atenció i regulant les emocions. S'espera que l'alumnat siga capaç de mantindre aquestes estratègies davant els nous desafiaments associats a aquesta etapa, especialment els relacionats amb l'àmbit científic i tecnològic.

L'alumnat aprofundirà, durant aquesta etapa, en el seu interès i motivació cap a les matemàtiques. Els i les estudiants reforçaran davant les noves situacions de l'àmbit científic i matemàtic les seues creences positives i la percepció de les seues capacitats en relació amb les matemàtiques. En finalitzar aquesta etapa, l'alumnat haurà mantingut un autoconcepte i una autoestima positius en relació a les matemàtiques, rebutjant falsos mites, com que les matemàtiques són per a gent molt intel·ligent o que el talent matemàtic es relaciona amb el gènere.

En finalitzar el primer curs, s'espera que l'alumnat reconega les emocions, actituds i processos cognitius implicats quan s'enfronta a situacions d'aprenentatge complexes, relacionades amb les matemàtiques, assumint els errors com a oportunitats d'aprenentatge i evitant el bloqueig, per exemple, mitjançant un ús flexible de diverses estratègies de resolució. En finalitzar el segon curs, els i les estudiants hauran consolidat unes capacitats d'atenció i persistència que els permeten afrontar futurs reptes professionals en l'àmbit STEM, i seran capaços d'emprar el raonament matemàtic com a eina de pensament crític en situacions de rellevància científica i tecnològica.

La gestió d'actituds en l'aprenentatge de les Matemàtiques connecta amb tots els processos implicats, per la qual cosa CE8 és una competència transversal i connecta amb totes les altres competències específiques. La connexió de CE8 és forta amb la resolució de problemes (CE1) i amb el raonament matemàtic (CE2), perquè són els processos centrals del pensament matemàtic i requereixen autoregulació i control emocional, en particular, assimilar l'aprenentatge a partir dels errors. Aquesta competència també està fortament vinculada amb CE7, perquè conèixer i valorar les aportacions de les matemàtiques, així com els seus referents, repercuteix en una major apreciació de les mateixes i en un millor autoconcepte.

A més, aquesta competència en autoregulació i gestió de les emocions i actituds forma part, de manera específica, de la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). Convé també destacar que l'autoregulació i la gestió emocional són indispensables per a exercir la competència emprenedora (CE).

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció.

Els continguts proposats en aquest punt, enunciat en forma de sabers bàsics associats a sentits matemàtics, juntament amb les competències específiques, situacions d'aprenentatge i criteris d'avaluació, constitueixen el currículum bàsic de la matèria. Aquests sabers s'han formulat tenint en compte el nivell de desenvolupament competencial aconseguit en l'Educació Secundària Obligatoria i, en particular, el grau de desenvolupament dels sentits matemàtics adquirit en acabar l'Educació Obligatoria.

En aquesta etapa, podem diferenciar i categoritzar els sabers atenent sis sentits matemàtics: numèric i de les operacions; del llenguatge algebraic; espacial i geomètric; relacions i funcions; estocàstic; i de pensament computacional. En cadascun d'aquests, al seu torn, s'assenyalen els continguts o grups de continguts l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització dels quals són necessaris per a l'adquisició i desenvolupament de les huit competències específiques. Aquests sentits no són independents, sinó que estan fortament interrelacionats, i amb freqüència hi ha qüestions matemàtiques que és necessari abordar, de manera natural, des de múltiples perspectives a causa d'aquesta interrelació; tal és el cas, per exemple, dels sistemes d'equacions o de les matrius. En cadascun d'aquests sentits matemàtics s'afegen, a més, habilitats i sabers relacionats amb el domini afectiu i socioemocional, és a dir, amb la gestió de les actituds, amb la motivació i amb l'autoregulació de l'atenció i els processos d'aprenentatge específics d'aquesta matèria.

Els continguts es presenten seqüenciats per nivells corresponents a Matemàtiques I i Matemàtiques II. Per a alguns sentits, en el cas de continguts que són els mateixos en tots dos nivells, s'afeg un apartat amb recomanacions de grau relatives al tractament i complexitat amb què s'han de treballar.

És prioritària, igual que en l'Educació Secundària Obligatoria, la resolució de problemes, però en aquesta etapa l'accent es posa en les estratègies de resolució i comprovació de resultats, així com en l'ús de tècniques per a la demostració de propietats o teoremes com a element que consolida l'activitat intrínsecament matemàtica en contextos STEM. Quant a l'adaptació

tecnològica, nombrosos problemes poden resoldre's de manera eficient amb la implementació o suport d'algorismes computacionals, oferint oportunitats per a desenvolupar el pensament computacional, estadístic, geomètric o algebraic, per exemple.

3.2. Bloc 1. Sentit numèric i de les operacions

S'inclou en aquest bloc el conjunt de sabers bàsics relacionats amb la comprensió del significat del número, la seua naturalesa, representació, simbolització i magnitud, a més de l'ús adequat dels mateixos en les relacions, propietats, operacions i estratègies de càlcul. S'estableixen els sabers associats al sentit numèric expressats a través dels nombres (reals i complexos), les operacions i també les seues propietats. Les fortes connexions entre el sentit numèric i altres sentits permeten que es puguin abordar determinats sabers en més d'un subbloc, com succeeix en el cas de les matrius i determinants.

SABERS BÀSICS	M1	M2
NOMBRES i OPERACIONS. CE1, CE2, CE3, C5, CE6, CE7, CE8.		
Nombres reals: representació, comparació i classificació. Notacions per a la comprensió de la realitat STEM: notació científica i logaritmes.	X	
Operacions amb potències, radicals i logaritmes amb mitjans tecnològics i sense	X	
Distàncies, aproximació i errors. Intervals i entorns.	X	
Nombres complexos. Representació, expressions i operacions elementals	X	
Matrius i determinants: classificació, propietats, operacions i aplicacions.		X
Demostracions numèriques senzilles (inducció, deducció...)	X	X
Tècniques i estratègies de resolució de problemes relacionats amb els cossos numèrics i estructures.	X	X
Reconeixement de l'error com a element d'aprenentatge en la selecció o obtenció de solucions numèriques, matricials, etc.	X	X
Desenvolupament històric del sentit numèric. Aplicacions dels conjunts numèrics.	X	X

3.3. Bloc 2. Sentit algebraic

El sentit algebraic es refereix a la capacitat d'entendre i utilitzar representacions simbòliques per a explicar o resoldre determinades situacions com les associades a la modelització que requereixen superar el mer càlcul numèric. L'ús d'aquest llenguatge estructurat i el domini de les operacions entre estructures simbòliques permet argumentar amb un llenguatge propi. Es fa necessari aprendre, articular i mobilitzar continguts com els que es detallen en la taula següent per a abordar situacions funcionals o bé la modelització de fenòmens físics i matemàtics susceptibles de predicció o generalització. Les interpretacions gràfiques podran realitzar-se sempre amb els mitjans tecnològics i els llenguatges de programació oportuns.

SABERS BÀSICS	M1	M2
ÀLGEBRA. Transversal a totes les CE.		
Equacions algebraiques, trigonomètriques, exponencials i logarítmiques. Inequacions polinòmiques i racionals.	X	
Resolució de problemes mitjançant equacions i inequacions.	X	X
Sistemes d'equacions amb dues incògnites: lineals i no lineals, exponencials i logarítmics senzills.	X	
Interpretació gràfica de les solucions d'equacions, inequacions i sistemes amb i sense mitjans tecnològics	X	X
Mètode de Gauss.	X	X
Discussió i resolució de sistemes d'equacions lineals. Regla de Cramer.		X
Resolució de problemes algebraics mitjançant matrius i determinants.		X
Desenvolupament de l'històric de l'àlgebra i valoració del seu ús en l'avanç de la ciència i la tecnologia.	X	X
Flexibilitat en l'ús de diverses estratègies, tècniques o mètodes de resolució de situacions problemàtiques susceptibles de modelatge algebraic.	X	X
Autonomia, tolerància davant l'error, perseverança en l'aprenentatge d'aspectes associats al sentit algebraic	X	X

3.4. Bloc 3. Sentit funcional

Els continguts associats a les relacions i funcions, juntament amb els de l'àlgebra i pensament computacional, aporten les eines per a la modelització de situacions matemàtiques o del món real amb expressions simbòliques, un llenguatge estructurat i regles lògiques per als diferents procediments. Aquest sentit matemàtic propi de l'anàlisi matemàtica es desglossa en dos subgrups de sabers: funcions, límits i continuïtat; i operacions, en el qual s'agrupen el càlcul de derivades i integrals i les seues aplicacions. Aquests subblocs estan interrelacionats, i poden aparèixer en una mateixa situació de manera simultània, per la qual cosa l'ordre en el qual apareixen i els seus respectius apartats no ha de ser, en cap cas, un referent de seqüenciació. El primer subbloc de sabers se centra en funcions reals (algebraiques, exponencials, trigonomètriques, definides per trams, etc.), posant el focus en la resolució, anàlisi i interpretació de problemes STEM.

SABERS BÀSICS	M1	M2
1.- FUNCIONS, LÍMITS I CONTINUÏTAT. Transversal a totes les CE.		
Funcions bàsiques: polinòmica, racional i irracional, definides a trams, exponencial, logarítmica, trigonomètrica, periòdica, valor absolut. Característiques necessàries per a la construcció gràfica.	X	X
Composició de funcions, funció inversa i translacions.	X	

Continuïtat i discontinuïtat. Asímtotes i branques.	X	X
Estimació de límits mitjançant taules o gràfiques. Càlcul de límits en un punt i en l'infinit. Indeterminacions. Infinites i infinitèsims. Regla de L'Hôpital.	X	X
Teoremes de Bozen i Weierstrass.		X
Resolució de problemes i modelització mitjançant funcions.	X	X
Programes informàtics de geometria dinàmica. Calculadores gràfiques.	X	X
Desenvolupament històric de l'anàlisi sobre funcions i les seues aplicacions. Valoració dels usos científics de les funcions.	X	X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats a les relacions i funcions.	X	X

SABERS BÀSICS	M1	M2
2- DERIVADES I INTEGRALS. Transversal a totes les CE.		
Derivada d'una funció en un punt. Interpretació geomètrica. Funció derivada.	X	
Regles i tècniques de derivació. Càlcul de derivades.	X	X
Derivabilitat d'una funció. Teoremes de Rolle i del valor mitjà.		X
Ús de la derivada en contextos STEM: representació gràfica, estudi del canvi i optimització.	X	X
Primitiva d'una funció. Integrals immediates i tècniques per al càlcul de primitives (resolució per parts i substitució)		X
Integral definida. Propietats. Teorema fonamental del càlcul integral.		X
Regla de Barrow. Àrea de superfícies planes i volums de revolució.		X
Desenvolupament històric del càlcul d'integrals i derivades, així com de les seues aplicacions.		X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats al càlcul i utilització de la integral i derivada d'una funció.		X

3.5. Bloc 4. Sentit espacial i geometria

Aquest sentit està associat a la capacitat d'analitzar objectes de naturalesa geomètrica, realitzar transformacions, determinar i analitzar propietats geomètriques, i expressar conclusions amb el llenguatge apropiat. Aquest bloc s'organitza en dos subblocs: trigonometria i geometria analítica. Els sabers del subbloc de trigonometria no sols permeten el càlcul de longituds i de mesures angulars en la resolució de triangles, sinó que també impliquen uns altres sabers associats al sentit algebraic. A més, en la resolució de problemes, és necessari construir models matemàtics utilitzant conceptes i procediments propis de la trigonometria. A més, el tractament algebraic d'objectes geomètrics en el pla i en l'espai, mitjançant la geometria analítica (en el

plànol en Matemàtiques I, en l'espai en Matemàtiques II), ajuda a resoldre problemes i modelitzar fenòmens de l'àmbit STEM, incorporant conceptes com a sistema de referència, vector o lloc geomètric.

SABERS BÀSICS	M1	M2
TRIGONOMETRIA. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6, CE7, CE8.		
Relació fonamental de la trigonometria. Raons trigonomètriques d'un angle qualsevol.	X	
Raons d'operacions angulars (suma, diferència, doble i meitat).	X	
Operacions amb raons trigonomètriques (suma i diferència)	X	
Equacions i identitats trigonomètriques senzilles.	X	
Resolució de problemes. Teorema del sinus, del cosinus i tangent	X	
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats al càlcul i utilització de la geometria	X	X

SABERS BÀSICS	M1	M2
GEOMETRIA ANALÍTICA. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6, CE7, CE8.		
Vectors lliures en el pla. Operacions geomètriques bàsiques i les seues propietats. Producte escalar, vectorial i mixt.	X	X
Dependència i independència lineal. Bases ortogonals i ortonormals. Sistemes de referència, coordenades d'un vector respecte d'una base.	X	X
Determinació i equacions de la recta. Posicions relatives en el pla.	X	
Problemes mètrics en el pla: distàncies i angles. Llocs geomètrics.	X	
Representació d'objectes geomètrics en el pla amb mitjans tecnològics i sense.	X	X
Equacions rectes i plans en l'espai. Posicions relatives. Problemes mètrics en l'espai: distàncies, angles, superfícies i volums.		X
Desenvolupament històric de la geometria analítica i les seues aplicacions. Valoració dels usos en contextos científics.	X	X

3.6. Bloc 5. Sentit estocàstic

El sentit estocàstic implica, en el cas de situacions o fenòmens de naturalesa aleatòria, la capacitat d'entendre, assumint que la probabilitat és la mesura de la incertesa. També es refereix a la capacitat de raonar i interpretar dades de naturalesa estadística, realitzar estimacions i transmetre resultats de manera comprensible utilitzant el vocabulari, les eines i estratègies més apropiades en cada cas. La importància d'aquest bloc radica en el fet que, d'una

banda, permet comprendre la informació que transmeten els diferents mitjans de comunicació, incloses les xarxes socials, i per un altre, analitzar-la i utilitzar-la de manera crítica, precisa i objectiva. Aquest bloc es desglossa en dos subblocs: estadística bidimensional i probabilitat.

SABERS BÀSICS	M1	M2
ESTADÍSTICA BIDIMENSIONAL. Transversal a totes les CE.		
Taules de freqüència i de contingència. Paràmetres estadístics d'una distribució bidimensional.	X	
Distribucions condicionades. Dependència i Independència de variables estadístiques. Representació gràfica.	X	
Correlació lineal, regressió lineal. Regressió quadràtica: valoració gràfica de la pertinència de l'ajust.	X	
Resolució de problemes i fiabilitat en les estimacions en contextos científics i tecnològics. Presa de decisions: utilització de conclusions derivades del tractament estadístic de dades.	X	
Use eines tecnològiques adequades (calculadora gràfica, webs o fulls de càlcul) en contextos científics quan es requerisca.	X	
Desenvolupament històric de l'estadística i les seues aplicacions. Valoració dels usos científics.	X	
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats al càlcul estadístic.	X	

SABERS BÀSICS	M1	M2
PROBABILITAT. CE1, CE2, CE3, CE5, CE6, CE7, CE8.		
Experiments aleatoris i successos. Freqüències i idea intuïtiva de probabilitat. Successos. Dependència i independència de successos.	X	
Estratègies de recompte per al càlcul de probabilitats. Diagrames d'arbre i taules de contingència. Regla de Laplace.	X	X
Probabilitat condicionada. Teoremes: probabilitat total i Bayes.		X
Modelització de fenòmens estocàstics mitjançant distribucions binomial i normal. Utilització d'eines tecnològiques per al càlcul de probabilitats quan siga necessari.		X
Desenvolupament històric de la probabilitat i les seues aplicacions. Valoració dels usos científics.		X
Perseverança i flexibilitat en el canvi d'estratègies, tècniques o mètodes associats a distribucions i el càlcul de probabilitats.		X

3.7. Bloc 6. Pensament computacional

En l'etapa anterior, el desenvolupament del pensament computacional es focalitza en la identificació de regularitats, seqüències d'instruccions, creació d'algorismes simples i en l'exploració de diferents tècniques i estratègies davant una situació problemàtica senzilla. En aquesta etapa resulta essencial fonamentar el seu desenvolupament, a més, en l'ús del raonament lògic i de tècniques i estratègies per a analitzar el problema i obtenir solucions eficients. L'organització de dades mitjançant esquemes, dibuixos, taules, gràfiques, a més de la selecció d'una adequada notació o codificació, possibilita, en primer lloc, el desenvolupament competencial d'aquest sentit. En segon lloc, per al ple desenvolupament competencial d'aquest sentit, resulta preceptiva la comprovació i la demostració de la validesa de possibles resultats, propietats i expressions. Per a això es posa èmfasi en els processos i tipus de raonament implicats més que en l'ús de les eines tecnològiques utilitzades per a la comprovació de la validesa d'aquestes expressions o resultats.

SABERS BÀSICS	M1	M2
PENSAMENT COMPUTACIONAL. Transversal a totes les CE.		
Anàlisi i interpretació de successions numèriques: terme general, monotonia, predicció de termes i acotació	X	
Estratègies de resolució de problemes. Modelització de fenòmens.	X	X
Demostracions senzilles (mètodes de reducció a l'absurd, inducció completa, raonament deductiu...)	X	X
Calculadora, full de càlcul o programari específic. Presa de decisions: utilització de conclusions derivades del tractament computacional.	X	X
Perseverança, iniciativa i flexibilitat en la resolució de situacions problemàtiques susceptibles d'error o no exempts de dificultats relacionades amb les formes de raonament logicomatemàtic o de l'ús de mitjans tecnològics específics.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de l'àrea de Matemàtiques.

Les situacions d'aprenentatge connecten amb els "Principals reptes del segle XXI" i integren tots els elements que constitueixen el procés d'ensenyament i aprenentatge competencial. La seua finalitat és promoure l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques necessàries per a afrontar aquests desafiaments. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix, en efecte, mobilitzar tota mena de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments i actituds i valors.

En el cas de Matemàtiques, les situacions d'aprenentatge han de proposar un problema real o un escenari STEM les tasques del qual impliquen les capacitats i les actuacions referides en les competències específiques: resoldre problemes relacionats amb situacions dels àmbits científic i tecnològic; investigar, formular i generalitzar conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions; modelitzar situacions i fenòmens rellevants dels àmbits científic i tecnològic; implementar algorismes i mètodes del pensament computacional; dominar amb rigor el simbolisme matemàtic; comunicar i intercanviar idees matemàtiques; conèixer i valorar la

contribució de les matemàtiques a la cultura; i gestionar i regular creences i actituds implicades en els processos matemàtics.

- a) Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva i sensorial per a garantir la seua participació i aprenentatge. Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:
- b) Les situacions d'aprenentatge han de plantejar una problemàtica, que permeta la reflexió i establir conjetures en una situació real STEM complexa que servisca per a desenvolupar més d'una competència.
- c) El disseny de situacions d'aprenentatge específiques en Matemàtiques ha d'involucrar conceptes, procediments i actituds vinculats amb els sentits matemàtics: sentit algebraic, espacial, numèric, estocàstic, que permeten abordar un mateix problema des de mitjançant estratègies de resolució diferents.
- d) Les situacions d'aprenentatge, en la mesura que siga possible, han de ser obertes i poder graduar-se. És a dir, han de ser prou flexibles, complexes i rellevants per a controlar el grau d'accessibilitat i aprofundiment que permeta el seu ús adaptat als diferents nivells.
- e) Les situacions d'aprenentatge han de dissenyar-se per a incitar al desenvolupament d'abstracció i de pensament logicomatemàtic, expandint l'horitzó d'interés, l'autonomia i iniciativa personal STEM i promoure la competència clau d'aprendre i aprendre que possibilita l'avanç i aprofundiment dirigits a una futura experiència professional en l'àmbit STEM.
- f) Les situacions d'aprenentatge han de permetre un tractament interdisciplinari amb altres matèries STEM i connectar amb altres experiències d'aprenentatge matemàtic fora del centre, així com establir connexions amb els diferents temes d'interés encaminats a l'abordatge dels principals reptes del segle XXI, a més de desenvolupar un enfocament crític respecte d'aquests.
- g) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporant un enfocament inclusiu i tècniques de treball cooperatiu o col·laboratiu quan l'activitat així ho requerisca.
- h) El disseny de les situacions d'aprenentatge inclourà enuncisats formulats de manera directa (es demanda a l'alumnat la resposta a una qüestió) i indirecta (l'alumnat ha de definir, a partir d'un text, quina és la pregunta i marcar-se uns objectius). A més, s'han de dissenyar situacions en les quals es coneix tota la informació necessària per a la seua resolució, però també unes altres en les quals es requerisca completar informació absent o discriminar la informació rellevant de la supèrflua.
- i) El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de contemplar formats variats: enuncisats verbals amb il·lustracions de suport o sense, enuncisats amb incorporació de diferents fonts d'informació, i enuncisats que exigeixen interpretar taules o gràfics.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1.

Resoldre problemes relacionats amb situacions dels àmbits científic i tecnològic utilitzant estratègies formals, representacions algebraiques i funcionals que permeten la generalització de conceptes i l'abstracció de les solucions, comprovant la seua validesa.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
1.1. Extraure i interpretar la informació necessària de l'enunciat de problemes reals i de l'àmbit STEM, estructurant el procés de resolució atenent criteris d'eficàcia i senzillesa.	1.1. Extraure i interpretar la informació necessària de l'enunciat i procés de resolució de problemes de l'àmbit STEM amb la finalitat de plantejar i resoldre nous problemes relacionats.
1.2. Resoldre problemes de l'àmbit STEM, implementant les estratègies formals que siguin necessàries per a la seua resolució, mobilitzant a més de manera adequada i justificada els conceptes, procediments i actituds implicats.	1.2. Utilitzar i comparar diverses estratègies formals, o diversos registres de representació, per a resoldre de manera justificada problemes relacionats amb l'àmbit STEM.
1.3. Revisar, validar o rectificar les solucions o conclusions obtingudes, usant aplicacions de geometria dinàmica, càlcul numèric o simbòlic per a simular els processos de resolució, facilitant la interpretació i validació de resultats.	1.3. Demostrar la validesa matemàtica de les solucions obtingudes en contextos reals o intramatemàtics, generalitzant el procés a través d'expressions algebraïques o funcionals quan siga possible.
1.4. Analitzar críticament els procediments de resolució seguits i aprendre dels errors comesos per a millorar i sistematitzar el procés de resolució.	1.4. Transferir processos de resolució de problemes a altres problemes diferents, que impliquen sentits i representacions de diferent naturalesa matemàtica, o a problemes d'altres àrees (física, economia, etc.).

5.2. Competència específica 2.

Investigar, formular i generalitzar conjectures i propietats matemàtiques, fent demostracions i simulacions amb suport d'eines tecnològiques, i reconeixent, connectant i integrant els procediments i estructures abstractes implicats en el raonament.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
2.1. Plantejar preguntes, hipòtesis i conjectures que permeten establir connexions entre situacions de l'àmbit STEM i els conceptes matemàtics abstractes.	2.1. Justificar o demostrar la pertinència de preguntes, conjectures o hipòtesis sobre connexions entre continguts matemàtics abstractes i situacions de l'àmbit STEM.
2.2. Usar analogies, patrons, contraexemples o altres estratègies per a confirmar o descartar hipòtesis i conjectures sobre conceptes matemàtics.	2.2. Formular conjectures sobre conceptes, propietats o relacions matemàtiques, explorant la seua validesa i justificant adequadament, els passos seguits, l'argumentació o el procediment matemàtic utilitzat.
2.3. Connectar diferents conceptes i procediments matemàtics argumentant el raonament emprat.	2.3. Comparar i connectar diferents conceptes i procediments matemàtics, argumentant les equivalències i diferències en el raonament emprat.
2.4 Emprar de manera adequada diferents eines tecnològiques que ajuden a visualitzar i interpretar propietats matemàtiques.	2.4 Aplicar eines tecnològiques i digitals per a simular processos i algorismes que faciliten la demostració d'expressions, propietats i teoremes matemàtics.

2.5. Generalitzar alguns arguments per a fer demostracions senzilles sobre propietats matemàtiques elementals en contextos de l'àmbit STEM.	2.5. Generalitzar i abstraure alguns arguments per a fer demostracions que permeten derivar noves propietats que inclouen contextos intramatemàtics.

5.3. Competència específica 3.

Modelitzar situacions reals i fenòmens rellevants dels àmbits científic i tecnològic, investigant i construint connexions amb altres àrees del coneixement, integrant de manera interdisciplinària conceptes i procediments matemàtics i extramatemàtics.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
3.1. Establir connexions entre els sabers bàsics de les matemàtiques i els d'altres matèries de l'àmbit STEM.	3.1. Aplicar les connexions entre sabers matemàtics i sabers d'altres matèries de l'àmbit STEM per a formalitzar i quantificar les variables i les relacions funcionals que intervenen en fenòmens susceptibles de ser modelitzades.
3.2. Assumir hipòtesi sobre aspectes desconeguts o no determinats d'una situació real i realitzar simplificacions que permeten estructurar i elaborar un model matemàtic d'aquesta situació.	3.2. Variar les hipòtesis sobre aspectes desconeguts o no determinats d'una situació real, realitzant diferents simplificacions que permeten estructurar i elaborar diferents models matemàtics d'aquesta situació, i comparar-los entre si.
3.3. Obtindre la solució o resultats a partir del model matemàtic associat a una situació interdisciplinària real, i interpretar els resultats i la seua adequació a aquesta situació.	3.3. Validar i contrastar els resultats obtinguts a partir d'un model matemàtic d'una situació interdisciplinària real, discutint quins aspectes del model poden ser millorats o revisats per a afinar aquests resultats.
3.4. Fer prediccions sobre una situació real i inferir propietats rellevants a partir del desenvolupament i tractament del model matemàtic d'aquesta situació.	3.4. Fer servir estratègies i eines (incloses les digitals) per a simular fenòmens reals de l'àmbit STEM que permeten precisar i contrastar prediccions fetes a partir del model matemàtic del fenomen, elaborant noves prediccions i prenent decisions sobre la seua validesa i les seues limitacions.

5.4. Competència específica 4.

Dissenyar, modificar, generalitzar i implementar algorismes computacionals fent servir llenguatges de programació o altres eines tecnològiques, per a organitzar dades i modelitzar de manera eficient situacions reals i fenòmens que faciliten la resolució de problemes i desafiaments dels àmbits científic i tecnològic.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
4.1. Tractar, ordenar, classificar i organitzar un conjunt de dades mitjançant sistemes de representació adequats (esquemes, taules, gràfics o altres.) i usant eines TIC o	4.1. Analitzar i interpretar els elements necessaris per a la implementació de l'algorisme de resolució d'un problema o situació rellevant de l'àmbit científic i

llenguatges de programació quan la grandària de les dades l'exigisca.	tecnològic, identificant aspectes rellevants com ara patrons o estructures, i gestionant dades de manera eficient quan siga necessari.
4.2. Determinar estratègies per a la resolució de problemes, descomponent i estructurant les seues parts mitjançant algorismes, i analitzant les diferents opcions que es plantegen.	4.2. Comparar l'eficiència de diferents estratègies algorítmiques per a la resolució de problemes, analitzant les diferents opcions plantejades en la seua descomposició, estructuració i seqüenciació.
4.3. Crear i editar continguts digitals que faciliten la resolució, visualització i comprensió de problemes, usant quan siga necessari la calculadora i els fulls de càlcul.	4.4 Crear i editar continguts digitals dirigits a la simulació, demostració i validació de propietats matemàtiques mitjançant programari específic i seqüenciació de processos en un algorisme.

5.5. Competència específica 5.

Utilitzar amb rigor el simbolisme matemàtic, fent transformacions i conversions entre tota mena de representacions que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions rellevants dels àmbits científic i tecnològic.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
5.1. Seleccionar i utilitzar el simbolisme apropiat per a descriure matemàticament situacions rellevants de l'àmbit STEM.	5.1. Usar diverses formes de representació per a descriure matemàticament situacions de l'àmbit STEM, establint conversions per a comparar els procediments emprats en paral·lel.
5.2. Utilitzar de forma adequada la terminologia conceptual i les formes de representació que resulten necessàries per a formalitzar, amb precisió, els conceptes matemàtics implicats en la geometria del pla, en el càlcul diferencial i en l'estadística.	5.2. Utilitzar amb fluïdesa i rigor la terminologia conceptual i les formes de representació que resulten necessàries per a formalitzar, amb precisió, els conceptes matemàtics implicats en la geometria de l'espai, en el càlcul integral i en la probabilitat.
5.3. Realitzar conversions entre les representacions simbòliques que permeten estructurar els raonaments i processos matemàtics implicats en situacions STEM rellevants	5.3. Adoptar la representació més adequada per a cada situació realitzant les conversions necessàries entre representacions simbòliques que permeten estructurar els raonaments, seqüències complexes o processos matemàtics implicats en situacions STEM rellevants.

5.6. Competència específica 6.

Comunicar i intercanviar idees matemàtiques emprant el suport, la terminologia i el rigor adequats, argumentant amb claredat i de manera estructurada sobre característiques, conceptes, procediments i resultats en els quals les matemàtiques representen un paper rellevant.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
6.1. Interpretar i produir correctament missatges amb i sobre matemàtiques, debatent i intercanviant idees i enriquint el discurs amb les idees dels altres.	6.1. Argumentar emprant idees matemàtiques complexes, enriquint el discurs amb processos, continguts i estratègies de comunicació propis d'altres disciplines, i amb l'ús de fonts d'informació contrastada.
6.2. Comunicar idees matemàtiques utilitzant diferents formats de suport visual - taules, gràfics, esquemes, imatges, etc. - per a fer clara la informació transmesa.	6.2. Utilitzar les eines TIC com a mitjà de comunicació de conceptes i procediments matemàtics que requereixen un discurs recolzat en elements visuals o dinàmics que permeten no sols visualitzar, sinó simular el contingut.
6.3. Perfeccionar i ampliar el vocabulari matemàtic en els seus termes formals, desenvolupant formes d'expressió matemàtica precises i rigoroses i dominant els significats i matisos de les idees matemàtiques comunicades.	6.3. Produir i comunicar amb claredat i precisió reflexions complexes que incorporen al discurs matemàtic idees i formes de comunicació pròpies d'altres matèries STEM.

5.7. Competència 7.

Valorar la contribució de les matemàtiques a la cultura, identificant i contextualitzant les seues aportacions al llarg de la història, i reconeixent la seua utilitat i interès per a explorar i interaccionar amb la realitat, i la seua importància en els avanços significatius del coneixement científic i del desenvolupament tecnològic.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
7.1. Identificar el contingut matemàtic present en situacions reals i, en particular, en fenòmens rellevants de l'àmbit científic i tecnològic.	7.1. Identificar i reconèixer la importància del contingut matemàtic present en situacions relacionades amb la ciència, l'enginyeria i la tecnologia.
7.2. Reconèixer la importància del desenvolupament de les matemàtiques com a eina per a l'avanç científic i tecnològic al llarg de la història.	7.2. Valorar i justificar la importància del desenvolupament de les matemàtiques com a motor de l'avanç científic i tecnològic, i com a mitjà per a afrontar els principals desafiaments del segle XXI.
7.3. Valorar les matemàtiques com a vehicle per a la resolució de problemes relacionats amb situacions i fenòmens rellevants de l'àmbit científic i tecnològic.	7.3. Valorar i justificar la rellevància de les matemàtiques com a vehicle per a la resolució de problemes d'iniciació a l'àmbit professional relacionat amb les àrees STEM.

5.8. Competència específica 8.

Gestionar i regular les emocions, creences i actituds implicades en els processos matemàtics, de manera individual i col·lectiva, assumint amb confiança la incertesa, les dificultats i errors que aquests processos comporten, i regulant l'atenció per a perseverar en els processos d'aprenentatge i adaptar-los amb èxit a situacions variades.

MATEMÀTIQUES I	MATEMÀTIQUES II
8.1. Regular actituds i processos cognitius implicats en enfrontar-se a situacions d'aprenentatge complexes relacionades amb les matemàtiques.	8.1. Controlar els factors rellevants en la comprensió i aprenentatge dels processos matemàtics i avaluar les diferents opcions per a la presa de decisions durant la resolució de problemes.
8.2. Mostrar una disposició favorable cap a l'aprenentatge de les matemàtiques i cap a les pròpies capacitats en el treball individual o col·laboratiu.	8.2. Utilitzar el pensament crític i creatiu en una varietat de situacions a partir del treball matemàtic, individual o col·laboratiu.
8.3. Abordar els errors com a oportunitats d'aprenentatge i desenvolupar un ús flexible d'estratègies que permeten superar les dificultats que poden aparèixer en resoldre situacions problemàtiques.	8.3. Adaptar de manera efectiva les tècniques i estratègies de resolució segons les característiques dels contextos i les situacions d'aprenentatge, per a evitar el bloqueig.

ESBORRANY

MOVIMENTS CULTURALS I ARTÍSTICS

1. Presentació

La cultura pot definir-se com el conjunt de manifestacions simbòliques amb les quals construïm el sentit de la vida i del món (arts, costums, gastronomia, literatura, etc.) Com a conjunt de trets distintius d'una societat requereix un procés d'aprenentatge col·lectiu, que incloga creences, sistemes de valors, tradicions, costums, ciència, maneres de pensament i arts. Aquestes últimes formen part d'aquest ecosistema cultural a través dels seus múltiples moviments, maneres de fer, llenguatges i disciplines.

Els moviments culturals i artístics són el reflex de la societat del moment, evolucionen i canvien paral·lelament al context social, econòmic i polític en el qual s'inscriuen. En aquesta dinàmica de transformació contínua del coneixement, de les tecnologies, de les formes d'expressió i comunicació, la representació i interpretació del món evolucionen de manera constant. En conseqüència, en el nostre temps, l'art i la cultura ofereixen una sorprenent diversitat de manifestacions i experiències, on convergeixen una pluralitat de mirades, pensaments i inquietuds que demanen noves formes de producció i recepció. La disparitat d'aquestes manifestacions és una eina poderosa per a pensar el món contemporani, ja que la creació i producció artística estan en diàleg i evolució permanents juntament amb els canvis culturals i socials.

Aquestes particularitats, pròpies de la societat del segle XXI, requereixen la formació de persones sensibles al món que les envolta, amb una disponibilitat contínua per a la recepció activa, el coneixement i la indagació. Resulta necessària una alfabetització cultural, artística i estètica basada en el reconeixement de les singularitats de les diferents manifestacions culturals i artístiques de l'entorn.

Aquesta matèria contribueix de manera transversal a la pràctica totalitat dels objectius del Batxillerat; no obstant això, cal destacar-ne la contribució més directa en alguns d'aquests, com el desenvolupament de la sensibilitat artística i el criteri estètic, o el coneixement i la valoració crítica de les realitats del món contemporani a través de les seues manifestacions culturals i artístiques, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seua evolució. Aquesta matèria fomenta així mateix la participació en el desenvolupament i millora del seu entorn social i l'afermament de l'esperit emprendedor a través de la implementació de projectes culturals i artístics col·laboratius.

La competència clau "Consciència i expressió culturals" requereix coneixements que, com els d'aquesta matèria, permeten accedir a les diferents manifestacions sobre l'herència cultural (patrimoni cultural i historicoartístic) a escala local, nacional i europea i el seu lloc en el món. L'alumnat tindrà així garantits l'accés a la cultura i la participació en aquesta mitjançant una trobada sensible i raonada amb diferents produccions i manifestacions que pertanyen al patrimoni cultural i historicoartístic de la humanitat i, especialment, amb les actuals; i evidenciar tant les condicions de creació, el procés i el context, com la seua implicació cap a la innovació, la llibertat d'expressió i el compromís social. Així mateix, l'adquisició d'aquesta competència requereix comprendre la pròpia identitat en continu desenvolupament, el patrimoni en un context de diversitat cultural i la forma en què l'art i altres manifestacions culturals són una manera de veure el món i de transformar-lo.

Quant als desafiaments del segle XXI, des d'aquesta matèria s'incidirà fonamentalment en la valoració de la diversitat personal i cultural i en el compromís ciutadà en l'àmbit local i global a través de pràctiques educatives que requereixen processos participatius i col·lectius.

En relació als principis pedagògics del Batxillerat aquesta matèria afavoreix la capacitat de l'alumnat per a aprendre per si mateix, per a treballar en equip i per a aplicar els mètodes d'investigació apropiats a través del foment de l'autonomia en el disseny de projectes culturals i artístics col·laboratius que integren processos d'anàlisi i investigació. Així mateix, la capacitat d'expressar-se correctament en públic queda reflectida en l'àmbit competencial amb la comunicació d'idees i sentiments al voltant de diferents manifestacions culturals i artístiques.

La matèria suposa, a més, afermar i desenvolupar coneixements treballats tant des de l'àrea d'educació plàstica, visual i audiovisual com des de l'àrea de música en l'etapa d'educació secundària.

Es desenvolupen a continuació sis competències específiques articulades al voltant dels quatre components de la competència Consciència i Expressió Culturals i a la resta de les competències clau del currículum. Per a aquest fi també s'han seleccionat uns sabers bàsics agrupats en quatre blocs diferenciats: 1. Art i cultura, 2. Art i contemporaneïtat, 3. Art i comunicació, i 4. El projecte cultural i artístic i els seus respectius subblocs i grups de sabers; unes situacions d'aprenentatge que afavoreixen l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques; i uns criteris d'avaluació que integren al seu torn coneixements, destreses i actituds.

2. Competències específiques de la matèria

2.1 Competència específica 1

Investigar, a través de diferents canals i mitjans, sobre la diversitat de moviments culturals i artístics, mitjançant un procés de treball estructurat, analitzant-ne les especificitats, lògiques i relacions entre si.

2.1.1 Descripció de la competència 1

Cada manifestació cultural i artística és portadora d'informació simbòlica de la manera de sentir, d'interrogar-se, d'entendre i d'interactuar amb el món de cada artista i, en conseqüència, amb la societat a la qual pertany. Tota producció artística tradueix el que forma part de l'univers del seu creador o creadora. El coneixement i la comprensió de les característiques específiques de diferents mitjans d'expressió, així com dels diferents moviments culturals als quals pertanyen, ajudarà l'alumnat a identificar les relacions entre l'artista, la seua obra i el seu entorn històric i cultural.

La investigació suposa la realització d'activitats intel·lectuals i experimentals amb el propòsit d'adquirir coneixements sobre diferents moviments culturals i artístics. Aquest procés ha de construir-se a partir d'un sistema organitzat en diferents fases. A aquest efecte, l'alumnat haurà de disposar de diferents metodologies d'investigació que li permeten aprofundir en el seu acostament a la diversitat de moviments culturals i artístics, tant locals com globals.

Els canals i mitjans a través dels quals s'accedirà a les dades podran ser virtuals o físics. Es promourà la utilització de les TIC i s'afavorirà l'ús de mitjans digitals per a buscar, obtenir i tractar informació respectant els principis ètics de l'ús d'aquests, així com el coneixement dels drets i els riscos en el món digital. En aquesta primera competència específica la relació amb la competència clau "Competència digital" és per tant especialment significativa. Els canals físics es concretaran en experiències relacionades amb l'assistència a esdeveniments i espais culturals i artístics diversos que permeten a l'alumnat construir un mapa cultural del seu entorn.

2.2 Competència específica 2

CE 2. Reconèixer la diversitat cultural i la importància de la conservació, preservació i divulgació del patrimoni cultural i historicoartístic, i estudiar-lo des d'una perspectiva inclusiva i sostenible.

2.2.1 Descripció de la competència 2

El patrimoni cultural, material o immaterial, és l'herència que rebem generació rere generació i que transmet la visió del món i les maneres de vida dels nostres avantpassats a través de tradicions, festes i rituals, monuments, o conjunts històrics, entre altres. El patrimoni historicoartístic és una part fonamental d'aquest patrimoni cultural i es manifesta en les obres d'art creades a través de diferents llenguatges i moviments.

Els moviments culturals i artístics s'han donat de manera independent en molts llocs del món, però a mesura que la globalització s'ha accelerat, aquesta distinció geogràfica s'ha dissolt. La diversitat cultural està amenaçada per aquest procés de mundialització o internacionalització de l'intercanvi

humà en totes les seues manifestacions, i es manifesta en la propensió a la uniformitat de la cultura o, almenys, a la convergència cultural.

És per això que, des d'aquesta matèria, l'alumnat hauria de prendre consciència d'aquest fet i aprofundir en el coneixement de la cultura local com a part indissociable de la seua pròpia identitat i de la comunitat en la qual habita, per a establir després les relacions i sinergies amb altres formes culturals. Així mateix, és fonamental la integració de la perspectiva de gènere, multicultural i sostenible en els processos d'exploració i percepció de l'entorn patrimonial. Aquesta sostenibilitat implica que la cultura està estretament lligada als desafiaments als quals s'enfronta la humanitat: conflictes bèl·lics, canvi climàtic, desigualtats socials, i és essencial per a promoure la pau i el desenvolupament social, ambiental i econòmic sostenible.

L'exploració del patrimoni cultural i historicoartístic suposa, en aquesta competència, estudiar i examinar amb deteniment allò que el defineix i les seues diferents accepcions i classificacions. A través d'una comprensió plena i respectuosa de com des de diferents llocs i moments s'ha expressat de manera creativa la visió sobre el món que ens envolta, l'alumnat serà capaç d'entendre la importància de conservar, preservar i difondre el patrimoni.

El fi últim d'aquesta segona competència específica radica en la necessitat que l'alumnat pugua desenvolupar l'experiència estètica i la consciència cultural. L'experiència estètica, com a manera de trobada amb el món, s'hauria de nodrir del contacte constant amb diferents propostes culturals i artístiques que li permeten multiplicar els seus referents i enriquir el seu imaginari, siga a través de la percepció per mitjà de canals digitals com a través d'experiències que impliquen la participació en esdeveniments o l'assistència a espais culturals i artístics. D'altra banda, una de les funcions principals de la consciència cultural és la d'adquirir el sentit de pertinença a un col·lectiu i la de construir la pròpia identitat.

En aquesta segona competència específica la relació amb la competència clau "Consciència i expressió culturals" és especialment rellevant, per la importància que adquireix el respecte del dret a la diversitat cultural i la contribució a la conservació del patrimoni cultural i historicoartístic, tant de la pròpia comunitat com d'altres comunitats.

2.3 Competència específica 3

Valorar l'heterogeneïtat i multidisciplinarietat de la contemporaneïtat artística en l'anàlisi de diferents pràctiques culturals i artístiques, i identificar-ne les intencionalitats i funcionalitats amb una actitud oberta i respectuosa.

2.3.1 Descripció de la competència 3

Per contemporaneïtat artística entenem, en la seua doble accepció, l'art generat a partir de la segona meitat del segle XX, i també el que succeeix ara, en el moment present.

Les pràctiques artístiques contemporànies generen vincles amb temàtiques d'actualitat relacionades amb els reptes del segle XXI, connecten amb la nostra realitat i amb la del nostre alumnat, i promouen el qüestionament i la reflexió constants.

Una de les característiques fonamentals de la contemporaneïtat artística és l'heterogeneïtat de materials, discursos, maneres de fer i sabers que la conformen. Aquesta multidisciplinarietat des de la qual treballen els creadors i les creadores del nostre temps a través de les seues propostes artístiques en col·laboració amb professionals d'altres sectors (biòlegs/biòlogues, enginyers/enginyeres, historiadors/historiadores) permet establir relacions entre diferents àrees de coneixement que, normalment, romanen dividides i desconnectades.

La dificultat per a comprendre la contemporaneïtat artística és un dels motius que perpetua aquesta distància entre obra i públic, i és per això fonamental la inclusió d'aquesta en els processos d'ensenyament-aprenentatge des d'edats primerenques com a forma cultural valuosa per a entendre el món que ens envolta. L'estudi de la intencionalitat de les obres pressuposa que darrere de cada creació hi ha una intenció creativa, és a dir, que no sorgeixen de l'arbitrarietat o de l'atzar, i que, per

tant, tenen una raó de ser que hem de tindre en compte a l'hora d'analitzar-les i interpretar-les. D'altra banda, l'estudi de la funcionalitat fa referència a la utilitat de les obres, a la problemàtica, pregunta o repte que intenten abordar a través dels seus elements configuratius (forma, material, disposició, etc.). Si la intencionalitat dilucida el “perquè”, la funcionalitat esclareix el “per a què”.

La competència clau “Consciència i expressió culturals” implica tant el saber sobre diversitat de manifestacions artístiques com el respecte i la posada en valor de la llibertat d'expressió, aspectes essencials per a la comprensió i respecte cap a les pràctiques culturals artístiques contemporànies abordades en aquesta tercera competència específica. La competència clau “Personal, social i d'aprendre a aprendre” implica un coneixement sobre el que se sap, però també sobre el que es desconeix. En aquest sentit, aquest coneixement més en profunditat de la contemporaneïtat artística suposa haver de desenvolupar la curiositat i la necessitat d'aprendre sobre allò que no entenem, que ens planteja dubtes o preguntes incòmodes.

2.4 Competència específica 4

Dissenyar projectes culturals i artístics col·laboratius interdisciplinaris entorn de temàtiques d'actualitat i de rellevància social, i destacar la contribució del treball de les i els artistes a la transformació de la societat i a la generació de coneixement.

2.4.1 Descripció de la competència 4

La cultura com a acció, com a procés, implica que és una cosa que està viva i en la qual totes i tots podem participar. Mitjançant el disseny de projectes culturals i artístics l'alumnat se sentirà part activa i protagonista de l'ecosistema cultural.

Utilitzar mètodes de treball creatius i col·laboratius, en la realització de produccions culturals i artístiques, prepararà l'alumnat en el desenvolupament de destreses innovadores, creatives i participatives. Fomentant una producció col·lectiva compartiran vivències i acompliments, aprendran a prendre decisions compartides i inclusives, i es motivaran davant possibles futurs reptes professionals.

Els projectes interdisciplinaris impliquen la cooperació entre diverses disciplines, i no sols d'àmbit artístic. Un requisit fonamental per a aquesta interdisciplinarietat és la participació de diferents disciplines entorn d'un aspecte puntual com és, en aquest cas, el de la producció cultural i artística.

Tenint en compte que la vinculació de les competències específiques amb els desafiaments del segle XXI, en el context d'aquesta matèria s'han de relacionar i justificar els referents que s'utilitzen en la pràctica docent sobre la base de la connexió d'aquests amb eixos i temàtiques de transcendència social vinculades als reptes del present, com són: el consum responsable, la resolució pacífica dels conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultura, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, o la vida saludable entre altres.

Per a la consecució d'aquests es tindran en compte les diferents fases del disseny de projectes culturals i artístics: des de l'anàlisi del context i l'activació d'estratègies per a la investigació, passant per la seua definició, i la producció i avaluació finals.

La competència clau “Emprenedora” requereix el disseny i la implementació d'un pla i del desenvolupament de la capacitat d'anàlisi, planificació, organització i gestió, sabers fonamentals inherents a aquesta competència específica. Així mateix, tindre la percepció d'acte-eficàcia i confiança en si mateix/a és una actitud inherent a la competència clau “Personal, social i d'aprendre a aprendre”.

2.5 Competència específica 5

Comunicar idees i sentiments al voltant de diferents manifestacions culturals i artístiques i argumentar les diferents opinions amb sentit crític i respectant la diversitat de punts de vista.

2.5.1 Descripció de la competència 5

Amb la matèria Moviments Culturals i Artístics l'alumnat apreciarà que la cultura i l'art participen en tots els sectors de la societat, i entendran que els seus plantejaments i expressions són, al seu torn,

una part integrant de la identitat cultural dels individus que hi pertanyen. Per a contemplar de manera activa una manifestació cultural i artística l'alumnat ha d'incorporar tant un procés d'anàlisi i reflexió com de gaudi, i entendre que la recepció serà més completa i sensible si coneixem els pensaments i les necessitats expressives dels seus creadors. Aquest procés és necessari per a comprendre'n el missatge, la dimensió social, creativa i estètica, i realitzar una valoració personal.

L'alumnat aprendrà amb aquesta matèria a debatre sobre la naturalesa de l'art i la cultura, sobre les seues característiques i intencions, i a exposar les seues opinions sobre els efectes que puguen emanar de la recepció o de la participació activa en una producció cultural i artística. A través d'aquests debats comprendrà que les experiències, tant dels i del les artistes com dels receptors o participants, són tan variades i diverses com les persones. En l'art i la cultura no existeixen veritats úniques i absolutes, i cap opinió pot invalidar-ne una altra, sempre que s'emeta des del respecte amb una actitud constructiva. L'alumnat entendre que l'experiència estètica és relativa i que, en conseqüència, el conjunt de totes les expressions d'idees i sentiments que puguen sorgir de la contemplació d'una obra o la participació en aquesta, enriquiran el diàleg intercultural.

En aquest sentit, és fonamental el paper que l'educació té a l'hora de garantir l'ús (que no el consum) cultural, perquè és la pedagogia de la cultura, el que la cultura ens ensenya, la qual cosa permetrà aquesta ciutadania crítica capaç de prendre decisions informades.

La competència clau "Comunicació lingüística" és present en aquesta cinquena competència específica perquè suposa expressar-se de manera oral i escrita en múltiples situacions comunicatives (debats, diàlegs, redacció d'articles d'opinió), i també estar disposat/da al diàleg crític i constructiu.

2.6 Competència específica 6

Participar en la promoció de la cultura i les arts de manera activa i compromesa a través del disseny, producció i difusió d'un projecte cultural i artístic, i valorar-ne l'aportació social i econòmica, i la contribució d'aquest a la construcció de la identitat individual i col·lectiva.

2.6.1 Descripció de la competència 6

Aquesta sisena competència específica té una doble accepció relativa a l'acció que la defineix, que és la de participar. D'una banda, porta associada la idea de fer, d'actuar, d'activar un procés i, per un altra, la idea de fer-ho juntament amb altres persones.

Promoure implica fomentar o afavorir la realització o el desenvolupament d'una cosa, iniciant-la o activant-la. Aquesta última competència es planteja així com un impuls a la participació cultural de l'alumnat. La generació de projectes culturals i artístics en els centres suposa afermar la idea que la cultura és un procés que permet entendre, interpretar i transformar la realitat.

El concepte de difusió que introdueix aquesta última competència es refereix a la importància que allò que es produeix en el context educatiu arribe a coneixement d'un gran nombre de persones, s'expandisca més enllà de l'aula i forme part d'un entramat social més ampli.

Un dels objectius de la matèria de Moviments Culturals i Artístics serà que l'alumnat identifique l'ampli ventall de possibilitats que la cultura i l'art ofereixen en els àmbits social, laboral i econòmic. Existeixen moltes professions diferents vinculades amb la producció, difusió i comercialització de les manifestacions culturals i artístiques, que dinamitzen una part significativa de les economies locals, nacionals i globals. També serà important que l'alumnat conega l'interés creixent que es mostra, des de molt diversos entorns laborals, per un perfil de persona creativa, amb les habilitats necessàries per a generar respostes originals i oferir propostes que puguen millorar processos i resultats.

Finalment, una meta important que l'alumnat d'aquesta etapa educativa està afrontant és saber qui és, per a així sentir-se respectat i acceptat pel col·lectiu al qual pertany. La cultura, com a tret distintiu d'una societat, ajuda a consolidar la pròpia identitat i a reivindicar la diversitat com un element enriquidor que ens beneficia a tots en termes de sostenibilitat cultural.

La connexió d'aquesta última competència específica amb la competència clau “Consciència i expressió culturals” es concreta perquè ambdues impliquen manifestar interès per la participació en la vida cultural. Així mateix, la competència clau “Competència digital” implica, amb el seu saber fer, destreses relacionades amb la utilització de recursos tecnològics en els processos comunicatius. Promoure la cultura i les arts a través de compartir les pròpies produccions implica la utilització necessària de canals digitals de difusió.

3. Sabers bàsics

3.1 Introducció

Els sabers bàsics de la matèria Moviments Culturals i Artístics, necessaris per a l'adquisició de les diferents competències específiques, s'articulen entorn de quatre blocs. Els dos primers: “Art i cultura” i “Art i contemporaneïtat”, tenen una perspectiva més conceptual i d'adquisició de coneixements específics relatius a les diferents manifestacions artístiques i al patrimoni cultural i artístic. El tercer i quart bloc: “Art i comunicació” i “El projecte cultural i artístic” suposen un acostament a la matèria des d'una perspectiva experiencial i procedimental a través de l'exploració de l'entorn cultural i artístic i de l'activació de projectes culturals i artístics per a la dinamització dels centres educatius.

El primer bloc “Art i cultura” aborda les accepcions i nocions diferents de la cultura i de l'art, i els reptes als quals s'enfronta en l'actualitat. Així mateix, s'ofereixen nocions fonamentals de patrimoni cultural i historicoartístic; s'aprofundeix en el coneixement del context local valencià, i s'aborden els diferents sectors que componen l'àmbit cultural per a oferir una visió multidisciplinària d'aquest.

En el segon bloc, “Art i contemporaneïtat”, es concep cada manifestació cultural i artística com a part d'un conjunt en el qual persisteixen determinades temàtiques amb diferents interpretacions i solucions formals. D'aquesta manera es proporciona a l'alumnat una visió no cronològica dels moviments culturals i artístics, però sí vinculada a conceptes presents des de les avantguardes artístiques del segle XX fins a l'actualitat. També s'exploren els diversos llenguatges audiovisuals i multimèdia actuals presents en les produccions culturals i artístiques, així com les possibilitats expressives de les tecnologies, tant en l'aspecte de producció com d'accés.

El tercer bloc “Art i comunicació” se centra en els canals d'accés, difusió i promoció de les arts i la cultura com són els esdeveniments i espais culturals i artístics tant físics com virtuals, convencionals i no convencionals.

El quart i últim bloc, “El projecte cultural i artístic”, pretén oferir les eines i els recursos necessaris perquè l'alumnat pugui familiaritzar-se amb l'àmbit de la gestió cultural des de la pròpia experiència mitjançant la posada en marxa d'una iniciativa cultural i artística col·laborativa en el centre educatiu des de la contextualització i definició d'aquesta, fins a la producció i promoció. D'aquesta manera se li ofereix la possibilitat de participar activament de la cultura des del seu entorn més pròxim i es concep la pràctica cultural com un element viu i transformador a l'abast de totes i tots.

Bloc 1. Art i cultura. (CE1, CE2, CE5)

1.1 El concepte de cultura.

- Cultura i globalització.
- Sostenibilitat i cultura.
- Perspectiva de gènere i multiculturalitat.
- Funció social de l'art i la cultura.

1.2 El concepte de patrimoni. Patrimoni cultural i historicoartístic.

- Patrimoni cultural tangible moble i immoble.
- Patrimoni cultural intangible.
- Patrimoni cultural i historicoartístic de la Comunitat Valenciana.

1.3 Els sectors culturals.

- a. El sector de les arts plàstiques i visuals.
- b. La indústria audiovisual.
- c. Les arts en viu: música i arts escèniques.
- d. Lletres i sector editorial.

Bloc 2. Art i contemporaneïtat. (CE1, CE3, CE5)

2.1 Les avantguardes artístiques del segle XX.

- a. Art primitiu, oriental, precolombí i africà. El seu paper com a font inspiradora de les avantguardes.
- b. Principals moviments artístics.
- c. Art i postmodernitat.
- d. Valoració i respecte per la diversitat de manifestacions culturals i artístiques.

2.2 L'art dins de l'art.

- a. Relacions interdisciplinàries: literatura, cinema, música, arquitectura, fotografia, arts plàstiques i visuals, còmic, publicitat, arts escèniques, artesania, disseny i moda.

2.3 Naturalesa, art i cultura.

- a. *Land-Art* i *Earth-Art*.
- b. Art i crisi mediambiental.

2.4 L'art en els espais urbans.

- a. Intervencions artístiques.
- b. Art urbà. Grafit.

2.5 Explorant el cos humà.

- a. Art d'acció: *happening*, *performance*, art corporal (*body art*).
- b. Arts escèniques i performatives.

2.6 Mitjans audiovisuals i digitals.

- a. Mitjans electrònics, informàtics i digitals en l'art. Art dels nous mitjans.
- b. L'explosió de la narrativa serial en l'audiovisual del segle XXI.
- c. Narrativa multivers i videojocs.

Bloc 3. Art i comunicació. (CE1, CE6)

3.1 Esdeveniments culturals i artístics

- a. Exposicions universals.
- b. Biennals i fires d'art. El mercat de l'art.
- c. Festivals de cinema, música o dansa.

3.2 Espais per a la cultura i les arts

- a. Museus i centres d'art. Galeries.
- b. Teatres, cinemes i auditoris.

- c. Espais no convencionals.
- d. Plataformes digitals.

Bloc 4. El projecte cultural i artístic. (CE4, CE5, CE6)

4.1 Context:

- a. Tipologia de projectes culturals i artístics presencials i virtuals. Àmbits d'aplicació de la gestió cultural.
- b. Anàlisi del context, destinataris i detecció de necessitats de l'entorn. Atenció a la diversitat cultural.
- c. Estratègies per a la investigació.

4.2 Definició:

- a. Visió, missió, valors i objectius. Intersecció amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS).
- b. Continguts i accions.

4.3 Producció:

- a. Planificació i temporització.
- b. Estructura organitzativa. Repartiment inclús de rols i tasques.
- c. Pla de comunicació.
- d. Requisits infraestructurals i tècnics.
- e. Gestió econòmica.
- f. Estratègies d'avaluació. Valoració crítica.

4. Situacions d'aprenentatge

A continuació es desenvolupen els criteris per al disseny de situacions i activitats d'aprenentatge susceptibles d'afavorir l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques de la matèria de Moviments Culturals i Artístics:

- Programar tasques i activitats situades en contextos pròxims o familiars, significatius per a l'alumnat.
- Connectar els coneixements nous amb els coneixements previs de l'alumnat. D'aquesta manera, la informació nova es connecta amb un concepte rellevant ja existent en l'estructura cognitiva, i produeix un aprenentatge significatiu.
- Posar en marxa experiències que potencien el desenvolupament de processos emocionals en l'alumnat, i afavorisquen la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge.
- Fer tasques que afavorisquen diferents tipus d'agrupament (treball individual, per parelles, en grans grups o en xicotets grups) i activar diferents estratègies i recursos metodològics.
- Afavorir que l'alumnat siga capaç de generar solucions creatives personals als reptes plantejats, i promoure el desenvolupament del pensament crític i divergent.
- Impulsar el contacte amb l'exterior a través d'experiències que impliquen l'eixida a centres culturals o artístics de l'entorn o l'assistència a esdeveniments culturals o artístics.

- Propiciar la participació de creadors i creadores en el centre (mitjançant programes de residències artístiques o invitació a professionals vinculats al món de la cultura i les arts).
- Utilitzar referents diversos i inclusius, així com propiciar la crítica i denúncia enfront dels estereotips sexistes o missatges masclistes, classistes, homòfobs o racistes.
- Connectar sabers que desborden els límits disciplinaris i ajuden a relacionar les diferents àrees de coneixement plantejant activitats o tasques de caràcter transversal.
- Integrar l'ús de recursos tecnològics de manera responsable tant en els processos d'investigació com en la creació de continguts.
- Per a poder atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge (DUA), de manera que no hi haja barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional.

5. Criteris d'avaluació

Competència específica 1.

Investigar, a través de diferents canals i mitjans, sobre la diversitat de moviments culturals i artístics, mitjançant un procés de treball estructurat, i analitzar-ne les especificitats, lògiques i relacions entre si.

CEv.1.1 Analitzar diferents moviments culturals i artístics, distingir-ne les singularitats i relacionar-los amb el context històric i social.

CEv.1.2 Distingir les intencionalitats de diferents manifestacions culturals i artístiques, i alhora considerar i respectar la presència de referents comuns com a font de riquesa personal i social.

CEv.1.3 Contrastar la informació obtinguda en la investigació entorn de diferents moviments culturals i artístics utilitzant diferents canals i mitjans, físics i virtuals.

CEv.1.4 Planificar i implementar diversos mètodes de recollida i anàlisi de dades en els processos d'investigació.

Competència específica 2.

Desenvolupar l'experiència estètica i la consciència cultural en l'exploració i estudi del patrimoni cultural i historicoartístic local i global des d'una perspectiva inclusiva i sostenible, i reconèixer-ne la diversitat i la importància de la conservació, preservació i divulgació d'aquest.

CEv.2.1 Classificar diferents obres del patrimoni cultural i artístic global i local atenent criteris formals, conceptuals i contextuals.

CEv.2.2 Apreciar el patrimoni cultural i artístic local com a part fonamental de la identitat individual i col·lectiva i com a element de vertebració i cohesió social.

CEv.2.3 Reconèixer la dimensió sostenible de la cultura mitjançant l'estudi de diferents manifestacions culturals i artístiques des d'una perspectiva de gènere i multicultural.

CEv.2.4 Examinar els diferents criteris, accions i canals necessaris per a la conservació, preservació i divulgació del patrimoni local i global.

Competència específica 3.

Valorar l'heterogeneïtat i multidisciplinarietat de la contemporaneïtat artística en l'anàlisi de diferents pràctiques culturals i artístiques, comprendre les intencionalitats i funcionalitats d'aquesta amb una actitud oberta i respectuosa.

CEv.3.1 Determinar les característiques fonamentals de la contemporaneïtat artística analitzant el context social, polític i econòmic en el qual van tindre lloc els diferents moviments i llenguatges que la configuren.

CEv.3.2 Interpretar el significat de diferents propostes artístiques contemporànies establint relacions significatives entre elles i argumentant de manera raonada.

CEv.3.3 Reconéixer la influència que els nous llenguatges, mitjans i tècniques han tingut en la cultura i en l'art, i valorar la creativitat i l'actitud innovadora de les i els artistes.

CEv. 3.4 Identificar els diferents sectors culturals i reconéixer les seues especificitats i els seus àmbits d'actuació.

CEv. 3.5 Mostrar interès per conèixer espais i esdeveniments culturals i artístics i participar activament en les diferents experiències proposades.

Competència específica 4.

Dissenyar projectes culturals i artístics col·laboratius interdisciplinaris entorn de temàtiques d'actualitat i de rellevància social i evidenciar la contribució del treball de les i dels artistes a la transformació de la societat i a la generació de coneixement.

CEv.4.1 Seleccionar una tipologia de projecte cultural i/o artístic mitjançant un procés consensuat i a partir de la detecció de necessitats de l'entorn escolar i social.

CEv.4.2 Participar en la definició d'un projecte cultural i/o artístic i concretar-ne els objectius fonamentals, els destinataris, així com els continguts i accions que el configuren.

CEv.4.3 Relacionar el projecte cultural i/o artístic per desenvolupar amb temàtiques d'actualitat i de rellevància social d'acord amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS).

CEv.4.4 Col·laborar activament en la producció d'un projecte cultural i/o artístic dissenyant, planificant i executant cadascuna de les seues fases i assumint responsablement el rol o rols assignats.

CEv.4.5 Avaluar el projecte cultural i/o artístic desenvolupat en totes les fases, emetre judicis raonats mitjançant una comunicació assertiva i valorar la consecució d'objectius de l'experiència.

Competència específica 5.

Comunicar idees i sentiments entorn de diferents manifestacions culturals i artístiques raonant i argumentant les diferents opinions amb sentit crític i respectant la diversitat de punts de vista.

CEv.5.1 Expressar, de manera constructiva i respectuosa i des d'una perspectiva inclusiva, les idees que li han suggerit i els sentiments experimentats en la participació de diferents propostes culturals i artístiques.

CEv.5.2 Escoltar activament opinions alienes i respectar la diversitat de punts de vista entorn de diferents manifestacions culturals i artístiques.

CEv.5.3 Aplicar la terminologia adequada en la comunicació de l'experiència de percepció, apreciació i creació de produccions culturals i artístiques diverses.

CEv.5.4 Qüestionar les opinions pròpies i alienes entorn de diferents manifestacions culturals i artístiques mostrant una actitud oberta, respectuosa i receptiva a la incorporació de noves idees.

Competència específica 6.

Participar en la promoció de la cultura i les arts de manera activa i compromesa a través del disseny, producció i difusió d'un projecte cultural i artístic, i emfatitzar-ne l'aportació social i econòmica, i la contribució a la construcció de la identitat individual i col·lectiva.

CEv.6.1 Realitzar la difusió de diferents activitats culturals en la dinamització cultural del centre educatiu i fomentar el valor social de la cultura.

CEv.6.2 Argumentar la importància de la cultura com a facilitadora i activadora de les dimensions econòmica, social i ambiental del desenvolupament sostenible.

CEv.6.3 Valorar la importància de polítiques culturals de difusió i facilitació de l'accés de la ciutadania a la cultura que tinguen en compte la diversitat cultural i els diferents contextos socials de l'entorn.

ESBORRANY

1. Presentació de la matèria.

La matèria de Projectes Artístics té com a objectiu que l'alumnat adquireisca les competències necessàries per a poder dissenyar propostes artístiques que promoguen el seu desenvolupament personal i repercutisquen positivament en la societat, entenent aquesta matèria com un espai interdisciplinari que afavorisca l'adquisició de les competències i sabers d'aquesta matèria i d'unes altres que conformen l'etapa.

Aquesta matèria contribueix als objectius del Batxillerat en promoure la maduració personal, i fomentar conductes respectuoses, responsables i autònomes a través de propostes cooperatives que promoguen la resolució de conflictes de manera pacífica.

El desenvolupament de projectes artístics de manera col·laborativa contribuirà a la inclusió de tot l'alumnat, fomentarà la igualtat d'oportunitats i tindrà en compte la diversitat inherent a l'aula sense condicionants socials o personals. Dins d'un marc artístic i pràctic, resulta factible promoure iniciatives que desenvolupen la implicació en les tasques, la recerca i el desenvolupament de mètodes científics, la capacitat de treball, l'esperit emprenedor i la disciplina com a condicions necessàries per a un aprenentatge eficaç.

La matèria de Projectes Artístics promou aprenentatges clarament connectats amb moltes de les competències i desafiaments del segle XXI. Del treball artístic en equip, es desprèn la necessitat de comunicar-se de manera eficient i clara entre els individus utilitzant els diferents llenguatges que conviuen a l'aula, així com la utilització de la terminologia específica de la matèria. Es promourà, així mateix, la utilització de les TIC en el desenvolupament dels diversos projectes, afavorint l'ús de mitjans digitals en les diferents fases de desenvolupament d'aquests, com ara en l'avaluació i l'exposició. Així mateix, s'afavorirà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, i protegir així els seus drets i llibertats fonamentals. Per a la creació de les produccions artístiques és necessari conèixer i valorar la realitat del món actual i a través d'aquesta es participa de la seua transformació i millora social, partint d'un compromís amb la sostenibilitat mediambiental i la inclusió.

Finalment, els projectes artístics són el context idoni per al desenvolupament de la creativitat, la sensibilitat artística i el criteri estètic, i contribueix a l'enriquiment cultural de l'alumnat. Aquesta matèria s'ha desenvolupat tenint en compte l'etapa educativa anterior, concretament tenint en consideració els sabers i els criteris de l'assignatura EPVA de tercer de l'ESO i l'assignatura optativa d'Expressió Artística de quart de l'ESO, amb la pretensió de crear una construcció significativa i progressiva de l'aprenentatge dels sabers i el desenvolupament cognitiu de l'alumnat. Així mateix, aquesta matèria contribuirà al desenvolupament competencial de l'alumnat perquè pugua progressar amb garanties d'èxit i accés al seu itinerari formatiu posterior.

Aquesta matèria consta de sis competències específiques, vinculades al desenvolupament de les competències clau, i destaca la seua relació amb la competència de consciència i expressió culturals i la competència emprenedora. Partint de l'apreciació, el coneixement i la valoració del patrimoni cultural artístic global, incloent-hi el patrimoni local i les manifestacions artístiques contemporànies, es desenvolupen les competències específiques que aborden els aspectes fonamentals de les fases i el disseny d'un projecte artístic i la seua avaluació.

Els sabers bàsics presenten aquells continguts conceptuals, procedimentals, actitudinals i axiològics, imprescindibles per a adquirir les competències específiques i fan referència, per tant, a la gestió i organització dels projectes artístics i al desenvolupament de la personalitat creativa i innovadora de l'alumnat. En aquest sentit, s'han constituït quatre blocs de sabers:

El bloc 1, denominat “El patrimoni cultural i artístic. Emprenedoria cultural”, presenta els sabers que permeten realitzar un acostament al patrimoni local i global com a font de coneixement i d'inspiració necessaris per a abordar l'elaboració de projectes. Aquests sabers també suposaran el desenvolupament d'una visió integral del patrimoni, dels seus elements, funcionalitats i potencialitats. En el bloc 2, “La creativitat. Entorns de treball creatiu”, es posa l'accent en la creativitat i els seus processos de desenvolupament a través de procediments que potencien el pensament divergent i innovador. El bloc 3, “Espais, mitjans, suports i tècniques per al desenvolupament de projectes”, recull el coneixement dels diversos espais, materials i tècniques susceptibles de ser emprats i transformats en el desenvolupament de projectes artístics, amb una perspectiva mediambiental i inclusiva. El bloc 4, “Espais, mitjans, suports i tècniques per al desenvolupament de projectes”, aborda els sabers referits al disseny, gestió i coordinació dels projectes artístics, el desenvolupament de les fases d'aquests i el procés de valoració i avaluació, tenint en compte el seu impacte social i mediambiental.

Finalment, els criteris d'avaluació que s'han establert van orientats a conèixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria, és a dir, el nivell en el qual l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, conceptuals, procedimentals i relatius a actituds i valors en l'àmbit personal, social, acadèmic i professional.

En el desenvolupament de projectes artístics s'han de procurar entorns que contribuïsquen al desenvolupament competencial, per això en el document es presenten també alguns principis i criteris que seria desitjable tindre en compte en el disseny de les situacions d'aprenentatge i que el professorat concretarà en les seues programacions d'acord amb el context del seu centre. Cada centre té uns recursos i característiques pròpies, que poden servir com a origen i punt de partida de propostes artístiques rellevants.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Reconèixer els elements del patrimoni local i global històric i contemporani a través de la percepció directa, reflexionant i argumentant el seu valor de cohesió social, i promoure'n la conservació.

2.1.1. Descripció de la competència.

La cultura és la manera de fer, pensar i sentir dels individus organitzats en un sistema social. Aquesta unió col·lectiva ens ajuda a lligar-nos als altres a través de vincles culturals. Quan ens referim als elements del patrimoni local i global històric i contemporani, estem al·ludint de forma àmplia i inclusiva a tot tipus de manifestacions artístiques de diferents èpoques històriques.

El patrimoni es manifesta al nostre voltant per unes circumstàncies determinades històriques i socials contextualitzades en un determinat entorn, que fan que s'expressen d'una determinada manera, per la qual cosa és fonamental una anàlisi profunda de la seua motivació, significació i dels seus elements formals.

El treball amb referents patrimonials de diverses cultures i etapes proporcionarà a l'alumnat connexions entre els elements propis de la cultura local, amb els d'altres cultures, per a desenvolupar una sensibilitat i una visió artística i cultural des del respecte a la diversitat, enriquant la seua construcció identitària.

Aquesta competència promou no sols conèixer el patrimoni i la diversitat de propostes artístiques i culturals de diferents contextos geogràfics i històrics, sinó també obrir-se a altres cultures i societats i fomentar l'interès cap a aquestes i desenvolupant una visió multicultural, diversa i lliure de prejudicis.

Per a connectar amb el patrimoni global i les manifestacions artístiques de diferents entorns, l'alumnat utilitzarà diversos canals i contextos, que seran els mitjans i els espais d'accés

a la cultura i podran ser tant contextos físics com ara l'aula, museus o espais virtuals que promoguen situacions que afavorisquen la presencialitat en entorns artístics, fora i dins de l'aula.

Aquesta competència fomenta el respecte a la diversitat patrimonial i la seua singularitat per a impulsar-ne la conservació, ja que el patrimoni com a empremta de la nostra identitat i diversitat és un bé d'un gran valor que requereix la nostra protecció per tractar-se d'obres irremplaçables.

2.2. Competència Específica 2.

Elaborar idees de projectes mitjançant estratègies creatives, realitzant esbossos i maquetes, i valorar de manera crítica la seua rellevància artística, viabilitat, sostenibilitat i coherència amb les intencions perseguides.

2.2.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament de la creativitat és un dels objectius essencials d'aquesta matèria, ja que la creativitat suposarà per a l'alumnat una eina per a l'expressió artística i, a més, una destresa personal d'aplicació en altres àmbits de la vida.

La generació d'idees contribueix a l'exploració del patrimoni que servirà de base teòrica i font d'inspiració en el desenvolupament de projectes artístics. Explorar, a través de la realització d'esbossos, croquis i maquetes, servirà per a aprofundir, perfeccionar o descartar idees dels projectes artístics ideats.

Aquestes idees han de seguir les pautes establides d'acord amb els objectius proposats del projecte i han de respondre a una necessitat i temàtica establida, a més han de tindre en compte el context social i el marc de recepció previst.

La selecció o exclusió de les propostes individuals o col·lectives ha de realitzar-se de manera crítica i tenint en compte la seua rellevància artística, la seua viabilitat i sostenibilitat.

2.3. Competència Específica 3.

Comunicar idees, sentiments i emocions, durant la construcció de projectes artístics, i mostrar iniciativa i respecte per les aportacions dels altres i emprar la terminologia específica de l'àrea.

2.3.1. Descripció de la competència.

La suma d'expressions i identitats individuals componen les manifestacions culturals col·lectives. Aquestes manifestacions col·lectives són el resultat de processos dinàmics de diàleg entre els diferents individus i el grup i contribueixen a la construcció del treball col·laboratiu.

L'expressió de manera imaginativa i innovadora d'idees, sentiments i emocions de manera col·laborativa promouen la iniciativa, el pensament visual i la creativitat per a la cerca de solucions innovadores i la integració de visions individuals diferents en projectes comuns. A més, es promou la capacitat transformadora, els debats afirmatius, i es desenvolupen habilitats d'empatia i respecte cap a les opinions dels altres.

La creació de projectes col·lectius va més enllà de la producció material d'obres artístiques, ja que en el desenvolupament de la fase creativa es requereixen habilitats d'argumentació de les idees, la reflexió i l'anàlisi del procés creatiu.

La utilització conscient i adequada del llenguatge específic de l'àrea per part de l'alumnat a l'hora d'exposar conceptes o manifestar les seues opinions, contribuirà a l'elaboració de discursos clars i necessaris per a una adequada comunicació i un aprenentatge significatiu, a més de contribuir al desenvolupament del pensament propi, crític i divergent.

2.4. Competència Específica 4

Seleccionar els espais, mitjans, suports i tècniques adequats per al desenvolupament d'un projecte artístic tenint en compte les seues propietats i característiques, així com les intencions comunicatives i expressives del projecte i els principis d'inclusió i sostenibilitat.

2.4.1. Descripció de la competència

Els projectes artístics requereixen un plantejament rigorós dels objectius que es pretenen aconseguir. És en la fase de selecció dels elements que s'utilitzaran per a adequar-se el màxim possible a aquests objectius quan es requereix un coneixement en profunditat d'espais, mitjans, materials i tècniques que es faran servir, i una anàlisi de les possibilitats formals i simbòliques que posseeixen per al desenvolupament del projecte. Aquesta selecció i adaptació dels elements haurà, per tant, de respondre a les intencionalitats buscades i contribuir a la transmissió del missatge que es vulga aconseguir.

En la producció de projectes artísticocol·laboratius s'haurà de valorar amb responsabilitat i compromís la sostenibilitat del projecte a desenvolupar i els materials i les tècniques a utilitzar, amb la finalitat de reduir l'impacte mediambiental, a més de tindre en compte la seguretat en el maneig de les eines a emprar.

Necessàriament, en aquesta fase de selecció, s'hauria de realitzar una elecció de materials, tècniques i espais susceptibles de ser emprats i transformats atenent la diversitat, que garantisca la participació, l'accés, el progrés i la igualtat d'oportunitats per a tot l'alumnat.

2.5. Competència Específica 5

Planificar i dur a terme les diferents fases del desenvolupament d'un projecte artístic de manera creativa, atenent a principis d'inclusió, sostenibilitat, innovació i interdisciplinarietat.

2.5.1. Descripció de la competència

El primer pas que s'ha de fer en el desenvolupament i organització de les diferents fases d'un projecte cultural i artístic és el disseny del projecte. És fonamental determinar els objectius que es pretenen obtenir i visualitzar el resultat final per a poder establir els passos a seguir tenint en compte l'impacte i la transformació social que es vol aconseguir, la gestió mediambiental i la participació activa i inclusiva de totes i tots els integrants, ja que totes les accions que es determinen en aquesta fase inicial condicionarà l'experiència de tot el procés. El disseny del projecte de manera participativa, acurada, precisa i responsable proporcionarà una visió global de les diferents fases que es determinaran en el projecte artístic, i definirà qüestions com ara on es vol dur a terme, els materials i els elements que caldran, tècniques que es desenvoluparan, repartiment de rols i participació, coordinació amb altres àrees del coneixement en projectes interdisciplinaris i els resultats artístics i socials que es pretenen aconseguir. Per tot això, és fonamental que en aquesta fase inicial es desenvolupe una avaluació del projecte per a optimitzar les fases i el producte final.

Una vegada resolta aquesta avaluació i establides les fases del projecte artístic, s'hauria de realitzar un pla de treball que tinga en compte la temporalització i l'optimització dels recursos disponibles que en moltes ocasions són limitats. Aquest pla de treball, que d'una banda s'hauria d'organitzar de manera precisa, hauria de ser alhora flexible permetent que l'alumnat siga el que de manera creativa i innovadora i preveient el projecte com una cosa pròpia i valuosa, trobe les respostes a possibles contratemps que se'n puguén derivar, i fomentar capacitats d'autonomia, treball en equip i fent de la creativitat una destresa pròpia de l'individu.

2.6. Competència Específica 6

Exposar i compartir projectes artístics i registrar el procés seguit en la seua elaboració i desenvolupament, elaborar els documents necessaris per a deixar constància de les fases del projecte i el seu resultat final i realitzar una avaluació de l'experiència artística.

2.6.1. Descripció de la competència

Un dels avantatges principals de compartir les creacions artístiques és acostar-hi el públic divers, les expressions de les idees, emocions i sentiments, així com la representació d'inquietuds col·lectives i temàtiques d'interés social que subjauen en l'obra. Aquesta exposició dels projectes dins i fora del centre educatiu de l'alumnat permet la interacció i retroalimentació amb l'espectador, dota de sentit i finalitat a l'obra d'art, crea un impacte social i contribueix a la seua transformació.

La fase d'exposició dels projectes, com el treball de difusió d'aquests, requereix la coordinació amb diversos agents i espais culturals a més de la utilització de tots els mitjans físics o digitals, per la qual cosa resulta convenient una planificació detallada i precisa que permeta rendibilitzar al màxim els elements susceptibles de ser utilitzats. Això permetrà un adequat resultat que potenciarà el valor artístic de l'obra i la seua qualitat estètica. Gaudir de l'oportunitat de l'experiència expositiva de la pròpia obra per a l'alumnat permet el desenvolupament de la capacitat de presa de decisions i especialment la interacció amb el medi social alié al seu cercle més pròxim.

L'avaluació ens proporciona uns indicadors dels processos de treball com de l'experiència expositiva rellevants per a poder efectuar un registre de les evidències d'aprenentatge que ens portarà a una reflexió necessària tenint en compte, entre altres, els principis de sostenibilitat, innovació i inclusió, ja assenyalats, per a poder aportar propostes de millora i convertir els errors en oportunitats d'aprenentatge.

3. Sabers bàsics

La matèria de Projectes Artístics es dissenya amb la voluntat d'afavorir l'adquisició competencial de l'alumnat en l'elaboració de diversos projectes artístics, i amb aquest objectiu s'han seleccionat una sèrie de sabers mínims i fonamentals que actuaran de base tant teòrica com pràctica en l'elaboració dels diferents projectes, a més de contribuir al desenvolupament de la identitat artística personal i a la identificació i anàlisi del patrimoni historicoartístic.

Els sabers formen part del conjunt d'elements que constitueixen les competències específiques i, al seu torn, aquests estan integrats en els criteris d'avaluació que serviran per a determinar i realitzar l'avaluació taxonòmica dels processos cognitius de l'alumnat.

El desenvolupament de projectes artístics necessita una base de coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts propis de la matèria i que es desenvolupen en quatre blocs:

Bloc 1. El patrimoni cultural i artístic. Emprenedoria cultural.

Bloc 2. La creativitat. Entorns de treball creatiu.

Bloc 3. Espais, mitjans, suports i tècniques per al desenvolupament de projectes.

Bloc 4. Gestió de projectes artístics. Fases. Impacte.

La selecció dels sabers bàsics respon a aquells que són imprescindibles per a l'adquisició de les competències específiques. D'una banda, s'inclouen els continguts considerats essencials per al desenvolupament d'un projecte artístic i, d'altra, tots els que contribueixen al desenvolupament integral de l'alumnat que impulse el seu creixement artístic i la seua maduració personal i fomenten una actitud receptiva a l'aprenentatge que l'acompanye al llarg de la seua vida acadèmica, així com en altres parcel·les socials.

3.1. Bloc 1. El patrimoni cultural i artístic. Emprenedoria cultural.

Principals referències del patrimoni cultural i artístic material i immaterial de l'entorn local i global i la seua conservació.

Elements fonamentals i característiques pròpies de diverses produccions artístiques.

Dimensió i impacte social de les manifestacions culturals i artístiques i el seu valor de cohesió social i comunitari.

3.2. Bloc 2. La creativitat. Entorns de treball creatiu.

La creativitat artística. Adquisició i desenvolupament.

La creativitat com a eina per a l'expressió artística, la transformació i la destresa personal.

Estratègies de superació del bloqueig creatiu.

3.3. Bloc 3. Espais, mitjans, suports i tècniques per al desenvolupament de projectes.

Propietats dels materials. Sostenibilitat, impacte dels projectes artístics i gestió de residus.

Formats i suports de les produccions artístiques.

Tècniques artístiques. Innovació.

3.4. Bloc 4. Gestió de projectes artístics. Fases. Impacte.

Metodologia projectual. Generació i selecció de propostes. Gestió i coordinació de projectes artístics. Difusió de resultats.

Estratègies de treball en equip i comunicació. Distribució de tasques i lideratge compartit.

Projectes artístics. Fases.

Sostenibilitat, inclusió i innovació en projectes artístics.

Avaluació de projectes artístics i el seu impacte social.

4. Situacions d'aprenentatge (per al conjunt de les competències de la matèria)

Les situacions d'aprenentatge, en definir el context i les condicions de l'aprenentatge, permeten en major o menor grau la realització de les actuacions associades a les competències específiques.

La situacions d'aprenentatge s'han de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de projectes artístics caldrà utilitzar referents i temàtiques de transcendència social vinculades amb els reptes del present com són: el consum responsable, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, entre altres.

D'altra banda, en el desenvolupament de projectes artístics s'hauran de prendre com a referents el patrimoni artístic i cultural local i global com a font de coneixement i d'inspiració, això afavorirà el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat i contribuirà a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, crearà un vincle cultural i fomentarà els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica. S'hauria d'afavorir aquesta percepció directa transcendent les barreres de l'aula i connectant amb el medi social i amb diversos agents culturals, i preveure altres contextos educatius. A més, en aquesta matèria és important treballar l'equilibri entre el rigor en l'ús de les diverses tècniques i l'expressió plàstica, per això s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic.

S'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que proporcionen diferents mirades a reptes que són comuns, integrant les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers

bàsics i les competències específiques de l'àrea. En aquest sentit, els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge poden resultar molt útils per al disseny de les activitats.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els ODS, s'ha de realitzar un exercici de reflexió sobre els diferents materials, el seu ús, el seu consum i l'impacte mediambiental que provoquen, per la qual cosa es recomana la utilització de materials sostenibles i reciclats a l'aula.

Disposar en els centres educatius de la figura d'un coordinador/a cultural, que afavorisca la participació de l'alumnat del centre en activitats culturals i artístiques de l'entorn, pot ser una manera d'afermar la presència de la cultura i de les propostes culturals de l'entorn en els centres.

La matèria de Projectes Artístics no hauria de ser un lloc exclusivament per a "fer". S'han de fomentar els processos d'estudi i investigació, a més de contribuir a un context creatiu per al debat i la reflexió, explorar totes les fases del procés creatiu i valorar l'error com una oportunitat d'aprenentatge. En definitiva, ha de ser un espai de desenvolupament del pensament crític i divergent que contribuïska al fet que l'alumnat puga enfrontar-se a altres situacions del seu dia a dia o a altres àrees del coneixement de manera creativa i reflexiva.

Les situacions d'aprenentatge han de parar atenció necessàriament als elements emocionals, per la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge a través d'experiències interpersonals com a mitjà de gestió d'emocions i afavorir la salut mental. D'altra banda, cal incentivar hàbits de constància, d'autoexigència i de disciplina que afavorisquen el treball a l'aula i que repercutisquen de manera positiva en la vida de l'alumnat.

El desenvolupament de projectes artístics col·lectius fomenta la participació i el diàleg i implica l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. Caldrà potenciar aconseguir acords per mitjans dialogats i fomentar la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les idees alienes.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1.

Reconèixer els elements del patrimoni local i global històric i contemporani a través de la percepció directa, i reflexionar i argumentar el seu valor de cohesió social i promoure la seua conservació.

5.1.1. Indagar en les propostes artístiques de l'entorn patrimonial i de la cultura visual i audiovisual a través de l'experiència directa i activa.

5.1.2. Analitzar els elements i les característiques fonamentals d'obres artístiques del patrimoni cultural i artístic local i global.

5.1.3. Valorar la diversitat i l'aportació del patrimoni cultural i artístic en la construcció de la identitat cultural, i participar en debats d'anàlisi formals i conceptuals de produccions artístiques mitjançant la crítica constructiva i respectar la diversitat d'opinions.

5.1.4. Comparar elements constitutius del patrimoni artístic local i global, establint de manera oberta relacions entre els dos i analitzant semblances i diferències.

5.1.5. Argumentar la dimensió i l'impacte social de les manifestacions culturals i artístiques i el seu valor comunitari de cohesió social.

5.2. Competència específica 2.

Elaborar idees de projectes mitjançant estratègies creatives, amb la realització esbossos i maquetes, i valorar de manera crítica la seua rellevància artística, viabilitat, sostenibilitat i coherència amb les intencions perseguides.

5.2.1. Generar i perfeccionar idees de projecte, consultant diferents fonts, elaborant esbossos i maquetes, i experimentant amb les tècniques i estratègies artístiques més adequades en cada cas.

5.2.2. Seleccionar una proposta concreta per a un projecte, justificant la seua rellevància artística, la viabilitat d'aquesta, la sostenibilitat i la seua adequació a la intenció amb la qual va ser concebuda i a les característiques del marc de recepció previst.

5.3. Competència específica 3.

Comunicar idees, sentiments i emocions, durant la construcció de projectes artístics, i mostrar iniciativa i respecte per les aportacions dels altres i emprar la terminologia específica de l'àrea.

5.3.1. Manifestar idees, sentiments i emocions amb empatia i respecte cap als altres, i compartir informació contrastada i rigorosa vinculada amb la matèria.

5.3.2. Argumentar i valorar el sentit de pertinença que proporciona una identitat cultural compartida.

5.3.3. Utilitzar el llenguatge específic de l'àrea en l'intercanvi de visions, argumentacions i debats, i així enriquir el contingut dels discursos i contribuir a una comunicació veraç i eficaç.

5.4. Competència específica 4.

Seleccionar els espais, mitjans, suports i tècniques adequats per al desenvolupament d'un projecte artístic tenint en compte les seues propietats i característiques, així com les intencions comunicatives i expressives del projecte i els principis d'inclusió i sostenibilitat.

5.4.1. Seleccionar diversos materials, formats i suports, incloent-hi els recursos digitals, en el procés creatiu, tenint en compte la seua capacitat comunicativa i les seues propietats.

5.4.2. Justificar la selecció dels espais i materials del projecte d'acord amb els principis d'inclusió i sostenibilitat.

5.4.3. Experimentar en el procés creatiu a través de diferents tècniques tradicionals i contemporànies, i proposar solucions a les possibles dificultats que sorgisquen durant el procés.

5.5. Competència específica 5.

Planificar i dur a terme les diferents fases del desenvolupament d'un projecte artístic de manera creativa, d'acord amb els principis d'inclusió, sostenibilitat, innovació i interdisciplinarietat.

5.1. Idear propostes artístiques i culturals vinculades amb el patrimoni local a través de temàtiques rellevants que contribuïsquen a la transformació social.

5.2. Planificar i coordinar projectes culturals i artístics, tenint en compte les fases de desenvolupament del procés creatiu, treballant en equip.

5.3. Coordinar propostes interdisciplinàries amb altres àmbits educatius integrant sabers propis d'altres matèries en la realització de projectes artístics.

5.4. Crear projectes artístics tenint en compte els diversos llenguatges d'expressió, com ara la llengua de signes que conflueixen a l'aula per la diversitat de l'alumnat, i sumar així realitats de manera inclusiva.

5.6. Competència Específica 6.

Exposar i compartir projectes artístics i registrar el procés seguit en la seua elaboració i desenvolupament, elaborar els documents necessaris per a deixar constància de les fases del projecte i el seu resultat final i realitzar una avaluació de l'experiència artística.

- 5.6.1. Mostrar projectes artístics i culturals a l'entorn social i educatiu a través de diversos mitjans, i aplicar el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc.
- 5.6.2. Emprar en el desenvolupament de l'exposició dels projectes artístics i culturals els mitjans físics o digitals disponibles i rendibilitzar i coordinar la gestió dels recursos i espais a l'abast.
- 5.6.3. Avaluar els processos i els resultats del treball realitzat, d'acord amb els principis de sostenibilitat, innovació i inclusió, i registrar evidències d'aprenentatge, de manera textual, gràfica i/o audiovisual i aportar propostes de millora.

TÈCNiques D'EXPRESSIÓ GRAFICOPLÀSTICA

1. Presentació

Al llarg de la història, la tècnica ha condicionat la naturalesa i la forma de totes les produccions de l'ésser humà. Les obres d'art no s'escapen d'aquest condicionament i, com les necessitats expressives, els materials, els instruments i els procediments han evolucionat amb el temps i han anat conformant un llegat tecnicoartístic el coneixement del qual serà un requisit indispensable per a enriquir els recursos de qualsevol persona disposada a l'estudi o a la producció d'obres artístiques. La matèria Tècniques d'Expressió Gràficoplàstica aporta els coneixements relatius als recursos, les tècniques, els procediments i les aplicacions instrumentals que fan possible la producció artística en general, i les produccions plàstiques, gràfiques i visuals, en particular. Mitjançant aquesta matèria, l'alumnat adquirirà coneixements relatius al conjunt de tècniques classificades històricament com ara el dibuix, la pintura i el gravat. De la mateixa manera, es farà un acostament a les tècniques més alternatives i innovadores que s'escapen d'aquesta classificació. L'objectiu és que l'alumnat no només desenvolupe amb eficàcia els procediments ja existents, sinó adequar les tècniques a les propostes artístiques amb un marge de soltesa, iniciativa i creativitat.

El coneixement del llenguatge plàstic i gràfic que s'ha desenvolupat des de l'Educació Secundària Obligatoria en les matèries d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual i Expressió Artística, si és el cas, trobarà en aquesta matèria de Batxillerat una continuïtat respecte del grau de perfeccionament, profunditat i experimentació que li permeta encaminar-se a formacions artístiques superiors.

La matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstiques contribueix de manera directa a l'adquisició de les competències clau, ja que afavoreix la posada en marxa de metodologies cooperatives i col·laboratives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i promouen la interacció, la comunicació i l'emprenedoria.

A més, la versatilitat de la matèria permet la dedicació a projectes que inclouen molts temes o àmbits de coneixement. Per això, es tracta d'una matèria idònia per a afrontar projectes o propostes relacionats amb els desafiaments del segle XXI, tematitzar les activitats, obrir espais de reflexió mitjançant propostes vinculades o plantejar recursos que aborden els desafiaments directament i l'alumnat s'hi pot implicar.

En l'educació per a la ciutadania global té un paper molt important la sostenibilitat. Des de la matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstica es treballarà no només amb la gestió sostenible dels residus generats per les produccions artístiques, sinó per la inclusió de materials i procediments biodegradables i respectuosos amb el medi ambient. De la mateixa manera, s'hi inclouran les tècniques digitals, no solament com a eines d'investigació i cerca documental, sinó també com a recursos de creació, registre dels processos i difusió dels projectes gràficoplàstics. Per tant, es valorarà l'ús de les TIC en el desenvolupament dels projectes i s'afavorirà l'ús de mitjans digitals en les diverses fases de desenvolupament d'aquests, com l'avaluació i l'exposició. Així mateix, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, i protegir els seus drets i llibertats fonamentals.

Així, els aprenentatges essencials de la matèria s'articulen al voltant de cinc competències específiques, els sabers bàsics que aquestes han de mobilitzar, que integren coneixements, destreses i actituds, i els criteris d'avaluació en què s'estableix el nivell d'assoliment de les competències. El conjunt de competències específiques l'adquirirà l'alumnat amb el desenvolupament de situacions d'aprenentatge integrades. Aquestes faran possible que l'alumnat experimente amb les diverses tècniques innovadores, adquireisca les destreses dels

procediments més tradicionals i desenvolupe la seua creativitat abordant projectes col·laboratius, enriquidors i multidisciplinaris.

Els sabers bàsics de la matèria s'estructuren en sis blocs diferenciats:

El primer, "Aspectes generals", presenta des d'una perspectiva històrica, juntament amb els llenguatges gràficoplàstics, els materials i les tècniques que s'han utilitzat des de l'Antiguitat, així com les diverses formes de classificació, les possibles interaccions i la seguretat i l'impacte mediambiental d'aquests.

El segon bloc, "Tècniques de dibuix", reuneix els continguts relatius a l'exploració de les tècniques associades tradicionalment al dibuix, les tècniques seques i humides, i l'anàlisi i la producció d'obres relacionades amb el dibuix.

El tercer bloc, "Tècniques de pintura", gira al voltant de la producció pictòrica, el color, els suports que cal utilitzar i les aplicacions que tenen en produccions artístiques. A més, es recullen les característiques plàstiques i estilístiques vinculades a cada tècnica.

El quart bloc, "Tècniques de gravat i estampació", aborda el coneixement teòric i pràctic de les diverses tècniques de gravat i estampació, des de les estampacions en relleu, en buit i en pla, fins a les experimentacions amb monotípia.

El cinqué bloc, "Tècniques mixtes i alternatives", està dedicat a l'estudi de les possibles interaccions entre les diverses tècniques i les possibilitats d'innovació.

En el sisé i últim bloc, "El projecte gràficoplàstic", introdueix a la metodologia projectual aplicada a la pràctica artísticoplàstica i la importància del treball cooperatiu.

Finalment, convé destacar que l'aprenentatge de les tècniques d'expressió gràficoplàstiques proporciona a l'alumnat la possibilitat de materialitzar idees, conceptes i sentiments en produccions físiques. S'aconsegueix d'aquesta manera perfeccionar les destreses en la producció, així com s'amplia la sensibilitat de l'alumnat en la recepció d'obres d'art, la comprensió del seu sentit estètic i la intencionalitat de les obres, la qual cosa és extrapolable a altres expressions artístiques i a altres camps de coneixement. La matèria Tècniques d'Expressió Gràficoplàstica suposa per a l'alumnat més que una reflexió sobre la creativitat i la pràctica artística, una oportunitat per a conèixer i posar en evidència el potencial transformador de l'art en la nostra societat.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Identificar i comparar les diverses tècniques d'expressió gràficoplàstica, la naturalesa dels materials i els procediments d'aplicació de les produccions artístiques mitjançant la investigació i l'anàlisi d'obres d'artistes, èpoques i estils diferents.

2.1.1. Descripció de la competència

Podríem separar els components d'una obra d'art en dos. En primer lloc, el component material, que comprendria tant els aspectes tècnics com els procedimentals i, en segon, el component més immaterial, que inclouria aspectes semàntics, el simbolisme o el sentit més conceptual. L'estudi d'aquests dos components ajudaria l'alumnat a tindre una visió més completa i íntegra de l'obra. Aquests components apareixen en algunes ocasions dissociats, en d'altres, qüestionats, o per contra, a vegades, íntimament relacionats. Al llarg de la història, els avanços i, a vegades retrocessos, de la tecnologia de l'art han condicionat la producció artística i han contribuït a la singularitat de les obres segons el període, l'estil o el moviment artístic al qual han estat vinculades. L'estudi d'aquesta vinculació suposa una eina valuosa per a identificar les obres segons la factura tècnica, els materials i les formes d'aplicació.

Mitjançant aquesta competència específica, l'alumnat investiga les diverses tècniques que han permés i permeten hui dia la creació d'obres en el camp de l'expressió gràficoplàstica; des del descobriment dels materials, utensilis i procediments d'utilització, i passant per la diversitat dels suports utilitzats. El focus d'aquesta investigació comprendria, per descomptat, també l'estudi de tècniques, procediments i materials utilitzats actualment en l'art contemporani. Aquest procés d'investigació requereix l'adequació en l'ús d'eines de cerca i consulta de fonts documentals discriminant, classificant i categoritzant la informació, i potencia l'ús d'eines digitals.

El maneig d'aquests recursos de percepció i anàlisi no només perfecciona i sensibiliza l'alumnat en la recepció de produccions artístiques, sinó que també conduiria a augmentar el sentit de respecte del patrimoni artístic i cultural, establir un diàleg respectuós entre la sostenibilitat i la conservació de les produccions artístiques i valorar positivament les produccions de la contemporaneïtat artística.

2.2. Competència específica 2

Analitzar amb una mirada àmplia les produccions artístiques des del punt de vista tècnic, identificar-ne les qualitats expressives i comunicatives, relacionar-les amb el context social, històric i cultural i apreciar-ne la diversitat.

2.2.1. Descripció de la competència

Dins de la complexitat que suposa l'art, analitzar amb rigor produccions gràfiques o plàstiques implicaria el desplegament de diverses metodologies d'acostament a l'obra. L'objectiu principal seria desenvolupar una mirada àmplia i oberta, que reculla punts de vista diferents i allibere l'espectador de prejudicis i idees estereotipades.

Per a nodrir aquestes anàlisis són necessàries tant la consulta com la selecció crítica i el maneig de diverses fonts d'informació, documents i altres anàlisis anteriors, entre les quals tenen un paper fonamental les eines tecnològiques.

Descobrir les obres i explorar el seu vessant més tècnic permetria a l'alumnat evidenciar la relació de les obres amb el seu context històric, social i cultural. I, d'aquesta manera, l'estudi comparat d'obres contemporànies generaria en l'alumnat una visió oberta, menys compartimentada i diversa de l'art. Així mateix, aquests estudis permeten canalitzar les anàlisis de produccions artístiques cap a la perspectiva de gènere i la visibilització d'obres realitzades per dones, i valoren la diversitat dins del patrimoni artístic i cultural. Aquestes anàlisis condueixen a l'elaboració de produccions escrites o comentaris orals que explicarien de manera raonada les obres. Per a fer-ho, caldria un coneixement i un maneig adequats de l'àmplia terminologia específica relativa a l'art i les tècniques artístiques, i s'incrementaria, d'aquesta manera, la precisió i la definició de les anàlisis.

Un altre vessant d'aquesta competència específica resideix en l'apreciació pròpia de l'obra d'art. Partint de la relació que hi ha entre les tècniques gràficoplàstiques i les capacitats expressives d'aquestes, es podria fer una anàlisi més ben enfocada de l'obra i detectar així la intencionalitat de la persona o les persones que l'han creada. Les anàlisis permeten aguditzar el sentit crític, no només en la percepció d'obres d'art, sinó també en la futura projecció d'aquestes metodologies a altres àmbits de coneixement, i enriqueix d'aquesta manera la seua formació integral.

En la seua concepció més àmplia, el patrimoni artístic i cultural global comprén les produccions artístiques tant materials com immaterials heretades del passat i les creades en l'actualitat. El treball amb referents patrimonials de diverses cultures i etapes proporciona a l'alumnat connexions entre els elements propis de la cultura local amb els d'altres cultures per a desenvolupar una sensibilitat i visió artística i cultural des del respecte a la diversitat, i enriqueix la seua construcció identitària.

És rellevant l'anàlisi entre el patrimoni global i local i reconèixer els diversos elements constitutius d'aquest patrimoni, així com determinar les simbologies i els significats dependents de circumstàncies i condicionants socials i històrics.

Aquesta competència no només promou conèixer el patrimoni i la diversitat de propostes artístiques i culturals de contextos geogràfics i històrics diferents, sinó també el fet d'obrir-se a altres cultures i societats, fomentar l'interés cap a aquestes i desenvolupar una visió multicultural, diversa i lliure de prejudicis.

Per a connectar amb el patrimoni global i les manifestacions artístiques d'entorns diferents, l'alumnat haurà d'utilitzar diversos canals i contextos que seran els mitjans i els espais d'accés a la cultura i podran ser tant contextos físics com l'aula, museus o espais virtuals.

Aquesta competència fomenta el respecte a la diversitat patrimonial i la seua singularitat per a impulsar-ne la conservació, ja que el patrimoni com a petjada de la nostra identitat i diversitat és un bé d'un gran valor que requereix la nostra protecció atés que es tracta d'obres irremplaçables.

2.3. Competència específica 3

Dissenyar, planificar, desenvolupar i avaluar projectes artísticoplàstics individuals o col·lectius, amb la incorporació de processos creatius i d'innovació, i relacionar-los amb professions.

2.3.1. Descripció de la competència

La creació artística no se centra únicament en la producció individual i directa d'obres, sinó que, sobretot pensant en les possibilitats educatives que té, la planificació i l'elaboració de projectes serien elements clau en la matèria que ens ocupa.

Aquesta competència específica remarca la importància que tindria no només el projecte en si mateix, sinó tota la metodologia que subjau al treball projectual. Així, les fases del projecte cobren importància, ja que aquestes les assimila i aplica estructuralment l'alumnat. La planificació, la coordinació i l'organització de recursos materials i humans adquireixen un paper especial dins del projecte. D'altra banda, les fases d'avaluació del projecte tindrien la finalitat de detectar febleses i forteses per a poder esmenar-les o potenciar-les si és el cas. La planificació de projectes suposaria una oportunitat per a posar en pràctica el procés creatiu i implementar recursos innovadors i, en el cas de ser projectes col·lectius, establir diàlegs oberts, d'intercanvi d'opinions, en què es prenguen decisions consensuades, sempre en un ambient democràtic, lliure i de respecte mutu.

Els projectes artísticoplàstics individuals o col·lectius suposen un desafiament per a l'alumnat i impulsen positivament la seua participació, ja que per les característiques que tenen situen l'alumnat en una situació similar a un context professional, la qual cosa suposa una font de motivació i compromís innegable. L'interés d'aquestes metodologies resideix també en les possibilitats d'aplicació a altres camps de coneixement i en altres contextos totalment diferents amb la finalitat de donar solucions a problemes de molt diverses índoles.

2.4. Competència específica 4

Crear produccions gràficoplàstiques sostenibles, individuals o col·lectives, i explicar la relació entre el producte final, els processos d'elaboració, els materials, els llenguatges i les tècniques que intervenen en la seua elaboració.

2.4.1. Descripció de la competència

Atesa la materialitat física, les produccions gràficoplàstiques s'han de considerar elements que intervenen en el medi ambient. Aquesta repercussió mediambiental s'ha de tindre

en compte en tots els moments del seu desenvolupament, des de la selecció dels materials fins als procediments per a aplicar-los, passant per les eines i els utensilis utilitzats. Com que es tracta de processos de producció en què s'utilitzen sovint productes químics i materials no innocus, no solament s'ha de pensar en els residus que generen, sinó que s'ha de valorar la toxicitat i la seguretat de l'entorn i les persones que els estan utilitzant en tot moment.

Aquesta competència específica no només assenyala la sostenibilitat en la producció plàstica, sinó que incideix en la manera en què l'alumnat podria desenvolupar les seues habilitats en el maneig de les tècniques gràficoplàstiques. El mode de desenvolupar aquestes destreses inclouria, juntament amb la pràctica artística i l'experimentació, l'execució ordenada i temporalitzada de les fases d'elaboració. D'altra banda, cada tècnica té unes particularitats i qualitats expressives intrínseques que l'alumnat ha de conèixer, ja que del seu coneixement dependria el seu ús, que maximitzaran el seu potencial comunicatiu i expressiu.

2.5. Competència específica 5

Experimentar amb els diversos llenguatges, propis o aliens a la producció artística convencional en la creació de produccions gràficoplàstiques, aplicar eines digitals, relacionar-les amb discursos artístics contemporanis i explicar la intencionalitat de les produccions artístiques i la vinculació que tenen amb la tècnica utilitzada.

2.5.1. Descripció de la competència

En gran manera, les vivències personals o alienes construeixen la base emocional de la personalitat i la identitat de l'ésser humà. Les tècniques artístiques en general, i les gràficoplàstiques en particular, permeten l'expressió directa o indirecta d'aquestes vivències.

La materialització d'aquestes vivències per part de l'alumnat podria tindre com a desencadenant qualsevol element referencial intern o extern. Des de l'observació de la naturalesa o de models del que és natural, fins a fotografies, passant per altres obres d'art o altres elements, textuais, sonors, podrien servir com a punt de partida a l'hora de generar productes gràficoplàstics. Aquesta competència específica posa el focus en la faceta experimental i creativa de les arts plàstiques i en la manera en què és capaç de connectar diversos camps de coneixement i interactuar amb altres disciplines aparentment desvinculades de l'art. Així mateix, la interacció de l'expressió plàstica amb la literatura, la música, el cinema o, per exemple, la ciència, suposaria una forma d'enriquiment en aquesta experimentació de les tècniques gràficoplàstiques.

D'altra banda, les tecnologies digitals al servei tant de la creació i la manipulació d'imatges com de la documentació de processos i fases de la creació, mereixen una atenció especial perquè potencien la interdisciplinarietat i faciliten la investigació, l'execució i la difusió de les produccions gràficoplàstiques.

3. Sabers bàsics

La matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstiques es dissenya amb la voluntat d'afavorir l'adquisició competencial de l'alumnat tant en l'anàlisi i la creació de produccions plàstiques com en les destreses comunicatives i expressives mitjançant el coneixement dels recursos, les tècniques, els procediments i les aplicacions instrumentals que fan possible aquestes produccions. Amb aquest objectiu, s'han determinat un conjunt de sabers mínims i fonamentals que actuaran de base tant teòrica com pràctica per al desenvolupament de les competències específiques, i contribuiran al desenvolupament de la identitat artística personal i a la identificació i l'anàlisi del patrimoni historicoartístic.

El desenvolupament de les competències específiques requereix mobilitzar determinats coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts de la matèria i que es desenvolupen en sis blocs:

Bloc 1. Aspectes generals

Bloc 2. Tècniques de dibuix

Bloc 3. Tècniques de pintura

Bloc 4. Tècniques de gravat i estampació

Bloc 5. Tècniques mixtes i alternatives

Bloc 6. El projecte gràficoplàstic

L'ordre dels sabers bàsics no implica la seqüència de desenvolupament d'aquests. Aquesta organització respon a un model competencial per al desenvolupament integral de l'alumnat que impulse el seu creixement artístic i la seua maduració personal i fomenti una actitud receptiva a l'aprenentatge que l'acompanye al llarg de la seua vida acadèmica, així com en altres parcel·les socials.

El caràcter pràctic i projectual de la matèria li confereix un perfil didàctic que facilita desenvolupar temes transversals i que dotarà l'alumnat de competències que contribuïsquen a enfrontar-se i superar, de manera individual o col·lectiva, els reptes del segle XXI, entre els quals destaquen la sostenibilitat, la igualtat de gènere, l'educació de qualitat i l'aliança entre els pobles.

3.1. Bloc 1. Aspectes generals. Transversal a totes les competències específiques.

- Suports, utensilis, pigments, aglutinants i dissolvents associats a les diverses tècniques gràficoplàstiques. Interacció entre materials.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diversos materials artístics. Suports i materials sostenibles.
- El llenguatge gràficoplàstic. Evolució històrica de les tècniques artístiques.
- Materials i tècniques en l'art contemporani. Conservació de les obres artístiques.

3.2. Bloc 2. Tècniques de dibuix. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris i suports associats al dibuix. Característiques i terminologia específica.
- Tècniques seques: llapis de grafit, carbonet, llapis compostos, sanguines, ceres grasses, de color i pastels. Tècniques humides i mixtes. La tinta i les seues eines. Aplicació en la realització de treballs.
- Dibuixos d'estils i èpoques diferents: anàlisi tècnica i procedimental.
- Projecte fotogràfic aplicada al dibuix.

3.3. Bloc 3. Tècniques de pintura. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris i suports. Característiques i terminologia específica.
- Tècniques a l'aigua: aquarel·la, tremp i acrílic. Tècniques sòlides, olioses i mixtes. Tremp d'ou. Encàustiques. Pastels. Olis. Olis miscibles a l'aigua. Pintures biodegradables.
- Obres pictòriques d'estils i èpoques diverses: anàlisi tècnica.
- Pintura mural. Grafit i art urbà.
- Pinzellada i expressivitat en pintura. L'escriptura del pintor.

3.4. Bloc 4. Tècniques de gravat i estampació. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris, maquinària i suports. Terminologia específica.
- L'obra gràfica. Monotípia plana.
- Estampació en relleu. Xilografia. Linòleum. Estampació en buit. Calcografia. Tècniques directes i indirectes.

- Estampació plana. Mètode planogràfic. Litografia. Mètode permeogràfic. Serigrafia.
- Obra gràfica realitzada amb tècniques de gravat i estampació per artistes d'èpoques i estils diferents: anàlisi tècnica i procedimental.

3.5. Bloc 5. Tècniques mixtes i alternatives. Transversal a totes les competències específiques.

- Tècniques, materials i procediments contemporanis d'expressió gràfica.
- Sistemes contemporanis d'estampació. Mètode electrònic. Copy-art.
- La imatge digital. Art digital.
- Tècniques mixtes o alternatives.

3.6. Bloc 6. El projecte gràficoplàstic. Vinculat a la competència específica 3.

- Metodologia projectual aplicada a l'art plàstic.
- Estratègies de treball en equip. Distribució de tasques i lideratge compartit. Resolució de conflictes.
- Oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional vinculades a la matèria.
- Investigació i experimentació tècnica.
- Projectes gràficoplàstics. Exposició.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge, a través d'uns determinats procediments i contextos d'aprenentatge, pretenen impulsar en l'alumnat una sèrie d'actuacions associades a les competències específiques perquè les desenvolupen. En aquest apartat es presenten alguns principis per al disseny d'aquestes situacions des d'un enfocament competencial.

Les situacions d'aprenentatge s'han de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstiques convé utilitzar referents i temàtiques de transcendència social vinculats amb els reptes del present, com ara el consum responsable, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, entre altres.

D'altra banda, el desenvolupament de la matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstica implica elaborar projectes que podrien relacionar espais o elements lligats al patrimoni artístic i cultural local. Aquests projectes requereixen una percepció directa i activa de les manifestacions artístiques locals, fet que afavorirà el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat i contribuirà a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, crearà un vincle cultural i fomentarà els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica. Convindria afavorir aquesta percepció directa transcendint les barreres de l'aula, connectant amb el medi social i amb diversos agents culturals, i preveient altres contextos educatius. A més, aquesta matèria ha de buscar l'equilibri entre el rigor en l'ús de les diverses tècniques i l'expressió plàstica, per la qual cosa s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic.

A més, s'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que proporcionen mirades diferents a reptes que són comuns, i integrar les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, s'ha de fer un exercici de reflexió sobre els diversos materials, l'ús i el consum que tenen i l'impacte mediambiental que provoquen, motiu pel qual es recomana emprar materials sostenibles i reciclats a l'aula.

Comptar en els centres educatius amb la figura d'un/a coordinador/a o mediador/a cultural que afavorisca la participació de l'alumnat del centre en activitats culturals i artístiques de l'entorn, pot ser una manera d'afermar la presència de la cultura i les propostes culturals de l'entorn en els centres.

Si bé la matèria de Tècniques d'Expressió Gràficoplàstiques té un pes majoritàriament pràctic, ha de fomentar els processos d'estudi i investigació, a més de contribuir a un context creatiu per al debat i la reflexió, explorar totes les fases del procés creatiu i valorar l'error com una oportunitat d'aprenentatge. En definitiva, ha de ser un espai de desenvolupament del pensament crític i divergent que contribuïska al fet que l'alumnat es puga enfrontar a altres situacions del seu dia a dia o a altres àrees del coneixement de manera creativa i reflexiva.

Les situacions d'aprenentatge han d'incloure necessàriament elements emocionals per la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge a través d'experiències interpersonals com a mitjà de gestió d'emocions i afavorir la salut mental. D'altra banda, és necessari incentivar hàbits de constància, autoexigència i disciplina que afavorisquen el treball a l'aula i repercutisquen de manera positiva en la vida de l'alumnat.

La possibilitat de desenvolupar projectes artístics col·lectius suposa una oportunitat per a fomentar la participació i el diàleg i implica l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats i fomentar la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les d'idees alienes.

D'altra banda, i amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i les necessitats de l'alumnat, en les situacions d'aprenentatge s'incorporaran els principis del disseny universal i l'accessibilitat per a l'aprenentatge (DUA-A), i assegurar-nos que no hi haja barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

Identificar i comparar les diverses tècniques d'expressió gràficoplàstica, la naturalesa dels materials i els procediments d'aplicació de les produccions artístiques mitjançant la investigació i l'anàlisi d'obres d'artistes, èpoques i estils diferents.

C1.1. Indagar mitjançant diverses fonts i classificar de manera crítica la informació gràfica, textual i audiovisual relacionada amb les tècniques gràficoplàstiques.

C1.2. Seleccionar amb criteri les diverses combinacions, compatibilitats i incompatibilitats entre estris, materials, tècniques i procediments artístics.

C1.3. Valorar amb respecte i sentit crític produccions gràficoplàstiques del patrimoni cultural i artístic, desenvolupar un criteri propi i promoure tant la diversitat com la cura i la conservació.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

Analitzar amb una mirada àmplia produccions artístiques des del punt de vista tècnic, i identificar les qualitats expressives i comunicatives que tenen, relacionar-les amb el context social, històric i cultural i apreciar-ne la diversitat.

C2.1. Utilitzar la terminologia tècnica específica en l'anàlisi formal i la descripció de produccions artístiques de qualsevol mena.

C2.2. Aplicar metodologies d'acostament i comprensió d'obres d'art diferents, analitzar peces d'èpoques i estils diversos, amb èmfasi en les obres contemporànies.

C2.3. Relacionar les tècniques d'expressió gràficoplàstiques d'obres de diverses èpoques amb les característiques expressives i comunicatives.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

Dissenyar, planificar, desenvolupar i avaluar projectes artístics plàstics individuals o col·lectius incorporant processos creatius i d'innovació i relacionant-los amb professions.

C3.1. Definir les diverses metodologies projectuals i utilitzar-les en projectes gràficoplàstics.

C3.2. Dissenyar les diverses fases de la producció d'obres artístiques vinculades a la tècnica utilitzada i coordinar eficientment l'equip material i humà que hi intervindrà.

C3.3. Adaptar el desenvolupament de projectes artístics plàstics, individuals o col·lectius a les necessitats i circumstàncies de la proposta mitjançant la creativitat i la innovació.

C3.4. Millorar els processos de planificació, accés i organització dels projectes artísticoplàstics individuals o col·lectius per mitjà de l'avaluació individual o grupal d'aquests.

C3.5. Identificar i valorar les oportunitats de desenvolupament personal i professional que es deriven del coneixement de les tècniques d'expressió gràficoplàstica.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

Crear produccions gràficoplàstiques sostenibles, individuals o col·lectives i explicar la relació entre el producte final, els processos d'elaboració, els materials, els llenguatges i les tècniques que intervenen en l'elaboració.

C4.1. Utilitzar amb propietat les tècniques gràfiques i plàstiques i respectar l'ordre d'execució dels procediments en la creació de produccions artístiques.

C4.2. Interactuar coordinadament i col·laborativament en el desenvolupament de produccions gràficoplàstiques col·lectives i manifestar una actitud respectuosa, creativa i conciliadora.

C4.3. Argumentar amb criteris de sostenibilitat i cura mediambiental la selecció de tècniques, materials i procediments gràficoplàstics en l'elaboració de projectes o intervencions artístiques.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

Experimentar amb els diversos llenguatges propis o aliens a la producció artística convencional en la creació de produccions gràficoplàstiques, aplicar eines digitals i explicar les possibilitats expressives i la intencionalitat de les produccions artístiques vinculades a la tècnica utilitzada.

C5.3. Crear produccions gràficoplàstiques a partir de models de la naturalesa o altres referències que s'ajusten a criteris plàstics i estètics concrets, tenint en compte referents de l'art contemporani.

C5.4. Utilitzar el tractament de la imatge digital juntament amb altres recursos digitals, tant en el procés d'elaboració d'un projecte gràficoplàstic com en la materialització d'una producció final.

C5.1. Connectar l'expressió gràficoplàstica amb altres camps de coneixement i argumentar les possibilitats d'interacció amb altres disciplines.

C5.2. Presentar en públic les produccions pròpies o alienes i justificar l'adequació de les obres a l'objectiu expressiu desitjat.

ESBORRANY

TECNOLOGIA I ENGINYERIA

1. Presentació

Si bé la tecnologia s'ha desenvolupat paral·lelament a l'activitat humana, en els últims anys del s. XX i en el s. XXI la importància i la influència que ha tingut en la societat s'ha ampliat exponencialment. Canalitzats mitjançant l'enginyeria, els avanços tecnològics de la nostra societat superen dia a dia els límits del que es pot imaginar. Acceptant el terme d'Alvin Toffler, vivim en la "tecnosfera", un entorn tecnològic que cobreix tot el nostre medi i sense el qual no seríem capaços de sobreviure. Les cotes de benestar que la humanitat ha assolit serien impensables sense el "salt" en el desenvolupament tecnològic en el qual estem immersos. En aquest sentit, la tecnologia ha proporcionat productes de primera necessitat, ha facilitat les comunicacions, ha millorat els serveis com la sanitat o l'educació; en definitiva, ha contribuït decisivament a la realitat social tal com la coneixem. Però tot això ha anat acompanyat de riscos intrínsecs al medi ambient que la mateixa tecnologia ha d'avaluar, valorar, analitzar críticament i, si és el cas, aportar solucions als problemes sobrevinguts. La cerca d'un desenvolupament accessible i sostenible ha sigut un dels *leitmotifs* de l'activitat enginyeril des de fa molts anys i, finalment, s'ha materialitzat en uns objectius comuns que la comunitat internacional ha considerat com a prioritaris per a superar les desigualtats i garantir un equilibri entre l'avanç de la humanitat i el respecte a l'entorn.

Davant del vertiginós desenvolupament tecnològic actual, els ciutadans necessiten constantment assimilar coneixements nous i assumir els desafiaments nous que plantegen els productes i els serveis que el mercat els ofereix. Es fa, per tant, necessari un coneixement profund de la naturalesa científicotecnològica sobre la qual es dona suport a la creació dels béns de consum, així com una comprensió adequada de les implicacions associades a la seua producció. Les conseqüències socials i ambientals, valorant l'impacte de l'ús dels recursos energètics, els processos d'obtenció de matèries primeres, la generació de residus o les potencials desigualtats socials vinculades a aquests aspectes, són qüestions que l'alumnat ha de comprendre i analitzar críticament. Aquesta comprensió es fa necessària tant des d'un punt de vista d'usuari com de potencial creador tecnològic. La responsabilitat associada a aquest desenvolupament tecnològic és un objectiu propi de la matèria de Tecnologia i Enginyeria, que contribueix en conjunt als objectius de l'etapa, alineats amb un desenvolupament sostenible i accessible, i la creació d'una societat justa i inclusiva.

Les competències específiques de la matèria de Tecnologia i Enginyeria inclouen nombrosos aspectes propis de la resolució de problemes tecnològics en un nivell avançat. El salt respecte de l'etapa educativa anterior és considerable, ja que es mobilitzen sabers propedèutics que requereixen un desenvolupament competencial específic, lligat als treballs de l'enginyeria, des d'un enfocament inclusiu i no sexista: el treball en equip, coordinant i comunicant correctament accions pròpies del disseny avançat, l'automatització de processos, la selecció de materials, l'ús d'eines digitals i l'anàlisi crítica dels resultats són alguns dels aspectes associats a aquest desenvolupament competencial. En aquest sentit, la matèria contribueix considerablement a desenvolupar les competències clau, ja que totes impregnen el procés tecnològic de l'enginyeria vinculat al desenvolupament de projectes que responen a necessitats i donen solucions a problemes des d'un punt de vista accessible i sostenible. L'accessibilitat és un component necessari del procés tecnològic perquè en una societat moderna i plural s'han de tindre en compte les necessitats des de la diversitat, la qual cosa afavoreix la inclusió efectiva de totes les persones. Aquesta matèria desenvolupa aspectes tècnics relacionats amb les competències clau *digital, matemàtica i ciència, tecnologia i enginyeria*, així com amb altres sabers transversals associats a les competències clau en *comunicació lingüística, personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i consciència i expressions culturals*. L'emprenedoria, les relacions pròpies de l'entorn laboral i la necessitat de recórrer a coneixements d'altres matèries encaixen en el desenvolupament competencial de la matèria de Tecnologia i Enginyeria, de manera que confereixen a l'alumnat un bagatge òptim per a desenvolupar un perfil d'eixida idoni de l'etapa.

La matèria de Tecnologia i Enginyeria contextualitza alguns dels principis pedagògics del Batxillerat i afavoreix la capacitat de l'alumnat per a aprendre per si mateix, treballar en equip i aplicar mètodes d'investigació apropiats. Així mateix, la matèria té una funció orientadora, tant des del punt de vista educatiu com professional, amb una marcada perspectiva de gènere.

La capacitat d'organitzar de manera efectiva l'aprenentatge i de treballar en un entorn col·laboratiu i respectar els principis d'igualtat universals són aspectes que la matèria de Tecnologia i Enginyeria impulsa mitjançant les seues competències específiques. En aquest sentit, no només la capacitat d'aprenentatge apareix com a focus de la transversalitat de la matèria, sinó també una adequada visió del futur educatiu i/o laboral al qual es pot accedir adquirint les competències desenvolupades i amb la creació de vincles entre l'entorn educatiu i altres sectors socials, econòmics o d'investigació. Igualment, uns certs hàbits i destreses, com la capacitat d'expressar adequadament les idees pròpies davant d'una audiència, o la lectura, tant en general com de textos de la matèria, es potencien a través del desenvolupament curricular. Finalment, la matèria de Tecnologia i Enginyeria no és aliena a la inclusió educativa d'alumnat amb diversitats funcionals i preveu els suports educatius necessaris per a garantir el seu èxit acadèmic.

L'enfocament didàctic adoptat en l'abordatge de la matèria de Tecnologia i Enginyeria contribueix a la promoció de vocacions en l'àmbit tecnològic entre l'alumnat. Així mateix, ha d'afavorir el desenvolupament competencial de l'alumnat i articular els sabers al voltant de situacions d'aprenentatge ben contextualitzades que permeten resoldre problemes i projectes de l'àmbit de l'enginyeria. Aquests requeriran progressivament un grau creixent de rigor científic i tècnic en els processos de modelització de les situacions, l'ús de coneixements i les estratègies interdisciplinàries que convergeixen per a donar solució als desafiaments plantejats. En aquest sentit, es facilitarà a l'alumnat un coneixement panoràmic de l'entorn productiu, tenint en compte la realitat i abordant tot allò que significa l'existència d'un producte, des de la creació, el cicle de vida i altres aspectes relacionats. Aquest coneixement obri un camp ampli de possibilitats, ja que facilita la comprensió del procés de disseny i desenvolupament des d'un punt de vista industrial, i resulta d'especial interès la incorporació de sistemes de fabricació digital que aporten un gran potencial.

En l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria, l'alumnat ja ha començat a fer projectes tecnològics d'un nivell creixent de complexitat i precisió tècnica en la matèria de Tecnologia i Digitalització, i possiblement també en Tecnologia de quart curs, en què ha anat adquirint competències específiques, algunes de les quals es continuaran desenvolupant en aquesta matèria. Les competències d'aquesta matèria i el conjunt de sabers que s'hi articulen té una finalitat clara: preparar i dotar l'alumnat per a estudis posteriors relacionats amb l'àmbit de l'enginyeria o l'acompliment d'aquestes activitats professionals en el futur.

A continuació, es descriuen l'estructura i els apartats del currículum de la matèria de Tecnologia i Enginyeria. Es formulen les sis competències específiques, de les quals es proporciona posteriorment una explicació més extensa en la descripció. Els sabers bàsics necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques s'organitzen en huit blocs de contingut: projectes de recerca i desenvolupament, materials i fabricació, sistemes mecànics, sistemes elèctrics i electrònics, telecomunicacions, sistemes informàtics, automatització i tecnologia sostenible.

Per a articular els sabers mitjançant tasques significatives i rellevants orientades a resoldre reptes de manera autònoma i creativa, en l'apartat dedicat a les situacions d'aprenentatge es presenten algunes directrius per a dissenyar de la manera més adequada aquest context pròxim a l'àmbit de l'enginyeria amb el qual es pretén promoure la transferència del que s'ha après.

Finalment, s'estableixen els criteris d'avaluació formulats per a cada competència específica en els quals s'assenyalen els aspectes més representatius del grau de desenvolupament competencial entre 1r i 2n de Batxillerat, i es posa l'accent principalment en la

participació en projectes durant el primer nivell de l'etapa i en l'elaboració de projectes d'investigació i innovació en el segon.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Dissenyar, crear i millorar productes i sistemes tecnològics gestionant projectes d'investigació amb tècniques eficients i una actitud emprenedora.

2.1.1. Descripció de la competència

Aquesta competència específica planteja tant la participació de les i els alumnes en la resolució de problemes tècnics, com la coordinació i la gestió de projectes col·laboratius. Això implica, entre altres aspectes, mostrar empatia, establir i mantindre relacions positives, exercitar l'escolta activa i la comunicació assertiva, identificar i gestionar les emocions en el procés d'aprenentatge, reconèixer les fonts d'estrès i ser perseverant en la consecució dels objectius. S'incorporen tècniques específiques d'investigació, facilitadores de la ideació i la presa de decisions, així com estratègies iteratives per a organitzar i planificar les tasques que han de desenvolupar els equips. En aquest sentit, tant el mètode de pensament de dissenyador (*design thinking*) com les metodologies àgils (*agile*) doten el procés de més flexibilitat. El mètode de *design thinking* permet a l'alumnat crear idees innovadores i factibles, ja que considera que implicant els usuaris en el procés, podem entendre i donar solucions millors als problemes. Quant als mètodes àgils, aquests ajuden a anar creant la solució amb una retroalimentació contínua durant el desenvolupament. Els dos mètodes proporcionen a l'alumnat estratègies per a la millora contínua de productes com a plantejament de partida, reflex fidel del que ocorre en l'àmbit industrial, en el qual és una de les principals dinàmiques emprades. També cal assenyalar que, tant el *design thinking* així com els mètodes *agile*, potencien el valor de les persones, de l'equip i de la col·laboració per la seua capacitat de ser creatives i innovar, aspectes que es consideren més importants que els mateixos processos i eines. Així mateix, s'ha de fomentar la ruptura d'estereotips i idees preconcebuts sobre les matèries tecnològiques associades a diferències individuals, com ara les de gènere o l'aptitud per a les matèries tecnològiques, amb una actitud de resiliència i proactivitat davant de reptes tecnològics nous.

La competència preveu tant l'ús d'aplicacions informàtiques CAD-CAE-CAM com de diagrames de blocs funcionals, esquemes i croquis, que faciliten i documenten les diverses fases del procés tecnològic. Aquest conjunt d'eines i programes de disseny, enginyeria i fabricació doten l'alumnat de recursos per a poder afrontar tant el procés de creació com les tasques d'anàlisi d'enginyeria i control del procés de manufactura. D'altra banda, l'anàlisi de les diverses etapes del cicle de vida dels productes permet a l'alumnat valorar l'impacte ambiental, econòmic i social d'aquests productes.

En aquesta competència específica cal destacar la investigació com un acostament a projectes R+D+I, en els quals la referenciació correcta d'informació i l'elaboració de documentació tècnica adquireixen una gran importància. A més, la difusió i la comunicació d'aquesta documentació esdevenen pilars fonamentals a l'hora de compartir i construir coneixements nous. El desenvolupament d'aquesta competència comporta expressar fets, idees, conceptes i procediments complexos verbalment, analíticament i gràficament, de manera veraç i precisa, amb la terminologia adequada per a comunicar i difondre les idees i les solucions generades.

La selecció i la utilització de diverses estratègies de gestió i desenvolupament de projectes esdevenen eines essencials a l'hora de crear prototips o models per a generar productes que donen solució a una necessitat o un problema de manera col·laborativa, i contribueixen a l'adquisició de la competència clau en *ciència, tecnologia i enginyeria*. D'altra banda, l'aportació d'aquesta competència específica a la competència clau *emprenedora* es veu reflectida en el desenvolupament i la participació en projectes d'investigació i innovació amb una actitud proactiva, que permet avaluar necessitats i afrontar reptes amb sentit crític i ètic. L'anàlisi

de les diverses etapes del cicle de vida dels productes a partir de coneixements tècnics específics dota l'alumnat d'eines per a comprovar l'impacte que el desenvolupament de projectes tecnològics pot suposar en l'entorn. Per tant, l'adquisició d'aquesta competència és essencial a l'hora d'entendre la realitat, de comprometre's amb el projecte social d'una comunitat, així com de confiar en el coneixement com a motor del desenvolupament.

Quan acabe el primer dels dos cursos, l'alumnat serà capaç de participar en el desenvolupament i la coordinació de projectes de creació i millora contínua de productes socialment responsables, identificar millores i crear prototips mitjançant un procés iteratiu i amb una actitud emprenedora. A més, s'espera que haja adquirit les destreses necessàries per a elaborar la documentació tècnica que plasme el procés de disseny i fabricació del producte i utilitze mitjans manuals i/o aplicacions digitals.

Quan acaben l'etapa, les i els alumnes hauran adquirit un coneixement més ampli sobre estratègies i eines de gestió de projectes per a així desenvolupar projectes d'investigació i innovació, amb la finalitat de crear i millorar productes de manera contínua. D'altra banda, seran capaços d'utilitzar les eines necessàries per a comunicar i difondre el projecte definit, elaborar i presentar la documentació tècnica necessària.

2.2. Competència específica 2

Seleccionar materials aplicant criteris tècnics, considerant estudis d'impacte ecosocial i valorant criteris de sostenibilitat per a fabricar productes eficients que donen resposta a problemes plantejats amb un enfocament ètic i responsable.

2.2.1. Descripció de la competència

La competència es refereix a la capacitat per a seleccionar els materials adequats que cal emprar en la creació de productes, i es fonamenta en les característiques que tenen i, també, en l'avaluació de l'impacte ambiental generat. A l'hora de determinar els materials, s'atendran criteris relatius a les propietats tècniques (aspectes com la duresa, la resistència, la conductivitat elèctrica, l'aïllament tèrmic, etc.); així mateix, l'alumnat tindrà en compte aspectes relacionats amb la capacitat per a conformar-los i aplicarà una tècnica o l'altra, segons siga convenient per al disseny final del producte. També s'han de considerar els criteris relatius a la capacitat del material per a tractar-lo, modificar-lo o aliar-lo amb la finalitat de millorar-ne les característiques. Finalment, l'alumnat valorarà aspectes de sostenibilitat per a determinar quins materials són els més apropiats en relació amb, per exemple, la contaminació generada i el consum energètic durant tot el seu cicle de vida (des de l'extracció fins a l'aplicació final en la creació de productes), o la capacitat de reciclatge quan acaba el cicle de vida, la biodegradabilitat del material i altres aspectes vinculats amb l'ús controlat de recursos o amb la relació que s'estableix entre els materials i les persones que finalment fan ús del producte.

Aquesta competència afavoreix que l'alumnat siga capaç de fer una selecció de materials fonamentada científicament per a fabricar productes, aplicar principis d'ètica i seguretat i preservar el medi ambient i la salut física, i es contribueix així a l'adquisició de la competència clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*. D'altra banda, el desenvolupament d'aquesta competència específica permetrà aprendre estratègies per a practicar un consum responsable i emprendre accions que creen valor i transformen el seu entorn de manera sostenible, i adquirir compromisos com a ciutadans en l'àmbit local i global, de manera que és molt evident el vincle que té amb la competència clau ciutadana.

Quan finalitzen el primer curs, les i els alumnes hauran adquirit les destreses necessàries per a seleccionar materials i fabricar models o prototips amb les tècniques de fabricació més adequades, basant-se en les característiques tècniques dels productes i atenent criteris de sostenibilitat de manera ètica i responsable.

En acabar l'etapa, l'alumnat serà capaç d'analitzar la idoneïtat dels materials tècnics en la fabricació de productes sostenibles i de qualitat, i d'estudiar-ne l'estructura interna, les

propietats i els tractaments de modificació i millora de les seues propietats, així com les tècniques de fabricació industrial. Aquests coneixements li permetran avaluar d'una manera més crítica i reflexiva l'impacte ecosocial associat a la selecció i l'ús de materials. A més, haurà après a analitzar el cicle de vida d'un material per a poder determinar quins materials són els més apropiats en relació amb, per exemple, la contaminació generada i el consum energètic durant tot el seu cicle de vida.

2.3. Competència específica 3

Aprofitar i configurar les eines digitals adequades per a resoldre de manera eficient tasques, presentar resultats, i aplicar coneixements interdisciplinaris.

2.3.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència aborda els aspectes relatius a la incorporació de la digitalització en el procés habitual de l'aprenentatge en aquesta etapa. Continuant amb les habilitats adquirides en l'Educació Secundària Obligatoria, s'amplia i es reforça l'ús d'eines digitals en les tasques associades a la matèria.

En cada fase del mètode de projectes, l'aplicació de la tecnologia digital es fa necessària per a millorar els resultats. És el cas, per exemple, de l'ús d'eines de disseny 3D o experimentació mitjançant simuladors en el disseny de solucions, fins a l'aplicació de tecnologies CAM/CAE en la fabricació de productes, passant per l'ús de gestors de presentació o eines de difusió en la comunicació o la publicació d'informació, el desenvolupament de programes o aplicacions informàtiques en el control de sistemes, el bon aprofitament d'eines de col·laboració en el treball grupal, etc., que ha de respectar, en tots els casos, les llicències d'ús i els drets d'autoria.

Saber utilitzar i configurar aquestes eines digitals és important, tant des del punt de vista d'un futur laboral, com de la consideració que una societat que utilitza adequadament la tecnologia pot reduir la desigualtat. A més, fomentar l'autoestima i la confiança en les pròpies possibilitats quan s'han d'afrontar canvis constants encaixa perfectament amb el mètode de resolució de problemes tecnològics, i afavorir i impulsar així la capacitat d'innovar i la creativitat a l'hora d'aportar les millors solucions possibles a través dels mitjans més convenients en cada moment.

En suma, l'ús i l'aplicació de les eines digitals amb la finalitat de facilitar el transcurs de creació de solucions i de millorar els resultats esdevenen instruments essencials en qualsevol fase del procés, tant en les relatives a la gestió, el disseny o el desenvolupament de solucions tecnològiques, com en les que concerneixen la resolució pràctica d'exercicis o l'elaboració i la difusió de documentació tècnica relativa als projectes. Tot això implica el coneixement i la comprensió del funcionament dels dispositius i les aplicacions emprats, i permet adaptar-los a les necessitats personals. Es tracta d'aprofitar, d'una banda, la diversitat de possibilitats que ofereix la tecnologia digital i, d'una altra, les aportacions dels coneixements interdisciplinaris per a millorar les solucions aportades amb el nombre mínim de recursos utilitzats.

Quant a la contribució d'aquesta competència específica per a l'adquisició de les competències clau, l'alumnat serà capaç de seleccionar, configurar i aprofitar les eines digitals per a la resolució de tasques i la presentació de resultats, i contribuirà així a l'adquisició de les competències clau *digital* i *en ciència, tecnologia i enginyeria*, ja que ha d'interpretar i transmetre els elements més rellevants d'investigacions de manera clara i precisa, en formats diversos i aprofitant la cultura digital. De la mateixa manera, contribueix a adquirir les competències *personal*, *social*, *d'aprendre a aprendre* i *emprenedora*, ja que es requereix una planificació, construcció i transmissió del coneixement, amb sentit crític i ètic, amb la valoració de la procedència de la informació recopilada, el contrast de la veracitat per a contribuir al desenvolupament de l'alfabetització informacional i l'aplicació de coneixements tècnics específics i estratègies àgils de planificació i gestió de projectes. Pel que fa als desafiaments del segle XXI, aquesta competència específica contribueix a afrontar amb garanties millors l'aprofitament crític,

ètic i responsable de la cultura digital i la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament.

Quan acabe el primer curs, s'espera que l'alumnat haja adquirit les destreses necessàries per a poder configurar i adaptar les eines digitals al seu criteri i necessitat i així utilitzar-les de manera més eficient en la resolució de tasques i en la presentació dels resultats.

En acabar l'etapa, l'alumnat haurà adquirit un coneixement i un domini més amplis de les eines digitals, dels formats de presentació de dades, dels motors de cerca en Internet, de la capacitat d'aprendre dels fracassos i veure'ls com a oportunitats d'aprendre, i serà capaç d'analitzar-les i valorar-les per a triar la que millor s'adapte i siga més adequada per a la tasca a la qual s'enfronta.

2.4. Competència específica 4

Resoldre problemes de l'àmbit de l'enginyeria transferint i aplicant sabers interdisciplinaris.

2.4.1. Descripció de la competència

La generació de coneixements i millora de destreses tècniques en l'articulació de sabers d'altres disciplines científiques per a poder realitzar càlculs, modelitzar o resoldre problemes de l'àmbit de l'enginyeria amb una actitud creativa és el focus d'aquesta competència. Des d'un simple exercici proposat sobre alguns dels sabers fins a un problema tecnològic complex requereixen l'aplicació de sabers interdisciplinaris. Així, per exemple, caldrà transferir eines i estratègies matemàtiques, fonaments de física i química als problemes de l'àmbit de l'enginyeria sobre electricitat, mecànica, automatització, etc.

Aquesta transferència de sabers suposa una contribució significativa al desenvolupament de les competències clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*, ja que implica la utilització de mètodes inductius i deductius propis del raonament matemàtic en l'àmbit de l'enginyeria i d'estratègies variades per a la resolució de problemes en diversos formats (gràfics, taules, diagrames, fórmules, esquemes, símbols...). En el cas del desenvolupament de programes com a part de la solució, contribueix igualment al desenvolupament de la competència clau *digital*. Finalment, mitjançant la posada en relació amb els diversos camps del saber i l'activació de processos autoregulats d'aprenentatge que fan possible transferir aquests sabers, proposar idees creatives i resoldre problemes amb autonomia, aquesta competència específica afavoreix el desenvolupament de la competència clau *personal, social i d'aprendre a aprendre*.

Quan acabe el primer curs, l'alumnat serà capaç de resoldre problemes associats a la transmissió de moviment, les instal·lacions elèctriques i electròniques i les telecomunicacions que li permetran obtenir informació rellevant per a afrontar les situacions d'aprenentatge que se li han plantejat.

En acabar l'etapa, l'alumnat serà capaç d'establir consideracions rigoroses de l'àmbit de l'enginyeria pel que fa a estructures, màquines tèrmiques, pneumàtica i automatització, de manera que podrà analitzar, calcular i experimentar integrant sabers interdisciplinaris.

2.5. Competència específica 5

Dissenyar i crear solucions tecnològiques automatitzades o robòtiques mitjançant el control programat i la regulació automàtica.

2.5.1. Descripció de la competència

Aquesta competència fa referència a l'articulació dels sabers sobre automatització amb el pensament computacional i les possibilitats de les tecnologies emergents (intel·ligència artificial, Internet de les coses) en l'estudi, el disseny i la creació de sistemes de control capaços de realitzar funcions de manera autònoma, i en la creació d'aplicacions informàtiques per a automatitzar o simplificar tasques dels usuaris. Per a desenvolupar-la, s'implementaran elements

de regulació automàtica o de control programat en els dissenys que permetran l'automatització de tasques en màquines i robots que operen en l'entorn real. S'han d'abordar amb la mateixa importància la part física i la programació o el sistema de control. Per aquest motiu, la solució tecnològica automatitzada es modelitza i dimensiona adequadament per a poder construir-la amb qualsevol dels operadors tecnològics treballats en les diverses etapes educatives i incorporant-ne amb actitud emprenedora altres de nous. D'altra banda, el control de la solució tecnològica incorpora la implementació d'algorismes en un llenguatge de programació i segueix els principis del disseny multiplataforma, la validació i la depuració de les solucions als problemes de dificultat creixent plantejats. Finalment, ha de considerar l'ús de les tecnologies emergents com ara l'Internet de les coses, les dades massives (*big data*) o la intel·ligència artificial (IA) davant de la necessitat d'interactuar amb l'entorn del projecte automatitzat o robot.

Per tot això, aquesta competència fa una contribució significativa al desenvolupament de les competències clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*, tenint en compte els sabers sobre automatització que es mobilitzen en el plantejament i el desenvolupament de projectes o models que donen solució a una necessitat que requereix ser controlada o robotitzada. La qual cosa afavoreix, al seu torn, el desenvolupament de la competència clau *digital* perquè incorpora els diversos programes com a part de la solució tecnològica innovadora.

Quan finalitza el primer curs, l'alumnat haurà dissenyat i construït un projecte automatitzat o robot controlat, haurà utilitzat estructures de programació i aplicat les possibilitats de les tecnologies emergents, i serà capaç d'interactuar amb l'entorn per a fer tasques com, per exemple, el control en desplaçaments o moviments dels elements, l'accionament regulat d'actuadors, el manteniment de l'estabilitat dels valors de magnituds concretes, etc.

En acabar l'etapa, l'alumnat serà capaç d'establir consideracions rigoroses basades en la simulació i l'anàlisi de sistemes automàtics en les diverses etapes de disseny i creació de solucions robotitzades i adoptarà, si es considera adequat, tecnologies emergents que afavorisquen l'optimització i eficàcia de processos.

2.6. Competència específica 6

Analitzar sistemes tecnològics dels àmbits de l'enginyeria des del punt de vista de la generació i l'ús de l'energia, avaluar l'impacte ambiental, social i ètic que tenen i aplicar criteris de sostenibilitat, accessibilitat i consum responsable.

2.6.1. Descripció de la competència

La tecnologia com a resposta a les necessitats humanes ha assolit una millora en les condicions de vida de les persones, però al seu torn ha tingut repercussions negatives tant en el medi ambient com en alguns aspectes de qualitat de vida de l'ésser humà. Totes les solucions tecnològiques provenen d'un procés productiu, iniciat amb un disseny i una proposta basats tant en les necessitats de les persones usuàries com en els interessos de les persones productores. L'ús d'aquests objectes, productes o solucions implica l'acceptació de les conseqüències i les repercussions associades i requereix un coneixement bàsic de les seues característiques i una comprensió adequada del seu propòsit, disseny i funcionament.

Durant totes les fases del cicle de vida dels productes tecnològics hi ha hagut un consum energètic. Començant per la fase de disseny, continuant per la de fabricació i ús i acabant per la retirada. Així, el consum energètic s'ha d'abordar tant des del punt de vista industrial com domèstic per tal d'assolir un consum energètic responsable i l'eficiència energètica.

En aquesta competència s'inclou l'anàlisi necessària dels criteris de sostenibilitat determinants en el disseny i la fabricació de béns tecnològics mitjançant l'estudi del consum energètic, la contaminació ambiental i l'impacte ecosocial. L'objectiu és dotar l'alumnat d'un criteri informat sobre l'ús i l'impacte de l'energia en la societat i el medi ambient mitjançant l'adquisició d'una visió general dels diversos sistemes energètics, els agents que hi intervenen, els mercats energètics i els aspectes bàsics relacionats amb la generació, el transport, la distribució i el subministrament energètic. Aquesta anàlisi s'ha de conèixer i tindre en compte a l'hora d'adquirir

o rebutjar un bé tecnològic. D'aquesta manera, es garanteix que la presa de decisions es faça amb coneixement de causa, respecte cap a l'entorn i atenció a la salut, el benestar personal i la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

També s'inclou en aquesta competència l'estudi d'instal·lacions en habitatges i indústries, de màquines tèrmiques i elèctriques, així com dels fonaments de regulació automàtica, tenint en compte criteris relacionats amb l'eficiència i l'estalvi energètic, que permeta a l'alumnat fer un ús responsable i sostenible de l'energia.

En acabar el primer curs, l'alumnat haurà desenvolupat la capacitat de ser crític i reflexiu amb els impactes i les repercussions mediambientals, socials i ètiques associades al desenvolupament tecnològic. També tindrà un coneixement més ampli del funcionament, el càlcul i les aplicacions dels circuits i les màquines elèctriques de corrent continu.

Quan acabe l'etapa, l'alumnat tindrà un coneixement més ampli del funcionament, les característiques, el càlcul i les aplicacions dels circuits i les màquines elèctriques de corrent altern, de les màquines tèrmiques i frigorífiques i dels circuits pneumàtics i hidràulics. Aquests coneixements li permetran ser més crític i reflexiu amb els impactes i les repercussions mediambientals, socials i ètiques, associades al desenvolupament tecnològic.

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de la matèria)

3.1. Introducció

Els sabers o continguts bàsics són els que es consideren necessaris per a l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques i proporcionen a l'alumnat la formació, els coneixements, les habilitats i les actituds que li permetran incorporar-se a la vida activa amb responsabilitat i aptitud, alhora que li faciliten el seu futur formatiu i professional.

Els sabers s'han agrupat en huit blocs que engloben tota la matèria. Mitjançant l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització dels sabers inclosos en aquests blocs s'assegura que l'alumnat siga capaç de comprendre, reflexionar i actuar davant de la importància que el desenvolupament tecnològic està imprimint en la societat.

L'organització dels continguts en blocs té com a finalitat facilitar-ne la comprensió i no s'ha d'interpretar en cap cas com una proposta per a abordar-los i treballar-los separatament. La seua adquisició i mobilització interconnectada mitjançant situacions d'aprenentatge adequades permetrà desenvolupar les competències específiques i, amb això, les competències clau incloses en el perfil d'eixida de l'alumnat.

El bloc "Projectes de recerca i desenvolupament" se centra en la metodologia de projectes, dirigida a la ideació i creació de productes i el cicle de vida que tenen.

El bloc de "Materials i fabricació" aborda els criteris de selecció de materials i les tècniques més apropiades per a transformar-los, així com l'elaboració de solucions tecnològiques sostenibles.

Els blocs "Sistemes mecànics" i "Sistemes elèctrics i electrònics" fan referència als elements, mecanismes i sistemes que puguin servir de base per a fer projectes o idear solucions tècniques.

El bloc "Telecomunicacions" aborda els elements bàsics dels sistemes de comunicació i els tipus de senyals que permeten disposar de sistemes de comunicació fiables que contribueixen al desenvolupament tecnològic i social.

El bloc "Sistemes informàtics" presenta sabers relacionats amb la informàtica, com ara la programació textual i les tecnologies emergents, per a aplicar-los a projectes tècnics.

El bloc "Automatització" aborda l'actualització de sistemes tècnics per al control automàtic i preveu les potencialitats que ofereixen les tecnologies emergents.

El bloc "Tecnologia sostenible" aporta a l'alumnat una visió de la matèria alineada amb algunes metes dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

3.2. Bloc 1: projecte de recerca i desenvolupament

Projectes de recerca i desenvolupament: CE1,CE3, CE4, CE6	1r BATX	2n BATX
ESTRATÈGIES DE GESTIÓ I DESENVOLUPAMENT DE PROJECTES		
- <i>Design thinking</i> . Tècniques d'investigació i ideació.	X	
- Mètode <i>agile</i> . Tipus (<i>Scrum</i> , <i>Kanban</i> ...), característiques i aplicacions.		X
- Eines de gestió de projectes.		X
- Autoconfiança i iniciativa. Identificació i gestió d'emocions. L'error i la reavaluació com a part del procés d'aprenentatge.	X	X
- Emprenedoria, resiliència, perseverança i creativitat per a abordar problemes des d'una perspectiva interdisciplinària.	X	X
PRODUCTES		
- Cicle de vida. Anàlisi de sostenibilitat del cicle de vida (cicle de vida ambiental, cicle de vida social i cost de cicle de vida).	X	
- Estratègies de millora contínua (cicle de Deming/PDCA).	X	
- Planificació i desenvolupament de disseny i comercialització.	X	
- Logística, transport i distribució.	X	
- Metrologia i normalització.	X	
- Control de qualitat. Tècniques de control de qualitat (histogrames, diagrames de Pareto, diagrames de causa-efecte, diagrames de Gantt, diagrames de dispersió, diagrama d'arbre). Programes de millora de qualitat.	X	
COMUNICACIÓ TÈCNICA		

- Expressió gràfica. Aplicacions CAD-CAE-CAM. Diagrames funcionals, esquemes i croquis.	X	
- Difusió i comunicació de documentació tècnica. Elaboració, referenciació i presentació.		X

3.3. Bloc 2: materials i fabricació

Materials i fabricació: CE1, CE2, CE3	1r BATX	2n BATX
MATERIALS		
- Materials tècnics i materials nous. Classificació. Obtenció i transformació. Selecció i aplicacions característiques.	X	
- Estructura interna. Propietats mecàniques i tèrmiques. Procediments d'assaig (tracció, duresa, resiliència, fatiga, tecnològics, no destructius). Oxidació i corrosió (tractaments de protecció).		X
- Tècniques de disseny, tractaments de modificació i millora de les propietats (tractaments tèrmics dels metalls, tractaments termoquímics dels metalls, tractaments mecànics, tractaments superficials).		X
- Materials estratègics d'ús en dispositius d'informació i comunicació.	X	
- Impacte social i ambiental produït per l'obtenció, la transformació i la deixalla de materials. Reciclatge i reutilització de materials.		X
FABRICACIÓ		
- Fabricació assistida aplicada a projectes. Programari per a disseny i fabricació. Impressores 3D, tall làser. Materials emprats.	X	
- Tècniques de fabricació: prototipatge ràpid i a demanda. Fabricació digital aplicada a projectes.	X	
- Fabricació de peces sense pèrdua de material (conformació per fusió i emmotllament, conformació per deformació) i		X

amb pèrdua de material (per separació mecànica, per calor, per separació química). Tècniques de fabricació industrial.		
- Màquines i eines. Normes i elements de seguretat.	X	X
- Models de fabricació a la Comunitat Valenciana. Centres d'innovació. Moviment <i>maker</i> .		X

3.4. Bloc 3: sistemes mecànics

Sistemes mecànics: CE1, CE3, CE4	1r BATX	2n BATX
MECANISMES		
- Mecanismes de transmissió i transformació de moviments.	X	
- Suports i unió d'elements mecànics.	X	
- Disseny, càlcul, muntatge i experimentació física o simulada.	X	
- Aplicació pràctica a projectes.	X	
ESTRUCTURES		
- Estructures senzilles. Muntatge o simulació d'exemples senzills.		X
- Tipus de càrregues, estabilitat i càlculs bàsics.		X
- Estàtica, equacions d'equilibri, càlcul de reaccions.		X
- Diagrama d'esforços tallants i moments flectors.		X
MÀQUINES TÈRMiques: CÀLCULS BÀSICS, COMPONENTS I APLICACIONS		
- Motors de combustió interna alternatius i rotatius, i de combustió externa: evolució, tipus, components, característiques. Càlculs bàsics, simulació i aplicacions.		X
- Màquines frigorífiques i bombes de calor: evolució, tipus, components, característiques. Càlculs bàsics, simulació i		X

aplicacions.		
- Cicle de Carnot. Rendiment i eficiència de les màquines tèrmiques i frigorífiques.		X
PNEUMÀTICA I HIDRÀULICA		
- Anàlisi comparativa. Avantatges i inconvenients.		X
- Components i principis físics.		X
- Descripció i anàlisi de circuits.		X
- Disseny de circuits, muntatge i/o simulació. Esquema d'aplicacions industrials.		X

3.5. Bloc 4: sistemes elèctrics i electrònics

Sistemes elèctrics i electrònics: CE1, CE3, CE4, CE6	1r BATX	2n BATX
CORRENT CONTINU		
- Circuits de corrent continu: disseny, càlcul, muntatge i experimentació física o simulada.	X	
- Llei de Kirchhoff. Mètode d'anàlisi de malles i nusos. Circuits equivalents de Thevenin i Norton.	X	
- Aplicació a projectes dels circuits de corrent continu.	X	
- Caracterització de generadors, resistències, bobines i condensadors en corrent continu.	X	
- Màquines elèctriques de corrent continu: principis de funcionament, evolució, tipus i característiques, esquema de càlcul, components i aplicacions.	X	
- Generació i transport del corrent continu.	X	
CORRENT ALTERN		
- Principis de funcionament i característiques principals del corrent altern. Generació i transport del corrent altern.		X

Transformadors.		
- Caracterització de generadors, resistències, bobines i condensadors en corrent altern. Càlcul de paràmetres en circuits RLC.		X
- Triangle de potències: potència aparent, activa i reactiva. Millora del factor de potència.		X
- Muntatge i simulació de circuits RLC.		X
- Màquines elèctriques de corrent altern: principis de funcionament, evolució, tipus i característiques, esquema de càlcul, components i aplicacions.		X
ELECTRÒNICA DIGITAL		
- Circuits combinacionals i seqüencials: components, disseny, simplificació per Karnaugh, portes universals (teoremes de Morgan) i aplicacions.		X
- Muntatge i/o simulació de circuits electrònics.		X

3.6. Bloc 5: telecomunicacions

Telecomunicacions CE4	1r BATX	2n BATX
- Comunicacions amb filferro (el telègraf i el telèfon) i sense fils (ones electromagnètiques).	X	
- Conductors de filferro de coure, cables múltiples, coaxials i fibres de vidre.	X	
- Telefonia, ràdio i televisió.	X	
- Elements bàsics dels sistemes de comunicació. Tipus de senyals.	X	
- Comunicació sense fil. Senyal modulad i portadora.	X	
- Transmissió analògica (modulació d'amplitud i freqüència) i digital.	X	

- Propagació de les ones electromagnètiques. Comunicació via satèl·lit.	X	
- Telefonia mòbil. Descripció i principis de funcionament. Grans xarxes de comunicació de dades. Perspectiva de desenvolupament.	X	
- L'espai radioelèctric. Control i protecció de dades.	X	

3.7. Bloc 6: sistemes informàtics

Sistemes informàtics: CE5, CE3	1r BATX	2n BATX
- Llenguatges de programació textual. Característiques, elements i llenguatges.	X	
- Procés de desenvolupament: edició, compilació o interpretació, execució, proves i depuració.	X	
- Creació de programes per a la resolució de problemes. Modularització.	X	
- Tecnologies emergents: Internet de les coses. Aplicació a projectes.	X	
- Protocols de comunicació de xarxes de dispositius.	X	
- Intel·ligència artificial, <i>big data</i> , bases de dades distribuïdes.		X
- Ciberseguretat.		X

1.1. Bloc 7: automatització

Automatització: CE5, CE3	1r BATX	2n BATX
- Sistemes de control. Conceptes i elements. Modelització de sistemes senzills.	X	
- Sistemes de supervisió (SCADA). Telemetria i monitoratge. Internet de les coses i <i>big data</i> .	X	
- Robòtica: modelització de moviments i accions mecàniques.	X	
- Automatització programada de processos. Disseny, programació, construcció i simulació o muntatge.	X	
- Aplicació de les tecnologies emergents als sistemes de control.	X	

- Sistemes automàtics de control en llaç obert i en llaç tancat. Simplificació de sistemes. Funció de transferència.		X
- Àlgebra de blocs. Estabilitat dels sistemes de control: mètode de Routh.		X
- Experimentació en simuladors.		X
- Control proporcional (P) i control proporcional, integral, derivatiu (PID).		X
- Sensors i transductors de posició, pressió, temperatura, humitat, soroll, lluminositat, etc.		X
- Detectors d'error. Actuadors.		X

3.8. Bloc 8: tecnologia sostenible

Tecnologia sostenible: CE2, CE3, CE6	1r BATX	2n BATX
SISTEMES I MERCATS ENERGÈTICS		
- Sistemes i mercats energètics.	X	
- Consum energètic sostenible, tècniques i criteris d'estalvi. Subministraments domèstics.	X	
INSTAL·LACIONS EN HABITATGES		
- Instal·lació elèctrica, d'aigua sanitària, de sanejament, de gas, de climatització, de comunicació i domòtiques.	X	
- Normativa, simbologia, anàlisi i muntatge bàsic de les instal·lacions.	X	
- Programari específic de representació d'instal·lacions.	X	
- Criteris i mesures d'estalvi energètic en un habitatge.	X	
ENERGIES RENOVABLES		
- Energies renovables. Eficiència energètica. Sostenibilitat energètica.	X	
- Impacte social i ambiental. Informes d'avaluació. Valoració crítica de la sostenibilitat en l'ús de la tecnologia.		X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria.

Les situacions d'aprenentatge han d'oferir oportunitats per a la generalització dels aprenentatges i l'adquisició d'altres de nous mitjançant tasques complexes que articulen i

mobilitzen de manera coherent i eficaç els coneixements, les destreses i les actituds implicats en les competències específiques.

Les fonts principals de situacions d'aprenentatge per a la matèria seran les de l'àmbit de l'enginyeria que ja estan tractant de donar resposta a les diverses necessitats i reptes actuals, per la qual cosa els Objectius de Desenvolupament Sostenible tindran un paper destacat en l'enfocament que es done a les diverses solucions.

Una vegada seleccionat un repte, convé adoptar algunes perspectives des de les quals es volen enfocar les solucions: consum responsable, respecte al medi ambient, vida saludable, resolució pacífica de conflictes, acceptació i maneig de la incertesa, compromís davant de les situacions d'inequitat i exclusió, valoració de la diversitat personal i cultural, compromís ciutadà en l'àmbit local i global, confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, i aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

Els productes, els sistemes o les solucions tecnològiques que seran objecte d'anàlisi per a les diverses situacions d'aprenentatge vindran de l'àmbit de l'enginyeria, amb aplicacions reals en què l'alumnat es comprometrà amb el projecte social de la comunitat i prendrà el coneixement com a motor del desenvolupament. Les eines de gestió de projectes, els programes de disseny propis de l'enginyeria, així com l'acostament a projectes d'R+D+I, possibilitaran a l'alumnat elaborar la documentació tècnica pertinent i abordar problemes tecnològics des d'una perspectiva interdisciplinària, amb perseverança, creativitat, resiliència i una actitud emprenedora.

S'ha d'assegurar que els sabers que es mobilitzen per a resoldre la situació siguin essencials i estiguen en el centre del desafiament o repte que la situació planteja. Per exemple, per a poder dissenyar una casa intel·ligent, el control programat, les instal·lacions d'habitatges i els criteris i les mesures d'estalvi energètic serien essencials.

Una altra de les claus per a definir una situació òptima d'aprenentatge és el nivell d'autonomia de l'alumnat. Com que es tracta d'una matèria que s'imparteix en l'etapa de Batxillerat i, per tant, d'un alumnat amb un nivell de desenvolupament competencial superior, el seu nivell d'autonomia ha de ser també superior en la selecció d'estratègies i models per a la resolució de problemes, en la gestió dels projectes d'investigació, la selecció de les possibles eines digitals, dels materials, de l'entorn de programació, etc.

Aprofitant la possibilitat de conducta d'acord amb aquesta autonomia superior de l'alumnat, es pot partir dels sabers per a buscar una aplicació orientada a satisfer necessitats detectades en l'entorn, amb una actitud més compromesa i responsable, i impulsar l'emprenedoria, la col·laboració i la implicació local i global.

Mitjançant la cerca i l'explotació d'oportunitats per a connectar els aprenentatges fets i desenvolupar aprenentatges nous en contextos diferents, es pretén que l'adquisició de les competències específiques de la matèria siga com més efectiva millor. Amb la finalitat de mobilitzar-les en situacions i condicions noves respecte de les situacions en què s'han après, convé incloure reflexions al voltant del que passaria en el repte o problema si es modifiquen algunes de les variables que el defineixen. A més, es poden presentar perspectives noves i més àmplies per a fer-hi front, o senzillament plantejar situacions o activitats noves susceptibles de ser abordades.

És recomanable, a més, que el conjunt de la informació, les dades i les solucions generades mitjançant el disseny i l'anàlisi de productes i sistemes tecnològics permeten argumentar i fonamentar la presa de decisions, i afavorir així un posicionament crític i reflexiu de l'alumnat. També serà interessant utilitzar d'espais del centre més enllà de l'aula o el taller, explorar les possibilitats del context comunitari més pròxim (espais tecnològics, universitats, museus, empreses) i establir relacions amb professionals del món de l'enginyeria.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i les necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal i s'assegurarà que no hi haja barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

El professorat ha d'exercir un paper orientador, detectar les necessitats de l'alumnat i connectar-les amb possibles estudis futurs. És recomanable, doncs, mostrar els diversos àmbits de l'enginyeria en situacions d'aprenentatge diferents, de manera que l'alumnat puga començar a conèixer i despertar el seu interès cap a aquestes opcions professionals.

Finalment, les situacions d'aprenentatge plantejades han de promoure el respecte pels temps de treball i els ritmes diferents, fet que suposa acceptar la incertesa com a part ineludible de l'aprenentatge. En aquest sentit, cal destacar que els temps de treball amplis afavoreixen el disseny de seqüències didàctiques que permeten explorar totes les fases del procés tecnològic i valorar l'error com una oportunitat per a aprendre.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Dissenyar, crear i millorar productes i sistemes tecnològics, i gestionar projectes d'investigació amb tècniques eficients i actitud emprenedora.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
1.1. Investigar i dissenyar projectes que mostren de manera gràfica la creació i la millora d'un producte viable i socialment responsable, i seleccionar, referenciar i interpretar la informació relacionada.	1.1. Desenvolupar projectes d'investigació i innovació amb la finalitat de crear i millorar productes viables i socialment responsables de manera contínua, i utilitzar models de gestió cooperatius i flexibles.
1.2. Participar en el desenvolupament i la coordinació de projectes de creació i millora contínua de productes viables i socialment responsables, i identificar millores i crear prototips mitjançant un procés iteratiu, amb actitud emprenedora.	1.2. Comunicar i difondre de manera clara i comprensible el projecte definit, i elaborar i presentar la documentació tècnica necessària.
1.3. Elaborar la documentació tècnica, generar diagrames funcionals i utilitzar mitjans manuals i/o aplicacions digitals.	1.3. Abordar problemes tecnològics de l'àmbit de l'enginyeria des d'una perspectiva interdisciplinària, amb creativitat, resiliència i una actitud emprenedora.
1.4. Utilitzar eficaçment i adequadament la representació gràfica per a descriure productes i sistemes tecnològics dels àmbits de l'enginyeria, aplicar correctament la normalització i la simbologia i fer ús d'aplicacions informàtiques.	1.4. Perseverar en la consecució d'objectius en situacions d'incertesa, identificar i gestionar emocions, acceptar i aprendre de la crítica raonada, i utilitzar l'error com a part del procés d'aprenentatge.
1.5. Determinar el cicle de vida d'un producte viable i socialment responsable, i planificar i aplicar mesures de control de qualitat en les diverses etapes, des del disseny fins a la	

comercialització, tenint en consideració estratègies de millora contínua.	
1.6. Col·laborar en tasques tecnològiques, escoltar el raonament dels altres, aportar a l'equip a través del rol assignat i fomentar el benestar grupal i les relacions saludables i inclusives.	

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

CE2. Seleccionar materials i aplicar criteris tècnics, considerar estudis d'impacte ecosocial i valorar criteris de sostenibilitat per a fabricar productes eficients que donen resposta a problemes plantejats amb un enfocament ètic i responsable.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
2.1. Seleccionar els materials, tradicionals o de nova generació, adequats per a la fabricació de productes viables i de qualitat basant-se en les característiques tècniques que tenen i atenent criteris de sostenibilitat de manera ètica i responsable.	2.1. Analitzar la idoneïtat dels materials tècnics en la fabricació de productes sostenibles i de qualitat i estudiar-ne l'estructura interna, les propietats, els tractaments de modificació i la millora de les propietats que tenen.
2.2. Fabricar models o prototips amb les tècniques de fabricació més adequades i aplicar els criteris tècnics i de sostenibilitat necessaris.	2.2. Elaborar informes senzills d'avaluació d'impacte ecosocial de productes i sistemes tecnològics, centrats en l'ús dels materials utilitzats en el seu disseny, de manera fonamentada i estructurada.
2.3. Investigar materials nous, les aplicacions que tenen i l'impacte transformador del seu ús en la societat, i avaluar-ne la sostenibilitat.	2.3. Analitzar el cicle de vida d'un material i estudiar la contaminació generada i el consum energètic durant tot el seu cicle de vida, així com la capacitat de reciclatge i la biodegradabilitat del material.
2.4. Relacionar les noves necessitats industrials, de la salut i del consum amb la nanotecnologia, la biotecnologia i els nous materials intel·ligents.	2.4. Analitzar els models i les tècniques de fabricació dels àmbits de l'enginyeria.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE3. Aprofitar i configurar les eines digitals adequades per a resoldre de manera eficient tasques i presentar resultats, i aplicar-hi els coneixements interdisciplinaris.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT

3.1. Resoldre les tasques proposades i les funcions assignades de manera òptima mitjançant l'ús i la configuració de diverses eines digitals, i aplicar coneixements interdisciplinaris amb autonomia.	3.1. Resoldre problemes associats a les diverses fases del desenvolupament i la gestió d'un projecte (disseny, simulació i muntatge i presentació) i utilitzar les eines adequades que proveeixen les aplicacions digitals.
3.2. Fer la presentació de projectes amb les eines digitals adequades.	3.2. Realitzar la presentació de projectes i seleccionar les aplicacions digitals més adequades.
3.3. Emprar èticament i responsablement les eines digitals.	3.3. Utilitzar i respectar les llicències i els drets d'autoria propis de les eines digitals.
	3.4. Abordar la resolució dels problemes plantejats amb la utilització de diverses aplicacions digitals i triar-ne la més adequada per a cada situació.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE1. Resoldre problemes de l'àmbit de l'enginyeria transferint i aplicant sabers interdisciplinaris.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
4.1. Resoldre problemes associats a sistemes i instal·lacions mecàniques aplicant fonaments de mecanismes de transmissió i transformació de moviments, suport i unió.	4.1. Calcular estructures senzilles i estudiar els tipus de càrregues als quals es poden veure sotmeses i l'estabilitat que tenen.
4.2. Resoldre problemes associats a sistemes i instal·lacions elèctriques i electròniques amb l'aplicació de fonaments de corrent continu i màquines elèctriques al desenvolupament de muntatges o simulacions.	4.2. Analitzar el funcionament de les màquines tèrmiques —màquines frigorífiques, bombes de calor i motors tèrmics— i fer càlculs bàsics sobre l'eficiència que tenen.
4.3. Resoldre problemes associats a sistemes energètics, eficiència i estalvi energètic.	4.3. Interpretar i solucionar esquemes de sistemes pneumàtics i hidràulics, i analitzar i documentar el funcionament de cadascun dels elements i de tot el sistema.
4.4. Resoldre problemes associats a sistemes de comunicació amb filferro i sense fil.	4.4. Interpretar i resoldre circuits de corrent altern, identificar-ne els elements i analitzar el funcionament que tenen.

	4.5. Experimentar i dissenyar circuits combinacionals i seqüencials físics i simulats amb l'aplicació de fonaments de l'electrònica digital i la descripció del seu funcionament en el disseny de solucions tecnològiques.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE5. Dissenyar i crear solucions tecnològiques automatitzades o robòtiques mitjançant el control programat i la regulació automàtica.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT
5.1. Dissenyar sistemes tecnològics i robòtics automatitzats utilitzant operadors tecnològics i llenguatges de programació informàtica i aplicant-hi les possibilitats que ofereixen les tecnologies emergents.	5.1. Simular el funcionament dels processos tecnològics basats en sistemes automàtics de llaç obert i tancat.
5.2. Construir sistemes tecnològics i robòtics automatitzats amb materials, operadors i tècniques eficaçment.	5.2. Obtindre i simplificar la funció de transferència.
5.3. Controlar el funcionament de sistemes tecnològics i robòtics, utilitzar llenguatges de programació i aplicar les possibilitats que ofereixen les tecnologies emergents, com ara la intel·ligència artificial, la telemetria, l'Internet de les coses, les dades massives (<i>big data</i>)...	5.3. Determinar l'estabilitat dels sistemes de control en llaç obert i en llaç tancat.
5.4. Automatitzar i programar moviments de robots mitjançant la seua modelització i amb algorismes senzills.	5.4. Aplicar el control PID als sistemes automàtics.
5.5. Conèixer i comprendre conceptes bàsics de programació textual, mostrar el progrés pas a pas de l'execució d'un programa a partir d'un estat inicial i predir-ne l'estat final després de l'execució.	5.5. Conèixer i avaluar sistemes informàtics emergents i les implicacions que tenen en la seguretat de dades amb l'anàlisi dels models existents.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació.

CE6. Analitzar sistemes tecnològics dels àmbits de l'enginyeria des del punt de vista de la generació i ús de l'energia, avaluar l'impacte ambiental, social i ètic que tenen i aplicar criteris de sostenibilitat i consum responsable.

1r BATXILLERAT	2n BATXILLERAT

6.1. Avaluar els diversos sistemes i mercats energètics i estudiar-ne les característiques, calcular les magnituds i valorar l'eficiència que tenen.	6.1. Analitzar els diversos sistemes d'enginyeria des del punt de vista de la responsabilitat social i la sostenibilitat, i estudiar les característiques d'eficiència energètica associades als materials i als processos de fabricació.
6.2. Analitzar les diverses instal·lacions d'un habitatge des del punt de vista de l'eficiència energètica, buscar les opcions més compromeses amb la sostenibilitat i fomentar-ne un ús responsable.	6.2. Seleccionar els recursos mecànics, elèctrics, electrònics, pneumàtics i digitals adequats a l'hora de crear productes i solucions tecnològiques.
6.3. Analitzar circuits de corrent continu amb diverses malles i generadors, i calcular les magnituds elèctriques principals (intensitat, voltatge, resistència, potència).	6.3. Analitzar circuits de corrent altern, i calcular i representar les funcions de les magnituds elèctriques principals (intensitat, voltatge, resistència, potència).
6.4. Analitzar diversos sistemes de comunicació i transmissió de dades.	6.4. Dissenyar circuits electrònics combinacionals i seqüencials que resolguen problemes tecnològics o reptes plantejats.
	6.5. Dissenyar circuits pneumàtics que resolguen problemes tecnològics o reptes plantejats.

1. Presentació

Entre les diverses formes d'expressió artístiques, l'elaboració de produccions i objectes tridimensionals ha ocupat un lloc privilegiat en la història de la humanitat. L'exploració sensorial per mitjà del tacte o la deambulació de volums exempts diferencia la creació artística tridimensional de la bidimensional. Amb l'estudi i l'anàlisi de les formes i manifestacions tridimensionals es completa la visió plàstica de l'alumnat i es contribueix al desenvolupament de la seua formació artística, ja que es busca l'equilibri amb el respecte al medi ambient i es valora l'enriquiment inherent a la diversitat cultural i artística.

La matèria de Volum proporciona a l'alumnat les eines i recursos per a veure, conèixer, sentir i gaudir les formes volumètriques que hi ha al seu voltant. Mitjançant els coneixements, destreses i actituds relacionats amb les tècniques, materials i els elements formals de configuració, l'alumnat també desenvolupa habilitats i capacitats creatives respectant la diversitat, de manera que el dota de conceptes tècnics i experiències suficients per a poder ser conscient de les diferents opcions que l'art inclou i, d'aquesta manera, fomentar la seua actitud crítica davant d'aquestes.

El coneixement del llenguatge plàstic i visual que es desenvolupa des de l'Educació Secundària Obligatoria en les matèries d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual i, si és el cas, Expressió Artística, trobarà en aquesta matèria de Batxillerat una continuïtat pel que fa al grau de perfeccionament, profunditat i experimentació que li permeta encaminar-se a formacions artístiques superiors.

La matèria de Volum contribueix de manera directa a l'adquisició de les competències clau. Les particularitats de la matèria propicien el treball amb metodologies actives que faciliten a l'alumnat la consecució dels objectius de l'etapa de Batxillerat.

La matèria prepara l'alumnat per a comprendre les formes geomètriques que conformen l'estructura dels objectes i els seus elements formals, però també li proporciona la informació necessària per a conèixer les característiques específiques dels materials i les tècniques utilitzades. D'ací la importància que l'alumnat faça un ús adequat i responsable dels materials, tenint en compte l'impacte mediambiental d'aquests i la gestió dels residus que pogueren generar.

A més, la matèria de Volum contribueix a enriquir la formació de l'alumnat, ja que exercita els mecanismes de percepció de les formes i ajudar al desenvolupament d'una visió analítica i sintètica dels objectes artístics i tridimensionals que ens envolten. Per a fer-ho, es faciliten a l'alumnat les pautes perquè tinga curiositat per explorar l'entorn i per la comunicació amb el context que l'envolta, amb l'objectiu d'analitzar els aspectes formals i el coneixement del medi. La matèria de Volum contribueix al desenvolupament de diversos aspectes de la formació artística molt vinculats entre si, com són la percepció intel·lectual i sensorial de la forma, la creació d'objectes tridimensionals i la llum, com a responsable directa de l'apreciació visual de les formes tridimensionals.

Per a comprendre la contemporaneïtat artística i la importància del volum en el procés del disseny d'obres tridimensionals, es valoraran i s'analitzaran aspectes històrics i socials relacionats amb el concepte escultòric, des de l'Antiguitat fins als nostres dies. La comprensió d'aquesta evolució, tant en l'àmbit procedimental com en el conceptual, proporciona a l'alumnat una visió oberta i global que li permet apreciar amb respecte la diversitat de l'art, així com formar una base crítica de valors artístics. D'aquesta manera, l'alumnat tindrà la possibilitat de poder aplicar-los en produccions pròpies. Per això, la producció artística tridimensional no sols implica destreses tècniques, sinó criteri en la selecció de materials i tècniques a utilitzar. A més, l'alumnat estudia altres característiques i particularitats, com són la funció i finalitat de l'objecte, l'evolució d'aquest i el seu ús en l'entorn cultural en el qual es desenvolupa.

La matèria de Volum contribueix de manera directa a l'adquisició de les competències clau.

La competència digital està integrada en els diferents vessants conceptuals i pràctics de la matèria de Volum. Aquesta competència es desenvolupa des del moment de la cerca i selecció d'informació fins a la seua intervenció en els processos de creació, així com en el registre o exposició de les produccions tridimensionals.

La competència en consciència i expressions culturals es vincula directament amb el coneixement i anàlisi d'escultures i obres volumètriques d'un patrimoni: quan se n'aprecia la riquesa i se'n respecta la diversitat. La metodologia projectual adoptada en algunes ocasions des de la matèria de Volum potencia la competència d'aprendre a aprendre, de manera que facilita a l'alumnat recursos i eines per a afrontar la resolució de problemes d'una manera autònoma. Així mateix, les competències socials i cíviques i, sobretot, la competència d'iniciativa i esperit emprenedor s'aborden amb la posada en marxa de treballs col·laboratius i expositius, en els quals l'alumnat està, d'una banda, predisposat al diàleg, a la presa consensuada de decisions, i, d'una altra, a actuar de manera planificada, imaginativa i creativa davant de les tasques de volum plantejades.

D'aquesta manera, les particularitats de la matèria permetran la posada en marxa de metodologies cooperatives i col·laboratives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i que promouen la interacció, la comunicació i la iniciativa de l'alumnat. La versatilitat de la matèria permet la participació en projectes que poden abastar un gran ventall de temes i altres àmbits de coneixement. Per això, es tracta d'una matèria idònia per a afrontar projectes o propostes relacionats amb els desafiaments del segle XXI, a partir de la tematització de les activitats, obrint espais de reflexió mitjançant propostes vinculades a aquests desafiaments o plantejant recursos que els aborden directament i en els quals l'alumnat puga implicar-se.

Així mateix, la matèria de Volum és fàcilment orientable cap a la sostenibilitat, ja que s'aprén a gestionar els residus generats per les produccions artístiques i s'inclouen materials i procediments biodegradables i respectuosos amb el medi ambient. D'altra banda, es plantegen les tècniques digitals, no solament com a eines d'investigació i de cerca documental, sinó també com a recursos que intervenen en la creació, el registre dels processos i la difusió dels projectes i treballs de volum. D'aquesta manera, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal, a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, de manera que es protegeixen els seus drets i llibertats fonamentals.

Els aprenentatges essencials de la matèria s'articulen al voltant de cinc competències específiques, els sabers bàsics que aquestes requereixen mobilitzar, que integren coneixements, destreses i actituds, i els criteris d'avaluació en els quals s'estableix el nivell d'assoliment de les competències. El conjunt de competències específiques l'adquirirà l'alumnat amb el desenvolupament de situacions d'aprenentatge integrades. Aquestes faran possible que l'alumnat explore les possibilitats creatives i analítiques que el món tridimensional li ofereix, amb el desenvolupament de projectes col·laboratius, enriquidors i multidisciplinaris.

De les cinc competències específiques de la matèria de Volum, les dues primeres giren entorn de la consciència cultural i se centren en el llenguatge plàstic i visual; aquestes no sols permeten una anàlisi de les obres artístiques tridimensionals, sinó també una reflexió de l'entorn i una apreciació de la diversitat cultural i artística del patrimoni.

La tercera i quarta competència específica potencien la producció artística tridimensional, no sols en el sentit de desenvolupar habilitats de producció, sinó d'experimentar i innovar amb els recursos plàstics tridimensionals relacionant-los amb referents artístics contemporanis. Amb aquests es potencia l'autoexpressió i es posen en pràctica els aspectes comunicatius i expressius que apareixen en els processos de producció d'obres volumètriques.

La cinquena i última competència específica s'ocupa dels projectes de la matèria de Volum i tots els aspectes metodològics, d'organització i de planificació que comporten la seua proposta en l'aula.

L'ordre de presentació de les competències específiques no ha d'entendre's com un mètode lineal de treball, ni com un element aïllat, sinó com un eix vertebrador de la resta dels components curriculars, que, en conjunt, culminaran amb la formació intel·lectual i humana indispensables per al futur personal, professional i social de l'alumnat.

Els coneixements, destreses i actituds que l'alumnat haurà de mobilitzar per a adquirir les competències específiques estan presents en els quatre blocs de sabers bàsics en els quals s'ha estructurat la matèria, que no tenen un caràcter seqüencial i poden donar lloc a diferents organitzacions que el professorat decidirà en les seues programacions.

En el primer bloc, "Tècniques i materials de configuració", s'exploren les possibilitats i les diferents combinacions tècniques dels materials propis de les obres volumètriques, i es posa l'èmfasi en la sostenibilitat i la possible toxicitat d'aquests.

El segon bloc, "Elements de configuració formal i espacial", recull els sabers relacionats amb la base sintàctica i semàntica de la composició volumètrica, les diverses tipologies i classificacions dels components volumètrics i les seues relacions formals.

En el tercer bloc, "Anàlisi de la representació tridimensional", s'aborden les eines i recursos per a poder elaborar un comentari crític i amb la terminologia adequada de peces artístiques tridimensionals.

El quart bloc, "El volum en el procés de disseny", presenta les fases del disseny de projectes tridimensionals i posa l'èmfasi en el disseny inclusiu i sostenible.

El cinqué bloc, "Projectes de volum", inclou la metodologia projectual, des de la concepció de la idea fins a la difusió o exposició del projecte.

Finalment, convé destacar que l'aprenentatge de la matèria de Volum proporciona a l'alumnat la possibilitat de materialitzar idees, conceptes i sentiments en produccions físiques. D'aquesta manera, s'aconsegueixen perfeccionar les destreses en la producció i s'amplia la sensibilitat de l'alumnat en la recepció d'obres d'art, en la comprensió del seu sentit estètic i en la intencionalitat de les obres, la qual cosa és extrapolable a altres expressions artístiques i a altres camps de coneixement. La matèria Volum suposa, per a l'alumnat, més que un contacte amb la creativitat i la pràctica artística, suposa una oportunitat per a conèixer i evidenciar el potencial transformador de l'art en la nostra societat.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Identificar, per mitjà de la percepció activa i la investigació, el llenguatge i els procediments associats a la creació de produccions artístiques tridimensionals, i valorar la contemporaneïtat i la diversitat cultural i artística del patrimoni.

2.1.1. Descripció de la competència

El concepte d'escultura, igual que el d'obra d'art, ha sigut un concepte canviant al llarg de la història; en un primer moment es fa necessari un intent de definició per a abordar la contemporaneïtat i poder valorar amb sentit crític el patrimoni.

Aquesta competència valora el gran potencial de la percepció, que comprén un examen sensorial, i entre tots els sentits destaca el tacte i la vista. Aguditzar l'examen sensorial suposa una mirada diferent i el descobriment de possibilitats artístiques en

l'entorn. En aquesta transformació perceptiva consisteix bona part de l'apreciació de la diversitat cultural i artística del patrimoni. Aquesta competència específica desenvolupa no sols la percepció sinó també els processos d'investigació sobre els materials i les tècniques propis de les obres tridimensionals. D'aquesta manera, l'alumnat pot no solament reconèixer les obres sinó també deduir-ne el procés creatiu i d'elaboració. Sobre els materials i els procediments cal assenyalar la importància, d'una banda, de la reflexió sobre l'impacte mediambiental i els residus que se'n puguén haver generat en l'elaboració, i, d'una altra, de la toxicitat dels materials i processos que n'han possibilitat la producció.

Aquesta competència específica manté una connexió rellevant amb la competència social i cívica, amb la competència en consciència i expressions culturals i amb la competència de comunicació lingüística.

2.2. Competència específica 2

Analitzar obres escultòriques o objectes artístics tridimensionals de diferents èpoques o estils, i relacionar-ne les característiques formals i conceptuals amb la funcionalitat, intencionalitat i significat en el marc del seu context històric, social i cultural.

2.2.1. Descripció de la competència

L'estudi de les obres d'art és una tasca complexa que necessita fragmentar-se en diferents fases perquè el seu abordatge siga més satisfactori. És evident que aquesta fragmentació és aplicable a les obres escultòriques o peces artístiques tridimensionals. Una primera aproximació a aquests objectes d'art consisteix en una anàlisi inicial, des d'una postura més intuïtiva i directa. No obstant això, el manteniment d'aquesta intuïció depén de tot el bagatge d'experiències, la percepció d'altres obres, els coneixements assimilats amb anterioritat i altres circumstàncies. En un segon moment s'aborda l'anàlisi de l'obra, en què té lloc una anàlisi més reflexiva, més meditada i que permet el comentari exhaustiu, raonat i amb diferents graus de profunditat.

Aconseguir aquests diferents graus de profunditat implica, almenys, saber analitzar les obres formalment, és a dir, analitzar les tècniques i procediments utilitzats per a la seua creació i aplicar conceptes específics de la matèria, com l'espacialitat, les dimensions o la qualitat superficial dels materials. D'altra banda, l'anàlisi formal es complementa amb una anàlisi més conceptual, en què té cabuda la dimensió semàntica o els aspectes simbòlics. Aquests es veuen articulats per la sintaxi visual que dona sentit a l'obra, que permet a l'alumnat descobrir el vessant comunicatiu i expressiu de la peça.

Una de les eines eficaces per a despertar en l'alumnat l'interés per aquestes metodologies és la investigació. Així doncs, es fa necessari manejar documentació de diverses fonts d'informació (entre aquestes, les digitals) per a investigar obres tridimensionals de diferents estils, èpoques i tendències. D'aquesta manera, l'alumnat adquireix un bagatge, tant formal com conceptual, que nodrirà no sols els seus comentaris i anàlisis d'altres obres, sinó també la seua pròpia producció artística plàstica. D'altra banda, i com a fruit de la investigació, es fa necessària la producció de comentaris textuais, ja siguen escrits o orals, que impliquen l'ús de terminologia específica en l'anàlisi. Aquestes produccions textuais o comentaris podrien ser tant individuals com col·lectius, i com que s'exposen en públic, suposen un motiu de discussió, diàleg i enriquiment mutu mitjançant l'intercanvi respectuós d'opinions.

L'anàlisi d'obres diverses, tant pròpies com alienes, aporta a l'alumnat una mirada més oberta, tolerant i, sobretot, crítica, no sols de l'art, sinó de l'entorn que l'envolta, de manera que supera estereotips i prejudicis. L'anàlisi d'aquests objectes artístics tridimensionals també suposa

assimilar les particularitats de les tècniques i dels processos de creació, i relacionar-los amb la intencionalitat comunicativa o expressiva de l'obra.

Aquesta competència específica manté una connexió rellevant amb la competència de comunicació i lingüística i amb la competència en consciència i expressions culturals.

2.3. Competència específica 3

Desenvolupar destreses i habilitats en l'ús de les eines, tècniques i recursos propis de la creació volumètrica, i aplicar-les de manera experimental i innovadora en propostes plàstiques tridimensionals diverses i sostenibles.

2.3.1. Descripció de la competència

La pràctica artística és, juntament amb la concepció de la idea, el discurs teòric i la comunicació, una part fonamental de qualsevol obra d'art. El món dels conceptes i les idees és necessari per a comprendre l'activitat artística, però la posada en pràctica és clau per a donar forma i materialitzar aquest aspecte conceptual. Tant els exercicis pràctics com la teoria de la pràctica són fonamentals per a impulsar el desenvolupament de les destreses, millorar les habilitats i aprendre dels errors.

En primer lloc, la creació de peces volumètriques amb interès artístic implica no sols el coneixement de la gran diversitat de suports i de mitjans disponibles, sinó saber combinar les diferents tècniques i ajustar-les a la proposta plantejada. Just en aquest apartat, aquesta competència específica assenyala la importància de la innovació i l'experimentació. Aquesta innovació es fa efectiva des de la selecció dels materials entre les opcions disponibles, i també en les decisions sobre els procediments i processos de treball adequats per a resoldre problemes compositius, estructurals o estètics. Així mateix, aquesta competència específica també assenyala la importància de la sostenibilitat en aquesta presa de decisions, que, igualment, ha de tindre en compte la toxicitat dels materials, l'impacte mediambiental de tota la producció artística i la seguretat dels procediments. D'altra banda, la connexió de l'art bidimensional amb el tridimensional fa necessària l'exploració d'aquesta relació en els dos sentits, a partir de la interpretació, el qüestionament i l'anàlisi d'elements bidimensionals per mitjà de produccions volumètriques i viceversa. D'aquesta manera, l'alumnat desxifra les bases, els codis i llenguatges propis de cada món, estableix diferències i similituds i les incorpora als seus recursos expressius.

Aquesta competència específica manté una connexió rellevant amb la competència d'aprendre a aprendre i amb la competència en consciència i expressions culturals.

2.4. Competència específica 4

Crear obres tridimensionals individuals o col·lectives aplicant llenguatges i mitjans diversos (entre aquestes, els digitals) per a promoure l'expressió de sentiments, idees i emocions i valorar les qualitats sensibles i comunicatives de l'art.

2.4.1. Descripció de la competència

Les arts plàstiques proporcionen a l'ésser humà un canal de comunicació i expressió d'idees, de sentiments i emocions. Dins de les arts visuals, les obres que afigen la tercera dimensió a les seues formes presenten particularitats que permeten més integració sensorial i espacial de la persona que les contempla, així com més possibilitats d'interacció amb aquestes. Aquestes particularitats són les que l'alumnat, positivament, explorarà i experimentarà en les seues produccions. De manera individual o col·lectiva i partint de l'estudi de referents de la contemporaneïtat artística, l'alumnat materialitzarà idees o sentiments amb composicions tridimensionals innovadores. Aquesta competència específica fa referència a la importància de la creació plàstica i artística, i a les possibilitats que brinda a l'alumnat per a expressar les seues idees, les seues inquietuds i fins i tot les seues emocions amb solucions formals tridimensionals.

Els llenguatges, els mitjans i els suports per a realitzar són diversos, i les seues combinacions, quasi infinites, però cal assenyalar que es potencia l'ús de suports i eines digitals, no sols com mitjà de registre o difusió del treball, sinó també com a recurs d'ajuda a la concepció i creació de la peça artística.

La pràctica artística ha d'anar acompanyada d'una reflexió i una discussió sobre el treball efectuat, en què l'alumnat siga capaç d'argumentar no sols sobre la seua obra, sinó també sobre la dels altres. En aquest exercici de reflexió interior o exterior es qüestiona l'obra: es defensen amb arguments les idees plasmades en aquesta, es verbalitzen opinions i sensacions i s'arriba a l'enriquiment mutu per mitjà de les posades en comú, les exposicions orals o les presentacions en públic.

Aquesta competència específica manté una connexió rellevant amb la competència d'aprendre a aprendre, amb la competència en consciència i expressions culturals i amb la competència digital.

2.5. Competència específica 5

Participar activament en totes les fases de desenvolupament de projectes tridimensionals, utilitzant eines digitals per a la realització d'aquests, en un entorn de col·laboració respectuosa.

2.5.1. Descripció de la competència

La metodologia projectual implica un procés de treball reglat en el temps, i el seu disseny compleix amb la finalitat d'aconseguir uns objectius concrets. L'art o les intervencions artístiques solen formar part de projectes dins de l'àmbit educatiu amb objectius diversos, implicacions d'altres matèries i finalitats no sempre artístiques.

És per això que aquesta competència específica busca la participació de l'alumnat en projectes en els quals es faça necessària la presència d'alguna producció artística tridimensional. La importància que l'alumnat conega les metodologies projectuals l'acosta a mètodes propis del món professional i productiu. D'aquesta manera, el treball en equip, la col·laboració i la integració de diferents àmbits que treballen per uns objectius comuns, és uns dels pilars d'aquesta competència específica. Per a l'alumnat suposa un incentiu motivador a l'hora d'implicar-se en el treball i aprofundir en el projecte, i li ofereix una oportunitat per al creixement personal i la participació i inclusió social.

La metodologia projectual requereix una planificació de les fases i una avaluació durant tot el procés de treball i en finalitzar-lo. D'aquesta manera, l'alumnat pren consciència dels errors, els encerts i les possibles solucions, i incorpora totes aquestes vivències i experiències com a recursos a tindre en compte tant en altres projectes com en futures propostes que se li presenten. Les fases d'avaluació i control permeten prendre decisions consensuades democràticament en fòrums de diàleg, en què puguem modificar-se aspectes com la planificació inicial, els recursos utilitzats o altres paràmetres del projecte.

D'altra banda, aquesta competència específica remarca la importància de l'ús d'eines i recursos digitals com una solució eficaç i productiva per a la gestió, la planificació, el registre del procés i la difusió del projecte.

Aquesta competència específica manté una connexió rellevant amb la competència d'aprendre a aprendre, amb la competència del sentit de la iniciativa i esperit emprenedor i amb la competència social i cívica.

3. Sabers bàsics

La matèria de Volum es dissenya amb la voluntat d'afavorir l'adquisició competencial de l'alumnat, tant en l'anàlisi i en la creació de produccions plàstiques tridimensionals com en les

destreses comunicatives i expressives. Amb aquest objectiu, s'han determinat un conjunt de sabers bàsics que han d'actuar de fonament, tant teòric com pràctic, per a l'adquisició de les competències específiques, el desenvolupament de les quals

requereix mobilitzar determinats coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts propis de la matèria i que s'organitzen en cinc blocs:

Bloc 1. Tècniques i materials de configuració

Bloc 2. Elements de configuració formal i espacial

Bloc 3. Anàlisi de la representació tridimensional

Bloc 4. El volum i disseny

Bloc 5. Projectes de volum

Aquesta organització respon a un model competencial per al desenvolupament integral de l'alumnat que impulse el seu creixement artístic i la seua maduració personal i fomenta una actitud receptiva a l'aprenentatge que l'acompanye al llarg de la seua vida acadèmica, així com en altres parcel·les socials.

El caràcter pràctic i projectual de la matèria li confereix un perfil didàctic que facilita desenvolupar aprenentatges transversals que contribuiran al fet que l'alumnat puga enfrontar-se i superar, de manera individual o col·lectiva, els reptes del segle XXI, i entre aquests destaca la sostenibilitat, la igualtat de gènere, l'educació de qualitat i l'aliança entre els pobles.

3.1. Bloc 1. Tècniques i materials de configuració. Transversal a totes les CE

Materials i instruments escultòrics. Materials sostenibles, naturals, efímers i innovadors. Tècniques i terminologia específica.

Tècniques de transmissió d'emocions, estudi del gest, idees, accions i situacions en la producció i recepció d'obres d'art volumètriques.

El modelatge. Motlles i buidatge, tècniques bàsiques de reproducció de peces tridimensionals. Principis de talla.

Tècniques d'encaix i articulació per a la creació d'estructures i instal·lacions.

Qualitats emotives i expressives dels mitjans gràficoplàstics en cossos volumètrics.

3.2. Bloc 2. Elements de configuració formal i espacial. Transversal a totes les CE

Les formes tridimensionals i el seu llenguatge. Elements estructurals de la forma: línia, pla i textura.

Formes polièdriques, superfícies radiades i superfícies de revolució.

Relacions formals en l'espai.

Tipologia de formes volumètriques adaptades al disseny d'objectes elementals d'ús comú com a mitjà d'estudi i d'anàlisi.

Art natura, art pobre i *ready made*. Art objectual i conceptual. La instal·lació artística.

El volum en moviment. La llum com a element generador i modelador de formes. Color, textura i tacte.

3.3. Bloc 3. Anàlisi de la representació tridimensional. Bloc associat a les competències específiques 1 i 2.

L'escultura i les obres d'art tridimensionals en el patrimoni artístic i cultural.

L'escultura en l'art contemporani.

La forma i l'espai. El buit com a element expressiu de la forma.

Les formes geomètriques-orgàniques, obertes-tancades, còncaves-convexes, plenes-buides.

La perspectiva de gènere i la perspectiva intercultural en l'art tridimensional.

Graus d'iconicitat en les representacions escultòriques.

3.4. Bloc 4. Volum i disseny. Transversal a totes les CE

Principis i fonaments del disseny tridimensional.

Projectes d'estructures tridimensionals: modularitat, repetició, gradació i ritme en l'espai.

Disseny tridimensional sostenible i inclusiu.

Estudis i professions vinculats amb els coneixements de la matèria.

3.5. Bloc 5. Projectes de volum. Transversal a totes les CE.

Metodologia projectual en volum.

Investigació i experimentació en projectes tridimensionals.

Espai expositiu escultòric .

La propietat intel·lectual: la protecció de la creativitat personal.

Estratègies de treball en equip. Distribució de tasques i lideratge compartit. Resolució de conflictes.

Oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional vinculat a la matèria.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb procediments i contextos d'aprenentatge desitjables. En aquest apartat es presenten una sèrie de criteris que seria convenient tindre'ls en compte en el disseny d'aquestes.

Les situacions d'aprenentatge s'han de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa, dins del context de la matèria de Volum s'han d'utilitzar referents i temàtiques de transcendència social vinculats amb els reptes del present, com són: el consum responsable, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la

diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, entre altres.

D'altra banda, el desenvolupament de la matèria de Volum implica l'elaboració de projectes que podrien relacionar espais o elements lligats al patrimoni artístic i cultural local. Aquests projectes necessiten una percepció directa i activa de les manifestacions artístiques locals; això afavorirà el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat, de manera que

contribuirà a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, crearà un vincle cultural i fomentarà els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica. S'hauria d'afavorir aquesta percepció directa transcendent les barreres de l'aula i connectant amb el medi social i amb diversos agents culturals, i tenint en compte altres contextos educatius. A més, aquesta matèria ha de buscar l'equilibri entre el rigor en l'ús de les diverses tècniques i l'expressió plàstica, per la qual cosa s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic.

A més, s'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que proporcionen mirades diferents a reptes que són comuns, i integrar les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els desafiaments del segle XXI, s'ha de fer un exercici de reflexió sobre els diferents materials, l'ús i el consum d'aquests i l'impacte mediambiental que provoquen, per la qual cosa es recomana la utilització de materials sostenibles i reciclats en l'aula.

Comptar en els centres educatius amb la figura d'un/a coordinador/ora o mediador/ora cultural que afavorisca la participació de l'alumnat del centre en activitats culturals i artístiques de l'entorn, pot ser una manera d'afermar la presència de la cultura i les propostes culturals de l'entorn en els centres.

Si bé la matèria de Volum té un pes majoritàriament pràctic, ha de fomentar els processos d'estudi i investigació, a més de contribuir a un context creatiu per al debat i la reflexió, a partir de l'exploració de totes les fases del procés creatiu i la valoració de l'error com una oportunitat d'aprenentatge. En definitiva, ha de ser un espai de desenvolupament del pensament crític i divergent, de manera que contribuïsca al fet que l'alumnat puga enfrontar-se a altres situacions del seu dia a dia o a altres àrees del coneixement de manera creativa i reflexiva.

Les situacions d'aprenentatge han d'incloure necessàriament elements emocionals per la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge, per mitjà d'experiències interpersonals com a mitjà de gestió d'emocions per a afavorir la salut mental; d'altra banda, és necessari incentivar hàbits de constància, d'autoexigència i de disciplina que afavorisquen el treball a l'aula i que repercutisquen de manera positiva en la vida de l'alumnat.

La possibilitat de desenvolupar projectes artístics col·lectius fomenta la participació i el diàleg, ja que implica l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats i fomentar la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les d'idees alienes. No obstant això, les activitats individuals permetran a l'alumnat desenvolupar aspectes d'autoexpressió, de destresa i d'autonomia a l'hora de resoldre situacions, que després nodriran projectes col·lectius que, al seu torn, retroalimentaran altres futures produccions individuals. Per tant, es fa necessària la inclusió d'activitats individuals i relacionades amb altres de caràcter col·lectiu.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'hauran d'incorporar els principis del disseny universal, i ens haurem d'assegurar que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la participació i l'aprenentatge de l'alumnat.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

Identificar, per mitjà de la percepció activa i la investigació, el llenguatge i els procediments associats a la creació de produccions artístiques tridimensionals, i valorar la contemporaneïtat i la diversitat cultural i artística del patrimoni.

C1.1. Identificar els diferents procediments i tècniques que permeten la producció d'obres d'art tridimensionals, valorar la diversitat del patrimoni artístic i cultural i incorporar, quan siga procedent, la perspectives de gènere i la intercultural.

C1.2. Comparar obres de diferents èpoques i estils i explicar l'evolució que s'ha anat produint en el concepte d'escultura escultòrica.

C1.3. Mostrar una actitud receptiva respecte a l'entorn com a estímul per al desenvolupament de la creativitat i el pensament divergent.

C1.4. Investigar els materials i procediments utilitzats en produccions artístiques tridimensionals, i reflexionar-ne sobre la sostenibilitat i la toxicitat, així com el perjudici mediambiental que ocasionen.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

Analitzar obres escultòriques o objectes artístics tridimensionals de diferents èpoques o estils, i relacionar-ne les característiques formals i conceptuals amb la funcionalitat, intencionalitat i significat en el marc del seu context històric, social i cultural.

C2.1. Investigar el context de diferents produccions artístiques tridimensionals, i comprendre'n la diversitat i aportació cultural.

C2.2. Analitzar produccions artístiques volumètriques i valorar-ne les característiques i singularitats, fent ús de terminologia específica de la matèria, amb aportacions pròpies de les seues característiques derivades de la percepció d'aquestes.

C2.3. Reconéixer els llenguatges i elements tècnics i plàstics d'obres tridimensionals, i argumentar-ne la intencionalitat, així com la seua aportació a la cultura.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

Desenvolupar destreses i habilitats en l'ús de les eines, tècniques i recursos propis de la creació volumètrica, i aplicar-les de manera experimental i innovadora en propostes plàstiques tridimensionals diverses i sostenibles.

C3.1. Crear peces artístiques volumètriques emprant suports i mitjans diversos, i seleccionar amb coherència les tècniques més adequades i que s'ajusten a la idoneïtat de la proposta.

C3.2. Classificar els mètodes de reproducció de peces volumètriques, i utilitzar-los de manera creativa en projectes artístics senzills.

C3.3. Relacionar les connexions entre el món tridimensional i les representacions bidimensionals, i generar formes tridimensionals a partir de la percepció, l'anàlisi o la interpretació de formes planes.

C3.4. Produir obres tridimensionals, i valorar amb responsabilitat i compromís la sostenibilitat del projecte a desenvolupar, el grau de toxicitat dels materials i la seguretat de les eines a utilitzar.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

Crear obres tridimensionals individuals o col·lectives aplicant llenguatges i mitjans diversos (entre aquestes, els digitals) per a promoure l'expressió de sentiments, idees i emocions i valorar les qualitats sensibles i comunicatives de l'art.

C4.1. Utilitzar amb creativitat diferents tècniques i eines aplicades a les composicions volumètriques, i plasmar valors, emocions, idees i inquietuds.

C4.2. Innovar en l'execució de produccions tridimensionals pròpies a partir de la investigació d'obres artístiques de totes les èpoques i estils i la vinculació d'aquestes amb referents de la contemporaneïtat artística.

C4.3. Aplicar correctament recursos digitals en el procés de creació d'obres artístiques tridimensionals, i valorar l'eficiència i versatilitat d'aquests recursos.

C4.4. Argumentar coherentment sobre produccions tridimensionals, tant pròpies com alienes, i establir un debat lliure i obert que genere reflexió, expressió i intercanvi d'opinions en un ambient de respecte i enriquiment mutu.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

Participar activament en totes les fases de desenvolupament de projectes tridimensionals, utilitzant eines digitals per a la realització d'aquests, en un entorn de col·laboració respectuosa.

C5.1. Fomentar la diversitat artística i cultural i el compromís amb una societat més justa implicant-se activament en l'organització i desenvolupament de projectes que comporten la inclusió d'obres tridimensionals.

C5.2. Planificar projectes artístics o culturals a partir de la selecció i aplicació, amb coherència, dels recursos humans i materials disponibles i valorant la cooperació com una font d'enriquiment personal i de la pròpia creació artística.

C5.3. Utilitzar correctament eines i recursos digitals per a la gestió, organització, planificació i registre de projectes vinculats a peces artístiques tridimensionals, i valorar l'eficiència i versatilitat d'aquests recursos.

C5.4. Avaluar la planificació, el procés i el producte final d'un projecte artístic o cultural que implique la creació d'obres volumètriques, i convertir l'error en oportunitats personals i socials.